БНМАУ ДАХЬ МОНГОЛ ХЭЛНИЙ НУТГИЙН АЯЛГУУНЫ ТОЛЬ БИЧИГ

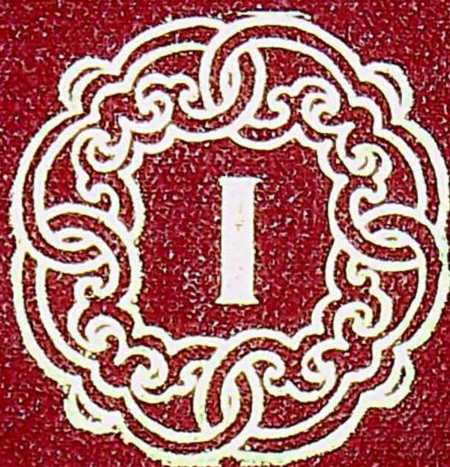

ХАЛХ АЯЛГУУ

а-w

БНМАУ-ЫН ШУА
ХЭЛ ЗОХИОЛЫН ХҮРЭЭЛЭН

Б. АМАРЖАРГАЛ

БНМАУ ДАХЬ МОНГОЛ ХЭЛНИЙ НУТГИЙН АЯЛГУУНЫ ТОЛЬ БИЧИГ

I

ХАЛХ АЯЛГУУ

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
АКАДЕМИИ НАУК МОНГОЛЬСКОЙ НАРОДНОЙ
РЕСПУБЛИКИ

Ж.Цолоо, Г.Гантогтох, Б.Амаржаргал

ДИАЛЕКТОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ МОНГОЛЬСКОГО ЯЗЫКА

/Ойратское, буриатское и халхаское наречие/

I – Ш

Научный руководитель чл.кор.АН МНР
док. проф. А.Лувсандэндэв
Главные редакторы док.проф.Чой.Лув-
санжав, док. Д.Ёндон

ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн эрдмийн
зөвлөлийн баталснаар хэвлэв

Улан-Батор
1988

Оршил

I. МАХН-ын зөв мэргэн удирдлагын дор манай ард түмэн эдийн засаг, соёл, шинжлэх ухааны төрөл бүрийн салбарыг амжилттай хөгжүүлж байна. Мөн бага, дунд, дээд сургууль байгуулж, хүн ард цөм бичиг үсэг мэдэх болж аль ч шатны боловсролыг эх хэлээрээ эзэмших нийгмийн нөхцөл улам бэхжин ардын боловсролын нэгдсэн систем бүрэлдэн тогтлоо. Урлаг, утга зохиол, дээд боловсрол, шинжлэх ухааны хөгжил, үндэсний сэхээтэн бий болсон зэрэг нийгмийн хувьсгалт өөрчлөлт, улс ардын аж ахуйн бүх салбарт олсон амжилт, орчин үеийн шинжлэх ухаан техникийн дэвшил нь монгол хэлний хөгжилд үлэмжхэн нөлөө үзүүлж монгол бичиг зохиолын хэлний нийгмийн үүрэг урьд урьдынхаас улам нэмэгдэж нийгмийн хэрэглүүрийн хүрээ нь өргөжлөө.

Тус улсын доторхи олон ястны эрх тэгш байдлыг бататгаж түүнийг хэрэгжүүлэх бүх боломж нөхцөлөөр хангаж, МАХН-аас бүх нийтийг хамарсан үзэл суртал, соёлын олон талт арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр "Марксист үзэл суртлын үндсэн дээр манай нийгмийн оюун санааны амьдрал бүрэн шинэчлэгдэн, социалист монгол үндэстэн бүрэлдэн тогтов"[I].

Халх аялгуунд үндэслэсэн бичиг үсгийн шинэтгэл хийж ярианы хэлэнд ойрхон үндэсний бичиг зохиолын нэгдмэл хэл бүрэлдэн тогтож эрчимтэй хөгжиж байна.

Одоо халх, буриад, дөрвөд, торгууд, урианхай, өөлд, захчин, үзэмчин, барга зэрэг олон ястан социалист монгол үндэстний бүрэлдэхүүн хэсэг болж, тэдний хэл аялгуу нь үндэстний нэгдмэл хэлнийхээ

хэв журамд захирагдан төв аялгуундаа улам улмаар ойртож байна. Энэ нь алив үндэстний хэл үүсэн бүрэлдэж хэвшин тогтох явцад илрэн гардаг зүй тогтолт үзэгдэл юм. Тус улсын нутагт суугаа олон ястны аялгуу төв аялгуундаа ойртон нийлэх энэ процесс гүнзгийрэх дутам аялгуу, аман аялгуу, салбар аман аялгууны авиазүй, хэлзүй, ялангуяа үгсийн сангийн өвөрмөц ялгаа нь аажимдаа арилах болно. Иймээс ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн Хэл шинжлэлийн сектор монгол хэлний нутгийн аялгуу судлахад үлэмжхэн хүч, хөрөнгө зарцуулж бүр 1950-аад оноос эхлэн тус улсын бүх аймаг, сум, сангийн аж ахуй, нэгдэл, бригадад нутгийн аялгуу судлах шинжилгээний анги явуулж судалгаа хийж байна. Үүний үр дүнд аялгуу судлал, аман зохиолын ховор чухал бичвэр сурдүүлж халх, дариганга, захчин, дөрвөд, торгууд, хамниган, дархад зэрэг аялгууны тухай олон арван өгүүлэл, ганц сэдэвт зохиолууд хэвлэгдэн гарч улмаар Монгол Ард Улсын угсаатны судлал, хэл шинжлэлийн атлас[2]-ыг зохион гаргалаа. Мөн А.Кастрен, Г.И.Рамстедт, А.Мостерт нар буриад, халимаг, ордос зэрэг хэл, аялгууны томоохон толь бичиг зохиож нийтлүүлснээс гадна Н.Поппе, Г.Д.Санжеев, Б.Х.Тодаева, А.Рона-Таш, Д.Кара, Э.Вандуй, Ш.Барайшир нар халх, дариганга, дархад, дөрвөд, захчин аялгууны үгийн сангийн болон түүвэр нэрийн толийг зохиожээ.

Монгол хэл, аялгууны талаар тоймлон дурдаж буй эдгээр судалгаа, манай хэлний эрдэмтэн, мэргэжилтнүүдээс олон жилийн турш тодорхой систем, дэс

дараатай цуглуулсан арвин баялаг материал нь БНМАУ-ын нутгийн аялгууны толийг зохиож гаргах урьдчилсан нөхцөлийг бүрэлдүүлсэн юм.

БНМАУ дахь монгол хэлийг авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн ялгаатай шинжээр нь аялгуу, аман аялгуу, салбар аман аялгуу гэж ангилсан акад. Ш.Лувсанвандангийн саналыг үндэс[3] болгож хэлний - хээ шинжээр ноцтой ялгавар байхгүй, өөр хоорондоо өчүүхэн ч саадгүй харилцан нэвтрэлцэх dž,dz,tš, ts,x,ȯ,u̇ (džarγal - "жаргал",dzalū "залуу", tšadal "чадал",xȯxȯ "хөх", ȯndȯr "өндөр", u̇xer "үхэр") авиа бүхий халх аялгуу; ž,z,s,š,x,ů,h (žarγal "жаргал", zalū "залуу", saγān "цагаан", xůxe "хөх", ůndůr "өндөр", haen "сайн") авиа бүхий буриад аялгуу; dž, z,tš,ts,k,ö,ü (džirγal"жаргал", zalū "залуу", tšidal "чадал", tsaγān "цагаан", kö-kö "хөх", öndür "өндөр", ükür "үхэр") авиа бүхий ойрд аялгуу[4] гэж ангилаад аялгуу тус бүрээ авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн ижил, ялгаатай шинжээр нь хэд хэдэн аман аялгуунд хуваах, хэлний шинжээр зонхилох олонхоосоо бага зэрэг ялгарах байдлаар нь аман аялгуугаа салбар аман аялгуу болгон ангилж толийн материал бүрдүүлэв. "БНМАУ дахь монгол хэлний нутгийн аялгууны толь бичиг" нь халх аялгууны толь бичиг, ойрд аялгууны толь бичиг, буриад аял - гууны толь бичиг гэсэн гурван хэсэгтэй болно.

2. Энэхүү толийг ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээ - лэнгээс баталсан БНМАУ-ын монгол хэлний нутгийн аялгууны толь зохиох ерөнхий арга зүйг үндэс бол- гож[5], улмаар аялгуу тус бүрийн өвөрмөц ялгааг

тодруулан гаргахын тулд хэсэгчлэн дэлгэрүүлсэн аргазүйг боловсруулан мөрдлөө. Уг толийг зохиохдоо харьцуулан судлах зарчмыг гол болголоо.

Халх аялгууны толийн нэгдүгээр хэсэгт орчин цагийн монгол бичиг зохиолын хэлнээс зөрөөтэй үгсийг түүж оруулллаа. Ер халх аялгуу нь социалист монгол үндэстний бичиг зохиолын хэлний үндэс болж байгаа учраас бүх нийтээр өргөн хэрэглэдэг үгсээс ялгаатай үгийн тоо нь бусад аялгуунаасаа харьцангүй цөөн байна.

Халх аялгууны толийн хоёрдугаар хэсэгт сүүлийн зуугаад жилийн дотор халх аялгууг судалсан дотоод, гадаадын олон эрдэмтний ажиглан тэмдэглэсэн үгсийг зэрэгцүүлэн жагсаагаад, улмаар тэдгээрийн дундаас нийтлэг шинжийг нь гол болгон фоно - морфологийн зарчмын дагуу тэмдэглэснээс толгой үг болгон авч дараа нь төв халхын аман аялгууны тухайн үгсийг авианы бүтэц, үүрэг, байрыг харгалзан нарийвчлан тэмдэглэж хадлаа.

Ойрд аялгууны тольд дөрвөд, баяд, торгууд, урианхай, өөлд, захчин зэрэг аялгууны өвөрмөц үгийг халимаг хэлний түрүү үеийн[6] судалгаа, орчин цагийн халимаг бичиг зохиолын хэлний материал[7], тод бичгийн дурсгалын толь бичигтэй[8] зэрэгцүүлж хадсан нь монгол хэлний түүхэн болон харьцуулсан аялгуу судлалын ховор материал болно.

Буриад аялгууг бараг судлаагүй учир энэ аялгууны толийн өгүүлэл зохиохдоо тус хүрээлэнгээс буриад аялгуу судалсан шинжилгээний ангийн хэрэглэгдэхүүнийг голлон ашиглаж буриадын салбар аман аялгуунуудыг өөр хооронд харьцуулсан нь буриад

аялгууны авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн иж бү - рэн судалгаа хийх анхны боломжийг бүрдүүлж байна.

3. Монгол үндэсний бичиг зохиолын хэлнээс авианы бүрэлдэхүүн, хэлзүйн хэлбэр, үгсийн сан - гийн утгын талаар тодорхой ялгаа бүхий нутгийн аялгууны үгийг толгой үг болгон оруулсан боловч нутгийн аялгууны хавсан, колон, эркэн, хош зэрэг үгийн тодотгож нийлэмж үгийн бүрэлдэхүүнд орсон жинхэнэ нэрийг нь тавьж өгөхгүй бол нутгийн аял- гууны тухайн тэр үгийн утга оновчтой гарч өгөх - гүй байгаа тул зарим тохиолдолд монгол хэлний нийт дундын араг, чөдөр, хаалга, дээл зэрэг үгийг ийнхүү толгой үг болгон оруууллаа.

Угсаатны зүй, хэл шинжлэлийн үүднээс үзэхэд нутгийн аялгууны үг нь хэрэглэгдэх хүрээний хувьд явцуу, илэрхийлж байгаа утга нь бусад аялгуунд ойлгомж муутай байдаг учраас зарим тийм үгийг ойлгож ухаарахад дөхмийг бодон ойрд аялгууны цөөн нэрийн зүйлд зохих зураг хавсаргаж, холбог- дох эд ангийн нэрийг тоогоор ялган зааж тэмдэг - лэв. Жишээлбэл тоокуу госон гэхэд өөрийг нь юмуу, зургийг нь эс үзвээс өөр нутгийн хүн чухам ямар хэлбэр хийцтэй, түүний эд ангийн аль хэсгийг бү- рүүн шүдэн, цариг, гүлдрүү гэдгийг мэдэх аргагүй юм.

4. Толийн толгой үгийн утгыг илүү ойлгомжтой болгох зорилгоор тухайн үгийн бодит утгыг бүрэн илэрхийлж чадахуйц зүйр цэцэн үг, оньсого, дуу, туулийн хэсэг болон цуглуулж тэмдэглэсэн үг яриа- ны жишээ зэргийг оруулллаа.

Бидний толилуулж буй энэхүү толь бичиг нь монгол хэлний нутгийн аялгуу, авиазүй, үг, морфемын бүтэц, үгсийн санг сонирхон судлах монголч эрдэмтэд, эрдэм шинжилгээний ажилтан, их, дээд сургуулийн монгол хэлний багш, оюутнуудад эрхбиш тус болно гэж итгэж байна.

БНМАУ дахь монгол хэлний нутгийн аялгууны толь бичиг эмхлэн боловсруулах ажлыг зохион байгуулж, удирдан ажилласан ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн захиргаа, толь бичгийн гар бичмэл, машиндсан эхийг уншиж албан ёсны шүүмж ирүүлж чухал чухал санал зөвлөлгөөнөө өгсөн ЗХУ-ын ШУА-ийн Хэл шинжлэлийн хүрээлэнгийн түрэг-монгол хэлний сектoрын эрхлэгч ЗХУ-ын ШУА-ийн сурвалжлагч гишүүн Э.Тенишев, түрэгч-монголч эрдэмтэн доктор К.М.Мусаев, А.А.Дарбеева, Г.Ц.Пюрбеев, Л.Д.Шагдаров, В.И.Рассадин, Ц.Б.Будаев, В.И.Наделяев, Е.И.Убрятова, БНУАУ-ын монголч эрдэмтэн доктор профессор Д.Кара, энэ гурван боть толийг хэвлэлд бэлтгэх чимхлүүр ажлыг гүйцэтгэсэн Ө.Тунгалаг нарт чин сэтгэлийн талархлаа дэвшүүлье.

Бид ийм толь бичгийг анх удаа хийж байгаа туршлага багатайн дээр, баахан давчуу хугацаанд хийсэн учир хэрэглэгч нөхөд ажиж мэдсэн, дутуу дулим зүйлийг засах саналаа ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн Хэл шинжлэлийн секторт ирүүлнэ үү.

Ж.Цолоо

Зүүлт

I. МАХН-ын Төв Хорооны тогтоол шийдвэрийн эмхтгэл. I973-I974 он, УБ. I980. 94-р талд үз.
2. Этнолингвистический атлас МНР. том I,2. УБ. I979.
3. Ш.Лувсанвандан, Монгол хэл аялгууны учир.Studia Mongolica УБ. I959, т.I, 26-27-р тал.
4. Монгольский лингвистический сборник, М., I985. стр.I25.
5. Толь ашиглагчдын анхааралд гэсэн хэсгийг үз.
6. Kalmückisches Wörterbuch von G.J.Ramstedt. Helsinki I935.
7. Калмыцко-русский словарь под редакцией Б.Д.Муниева. М., I977.
8. Materials for an Oirat-Mongolian to English citation Dictionary john R.Krueger, I,II,III Bloomington I984.

ТОЛЬ АШИГЛАГЧДЫН АНХААРАЛД

1. Энэ тольд нутгийн аялгууны толгой үгийг догол мөрөөс латин галиг том үсгээр бичив.

2. Толгой үгийн хэлбэрийн ард аль аман аялгуунд хэрэглэгддэгийг товчилсон үгээр илэрхийлэв.

3. Үндэсний утга зохиолын хэлнээс авиазүй, үг зүй, үгсийн сангийн зөрөөтэй нутгийн аялгууны толгой үгээр үүр болгож дараа нь тухайн салбар аман аялгууны үгийн дуудлага, утгыг тодруулан батлах зорилгоор уг аялгууг судалсан монголч эрдэмтдийн бүтээлээс /тухайн толгой үгтэй ижил байсан ч гэсэн/ холбогдох үгийг түүвэрлэж (;) тэмдгээр зааглан үүрлүүлж хэний бүтээлээс авснаа заасны сүүлд тухайн үгтэй дүйх халимаг үгийг Г.Рамстедтийн "Kalmückisches Wörterbuch",(1935,Helsinki), мөн Б.Д.Муниевийн "Калмыцко-русский словарь",(Москва, 1977) -ийн хуудсыг зааж, эцэст нь монгол бичиг, тод бичгийн хэлбэрийг хадаж толийн толгой үгийн өгүүллийг зохиолоо.

4. Тухайн аялгуунд үгийн утга илрүүлэн тодруулахад тус болох жишээ, зүйр, цэцэн үг, туулийн шүлэг, ардын дууны үг, хэвшмэл хэллэгийг аман зохиолын хэрэглэгдэхүүнээс түүвэрлэн галиг үсгээр бичиж үндэсний бичиг зохиолын хэлний дүйх хэлбэрийг оногдох утгынх нь ард бичив. Зарим хэллэгийг хөрвүүлэхдээ утга зохиолын хэлэнд байдгаар нь дүйлгэж урд нь * тэмдэг тавьсан. Жишээ нь: γō kümün γarān tewrenĕ гэснийг гоо хүн гараа тэврэнэ гэлгүй залхуу хүн элгээ тэврэнэ гэв. Мэдээшэдэ мэргэн соохор мэдээшэгүйдэ мэлигэн соохор гэдгийг махчилбал:

мэдэгчид мэргэн цоохор мэддэггүйд хоосон цоохор гэмээр боловч мэддэгт мэргэн цоохор, мэддэггүйд эрээн цоохор гэж хөрвүүлэв.

5. Нутгийн аялгууны үгс нь дунд үеийн монгол хэлний бичгийн дурсгалуудад тэмдэглэгдсэн хэлбэртэй тохирч байвал уул дурсгалаас иш татан хуудас, зүйл, мөрийг заан хадаж өглөө. Жишээ нь:Awăldăxxă (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) барилдах: борьба, бороться; arwăn tawăn xonăk awăldād ärā tšidsăngua арван таван хоног барилдаад арай дийлсэнгүй /БМБТ. 22.I89I-92/; //Mo. abaldu-, SH. abulčaba, abulčaju, abulčaya, Muk. abalduba tūnlē (93).

ONTOXO(N) (Khori.) үлгэр: сказка, былина /короткая/; ontoxo xelexe үлгэр ярих; //Muk. ontaqa, onatqan (266.).

ŬLXĪ (Khori.,Aga.) хөмхий: челюсть; ülxī zūxa хөмхийгөө зуух; //SH. ilügei-iyen (I40.3902).

6. Нэр үгийг нэрлэхийн тийн ялгалын ганц тооны хэлбэрээр догол мөрөөс бичив. Гэвч олон тооны хэлбэрээр хэлбэржиж хэл зүйн ижил үг үүсгэдэг ойрд аялгууны зарим үгийн олон тооны хэлбэрийг толгой үг болгон авсан.

AXMŪD I (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) ах нар: братья āγandă kēsĕn tšigāg axmūd tandă bärīnāl аяганд хийсэн айргийг ах нар тандаа барина /АГХД/; Kal. axamūd, axas, axanr R.4; Халь. ахнр My.57; //Mo. aq-a nar, To. axamud ZW.9,3 axamuud.

AXMŪD II (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) ахмад; I. старшинство; axmūd kümün ахмад настай хүн; 2. старший; manā axmūd köün манай ахмад /ууган/ хүү;

3. капитан; tsergā̄n axmūd цэргийн ахмад; Kal. axamad R.4; // Mo. aqamad, To. axamad.

7. Нутгийн аялгууны зарим нэр үг тийн ялгалын нөхцөлөөр хэлбэржихдээ тухайн нутгийн аялгууны ямар нэг үгтэй хэл зүйн ижил үг үүсгэсэн тохиолдолд уг ижил үгийг хоёр толгой үг болгож догол мөрөөс бичив.

ĪGĀ̄N I (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) ээрүүлийн: род.п.от īg; īgā̄n iš.

ĪGĀ̄N II (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.); ĪGĀ̄N (T.) K.I46; ийшээ: сюда, в эту сторону; īgā̄n boltŭn та ийшээ болно уу?; оньс: iškǎnā̄ öwǎr īgā̄n tīgā̄n ишигний эвэр ийшээ тийшээ /termā̄n tolxā̄ ханын толгой/; īgā̄n tīgā̄n gūgā̄d ийшээ тийшээ гүйгээд; Kal. īgā̄n R.2I3; // Mo. eyisi-ben.

MÖRTĀ̄ I (Dö.,T.,Dž.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) мөртөө: своей дорогой; своим путём; yowǎx mörtā̄ yow явах мөртөө яв.

MÖRTĀ̄ II (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) морьтой: с конём, имеющий лошадь; mörtā̄ kümŭn irdžǐ yomnǎ морьтой хүн ирж явна; // Mo. mori-tai, To. moritan.

8. Үйл үгийг үйлт нэрийн ирээдүй цагийн хэлбэрээр толгой үг болгон догол мөрөөс бичиж дүйх монгол орос орчуулга хадав.

AKǍGLǍX (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) янцаглах, аахилах: пыхтеть, кряхтеть; xalūndǎ akǎglǎx халуунд аахилах; // Mo.akiγḻaqu̱,ạγakilaqu,To.akaklaxu.

BŌXONŠOLXO (Khori.,Aga.) боргоох, хоргоох, ээрэх: упорно лаять, окружать с лаем /о собаках/; xo̦jo̦r noxoe bohožo bōxonšolžo jabūlnagüi хоёр нохой хоргоож боргоогоод явуулсангүй.

9. Үйл үгийн хэвийн олон цөөн хэрэглэгдэхийг нь харгалзсанаас гадна тухайн нутгийн аялгууны хууль зүйн хөгжил, /ялангуяа эгшиг зохицох ёс зэрэг/ хувьслыг тодорхойлох өвөрмөц хэвийг толгой үгээр авав.

AYŪLXĀ (Dž.,T.,U.) ойртуулах: побуд. от ayū II 1. приближать; подпускать; 2. сближать; ayūlād irnǖt малаа ойртуулаад ирнэ үү та.

10. Зөвхөн холбоо үгийн хамт хэрэглэгддэг үг байвал тийм үгийн хойно давхар цэг тавиад уул үгийн утгыг холбоо үгийн дотор тодорхойлов.

GEDĚS: GEDĚS GIX (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.) гэдэсхийх: выбытаться назад порывисто; xōl gixǟr uxǘskēxxě, adžǎl gixǟr geděs gix хоол гэхээр ухасхийх, ажил гэхээр гэдэс хийх; Kal. geděs R.131: // Mo. gedeskikü.

HAXAE: HAXAE HALAG (Khori.,Aga.) санд мэнд, сандуу мэндүү: беспорядочно, в суматохе, растерянко, haxae halag xůršė jėrbe сандуу мэндүү хүрч ирэв.

ĀĚГAR: ĀĚГAR MȮGŌRSȮ(Sar.) аймхай мөгөөрс: мечевидный отросток; āěγar mȯgōrsȯ towōx аймхай мөгөөрс товойх.

11. Адил дуудлагатай утга өөр үгсийг тусгай тусгай толгой үг болгон бичиж ард нь ром тоогоор дугаарлав.

AГŪ I (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) агуй: пещера; грот, подземелье; xadān aγū хадын агуй; xaγǎŋxū xar aγū харанхуй хар агуй; Kal. aγū R.3; // Mo. aγui, To. aγui.

AГŪ II (Dö.,Dž.,T.,Ŏ.,U.,Ba.,Kho.) агуу: вели-

кий, грандиозный, огромный, просторный, обширный; aγū tom beyetā̈ өргөн том биетэй (Dö.); aγū ikě širgā̈n ör dumdǎ өргөн их зүлгийн өр дунд (Dö.); Kal. aγū R.3; // Mo. aγuu, To. aoγa K.K 3,I3, auγa AG I00.

AXLĀTŠI I (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.), AXLĀ - ГĀTŠI (Dž.,T.), AXLĀTŠ (Dö.) R.I48; эцэг мал: производитель; ter adūn sürgā̈n axlātš ömnä̈ši xä̈lä̈xä̈r miŋγan aktān ölzä̈tä̈ тэр адуун сүргийн азрагыг урдаас нь харахад мянган агтын өлзийтэй(U.) /БМАБТ I,4I-43/; Kal. axlātši R.3; // Cf.aqalaγači

AXLĀTŠI II (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.) ахлагч, тэргүүлэгч, удирдагч: старшина, глава; bölgīn axlātši бүлгийн удирдагч; Kal. axlātši R.3; // Mo. aqalaγči, aqalāči, To. axalāči K.K I9,I, aqalaqči KK 3,3.

BORAŊ I (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.) хар мах /ан/: постное мясо; xara borǎŋ хар мах; Kal. borŋ (Ö.) R,52.

BORAŊ II (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.) борог өвс: труха; прошлогодный дёры; высохшие ветви растений, ветошь обл; talān borǎn öwsǚn талын борог өвс; // Mo. boruγ, To. boraag.

ZAŘXAEXA I (Khori.,Aga.,Tunk.,San.) захайх: иметь большое развитие челюсти, быть скуластым; zařxaeža hūxa захайж суух.

ZAŘXAEXA II (Khori.,Aga.,Tunk.,San.) дарсайх, давхайх, саарьтих загайх: грубеть, толстеть; hāritaža zařxaexa саарьтаж давхайх.

TŠÅW^qXADAXǍ I (TKha.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; morōr tšåw^qxadadži otsǐx мориор

давхиж очих; xurdăŋ tšåwqxadăxă хурдан давхих.

TŠÅWqXADĂXĂ II (TKha.) чавхдах, чавхаар харвах: стрелять из рогатки; tšåwqxădadži aγnăxă чавхдаж агнах; dzurăm tšåwqxadaxă зурам чавхдах.

Тэгэхдээ үндэсний бичиг зохиолын хэлнээс авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн зөрөөтэй нутгийн аялгууны үгсийг голлож бусад хэлбэрийг П,Ш гэж дугаарласан болно.

I2. Хэлбэр, дуудлагаараа үндэсний бичиг зохиолын хэлнээс бага зэрэг ялгаатай нутгийн аялгууны толгой үгийн ард үндэсний бичиг зохиолын хэлний дүйх хэлбэрийг хадаж дараа нь бичиг зохиолын хэлтэйгээ нутгийн аялгууны тухайн толгой үгсийн салаа утга бүхэн нь таарч байвал өмнө нь араб тоогоор дугаарлан зөвхөн орос орчуулга хадаж жишээгээр нутгийн аялгууны утгын өнгө аясыг гаргав.

ANZĂLXĂ I (Dž.,T.,Ö.,U.), XANDZĂLXĂ (Dö.,Ba., Kho.) ханзлах; I. пороть, распарывать; γosān anzălxă гутлаа ханзлах (Dž.); 2. распечатывать; tsas xandzalxxă цас ханзлах; //Mo. qanǰulaqu.

BILTI (Dö.,Ba.,Kho.), PILTI (Dž.,T.,Ö.,U.) бялт; I. фитиль; būnā bilti бууны бялт; 2, пистон, капсюль; sumnā pilti суман бялт /гал/; Kal. belte R.45; //Mo. bilta, To. bilta.

AD̬XAXA I (Khori.,Aga.,Tunk.,San.,Kham.,Tson.) атгах; I. захватывать в горсть, сжимать в горсти, сжимать рукой; šåmarlaŋxār šåŋγă ad̬xa чамлахаар чанга атга /ШАХ.6.2.4/; брать горстью; γojo̧ ügōr namaeje ad̬xaxa гоё үгээр намайг атгах /ШАХ.4.I3.20/; //Mo. adququ.

I3. Нутгийн аялгууны толгой үгтэй дүйх үндэсний бичиг зохиолын хэлний үгийн салаа утга бүхий үгийн өмнө араб тоогоор дугаарлаж ард нь монгол орос орчуулга хадаж жишээ хавсаргав.

DELKĀ (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.) I. маш олон: очень, много; kün ämtän nam delkā хүн амьтан маш олон (Dö.); 2. их, өргөн уудам: великий, широкий; delkā bolsaŋ nurγünūdīye dünkāldād өргөн их нуруу нь дүнхийгээд.

KĪГÄS (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.,Ba.,Kho.), KĪГÄS (Dö.) K.I47; I. зөрөх: разминуться; kīγas nügäd sanāgīm zowānāl зөрж нүүгээд санааг минь зовооно; 2. ташуу, сөөлжүү, жишүү: косой, наклонный, отлогий; ташуу шугам; Kal. kiγäs alda kiγaslxa R. 234; Хаљь. kuuhc I. радиус; 2. вкось, наискость; 3. косой кривой; противоречащий, противоящийся, упрямый.

UJÄXA (Khori.,Aga.,Tson.,Tunk.,San.) I. уях: вязать, связывать, привязывать; morō sergehē ujäxa морио шузганаас уях; 2. боох, ороох: перевязывать бинтовать; šarxa ujäxa шарх боох.

I4. Үндэсний бичиг зохиолын хэлний з-г ойрдын аман аялгуунд dz,z гэсэн хоёр хувилбараар дуудна. Үүнийг гагцхүү dz -гээр толгойлж нөгөө z-г dz толгой үгэнд хавсаргав. Жишээ нь: DZANÄL (Dö., Ba.,Kho.), ZANŪL (Dö.,Dž.,T.,Ö.,U.) занал: угроза; būr zanūltā yumüŋ bolžānā бүр заналтай юм болж байна; Kal. zanl, zanlγa, zanlta R.466; //Mo. ǰanul, To. zanoul ZW.338-a,I, zanulγa Smir. II2-b,I3.

БНМАУ-ЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
АКАДЕМИЙН ХЭЛ ЗОХИОЛЫН ХҮРЭЭЛЭН

Б.АМАРЖАРГАЛ

I

ХАЛХ АЯЛГУУНЫ ТОЛЬ

/Нэгдүгээр хэсэг/

Редактор: Г.Лувсан
Д.Төмөртогоо

Улаанбаатар
1988

Халх аялгууны тухай

I. Аливаа үндэстний хэл бүрэлдэн тогтоход ту - хайн үндэстний хэлний зонхилох нэг аялгуу нь бусад аялгууныхаа аль шилдэг сайн бүхнийг өөртөө шингээн баяжиж, авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн талаар боловсронгуй нэгэн нэгдмэл хэл буй болдог билээ. БНМАУ-ын түүхэнд тэмдэглэснээр"хувьсгалын анхан шатанд нам ард түмний өмнө соёлын талаар тавигдаж байсан гол зорилт нь бичиг үсэг үл мэдэх явдлыг устган...шинэ утга зохиол, урлагийг хөгжүүлэх... явдал байв."[I] "Социализмын үндсийг байгуулах зорилттой уялдан хөдөлмөрчдийн соёлын хэмжээг дээшлүүлэх, ялангуяа бичиг үсгийн мэдлэгийг эрс өндөржүүлэх явдал хурцаар шаардагдав"[2] гэжээ. Чухам л энэ үеэс эхлэн халх аялгуу нь өнөөгийн социалист монгол үндэстний нэгдмэл нэгэн хэлний үндсэн аялгуу болж, түүн дээр тулгуурласан бичигзохиолын хэл амжилттай бүрэлдэн тогтож хөгжсөөр ирлээ.

Халхчууд монголын нийгмийн хөгжлийн түүхэнд олон зуун жилийн турш чухал үүрэг гүйцэтгэсээр ирсэн нь халхын нэгдсэн нэгэн аялгуу үүсэч бүрэлдэж, хэвшин тогтнохын гол үндэс нь болсон гэж үзэж болно.

2. Халх аялгууны үндсэн онцлог, түүний тархацын талаар гадаад, дотоодын олон эрдэмтэд анхааран судалсаар иржээ. Халх аялгууны талаар хамгийн анхны биеэ даасан томоохон судалгаа нь Г.И.Рамстедтийн "Монгол бичгийн хэлийг хүрээний аялгуутай харьцуулсан авиазүй" /I903/ гэдэг бүтээл юм.[3] Проф. Г.И.Рамстедт уул бүтээлдээ хүрээний халх аялгууны

авиазүйн үндсэн онцлогийг монгол бичгийн хэлтэй харьцуулан үзээд тухайн аялгууны авианы бүтэц хувьсалыг хэл шинжлэлийн үндэслэлтэйгээр түүхэн үүднээс харьцуулан тайлбарласан билээ. Г.И.Рамс - тедтийн дараа акад. Б.Я.Владимирцов халх аялгууг мөн түүхэн үүднээс харьцуулах аргаар улам гүнзгий-рүүлэн судалжээ.[4] Тэрбээр зөвхөн Хүрээний аялгуу төдийгүй халхын бусад салбар аман аялгууг хамруу - лан тэдгээрийг монгол бичгийн хэлтэй харьцуулан тухайн аялгууны өргөлттэй, өргөлтгүй үеийн богино эгшгийн бүтэц, хувьсал, урт, хос эгшгийн гарал хөгжил, гийгүүлэгч авианы онцлогийг нарийвчлан то-дорхойлжээ.

Хожим доктор, проф. Г.Д.Санжеев "Монгол хэл - нүүдийн харьцуулсан хэлзүй" гэдэг бүтээлдээ халх аялгууны нэгдмэл шинжийн талаар онцлон дурдаад, улмаар тухайн аялгууны үндсэн онцлогийн тухай тус-гайлан тэмдэглэжээ.[5] Г.Д.Санжеев олон монгол хэл аялгууны авиазүй, хэлзүйн шинжийг харьцуулан су - далсан үндсэн бүлгүүддээ халхын аялгууны материа - лыг монгол хэлний хөгжлийн дээд шатны жишээ болгон авч үзсэн байна.[6]

Халх аялгууны авиазүй, хэлзүйн үндсэн онцлогий талаар монголч эрдэмтэн Н.Поппе, Ж.Боссон, Ш.Лув - санвандан, Э.Вандуй, Ж.Цолоо нарын биеэ даасан су - далгаанууд бий.[7] Мөн тухайн аялгууны авиалбарын бүрэлдэхүүн, авиалбар судлалын тогтолцооны талаар В.М.Наделяев, Ж.Стрит, Н.Поппе, Ш.Лувсанвандан, М.Халтод, Т.Пагва, Э.Вандуй, С.Мөөмөө, Ж.Цолоо нар тусгайлан судалжээ.[8]

Халх аялгууны судлалын дотор салбар аман аял - гуунуудын онцлогтой холбогдсон судалгаа чухал байр эзэлнэ. Тухайлбал, дархадын салбар аман аялгууны талаар Г.Д.Санжеев, Цэ.Шархүү, Д.Төмөртогоо, даригангын салбар аман аялгууны талаар А.Лувсандэндэв, А.Рона-Таш, үзэмчин салбар аман аялгууны талаар Д.Кара, Ж.Төмөрцэрэн, хотгойдын салбар аман аял - гууны талаар Ж.Цолоо, М.Шинэхүү, халхын бусад зарим салбар аман аялгууны талаар Э.Вандуй, Ж.Цолоо, Ш.Барайшир, М.Шинэхүү, Ж.Төмөрцэрэн, Л.Бэшэ нарын судалгааг дурдаж болно.[9] Мөн түүнчлэн тухайн аялгууны үгийн сангийн бүтэц бүрэлдэхүүн, онцлог шинжийн талаар судалгааны өгүүлэл, бэсрэгхэн толь зэрэг бүтээл гарчээ.[10]

3. Халх аялгууг судалсан гадаад, дотоодын олон эрдэмтэд тухайн аялгууны авиазүй, үгзүй, үгсийн сангийн судалгаанаас гадна түүнийг ангилах талаар нилээд анхаарсан байна. Эн түрүүнд нэрт монголч эрдэмтэн А.Д.Руднев монгол хэлийг дорнод, умард, өрнөд гэж гурван бүлэгт хуваагаад халх аялгууг дорнод бүлэгт багтаажээ.[11] Мөн проф. Г.И.Рамстедт халх аялгууг баруун, зүүн салаа гэж хоёр ангилаад өөрөө тусгайлан судалсан хүрээний аман аялгууг зүүн салаандаа хамааруулсан байна.[12]

Академич Б.Я.Владимирцов монгол хэлний халх аялгууны дотоод нарийн ялгааг маш гярхай ажиглаж түүнийг ерөнхийд нь халх, хотгойд гэж хоёр үндсэн хэсэгт ангилаад халх аялгууг дотор нь хүрээний халх /даригангын аялгууны хамт/, өрнөд халх /сартуул, Хөвсгөлийн халхыг оролцуулан/, дорнод халх гэж гурав хуваажээ.[13]

Доктор, профессор Г.Д.Санжеев /1953/ "Монгол хэлнүүдийн харьцуулсан хэлзүй"-дээ монгол хэл аялгууг монгол хэл, ойрд хэл, буриад хэл, дагур хэл, монгор хэл, могол хэл гэж зургаа хуваагаад халх аялгууг цахар, үзэмчин, горлос, хорчин, харчин, түмэд аялгууны хамт монгол хэл гэсэн ангилалдаа багтаасан.[14]

Монголч эрдэмтэн Н.Поппе "Монгол хэлнүүдийн харьцуулсан шинжлэлийн удиртгал" /1955/ номдоо орчин цагийн монгол хэлнүүдийг дорнод, өрнөд салаа гэж хоёр хуваагаад халхын аялгууг ордос, урад, түмэд, харчин, цахар, хуучин барга аялгууны хамт дорнод салаанд хамааруулсан байна.[15]

Дээр дурдсан ангиллуудыг ерөнхийд нь ажиглавал, их төлөв овог аймаг, засаг захиргааны хуучин хуваарь, оршин нутаглаж байсан газар зүйн байршил зэргийг голлон анхаарсан байна.

Академич Ш.Лувсанвандан монгол хэл аялгууг төв, дорнод, өрнөд, умард гэж дөрвөн үндсэн аялгуу болгон ангилаад халх аялгууг цахар, ордосын аман аялгууны хамт төв аялгуунд багтаажээ.[16] Тэрбээр монгол хэлний олон аялгууг ангилахдаа юуны өмнө хэлний нь шинж буюу авиазүй, хэлзүй, үгийн сангийн нь онцлогийг гол үндэс болгон аялгуу, аман аялгуу, салбар аман аялгуу гэсэн гурван зэрэг болгон хуваажээ.

Түүний дараа аялгуу судлагч эрдэмтэн Э.Вандуй халх аялгууг төв, дорнод, өрнөд гэсэн гурван аман аялгуу болгон ангилаад аман аялгуу тус бүрээ хэд хэдэн дэд аман аялгуу болгон хуваажээ.[17] Үүнд:

Нэг. Төв аман аялгуу:

а/ Улаанбаатар орчмын буюу төв дэд аман аялгуу

б/ Говийнхон буюу халхажсан харчины дэд аман аялгуу

в/ Архангай аймгийн халхажсан өөлдийн аман аялгуу

г/ Өвөрхангай аймгийн Арвайхээрийнхний дэд аман аялгуу

Хоёр. Өрнөд аман аялгууг:

а/ Хантайширынхны дэд аман аялгуу

б/ Сартуул халхын дэд аман аялгуу

в/ Хотгойдын дэд аман аялгуу

г/ Элжгэн халхын дэд аман аялгуу

д/ Ховдын халхчуудын дэд аман аялгуу

е/ Говь-Алтайн халхажсан өөлд, хойдын /Баян-Уул, Шарга, Төгрөг сумын/ дэд аман аялгуу

Гурав. Дорнод аман аялгуу:

а/ Хэнтийн зүүн ба өмнөд хэсэг, Дорнод, Сүхбаатар аймгийн дэд аман аялгуу

б/ Дариганзын дэд аман аялгуу гэж тус тус ангилсан байна.

БНМАУ-ын монгол хэлийг авиазүй, хэлзүй, үгсийн сангийн ялгаатай шинжээр нь аялгуу, аман аялгуу, салбар аман аялгуу гэж ангилсан акад. Ш.Лувсанвандангийн ангиллыг үндэслэн халхын аялгууг төв халх, өрнөд халх, дорнод халх гэсэн гурван аман аялгуу болгон ангилаад, аман аялгуу тус бүрээ авиазүй, үгзүй, үгсийн сангийн онцлог шинжээр нь салбар аман аялгуунд ангилсан Ж.Цолоогийн ангилал[18] нь нилээд бодитой болсон учир эл ангиллыг баримтлан толио зохиолоо.

Нэг. Төв халхын аман аялгуу: I. Төв, Булган, Архангай, Баянхонгор, Сэлэнгийн халхууд, Завханы сартуул, хотгойдоос бусад халх, Хөвсгөлийн дархад, хотгойд, ариг урианхайгаас бусад халх, Өвөрхангайн Арвайхээрийн халхуудаас бусад, Дундговийн хойт сумдын халхуудын ярилцдаг төв халхын салбар аман аялгуу; 2. Дундговийн өмнөд сумын халхууд, Дорно - говь, Өмнөговь аймгийн халхуудын ярилцдаг говийн халхын салбар аман аялгуу; 3. Зүүнбаян-Улаан, Бат-Өлзий, Уянга, Тарагт сум, Арвайхээрийн орчмын халхуудын ярилцдаг Өвөрхангайн Арвайхээрийн салбар аман аялгуу.

Хоёр. Өрнөд халхын аман аялгуу: I. Ховд аймгийн Буянт, Дарви сум, Цэцэг, Дуут сумын хагас, Говь-Алтайн бүх сумдын халхын салбар аман аялгуу; 2. Ховд аймгийн Мянгад сумын мянгадын аман аялгуу; 3. Увс аймгийн Зүүнхангай, Өндөрхангай, Цагаанхайрхан сум, Баруунтуруууны хагас элжгэн халхын салбар аман аялгуу; 4. Хөвсгөл аймгийн Ринчинлхүмбэ, Улаан-Уул, Баянзүрх сум, Алаг-Эрдэнэ сумын хагаст ярилцдаг дархадын салбар аман аялгуу; 5. Хөвсгөл аймгийн Чандмань-Өндөр, Цагаан-Үүр сумын цөөн ариг урианхайн салбар аман аялгуу; 6. Ховд аймгийн Чандмань сум, Завхан аймгийн Ургамал, Завханмандал, Сантмаргац, Сонгино, Нөмрөг, Цэцэн-Уул зэрэг сумын сартуулын салбар аман аялгуу; 7. Хөвсгөл аймгийн Цэцэрлэг, Арбулаг, Цагаан-Уул, Бүрэн - тогтох, Төмөрбулаг сум, Завхан аймгийн Баянхайрхан, Тэс, Баянтэс зэрэг сумдын хотгойдын салбар аман аялгуу; 8. Архангай аймгийн Өлзийт, Батцэнгэл, Хотонт сумын халхажсан хойд өөлдийн салбар аман аялгуу.

Гурав. Дорнод халхын аман аялгуу: I. Хэнтий, Дорнод, Сүхбаатар аймгуудын зүүн халхын салбар аман аялгуу; 2. Сүхбаатар аймгийн Түвшинширээ, Баяндэлгэр, Дариганга, Хонгор, Онгон, Наран, Асгат сумдын даригангын салбар аман аялгуу; 3. Дорнод аймгийн Сэргэлэн, Баянтүмэн сум, Сүхбаатар аймгийн Эрдэнэцагаан сум болон бусад зэргэлдээ сумдад цөөн байгаа үзэмчний салбар аман аялгуу;

4. Эдүүгээ нутгийн аялгууны олон үгс бичиг зохиолын хэлний үгсийн санд орж түүнийг улам арвижуулан баяжуулж байгаагийн зэрэгцээ бас олон үгс хэрэглэгдэхээ больж хуучран мартагдахад хүрч байна. Бид энэхүү толийг зохиохын тулд халх аялгууны үгсийн сангаас дээжлэн тэмдэглэсэн үгсийн жагсаалт, бэсрэг толь сэлтээс гадна Хэл зохиолын хүрээлэнгээс сүүлийн гучаад жилийн дотор орон нутагт явуулсан шинжилгээний ангийнхны бичиж тэмдэглэсэн аялгуу судлал, аман зохиолын арвин баялаг цуглуулгыг гол материал болгон ашиглалаа. Тэдгээр хэрэглэгдэхүүн нь эдүүгээ тус хүрээлэнгийн туршилт авианзүйн лаборатори, аман зохиолын сан хөмрөгт гар бичмэл, соронзон бичлэгээр хадгалагдаж байгаа юм.

Тус тольд халхын салбар аман аялгуунуудад авиазүй, үгзүй, үгсийн сангийнхаа талаар бусад аялгуунуудаас өвөрмөц ялгаатай хэлэгдэж байгаа үгсийг аль болохоор багтаан оруулахыг хичээлээ. Халхын салбар аман аялгуунуудад үгсийн сангийн талаар бие биеэсээ ялгаатай хэрэглэгдэж байгаа үг, ухагдахуун цөөнгүй бөгөөд тэдний зарим нь гуч гаруй янзаар хэлэгдэж байна. Бид энд бичиг зохиолын хэлний янз бүрийн хэлбэртэй "хувин" гэдэг үгийг жишээ болгон авч үзье.

aγarū (Tkha.,Ökha.), andū (Öw., Sar.), bortoγo (Tkha.,Ökha.,Dkha.), butan (Öw.), dallag (Dar.), Dandžă (Dar.), deldū̆ (Ar.), dostog (Dg.), dȯrō̆ (Sü.), dū̆šeg (Dar.), džandan (Ökha.,Gkha.), γondžōn ~ γondzon (Sü.,Khe.), xombō (Tkha.), xon-gilō̆gō̆ ~ xongĭloγo (Gkha.), xōxūdžă (Gkha.), xūlin (Gkha.), lū̆ (Ba.), oyō̆ (Gkha.), olō̆ (Öw.), odžō̆ (Gkha.), sawqxan (Go.), sādzan (Dkha.), senden (Gkha.), somō̆ (Go.), son (Gkha.), sūlaγā (Dg.), tawxan (Dar.), tāĕlū (Gkha.,El.), torō̆xō̆ (Tkha., Dkha.), tȯxi (Sar.), tōdon (Gkha.), tōtōn (Gkha.) tȯxȯm (Gkha.), tun (Gkha.).

Толийг хийж гүйцэтгэхэд аргазүй, зохиомжийн талаар үнэт зөвлөгөө өгсөн ЗХУ-ын монголч эрдэм тэн У-Ж.Ш.Дондуков, хэвлэлд бэлтгэхэд туслалцаа үзүүлсэн эрдэм шинжилгээний ажилтан Э.Дорж, А.А вис, Ө.Тунгалаг нарт чин сэтгэлийн талархал илэ хийлье.

Б.Амаржаргал

Зүүлт

I. "БНМАУ-ын түүх" УБ. I984. I2-р тал.
2. "БНМАУ-ын түүх" УБ. I984. 56I-р тал.
3. G.J.Ramstedt, Das Schriftmongolische und die Urgamundart phonetisch verglichen,/ JSFOu XXI:2/ Helsingfors, I903. орос орчуулга нь: Сравнительная фонетика монгольского письменного языка и халхаско-Ургинского говора, перевод...под редакции прив. доц А.Д.Руднева с дополнениями автора, С.Петербург I908.
4. Б.Я.Владимирцов. Сравнительная грамматика монгольского письменного языка и халхаского наречия. Введение и фонетика, Ленинград, I929.
5. Г.Д.Санжеев, Сравнительная грамматика монгольских языков, т.I,М., I953, стр. 55-58.
6. Г.Д.Санжеев, Дурдсан зохиол, I2-II4, I27-I78.
7. Н.Поппе, Строй халха-монгольского языка, Л., I936;N.Poppe, Khalkha-Mongolische Grammatik, Mit Bibliographie, Sprachproben und Glossar, Wiesbaden, XII I88, I95I; Mongolian Language Handbook (Center for Applied Linguistics), XY I75 p. Washington, I970; J.E.Bosson, Modern Mongolian (Uralic and Altaic series 38) ,I964, Bloomington, Indiana ; Ш.Лувсанвандан, Орчин цагийн монгол хэлний зүй, Монгол хэлний авианы бүтэц, I-р дэвтэр, УБ.I967; Э.Вандуй, Ж.Цолоо, Халхын аялгуу, УБ.I970.
8. В.М.Наделяев. Состав фонем в звуковой системе современного монгольского языка, Вестник ЛГУ,

№ 8,1957, Вып.2, стр.123-131; John.C. Street, Khalkha Structure (Uralic and Altaic Series,24), Bloomington, Indiana,1963; N.Poppe, Mongolian Language Handbook (Center for Applied Linguistics), Washington 1973; Sh.Luvsanvandan, The Khalkha-Mongolian Phonemic System-, АОН 17:2,1954, 175-185; M.Haltod, The Phonology of the Word in Modern Standard Mongolian; Т.Пагва, Хэл шинжлэлийн удиртгал, УБ.,1959,56-59; Э.Вандуй, Монгол утга зохиолын хэлний авиалбар /фонем/; Хэл зохиол, I:6, 1961, 3-17; Халхын аялгуу, түүний үгсийн сан, "Халхын аялгуу", УБ.,1970, 25-56; С.Мөөмөө, Система вокализма современного монгольского языка, SM II/10/; 12, 1974, 184-210; Ж.Цолоо Орчин цагийн монгол хэлний авиа зүй, УБ.,1976, 80-116.

9. Г.Д.Санжеев, Дархатский говор и фольклор. /Материалы комиссии по исследования Монгольской и Танну-Тувинской Народных Республик и Бурят Монгольской АССР, вып 5/, Ленинград, 1931; А.Лувсандэндэв, Дариганга аялгууны авианы зүйг судалсан туршлагаас "Шинжлэх ухааны хүрээлэнгийн бүтээл", № 2. 1957, 49-64; A.Rona-Tas, A.Study of the Dariganga phonology, -АОН 10:1, 1960, 1-29; Dariganga Vocabulary, -АОН, 13:1-2, 1961, 147-174; G.Kara, Sur le dialecte üjümüčin, -АОН, 16:1, 1963, 1-43; Un glossaire üjümüčin, -АОН, 1963.

Ж.Төмөрцэрэн, Үзэмчин аялгууны зарим онцлогоос, Монголын судлал, 4:13; 1964,1-4; Үзэмчин аялгууг судалсан тэмдэглэлээс, Монголын судлал, 6:33, 1968, 184-215; Ж.Цолоо, Хотгойдын аман аялгууны зарим онцлогоос, ШУАМ. № 4. 1968, 54-58; М.Шинэхүү, Хотгойдын аман аялгууны авианзүйн зарим онцлог, МУИС-

ийн э/ш бичиг № 3, 1963, 47-52; Э.Вандуй, Халхын Дорнод дэд аман аялгуу, Хэл зохиол, 6:15, 1967, 3-17; Завханы сартуул ба түүний аман аялгуу, Хэл зохиол, 2:17, 1964, 189-221; Ж.Цолоо, Архангайн баруун хойд нутгийн халхын аман аялгууны тухай ШУАМ № 1, 1960, 44-48; Халхын зарим аялгууны авиазүйн онцлогоос, ШУАМ, № 1, 1967, 61-70; Архангай аймгийн хойд сумдын аман аялгуу, аман зохиол судалсан нь, Монголын судлал, 7:17, 1967/70/, 219-242; Орчин үеийн халхын аялгуу судлалын зарим асуудал, ШУА, № 4, 1968, 29-33; Говь-Алтай, Баянхонгор аймгаар явсан экспедицийн гайлан, ШУАМ, № 1, 1967; Ж.Төмөрцэрэн, Өвөрхангайн халх аман аялгууны зарим онцлогоос, Монголын судлал, 6:16, 1967, 18-22; Ш.Барайшир, Халхын аялгууны зарим хэсгийг судалсан тухай, УБ.,21 х; L.Bese, Remarks on a Western Khalkha Dialect, -AOH 13:3, 1961, 279-294; М.Шинэхүү, Халх аялгууны өмнөд хэсгийн авиазүйн зарим онцлог, МУИС э/ш бичиг, 1963, № 3, 33-46.

10. N.Poppe, Khalkha-Mongoliche Grammatik. Mit Bibliographie, Sprachproben und Glossar, Wiesbaden 1951, 164-188; D.A.Troxel, Mongolian Vocabulary, (Modern Khalkha Language), Mongolian-English, English-Mongolian, Department of the Army, TM 30-537, Washington, 1955; Э.Вандуй, Зарим нутгийн аман аялгууны үгсийн сангийн тухай, УБ., 1957; Халхын аялгуу ба түүний үгсийн сан, Халх аялгуу, УБ., 1970, 16-77, 89-124; Ш.Барайшир, Зарим нутгийн халх аялгу-

ны үгсийн бүрэлдэхүүний тухай, Монголын судлал, 3:8, 1961, 14-15; Ж.Цолоо, Говийн халхын аман аялгууны үгийн бүрэлдэхүүний зарим онцлог, Монголын судлал, 6:17, 1967, 23-37; Баруун халхын аман аялгуу, Халхын аялгуу; УБ.,1970,184-217.
11. А.Д.Руднев, Опыт классификации монголов по наречиям /Г.И.Рамстедт, Сравнительная фонетика., стр. IY-YI/.
12. Г.И.Рамстедт "Сравнительная фонетика" ,стр 5.
13. Б.Я.Владимирцов, Сравнительная грамматика, стр 18.
14. Г.Д.Санжеев, Сравнительная грамматика, стр 55.
15. N.Poppe Introduction to Mongolian Comparative Studies, Helsinki, 1955, p.23
16. Ш.Лувсанвандан, Монгол хэл аялгууны учир, Монголын судлал, 2:1-16, 1961, 157-р тал.
17. Э.Вандуй, Ж.Цолоо, Халхын аялгуу. 22-23-р тал
18. Ж.Цолоо, БНМАУ-ын нутгийн аялгуу, Хэл зохиол, 18-р боть, /хэвлэлд/

Галиг үсгийн тайлбар

1. Эгшиг

- Бичгийн машины тэмдэгтийн боломжгүйгээс урт эгшгийг ā, ē, ī, ō, ȫ, ū, ǖ .

- Үе бүтээж байгаа балархай эгшгийг ǎ, ě, ǐ, ǒ, ö̌, ǔ, ǚ .

- Хос эгшгээс үгийн эцсийн бус үеийн хос эгшгийг āě, ōě, ūě үгийн эцсийн үеийн задгай хос эгшгийг ǟ, ǎē, ȫ, ǔī, ǚī

- Урагшлан хэлэгдэж байгаа эгшгийн дээр нэг цэг тавьсан. ȧ,

- Эр үгэнд o, u -гийн завсрын дуудлагатай, нилээд урагшлан хэлэгдэж байгаа эгшгийг ụ гэж тэмдэглэн О толгойт үгийн эцэст оруулсан.

- Бие биеэсээ гийгүүлэгчээр зааглагдсан хоёр бүтээврийг хамт бичиж дунд нь зохих эгшиг жийрэглэн бичсэн. Жишээ нь: axǎń ах нь, dzawǎl зав л, γartšil гарч л, moriń морь нь, axamiń ах минь, teretšiń тэр чинь гэх мэт.

2. Гийгүүлэгч

- Эр үгийн эхэнд, мөн эр үгийн дунд гийгүүлэгчээр төгссөн үеийн дараа тохиолддог хэлний гүн үгийн хамжих ɠ-гийгүүлэгчийг машины тэмдэгтийн боломжгүйгээс γ гийгүүлэгчээр тэмдэглэв.

- Зарим эр үгэнд g гийгүүлэгч хэлний үзүүрээр хэлэгдэж байгаа тул эм үгийн g -ээр тэмдэглэв.

- Тагнайшин зөөлөрсөн гийгүүлэгчийг moŕ, xoń, uń, xań гэх мэтээр тэмдэглэн, араас нь эгшиг, гийгүүлэгч залгасан бол зөөлөрсөн гийгүүлэгчийн

i -ийг morⁱō, xanⁱā, morⁱsog гэж тэмдэглэв.

- Үгийн эцсийн хамжин шүргэх гийгүүлэгчийн дараа орсон хэт богино, тагнайшсан i эгшгийг dž, tš гэж тэмдэглэв.

- Бүтээврийн бүтцийг бүрэн зөв тусгахын тулд нэг үеийн дотор хоёр гийгүүлэгчийг эгшиггүй дараалан галиглахгүйг ихэд хичээлээ. Жишээ нь: noxtō (U.), ogtŏrō (TKha.), towxŏ (Dzaw.), tŭgdžirex (TKha.).

- Үгийн эцсийн хамаршсан гийгүүлэгчийн суларсан хувилбартай үгийн эцсийн эгшгийн доогуур долгион зураас /~/ тавьж тэмдэглэв. xōsọ- хоосон, ayị-аян, darxā̰ -дархан, gesṵ̄ -гишүүн гэх мэт.

3. Үг зүйн талаар

- Ярианы хэлний уул үгтэй тохирох үг бичгийн хэлэнд байвал уг үгийн олон утгыг ром тоогоор дугаарлан тус тусад нь толгой үг болгон оруулав.

Жишээ нь:

tag I (TKha.,GKha.)	өвлийн малгай
tag II (TKha.)	таглаа
tag III (TKha.)	уулын орой
tag IV (TKha.)	огт чимээгүй гэх мэт
segsĕ I (GKha.)	сэгсүүрэг, эрт гарсан хурга
segsĕ II (El.)	том араг
tsanxălax I (El.,Sar.)	атаархах
tsanxălax II (TKha.)	цанх хөдлөх

- Ижил дуудлагатай үгийн I-т нутгийн аялгууны хэлбэрийг оруулж дараагаар нь бичгийн хэлний үгсийг толгойлон үүрлүүллээ.

- Ургамлын нэр болон зарим харь хэлний гаралтай үгсийг латин нэр болон тайлбартай нь бичив.

Товчилсон нэр

Аман аялгуу

Төв халх	(TKha.)
Өрнөд халх	(ÖKha.)
Дорнод халх	(DKha.)

Салбар аман аялгуу

Говийн халх	(GKha.)
Дариганга	(Dg.)
Дархад	(Dar.)
Мянгад	(Min.)
Өөлд	(Ȫl.)
Урианхай	(Ur.)
Үзэмчин	(Ü.)
Сартуул	(Sar.)
Хотгойд	(Khot.)
Элжгэн	(El.)

Аймгуудаар салбар аман аялгууг тэмдэглэсэн нь

Архангай	(Ar.)
Баянхонгор	(Ba.)
Булган	(Bu.)
Говь-Алтай	(Go.)
Дорноговь	(Do.γ.)
Дорнод	(Do.)
Дундговь	(Dun.)
Завхан	(Dzaw.)
Өвөрхангай	(Öw.)
Өмнөговь	(Öm.)
Сүхбаатар	(Sü.)
Сэлэнгэ	(Se.)
Төв	(Tö.)
Увс	(Uw.)
Ховд	(Kho.)
Хөвсгөл	(Khö.)
Хэнтий	(Khe.)

- Утга зохиолын хэлний нэг үг олон нэрээр гарсныг өмнөхөөс үзэхээр тэмдэглэв. BODĪ (Ar.) идээний дэлгэц; andar. /andar гэсэн үгийг үз гэсэн үг/.

Товчилсон нэрийн тайлбар

- Төв, Дорнод, Өрнөд халхыг эхний нь том үсгүүдээр (TKha.,ÖKha.,DKha.)

- Хэд хэдэн салбар аман аялгууг дунд нь цувраа цэгтэй таслал хийж, эцэст нь цэг тавив. (Sar.,El.,Khot.,Min.)

- Ямар материалаас үг авснаа зохиогчийн эхний үсэг, уул ном бүтээлийн хуудастай нь товчилсон нэрийн дараа оруулав. (Sar.) B.91; Вл. I89.

- Жишээ авсан өгүүлбэрийн заримыг юунаас авснаа эцэст нь хаалтанд товчлов. /ШАХ.I978/

- Бүх товчилсон нэрийн ȯ, u̇ -г бичгийн хэлний ö,ü -ээр тэмдэглэлээ.

Галиг үсгийн дэс дараа

A	Ā	AE	B	D	DŽ	DZ	E	Ē	Γ	G
X	I	Ī	Y	L	M	N	O	Ō	Ȯ	Ȱ
P	S	Š	T	TS	TŠ	U	U	Ū	U̇	W

I. ШАХ - шинжилгээний ангийн хэрэглэгдэхүүн /1958-1985/
2. СБХ - соронзон бичлэгийн хальс /1958-1978/
3. В - Э.Вандуй "Халх аялгуу" 1970 он I-132.
4. Ц - "Халхын аялгуу" 1970. П хэсэг Ж.Цолоо. "Баруун халхын аман аялгуу" 133-214.
5. ААЗ - Ардын аман зохиолоос
6. АЗД - Аман зохиолын дээж. 1978 он
7. МАД - Монгол ардын дуу. 1982 он
8. К - G.Kara. Un glossaire üjümüčin 1963(I-43)
9. R - A.Rona-tas. A.Dariganga Vocabulary.1961 (148-174)
10. МХТТ - Монгол хэлний тайлбар толь. 1966 он.
11. Вл - Б.Я.Владимирцов "Сравнительная граммати-ка монгольского письменного языка и халхас - кого наречия" Ленинград. 1929 г.
12. ХБД - Хуучин бичгийн дурсгал "Эрт эдүгээгийн гайхамшиг сайхан үзэгдэл хэмээх судар" 1959 он Улаанбаатар.
13. МСБ - Мянгад сум /Баянцагаан. 1985 он/
14. НАЯ - Нутгийн ардын яриа. Увс аймгийн зүүн хангай сумын харьяат Б.Нугаа, Б.Чадраабал, П.Лүгэнжав, Я.Гүндмаа, Хэнтий аймгийн Өмнө-дэлгэр сумын харьяат Д.Доржсүрэн, Ж.Энэбиш нарын ярианаас авсан. 1984, 1985 он.
15. Ж - Р.Жагварал "Монгол хэлний хүндэтгэлийн ү" 1976.
16. ХД - хүүхдийн дуунаас.
17. МАҮ - Монгол ардын үлгэр домог 1982.
18. МАО - Монгол ардын оньсого 1982.
19. SH - "Монголын нууц товчоо" Ц.Дамдинсүрэн. УБ. 1976.

20. SM.1961.III – Ш.Барайшир "Зарим нутгийн халх аялгууны үгийн бүрэлдэхүүний тухай" Монголын судлалын 1961 оны III.14-35-р тал.

21. SM.1967.VI – Э.Вандуй "Халхын дорнод дэд аман аялгуу" Монголын судлалын 1967 оны YI.

22. SM.1964.IV – Ж.Төмөрцэрэн "Үзэмчин аялгууны зарим онцлогоос" Монголын судлал 1964 оны IY I-13-р тал.

23. S.Mu. – Л.Сономцэрэн "Мянгад ястны зан үйлийн тухай товч тэмдэглэл" Музейн судлал. 1974 оны П боть. 43-65-р тал.

24. ДАД – Х.Цэрэнсодном "Дархад ардын дууны урлагийн тухай товчхон" 1959 он.

25. ХЗ. 1964. П боть – Э.Вандуй "Завханы сартуул ба түүний аман аялгуу" Хэл зохиол 17-р дэвтэр, 189-211-р тал.

26. Хө.хө.эг – Хөвсгөл ээжийн хөг эгшиг /Дархад, урианхай ардын дууны түүвэр/ Мөрөн. 1968.

27. ҮАД – үзэмчин ардын дуунаас

28. ДАА – Дархад аман аялгуу, Д.Төмөртогоо "Дархад аман аялгууны урт эгшиг, тэдгээрийн үүслийн тухай товч тэмдэглэл" Хэл зохиол. 1967. I-IY дэвтэр. 196-203.

29. С – Г.Д.Санжеев "Дархатский говор и фольклор" Ленинград. 1931. стр. 112.

30. Хө.да.яс. – С.Бадамхатан "Хөвсгөлийн дархад ястан" УБ., 1965.

31. Рамс – Г.И.Рамстедт "Монгол ном бичгийн хэлийг хүрээний халх аялгуутай харьцуулсан авиа зүй" г. Петербург 1908.

32. Ц – Ж.Цолоо "Говийн халхын аман аялгууны үгийн бүрэлдэхүүний зарим онцлог" Монголын судлал, 1967. YI.15-21-р дэвт. 23-36-р тал.

A

ADAG I (Dar.) ташаа: бок; adagtăn xadăsan xo-yorōl towtšīn boloxmin yālā ташаанд нь хадсан хоёр л товч нь болох минь яалаа /Хө.хө.эг/.

ADAG II (TKha.) I. шувтарга сүүл хэсэг, эцэс, төгсгөл : конец, устье; adagtăn orox адагт нь орох; γolīn adag голын адаг; 2. шилж. доод зэргийн, хамгийн муу: перен. последний худший, плохой /по качеству/; xūnī adag bolox хүний адаг болох; // Mo. adaγ.

ADAG III адаг чуулган: звёздное месторождение.

ADANXĂLĂX (Sü.) B.89; азаа үзэх: испытывать счастье; temtsēndĕ orōdž adanxălăx тэмцэнд орж азаа үзэх.

AD^{i}Ā I (Min.)~EDĒ (Min.) аав: папа; ad^{i}ā xōdō yawax bolow аав хөдөө явах болов; edē mal malladag аав мал малладаг.

AD^{i}Ā II (TKha., ÖKha.) ах, эгч /авгайлсан үг/: старший брат, старшая сестра; ad^{i}ā irex ах /эгч/ ирэх; ad^{i}ā yawax эгч /ах/ явах.

ADŌ (Kho.,Khö.,Dar.), ADŪ (Ü.) K.I: адуу; I. табун, косяк лошадей; xulăl γoldō adōγā xoyō xurātšăl irexēl gesentšē хул л голдуу адуугаа хураагаад л ирэх л гэсэн дээ /Хө.хө.эг/; adūndă durtā xün адуунд дуртай хүн; 2. лошадь, лошади, кони; adō intsăγāx адуу янцгаах; xurdan udamtā adū хурдан удамтай адуу; // Mo. aduγu.

ADŪTŠI̥ (Ü.) K.I; адуучин: табунщик, adūtši̥ xūdē ögōsē dē адуучин хүүдээ өгөөсэй дээ /МАД/

ADŽĂRAG (Ü.) K.I; adzaraγa (Dg.) R.149; азрага: 1. жеребец; alag adžăragtä adū алаг азрагатай адуу; ėxdzālan.a., sojōloŋ.a., yawtšig.a., dzalū budū a. (Dg.) R.149; 2. в сочет. с названиями животных означает самец; adžarăgan tax^i ā азраган тахиа; ♦adžaraγan borō азраган бороо; // Mo.aǰirγ-a.

ADŽĀ I (Sü., Bu., Dun.) B.89; 1. аав: папа; adžā dūdăw аав дуудав; 2. эгч: сестра; adžādă xelex эгчид хэлэх.

ADŽĀ II (Bu., Dun.) ээж: мама; manä adžā džü - džigtšin манай ээж жүжигчин.

ADŽĬΓAR (Ü.) K.I; агзгар: коротенький, низкорослый, приземистый; adžĭγar nōstō xoń агзгар ноостой хонь; // Mo. aγǰaγar.

ADZĂGŬĪ I (Min.) аягүй: неприятный, неудобный, неприличный; adzăgŭī xŭeten ödör аягүй хүйтэн өдөр /МС.1974.П/.

ADZĂGŬĪ II (TKha., ÖKha., DKha.) золгүй, хийморьгүй: несчастливый, неудачливый; adzăgŭī yawdal bolox азгүй явдал болох /ШАХ.1976/.

AΓĂDAR/AGTAR (Sar.) ахар богино: короткий; aγădar dēl ömösöx богино дээл өмсөх; agtar deltē mor ахар дэлтэй морь /ШАХ.1969/.

AГARŪ I (TKha.,ÖKha.) том модон хувин: большое деревянное ведро; aγarū dūren āērag агаруу дүүрэн айраг /ШАХ.1968/; //Mo. aγaru.

AГARŪ II (TKha.) агаруу, мойлс мод (C monγolica Gunge): 1. кипарис; 2. алоэ; aγarūnī ünĕdes агарууны үндэс.

AГĀ (Sü.) B.89; ээж: мама; aγāγā asărax ээжийгээ асрах.

AГŌR (Dar.) агаар: воздух; aγōrīn bāĕdal xarax агаарын байдал харах; //Mo. aγar.

AГŬĪ I (Öw.) гүнгэрваа: киот, божница; burxănī aγŭī бурхны гүнгэрваа /ШАХ.1958/.

AГŬĪ II (Sar.,Öw.) гуу, жааз: рама, рамка, витрина; aγŭītā dzurag жаазтай зураг; dzurăgīn aγŭī зургийн гуу.

AГŬĪ III (TKha.), AГĪ (Dar.), AГŪ (Ü.) K.I; агуй: пещера, грот, подземелье; ūlīn aγŭī уулын агуй; aγī üdzex агуй үзэх; xadănī áγū хадны агуй; //Mo. aγui.

AGDĂN (Dg.,Ü.) B.89; том: крупный, рослый, большой; agdăn bolŏson ādzā yūdā том болсон аазай юу даа /ҮАД/.

AGIL (Ur.) өтгөн: густой; ariγās γarsan dzamīmiń agil manan xāγā yū аригаас гарсан замы минь өтгөн манан хаагаа юу /Хө.хө.эг/.

AGLǍK (Dar.) C.44; саланги: отдельно; aglǎk yawax саланги явах /ШАХ.1962/.

AGSAX (TKha.) Rams.96; үүрэх, агсах: поднимать; взвиливать что-то на себя, носить, привешивать и поясу /лук, колчан и т.д/ dzewseg agsax зэвсэг үүрэх;

AGSŪRǍГǍ (ÖKha.) Ж.101; нум саадаг /хүндэтгэсэн үг/: лук колчан / высок/; agsūrǎγā̤ dźūgēd arīn ūlandǎ γaraw нум саадгаа зүүгээд арын ууланд гарав /ААЗ./.

AGŠĪRAX (GKha.) багшрах: тесниться, толпиться, стекаться, в одно место; agšīran xaragdax adūn sûreg багшран харагдах адуун сүрэг /ШАХ.1984/.

AGTARTǍX (Sar.) богинодох: быть слишком, коротким; dēl agtartǎx дээл богинодох /ШАХ.1969/.

AXǍLǍX I (Dar.) чадахгүй, дийлэхгүй: быть не по силам; ter ō̤rō̄ axǎlax bāěx тэр өөрөө чадахгүй байх, axǎlǝx adžil дийлэхгүй ажил /ШАХ.1980/

AXǍLAX II (TKha.) ахлах; 1. быть старшим над кем-л; пользоваться правом старшего; axǎlax nasnī xûn ахлах насны хүн; 2. перен. превосходить; xûtšēr axǎlax хүчээр ахлах; 3. старший; axǎlax desēlegtš ахлах дэслэгч; // Mo. aqalaqu.

AXARTŠĪLAX (DKha.) уурлах: сердиться, злиться, раздражаться; tšī bitēgī axartšīlād bā̤ чи битгий уурлаад /ахарчлаад/ бай /ШАХ.1970/.

AXĂTĂ (Öw.) агт: I. конь, рысак; мерин; axăta mor агт морь; 2. табун; косяк: tserĕgīn axăta цэргийн агт;

AXŪ (Ü.) K.I; ахиу: много, больше; axū awax ахиу авах; axū xīxĕ ахиу хийх; // Mo. akiγu.

AXŪN (ÖKha., Ar., Ba.) ахууна: зоол гагара; axūn üsĕleg, ödŏ sāĕtā šuwū ахууна, үслэг, өд сайтай шувуу; // Mo. aquun-a.

AYĂLГA (Dar.) C.44; ааш: поведение, характер, нрав; sāĕxan ayălγatā xün šü сайхан ааштай хүн шүү /ШАХ. I962/

AYĂTĀ I (TKha., ÖKha.) янзтай: примерно так, в таком духе; таким образом; īmerxū ayătā yum иймэрхүү янзтай юм; yamar ayatā xīxĕw? ямар янзтай хийх вэ? /ШАХ.I966/.

AYĂTĀ II (El., Go.) юу хийх: что делать; yamar ayătā bāĕna? юу хийж /ямар аятай/ байна?.

AYĂTĀ III (TKha.) аятай, таатай: красивый, приятный; привлекательный; nadad ayătā bāĕna надад аятай байна; setĕgel ayătā bāĕx сэтгэл таатай байх; // Mo. ayatai.

ÅYENГĔ (Ü.) K.2; аянга: удар, гром; åyengĕ būx аянга буух.

AYĮ (Ü.) K.I; аян: I. путешествие; ayį džūl-tsilaldă yawax аян жуулчлалд явах; ayį dāĕn аян дайн; 2. караван; ayį džin аян жин; džingīn ayį tsuwax жингийн аян цувах; // Mo. ayan.

AYIG (GKha.,Ū.,Dg.), AYĂГAN (Dar.), ĀГA (Min.) аяга: чашка, пиала; tsāĕnī ayig цайны аяга; āγa awax аяга авах; //Mo. ayaγa.

ȦYŪLGŪ (Min.) аюулгүй: безопасный, безопасно, безопасность; āĕx tsotšĭxīn ayūlgū айх цочихын аюулгүй /MC.75.П/.

AYŪMXĂ/AYŪLXAL (Dg.) R.149; аюулхай: мед. подложечная область, под ложечкой; ayūmxā dēr ȯwȯdȯx аюулхай дээр өвдөх; ayūlxal tsanxāx аюулхай цанхайх; //Mo. ayulqai.

AYŪN (Dar.) C.44 энэ байна: это есть... вот оно;

ALĂГA I (Öw.), ALAГ (Ü.) R.149; алаг: пёстрый,разноцветный, пегий; xarā alăγatā adū хар алагтай адуу; alăγa ünē алаг үнээ /ШАХ.1976/

ALĂГA II (TKha.) гарын алга: ладонь; alăγa daram γadzar алга дарам газар; alăγīn tšinē алгын чинээ; //Mo. alγ-a.

ALĂГA III (TKha.), ALГŌ (Dar.) үгүй болох, алга болох: нет, отсутствует; nom alăγa ном алга; alγō bolox алга болох.

ALĂГĀN (Dar.) алаг, алгийн: пёстрый, разноцветный, пегий /род.пад./; arăγamag alăγān gišigdelen аргамаг алгийн гишгэдэл нь /Хө.хө.эг/.

ALAG: ALAG DĀГA (El.,Sar.) алагдаахай: зоол. тушканчик; alag dāγa degdex алаг даахай дэгдэх /ШАХ 1967/; //Mo. alaγ daqai.

ALAK (Dar.) С.44; алаг: пёстрый, разноцветный пегий /о масти/ alak ȯngȯ алаг өнгө; // Mo.alaγ.

ALDĂ (Dar.) С.45; алхам, шаг, алхах: шагать, ступать, идти; переступать; aldadž γarax алхаж гарах.

ALГAS (Dar.) алс: даль,вдали,далёкий, дальний; alγas xolŏl nutăγāsā irdžĭl yadadžil yawlāw xōyo алс хол л нутгаасаа ирж л ядаж л явлаа шүү /Хө.хө.эг/.

ALĬSГANA (Khot.), ALIRSĂ (GKha.) аньс, алирс (Vaccanium vitis idaea L.) бот. брусиика; alisγana elbegtē γadzar аньс элбэгтэй газар; alirsă tūw алирс түүв.

ALMAS I (Sü.) тал сүх: секира , топорик; almasār džidžiglex тал сүхээр жижиглэх /СБХ.1977/.

ALMAS II (TKha.) алмас: I.снежный человек; almasīn xawtsal алмасын хавцал; 2.перен. ведьма; almas irĕne gedž āĕtsăγāna алмас ирнэ гэж айцгаана. /МАҮ.1982/; // Mo. almas.

ALMAS III (TKha.) эрдэнийн чулуу, доржпалам: алмаз, алмазный; almas erdĕnīn tšulū šig алмас эрдэнийн чулуу шиг /АЗД.1978/.

ALTAN I (Dar.) С.45; алт: золото; altan olox алт олох, altan edlex алт эдлэх. // Mo. altan.

ALTAN II:ALTAN XŮDZŪ (Sar.)хатан хүзүү: эпистрофей, второй шейный позвонок; altaŋ xůdzū nuγalăn... хатан хүзүү нугалан../АЗД.1978/.

ALTĀ (Min.) орчим, хирд: около; edīneń altā bůren teŋger үд орчмын урин тэнгэр /МС.1975.П/.

ALTŠŪR I (GKha.) аяганы уут: футляр для чашки; alăglūlād oyŏson altšūrănda miń ayăγā xīgēd dzůgērē алаглуулаад оёсон уутанд минь аягаа хийгээд зүүгээрэй.

ALTŠŪR II (TKha.,ŎKha.,DKha.), ARTŠŪL (El.,Sar.), ALTŠŌR (Dar.) алчуур: платок; altšūr awax алчуур авах; artšūl uγāx алчуур угаах; altšōrīn xē алчуурын хээ; // Mo. arciγul

AM I (Dar.) амгай: удила; amγal, amuγal, amγač хазаар; (Dg.) R.150; amγā, ammaγā (Ů.,O Khu) K.2; xadzārīn am хазаарын амгай; // Mo. amaγai.

AM II (TKha.) ам: рот, уста, губы; пасть /у животных/; am anγāx ам ангайх; amā džimīx амаа жимийх; // Mo. ama, aman.

AM III (TKha.) ам /эд бараа, юмны/: ама /мера измерения, равная квадрату по ширине материала/; am dāwū ам даавуу; nůxěnī am нүхний ам.

AM IV (TKha.) бөхийн ам: вызов противника; борец, выбранный противником; am uγtūl awax ам угтуул авах.

AMĀ (Ü.) K.2; хөгшин хүн: старый, престарелый; āĕlīn amā айлын хөгшин; amād dzolγox хөгшинд золгох.

AMBḀ (Ü.) K.2; амбан: ист. губернатор, вельможа, сановник; ul[i]āstān̄ ambḁ улиастайн амбан; xůrēnī ambḁ хүрээний амбан; //Mo. amban.

AMBĀ (Sü.) лам эцэг: отец /лама/; manā̄ ambā манай лам эцэг.

AMDZŌLÅX (Dar.) амжуулах: I. побуд. от амжих; 2. выполнять, осуществлять, производить; amdzōlåx gedē bodoson амжуулах гэж бодсон; //Mo. amiǰiγulqu.

AM[i]DŽĬRAL (Dar.) амьдрал: жизнь, существование; adžil am[i]džĭral sāĕtā̄ āĕl ажил амьдрал сайтай айл; /ШАХ.I972/. am[i]džiral dzox[i]ōx амьдрал зохиох; //Mo. amidural.

ÅMISXĂ̄ (GKha.), ÅMISXĂ (Ü.) амьсгаа: дыхание, вздох; åmisxā̄ awax амьсгаа авах; ixĕ åmisxātā̄ bāĕna их амьсгаатай байна; //Mo. amisγuγ-a.

ÅM[i]TḀ̆ (Ü.) K.2; амьтан: живое существо, животное; neg åm[i]tḁ̆ нэг амьтан; xůn åm[i]tḁ̆ хүн амьтан; //Mo. amitan.

AMSARDĀR (GKha.) өмнөхөн: до, раньше, прежде; xalagdaxīn amsardār халагдахын өмнөхөн; yawaxīn amsardār явахын өмнөхөн /ШАХ.I984/.

AMTĀ̄ I (Ü.) T.9; шүр: коралл; amtā̄γār γoyox шүрээр гоёх; amtā̄ šigĕtĕgē шүрэн шигтгээ /ШАХ.I979/.

AMTÃ II (TKha.,DKha.,ÖKha.) аманцар: говорун, ixĕ amtä xūxed их аманцар хүүхэд.

ANAGXAN (Sü.,Dg.) B.90; богинохон: коротковатый, коротенький; anagxan išĕtē богинохон иштэй.

ANAX (Dun.) ажиглах, хянах: замечать, примечать, подмечать; tūnīg anax түүнийг ажиглах.

ANDAXĂ (Dar.) C.44; алдах: ошибаться;andadž onox алдаж онох; andaxă maγadgüī алдах магадгүй.

ANDAR (Khot.,Dar.,Ar.) B.90; дэлгэц: доска для сушки творога; andar dēr ārūl xatāx дэлгэц дээр ааруул хатаах.

ANDĂRAΓA (Dun.) шагайн сум: пуля таранная, костяная; xabtăγä andăraγa шагайн хавтгай сум /СБХ.1961/.

ANDĂRAN (Dar.) худал: неправда, ложь, вранье; andăran ügĕ худал үг; andăran yar[i]ā худал яриа.

ANDŪ I (Öw.,Sar.) усны хавчиг: деревянный бак, бачок /для жидкости/; andū dūren usă усны хавчиг дүүрэн ус.

ANDŪ II (TKha.,ÖKha.,DKha.) буруу, ташаа: ошибочно,по ошибке;andū xarād namnalā xŏ андуу /ташаа/ хараад намналаа хөө /МАД/.

ANDŽIΓĀ (TKha.) нөхөр, найз: прост. друг,подруга; andžiγān suraxīg xitšēne найз нь сурахыг хичээнэ /ШАХ/1962/.

ANDŽIN (Se.,Dg.) B.90; ANDAS (Go.,Ba.)ÄNDŽIS (Ü.) K.2; анжис: плуг, соха; andžinār γadzar xaγalax анжсаар газар хагалах.

ANDZǍ (Dar.) хууль, торгууль:штраф; andzǎl xōlōl γarāsā̈ торгууль хууль л гараасай /Хө.хө.эг/.

ANDZǍΓALAX (GKha.) B.90; шагайгаар тоглох: играть в игральные кости /бабки/; xūxēdūd andzǎγaladž toglotsγōx ХҮҮХДҮҮД шагайгаар тоглоцгоох.

AŊΓALDZǍ I (GKha.) ангалзуур, цэцэгт ургамал (laγoshilopsis khorr): бот. зайцегуб; γow^i d urγadag aŋγaldzǎ говьд ургадаг ангалзуур.

AŊΓALDZǍ II (TKha.) ангалзах: открывать рас - крывать, разевать; olon daxin aŋγaldzǎ олон дахин ангалз; // Mo. angγalǰaqu.

AŊΓĀXǍ (Dar.) ангайх: раскрываться, открываться; amā aŋγāxǎ амаа ангайх; xālaγa aŋγāxǎ хаалга ангайх; // Mo. angγayiqu.

AŊΓĀXĀ̈: AŊΓĀXĀ̈ XĀĔTŠ (Sar.) том хайч: ножницы; aŋγāxā̈ xāētšār xoń xāētšilaw том хайчаар хонь хяргав. /ШАХ.1979/.

ÅŊGI I (TKha.,Öw.,El.), ÅŊGIDĀ (Sar.,El.) өөр, ондоо: другой, иной; bi aŋgīg awsan би ангийг авсан, би өөрийг авсан; åŋgidā xūŋ ондоо ХҮН. /НАЯ.1984/.

ÅŊGI II (TKha.,ÖKha.,DKha.) I. нийгэмлэгийн том бүлэг: класс; åŋgit nīgmīn ųye ангит нийг -

мийн үе; 2. хичээлийн танхим: аудитория, класс; åŋgidā orox ангидаа орох; 3. албан газар, бай - гууллагын болон цэргийн нэгэн хэсэг: часть, отдел; šindžilgēnī åŋgi шинжилгээний анги; tsergīn åŋgi цэргийн анги; 4. хамт суралцдаг хүмүүс: одноклассники, товарищи по классу; bidemtē neg åŋgīn xün бидэнтэй нэг ангийн хүн; 5. бичиг, зохиол, хууль дүрмийн зүйл: раздел, параграф, статья закона; xūlīn dzūil åŋgi хуулийн зүйл анги; // Mo. anggi.

ÅNGⁱĀD (Min.) тийм шиг: I. приблизительно такой, примерно такой; ångⁱād bāena тийм шиг байна.

ÅŊGIR I : ÅŊGIR SŪ (Khot.) B.90; ŪS (Dg.) R. 174; шар сүү: сыворотка; ēdülgīn åŋgir sū ээдүүлгийн шар сүү.

ÅŊGIR II: ÅŊGIR ŪRAG (TKha., ÖKha., DKha.) эхийн ураг, сүү: материнское молоко; åŋgir ūrăγą šimūlsen ēdžīnxē atšīg yanam be ангир уургаа шимүүлсэн ээжийнхээ ачийг яана вэ? /МАД./.

ÅŊGIR III (TKha., ÖKha., DKha.) ангир: зоол. турпан /водоплавающая птица/; åŋgirīn degdēxē ангирын дэгдээхэй; // Mo. anggir.

AŊGNAXĂ (Go., Ba.), AŊNAXĂ (Dar.) агнах: охотиться; an angnaxă ан агнах; aŋnaxă an elbegtē агнах ан элбэгтэй; // Mo. angnaqu.

ANXⁱAGŪĪ (DKha.) самбаагүй, увиагүй: ненаходчивый, несообразительный; anxⁱagūī amⁱtan šū энэ самбаагүй амьтан шүү.

ARAГA I(Ŏw.)араг: плетёная корзина из прутьев; arăγār arγal tūx аргаар аргал тҮҮх; araγa šēdzēgī араг шээзгий /ШАХ.1958/; // Mo. arčγ.

ARAГA II (TKha.,DKha.,ŎKha.) сҮвэгчилсэн ухаан, юмыг хийх бҮтээхэд олсон барил: способ, средство, метод; возможность,выход /из положения/; araγań oldox арга нь олдох; araγa baragdax арга барагдах; // Mo. arγa.

ARAWSĀ (Ar.) B.90; саравч/пингийн/: навес; malīn arawsā bariw малын саравч барив;

ARĀTĂ (Dar.) араатан: зверь, хищник; arātă åm[1]taŋ араатан амьтан; arātănīg arăγār, adū malīg ūrγār араатныг аргаар, адуу малыг уургаар /АЗД. 1978/; // Mo. ariyatan.

ARǞ (Dar.) арын: задний северный; arǟ γurwan dawā gǘwē boloxoń yālādā арын гурван давaa гҮвээ болох нь яалаадаа /ДАД/.

ARDĂRĂ (GKha.) ар дээр: на теневой стороне горы; на северном склоне; terĕ ardără mal biltšidž bāēna тэр ар дээр мал бэлчиж байна /ШАХ.1984/.

ARГAM (Ŏw.) зэл: протянутая верёвка; arγam tatax зэл татах; gūn arγam гҮҮн зэл.

ÅRIX I (TKha.,GKha.) Ж.110; өгөх, барих /хҮндэтгэл/: высок. давать; beleg seltĕ årix бэлэг сэлт барих /ШАХ.1961/.

ÅRIX II (Sar.,Go.) äri'k'i(üe.,üo) ärix́)üo), arkx́i (üo) K.3;архи: водка;årixinī šil архины шил;

AR^i NAGTŠIX (Dar.) багтрах: терять сознание; mor̓in ar^i nagtšix морь нь багтрах /ШАХ.1972/.

ARS/ ARAS (Ü.) K.3; ÅRÅS (Dar.) арьс: I.шкура, шкурка, кожа, мех; aras xo̊ro̊s арьс хэрс; 2. кожаный; åråsnī o̊wtšin арьсны өвчин; 3. кожный, накожный; årås maxǎnī dzawsar арьс махны завсар; // Mo. arasu.

ARŠĀ (Dar.) хойш: на север, к северу, назад; aršā sū хойшоо суу; aršā xarǎ хойшоо хар.

ARU (Ü.) K.3; ариун: I. священный, святой, честный, чистый; aru ūreg ариун үүрэг; aru sanā ариун санаа; 2. чистоплотный, опрятный, гигиенический; aru tsewer ариун цэвэр; // Mo. ariγun.

ARWĒ (Ü.) K.3; арвай (Critesion Rafin.): ячмень; arwē ůsělex арвай услэх; arwē budā tarix арвай будаа тарих;// Mo. arbai.

ARWŪLǏ (Dar.) хүүхдийн даахь: волосы младенца /не стриженные со дня рождения/ ; arwūlǐ awax даахь авах; arwūli ixtē xūxed даахь ихтэй хүүхэд /ШАХ.1980/.

ASAX I (Ar.) суух, зоогдох: сидеть, садиться; šawǎrtǎ asax шаварт суух; usandǎ asax усанд зоогдох /ШАХ.1968/.

ASAX II (TKha.) наалдах: склеиваться, приклеиваться; прилипать; dēlendĕ ȯwȯ̆s asax дээлэнд өвс наалдах.

ASAX III (TKha.,ŏKha.) авирах: лезть, подниматься, взбираться, карабкаться; yamā xadandă asax ямаа хаданд авиран гарах /ШАХ.I958/.

ASAX IV (TKha.,ŏKha.) эрхлэх, нялуурч ахих: ласкаться, ластиться; xūmiń bitgī asād bā̈ хүү минь битгий эрхлээд бай.

ASAX V (TKha.) бусдад хүрэх, халдах: быть агрессивным; axă dzaxădā asax ах захдаа халдах.

ASAX VI (El.) бага зэрэг хиртэх, хуучрах: загрязняться, пачкаться; dēlendĕ xirĕ asax дээлэнд бага зэрэг олон хир суух.

ASAX VII (TKha.,ŏKha.,DKha.) гал ноцох: разжечь огонь; γal asax bolow ū гал ноцох /асах/ болов уу? /ААЗ.I978/.

ASAN (Dar.) байсан: было; tendĕ asan тэнд байсан; sayăxan asan саяхан байсан. /ШАХ.I980/

ASAR I (Dar.) Б.226; модон пүнз: хлев, чулан, амбарчик; asar barix модон пүнз барих.

ASAR II (TKha.) том: крупный, рослый, большой; asar ȯndȯr ūlă том, өндөр уул.

ASAR III (TKha.,ŏKha.,DKha.) асар майхан: палатка, шатёр; asar bosγow асар босгов; asartă orox асар майханд орох; // Mo. asar.

ASГAX I (GKha.), ADXAX (Ŭ.) K.I; атгах: зажимать, зажимать в руке; γarā asγax; гараа атгах; γartā adxax гартаа атгах.

ASГAX II (TKha.), AS^qXAX (Go.,Ba.) асгах: лить, выливать, проливать; sū as^qxax сүү асгах; γadā asγax гадаа асгах; // Mo. asqaqu.

ASГALDĀ (Khöw.) цагаан сахалтай: белобородый, седобородый; asγaldā ȯwgȯn цагаан сахалтай өвгөн; /ШАХ.1971/.

ASГAN/ASXAN (Ŏl.) үдэш: вечер, вечером; ȯtšidȯr asγan өчигдөр үдэш; axā asxan irew ах үдэш ирэв.

ASГAR (Dun.) худгаас асгарсан ус: политая из колдца вода; asγar dēr gišgex асгарсан ус дээр гишгэх /ШАХ.1961/.

ASXAN (Dar.) С.44; гуу, жалга: овраг; asxanār xoń xar^iūlax гуу жалгаар хонь хариулах.

ASŌX (Dar.) асуух: спрашивать, задавать вопрос; xuwilγān lamās asōlāw хувилгаан ламаас асуулаа/ДАД/.

ATĀ: ATĀ MȮXŌGŌR (Sar.) атаа хонзонгоор: зависть, ревность /пр.п/; atā mȯxōgōr dzodox атаа хонзонгоор зодох;// Mo. ataγ-a.

ATГAWTŠ (Dar.) бариул: ручка, рукоятка; atγawtšāsań bařix бариулаас нь барих; xālāγanī atγawtš хаалганы бариул /СБХ.1969/.

ATLĂГА I (Dar.) ухуур төмөр: кочерга; atlăγār γadzar uxax ухуур төмрөөр газар ухах.

ATLĂГА II (TKha.) модон эдлэл хийдэг төмөр багаж атлага: тесло; atlăγār modŏ tsawtšix төмөр багажаар мод цавчих; // Mo. atalγ-a.

ATWĀS (Ů.) машин: автобус; atwāsandă sūx автобусанд суух; atwās xůlēx автобус хүлээх.

ATSĀ (Kho.) ачаа: груз, поклаж; atsātā̈ mašin ачаатай машин; ȯndȯr atsā өндөр ачаа; // Mo. aciy-a.

ATŠĬMAG I (Dar.) богц, даалин: дорожная, перемётная сумка; atšĭmagā̤ γandzaγalax богцоо ганзгалах; atšĭmagtā̈ yum богцтой юм /ШАХ.1972/.

ATŠIMAG II (Ar.) дашмаг: фляга, фляжка; atši-magtă sū̄ xīx дашмагт сүү хийх; atšĭmagtā̈ usă дашмагтай ус.

AW I (TKha.) аав: папа; aw irex аав ирэх; minī aw миний аав; // Mo. abu.

AW II (TKha.) ан агнах: заниматься охотой, охотиться; awăd yawax анд явах; aw xīx ан гөрөө хийх; // Mo. abi.

AW III (TKha., ŎKha., DKha.) ав, авах: I. брать, взимать; torγūlĭ aw торгууль ав; 2. получать; dzax[1]dal awax захидал авах; 3. принимать; adžildă aw ажилд ав; // Mo. ab.

AW IV (TKha.) хүч нэмэгдүүлэх сул үг: усил. частица к словам с начальным /а/ ; axtā̄γā̄ aw adilxan ахтайгаа ав адилхан; aw ar^iūn ав ариун; // Mo. aba.

AW V (TKha.) хөнгөн хуумгай, ав сав: 1. довольно лёгкий; 2. довольно легкомысленный; aw saw dzantā̄ xůn хөнгөн хуумгай зантай хүн; aw saw āšītā̄ ав сав /олон/ аавтай.

AWDŽĂ (Ü.) ах хүн /хүндэтгэсэн үг/: почт. старший по возрасту, старшинство.

AWAG (Dg.,Ü.) K.3; авга: дядя; awag axǎ авга ах; awag egtš авга эгч; // Mo. abaγa.

AWĀLDŽ (Min.,Khot.), ĀTDŽĂГAN (DKha.), ĀLDŽ (El.) аалз: паук; awāldžīnī sůlěs torlogdox аалзны шүлс торлогдох /ШАХ.1971/; ātdžăγan šigě am^it'an аалз шиг амьтан; // Mo. aγalǰi.

AWDŽIRAX (TKha.), ATSRAX (El.) авчрах: приносить; приводить, пригонять; moŕ awdžirax морь авчрах; nāšăń atsrax наашнь авчрах; // Mo. abčiraqu.

AWXĀ̄ (Dar.) авах/-ын/: брать, взимать, получать и.т./р.п/; exěner awxā̄n balandăn erděnīn γandžōr xurōllāw эхнэр авахын эрхэнд эрдэнийн ганжуур хуруулллаа /ДАД/.

AW^iĀ I (Min.)~EWĒ (Min.) ээж: мама; aw^iā dēl oyow ээж дээл оёв; egtś ewē̄ xoyor эгч ээж хоёр;

AW^{i}Ā II (TKha.,ŎKha.,DKha.) дуу авиа: шум, звук; aw^{i}ā sonŏsdox авиа сонсогдох; egšig aw^{i}ā эгшиг авиа; //Mo. abiy-a.

AWRAΓA I (ŎKha.) том хөрөө: большая пила; awraγār modŏ xȯrōdȯx том хөрөөгөөр мод хөрөөдөх /ШАХ.1972/.

AWRAΓA II (Tkha.) том: крупный, рослый, большой; awraγa mod том мод; awraγa dzaγas том загас.

AWRAΓA III (TKha.,ŎKha.,DKha.) цол: звание,исполин, передовик смен. awraγa bȯx аврага бөх; awraγa maltšin аврага малчин;// Mo. aburγu.

ĀDŽĀ (Bu.), ĀΓŪ (Go.)B.89;гоё:красивый,чудес нарядный, элегантный; ādžā dēl сайхан дээл; āγū xůn гоё хүн /СБХ.1961/.

ĀDŽĪ (Ů.) аав: папа; adžīdā xelex аавдаа хэ ādžīmiń surγāl ůnětē аавын минь сургаал үнэтэй

ĀDZĂΓĀTAX (Dun.) зэвүү хүрэх: возмущаться; xudlā xelěsenděń ādzăγātax худлаа хэлсэнд нь зэвүү хүрэх /ШАХ.1984./.

ĀDZĀ (Dg.) авгай, эхнэр: пожилая женщина agdan bolson ādzā yu dā том болсон эхнэр үү /ҮАД/.

ĀGLAX I (Khot.) шигдэх: погрязать, увязать застревать; šawartă āglax шаварт шигдэх; ma namagtă āglax машин шаварт шигдэх.

ĀGLAX II (TKha.) давж дийлэх, илүү байх: побеждать, одолевать; erdēmēr āglax эрдмээр дийлэх; b[i]ārār āglax бяраар илүү /АЗД.1978/.

ĀGLAX III (TKha.) чадлаас хэтрэх: быть не по силам; āglax adžil bāēna чадлаас давуу ажил байна.

ĀGLAX IV (TKha.) тээглэх, зоогдох: зацеплять, зацепиться; sūxē modondō āglūlax сүхээ модонд ааглуулах; // Mo. aγaqlaqu.

ĀX I (Min.) айх: бояться, пугаться, трусить; xarāŋxūīγās āx харанхуйгаас айх; āx tsotšixīn ayulgūī айх зочихын аюулгүй /МС.75.П/; // Mo. ayiqu, ayuqu.

ĀX II (TKha.,DKha.), XĀX (El.) жигшлийг илэрхийлэх аялга үг: междометие, выражающее отвращение; /напр.фу/, āx, bitēgī aw аах /муухай/, битгий ав; xāx, bū xūr хаах /муухай/, бүү хүр.

ĀXŪ I (Bu.) эхнэр: жена, замужняя женщина; āēlīn āxū айлын эхнэр /ШАХ.1976/.

ĀXŪ II (Ü.) K.5; найз нөхөд нэгийгээ дуудах үг: обращение в знач.друг; āxū, xūlēdž bā найзаа, хүлээж бай; āxū, nāšī ir найзаа, нааш ир.

ĀLTĀ (Dar.) айхтар, сүрхий: иклрчительный, бойкий;

ĀMĀG (Dar.), ĀĒMĀГА (Ōw.) аймаг: аймак; manā āmāg манай аймаг; dzūn āēmāγa зүүн аймаг; // Mo. ayimag.

ĀNĀĚXAN (El.) бас л: опять, ещё, также; ānāěxan daxⁱ-ād xelew бас л дахиад хэлэв; ānāěxan bi xel xůrgew бас л би хэл хүргэв /НАЯ.1969/.

ĀRAG I (Dun.) сархиаг: I. геогр. дурные земли; ārag ixětē γadzar сархиаг ихтэй газар.

ĀRAG II (Sar.) айраг: кумыс, айрак; ārag bůlex айраг бүлэх; ārag ūx айраг уух; // Mo. ayirag.

ĀRŪ (DKha.) ээрүү: заика, заикающийся; arū xū-xed ээрүү хүүхэд; yarixdā ārū xůn ярихдаа ээрүү хүн /ШАХ.1978/.

ĀŠĀR (Min.) орой: вечер, вечером; bi āšār yawǎ-na би орой явна. /МС.1975.II/.

ĀTANKǍ (Dar.) эсгий гутал: валенки; ātankǎ ům-sěx эсгий гутал өмсөх; ātankǎtā xůn эсгий гуталтай хүн /ШАХ.1972/.

ĀĚDZǍS (Go.) найрын аяны дугараа: застольная песня; круговая чаша, братина, āědzǎs barix аяны дугараа барих.

ĀĚγAR: ĀĚγAR MŮGŌRSŎ (Sar.) аймхай мөгөөрс: анат. мечевидный отросток; āěγar můgōrsŏ tow̄ox аймхай мөгөөрс товойх /ШАХ.1967/.

Ā^e L (Min.), ĀLⁱ (Tö.) айл: юрт, семья, дом; un-dǎtā xanⁱtā ā^e l geděgīn... үндтай ханьтай айл гэд-гийн /МС.1975.II/. šině ālⁱ olon шинэ айл олон.

ĀĔMĀGǓĪ I (Sar.) их, олон: большой, великий, много, множество; āĕmāgǔī bayan их баян; āĕmāgǔī maltā̈ их олон малтай.

ĀĔMĀGǓĪ II (Sar.,Go.) замбараагүй, овилгогүй: беспорядочный; бестоиковый; āĕmāgǔī xůn замбараагүй хүн; āĕmāgǔī xůmůs овилгогүй хүмүүс /ШАХ.1969/.

ĀĔTǍR (GKha.), ĀĔXǍTAR (El.) айхавтар: страшный, ужасный, чудовищный; āĕtar dzantā̈ айхавтар зантай; āĕxǎtar širūn urasγaltā̈ γolŏ айхавтар ширүүн урсгалтай гол; //Mo. ayiqubtur, ayuqubtur.

B

BADAM I.(GKha.) тулганы хээ: узор /тагана/; badamtǎē tomŏ tulγa хээтэй том тулга.

BADAM II: BADAM XORXŌĔ (GKha.) хорхой: зоол. насекомое, червь; badam xorxōĕ бадам хорхой.

BADAM III: BADAM LINXUA (TKha.)(Ckp. Padma lunhua) нэг зүйлийн цэцэг: бот.лотос /однообразный/; badam linxua tsetseg šig бадам лянхуа цэцэг шиг.

BADГANǍ I (Dar.)C.55; батгана:зоол.муха; yalā badγanǎ ялаа батгана; //Mo. batayan-a.

BADГANǍ II (TKha.) нарийн өвчин: мед. рак пищевода; badγanǎ tusax нарийн өвчин тусах; //Mo. badayan-a.

BADŽĪ (Ü.) баз: мужья родных сестёр, свояки; bidă xoyor badžĪ бид хоёр баз; //Mo. baǰa.

BADZĂMĂL (Öw.,Ba.,Kho.) хурууд: хурут, спрессованный творог ; badzămăl xatāx хурууд хатаах.

BAГA I (Öw.) баг: I. команда; manā baγa türū̄lew манай баг тҮрҮҮлэв; 2. маска; baγă ömsöxö баг өмсөх; 3. баг: низовая,первичная админист-ративная единица в сельской местности МНР; negdügēr baγīn arădă нэгдҮгээр багийн ард; 4. прибли-зительно, около; arwan tsagīn baγătă арван цагийн орчим; //Mo. baγ.

BAГA II (TKha.) бага: I. малый, небольшой; baγa dzūĕl бага зҮйл; 2. младший; baγă emtš бага эмч; //Mo. baγ-a.

BAГĂL (GKha.) B.9I; baxal (Öw.) хоолойн сахал: борода, усы; baγălā xusăxă сахлаа хусах /ШАХ.I96I/.

BAГATŠUL (Dar.), BAГATŠŪD (Ü.), BAGTŠUL (Dg.) R.I50; багачуул: дети, детвора, малыши; молодёжь; xöētöl üyīn baγatšūltā хойт л Үеийн багачуултай /Хө.хө.эг/; //Mo. baγačul.

BAГDZAG (Sar.) борлон: годовалый козлёнок; baγdzag xar¹ūlaxă борлон хариулах.

BAГ¹SRAГA I (El.,Go.) хольсон цагаан тос /ээз-гий, ааруулын нунтагтай зөөхий холих/: смесь сметаны и творога;baγ¹sraγa xol¹dž güdzēndĕ xīx тос хольж гҮзээнд хийх.

BAГ¹SRAГA II (TKha.) хачир, хольц, хольж хутгасан зүйл: смесь; baγ¹sarts̆ xutγax хольж хутгах; // Mo. baγsurγ-a.

BAГŪR (Ŭ.) K.3; бавгар; I. лохматый; baγūr ŭstē бавгар /их/ үстэй; 2. бородатый, обросший; baγūr dzaxaltā бавгар сахалтай; // Mo. babγar.

BAГWAR I (GKha.) тагш: чашка, пиала; bagwartă tsāē ūx тагшинд цай уух /ШАХ.1984/.

BAГWAR II (Tkha..) багвар бумба: ваза; baγwartā tosŏ багвар бумбатай тос; // Mo. baγbur.

BAXA (Dg.) R.150; BĒX (Ŭ.) K.4; байх: находиться, пребывать, быть, существовать, иметься; tīm baxa тийм байх; irsen baxa ирсэн байх; belen bēx бэлэн байх; // Mo. bayiqu.

BAXIRAN (Ŭ.) K.3; бархираа: крикун, плакса; baxiran xŭked бархираа хүүхэд; baxiran temē бархираа тэмээ; // Mo. barkiraγ-a.

BAXLĀS (Ŏw.) туухай: гири, гири для весов; xoyor kilīn baxlās хоёр килограммын туухай.

BA¹TĂГAN (Ŭ.) K.4; батгана: зоол.муха; ilā ba¹tăγan sūx ялаа батгана суух; ba¹tăγanī bās батганы баас; // Mo. batγana.

BALAN (Dar.) балаг: вина, причина; ekner awxāĕn balandăn эхнэр авахын балагт нь /ХДАД/.

BALDŽID (GKha.) чулуу: геол. вид камня.

BALΓANŪR (Dzaw.khot.) B.91; умс: анат. толстые кишки лошади; adūnī balγanūr: адууны умс.

BANAΓA I / banag (TKha.,Öw.,Ar.), ÖRGŌ (Dg.) илүү.гэр: запасная юрта; banaγatā idēgē borlūlax илүү гэртээ идээгээ боловсруулах; idēnī ȯrgō идээний илүү гэр /ШАХ.1976/.

BANAΓA II (El.) том, бүдүүн: прост. толстый, грубый, крупный, большой; banaγa xůn бүдүүн хүн; banaγa am[i]tan бүдүүн амьтан.

BANAΓA III (El.,Dzaw.) худлаа хэлэх: прост. лгать, врать; yostō neg banaγa awlā нэг худал хэллээ дээ /ШАХ.1969/.

BANDǍ (GKha.), BANDAN (Öw.,Ba.) гурилын ганпанз мод: доска для раскатки теста; bandǎ dēr elděx гурилын хавтгай дээр элдэх /ШАХ.1961/.

BANDZǍ I (Bu.) тарианы шан: борозда; tar[i]ānī talbǎēdax bandzǎ тарианы талбайдах шан /ШАХ.1976/;

BANDZǍ II: BANDZǍ XÖRŌ (Ar.) гар хөрөө: ножовка, ручная пила; bandzǎ xȯrōg narīn mudžāndǎ xeregledeg гар хөрөөг нарийн мужаанд хэрэглэдэг /ШАХ. 1968/.

BANDZĂ III (TKha.) банз: доска; bandzăn bāĕšin банзан байшин; bandzār xašā bariw банзаар хашаа барив; // Mo. bangǰa.

BANDZĂ IV (TKha.) зодох хэрэгсэл: средство для избиения; xuw[i]sγalās ȯmnȯ bandzădadž dzoddog bāĕ-džē хувьсгалаас өмнө банздаж зоддог байжээ.

BANDZADDŌ (GKha.) бот.банздоо (Saussurea DC.) соссюрея.

BANΓA I (Sü.) тах /төмөр/: подкова; banγatā moŕ тахтай морь; γutălīn banγa гутлын тах.

BANΓA II (TKha.) загнах: прост. ругать,кричать; āw baŋγadax аав загнах; mašī ix baŋγadūlaw маш их загнуулав.

BARĀ: BARĀ XARĀNDĂ (Dar.) харанхуй: темнота, тьма, мрак; barā xarāndă yawaw харанхуйд явав.

BARĀ I (ŎKha.) баруун: I. правый; barā γar баруун гар; barā tal баруун тал; 2. западный; barā dzůg баруун зүг;barā xoĕtŏ баруун хойт /ШАХ.I962/; // Mo. baraγun.

BARĀ II (GKha.) гэрийн буурь: место где стояла юрта; xolōs barā xaragdaw холоос буурь харагдав; // Mo. baγuri.

BAR[i]TSĂ I (Sar.) B.9I; бэлэг: подарок, дар, гостинец; bar[i]tsă barix бэлэг өгөх.

BAR¹TSǍ II (TKha.) барьц: место для ухватывания рукой ēne bȯxȯ bar¹tsā soliw энэ бөх барьцаа солив; bar¹tsā aldax барьцаа алдах; // Mo. barica.

BAR¹TSǍ III (TKha.) өргөл барих /шашны ном уншуулаад өгдөг/: уст. дар, подношение; γandandǎ bar¹tsǎ ȯgȯx гандaнд өргөл барих /ШАХ.1966/.

BARIWTŠǍ I (TKha,Ȯw) BAR¹ŪTSǍ (Khöw.khot.) бариул: ручка, рукоятка, черенок; toγōnī bariwtšǎ тогооны бариул; xālγanī bar¹ūtsǎ хаалганы бариул /ШАХ.1976/.

BARIWTŠǍ II (El.) жижиг хүүхдийн дээл: детская верхняя одежда; xȗxeddē bariwtšǎ xīw хүүхэддээ дээл хийв /НАЯ.1979/.

BARWĀ (Dar.) сав /нэгэн зүйлийн/: посуда, сосуд /однообразный/; barwāndǎ usǎ xīxě саванд ус хийх; barwā uγāx сав угаах /ШАХ.1972/.

BATŪRĪ (Sü.,Dg.), MATĒR (ȮKha.) гэрэл зураг: фотография, фотографический снимок; batūrā awaxūlaw гэрэл зургаа авахуулав /ШАХ.1977/; matērā darūlax зургаа даруулах.

BATSAG (TKha.,Ar.) мацаг барих /хоосон хонох/: пост.поститься; badartšīlan yawawtš batsag barina бадарчлан явавч мацаг барина/хоосон хононо/ /ААЗ/.

BATSǍLAX (Min.,El.) бяцлах: разбивать, раздроблять, измельчать; bȗxȗl dawǎs batsalax бүхэл давс бяцлах;// Mo. bicalqu.

BATSĂRAX (Dar.,El.) бяцрах: 1.раздробляться, разбиваться, растрескиваться ; tšülū batsărax чулуу бяцрах; 2. перен. уставать; batsartšil orxinō mor min бяцарч л /муудаж/ орхино дōо морь минь /Хе.хө.эг/; // Mo.bicarqu.

BAW: BAW BAR-i-ANAG (Sar.) ав адилхан: одинаковый, похожий, равный, вылитый; ene xoyor baw bar-i-anag энэ хоёр ав адилхан; dütēgē baw bar-i-anag дүүтэйгээ ав адилхан /ШАХ.1969/.

BAWLŪS (TKha.,Khöw.,Sar.) жараахай : зоол. пескарь /большей/; dzaγasnī bawlūs загасны жараахай ; bawlūs barix жараахай барих /ШАХ. 1976/.

BĀ (Se.) B.91; самнуур, борной: скребница; γadzărīn bā газрын самнуур.

BĀDĂĒ (Dun.) хүүхдийн өмд: детские брюки; bādăēn norox өмд нь норох; dzudzān bādăē зузаан өмд /ШАХ.1984/.

BĀXĂ (Min.) байх: находиться, пребывать, быть, существовать, иметься, оставаться; ondor dendžĕ dēr orγōgō bardž bāx өндөр дэнж дээр өргөөгөө барьж байх /МС.1975.П.57/; // Mo. bayiγ-a.

BĀLĂX I (Dar.) сэтгэл хөдлөх: радостно возбуждаться, переживать, взволноваться, быть в возбуждённом возволнованном состоянии /преимущественно в радостном/; minī onγod bālād миний сэтгэл хөдлөөд /Хө.дар.яст.229/.

BĀLǍX II (Go.,El.) зэмлэх, загнах: порицать, осуждать, упрекать, делать замечание; ta bitgī bā-lād bǎē та битгий зэмлээд бай.

BĀLAX III (TKha.) хувилах, идээлэх: воспаляться, нарывать; šarxǎn bālax шарх нь хувилах; // Mo. baγalaqu.

BĀLAX IV (TKha.) хөнгөн торгох: наложить штраф; toglōm toglodž bālax тоглоом тоглож торгох; āēr-γār bālax айргаар торгох.

BĀLГAX (Min.) байлгах: I. заставлять быть где-л; держать кого-/что/либо где-л; belen bālγax бэлэн байлгах; 2. оставлять; xewērěn bālγax хэвээр нь байлгах; 3. располагать, размещать, помещать; tsereg bālγax цэрэг байлгах; 4. останавливать, прекращать, пресекать; adzil xīxīg bālγax ажил хийхийг байлгах; // Mo. bayilγaqu.

BĀMГĀ (Min.) баймгай: очень большой, большой-пребольшой; xū tšiń bāmγā tom xūn boldž ХҮҮ чинь баймгай том хүн болж; bāmγā tom mod баймгай том мод; // Mo. bayimγai.

BĀN/BĒN (Dg.,Min.) байн байн: а/ периодически, время от времени; bān bān xarax байн байн харах; б/ беспрестанно, часто, то и дело; bān bēn irdeg байн байн ирдэг; // Mo. bayin.

BĀRǍN: BĀRǍN BOR (Khot.) B.91; бор шувуу: воол. воробей; džidžigxen bāran bor жижигхэн бор шувуу. /ШАХ.1980/.

BĀTĂГĀ (Okha.) бай, байх, боль, блих:пребывать, прекращать, переставать, делать что-л,прекращаться униматься; adžil xōxē bātăγā ажил хийхээ болих.

BĀTĂR I (Dzaw.) тоононы хүрээ: внешний ободок тона; bātărā budax тоононы хүрээгээ будах;bātără-sań bař тоононы хүрээнээс нь барь /ШАХ.1968/.

BĀTĂR II (Khöw.,Khot.,Ōl.) B.91; буйлын товх: застежка/у кляпа/; džidžĭg širen bātăr жижиг ширэн товх.

BĀTĂR III (TKha.) баатар: богатырь, витязь; bā-tar er зориг чадалтай эр; bātarlag kůn баатарлаг зоригтой хүн; //Mo. bayatur.

BĀTĂR IV (TKha.) баатар /цол/: герой /звание, чин/; manā bātărīnxă манай /хөдөлмөрийн/ баатарынх; bātăr xůn гавьяатай хүн; //Mo. bayatur.

BĀWĂĒ (El.) өвөө, өвгөн /хүндэтгэн авгалах/: высок, старик, старец; bāwăē irex өвгөн ирэх; bā-wăēg dūdax өвөөг дуудах.

BĀWГĀ (Min.) баавгай: зоол. медведь; bařīn ar[i]ăs, bāwγā ůneg барын арьс, баавгай үнэг /МЛ. 1975.П.56/; //Mo. bayabayai.

BĀĒLGŪĒDĒ (GKha.) тиймээ, тийм, магадгүй, бай-на: так, да; bāēlgūēdē, dzôw yarădž bāĕna тиймээ, тийм зөв ярьж байна /ШАХ.1984/.

BĀĔTΓĀĒ (Dar.) байтугай: не только, ни и; ůdzex bāĕtγǎē sonǒsōgǔē үзэх байтугай сонсоогүй; //Mo. bayituγai.

BEĎREX/BIDREX (Khot.,Khe.,Ōl.) эрж хайх, сураглах: искать, разыскивать; adūγā bidertš yawād irew адуугаа эрж яваад ирэв; nomō bidreд olsongǔē номоо хайгаад олсонгүй.

BELTŠĒRTĒ (Min.) бэлчээртэй: имеющий пастбище; xatirtš xůrĕǒgū beltšērtē хатирч хүрэхгүй бэлчээр - тэй /МС.1975.П.59/; // Mo. belčiger-tei.

BERGĚ (Ů.) K.4; бэргэн: жена старшего брата, старшая невестка; manā bergě egtš манай бэргэн эгч; bergědě xelērē бэргэндээ хэлээрэй; // Mo. bergen.

BERŪ (Ů.), B^{i}ARŪ (Dg.) R.I5I; B^{i}ÅRŪ/БIRŪ (TKha.) Вл.I70; BURYU (Dar.) бяруу: годовалый телёнок; berū xar^{i}ūlax бяруу харуулах; oxin b^{i}arū охин бяруу; b^{i}årū tūxǎ бяруу туух; // Mo. biravu.

BERŪN^{k}XĪ (Ů.) K.4; BILBERXĪ (Khot.) бэрэвхий: анат. бабка /у животных/; berūn^{k}xīn yas бэрэвхийн яс; xȯlīn bilberxī ȯwdȯx хөлийн бэрэвхий өвдөх; // Mo. berbekei.

BĒDǍL (Ů.) R.4; байдал: I. состояние, положение, обстановка, ситуация; tsag ūrīn bēdǎl цаг уурын байдал; 2. вид, наружность, облик, образ; γadnax bēdǎl гаднах байдал; 3. условия жизни, быт; adž bēdǎl аж байдал; bāĕr bēdǎl байр байдал; //Mo. bayidal.

BĒLĒ (ŎKha.,El.) бээлий: рукавицы, перчатки, варежки; γarīn bēlē гарын бээлий; bēlē xīx бээлий хийх.

BĒŠIN (Ū.) К.4; BÅĔŠI̯ Вл.241,307; байшин: дом, здание; modon bēšin модон байшин; olon dawxar båĕši̯ олон давхар байшин; // Mo. bayising.

BĒWĒ (Ū.) нэг зүйлийн гурилан боов: вид кондитерского изделия; bēwē xīdž idex гурилан боов хийж идэх /S.Mu.1964.IY/.

B¹ÅD (GKha.,Dg.) R.I5I; BIDDE Вл.33I; BIDANA(El.); BITĔ (Mi̯n.) бид: мы; tši b¹åd xoyor чи бид хоёр; bidde yala̯w бид ялав; bidanī irēdūē бидний ирээдүй; bitĕ xůlēyĕ бид хүлээе; // Mo. bide.

B¹ÅNDZĂ (Ar.) тэрэгний морины хүзүүний жийрэг, зөелөвч: прокладка, надеваемая на шею упряжной лошади.

B¹ÅR (Dg.) R.I5I; бяр: сила, мощь; b¹år tša - daltā бяр чадалтай; b¹år ixtē xůn бяр ихтэй хүн; // Mo. bir-a.

B¹ARWĀS (Dzaw.Khöw) Вл.I89; бярвааз: паром, перевоз; b¹årwādzār us γatlăw бярваазаар ус гатлав /ШАХ.I973/; //Mo. birbaγasun.

B¹ATSĂXAD (Ŏw.) хүүхэд, хүүхдүүд: ребята, ребёнок, дети; b¹atsăxad dūlax хүүхэд дуулах; nu̯tăgīn b¹a̯tsăxad нутгийн хүүхдүүд.

B¹ATSĂXAN I (Dg.) олон: много; b¹atsăxan xūxed irlē олон хүүхэд ирлээ; b¹atsăxan xůmūs олон хүмүүс /СБХ.I978/.

B^{i}ATSĂXAN II (TKha.), BETŠXA (Ŭ.) K.4; BITŠĔGEN (Min.), BITŠĞAN (Dar.) бага,жижигхэн: малый, небольшой, мелкий,маленький; b^{i}atsăxan xū̆ жижигхэн хүү; bitšĕgen bōdoltō yum багахан боодолтой юм.

B^{i}ATŠXĂN (Dar.) охин: дочь, девочка; b^{i}atšxăntā bolson охинтой болсон; b^{i}atšxăn dūlaw охин дуулав /ШАХ.1972/.

BIDDĒ (GKha.), BEDDĀ (TKha.) биз дээ;биз: пожалуй, наверное вероятно, видимо; tīm biddē тийм биздээ; ax irsen biddā ах ирсэн биздээ.

BIDZGEN (Dar.) жижиг: маленький, немного; bidzgen xū̆xed бяцхан хүүхэд; bidzgen nom бяцхан ном /ШАХ.1972/; //Mo. bičiqan.

BILĀ (Dar.) билээ /бөлгөө/: был, был уже; ūlandă an gōrōs elbeg bilā ууланд ан гөрөөс элбэг билээ /СБХ.1972/; //Mo. bölüge.

BILDŽŪXA^{i} (Ŭ.) K.4; BULDŽŪXĂĒ (El.), BILDZŪXÅĒ (Khu), BILTSŪXĂ Бл.178; BULDZŪRXĀ (Dar.) бялзуухай: птичка, пташка; bildžūxā^{i} nisex бялзуухай нисэх; ōĕn buldzūrxā ойн бялзуухай; //Mo. bilǰuuqai.

BILEN (Ba.,El.) бэлэн: 1. готовый, приготовленный; bilen bāĕlγax бэлэн байлгах; bilen bolγox бэлэн болгох; 2. наличный; bilen mōngō бэлэн мөнгө; bilnēr awax бэлнээр авах; //Mo. belen.

BILIG I (Ar.,Khöw.,Sar.) ерөөл: пожелание, желание,благожелание;āĕlīn nāĕr dēr bilig xelex айлын найр дээр ерөөл хэлэх; bilig magtāl ерөөл магтаал /СБХ.1969/.

BILIG II (TKha.) авъяас: талант, способность, дар, склонность;bilig uxān tȯgȯldȯr авъяас билиг төгөлдөр; bilig tšadwartā xůn авъяас чадвартай хүн; //Mo. bilig.

BILIG III (TKha.) цаг улирлын тоолол: лунный календарь; bilgīn tōllōr билгийн тооллоор; bilgīn uliral билгийн улирал.

BILIGTŠIN (Sar.) B.92; ерөөлч: человек, произносящий благопожелания, еролчи; biligtšin sāĕxan bilig xelew ерөөлч сайхан ероол хэлэв; biligtšin xůn ерөөлч хүн /СБХ.1962/.

BILTĔGEX (Ba.,El.) бэлтгэх: готовить, приготавливать, заготавливать; xōl biltĕgex хоол бэлтгэх; xuwtsāsā biltĕgex хувцсаа бэлтгэх /ШАХ.1973/; //Mo. beletegekü.

BILŪR (GKha.),BŮLŌR (Dar.) бүлүүр: мутовка, мешалка; bilūrēr āĕrag bůlex бүлүүрээр айраг бүлэх; modon bůlōr модон бүлүүр; //Mo. bülegür.

BIRŪ I (Dar.) тугал: телёнок; birū biltšix тугал бэлчих; birūnī xašā тугалын хашаа /ШАХ.1972/.

BIRŪ II (TKha.,ŎKha.,DKha.) бяруу: годовалый телёнок; erĕ birū эр бяруу; xůren birū хүрэн бяруу; //Mo. biraγu.

BISĀNDZĂ (Dar.) хуучир: хучир /музыкальный инструмент род скрипки/; bisāndză toglox хуучир тоглох; bisāndzănī aŋgi хуучрын анги.

BISĬL (Dar.) C.55; BIŠNŪD (GKha.) B.92; бусад: иные, другие, прочие, остальные, чужие; bisĭl xůn бусад хүн; axās bišnūdeń irew ахаас бусад нь ирэв.

BISLĔG (Dar.), BISLAK (Min.El.) Вл.145; BUŠLAG (Dg.) R.152; BUSĬLĂG (GKha.), BUŠĬLAG (Ů.) бяслаг: сыр; bislĕg šaxax бяслаг шахах; bislak id бяслаг ид; amtătā bušlag амттай бяслаг; tůxī sůnī bůšilăg түүхий сүүний бяслаг /ШАХ.1976/; // Mo. bisilag.

BITĒ (Dg.) R.151; BITEGĀ (Dar.) битгий: отриц. частица при повелительной форме глагола-не; bitē yaw битгий яв; bitegā awārăē битгий аваарай; // Mo. bitegei.

BITŠĬ (Dg.) мич: 1. обезьяна; xǒwtš ōĕγōr dowtoldoγ xōrū āšātā bitšĭ хөвч өөгоор довтолдог хөөрүү аашатай мич /АЗД.1978/ ; 2. обезьяний; bitšĭn džilīn dzud мичин жилийн зуд /ШАХ.1978/; // Mo. bečin.

BITŠIK (Min., Dar.) Вл.170; бичиг: письмо, письменность; bitšik dzax[i]ā бичиг захиа; alban bitšik ǒgǒx албан бичиг өгөх /СБХ.1962/; // Mo. bičig.

BĪR I: BĪREN SŪL (GKha.) шингэн сүүл /адууны/: редкий хвост /конский/; bīren sůltē moŕ шингэн сүүлтэй морь; bīren sůlēsēń tāĕraw шингэн сүүлээс нь тайрав /ШАХ.1984/.

BĪR II (TKha.) бичгийн хэрэгсэл: кисть /для письма или живописи/; bīrēr bitšix_ бийрээр бичих; bīrēr dzurax бийрээр зурах; //Mo. bir.

BOD I: BOD BUDĀ (Dg.) том будаа: крупнозернистая крупа; bod budā tarix том будаа тарих; bod budā tšanax том будаа чанах /ШАХ.1978/.

BOD II (TKha.) том мал: зоол. крупный, скот, большая скотина; bodīn xašā том малын хашаа; bod mal xar'ūldag том мал хариулдаг; //Mo. boda.

BOD III (TKha.) бие бод: филос. предмет, материя, вещество; biyĕ max bod бие махбод; biyĕ bod-tōē xolbōtō бие бодтой холбоотой.

BOD IV (TKha.) санах, сэтгэх: думать, мыслить, размышлять; tši bod чи сана; tōγō bod тоогоо бод.

BODĪ (Ar.) идээний дэлгэц; andar.

BODŪL (GKha.) бодвол: I. услов. от бодох; 2. видимо, наверно; bi bodūl би бодвол; bodūl udaxgūē irmēr yum бодвол удахгүй ирмээр юм; //Mo. bodubal, bodubasu.

BODZŌ I(Ōw.,Ba.) бөөн бяслаг: сыр; bodzŏ ȯrȯm бяслаг өрөм; bodzŏ dzūsex бяслаг зүсэх/ШАХ.1966/.

BODZŌ II (Kho.), BODŽ (Go.) цагаа: кипячёный тарак; bodž butsalγax цагаа буцалгах /ШАХ.1966/.

BOΓONŌ (Ōw.,Ur.) богино: короткий; boγonŏ ōsor богино оосор; boγonŏ ūdzūr богино үзүүр; //Mo.boγuni.

BOΓOTŠŌ I (Dg.) R.151; тасам, эмжээр: тесёмка; dēlīn boγotšō дээлийн эмжээр;gerīn dēwrīg boγo - tšoldz oyow гэрийн дээврийг эмжиж оёв.

BOΓOTŠŌ II (TKha.) адууны урд хөлийг сойж уядаг уяа: путы,надеваемые на передние ноги лошади; mor^{i}ō boγotšlox морио сойлгох; suran boγotšō суран сойлго; /ШАХ.1976/.

BOΓOTŠŌ III (TKha. ÖKha.) B.92; уулын хөтөл, онь: теснина; седловина; ūlīn boγotšōr dawax уулын онь хөтлөөр давах; ūlīn boγotšnī dzam уулын хөтлийн зам.

BOΓŌN I (Dar.) B.92; бугуйвч: браслет; möngön boγōn мөнгөн бугуйвч; boγōn dzūx бугуйвч зүүх.

BOΓŌN II (TKha.) вагон: вагон; sūdlīn boγōn суудлын вагон; dzölön boγōn зөөлөн вагон.

BOΓŪL (ÖKha.) бугуйл: аркан, лассо; mor' boγūldaw морь бугуйлдав; boγūl xayax бугуйл хаях /СБХ. 1966/;//Mo. buγuyili.

BOG I (Ár.) B.92; хог: сор, отбросы, мусор, отребье; bog šorō хог шороо; bog tsewerlex хог цэвэрлэх.

BOG II (TKha.) жижиг мал /хонь, ямаа/: мелкий скот /овцы,козы/; bog malīn xašā бог малын хашаа;bog malīn töllöx üyē бог малын төллөх үе; //Mo. bog.

BOG III (TKha.) нарийн евс: тонкостебельная трава; bog ǒwǒs хамах нарийн евс хамах; n[i]ǎlxǎ xurγandǎ bog ǒgǒx нялх хурганд нарийн өвс өгөх /ШАХ.1961/.

BOG IV (TKha.) хурга, тугалын хальс; хаг: послед у животных; ūnēnī bog gēgdex үнээний хальс хаг гээгдэх./ШАХ.1966/.

BOG V (TKha.) нүдэнд тогтсон цагаа:бельмо; nůdendě bog unəx нүдэнд бог унах; nůdnī bog нүдний бог.

BOGǑLTSOG (Dzaw.,Ar.), BǑGDŽ (TKha.), BILDŽIG (Dun.,Dg.), BELDZĚG (Ü.) белзег: кольцо, перстень; šigtěgētē bogǒltsog шигттгээтэй белзег;altan bil - džig алтан бегж.

BOXIN: BOXIN TŠǑMǑG (Ǒw.) богт, боггос чемег: анат. лучевая кость; boxin tšǒmǒgnī yasǎ богт чемегний яс /СБХ.1968/.

BOLXǍ (Dar.) болох: становиться, делаться превращаться, быть, можно; awǎtš bolxǎ yum авч болох юм; olǒdž bolxǎ bāěx олж болох байх /ШАХ.1972/. //Mo. bolqu.

BOL[1]/BOLIX/BOLIGTŌ (Dar.) боль, болих, болигтун: перестань!,довольно!, прекращать, переставать делать что-л, прекращаться, униматься; tamixi tatxā bollgtō тамхи татахаа болигтун! arixi ūxā boligtō архи уухаа болигтун /ДАД/; //Mo. boli.

BOLOX: BOLXONO YOS (Dar.) болох, болох нь уу?: будет?; станет; qatiātā džorō bolxonŏ yos хатриатай жороо болох нь уу /ДАД/; //Mo. bolqu.

BOLŌSŌ (Min.), BOLĀSĒW (Dar.) болоосой: бы; ůnenxen dzērdīgē unād mordŏsontš bolōsō үнэнхэн зээрдийгээ унаад мордсон ч болоосой /МС.1975.П. 54/; //Mo. boluγasai.

BOLTΓĀN (Dar.), BOLTUΓĀ (Min.) болоорой, болтугай: будь, да будет!,пусть будет;odō boltăγān одоо болоорой, одоо ч гэсэн; ondŏr boltăγān өндөр болтугай; nas urtă boltuγā нас урт болтугай/ S.Mu. 1975.П.61/;//Mo. boltuγai.

BOLTŌ (Ur.) бололтой: возможно, вероятно, видимо, кажется; irsen boltō dūldaw ирсэн бололтой дуулдав; tegsen boltō тэгсэн бололтой /ШАХ.1976/; //Mo. bolultai.

BOLWŌ (Dar.) бол, болов уу: или нет;orō bolwō yāγā bolwō ороо болов уу яагаа бол /ДАД/; //Mo. bolbau.

BONDŌĔ (GKha.) B.93; шүдлэн ямаа: двухгодовалая коза; er bondōĕ эр шүдлэн ямаа; tsaγān bondōĕ цагаан шүдлэн ямаа /ШАХ.1961/.

BONDŽŌN :BONDŽŌN BOR (Ŏl.) болжмор: зоол. жаворонок; bondžōn bor džirgene болжмор жиргэнэ; džidžigxen bondžōn borūd xašān dēr būw жижигхэн болжморууд хашаан дээр буув /ШАХ.1968/.

BONГǑR (GKha.) цэцэг: бот. цветок; γowīn bonγǒr говийн цэцэг; bonγǒr tūdž xatāx цэцэг түүж хатаах /ШАХ.1961/.

BORDZĬ (Se.) B.93; мэхээрийн хайлмаг: масло с гречихой живородащей; bordzĭtō tos amtătā мэхээртэй тос амттай; bordzĭ idex мэхээрийн хайлмаг идэх /СБХ.1970/.

BORГŪRSĂ (TKha.,Dg.) R.153; тариалангийн өнжсөн талбай,уринш: паровое поле;ene džil borγūrăstă tar^iātarina энэ жил өнжсөн талбайд тариа тарина.

BORLOG: BORLǑG TAWIX (Dun.) хаврын хавсрага: весенняя ветреная погода; borlăg taw^iād xůētertš maγadgůē хавсрага тавиад хүйтэрч магадгүй /ШАХ. 1980/.

BORLON I (Go.,Kho.) шүдлэн ямаа /хоёр настай/: двухгодовалая коза; xorǒondǒ ȯgȯx borlon хоршоонд өгөх шүдлэн ямаа.

BORLON II (TKha.) нэг,хоёр настай ямаа: годовалый козлёнок; borlon yalγadž xar^iūlax борлон ялгаж хариулах.

BORǑLDZǑГONO I (Dar.), BORONDZǑГONO (Khö.), BOГOLDZǑГO (Khot.) тогооны угаалтуур: веник для мытья котла; boroldzǒγonōr toγō uγāx угаагуураар тогоо угаах /ШАХ.1974/.

BORǑLDZǑГONO II / BOROLDZOĒ (TKha.) боролзгоно (Dasiphora Ratin):бот.кустарник; borǒldzǒγono γoldǒ urγana боролзгоно голд ургана; bo-

roldzōĕ šară tsetsegtē боролзгоно шар цэцэгтэй /ШАХ.1976/; //Mo. boralǰaγan-a.

BOROLDZŌĔ (Ar.), BORŌXŌĔ ŠOWŪ (Bu.), BOSTORГO-NO (Dar.) бор шувуу:зоол.воробей; boroldzōĕ džirgexe бор шувуу жиргэх; bostorγono modon dērĕ sūx бор шувуу модон дээр суух /ШАХ.1968/.

BOROWГŌĔ (El.,Dzaw.) B.93; ŠOГSIQU/ŠOGŠIГŌĔ (TKha.) боргоцой: шишка; borowγōĕ tūw боргоцой түүв; šoγsiqu samar боргоцой самар /ААЗ/; //Mo. borγučai.

BORŌ I (Sar.) B.93; сампин: счёты; oros borō орос сампин; borō tsoxix сампин цохих.

BORŌ II (Sar.) дээлийн зангидсан товч: пуговица; /в виде узла/; dēlendē borō xadaw дээлэндээ зангидсан товч хадав.

BORŌ III (TKha.) бороо: дождь; borō toγtodž, borōnī tůrūndĕ šorō bōxōen tůrūnde xerē борооны түрүүнд шороо боохойн түрүүнд хэрээ /ААЗ/ ; //Mo. boruγan.

BORŌ IV (TKha.) ясны бэрсүү: анат. костный нарост, костная мозоль; xŏldŏ borō togtox хөлд бэрсүү тогтох; yasăn borōlson bāĕna яс нь бороолсон байна; //Mo. boruu.

BORTOГO I (Ar.) цоожны гаднах хэсэг: корпус замка, внешняя часть замка; ŏrgŏsīń bortoγondŏń xīx өргөсий нь бортгонд нь хийх /СБХ.1968/.

BORTOГO II (TKha.,Sar.,El.) жижигхэн модон хувин, бортого: маленькое деревянное ведро;

bortoγondō mal sāx жижиг модон хувинд мал саах; bortoγo dūren dzōxī бортого дүүрэн зөөхий /ШАХ.1966/; //Mo. bortuγu.

BORTOГO III (TKha.) хэмжүүр сав: измерительная посуда; bortōγo tar^iā нэг сав тариа.

BORTŠILĔX (Ü.) K.5; борцлох: вялить мясо; bortšilsen maxă борцолсон мах; maxă bortšilĕx мах борцлох; //Mo. borcalaqu.

BOSГADAL (GKha.) чулуун овоо: груда камней; dawānī bosγadal давааны овоо; xȯdō xēr bosγadal olon хөдөө хээр овоо олон /ШАХ.1984/.

BOSГO I (Ar.,GKha.,Dg.) хаалганы тотго: дверная притолока; xālγanī bosγo хаалганы тотго; bosγondō tolγōēγō delsex тотгонд толгойгоо дэлсэх. /ШАХ.1977/.

BOSГO II (TKha.), BOSŎG (Ur.) босго: порог /у двери/; bosŏg alxadž orox босго алхаж орох; xālγanī bosŏg хаалганы босго; //Mo. bosuγa.

BOŠINDZŎ (Dun.) хүрэм: куртка; dzudzān bošindzŏ зузаан хүрэм.

BOTOG (Dg.,Ü.) R.152; ботго: верблюжонок; nilxă botog нялх ботго; botog būēlax ботго буйлах; //Mo. botuγu.

BOTSOG (Sar.)B.94; бартаатай газар: пересечённая местность; botsogtō γadzar mor¹ōr yawaw бартаатай газар мориор явав; dzamīn botsōgīg xarax замын бартааг харах /СБХ.1976/.

BŌDOG I (Khot.) ханын боолт: верёвочка стенки юрты; xanīn bōdog tomox ханын боодол томох; xanīn bōdog bōw ханын боодол боов.

BŌDOG II (TKha.) боодог /ямаа, тарвагыг арьс - тай нь хуйхлан шарах/: бодок /козий и тарбаганий/; yamānī bōdog xīx ямааны боодог хийх; tarwaγanī bōdog тарваганы боодог; // Mo. boγudaγ.

BŌDŌĚ/ŠODΓOR/MÔLXŌ (Go.) чоно: эвф. волк; bōdōě alax чоно алах; šodγor xōx чоно хөөх; môlxō xotrū mirāx чоно хот руу мяраах /ШАХ.1969/.

BŌDŪ (Ar.), BŌĚ (DKha.), BŌĚLΓŪR (Dg.) тэрэгний боодой: ошейник; morin teregnī bōdū морин тэрэгний боодой; bōělγūrtǎ džōlôwtš xīx боодойнд зөөлөвч хийх /ШАХ.1968/; // Mo. boγudai.

BŌLTŎROG (Sar.,GKha.), BŌLTŎRŪΓŌ (Dun.), BŌLTORΓO (Dzaw.,Sū.) B.93; бяруу /эрт гарсан тугал/: годовалый телёнок; negdělīn bōltŏrog malǎldag нэгдлийн бяруу малладаг; boltŏrūγō nemnex бяруу нэмнэх; bōltorγo xar¹ūlax бяруу хариулах /СБХ. 1969/.

BŌRDŽIGLOX (Sar.) B.93; буурах, бууруулах: 1. снижать понижать, убавлять; tšadalǎn bōrdžiglox чадал нь буурах; 2.ослаблять; xūtšīgěn bōrdžiglox хучий нь бууруулах /ШАХ.1968/.

BŌRSOG (Ü.) K.5; боорцог: борцок /род печенья изготовленного на масле/; bōrsog xāĕrax боорцог чанах; bōrsog id боорцог ид;

BŌTSŎ(Sü.) B.93; ууц: крестец, поясница; bōtsŏ tawix ууц тавих; bōtsŏ tšanax ууц чанах.

BŌĔLXĀĔ (Ar.,El.,Go.) булхай: шулерство, мошенничество, жульничество, плутовство /в игре/ ; bōĕlxāĕtā toglox булхайтай тоглох; bōĕlxāĕ burū xōĕšō булхай буруу хойшоо /ШАХ.1976/; //Mo. buluqai.

BŌĔPOR (GKha.), BŌDŽŪR (Dzaw.,Khot.), BŌĔDŽIR (Sar.) арц уугиулдаг сав: кадило, курильница; bōĕportŏ artsă ūg[i]ūlax арцны саванд арц уугиулах; bōdžūr awax арцны сав авах /СБХ.1969/.

BŌĔW I (TKha.) Ж.115; хөл:/хүндэтгэлийн үг/: почтит.нога, ноги.

BŌĔW II (DKha.) Ж.115; гутал: обувь; bōĕw ȯmsȯx гутал өмсөх;

BU̥DĒ[i] (Ü.) K.6; буудай (Crithodium link):бот. пшеница; ulān bu̥dē[i] улаан буудай; bu̥dē[i] tar[i]ālax буудай тариалах; //Mo. buγudai.

BU̥DŽIR (Ü.) K.5; бузар: 1. грязь, нечистота; bu̥džir burtag бузар буртаг; 2. грязный, нечистый; bu̥džir bal[i]ār бузар балиар; 3. ужасно, отвратительно; bu̥džir sāĕn бузар сайн; //Mo. bujar.

BỤГ/BỤГỤ (Ŭ.)K.5;буга:зоол.олень,извбр; bụγ dūdax ŭyĕ буга дуудах үе; bụγin ewer бугын эвэр; 2. игра /буга/; bụγụ toglox буга тоглох; //Mo. buγu.

BỤГŪ (Ŭ.) K.5; бугуй: анат. дистальный конец предплечья, предплечве; bụγụγār tatax бугуйгаар татах; bụγụ ȯwdȯx бугуй өвдөх; //Mo. buγui.

BỤYḬ (Ŭ.) K.5; буян: I. добродетель; bụyḭ xīx буян хийх; 2. благодеяние, благотворительность; bụyḭ xešig буян хишиг; //Mo. buyan.

BỤLAG/BỤLỤG (Ŭ.) K.5; булаг: I. родник; ключ ; xŭĕten bụlag хүйтэн булаг; bụlụg usǎ burgilsan булаг ус бургилсан; 2.перен. источник; erdėmīn bụlụg эрдмийн булаг; //Mo. bulaγ.

BỤLINGAR (Ŭ.) K.5; булингар: муть; usụnī bụlingar усны булингар//Mo. bulanggir.

BỤLTŠIN (Ŭ.)K.5; булчин:анат.I.мускул,мышца; bụltšin max булчин мах; 2. мускульный, мышечный; bụltšingīn xůtšēr булчингийн хүчээр; //Mo.bulčing.

BỤRГAS (Ŭ.) K.5; бургас: I. ива, верба, ивняк, тальник; bụrγas ixǎ urγax бургас их ургах; bụrγas dotor бургас дотор; 2. ивовый, тальниковый; bụr - γāsan xašā бургаасан хашаа; //Mo. burγasun.

BỤRỤ (Ŭ.) K.6; BURŌ (Dar.) буруу: I. неверный, неправильный, ошибочный, ложный, превратный; bụ- rụ dzedxeltē буруу сэтгэлтэй; bụrụ dzam буруу зам;

2. вина, ошибка; bu̥ru̥γā xůlēx буруугаа хүлээх; buro̅ yarix буруу ярих; //Mo. buruγu.

BU̥ŠŪXU̥ (Ů.) K.6; бушуухан: уменьш. скоренько, быстренько; bu̥šūxu̥ yawād ir бушуухан яваад ир; bu̥šūxu̥ dūd бушуухан дууд; //Mo. bušiγuqan.

BU̥T (Ů.) K.6; бут: I. бот. куст, кустарник; bu̥t sondūl бут сондуул; 2. частица; bu̥t tsoxix бут цохих; bu̥t nirgex бут ниргэх; //Mo. buta.

BU̥TŪL (Ů.) K.6; бутуул: бот. песчанка золосовидная; bu̥tūl sondūl elbegtē бутуул сондуул элбэгтэй; bu̥tūl ixě urγax бутуул их ургах; //Mo. butaγul.

BU̥TŠILXĂ (Ů.) K.6: буцлах: I. кипеть, кипятить, горячиться; ūr bu̥tšilād bāěw уур хүрээд байв; xor bu̥tšilxă хор буцлах; 2. кипение; tsā bu̥tšīlxă цай буцлах; //Mo. bucalqu.

BŪXA (Ů.) K.6; буух: спускаться, сходить, слезать, идти вниз, понижаться; šatār bu̥xa шатаар буух; mori̇nōs bu̥xă мориноос буух; //Mo. baγuqu.

BȮGDŮR (Ȯw.) бөгтөр: горбатый, сутулый; bȯgdůr nu̥rūtā xůn бөгтөр нуруутай хүн; bȯgdůr ȯwgȯn бөгтөр өвгөн; //Mo. bȯgetür.

BȮGĪTEL (Dar.) бөмбөлзтөл: /ехать/ тихой рысцой; bȯgītel tawdzīl yawlādā бөмбөлзтөл хатируулжл явлаа даа /ДАД/.

BȮXȮN (Ur.) шумуул: зоол. комар; bȯxȯn ixtē γad-zar шумуул ихтэй газар; bȯxȯndŏ xadzūlax шумуулд хазуулах; /ШАХ.1976/.

BȮXŎWTŠ (DKha.) тэмээний хом: I. потник, войлок /подкладываемый под верблюжий вьюк; temē bȯxŏwtšĭ-lex тэмээ хомнох; 2. хомут; bȯxŏwtš širdĕgēr orōdž atšix хом ширдгээр ороож ачих /ШАХ.1977/.

BȮLŎ (Dar.) боол: раб, холоп, невольник, слуга; bȯlīn nīgem боолын нийгэм; bȯlŏ bolγox боол бол-гох; //Mo. boγol.

BȮMBȮRDŪL (GKha.), BŌRȮNᵏXĪ (El.) ганжин, гу-рилын элдүүр: скалка /для теста/; bȯmbȯrdūl awax элдүүр авах; γuril bȯmbȯrdūlex гурил элдэх.

BȮMBŌ (Ŏw.) шээзгий: плетёнка, корзинка; bȯm-bōndŏ arγal tūx шээзгийнд аргал түүх; bȯmbō ūrex шээзгий үүрэх /ШАХ.1969/.

BȮRDȮN (Dar.) асман хонь: неполноценный самец /овца/; bȯrdȯn xoń асман хонь; bȯrdȯn xoń, xoń xȯx асман хонь, хонь хөөх /СБХ.1962/.

BȮRGŎT (Dar.) бүргэд: зоол. орёл, беркут; bȯr-maxtšin šuwū бүргэд махчин шувуу; //Mo. bürküte.

BȮRIBĔ (Dar.), BERŪ (Ū.), BȮRŮ (Dg.) R.I52; борви: I. анат. пяточное сухожилие, ахиллесо сухо-жилие; bȯribĕ boxiroxgūē adžillax борви бохирох-гүй ажиллах; berūnī yas борвины яс; 2. бурдюк; neg bȯrů āĕrag нэг борви айраг; //Mo. borbi.

BȮRLȮN (Dzaw.) борлоń; bagdzag.

BȮSȮG (Min.) бэлтрэг:зоол.волчонок; tšonīn bȯsȯg чоны бэлтрэг; bȯsȯg aŋnax бэлтрэг агнах /ШАХ.1962/.

BȮDĪ (Ar.) B.94; идээний тавиур: подставка для пищи; bȱdī dēr idēgē tawix идээний тавиур дээр идээгээ тавих.

BȮDŽĪ (Dzaw.) хогийн сав: урна для мусора; bȱdžīndȯ̆ xī хогийн саванд хий; bȯdžī bī хогийн сав бий.

BȰN I (Ar.,Sar.,El.) гурилтай, хийцтэй цайны өтгөн: комочки муки, в чае-болтушке; bȱntē tsāĕ ūx гурилтай цай уух.

BȰN II (TKha.) бөөн, хэсэг юм: куча, комок; bȱn ȫl nȫw бөөн үүл нүүв; bȱn mal xaragdaw бөөн мал харагдав; // Mo. bögem.

BȰN III (El.) түүхий сүүний бяслаг: сыр из сырого молока; tȫxī sȫnī bȱn šaxax түүхий сүүний бяслаг шахах; dzȫlȯn bȱn зөөлөн бяслаг /ШАХ.1973/.

BȰR: BȰR XŪRĀ (Sar.) жижиг хуурай: маленький напильник; bȱr xūrāγār tȯmȯr xūrāĕdax жижиг хуурайгаар төмөр хуурайдах; bȱr xūrā awax жижиг хуурай авах.

BȰRȮG (Sar.) B.94; манхан элс: песчаный бархан; bȱrȯgtē γadzar манхан элстэй газар; manāĕx bȱrgīn exende bī манайх манхны эхэнд бий.

BŌRŌNKŌ (El.) бөөрөнхий: I. круглый, сферический, шарообразный; bōrōnkō mod бөөрөнхий мод; 2. перен. нерешительный; bōrōnkō šīdwer бөөрэнхий шийдвэр; 3. перен. беспринципный; bōrōnkō ūdzel бөөрөнхий үзэл /ШАХ.I979/.

BŌTSĪ (Bu.) хогийн хутгуур: совок /мусорный/; bōtsīgōr xog γarγax хутгуураар хог гаргах; bōtsītē xog хутгууртай хог /СБХ.I972/.

BŌTŠĪ (Sar.) зуухны тосгуур: поднос печки; bōtšī dēr tsog unax тосгуур дээр цог унах; bōtšī tōmōr тосгуур төмөр.

BŌW (Dar.) өлгий: люлька младенца; bōwtē xūxēd өлгийтэй хүүхэд;xūxēdīn bōw awax хүүхдийн өлгий авах /ШАХ.I962/.

BŌWŌGŌ (DKha.,Ū.) К.5; дэгтий: меховые чувяки; yamānī arsan bōwōgō ямааны арьсан дэгтий; γutlīn bōwōgō гутлын дэгтий.

BUDAN: BUDAN BARBAD (GKha.) будан барвад (Leptopyrum fumarioides (L) Rchb.) нэг зүйлийн ургамал: вид растения. бот.

BUDĀ I(DarKha.)хар шөл: простой мясной суп; budā xīx хар шөл хийх; budā ūx хар шөл уух.

BUDĀ II: BUDĀ IDEX (TKha.) хувьдаа завших: I. присваивать; budā idex хувьдаа завших; 2.становиться выгодным; tši budā iddžē чи завшжээ /ШАХ.I976/.

BỤDĀ III (TKha.), BỤDĀ (Ü.) K.5; будаа: крупа, каша; xūxdīn budā хүүхдийн будаа; tsaγān bụdā цагаан будаа; // Mo. budaγ-a.

BUГĀĔ (Dar.) гуай: вежливое обращение; к старшему; Sandž buγāĕ·irne Санж гуай ирнэ; Bat buγāĕ Бат гуай.

BUГDĂLAG/BUDLAG (Dg.) R.152; бугалга: анат. плечевая кость, плечо; bugdălagnī yas бугалганы яс; budlag tšǒmǒg бугалга чөмөг; // Mo. buγuluγ.

BUГUL (DKha.) бугуйвч; boγōn.

BUGĪN: BUГĪN TŌM (Kho.) тод биш бүдэг зам: звериная тропа; ūlīn belēr buγīn tōmtō уулын бэлээр бүдэг замтай; bugīn tōmōr yawăw бүдэг замаар явав /ШАХ.1981/.

BUXĂ I: BUXĂ ŠŪDŪ (El.) шуудуу,суваг, усны суваг, гуу: канава;tarian talbāĕd buxă šūdū ta - taw тариан талбайд шуудуу татав.

BUXĂ II (TKha.), BỤX (Ü.) K.5; бух: бык производитель; sāĕn ūldĕrīn buxă сайн үүлдрийн бух; bụxā yalγan xarūlax бухаа ялган хариулах; // Mo. buq-a.

BUXAX I (Min.) загнах, аашлах: ругать, кричать; axă buxax ах загнах; ēdž buxana ээж загнана /СБХ. 1972/.

BUXAX II (TKha.,ŏKha.) булгих: подбрасывать; всадника; emneg mor̀ buxaw эмнэг морь булгив; mor^i ō buxūldž āldax морио булгиулж алдах/СБХ.1964/.

BUXAX III (TKha.) тонгорох/бөхийн мэх/: опрокидывать борца; buxadž xayax тонгорч хаях; buxād dzāēlax тонгороод зайлах /ШАХ.1966/.

BUXAX IV (TKha.,ŏKha.,DKha.) буруугаа бусад руу чихэх: свою вину сваливать на других; burūγā nadrū buxax sanātā буруугаа над руу чихэх санаатай; dutagdālā xünrū buxaw дутагдлаа хүн рүү чихэв.

BULAN: BULAN TSĀ (Khot.,El.) хатуу цайны дөрөвний нэг: четверть кирпича чаю; bulan tsā üldex цайны дөрөвний нэг үлдэх.

BULĀTSAX (Dg.) R.152; булаалдах: спорить, полемизировать, дискутировать; tsetsě bulātsax цэц булаалдах; üg bulātsax үг булаалдах; // Mo. buliyalduqu.

BULĚSĚ (GKha.) буйлас: бот. миндаль; bulěsnī išī буйлсны иш; bulěsě ix urγax буйлас их ургах; bulěsěnī butā буйласны бут; //Mo. buyilasu.

BULXAX I (Khot.) B.94; шургах: пролезать, проникать, пробираться; orondō bulxax орондоо шургах; bulxadž γarax шургаж гарах.

BULXAX II (ŏKha.,TKha.) зайлах, угаах: полоскать; amā bulxax амаа зайлах; usandā bulxax усанд угаах; usār bulxūl усаар зайл; // Mo. bulqaqu.

BULXAX III (ŎKha.,TKha.) өнгөлөх: лудить; tu - γalγār bulxax тугалгаар энгөлөх; mȏngōr bulxax мөнгөөр өнгөлөх /СБХ.1971/.

BULXAX IV (TKha.) элбэг хангалуун байх: жить в довольстве; ed mȏnγōr bulxadž bāĕγā эд мөн - гөөр элбэг байгаа; ámdǎralǎń bulxadž bāĕγā xůn амьдрал нь хангалуун байгаа хүн /ШАХ.1980/.

BULXĀĔ (El.), BULXĀTŠ (Ar.) мод чирдэг чарга: волокуша, сани, санки; bulxāĕγār ūlnās modŏ tširex чаргаар уулнаас мод чирэх; bulxātš xīxĕ чарга хийх. /СБХ. 1967/

BULTSŪ (GKha.) уурганы бөгс: задняя часть укрюка; ūrγanī bultsūγār tsoxix уурганы бөгсөөр цохих; bultsūnāsǎń bāŕ уурганы бөгсөөр нь барь.

BUMBŪ (Sar.) үр: желвак, нарост; bumbūtā xůn уртай хүн; bumbūtā modŏ уртай мод.

BUŔ (Dg.) R.152; бууц, бууръ: 1.стойбище; būx buŕ ůdzex буух бууръ үзэх; 2.усадьба; gerīn buŕ гэрийн бууц; //Mo. baγuri.

BUSGIX (Ar.) B.94; угаах: мыть, обмывать; xuw- tsāsā busgidž aw хувцсаа угааж ав; γol dēr yum busgix гол дээр юм угаах.

BUSXAX (GKha.) бусгах: пугаться, шарахаться, понести /о пугливой лошади/; moŕ busxax морь бус- гах; busxād unax šaxaw морь бусгаад унах шахав /ШАХ.1977/; //Mo. busqaqu.

BUŠŌ (Dar.), BUŠŪL (Ü.) K.6; бушуу: скоро, быстро, поспешно; šīdē bušō kelegtē шийдээ бушуу хэлээч /ДАД/; bušō yaw бушуу яв; tši bušūl чи бушуул; //Mo. bišiγu, busiγu.

BUTAN I (Dg.) B.94; томхон ваар сав: большая ваза; butantā āĕragnās ayaγalax том ваартай айрагнаас аягалах.

BUTAN II (Öw.) бортого: маленькое деревянное ведро, бадейка; dždžig butan жижиг бортого; modon butan модон бортого /ШАХ.1968/.

BUTAN III (TKha.) бут: куст; butaŋ elbeg γadzar бут элбэгтэй газар; negĕ butaŋ нэг бут; butan sōg ixte; бут сөөг ихтэй; //Mo. butan.

BŪ I (TKha.,GKha.) шагайны сум хашлага: круглая или квадратная кость /игральная таранная кость/; būtā šaγā xarwax сум хашлагатай шагай харвах; šaγānī bū шагайны сум /ШАХ.1978/.

BŪ II (TKha.), BŌ (Dar.), BŪ (Ü.) K.6; буу: ружьё; bū būdax буу буудах; ixĕ bō их буу; angīn bū ангийн буу; //Mo. buu.

BŪ III (TKha.) таалцан тоглодог тоглоом: игра в загадки; būγār toglotsŏγōxŏ таалцан тоглоцгоох; bū toglox таалцах тоглоом тоглох.

BŪXANDĂX (Dar.) засах, янзлах: исправлять поправлять, налаживать; būxandā deltē sāralăn зассан дэлтэй саарал нь /ДАД/.

BŪĪ (Ö.) K.6; буйл: кляп /палочка, продеваемая через ноздри верблюда; temēnē būī тэмээний буйл; būī dzorox буйл зүрох; //Mo. buyila.

BŪTĂ (Öw.) хул аяга: большая деревянная чашка для кумыса; āĕrgīn būtă айргийн хул; būtă dūren xīw хул дүүрэн хийв /ШАХ.1976/.

BŪTSĂ: BŪTSĂ SELGEX (Ar.) нүүх: кочевать, перекочевать; manāĕx būtsă selgew манайх нүүв; udaxgūī butsă selgene удахгүй нүүнэ.

BŪĔDAN (Khot.) B.94; гудас: узкий, крытый материей войлок, служащий матросом; būĕdan dewisger гудас дэвсгэр; ornī būĕdan орны гудас; //Mo.γudus.

BŪĔDĂRĂX (Ar.) өтлөх, хөгшрөх: стареть, стариться; nas boldzŏ būĕdărăx нас болж хөгшрөх; būĕdărăx tsag bolox өтлөх цаг болох.

BŪĔLAX I (El.) дураараа аашлах, ихэрхэх: самовольничать, хозяйничать, важничать, чваниться, проявлять высокомерие; ow xorongōrō būĕlax өв хөрөнгөөрөө ихэрхэх; ōrō tolγō, meden būĕlax өөрөө дураараа аашлах /НАЯ/.

BŪĔLAX II (TKha.,ÖKha.,DKha.) тэмээ буйлах: реветь, кричать /о верблюдах/; inge būĕlax ингэ буйлах; olon botγo būĕlaw олон ботго буйлав.

BŪĔMAN I (GKha.) арц уугиулдаг сав; boepor.

BŪĚMAN II (TKha.,El.) бундан: черви /масть в картах/; būěmangīn tamǎγa бундангийн тамга; būě - man xȯdzȯr γarsan бундан хөзөр гарсан; //Mo.buyi-mang.

BŮDŪ (Ů.) К.6; бүдүүн: I. анат. толстая кишка; bůdū gedes бүдүүн гэдэс; 2. грубая отделка; bůdū xītsě бүдүүн хийц; 3. взрослый /о людях, животных/; bůdū xůn бүдүүн хүн; 4. низкий, грубый;/о голосе/; bůdū xōlō бүдүүн хоолой; // Mo. büdügün.

BŮDŪNTEX (El.) хэнхэглэх, маш идэмхий болох: страдать обжёрством; bůdūntěsen xůn хэнхэглэсэн хүн.

BŮDŪTŠŪL (Sar.,El.) томчуул: взрослые; bůdū - tšūlīn yar[i]āndǎ oroltsox томчуулынярианд оролцох; bůdūtšūl tsuglarax томчуул цугларах.

BŮXĒ (GKha.) унин хатгуур, овоохой: лачуга, хижина; ur[i]d yadūtšūd bůxēgtě sūdž bāěw урьд ядуу-чууд овоохойд сууж байв; bůxē bosγox хатгуур бос-гох /СБХ.1962/.

BŮXŮL (Ů.) К.6; бүхэл: целый, весь; bůxůl dzo-rilγo бүхэл зорилго; bůxůl xōl бүхэл хоол; bůxůl maxǎ бүхэл мах; // Mo. büküli.

BŮLDĚS (Dar.) айраг, тараг: кумыс тарак /кефир/; bůlděs sāětā āěl айраг сайтай айл; bůlděs ūx тараг уух.

BŮLĔN (Ŭ.) K.6; бүл: I. члены семьи, семья; am bůlĕn ам бүл; bůlĕn olǫntō āĕl бүл олонтой айл; 2. сила; ednīx bůltē āĕl эднийх бүл чадалтай айл; // Mo. büle.

BŮLE̱ (Ŭ.) K.6; бүлээн: I. тёплый; bůle̱ tsāĕ бүлээн цай; 2. жар /у ребенка/; xůxed bůlērex хүүхэд халуурах; // Mo. büliyen, bülegen.

BŮLŮ̄ (Min.) билүү: брусок, оселок, точильный камень; bůlůgēr xutγa xurtsaldag билүүгээр хутга хурцалдаг; bůlū̊ tšulū билүү чулуу; // Mo. bilegüü.

BŮRESGEX (Khe.) бүртгэх: проверять наличие, учитывать, брать на учёт, регистрировать; bůresgex γadzar бүртгэх газар; bůresgen temdegledź awax бүртгэн тэмдэглэж авах /НАЯ/.

BŮRĒN (Dar.) бүрий: сумерки; xarŭī bůrēn bolox харуй бүрүй болох; orōĭ bůrēn xōrondoń орой бүрэнхийн хооронд нь /ДАД/; // Mo. bürüi.

BŮRGĒ (TKha.,Ŏw.) гоёлын эдлэл: предмет украшения; mȯngȯn bůrgē мөнгөн эдлэл; bůrgē sāĕtā̱ чимэг сайтай /СБХ.1958/.

BŮRXĪ (Dg.) нийт, хамт: весь, всего; bůrxī xůn нийт хүн ам; bůrxī olan ẋам олон /ШАХ.1977/.

BŮRXĪDĒ (Dg.) R.154; нийтдээ, нэлэнхийдээ: всеобщий, повсеместно, повсюду; bůrxīdēl maltšin xůmůs нийтдээ л малчин хүмүүс; bůrxīdē tsastā̱ bāĕna нэлэнхийдээ цастай байна.

BŮRXŮG (Ů.) K.6; бүрхэг: пасмурный, облачный; bůrxůg ödör бүрхэг өдөр; gadā bůrxůg bāēna гадаа бүрхэг байна; // Mo. bürküg.

BŮRLEGTŠ (TKha.), BŮRLĒTŠ (GKha.) талийгаач /нас барсан хүн/: покойник, покойница, покойный; bůrlētšiē dursax талийгаачаа дурсах; manā bůrlētš yardagsan манай талийгаач ярьдагсан; // Mo. büri - lügči, bürilegči.

BŮS (Ů.,El.) K.6; бөс: текстильный товар, материя, материал, мануфактура; bůs barā γaraw бөс бараа гарав; bůs dāwū awax бөс даавуу авах; // Mo. bös.

BŮTŪ I (Khot.) B.94; товчны шилбэ: петля для пуговиц /у дели/; dēlendē bůtū xadax дээлэнд шилбэ хадах; bůtū xandzārax шилбэ ханзрах.

BŮTŪ II (TKha.) битүү: закрытый, закупоренный; bůtū saw sūlγa битүү сав суулга; bůtū tsågrig битүү цагриг; // Mo. bitegü.

D

DAΓŌLAX (Dar.) дагуулах: вести за собою; daγō-lax bololtō dōldana дагуулах бололтой дуулдана /Хө.хө.эг/.

DAGDŽIRAX (TKha.,GKha.) тагжрах, бөглөрөх: I. закупориваться, затыкаться; yandan dagdžirax яндан бөглөрөх; 2. быть заложенным /о носе при насмор - ке/; xamar dagdžirax хамар тагжрах; // Mo.tagǰiraqu.

DAGŌR (Ü.) K.7; дагавар: I. следующий за кем-чем-л; dagōr xūxed дагавар хүүхэд; 2. анат. придаток; tarxinī dagōr тархины дагавар /өнчин тархи/; 3. лингв. суффикс; ügīn dagōr үгийн дагавар.

DAGTĀ (Ba.,El.,Go.) тагтаа: голубь; enxĕ tāĕwnī dagtā энх тайвны тагтаа; dagtā xōrxon, dagtā nomxon тагтаа хөөрхөн, тагтаа номхон /тагтаа шүлгээс/; // Mo. tagtaγ-a.

DAXĂ (Ba.,Go.) тах: I. подкова; daxătā mor' тахтай морь; 2. подмётка; γutālīn daxă гутлын тах; daxă tawix тах тавих; // Mo. taq-a.

DAXĀ (Go.,Dar.), DAKĀ (Ba.) тахиа: зоол. курица куры; daxā orilox тахиа орилох; dakānī maxă тахианы мах; // Mo. takiy-a.

DAXĬ (Ba.,Go.) тахь: лошадь Пржевальского; süreg daxĭ сүрэг тахь; daxĭ xowordōson am[i]tan тахь ховордсон амьтан; // Mo. taki.

DA[q]XWAR (Go.,Ba.) давхар: I. этаж; manāĕx tawan da[q]xwartă манайх таван давхарт; 2. двойной; xoyor da[q]xwar хоёр давхар; da[q]xwar adžil давхар ажил /ШАХ.1966/; // Mo. dabqur.

DAL I (Dg.)том,маш их: большой; dal ger том гэр; dal mörön их мөрөн /ШАХ.1978/.

DAL II (TKha.) хүн амьтны нурууны дээд орчинд байх өргөн хавтгай гурвалжин яс: анат. лопатка; dal mörō xawtšix дал мөрөө хавчих; dalnī xūdasă далны хуудас; // Mo. dalu.

DAL III (TKha.) тооны нэр: семьдесят; dalan nastā̈ xȯgšin далан настай хөгшин; dalan dolōn ůgĕ delgex далан долоон үг дэлгэх; //Mo. dala.

DAL IV (TKha.) дал мод: пальма; xalūn ornī dal mod халуун орны дал мод;// Mo. dal.

DAL V (TKha.) малын хашаа саравч: тёплый кры - тый загон для крупного скота; dal sarawtš́ дал са- равч.

DAL VI (TKha.) иляү дэмий ярих: говорить, нес- ти чепуху; dal dal xīsen olon ůgtē дал дал хийсэн олон үгтэй.

DALĂXĂ (Go.,Ba.,Dg.) B.153; талх: хлеб; dalăxă idex талх идэх; xoršōnōs dalăxă awlā хоршооноос талх авлаа; // Mo. talq-a.

DALĀXĂ (Dar.) далайх: размахнуть, размахивать- ся; nadrū dalāxă над руу далайх; tsoxixōr dalāxă цохихоор далайх /ШАХ.1972/; // Mo. dalayiqu.

DALDŽILΓĂĒ (Khot.) чоно /цээрлэсэн нэр/: волк /эвф/; daldžilγăē elbegtē γadzar чоно элбэгтэй газар; daldžilγăē alax чоно алах /СБХ.1971/; // Mo. činu-a.

DALĒ (Ů.) K.7; далай: 1. океан; xōĕtŏ mȯsȯn dalē хойт мөсөн далай; nūr dalē нуур далай; 2.уст. всемирный, вселенский, великий; dalē lamă далай лам; // Mo. dalai.

DALГĀĔ (Dar.), DARГĀ (Sar.) даргар: заскорузлый, твёрдый; dalγāĕ ewertē buγa даргар эвэртэй буга /Хө.дар.яс.112); darγā nimgen mod даргар нимгэн мод; // Mo. darγar.

DALLAG (Dar.) хувин: ведро; sālīn dallag саалийн хувин; dallagtā sū хувинтай сүү /ШАХ. 1972/.

DAMAГ (Ü.) K.7; тамхи: табак; γaldzū ulān damag tatdā галзуу улаан тамхи тат даа /МАY/; damaγnās γarax тамхинаас гарах; // Mo. tamaki.

DAMĀN (GKha,) нэн илүү, олон: много; намного, больше; tšinī γutālās damān tom jum чиний гутлаас илүү том юм /СБХ.1967/.

DAMBĂ (GKha.), DOG (Ar.) данх ба тагны бариул: ручка/крышки или чайника/danxānī dambă данхны бариул; dogōsŏn barix тагны бариулаас нь барих.

DAMPŪ I (GKha.), TAMPŪ (Go.,El.) даавуун шуудай: мешок; dampū γurål шуудай гурил; tampū budā шуудай будаа.

DAMPŪ II (TKha.) ажлаа алдсан, завхарсан хүн: бездельник dampū erĕ завхарсан эр; dampūrsan xūn ажлаа алдсан хүн; // Mo. dampuu.

DANAN (Sar.) үргэлж, дандаа, дагнан: 1. слит. деепр. от дагнах; danan yawax дандаа явах; 2. сплошь, всё время; danan mor[i]ōr yawaw дагнан мориор явав; /ХЗ.П.Х-ХҮП./; // Mo. dangnan.

DANDZA I B.98; /DANDAXĂ (Ar.), DANDŽĂ (Ur.) тэрэгний ялуу: поперечные рамы телеги; dandza dzasax тэрэгний ялуу засах; dandžīń selbex ялуугий нь сэлбэх /ШАХ.1976/.

DANDZA II (Dar.) хувин: ведро; tom dandza том хувин; dandza us хувин ус /СБХ.1972/.

DANGĪNĂX I (Sar.) үнэртэх, ханхлах: пахнуть, издавать запах; ewgŭē ūnēr danginax эвгүй үнэр үнэртэх /ШАХ.1969/.

DANGĪNĂX II (Sar.), XANGINAX (El.) загнах: ругать, кричать; ax danginăx ах загнах; bagši xanginax bāĕxā багш загнах байхаа.

DANTŠŪR (DKha.,Ŭ.) илүүр: утюжок; dantšūrār yum ilūrdex илүүрээр юм илүүрдэх; urtă išītē dantšūr урт иштэй илүүр /ШАХ.1979/; // Mo. ileür, ilegür.

DARĂDZAN (Ar.) хангинуур сүх: плотничний топор; darădzan sūxēr mod tsawtšix хангинуур сүхээр мод цавчих /СБХ.1968/.

DARAГA/DARAG (Ŭ.) K.7; дарга: 1. председатель; sumīn daraγa сумын дарга; 2. начальник; xesgīn darag хэсгийн дарга; 3. командир; tsergīn darag цэргийн дарга; // Mo. daruγ-a.

DARĀLTĂ (Khö.) B.95; тоононы чагтга: верёвка, прикреплённая к верхнему кругу юрты; tōnonī darāltă тоононы чагтга; darāltās uyax чагтганаас уях; darāltă tomox чагтга томох.

DARG¹ĀTĀ (Ur.) доргиотой: дрожащий, дребезжащий, гулкий; darg¹ātā̈ bȯlōd доргиотой болоод /Хө.хө.эг/.

DARXA̰ (Ü.) K.7; дархан; I. мастер, плотник; modnī darxa̰ модны дархан; 2. кузнец; tȯmȯrīn darxa̰ төмрийн дархан; //Mo. darqan.

DARLAG (Ü.) K.7; DARŪLAG (Dg.) R.I53; даруулга: I.металлические бляхи, при помощи которых прикрепляется подушка седла; emelīn darlag эмээлийн да - руулга; 2. послушание, воспитанность;darulagtā̈ xṻxed даруулгатай хүүхэд;//Mo. daruulγ-a.

DARŪ/DARI (Dg.) даруй: немедленно; xar¹ūg darī irṻl хариуг даруй ирүүл; darū yaw даруй яв; //Mo. darui.

DASARXĀĒ (Go.), DASADXĀ (Ba.), DASARXĀ (El.) тасархай: обрывок; dēsnī dasarxāē гээсний тасархай; tsāsnī dasadxā̈ цаасны тасархай; dasarxā̈ sur тасархай сур; //Mo. tasurqai.

DAŠĀRAX/DAŠĀRSĀR (Dar.) дарвих, дарвисаар: приходить в состояние радостного возбуждения при виде шумной толпы; xṻxed ūdzēd dašārax хүүхэд үзээд дарвих; dasārsārā̆l sōγād sogtox yamā̆l bolōdzāē дарвисаар л суугаад согтох юм боловзоо /Хө.хө.эг/.

DAŠIX (Go.,Ba.,El.) ташиx: шлёпать, ударять; alǎγa dašix алга ташиx; tšȯmȯg dašix чөмөг ташиx; //Mo. tašiqu.

DAŠLǍĒ (Khot.) дорго: зоол. барсук; dašlǎē max-tšin am^{i}tan дорго махчин амьтан; dašlǎē modǒ ūlandǎ bǎēdag дорго мод, ууланд байдаг. /СБХ.1972/.

DAŠŪR (Dg.,ǑKha.,El.) ташуур: кнут; suran to-nogtō dašūr суран тоногтой ташуур; //_Mo. tasi -γur.

DATAX (Go.,Ba.,El.) татах: тянуть, тащить, дёргать;ǒlosǒ datax олс татах; uya datǎx уяа татах; // Mo. tataqu.

DATŠIR (Go.,Ba.) тачир: скудный, слабый /напр о растительности/; datšir ůwůstē γadzar тачир өвстэй газар;datšir ůstē dēl тачир үстэй дээл; // Mo. tačir.

DAWARXĀĔ (Go.,Ba.), DÅWÅRXǍĒ (El.) давирхай: дёготь; смола; modnī dawarxāĕ модны давирхай; dåwårxǎē nāldax давирхай наалдах; // Mo. dabirqai.

DAWǍS (TKha.) давс: соль; dawǎs tatax давс авчрах; ◊ dawsǎndǎ yawtšix (Dar.) нас барах: скончаться, умереть; ◊ dawsǎndǎ yawtsix (El.) унтах: спать, уснуть; //Mo. dabusun.

DAWǍSNǍG (Ar.), DAWSǍN (Go.), DAWSAK (El.) давсаг, давсан: анат. мочевой пузырь; xůnī dawsnag хүний давсаг; bawsak tšinex давсаг чинэх; // Mo. dabusag; dabusang.

DAWXĪX (El.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться;mor^{i}tō dawxīx хурдан давхих; tōs tatūlan dawxīx тоос татуулан давхих /СБХ.1973/; Mo.dabkiqu.

DĀ (Ū.) гаанс: трубка /курительная/; tsaγān dā цагаан гаанс; dāγār tamxi tatăx гаансаар тамхи татах /ШАХ.1979/.

DĀDŪR (GKha.) заазуур: 1. поварской нож; 2. сечка; dādūrār maxă tatax заазуураар мах татах; dādūr xurtsălax заазуур хурцлах; // Mo. ǰaγaǰuur.

DĀG I (Dg.) R.153; тоононы даага: перекладина рамы для верхнего отверстия юрты; dāgās цуăx тоононы даагаас уях.

DĀG II (Ū.) K.8; даага: годовалый жеребёнок; oxin dāg охин даага; dāg dalantā, b[1]arū bultšintē даага далантай бяруу булчинтай; // Mo. daγ-a.

DĀYŪ (DKha.) тэрэгний хүзүүний зөөлөвч: прокладка комутина; tergendĕ dāyū xīx тэргэнд зөөлөвч хийх; dāyū dzasax зөөлөвч засах.

DĀL[1]ĀR (Dzaw.) хөөрөгний уут, даалин: кошелёк, чехол для табакерки; xȫrögnī dāl[1]ār хөөрөгний /даалин/ уут /СБХ.1968/.

DĀMAN (TKha.), DĀMIN (DKha.) том хаалга: ворота; xašānī dāman хашааны том хаалга; dāmin xāx том хаалга хаах /ХБД.1941/.

DĀN (Dar.) дайн: война; dān dadžin дайн дажин; dānīg xüsexgüē дайныг хүсэхгүй; // Mo. dayin.

DĀPŪ: DĀPŪ SŮX(Ar.) B.95;тал сүх:топорик,секира; dāpū sůxēr tůlē tsūlax тал сүхээр түлээ цуулах.

DĀRAX I (Min.) дайрах: нападать; xůren dārax xůtš ixtě хүрэн дайрах хүч ихт /S.Mu. 1975.II.63/; //Mo. dayariqu.

DĀRAX II (TKha.,DKha.,ŎKha.), DĀRAN (Ů.) K.8; даарах: мёрзнуть, зябнуть, ощущать холод, простужиться; xůětende dāran хүйтэнд даарах; //Mo. dayaraqu.

DĀRĂLTŠĀX (Ů.) хараах, дайрах: сквернословить, ругаться, бранить, проклинать; dārăltšadž baěx харааж байх; tůnīg dārăltšāx түүнийг хараах.

DĀTĪ (GKha.) B.95; тохом: потник, войлок /под седло/; mor[i]nī dātī морины тохом;esgī dātī эсгий тохом.

DĀW (Min.) даавуу: ткань, хлопчато-бумажная ткань; dēlīn dāw дээлийн даавуу;//Mo. dabuu.

DEGDEN (Ů.) K.8; дэгд (Gentiana L.): бот. горечавка;degden ŏwŏsŏ дэгд өвс; degden butsalyax дэгд буцалгах; //Mo. degde.

DEGĔDŽ: DEGĔDŽ DERWEX (TKha.,ŎKha.) нялх хүүхэд баярлан дэгдэлзэх: быть подвижным, лёгким в движениях; dendžīn tsetseg naěyax adil degědž derwedž baěyā дэнжийн цэцэг найгах адил дэгэж дэрвэж байгаа /АЗД.1978/.

DEGLĪX (Sü.) B.95; дэрвийх: становиться растопыренным, растопыриваться; tsetsĕg šig deglīsĕn цэцэг шиг дэрвийсэн /ААЗ/.

DEGTĔR/DEXTER (Go.) дэвтэр: тетрадь; dzudzān degter awaw зузаан дэвтэр авав; nimgen dexter нимгэн дэвтэр; // Mo. debter.

DEGTĒ[i] I (Ü.) тэмээнд тэгнэдэг уут: вьюк, куль /навьючиваемый на верблюде/; degtē[i] dūren nōs уут дүүрэн ноос; degtē[i]tē atšā tegnex уутттай ачаа тэгнэх /СБХ.1977/.

DEGTĒ[i] II (TKha.) дэгтий: меховые чувяки; degtē[i] ȯmsȯx дэгтий өмсөх; yamān degtē[i] ямаан дэгтий; // Mo. degtei.

DEYAN:DEYAN LŪSĂ (Ü.) T.I3; мотортой дугуй: мопед, велосипед мотором; deyan lūsă xurdan моторт дугуй хурдан /СБХ.1968/.

DEL I (Go.,El.) дэл газар: гряда /земли/; deldĕ xon[i]ō xar[i]ūlaw дэлд хонио хариулав.

DEL II (TKha.,ÖKha.,DKha.) дэл: грива, xawar bolădž adūγā dellĕx хавар адуугаа дэллэх; // Mo.del.

DEL III (TKha.) дэл сул: расточительность, мотовство; del sul băĕx дэл сул байх; del dzadγā дэл сул задгай; // Mo. deli.

DEL IV (TKha.) гүнжид/ургамал/ (Eruca Adans.): бот. кунжут; del urgamălīn tosŏ гүнждийн тос.

DELDŪ I (Ar.) B.95; DŮMPĚN (GKha.), TÔMPIN (Go.,El.), TŮMPŮN (Dar.) ТҮМПЭН: таз; tom deldū том түмпэн; důmpěndě sū ūdlax түмпэнд сүү уудлах; tômpin uγāx түмпэн угаах; tůmpůn saw түмпэн сав.

DELDŪ II (Ar.) B.95; сэнжтэй зууван сав: посуда /с ушками/; deldūndě xīxě сэнжтэй саванд хийх.

DELĚGEŠ (Ŏw.), DELGĚTSĚ (Sar.) дэлгэц: доска для сушки творога; ārūlīn delěgeš ааруулын дэлгэц; // Mo. delgeče.

DELEGMŮR (Dg.) R.153; аргал: кизяк, сухой помёт; delegmůr tūx аргал түүх; owōlōstō delegmůr овоолоостой аргал.

DELKĀ (Dar.) дэлхий: мир, земля, свет; delkā yertôntsě дэлхий ертөнц; delkā daxīn дэлхий дахин; // Mo. delekei.

DEMTĚ (GKha.) уургач морь: конь, приученный к езде под седлом арканщика; demtě xůren уургач хүрэн /ШАХ.1969/.

DENGĚLEG (GKha.) хазаарын тэнхлэг: ось; môngôn dengěleg мөнгөн хазаарын тэнхлэг; // Mo.tengkelig.

DENŠIG (Sar.) чулуун соруулын зуулт: мундштук /из драгоценного/ камня; denšig tomtō tšulūn sorūl зуулт томтой чулуун соруул /СБУ.1962/.

DEREGDĚĪ (Dar.) хажууд, дэргэд: около, возле, при, у, рядом; deregděī mandā šoxōrōd xažuugiин бидэнд шохоорхоод /Хө.хө.эг/ ; // Mo. dergede.

DERWȮX (Dar.) дэрвэх; I. колыхаться, развеваться; dēlēīn xormoi derwȯx дээлийн хормой дэрвэх /ДАД/; 2. махать, размахивать; māĕxan derwȯx майхан дэрвэх; // Mo. derbegüleki̇̈.

DEWEG (Ba.) зуухны ёроол: дно печки; deweɡnī ȕnĕs зуухны ёроолын үнс.

DEWER (Dun.,Dzaw.) B.96; DĪR (Sü.) данх: чайник; dewertē tsāĕ данхтай цай; pālantā dīr пааланта данх.

DEWĒTĒ (Sar.) арвитай: экономно /сов.пад/; dewētē yum bolsongǖē арвитай юм болсонгүй.

DEWXĔ (Ü.) K.8; тэвх; I. палочка, которой приподнимают что-л; modōr dewxĕdex модоор тэвхдэх; 2. кобылка; xȯgdzīmīn dewxĕ хөгжмийн тэвх; 3. распорка; dewxĕ xadax тэвх хадах; // Mo. tebke.

DEW^k^XŪDZ (Go.) B.96; TEW^k^XŪDZ (GKha.) саравчтай малгай: головной убор с козырьком, фуражка; dew^k^-xȕdz awax саравчтай малгай авах.

DEWSEG (TKha.), DEWTSEG (El.) тэгш газар /орч-ноосоо өндөр/: ровный, ровная местность; плато, терраса; ter dewseg dēr bāĕγā āĕl тэр дэвсэг дээр байгаа айл; dewtseg dēr γarax дэвсэг дээр гарах; // Mo. debseg.

DĒD: DĒD BOSOГ(Ar.), BOŠOG(Dg.) R.I52; тотго: притолока; dēd bosoγtō tolγōγō delsex тотгонд толгойгоо дэлсэх; xālăγanī bošog хаалганы тотго.

DĒGŪR (Dar.), DĒGĒR (Dg.) R.153; дээгүүр: на,в, над, поверх, высоко; γanγan dēgūr ганган дээ - гүүр /ШАХ.1972/; // Mo. degegür.

DĒLXĔ (Dar.) дийлэх: побеждать, одолевать; ba-rildadž dēlxĕ барилдаж дийлэх; // Mo. deyilekü.

DĒWĔR I (Dun.) унины бүрээс/унь хийдэг уут/:мешок для жердей юрты;dēwĕr ovax унины бүрээс оёх.

DĒWĔR II (TKha.,ŎKha.,DKha.) дээвэр: войлочное покрывало верхней часты /юрты/;крыша, кровля /дома/; gerīn dēwer barixă гэрийн дээвэр барих;// Mo. degebüri.

DIGRANDZĂ (TKha.), DIGRĀ (DKha.), DIGRĒ (Khe.) сүлбээр зүү: булавка; tom digrandză том сүлбээр зүү; digrā băĕna ū сүлбээр байна уу?; digrēgēr xatγax сүлбээр зүүгээр хатгах.

DIRMĀDZ (Go.) дугуй хүрээтэй эсгий малгай: шляпа; dirmādz ȏmsȏw эсгий малгай өмсөв; eregtē[i] xǔ-nī dirmādz эрэгтэй хүний эсгий малгай /ШАХ.1969/.

DIWAG (Ar.) гампанз: доска для раскатывания теста; diwag dēr γuril eldex гампанз дээр гурил элдэх.

DIWĀ: DIWĀ XAR (Khŏ.), DARAW (Sar.) том хайч: большие ножницы; diwā xarār xoń xăĕtšĭlax том хайчаар хонь хайчлах ; darăwār ar[i]să egnex том хайчаар арьс эгнэх /ШАХ.1963/.

DODŎГĀ I (Dar.) хүүхэд өхөөрдсөн үг: ласк. в обращении к ребёнку, дитятко.дитя; dodŏγā nāšir хүүхээ /өхөөрдсөн/ наашир; xȯrxȯn dodoγā yum хөөрхөн хүүхэд юм /ШАХ.1980/.

DODOGĀ II (Dar.) хүүхээ, дүү минь /дүү хүнд хандаж хэлэх аялга үг/:межд.обрашение к младшему; andădag ůgůē dodoγā анддаггүй дүү минь /Хө.хө.эг/.

DOXOXŎ (Ů.) K.8; тохох: I. седлать седло, накладывать потник; mor^{i}ndŏ emēl ḋoxoxŏ мориңд эмээл тохох; 2. перен. нагружать /работой/, сваливать /напр. вину на кого-л/; burūγā xůn dēr doxoxŏ буруугаа хүн дээр тохох; // Mo. toququ.

DOXŎŠĪ (Ů.) K.9; тохош: верблюжье седло; esgī doxŏšī эсгий тохош; xiwsen doxăšī хивсэн тохош; doxŏšī toxoxŏ тохош тохох ; // Mo. toquši.

DOXTŌX (Ů.) K.9; тогтоох: I. устанавливать, учреждать; dzasag tȯr doxtōx засаг төр тогтоох; 2. утверждать, постановлять; xurlās doxtōx хурлаас тогтоох; 3. останавливать, задерживать; xon^{i}ō doxtōx хонио тогтоох; // Mo. toγtaγaqu.

DOLĀ (Dar.) долоо: семь; dolā xonog долоо хоног; dolān džil долоон жил; xoyor dolā xonox хоёр долоо хонох; // Mo. doluγ-a.

DOMBŎ I (Go.) лонх: бутылка; arxinī dombŏ архины лонх; šilĕn dombŏ шилэн лонх /СБХ.1966/.

DOMBO II (TKha.) цоргогүй, хараатай, цайны сав: кувшин, чайник /обычно из меди/; dombotō tsāĕ домботой цай; tsāĕnī dombo цайны домбо; // Mo.dongbu.

DONG^{i}ō I (TKha.,ŎKha.,DKha.) зожиг ганцаардмал: неуживчивый; xŭntē nītsēgŭē dong^{i}ō xŭn хүнтэй нийцгүй зожиг хүн. // Mo. dongqiγ-a.

DONG^{i}ō II (TKha.) тэнэг дүйнгэ: глупый; dūgŭē yawbal dong^{i}ō gex, dūγarād yawbal tšaltšā gex дуугүй явбал тэнэг гэх, дуугараад явбал чалчаа гэх /ААЗ/.

DORXIN I (Sar.) шогол: ящичек /для хранения сутр/ nomīn dorxin номын шогол; nŭdtē dorxin нүдтэй шогол

DORXIN II (TKha.) гүнгэрваа, гуу; рамка, витрина; dorxin dotor xīx гуу дотор хийх; dorxintō burxan гүнгэрваатай бурхан.

DORMON:DORMON TAMAГA (TKha.,ŎKha.,DKha.) тамганы нэр: клеймо, тавро ; dormon tamγatā mor̍ дормон тамгатай морь.

DOROG/DORXŏ (Ū.) K.9; DOROK (Dg.) R.154; дорго: барсук; dorognō ar^{i}s доргоны арьс; ūlīn dorok уулын дорго; // Mo. doruγu.

DORŎM (Se.) есөн нүх /хүүхдэд зүүдэг 9 нүхтэй төмөр/: металлическая пластинка с девятью отверс-

тиями подвешиваемая к одежде ребёнка; dorŏm dzūx есөн нүх зүүх.

DOSSŏ (Ba.,ŏw.), DOS (El.,Kho.,Sü.) тос: масло; dossŏ xăĕlax тос хайлах; šară dossŏ γarax тос гарах; dos id, tō bod тос ид, тоо бод /ААЗ/; // Mo. tosu.

DOSTOG (Dg.) R.154; хувин, суулга /архинд тосдрг/ бадья, ведро подвешиваемое под котелком для гонки вина; arxinī dostog архины суулга.

DOŠILŌ (Ba.,ŏw.), DOŠIL (Min.), TOŠĬLOG (Dar.) тошлой (Grossularia Mill, Berberis L.): бот. крыжовник, барбарис; došĭlō tūx тошлой түүх; došil idex тошлой идэх; tošĭlog xadandă urγana тошлой хаданд ургана; // Mo. tošiloi.

DOŠTAG (Ur.) их, ихтэй: большой, великий; sūre doštag altan kōl сүр ихтэй алтан нуур /Хө.хө.эг/.

DOTŠĬXIN (Dar.) C.53; ууртай, догшин: сердитый; ene xūn dotšĭxin энэ хүн ууртай.

DOWŎN (Go.) дов: бугор, холмик, кочка; dowŏnī noγō urγaw довны ногоо ургав; // Mo. dobu.

DOWTŠ (El.) тө̶в̶ч̶; 1. пуговица; dēlīn dowtš дээлийн товч; tsamtsānī dowtš цамцны товч; 2. пуля; būnī dowtš бууны товч; 3. соска; ugdžīnī dowtš угжны товч; // Mo. tobči.

DŌGTOR/DŌXTOR/DŌBTOR (TKha.,ŏKha.,DKha.) доктор эмч: врач,европейский врач; dōgtor xūn ūdzew док-

тор хүн үзэв; dōxtortŏ otšiw эмчид очив /ШАХ. I969/; //Mo. dobtur.

DŌKTORLŪLĂX (GKha.) эмчлүүлэх: лечиться; xotrū doktorlūlăxār yawaw хот руу эмчлүүлэхээр явав.

DŌLDAX (Dar.) дуулдах: слышаться, быть слышимым, доноситься /о звуках/; dawsan bololtō dōldana давсан бололтой дуулдана /Хө.хө.эг/; //Mo. duγuldaqu.

DŌLŎX (Dar.) дуулах: петь; kūked dōlŏx хүүхэд дуулах; dū dōlŏx дуу дуулах; //Mo. daγulqu.

DŌSГAX (Dar.) дуусгах: побуд. от дуусах, кончать; tsergīn γurwīg dōsγād... цэргийн гурван жилийг дуусгаад.../Хө.хө.эг/; //Mo. daγusqaqu.

DU̇ГARAX (Ů.) K.9; дуугарах: греметь; tenger du̇γarax тэнгэр дуугарах; //Mo. duuγarqu.

DU̇X (Ů.) K.9; TUX (EL.,Go.) дух: лоб; du̇xārā̰ mȯrgȯx духаараа мөргөх; ȯndȯr du̇x өндөр дух; //Mo. duqu.

DU̇LĀ̰/DU̇LĀXĂN (Ů.) K. дулаан; I. тепло; du̇lā̰ bolox дулаан болох; 2. тёплый; du̇lāxăn xuwtsas дулаахан хувцас; //Mo. dulaqan.

DU̇N (Ů.) K.9; дун: I. раковина, du̇n lawăē дун лавай; 2. муз. труба из раковины; du̇n bůrē дун бүрээ; //Mo. dung.

DUṚDĂNĀ (Ű.) K.9; дурдах: упоминать, вспоминать; tūnīg duṛdănā түүнийг дурдах; iltĕgeldē duṛdănā илтгэлдээ дурдах; // Mo. duradaqu.

DUṚDAŊ (Ű.) K.9; DURDAM (El.) дурдан: креп, крепдешин, шёлк; duṛdaŋ bůs дурдан бүс; durdam awax дурдан авах; // Mo. durdung.

DUṢLĂ/DUṢUL (Kho.) дусал: капля; duṣlă duṣlār дусал дуслаар; duṣul borō дусал бороо /ШАХ.1976/; // Mo. dusul.

DUṢLAXTŠ (Ű.) K.9; туслагч: I. помощник; minī duṣlaxtš миний туслагч; 2. ист. помощник управляющего хошуном; xošūnī duṣlaxtš хошууны туслагч; // Mo. tusalaγči.

DUṬUX (Ű.) K.9; TUTAX (Gkha.,El.) дутах: не хватать, не доставать; duṭux yumgŭē дутах юмгүй; mȯngȯ tutax мөнгө дутах; // Mo. dutaqu.

DŪ (Ű.) K.9; DŌ (Dar.) дуу: песня; dū dōlāsā дуу дуулаасай; dō dōlax dōldana дуу дуулах дуулдана /ДАД/ // Mo. daγu.

DŪDAX (Ű.) K.9; дуудах: I. звать, вызывать; bȯxīn tsol dūdax бөхийн цол дуудах; 2. читать, произносить; nom dūdax ном унших; // Mo. daγudaqu.

DȮDĪ: DȮDĪ TŠINĒN (Go.,Ba.) тэдий чинээн; I. столько; xedī tšinēn dzůtegwel dȯdī tšinēn ixīg bůtēne хэдий чинээн зүтгэвэл тэдий чинээн ихийг бүтээнэ; 2. столь, так; dȯdīl sāĕn bišī тэдий л сайн биш; // Mo. tedüi.

DȮGU̥ (Ü.) K.9; DUGĒ (Dar.,Dg.) дугуй: I. круг, колесо; teregnī dugē тэрэгний дугуй; 2. круглый; dȯgu̥ tsarāē дугуй царай.// Mo. duγui.

DȮMBȮ (Khö.) хөрзөн: уплотнившийся навоз,назем; xotōnī dȯmbȯ xowxōlox хотны хөрзөн хозхлох /СБХ. I97I/.

DȮNDĪLGȮX (Bu.) дэндийлгэх: приподнимать палкой кошму; borōndŏ ȯrxō dȯndīlgew бороонд өрхөө дэн - дийлгэв.

DȮNDŎ (Ü.) K.9; дунд: I. середина; dȯndŏn tawix дунд нь тавих; 2. средний; dȯndŏ surγuĺ дунд сур - гууль; //Mo. dumda.

DȮNDȮX (GKha.) дэндэх: переходить меру; terĕ arā dȯndȯx yum тэр арай дэндэх юм.

DȮRȮWGȮN: DȮRȮWGȮN TOГŌ (Go.) жижиг тогоо: маленький котёл; dȯrȯwgȯn toγōndŏ tsāĕ tšanax жижиг тогоонд цай чанах; ayanī dȯrȯwgȯn аяны тогоо.

DȮRŌ I (Sü.,Ba.) модон хувин: деревянное ведро; dȯrōndŏ mal sādag модон хувинд мал саадаг /ШАХ. 1966/.

DȮRŌ II (TKha.) дөрөө: стремя; emēlīn dȯrō эмээлийн дөрөө;// Mo. dörüge.

DȮRŌ III:DȮRŌ SŪLГA (Ü.) жижиг хувин: маленькое ведро; dȯrō sūlγanī sendžē жижиг хувингийн сэнж; dȯrō sūlγandă xīx жижиг хувинд хийх /СБХ.I96I/.

DÖRWŎ: DÖRWŎ SEYĚ (Ü.) дөрвөн бэрх /дөрвөн шагай/: четыре несовпадающие фигуры четырех игральных костях; dörwö seyĕ xayadž toglox дөрвөн бэрх хаяж тоглох; monγoltšūd dörwö seyĕ orxidž toglodog dzanšiltā монголчууд дөрвөн бэрх орхиж тоглодог заншилтай /АЗД.1978/.

DÖRWÖNDÖR (Dg.) R.155; дөрвөн өндөр хавирга: четыре длинные ребр ; dală dörwöndör xabirγa дал дөрвөн өндөр хавирга.

DÖSŌR (Sü.,Ba.) ойр, ойрхон: отсюда недалеко, находиться близёхонько; manāid dösōr irdzē манайд ойрхон иржээ; endēs dösōr bāĕγā эндээс ойрхон байгаа /ШАХ.1978/.

DÖW^k XŎNŎX (Go.,Ba.) төвхнөх: устраиваться на жильё; döw^k xnöx bolōgüĕ төвхнөх болоогүй; döw^k xŏnöx ayatā төвхнөх аятай; // Mo. töbkinekü.

DŌD (GKha.) дээд: верхний; dōd āĕl дээд айл; dōd tal дээд тал; // Mo. degedü.

DUΓĂNTSĂG (Sar.) дэгтий: унты, меховые чувяки /надеваемые поверх обуви/ ; γutālīn duγăntsăg гутлын /гадуур өмсдөг/ дэгтий.

DUΓARĀX (Ü.) тойрох: обходить /или объезжать вокруг чего-л; āĕrγār duγarāx айргаар дугараа барих /СБХ.1962/.

DUGĂLŪR I (Dun.) ширмэл ширдэг: стёганый тюфяк; dugălūr dewisger ширмал ширдэг; dugălūr dewisex ширдэг дэвсэх /ШАХ.1984/.

DUGĂLŪR II (Go.) B.96; өнгө татсан эсгий дэвсгэр; өнгөлсөн дэвсгэр: обшитый, тюфях; dugălīr оуох өнгөлсөн дэвсгэр оёх; xȯxŏ ȯngȯtē dugălūr хөх өнгөтэй дэвсгэр

DUXTĀ (Dg.) дугтуй: I. конверт; dzaxidlīn duxtā захидлын дугтуй; duxtātā bitšig дугтуйтай бичиг; 2. чехол, футляр; nüdēnē šilnī duxtā нүдний шилний дугтуй /гэр/;// Mo. dugtui.

DUNDĂGĪ (Ba.), DUNΓŪ (Khot.) дугуй хурууд: круглый хурут ; dundăgī dzüsedž xatāx дугуй хурууд зүсэж хатаах; tsixertē dunγū чихэртэй дугуй хурууд. // Mo. qurud.

DUNΓAT (Ba.), DUNGAL (Sü.) B.97; юмны дотор хүрээ: внутренний круг; tōnonī dunγat тоононы дотор хүрээ; dunγalīn budax дотор хүрээг нь будах.

DUPTĂ (GKha.) B.97; дандаа, үргэлж: всё время, постоянно; duptă yawγan yawdag дандаа явган явдаг; dupta güīw үргэлж гүйв.

DURŠIX (Go.,Ba.) турших: пробовать, испытывать; baγad ī duršix бағажаа турших; tūnīg duršidž üdzex түүнийг туршиж үзэх;// Mo. turšiqu.

DUSŭ(El.,Go.,Dg.), Dosŏ(Dar.) тус: польза, помощь;dusŭ xürgex тус хүргэх; dosŏ bolow тус болов; // Mo. tusa.

DUŠĀ (Go.,El.) тушаа; 1. путы /на передние ноги лошади/; suran dušā суран тушаа; dušā dzangidax тушаа зангидах; 2 послелог у, около, возле; ter dušā bī тэр тушаа бий; ger dušā tsāna гэр тушаа цаана; //Mo. tušiy-a, tusa.

DUTAXГĂĪ (Dar.) дутахгүй: не хуже; не уступает; törsön ürēs min dutaxγăī tō dzaēgüē asrax төрсөн үрээс минь дутахгүй, тоо зайгүй асрах /AAЗ/; //Mo. dutaqu-ügei.

DUTĂRAГA (Go.,Ba.), DUGTARĂГA (Ü.) тутрага: рис; dütăraγa xurāx тутрага хураах; tom širxegtē dugtarăγa том ширхэгтэй цагаан будаа; //Mo. tu - turγ-a.

DŪBTŠIN (Bu.) сампин: малгайны болон товчны сампин: узел на головном уборе; dūbtšin dzangidax сампин зангидах /СБХ.1962/; malγaēn dūbtšin малгайн сампин.

DŪLГĂ (Ur.) үстэй малгай: меховая шапка; головной убор /зимний/ ; xüětendě dūlγa ömsöx хүйтэнд өвлийн малгай өмсөх; dūlγa xīx өвлийн малгай хийх /СБХ.1968/.

DŪL^{i}Ā (Khe.) цуурай: эхо, отзвук; xadandă dūl^{i}ā sonsogdow хаданд цуурай сонсогдов.

DŪRĀLГAX (El.), DŪR^{i}ĀLГAX (Min.) дууриалгах: подражать; в подражание; xēg dūrālγan xīsen хээг дууриалган хийсэн; xelberīn dūr^{i}ālγax хэлбэрийн нь дууриалгах. /S.Mu.II.1975.55/; //Mo. daγuriyalγaqu.

DŪRMAG (Dun.), BŪTSALΓĀ (GKha.) буцалгаа, цагаа: кипячёный тарак, кипячёный кумыс; dūrmag šūx цагаа шүүх; butsalγā ūx цагаа уух,| /ШАХ.1972/.

DŪTĀ (Min.) дуутай: звучный, звонкий; цуăxan dūtā xȯxȯ уяхан дуутай хөхөө /S.Mu. 1975.II.59/; // Mo. daγutai.

DŮDRĒ (DKha.) сархинаг: анат. книжка; sāĕn dŮdrē сайн сархинаг; mū dŮdrē муу сархинаг; dŮd - rēnī bās tsęwerlew сархинагийн баас цэвэрлэв /СБХ. 1970/.

DŮGDĚREX I (Dar.) сандрах: беспокоиться, торопиться; yārtšil dŮgdertš yawnaw яарч сандарч л явна /Хө.хө.эг/.

DŮGDĚREX II (TKha.) түгдрэх: запинаться; un - šidž tšadaxgŮē dŮgděrex уншиж чадахгүй түгдрэх; dŮgděrēd boloxgŮē yum түгдрээд болохгүй юм.

DŮGEG (Ar.) B.97; дугаа мод: дуга; teregnī dŮgeg тэрэгний дугаа мод.

DŮGLĚX (Go.) B.97; тохирох, таарах: 1. соответствовать, быть по размеру; sāīxăn dŮglěx сайхан таарах; 2. нравиться, приходиться по душе ; setgeldě dŮglex сэтгэлд тохирох; nāěmā dŮglex наймаа тохирох.

DŮLXIX (Ů.) K.10; TŮLKEX (GKha., El.) түлхэх: толкать; tsāšăn dŮlxix цааш нь түлхэх; modōr tŮlkedž orūlax модоор түлхэж оруулах; // Mo. tülkükü.

DŮLXŪR (Ū.) K.IO; ТҮЛХҮҮР: ключ, отмычка; důl-xūr tsōdž ТҮЛХҮҮР цоож; důlxūrē orxix ТҮЛХҮҮРЭЭ орхих; // Mo. tülkigür.

DŮMPĒN (GKha.), TŮMPIN (Go.), TUMPUM (Da.) ТҮНПЭН; deldū I.

DŮNKŪ (GKha.) тэнэг: глупый, неумный, дурак; důn^k xū xůn тэнэг ХҮН; důn^k xū am^i tǎn тэнэг амьтан.

DŮNSER: DŮNSER MOŔ (Khe.) B.97; хавчиг соёолон морь: шестигодовалый /о лошади/; důnser moŕ uyaw хавчиг насны морь уяв.

DŮNTĒ^i (Öw.) хир, хирийн /хэмжээг заасан ҮГ/: слово указывающее на размер, величину рыбы; důntē^i dzagǎs тийм хирийн загас.

DŮREN^kXE (Dar.) гутлын улавч: стелька; подстилка для обуви; důren^kxe dewsew улавч дэвсэв /ШАХ. I972/.

DŮR^kXǑNŮX (Go., Ba.) ТҮРХЭХ: смазывать, намазывать, натирать; dos důr^kxǒnůx тос ТҮРХЭХ; budag důr^kxǒnůx будаг ТҮРХЭХ; // Mo. türkikü.

DŮRŪŠ I (TKha., ÖKha.) ШҮҮ: селитра; nexī dů-rūšlex нэхий шҮҮНД хийх; šar sūgēr důrůš xīw шар сҮҮГЭЭР ШҮҮ хийв.

DŮRŮŠ II (TKha., DKha.) амталсан шорвог шөл /мах дҮрж идэх/: приправленный суп /мах дҮрж идэх/; důrůš xīgēd max idex амталсан шөлөнд мах дҮрж идэх; songino, dawǎstā důrūš сонгино, давстай амталсан шөл /ШАХ. I978/.

DŪ I (Bu.) хэмжүүр: нэг дүү, 2I шанага будаатай тэнцэнэ: мера объёма /равная 2I ковшу риса/; dū budā хэмжүүртэй будаа /ХБД./

DŪ II (TKha.), DÔ (Dar.) дүү: младший брат, младшая сестра, моложе; egtǎ dōgīn xōrondǒ эгч дүүгийн хооронд /хө.хө.эг/; // Mo. degüü.

DŪDŪ I (Ū.) хүүхдийн өмд, цамц: детское нательное белье; xūxdīn dūdū uγāx хүүхдийн дотуур хувцас угаах; dūdū oyox хүүхдийн хувцас оёх /ШАХ. 1979/.

DŪDŪ II (TKha.) элгэвч /нэг төрлийн/: набрюшник; xôwôntē dūdūg xīgēd ôgsôn yum хөвөнтэй элгэвчийг хийгээд өгсөн юм; elgen dūdūg xīgēd ôgsôn yum элгэн элгэвчийг хийгээд өгсөн юм./МАД/

DŪDŽĒ/DÔNDŽÔ (Dar.) унинаас зүүдэг тавиур: подставка, палочка прицепляемая к жерди в юртах; dūdžē dēr tawix тавиур дээр тавих; unindǎ dzūdeg dôndžō униндзүүдэг тавиур.

DŪDŽIN I (GKha.) архинд тосдог хувин: ведро подвешиваемое под котелком для гонки вина; arxīnī dūdžin архинд тосдог хувин /ШАХ.1984/

DŪDŽIN II (TKha.) дээрээс уясан оосор, уяа: качели, веревка для качания подвешенная к перекладине; dūdžin olōs уясан оосор олс; dūdžin dēr tōglox дүүжин дээр тоглох. // Mo. degüjing.

DŪDŽIN III (TKha.) дүүжин /аялга үг/: междометие, сопровождаемое при качании /кач-кач/; dūdžin dūdžin gedž toglow дүүжин дүүжин гэж тоглов.

DŪŠĔG (Dar.), TŪS (Khö.) үйсэн сав: берестяная посуда; dūšegtĕ tos xīx үйсэн саванд тос хийх /СБХ.1976/.

DŪĔDZĔ (Bu.) B.97; бухал: копна; dūĕdzĕ ȯwȯs бухал өвс; dūĕdzĕ dzōw бухал зөөв.

DŪĔLTĔ (Sar.) B.97; гурил зуурахаар найруулсан ус /зуурга/: приправленная вода для теста; dūīltĕ xȯrgȯx зуурга хөргөх; bōrtsognī dūĕltĕ боорцогны найруулсан ус /СБХ.1962/.

DŽADŽĪLAXĂ (Ba.,Go.,El.) зажлах: жевать, разжёвывать; saĕn džadžīladž idex сайн зажлаж идэх; džadžīlalgūē dzalgix зажлалгүй залгих /АЗД.1968/; //Mo. ǰaǰilaqu.

DŽAΓA/DŽUΓĀ (Khö.) жаал жуул нилээд хэсэг юм : значительное количество /вещи/; džaγa džuγā yum tsuglūlax жаал жуул юм цуглуулах; džaγa džuγā barā awlā нилээд бараа авлаа.

DŽAGDŽĪ (Dar.) загас /аман зохиол, шог яриaнд/: рыба; džimĕs tūdž, džagdžī barin am[1]dartš bāĕlā жимс түүж, загас барин амьдарч байлаа /АЗД.1978/.

DŽALTŠIX (Go.,Ba.) чалчих: болтать; пустословить, нести, вздор; demī džaltšix дэмий чалчих; džaltšixā bol[i]ōrō чалчихаа болиорой; // Mo. čalčiqu.

DŽALŪ (Ü.) K.IO; залуу: I. юный, молодой; dzalū nasă altă залуу нас алт /АЗД.I978/; 2. молодость; džalū nasă залуу нас. // Mo. ǰalaγu.

DŽAN I (Dun.) хувин сав, тогооны тавиур: подставка; для посуды; džan dērē toγō γarγax тавиур дээр тогоо гаргах /ШАХ. I96I/.

DŽAN II (TKha.) хоол амтлах хачир: соя /приправа/; xōlondō džan xīx хоолондоо жан хийх.

DŽAN III (TKha.) урт, өндөр, өргөн, гүний хэмжээ: джан/мера площади/ ; γurwan dzan örgön гурван жан өргөн; tawan džangīn xiwes таван жангийн хивс.

DŽAN IV (TKha.) жанчих зэвсэг, жанчуур /метр орчим нарийн мод/: дубина.

DŽAN V (TKha.) өнгөний өвчний нэр: мед. венерическая болезнь.

DŽANDAN (El.) үүрдэг модон хувин: деревянное ведро; džandantā usă модон хувинтай ус; džandanγār usă ūrex модон хавчгаар ус үүрэх /ШАХ.I973/.

DŽANГĀ (Khö.) мод тавьж хөрөөддөг ац мод: козлы; dzanγā̄ dērĕ xōrōdōx ац модон дээр хөрөөдөх /СБХ.I962/.

DŽANTĂ (GKha.) төмөр утас: проволока; džantă tatax төмөр утас татах; džantan tor төмөр утсан тор.

DŽARALDZŪLAX (Dar.) жирэлзүүлэх: мерцать, мелькать, мчаться; džaraldzūlād dawlā dā жирэлзүүлээд давлаа даа /Хө.хө.эг/; // Mo. ǰirilǰegülkü.

DŽAR^iTŠĀSĂ:DZAR^iTŠĀSĂ BADĀ (Ü.) нэг зүйлийн амтат идээ: вид кушанья; dzar^itšāsă badā xīx амтат идээ хийх; dzar^itšāsă badā ōgōx нэг зүйлийн амтат идээ өгөх /ШАХ.I979/.

DŽAŠIN (Go.,El.) нэг самбартай хаалга: дверь /одностворчатая/; gerīn džašin barix гэрийн хаалга барих; xētē džašin нэг самбартай хээтэй хаалга.

DŽÅTŠ| (DKha.,Ü.) дээлийн оноо: разрез подола; dēlendĕ džåtš| γarγax дээлэнд оноо гаргах; xor - mōēdō džåtšĭtā хормойдоо оноотой дээл.

DŽAWXĂDAS (Go.,Ba.) чавхдас: струны; xīlīn džawxădas хийлийн чавхдас; morin xūrīn džawxădas tārūlax морин хуурын чавхдас тааруулах; // Mo. čibqadasu.

DŽĀ I : DŽĀ AWDAR (DKha.,Ü.) том авдар /тэргэн/ большой сундук; džā awdartă xīx том авдарт хийх; džā awdărīn taglā том авдрын таглаа /СБХ.I970/.

DŽĀ II : DŽĀ TERLEG (DKha.,Ü.) давхар тэрлэг: двойной терлик; džā terleg oyox давхар тэрлэг оёх; džā terlegnī emdžēr давхар тэрлэгний эмжээр /СБХ. 1970/.

DŽĀGŬĪ (DKha.,Ü.) яггүй: 1. непростой, хитрый; опытный /о человеке/; džāgŭī xůn šṻ яггүй хүн шүү; 2. нелёгкий, непростой,сложный; džāgŭī ȧdžil bāĕna яггүй ажил байна даа /СБХ.1970/.

DŽĒ (Ü.) зээ: внук, внучка /по дочери/; manā̈ džē oxin манай зээ охин; bi džētē bolson би зээтэй болсон; //Mo. ǰige.

DŽĒNTŠIR (Ü.) зээнцэр: правнук, правнучка /по дочери/; džēntšir oxin tsetserlegtĕ yawădag зээн - цэр охин цэцэрлэгт явдаг; džēgēs tȯrŏsȯn džēntšir зээгээс төрсөн зээнцэр; //Mo. ǰigenčer.

DŽ^{i}AGTAГA (Go.,Ba.), TŠ^{i}egdā (Ü.) K.37; чагтага: 1. верёвка, канат; dž^{i}agtaγa tatax чагтага татах; 2. верёвка, прикреплённая к верхнему кругу юрты; gerīn tš^{i}egdā tomow гэрийн чагтага томов; //Mo. čaγtaγa.

DŽ^{i}ATĂSAГA (Go.,Ba.) чацга: понос; dž^{i}atăsaγa aldax чацга алдах; dž^{i}atăsaγa ȯwtšin чацга өвчин; //Mo. čičaγ-a.

DŽ^{i}ĂWAR (Go.,Sar.,Ba.) жавар: ветер-верховик /не сильный, но резкий и очень холодный ветер, дующий с верховьев пади/; xȯndīn dž^{i}ăwar хөндийн жа - вар; γadā dž^{i}ăwartā bāĕna гадаа жавартай байна; //Mo. ǰibar.

DŽIGINDĒ (Dar.) томоогүй, саваагүй хүн: шаловливый, несерьёзный, любопытный; xedzēnīl džigindē xün šū хэзээний л томоогүй /саваагүй/ хүн шүү /ШАХ.1972/.

DŽIXER (Dg.), ŠIXER (El.,Sar.), DŽIKER (Go.,Ba.) чихэр: сахар, конфеты; džixer idex чихэр идэх; šixer džimĕs чихэр жимс; // Mo. šiker, čiker.

DŽIKĔ (Go.,Ba.) чих: ухо, уши; džixĕ o̊wdo̊x чих өвдөх; negĕ džikērē sonŏsōd nȯgō̆ džikerē γarγax нэг чихээрээ сонсоод нөгөө чихээрээ гаргах /АЗД. 1978/; // Mo. čiki.

DŽILᵃГĂTĀ (DKha.,Ü.) жавхлантай: I.с огоньком; tsog džilᵃγătā xūxĕdū цог жавхлантай хүүхдүүд; 2. величавый, величественный; sür džilᵃγatā bāĕx сүр жавхлантай байх.

DŽIMĀГŪL (El.) мөчир: ветка, сук; džimāγūl xuγaldž tūx мөчир хугалж түүх; γadzărīn džimāγūl elbegtē газрын мөчир элбэгтэй /ШАХ.1973/.

DŽINNĔXĔ (Go.,U.,Dar.) K.II; жигнэх: I. взвешивать /на весах/; γuril džinnĕxĕ гурил жигнэх; 2. варить на пару; парить; тушить; būdză dzinnexĕ бууз жигнэх; // Mo. ǰingnekü.

DŽINSĔ I : DŽINSEN TOWTŠ (Dar.) зангидсан товч: пуговица /в виде узла /; džinsen towtš xadax зангидсан товч хадах.

DŽINSĚ II (TKha.) малгайны залаа: кисточка на шапке; xergemten narĪn malγāĕn džinsĪg ȯdǒ tšulū, šůr šilēr xĪdeg bāĕw хэргэмтэн нарын малгайн залааг өд, чулуу, шүр, шилээр хийдэг байв.

DŽINSĚ III (TKha.,ŎKha.,DKha.) бөс, даавуун материал: джинсовая ткань; džinsen ȯmǒdǒ даавуун өмд; xoso dzinse хос даавуун өмд цамц.

DŽINTĚ: DŽINTĚ UTĀS (DKha.,Ů.) төмөр утас: проволока; džintě utas tatax төмөр утас татах; džintě utāsār baglax төмөр утсаар баглах /ШАХ.I979/.

DŽIRĀ (Go.,Dzaw.,Sar.) B.99; нарийн, жижиг: тонкий, узкий; мелький, маленький; džirā burγas нарийн бургаас; džirā moγō жижиг могой.

DŽIRGĚLĒ (Dar.), DZERGELGĒ (GKha.) зэрэглээ: мираж; džirgělē tatax зэрэглээ татах; xatirātā sārălĪn yawdalań dzirgělē boloxoń yālādā хатираатай саарлын явдал нь зэрэглээ болох нь яалаа даа /ДАД/; dzūdě dzergelgē šig зүүд зэрэглээ шиг; //Mo. ǰergelgē.

DŽISŪ (Ŏw.) B.99; үнсний гаргуул: совок (черпак) золы; ūněsē džisūgēr awax үнсээ гаргуулаар авах; džisū dērě xog xĪx гаргуул дээр хог хийх.

DŽIWŌ (Dar.) зэвүү: возмущение; гнев; džiwō xůrex зэвүү хүрэх; džiwōn xůn šū зэвүүн хүн шүү. //Mo. ǰebegüü.

DŽĪDŽĒ (TKha.,Sü.) төрлийн эмэгтэйг авгайлах: вежливое обращение к родственнице; džīdžē irew төрлийн хүн ирэв; džīdžēg dūdax хамаатнаа дуудах /ШАХ.1978/.

DŽĪG (Ar.), DŽĪMĂN/DŽINGER (El.) охин нохой, гичий: сука; džīgīn gȯlȯg гичий нохойны гөлөг; džinger gȯlȯglȯx гичий гөлөглөх.

DŽĪGŪLEX (Khot.) давхих, гүйх: скакать, быстро ехать, мчаться; бежать, бегать; mor^i^ōr džīgūlex мориор давхих; yawγan džīgūltšix явган гүйчих /ШАХ. 1971/.

DŽĪXĂN/DŽŌXUN (Go.) жаахан: I. маленький; džī-xăn xūxed жаахан хүүхэд; 2. немного; džōxun yawād xūrēnĕ жаахан яваад хүрнэ /ШАХ.1969/; // Mo. ǰiγa-qan.

DŽONГŌ (Öw.,Go.) B.99; хошного: анат. прямая кишка; xon^i^nī džonγō хонины хошного; džonγō tši - хех хошного чихэх.

DŽOTŠĪLOX (GKha.) зочлох:1.принимать гостей; угощать, потчевать гостей; 2.идти в гости; džo - tšīlox durātā зочлох дуртай; axīndā džotšīlox bo-low

DŽŌXŌ I (Sar.) B.99; чоно /боохой/: эвф. волк; džōxō ixĕtē ūlă чоно ихтэй уул; džōxōĕn beītĕreg чоны бэлтрэг.

DŽŌXŌ II (Ar.) B.99; шоохой: седёлка;teregnī džōxō тэрэгний шоохой; džōxō dzasax шоохой засах; //Mo. šooqoi.

DŽŌ (DKha.,Ü.) туйпуу, тоосго: кирпич; džō ȯrgȯx туйпуу өргөх; šaxămal džō тууxий тоосго; ulān džō улаан туйпуу /ШАХ.1979/.

DŽȪG (Ȫw.), DŽȪD (El.,Sar.), DZELGĒN (Do.,Dar.) зөөг, бүлээн. тёплый; džȫg tsāĕ ūx зөөг бүлээн цай уух; dzelgēn yum ūlγax бүлээн юм уулгах; //Mo. ǰōgeg.

DŽUGDĀ (GKha.) төлөг, борлон /онд орохгүй туржы доройтсон/: ягнёнок годовалый, годовалый козлёнок /тощий, истощённый, слабый, худой/;džugdā tsuglūlădž xar[i]ūlax туранхай төлөг борлон цуглуулж хариулах; džugdā tedžēx муудсан төлөг борлон тэжээх /ШАХ.1984/.

DŽUXAL (Go.,Ba.), TŠUΓAL (Ü.) K.38; чухал: необходимый, важный, существенный ; džuxal xün чухал хүн; tšuγal asūdal чухал асуудал; tš[i]uγal bagadž чухал багаж; //Mo. čiqul.

DŽURMĪ: DŽURMĪ AXĂ DŪ (DKha.,Ü.) хүж барьсан ах дүүс: I. побратим, вступивший в побратимство, побратавшийся; džurmī axă dūsĕ bolox ах дүүс болох; 2. названные братья, сёстры; džurmī axă dūtēgē irex хүж/барьсан /ах дүү болсон/ ах дүүтэйгээ ирэх.

DŽŪ/DŽŪ (DKha.,Ü.) уруу, үрүү: вниз, внизу; ene džū yawax энэ үрүү явах; xotŏ džū yawād irex хот

уруу яваад ирэх; ūlǎ džū γarax уул уруу гарах /ШАХ.1979/.

DŽŪLǏ (DKha.,Ü.) юм шүүдэг сүлжмэл шүүр: ситечко для процеживания ; džūlǐ dērě sū̆ šu̇̄x шүүр дээр сүү шүүх;bōrtsognī džūlǐ боорцогны шүүр.

DŽŮNDZĚ I (Sü.) B.99; үргэлж: постоянно, беспрерывно, всегда, систематически, подряд, сплошь; džůndzě boldog yawdal үргэлж болдог явдал;džůndzě irdeg үргэлж ирдэг /СБХ.1977/.

DŽŮNDZĚ II (Öw.,Dzaw.), DŽŮNSE (Ü.) хундага: рюмка, бокал, чарка; dzundzětē arxi хундагатай архи; džůnse awād ȯg хундага аваад өг.

DŽŮNXAN (Ar.) чингэлэг, хайрцаг: деревянный ящик для хранения вещей; džůnxantā̈ barā чингэлэгтэй бараа; džůnxandǎ xīx хайрцагт хийх /ШАХ.1976/.

DŽŮRDŽIN (Ar.,Ġo.) нарийхан хүзүүтэй шавар лонх: глинянная бутылка с тонким горлышком; džůrdžindě arxi xadγalaw шавар лонхонд архи хадгалав; arxinī džůrdžin архины нарийн хүзүүт лонх.

DŽŮ̄XEN (Ar.) B.99; гүц: чайник; džů̄xentē bāxū гүцтэй баахуу; tsāěnī džů̄xen цайны гүц.

DZAXĂ I: DZAXĂ MAL (Go.) B.97; таван хошуу мал: пять видов скота; dzaxă maltă|āĕl таван хошуу малтай айл; dzaxă mal tasalădžĭ ŏgŏw таван хошуу мал тасалж өгөв.

DZAXĂ II(TKha.), **TSAXĂ** (Go.,El.) ямар нэг юмны хүрээ зах: I. край, окраина; torγonī dzaxă торгоны зах; 2. воротник, ворот; tsamtsănī tsaxă цамцны зах; // Mo. ǰaq-a.

DZAXĂ III (TKha.) бүхлээрээ боодол бараа; свёрнутый в рулон товар; dzaxă torŏγo боодолтой энгээрээ толгой торго; dzaxă dāwū боодол даавуу.

DZAXĂ IV (TKha.) зах, худалдааны газар: рынок, базар; barānī dzaxă барааны зах; dzaxă dzēlīn xudaldā зах зээлийн худалдаа.

DZAXIX (Dg.) R.I55; сахих: I. охранять, караулить, стеречь; xūl dzaxix хууль сахих; dzaxin xamγālax сахин хамгаалах; 2. соблюдать, блюсти; tŏwīg dzaxix төвийг сахих; xewīg dzaxix хэвийг сахих; // Mo. sakiqu.

DZAXILΓĀN (Dg.) R.I55; цахилгаан: I. молния; engerīn dzaxilγān энгэрийн цахилгаан; 2. атмосферное электричество; aγārīn tsaxilγān агаарын цахилгаан; 3. электричество, электрический; dzaxilγān gerel цахилгаан гэрэл; dzaxilγān γagnūr цахилгаан гагнуур; // Mo. čakilγan.

DZAX[i]ŪS (Dg.) сахиус: талисман, амулет, гений -хранитель; dzax[i]ūs dzūx сахиус зүүх; dzax[i]ūs burxan сахиус бурхан; // Mo. sikiγusun.

DZALĀ I (Dar.) урт халимаг үс: /залаа шиг/мужская стрижка волос; dzalā barān ūsē dzasan samnadž sōγādā урт хар халимгаа засан самнаж суугаадаа.

DZALĀ II (TKha.) залаа: I. кисточка /украшение/; malăγăĕn dzalā малгайн залаа; 2. гребень /у птиц/; tax[i]ānī dzalā тахианы залаа /АЗД.1978/; // Mo. ǰalaγ-a.

DZALĀ III (TKha.) чөмөгний залаа: кисточка /у большой берцовой кости/; dzalātā tšōmōg tšanax залаатай чөмөг чанах; šāntănī dzalā шаантны залаа.

DZÅMILAX (Khot.,Dar.) завилах: скрестить ноги /при сидении/; dzåmilax dōxōdž sūw завилах дөхөж суув; dzåmilan sūx завилан суух /ШАХ.1972/; // Mo. ǰabilaqu.

DZANГARAX I (Dar.) зөрөх, гажих: I. противоречить; 2. отклоняться; dzamār yawaxgüē dzanγartš băĕdž...замаар явахгүй гажиж байж... /ДАД/.

DZANГARAX II (TKha.) зандрах: кричать на кого-л; ругаться; браниться; ta bitĕgī dzanγarād băĕ та битгий зандраад бай; dzanγarax durtā xün зандрах дуртай хүн.

DZARГAG (El.,Dar.) үсий нь хайчилсан сармай арьс: овечья кожа без шерсти ; dzarγag dēl сармай /арьсан/ дээл; dzarγag bolŏson ar[i]să сармай болсон арьс /СБХ.1958/.

DZÅRĪ (Dar.) цаа: северный олень; tåwād tsaγān dzår^{i}ā xoyŏ tasălāl irex gelōt xoyŏ тавиад цагаан цаагаа хө таслаа л ирэх гэлүү хө /Хө.хө.эг/.

DZÅRLIK (ŏKha.)Вд.129; зарлиг: указ; dzårlik togtōl γarγax зарлиг тогтоол гаргах.

DZARTSĀ (Go.,Ba.,El.) царцаа: зоол. саранча; γowīn dzartsā говийн царцаа; dzartsā tšar xīx царцаа чар чар хийх; //Mo. čarča.

DZAS (Dg.,El.) цас: 1. снег; dzas borō цас бороо; dzas xāĕlax цас хайлах; 2. снежный; dzasan tsaγān tal цасан цагаан тал; //Mo. času.

DZAT^{q}XALANG (Go.,Ba.,El.) цатгалан: сытость, сытый; ȯyȯg dzat^{q}xalang bāĕx өөг цатгалан байх; dzat^{q}xalang mal цатгалан мал; //Mo. čataγulang.

DZATSAG (Dg.) цацаг: 1. кисть, бахрома; ůsĕnī dzatsag үсний цацаг; utăsan dzatsag γarγax утсан цацаг гаргах; 2. хохолок /у птиц/; tax^{i}ānī dzatsag тахианы цацаг; //Mo. čačuγ.

DZATSAX (Dg.) цацах: брызгать опрыскивать; tsāĕ dzatsax цай цацах; sū dzatsax сүү цацах; //Mo. čačaqu.

DZATSAL (Go.,Ba.) цацал: опрыскиватель, пульверизатор; dzatsălār sū ȯrgȯx цацлаар сүү өргөх; dzatsal yȯsȯn nůxtē цацал есөн нүхтэй; //Mo. ča-čůl.

DZAWXAN I (Dg.) бортгон төмөр хувин: маленькое железное ведро; dzawxandă mal sāx бортгон хувинд мал саах; dzawxandă usă awax бортгон хувинд ус авах /СБХ.1977/.

DZAWXAN II (TKha.) голын нэр: название река; Dzawxan γol Завхан гол; dzawxan γolōr nutagtä Завхан голоор нутагтай; // Mo. ǰabqang.

DZAWXĂĒ I (Ur.) мөнгөн гоёл: серебряное украшение; exĕner xünī dzawxăē γoyol эхнэр хүний мөнгөн гоёл; emēlīn bŭren dzawxăē эмээлийн бүрэн мөнгөн гоёл /ШАХ.1976/.

DZAWXĂĒ II (TKha.) садар, самуун: распущенный распутный; dzawxăē xün завхай хүн; dzawxăē bitĕgī yawārā садар, самуун битгий яваарай /АЗД.1978/.
// Mo. ǰabqai.

DZAWXĂĒ III (TKha.) даалуу, хөзрийн дүрс өөр болович нүхний тоо адил хоёроор хослох мод: пара; /утральны костей/; масть /у карт/; dŏngŏ nāĕm, murŭē nāĕmīn dzawxăē дөнгө найм, муруй наймын завхай.

DZAWXĀĔLAX (El.) даалуугаар тоглоход давхарлан өрөх: при ирге в кости класть их одну на другую в определенном порядке; dālūγā sāĕn xolīōd dzawxāĕlārā даалуугаа сайн холиод завхайлаарай /ШАХ.1973/

DZĀDZŪR I (Dar.) тогооны модон хавчуур: деревянное приспособление для ухвата котла; dzādzūrār toγō xawtšidž γarγaw модон хавчуураар тогоо хавчиж гаргав.

DZĀDZŪR II (TKha.) заазуур: 1. поварской нож; 2. сечка; dzādzūrār maxă xertšix заазуураар мах хэрчих; dzādzūr xurtsălax заазуур хурцлах; // Mo. ǰaγaǰuur.

DZĀRĂM (Ar.) тэжээл: корм, пища, питание; dzārăm beltěgex тэжээл бэлтгэх; γar dzārăm xīxě гар тэжээл хийх /ШАХ.1968/.

DZĀĔTSĂ I (Go.) хатавч: стык решётчатой стены и двери у юрты; dzāĕtsāsań цуах хатавчаас нь уях; dzāĕtsā dzasax хатавчаа засах /АЗД.1978/.

DZĀĔTSĂ II (TKha.) дээвэр цавгийн завсар: место соединения концов войлоков, образующих два слоя крыши; /войлочные юрты/; dzāĕtsandă xīx дээвэр цавгийн завсар хийх; dzāĕtsānī dzūrūleg дээвэр цавгийн зөрүүлэг.

DZEXĪ (GKha.) удах, оройтох: медлить, мешкать, задерживаться; dzexī yawădž irex удаан явж ирэх; dzexī yawax удаан явах.

DZEGTSĔLEX (Ba.,Go.,El.) цэгцлэх: упорядочивать, приводить в порядок что-л; adžlā dzegtsĕlex ажлаа цэгцлэх; gerē dzegtsĕlex гэрээ цэгцлэх; // Mo. čegčelekü.

DZELGĪ (El.) зэлгээн, бүлээн: тёпленький, довольно тёплый; dzelgī ūx бүлээн уух; dzelgī tsāĕ зэлгээн цай; // Mo. ǰelegen.

DZEM I (Go.,Dar.,Sü.) B.98; сэг: падаль /растерзанная волками/; malīn dzem малын сэг; dzemlēd хауах сэглээд хаях.

DZEM II (TKha.) гэм буруу: вред, преступление; dzem boloxgüē гэм болохгүй; tūnēs dzem bollō түүнээс гэм боллоо; //Mo. ǰem.

DZENDEMENE (Ba.) чандмань: миф. драгоценный камень удовлетворяющий все желания; dzendemene erdene чандмань эрдэнэ; dzendĕmene tšulū чандмань чулуу; //Mo. čindamuni.

DZESĒR (Dg.) R.155; ЗХУ: СССР /Союз Советских Социалистических Республик/;dzesēr ulăsāc irĕsen xün СССР улсаас ирсэн хүн;dzesērtĕ ūĕlĕdberlesen barā СССР-т үйлдвэрлэсэн бараа.

DZETER (Dg.) R.156; сэтэр: рел. ленты привешиваемые к скоту посвящённому духам; dzetertē mal сэтэртэй мал; xoń adūg dzeterledeg хонь адууг сэтэрлэдэг; //Mo. seter.

DZETERTŚ (Dar.) алх: молоток; dzetertšēr xadās tsoxix алхаар хадаас цохих; tömör dzetertś төмөр алх /СБХ.1962/.

DZETGIL/DZET^{k}XIL (Dg.) R.156; сэтгэл: I. мысль, дума размышление, мнение; ūdžim dzetgil уужим сэтгэл; džōlön dzetgil зөөлөн сэтгэл; 2. перен. сердце, душа, психика; dzet^{k}xil tatax сэтгэл татах; dzet^{k}xil цуărax сэтгэл уярах;//Mo. setegil.

DZETTERXĪ (Dg.) R.156; сэтэрхий: I. трещина щель, щербина; ūlīn dzetterxī уулын сэтэрхий; 2. треснутый, разбитый; разрезанный, разорванный; dzetterxī ayaγa сэтэрхий аяга; dzetterxi urūl сэтэрхий уруул; //Mo. seterkei.

DZETSEG (Dg.) цэцэг: цветок; ūlīn dzetseg уулын цэцэг; ångīn dzetseg alaglax өнгийн цэцэг алаглах; // Mo. čečeg.

DZETSEN (Dg.), DZETŠEN (Ü.) K.II; цэцэн: I. мудрый, умный, смышлённый; dzetsen xün цэцэн хүн; dzetsen ügtē цэцэн үгтэй; 2. мудрец, мудрость; dzetsen merged цэцэн мэргэд; dzetš bulāldax цэц булаалдах. // Mo. sečen, čečen.

DZĒG I (Sar.) дээлийн эмжээр: обшивка по краям бортов, рукавов шубы и т.д. ; ; dēlīn dzēg oyox дээлийн эмжээр оёх; narīn dzēgtē dēl нарийн эмжээртэй дээл.

DZĒG II (TKha.) юмны захаар хадсан хөвөө, эмжээр: волосяная верёвочная окантовка, прикрепляемая к кошме, кайма; dēwīrīn dzēg дээврийн зээг.

DZĒG III (TKha.) хэц, зэл: натянутая верёвка; протянутая верёвка /для привязывания скота/; unaγanī dzēg tomox унаганы зэл томох; dzēg tatax хэц татах /СБХ.1969/.

DZĒGEDŽ (Go.) хэдийнээ, аль эрт: уже, давно; dzēgedž yawād iresen аль хэдийн яваад ирсэн; dzēgedž xelesen аль хэдийнээ хэлсэн.

DZILDAX (Min.) гүйх: бежать; türüledž dzildax түрүүлж гүйх; dzildadž otšix гүйж очих;/S.Mu.I975. II.).

DZINDZŪDZ (Go.) тэвнэ: большая и толстая игла; dzindzūdzēr γutal oyox тэвнээр гутал оёх; dzindzū-dzen dzū тэвнэн зүү.

DZIREG (GKha.) жижиг чулуу: мелкий камень; γo - wīn dzireg говийн чулуу.

DZĪXEN (GKha.), DZĪ (Go.,Sar.) жижигхэн, нарийхан: мелкий; узенький; dzīxen biyetē жижигхэн биетэй; dzīxen sū ȯgȯx жаахан сүү өгөх; dzīxen modǒ нарийхан мод /ШАХ.1976/.

DZOGŌX (GKha.) зохиох: сочинять, создавать, творить; dūg dzogōson erdene noyǎn xutagtǎ дууг зохиосон эрдэнэ ноён хутагт /АЗД.1978/; nom dzo-gōx bolow ном зохиох болов; //Mo. ǰokiyaqu.

DZOLDŽIN (Khot.) зальтай, авхаалжтай: хитрый, лукавый; смекалистый, dzoldžin xu̇n зальтай хүн; terě ixě dzoldžin bolǒson gene тэр их зальтай болсон гэнэ /ШАХ. 1972/.

DZORǍĒ (Ar.,Dzaw.) зүр /эм бор гөрөөс/: дикая коза, козуля; γur dzorǎē xoyor гур зүр хоёр; dzo-rǎē elbeg зүр элбэг.

DZOS I (GKha.) чулуу: геол. камень; dzos tžulū tūx зос чулуу түүх.

DZOS II (TKha.), TSOS (Go.,El.,Sar.) шороон будаг: минеральная краска; dzosōr xoń budax шороон будгаар хонь тэмдэглэх; tsosōr temdeglex шороон будгаар тэмдэглэх; //Mo. ǰosu.

DZŌ (Dar.) зуу/н/: сто; tawan dzōγād adōne taldā tarăsnīn xarăwōt таван зуугаад адуу нь талдаа тарсны нь харав уу /Хө.хө.эг/; // Mo. ǰaγu.

DZȯTŠŪD (Min.) зөрүүд: упрямый; dzȯtšūd dzantā xȕn šū зөрүүд зантай хүн шүү; dzȯtšūd xȕmen bāĕwā зөрүүд хүн байв /S.Mu. 1975.II/.

DZŌ (Dar.) зүү: игла, иголка; dzō ȯrōdž tsetseg xatăγax зүү ороож цэцэг хатгах; bȕdūn dzō бүдүүн зүү /ШАХ.1972/.

DZŌD (Dar.) зүүд: сновидение, сон; dzōdȯndō orox зүүдэнд орох; xonolāw gedžī dzōdellē хонолоо гэж зүүдэллээ /Хө.хө.эг/; // Mo. ǰegüden.

DZŌLGEX (Dar.) зүүлгэх: побуд. от зүүх: разрешать носить, привешивать; šȧlig dzantā Nordžīdań šarγāĕn dzāĕran dzōlgēstē шалиг зантай Норжийд нь шаргайн зайран зүүлгээстэй /Хө.хө.эг/; // Mo. ǰegülgekü.

DZŌLÓN I: DZŌLÓN TAWXĀĔTĂ (Ur.) чоно /цээрлэсэн нэр/: эвф.волк; dzōlȯn tawxāĕtă elbegtē чоно элбэгтэй; tawxāĕtă alax чоно алах /СБХ.1968/.

DZŌLÓN II (TKha.)1.зөөлөн: мягкий, нежный; dzōlȯn tȯmȯr зөөлөн төмөр; dzōlȯn tšulū зөөлөн чулуу; dzōlȯn edlel зөөлөн эдлэл; 2. зэлдэг, номхон: обходительный, вежливый, приветливый, смирный, спокойный, тихий; dzōlȯn xȕn зэлдэг хүн; dzōlȯn xarăts зөөлөн харц; dzōlȯn ăštāĕ xȕn

сайхан ааштай хүн; 3. амархан, хөнгөн, хялбар: лёгкий, нетяжёлый, нетрудный; dzōlȯn adzil хөнгөн ажил; 4. ялгум, аятай, аярхан: приятный, удобный, уютный; dzōlȯn yawax аярхан явах; dzōlȯn yawdaltǣ moŕ зөөлөн явдалтай морь; 5. уян, өрөвчхөн; слабый /о характере/, жалотливый, мягкосердечный, жаловный, жалкий; dzōlȯn setgel өрөвчхөн сэтгэлтэй хүн; dzōlȯn xün уян хүн; 6. илбэрхүү зөөлөн байдалтай: слабый; dzōlȯn urasγal зөөлөн урсгал; //Mo. ǰögelen.

DZUDZĀLAX I (Min.) зулах: раскладывать слоем /шерсть, вату/; dēlĕndē xȯwȯn dzudzālan tawix дээлэнд хөвөн зулж тавих; ȯwȯs dzudzālan dewsex өвс зулан дэвсэх /ШАХ.I98I/.

DZUDZĀLAX II (TKha.) зузаатгах; давхарлах, дулаалах: утолщать, делать толстым ; xuwtsasā dzudzāldž ȯmsȯx хувцсаа давхарлаж өмсөх.

DZUΓĀLAX I (Dar.)C.52.ярих: говорить с кем-л; разговаривать, беседовать, рассказывать; yu dzuγāldž bǟna юу ярьж байна; xǟrtā xoyorǟn dzuγāndą хайртай хоёрын ярианд /Хө.хө.эг/.

DZUΓĀLAX II (TKha.) зугаалах: гулять, развлекаться, веселиться; γadūr dzuγālax гадуур зугаалах; xȯdō dzuγālax хөдөө зугаалах. //Mo. ǰuγaląqu.

DZULǏ (TKha.) зул: лампадка, жировая лампа; dzulǏ barix зул барих; dzulǏ džarγax зул жаргах; //Mo. ǰula.

DZULTSĂ^{q}XAR (Go.,Ba.,El.) цулцгар: пухлый; dzultsă^{q}xar xatsartā̆ džāl цулцгар хацартай жаал; dzultsă^{q}xar xūxed цулцгар хүүхэд; // Mo. čulčaγar.

DZUNΓĂLDĂX (Dar.) гулгах: скользить, кататься; выскальзывать; mȯsȯn dēr dzunγăldăx мөсөн дээр гулгах; ādžmār dzunγăldăn unax аажмаар гулган унах /ШАХ.1962/.

DZUNΓĀ (GKha.) шувуу: птица, птичка; dzunγānī degdēxē шувууны дэгдээхэй; dzunγā nisex шувуу нисэх.

DZUNXĀN (GKha.) аяны уут: мешок, сумка для путешествия; dzunxāndă idex yum xīx аяны уутанд идэх юм хийх; esgī dzunxān эсгий уут /СБХ.1961/.

DZURĂS I (Bu.,Khe.) дурс /модны хальс, өнгө/: берёста; modŏnī dzurăs модны дурс; modŏ dzurăslax мод хальслах; // Mo. durusu.

DZURĂS II (El.,Go.) гялсхийх; 1. блеснуть, сверкнуть; tsaxilγān dzurăs xīw цахилгаан гялс хийв; 2. промелькнуть; dzurăsgēd ȯngȯrȯx гялсгээд өнгөрөх.

DZURŪL (Khe.,Do.), TSŪDZENDZĒ (El.), ŠUDEN ŠŪDENDZĒ (Ar.,Ōw.) чүдэнз: спички; dzurūlīn tolŏγō чүдэнзний толгой; tsūdzendzē awax чүдэнз авах; šūdendzēnī modŏ чүдэнзний мод.

DZUS (Dg.), DŽOS (Ü.), TŠUSĂ (Dar.) цус: кровь; dzus γarax цус гарах; džos γōdžix цус гоожих; tšusă baγadax цус багадах; //Mo. čisu.

DZUSAN (Ȫl.) цавуу: клей; dzusan tůrxex цавуу түрхэх; šară dzusanγār nāx шар цавуугаар наах /СБХ.1968/.

DZUTĂN I (Dun.)хийцтэй цай:чай заправленный:мукой и маслом;dzutăn ūx хийцтэй цай уух /ШАХ.1984/.

DZUTĂN II (TKha.,El.) шингэн зүйл өтгөрөх: сгуститься, густеть; tsawū dzutan bolōdžē цавуу өтгөн болжээ; tsāēnī dzutăn цайны өтгөн.

DZUWXI (Min.) зовхи: веко; dzuwxiń ulāēx зовхи нь улайх; dzuwxi xawdax зовхи хавдах /S.Mu.1975. II/.

DZUWTŠĀ (Dar.), DZUWTSĀ (El.,Sar.) нимгэн үстэй дээл /өнгөтэй/: тонкая шуба;dzuwtšāγā ōmōsōd yawārā нимгэн үстэй дээлээ өмсөөд яваарай; dzuwtsā nômôrôx нимгэн үстэй дээл нөмрөх /СХБ.1962/

DZŪDĀ (GKha.), DŽŪDŽĀ (Ü.), DZŌDZĀ (Dar.) зуузай: кольца удил; xadzārīn dzūdā хазаарын зуузай; tômôr dzūdā төмөр зуузай;♦dzūdžā xolbox зуузай холбох; //Mo. ǰuuǰai.

DZŪΓŪL (GKha.) зэрлэгшсэн адуу: одичавшие лошади; dzūγūl olon зэрлэг адуу олон; dzūγūl tsuglūlax зэрлэг адуу цуглуулах /ШАХ.1984/.

DZŪLĬ (GKha.) B.98; шүүрэн шанага: шумовка; dzūl^iār sū šūx шүүрэн шанагаар сүү шүүх; dzūl^iār bōrtsog γarγax зулаар боорцог гаргах /ШАХ.1977/.

DZŪRAWTŠĂ (TKha.,El.) хана /цөөн толгойтой нэмэлт хана/: дополнительная стенка юрты; dzūrawtšă bariw нэмэлт хана барив; dzurăγān tolγō dzūrawtšă зургаан толгой нэмэлт хана.

DZŪŠĀ (Dar.) туушин, тууз: басон, узорная плетёная тесьма, лента; ůsendē dzūšā dzangidax үсэндээ туушин зангидах; ulān ȯngīn dzūšā улаан өнгийн тууз /ШАХ.1972/.

DZůLDĔ I (Sar.) хэсэг мах /хувь мах/: пай/доля мяса/; maldă yawăsan xůndĕ tawix dzůldĕ малд явсан хүнд тавих хувь мах /СБХ.1962/.

DZůLDĔ II (TKha.) алсан малын толгой багалзуур, уушиг зүрхийг үргэлж авсан нь: голова животного, отнятая от туши в месте с дыхательным горлом, легкими и сердцем ; malīn dzůldĕ awax зүлд мах авах.

DZůMBER (TKha.), DŽůMBER (GKha.) хээ, зүмбэр /товойлгож гаргасан хээ угалз/: выпуклый узор, рисунок, орнамент, рельеф; dzům bertē šīrē зүмбэртэй ширээ; džumbertē xālăγa хээтэй хаалга.

DZŪX I (Ur.), TŪDZ (Khot.) үйсэн сав: берестяная посуда, лукошко из берёствы; dzūx xuwin үйсэн хувин; tūdzen bortoγo үйсэн бортого /СБХ.1961/.

DZŪX II (TKha.) зүүх, дүүжлэх, уях, тогтоох: 1. привешивать, пристёгивать, носить, надевать; beldzeg dzūx бэлзэг зүүх; 2. нацеплять; dzanγ^{i}ā dzūx зангиа зүүх; // Mo. ǰegükü.

DZŪX III (Min.) зүйх: составлять из отдельных кусков, частей; dzūdž oyox зүйж оёх; ewlūlen dzū-sen eldew yum эвлүүлэн зүйсэн элдэв юм /АЗД.1978/.

DZŪL (Min.) зүйл: сорт, разряд, категория, род, вид; dzūl dzūlīn tsetseg urγax зүйл зүйлийн цэцэг ургах;dzūl bürīn idē зүйл бүрийн идээ;/S.Mu. 1975.II/.

DZŪ^{i}MEN (Sar.) модны үртэс; древесные опилки; bandzǎnē dzū^{i}men банзны үртэс; dzū^{i}men tūlex үртэс түлэх.

E

EBSŪRXEN (Bu.) B.99; авсаархан: уменьш. от авсаар; портативный, удобный; awǎtš yawǎxaiǎn eb-sūrxen авч явахад нь авсаархан.

EBŪS (Dar.) өвс: сено, трава; ebūs xadax өвс хадах; ebūs ixtē γadzar өвс ихтэй газар; // Mo. ebsü.

EDREN (Ōl.) хэдрэг: скребок для выделки кожи; edrěngēr nexī eldex хэдрэгээр нэхий элдэх; modon edrěn модон хэдрэг.

EDŽI (Ū.) K.13; эзэн: хозяин, владелец, обладатель; gerīn edži гэрийн эзэн; edži bolǒdž tǒrǒw эзэн болж төрөв; // Mo. eǰen.

EGÅ (Dar.) яг: самый; точь в точь; egå mȯn яг мөн; egå adilxan яг адилхан; //Mo. yag.

EGETŠ/EXTŠ (Ü.) K.13; EGĒ (Bu.) эгч: старшая сестра; minī egetš миний эгч; ed nar extš dūs эд нар эгч дүүс. //Mo. egči.

EGMĔG (Dar.) эгэм: ключица; egmĕg ȯwdȯx эгэм өвдөх; egmĕgĕn xuγarax эгэм нь хугарах /ШАХ.1972/; //Mo. egem.

EXDZĀLAN (Dg.) R.157; хязаалан: четырёхгодовалый /о животных/; exdzālan ürē хязаалан үрээ; exdzālan gū хязаалан гүү; //Mo. kiǰalang.

EXWEX (Dg.) R.157; эвхэх: свёртывать, складывать, сворачивать; dēl exwex дээл эвхэх; dāwū exwex даавуу эвхэх. ;// Mo. ebikekü.

ELDŪR (Sar.) B.99; гурилын гулууз: скалка каталка для раскатывания теста; eldūrēr eldex гулуузаар элдэх.

ELEGLEX (El.,Sar.) B.99; шоолох, дооглох: дразнить; xūxdūd eleglex хүүхдүүд шоолох /НАЯ.1983/.

ELENTŠĔ (Ü.) K.13; элэнц: прабабушка, прадед; elentšĕ ex элэнц эх; elentšĕ etseg элэнц эцэг; elentšĕ xulantså tšiń элэнц хуланц чинь;// Mo. elünče.

ELGŪR (Go.) гэрийн тавиур: подставка; elgūr dēr tawix тавиур дээр тавих; modon elgūr модон тавиур.

ELXĚ (Ū.) K.13; илэх: 1. гладить, ласкать; tolγoγīn elxě толгойгий нь илэх; 2. массировать, делать, массаж; elxě barix илэх барих; // Mo.ilekü.

ELKEN (Ōl.) омог, ураг: ист. род, родственник, родня, свояк, свояки; elken sadan bůgdērē ураг садан бүгдээрээ.

ELNIGĚ (DKha.) илжиг, илжгэн: осёл; elnigě kȯllȯx илжиг хөллөх; elnigě tšiktē илжгэн чихтэй; // Mo. elǰige.

ELTĒR (GKha.) өнгөрсөн хэд хоног: не так давно, несколько дней тому назад; bi eltēr irěsen би эртээр ирсэн; eltēr irēd yawsan эртээр ирээд явсан.

EMĚGĒ (Ū.) K.13; EMGĚ (GKha.) эмгэн: старуха, бабушка; emegē īrew эмгэн ирэв; ȯndȯr nastā emgě өндөр настай эмгэн; // Mo. emegen.

EMEGTĒTSŪD (Min.) эмэгтэйчүүд: женщины; emeg-tētsūdīn xural эмэгтэйчүүдийн хурал; ixě uxāntā emegtētsūd их ухаантай эмэгтэйчүүд;/S.Mu.1975.II. 56/; // Mo. emegteyičüd.

EMGELDZĒ (Ōw.) хорхой ааруул: арул /род сушёного творога в виде вермишели; tšixertē emgel-dzē xatāw чихэртэй хорхой ааруул хатаав; emgel-dzē amtātā хорхой ааруул амттай.

EMGEŠGĚ (Dar.) эхнэр: жена, замужняя женщина; manā emgešgě манай эхнэр; ā¹līn emgešgě айлын эхнэр.

EMĬSГAL (Min.) амьсгал: дыхание, вздох; emisγal dawxǎtsax амьсгал давхцах; dulān ūr emĭsγaltā̄ дулаан уур амьсгалтай; //Mo. amisqul.

EMNEG I (Bu.,El.) атар: целина; emneg γadzar xaγalaw атар газар хагалав; emneg γadzar būx атар зэлүүд газар буух.

EMNEG II (TKha.), EMLEG (Ů.) K.I3; эмнэг: необъезженный, необученный /о лошади/; emneg mor̍ эмнэг морь; emleg adū olontō эмнэг адуу олонтой; //Mo. emneg.

EMSEK (GKha.) эмзэг: болечувствительный, слабый, нежный, хрупкий; emsek biyětē эмзэг биетэй; emsek dzůěl эмзэг зүйл. //Mo. emǰeg.

EMŮNĀ (Dar.) өөр, онцгой: иной, другой, особенный; emůnā̄ kůn irew өөр хүн ирэв; emůnā̄ yawǎdal bolox онцгой явдал болох.

EMŮSKŮ/EMŮDŮN/ŮMŮDŮN (TKha.,ÖKha.) өмд: штаны, брюки; nimgen emůskǔ нимгэн өмд; dotūr emůdůn дотуур өмд; ůmůdůn ômôsôx өмд өмсөх.

EMŮ̄ (DKha.,Ů.) K.I3; тайван: мир, спокойствие; emů̄ bāěγā тайван байгаа; emů xůn yumā тайван хүн юмаа.

EN (Sü.) эр нөхөр, хар хүн: муж, мужчина; manā̄ en манай нөхөр.

ENDŽAГǍ (Ü.) K.I3; янзага; детеныш; антилопы; gȯrōsnī endžaγǎ tsōělox гөрөөсний янзага цойлох; endžaγǎtā̈ šarγatšin dawxix янзагатай шаргачин давхих; // Mo. inǰaγ-a.

ENDŽĒR (GKha.), EMDZĒR (Min.) эмжээр: обшивка по краям бортов, кайма; dēlīn endžēr дээлийн эмжээр; tanγad tsenben emdzēr тангад цэмбэн эмжээр; /S.Mu.I975.II.56/; // Mo. emǰiyeri.

ENĒD (GKha.) энэ өөд: /идти/ вверх; tedě enēd yawaw тэд энэ өөд явав; xoń enēd beltšix хонь энэ өөд бэлчих.

ENGĚNEXĚ (Go.,Ba.) эгнэх: I. составлять ряд, становиться в ряд; engěnedź ǰagsax эгнэж жагсах; 2. сшивать материю вдоль; dēlīn dotor engěnex дээлийн дотор эгнэх; 3. мерить ткань её шириною; dāwūg engěnūlen tawix даавуу эгнүүлэх тавих /СБХ. I969/; // Mo. engnekü.

ENGĚNĒ (Go.,Ba.) эгнээ: ряды; шеренга; namīn engěnē намын эгнээ; engěnēgērē džagsax эгнээгээрээ жагсах; // Mo. engnege.

ENGĒN (Dar.) энгийн: простой, обыкновенный, обычный, заурядный; engēn yum энгийн юм; engēn γadzar энгийн газар; // Mo. eng-ün.

ENŪGĒR (TKha.) энүүгээр, үүгээр: по этому /пути/ этим; enūgēr irew энүүгээр ирэв; enūgēr γar үүгээр гар; // Mo. enüger.

EREGNEG I (Bu.) хөлд тавьдаг авдар: сундук, ларь, ящик /стоящие в ногах кровати/; eregnegtě xīsen хөлийн авдарт хийсэн; eregneg ūdlax хөлийн авдар уудлах.

EREGNEG II (Ar.,Dzaw.), ELGŪR (Sar.) гэрийн тавиур: подставка; полка; eregneg dērěx xuwin тавиур дээрх хувин; eregneg dēr: тавиур дээр.

EREGNEG III (Ar.) эргүүлэг: ворот; eregnegtē цуа эргүүлэгтэй уяа; botǒγonī цуanī eregneg ботгоны уяаны эргүүлэг.

EREGNEG IV (Sar.) шүүгээ: шкаф для посуда; eregneg dotor tawix шүүгээн дотор тавих; eregnegēs aw шүүгээнээс ав.

EREGWĪNKĒ (Dar.) зүйл, зүйлийн: сорт, род, вид, разряд, категория; negen eregwīnke urγamal зүйл зүйлийн ургамал; dzurγān eregwinxē tolīg зургаан зүйлийн толийг /ДАД/.

EREXTE̱ (Ü.) K.I4; эрхтэн: орган; biyě erexte̱ бие эрхтэн; erexte̱ dutū эрхтэн дутуу; malīn erexte̱ малын эрхтэн; // Mo. erketen.

ERE̱ (Ü.) K.I4; ERŪN (Dar.) эрээн: I. пестрота; erē mirān dzūěl эрээн мяраан зүйл; 2. пестрый, пестроцветный; erūn dāwū эрээн даавуу; // Mo. eriyen.

EREL̄DŽ (Ar.) B.IOO; жараахай: пескарь; usǎnī erēldž усны жараахай; erēldž bariw жараахай барив.

ERGEN/ERGIN (Ü.) K.14; голын эрэг: берег; γolīn ergen голын эрэг; dalā erginēr dzuγālax далайн эргээр зугаалах ; //Mo. ergi.

ERGŌ (Dar.) тойруу, алс: окольный, дальный; /о пути/; ēdžīn dzaxāl nutag miń ergō bolōd... ээжийн зах л нутаг минь тойруу болоод /ДАД/.

ERGŪLGĔ I (Dar.) хүрээ: кружок, круг, кайма, черта; mōgnō ergūlgĕ мөөгний хүрээ; ergūlgēs mōgō tūx хүрээнээс мөөг түүх.

ERGŪLGĔ II (TKha.) эргүүлэг: ворот, лебёдка; dēsnī ergūlge дээсний эргүүлэг; arγamdžānī ergūlge аргамжааны эргүүлэг; //Mo. ergigülge.

ERGŪLGE III (TKha.) тавиур, эргэнэг: подставка, полка; ergūlgĕ dēr tawix тавиур дээр тавих; ergūlgīn tawtsan tsewerlex тавиурын тавцан цэвэрлэх.

ERXĀ (Dar.) эрхий: большой палец; erxā mergen эрхий мэргэн; erxā xurūγā ogtōlox эрхий хуруугаа огтлох; //Mo. ereki.

ERLĒMŪDZ (GKha.,DKha.) өвлийн малгай: зимняя шапка / мужская/; xūĕtendĕ erlēmūdz ōmsōw хүйтэнд өвлийн малгай өмсөв; dulān erlēmūdz дулаан малгай.

ERWĒLDZĔ (TKha.) Ж.29; хүүхдийн эмээл: детское седло; erwēldzī toxox хүүхдийн эмээл тохох; ERMĀLDŹ (Khot.) хутагт хувилгаадын эмээл: седло/для высокопоставленных лиц/; xutagtă noyōdīn ermāldź

хутагт ноёдын эмээл;ERMĒLDZĬ (Dar.) эмээлийн мод, эмээл: седло, седло с подпоркаМи; ermēldzĭ awax эмээлийн мод авах;// Mo. emegel.

ESEWĀSĂ (TKha.) эсвэл: или...или; esewāsă tši aw эсвэл чи ав; esewāsa bi awăya эсвэл би авъя; esewāsă marγāšĭ yaw эсвэл маргааш яв; // Mo. esebesu.

ESGŪR I (DKha.) Ж.29; худаг: колодец; esgūr uxax худаг ухах; esgūr dulālax худаг дулаалах/СБХ. I970/; // Mo. qudduγ.

ESGŪR II (TKha.) хутга: нож; esgūrēr dzūsex хутгаар зүсэх; džidžig esgūr жижиг хутга; // Mo. qutaγ-a.

ESGŪR III (TKha.) эсгүүр, юм эсгэх хэмжээ: выкройка; esgūr tawix эсгүүр тавих; esgūrēr xemdzē γarγax эсгүүрээр хэмжээ гаргах; // Mo. esgegür.

ESGŪR IV (TKha.) юм эсгэх хөрөнгө: дрожжи; mantūnĭ esgūr мантууны хөрөнгө.

ETŪR (Sü.) сэрээ: вилка; etūrēr xōl idex сэрээгээр хоол идэх;möngön etūr мөнгөн сэрээ.

ETSĒKĔN (Do.) В.I00; өөдтэй, олигтой: толковый, пригодный, годный, лучший, отборный; etsēkĕnīgen ögöw өөдтэй сайныг нь өгөв; etsēkĕnēsen aw олигтойг нь ав.

ETŠMĒ (Bu.) B.100; арвай: ячмень; etšmē ůslex арвай услэх; etšmēn γuril арвайн гурил.

EWXĚMEL (Dar.) тонгорог: перочинный нож; ewxěmel utxǎ тонгорог; ewxěmelēr ogtōlow тонгорогоор огтлов.

EWRĒXĒ (DKha.) эрвээхий: бабочка; ewrēxē nisew эрвээхий нисэв; erēn ewrēxē эрээн эрвээхий; // Mo. erbekei.

EWŮGEN/ŮWEGE/ŮWGE (ŐKha., Go., Min., Khot.) өвгөн; 1. старик, старец; ewůgen āw өвгөн аав; negě ůwege xelew нэг өвгөн хэлэв; 2. старый; ůwge xůn irew өвгөн хүн ирэв; // Mo. ebügen.

ĒDEM I (Ar.) B.100; бяслаг: сыр; ēdem šaxax бяслаг шахах; tůxī sůgēr ēdem xīx түүхий сүүгээр бяслаг хийх.

ĒDEM II (TKha.) сүүг ээдүүлсэн ээдэм: заквашенное молоко; sů ēdůlědž ēdem xīw сүү ээдүүлж ээдэм хийв; ēdem idex ээдэм идэх; // Mo. egedem.

ĒDMEG (Dg.) R.157; тараг: тарак, кефир; ēdmeg bůrex тараг бүрэх; xůtšītē ēdmeg хүчтэй тараг; esgelen ēdmeg эсгэлэн тараг.

ĒDZĚGŮ (Go., Khe.), ĒDŽGĪ (Dg.) R.157; ээзгий: творог; ēdzěgů širgēw ээзгий ширгээв; ēdzegů xatāx ээзгий хатаах; // Mo. egeǰegei.

Ē KȯMȯR (Dar.) хөөрхий /аялга үг/: бедняга /междометие/; ē kȯmȯr dzāělūl хөөрхий зайлуул; ē kȯmȯr dē хөөрхий дээ /Хө.хө.эг/.

ĒMĚGTĒ (Ur.) эмэгтэй: женщина; xȯdȯlmȯrtšin ēmĕgtĕtšūd хөдөлмөрчин эмэгтэйчүүд; maltšin ēmĕgtĕ малчин эмэгтэй; // Mo. emegtei.

ĒREM I (El.) цагаа /тогоо нэрэхэд бүрхээрэнд наалдаж хусамтсан цагаа/: напить, образования на стенках бочки при перегонке тарака, кумыса; būrxērnī ērem xūlădž, awax бүрхээрний наалдсан цагааг хуулж авах; ērem idex хусамтсан цагаа идэх.

ĒREM II (Go.) царван: полынь крупноголовчатая; ērem emīn urγamal царван эмийн ургамал.

ĒREM III (TKha.) өргөн уудам: широкий, обширный ērem talīn dundă уудам талын дунд; ērem xȯndīn džawar өргөн хөндийн жавар; // Mo. egerem.

ĒWĂR (ȮKha.) ээвэр: солнцепёк,теплое место; ēwăr nȯmȯrtē γadzar ээвэр нөмөртэй газар; ȯwȯl ēwăr γadzar mal togtono өвөл ээвэр газар мал тогтоно; // Mo. egebür.

Г

ГА I (Min.) гай: несчастный случай, несчастье, горе, беда, напасть, бедствие; γa bolox гай болох; γadāń γa γardaggūī гадаа нь гай гардаггүй; /S.Mu.I975.II.6I/; // Mo. γai.

ГА II (TKha.) талбайн хэмжээ: га /гектар/; γu-tšin γa talbāĕd поγō tarix гучин га талбайд ногоо тарих; neg γa γadzar нэг га газар; //Mo. γa.

ГADAX (Go.,Ba.) хадах: I. прибивать, приколачивать, вбивать, забивать; xadāsār γadax хадаа - саар хадах; 2. косить, жать; xadlan γadax хадлан хадах; 3. подниматься, устремляться кверху; tengertĕ tōsŏ γadax тэнгэрт тоос хадах;// Mo. qadaqu.

ГADĂXŪR (Go.,Ba.) хадуур: коса; γadăxūrār o̊wŏsŏ xadax хадуураар өвс хадах; alxă γadăxūr алх ха - дуур; //Mo. qaduγur.

ГADZĀ (Dar.) гадаа: вне, снаружи /дома/, на воздухе, на улице, наружу; γadzā γarax гадаа гарах; γadzā gerĕtgüē tsūrāĕtax гадаа гэртгүй цуурайтах; //Mo. γadaγ-a.

ГAGSAX (Go.,Ba.), AGSAX (El.) хагсах: I. рассыхаться; modon xuwin γagsax модон хувин хагсах; bürxēr agsax бүрхээр хагсах /ШАХ.1967/; //Mo. qaγsaqu.

ГAXŪL (Go.,Ba.), AXŪĹ (El.), ГAQ̊ŪL (Ü.) K.I4; хахууль: взятка, подкуп; xēl γaxūl o̊go̊x хээл хахууль өгөх; axūĺ awax хахууль авах; //Mo. qaquuli.

ГAXŪN (DKha.,Dg.) эсгэлэн: кислый; γaxūn tarag эсгэлэн тараг; γaxūn amtătā āĕrag эсгэлэн амттай айраг.

ГAXWĀS (DKha.,Ü.) савны таг: крышка /посуды/; γaxwāsiń awax тагийг нь авах; tom sawnī γaxwās том савны таг.

ГALĀDZǍ (ŎKha.,Khot.), ГALǞ (Bu.) гар хөрөө: ручная пила; γalādzǎ awax банзны хөрөө авах; γalǟγār xȯrōdȯx банзны хөрөөгөөр хөрөөдөх /ШАХ.1976/.

ГALXǍ (Dg.) R.159; ALXǍ (El.) халх: халха, халхасец /монгольское племя в Северной Монголии/ ; γalxǎ xůn халх хүн; alxǎ monγolīn maltšin халх монголын малчин; //Mo. qalq-a.

ГALTAR (TKha.,Ba.), ALTAR (El.) халтар: 1. грязный, запачканный, замызганный; γaltar bolγox халтар болгох; γaltartūlǎdž orxix халтартуулж орхих; 2. мухортый , гнедой с желтоватыми подпалинами /о масти лошадей/; γaltar mor халтар морь; γaitar noxǟ халтар нохой; //Mo. qaltar.

ГAMBANDZǍ (El.), GAMBINDŽǍ (Sar.) ганпанз: доска для раскатывания теста; γambandzǎ dēr eldex ганпанз дээр элдэх; gambindžǎ awād ȯg ганпанз аваад өг; //Mo. γanbanǰa.

ГAMPAN (DKha.,Dg.) R.132; бантан /хоол/: мучной суп, мучная похлёбка; γampan xīx бантан хийх; γampan idex бантан идэх.

ГANDŽ (GKha.), ГANDŽIN (Go.), ГAMDŽ (Ü.) ганжин, гурилын гулууз: скалка,каталка для раскатывания теста; γandžār γuril eldex гурилын модоор гурил элдэх; γandžin awax ганжин авах; γurīlīn γamdž гурилын гулууз/S.M. T.IV. 1.9/; //Mo. γanǰin.

ГANDZǍ (ŌL.) гаанс: трубка /курительная/; γandzandǎ tamǎxi tatax гаансанд тамхи татах; γandzǎnī batǎγa гаансны батга; //Mo. γangsa.

ГANDZĀ (TKha.,DKha.) хятад архи: китайская водка; γandzān ůner архины үнэр; γandzā ūdž γanxax архи ууж ганхах /ААЗ/; //Mo. ariqi.

ГANSAM (GKha.) B.I00; галын ширээ: кухонный стол; γansam dēr tawix галын ширээн дээр тавих; γansam artšix галын ширээ арчих.

ГANŠIN/GENŠIN (Khe.) хазаарын цулбуур: повод, чөмбур; γanšin tasărax цулбуур тасрах; γanšingīn sur цулбуурын сур.

ГANTŪR (Ar.) B.I0I; шахаад зүссэн ээдэм: заквашенное молоко /спрессованное и нарезанное на куски ; γantūr dzůsedž xatāx ээдэм зүсэж хатаах; γantūr dzůsex шахсан ээдэм зүсэх.

ГANŪ (El.,Khot.) хөтөл: холм, небольшая отлогая горка; ter γanū dēr bāĕγā mal тэр хөтөл дээр байгаа мал; γanūγār γarād irew хөтлөөр гараад ирэв.

ГAR: ГARĪN XŪ (TKha.,GKha.) паалантай, сэнжтэй аяга: чашка, кружка /эмалированная с дужкой/;γarīn xūd sū butsalγaw сэнжтэй аяганд сүү буцалгав; γarīn xūd tsāĕ ūxă сэнжтэй аяганд цай уух.

ГARABTŠ (Dg.) R.I59; босго: порог /у двери/; γarabtš dēgūr alxax босгон дээгүүр алхах; γarabtš dawād unax босго даваад унах.

ГARĀTS (Ōl.) тооно: тон /круг верхнего отверстия юрты/; gerīn γarāts гэрийн тооно; γarāts budax тооно будах /СБХ.I959/.

ГARГŪL I (Ar.) тосгуур; I. поднос; γarγūl dēr tawix тосгуур дээр тавих; 2. совок /черпак/ для золы; ůnēs awax тосгуураар үнс авах.

ГARГŪL II (Go.,Sar.) B.IOI; тогооны тавиур: котельная подставка; γarγūl dēr taw тогооны тавиур дээр тавь.

ГARГŪL III (DKha.,Ů.) галын шилээгүүр; кочерга; γarγūlār ůnēs uxax шилээгүүрээр үнс ухах; γalīn γarγūl галын шилээгүүр.

ГARĪXǍ I (Sü.) ээмэг: серьги, серёжки; mȯngȯn γarixǎ мөнгөн ээмэг; džidžigxen γarixǎtā жижигхэн ээмэгтэй.

ГARĪXǍ II (TKha.) гархи: кольцо, серьга /в виде кольца/ ; xadzārīn γarixǎ хазаарын гархи; tȯmȯr γarixǎ төмөр гархи; //Mo. γaraq-a, γarqi.

ГARTĀM I: ГARTĀM MALГǞ (Sü.) B.IOI; хилэн малгай: бархатная шапка; γartām malγǟ ȯmsȯx хилэн малгай өмсөх; γartām malγānī orō хилэн малгайны орой.

ГARTĀM II (TKha.) эрдэнийн чулуу: агат; γartāman xōrȯg гартааман /чулуун/ хөөрөг; γartām tsulū гартаам чулуу; //Mo. γartam-a.

ГARTSAXǍ (Go.,Ba.), ARTSAГA (El.) харцага: I. анат. поясница; γartsaxǎnī yas харцаганы яс;2. зоол. ястреб; artsaγa šuwū харцага шувуу.

ГARŪ/ГARĪ (Dg.) гаруй: свыше, более; džil γarū жил гаруй; dzū γarī xūn зуу гаруй ХҮН; xoŕ γarī xonog хорь гаруй хоног; //Mo. γarui.

ГASAX (Go.,Ba.), ASAX (El.) хасах: I. убавлять, уменьшать, сокращать урезывать, ушивать; urtāsań γasax уртаас нь хасах; 2. вычитать, исключать; ta wās γurwīg γasax тавaac гурвыг хасах; 3. лишать; erxīg asax эрхийг хасах; 4. мат. отрицательный; γasax tō хасах тоо; 5. знак вычитания; минус; γa · sax temdeg хасах тэмдэг; //Mo. qasuqu.

ГASŪR I (DKha.,Ū.) шил зүсдэг алмас: алмаз, алмазный; γasūrār šil dzūsex алмасаар шил зүсэх;

ГASŪR II (Ba.,Go.), ASŪR (El.) хасуур: стамеска; γasūr baγadž хасуур багаж; asūrār tōmōr taslax хасуураар төмөр таслах; //Mo. qasuγur.

ГAŠĀ (TKha.,Ba.), AŠĀ (El.) хашаа: забор, изгородь, ограда, частокол; γašā xatăγax хашаа хатгах; malīn ašā, sarawtšă малын хашаа, саравч; //Mo. qasiy-a.

ГAŠIG (TKha.,Ar.) B.IOI; тулганы тотго: верхняя, изогнутая во внутрь часть каждой ножки тагана; tulγanī dōrwōn γašig тулганы дөрвөн тотго.

ГAŠŪ (Go.,Ba.) гашуун: горький; γašū amtătā гашуун амттай;yasan γašū yum be? яасан гашуун юм бэ?; //Mo. γašiγun.

ГATAN (Ba.,Ŏw.), ATAN (El.) хатан: I. ист. княгиня ; γatan xān хатан хаан; 2. вид национального орнамента; γatan sūēx хатан сүйх; 3. карт.дама ; atan xȯdzȯr хатан хөзөр; //Mo. qatan.

ГATŪ (Ba.), ATU (Go.,El.) хатуу: твёрдый,жесткий, крепкий; γatū max хатуу мах; atū ārūl idex хатуу ааруул идэх; atū mod xaγalax хатуу мод хагалах; //Mo. qataγu.

ГATSǍR (Go.,Ba.,Ŏw.), ATSǍR (Khot.,El.) хацар: щека; ulān γatsǎrtǟ oxin улаан хацартай охин /АЗД. 1978/; tom atsǎr том хацар; //Mo. qačar.

ГATŠIN (Ba.), ATŠIN (El.) хачин: I. интересный восхитительный; γatšin sonin dzṻēl хачин сонин зүйл; 2. странный; atšin xu̇n šū хачин хүн шүү; //Mo. qačin.

ГAWXǍ (Go.,Ba.), AWXǍ (El.) хавх: капкан; γawxǎ dzūx хавх зүүх; awxǎndǎ orson tarwaγa хавханд орсон тарвага; //Mo. qabq-a.

ГAWXĀ (Go.) модон малтуур: деревянный скребок /для чистки снега, навоза и.т.д/; γawxār tsas tsewerlex модон малтуураар цас цэвэрлэх.

ГAWTǍXǞ (Go.), AWTǍXǞ (El.) хавтгай: что-либо плоское; γawtǎxǟ bolγox хавтгай болгох; awtǎxǟ bandzǎ хавтгай банз /ШАХ.1979/; //Mo. qabtaγai.

ГAWTSAL (Go.,Ba.), AWTSAL (El.) хавцал: ущелье, теснина; xadnī γawtsal хадны хавцал; awtsal rū unax хавцал руу унах; //Mo. qabčil.

ГĀГĀ (Dzaw.,GKha.), ГĀG^{i}Ā (El.) ах насны төрөл эмэгтэй: родственница,старшая по возрасту; γāγā xotōs irew төрлийн эгч хотоос ирэв; γāg^{i}āg dūdax эгчийг дуудах /ШАХ.1976/.

ГĀГŪ (Min.) гайгүй: восклицание не беда, не - важно, ничего; γāγū bāěxā гайгүй байхаа; γāγū yārād yaxaw гайгүй, яараад яахав; // Mo. γayiγui.

ГĀXAMŠIG (Min.) гайхамшиг: I. чудо, чудеса; диво; 2. чудесный, замечательный, прекрасный; ene mašā γāxamšig энэ маш гайхамшиг /S.Mu.1975.II.63/; // Mo. γayiqamšig.

ГĀXŪLAX (Min.) гайхуулах: побуд. от гайхах изумлять, удивлять,гордиться, выставлять напоказ, хвастаться; erděmērē γāxūlax эрдмээрээ гайхуулах; arǎd olnīxō nüdnī dundǎ γāxūlād irdeg ард олныхоо нүдний дунд гайхуулаад ирдэг /S.Mu.1975.II.63/; // Mo. γayiqaγulqu.

ГĀĚR (TKha.,Ba.,Go.) майхны багана: подпорка палатки; γāěrin exeldž bosγox баганы нь эхэлж босгох.

ГODГONOX I (Öl.), ГODZIГODOX/ГODГODOX (El.,Sar.) гижигдэх: щекотать; tūnīg γodγonox түүнийг гижигдэх; dūgē γodγodox дүүгээ гижигдэх /ШАХ.1974/.

ГODГONOX II (TKha.) годгонох: двигаться, вертеться; sūlē γodγonūlax сүүлээ годгонуулах; bitgī γodγonōd baē битгий годгоноод бай; // Mo. γodoγonaqu.

GODON I (TKha.,GKha.) малгай: мужская шапка; godon malγā ȯmsȯx малгай өмсөх; godonγō awax малгайгаа авах.

GODON II: ГODON MALГĀĔTĂ (Khot.) B.IOI; чоно /цээрлэсэн/: волк /эвф./; : γodon malγāĕtă elbegtē γadzar чоно элбэгтэй газар.

GODON III (TKha.) малын нарийн сүүл: тонкий кончик хвоста; xoninī godon хонины нарийн сүүл; ȕxrīn godon үхрийн нарийн сүүл; // Mэ. γodung.

ГODŽŎГOR I (Dun.) лонх: бутылка; neg γodžŏγor arăxi нэг лонх архи.

ГODŽŎГOR II (Dun.) нарийн, гонзгор: длинный и узкий; γodžŏγor urtă xantsŭī нарийн урт ханцуй.

ГODZŌL (Dar.) хожуул: пень; modnī γodzōl модны хожуул; γodzōl xaγalădž tȕx хожуул хагалж түүх; // Mo. qoǰuul-a.

ГOXI I (Dg.) B.IOI; хонины өвчин: баранья болезнь; xonindȯ γoxi tusax хонинд өвчин тусах /ШАХ. I977/.

ГOXI II (Ȍw.,Ba.), OX (El.) хохь: утрата, неудача /чаще по вине упоминаемого лица/; γoxi bolox хохь болох; ox tšin ter хохь чинь тэр; // Mo. qoki.

ГOX^{i}ŠIL (TKha.,Ba.) хогшил: имущество, пожитки, скарб; xȍrȍngȯ γox^{i}šil хөрөнгө хогшил; ed γox^{i}šil ixtē эд хогшил ихтэй; // Mo. qoγšil.

ГOLDŽŪXĀ (Min.) бялзуухай: птичка, пташка; γoldžūxā dzirgex бялзуухай жиргэх; γoldžūxā šuwū бялзуухай шувуу; // Mo. bilǰuuqai.

ГOLГŎĒ (Min.), ГOLГŌ (Dg.) олгой: анат; I. толстая кишка; 2. слепая кишка апендицит ; muxar γolγŏē мухар олгой; γolγŏē urγax олгой ургах; γolγōn o̊wtšin олгойн өвчин; // Mo. oluγai.

ГOLTŎ (Go.,Dzaw.,El.) зулын том цөгц: рел. большая чашка /для масла, жертвенных зёрен и т.п/; γoltŏtō dzul том цөгцтэй зул; γoltŏndŏ dzul xīx цөгцөнд зул хийх /ХБД. 1946/.

ГOLTSŎĒ/ГOLTSOXON (GKha.), ГOLDŪ (El.) голцуу: главным образом, в основном, в большинстве, чаще; γoltsŏē manāĕxan irew голцуу манайхан ирэв; yamā γoldū xoń ямаа голцуу хонь; // Mo. γoolčuu.

ГONDŽŌ (Khö.,Khot.,Dg.) саахуу, хуу сав: кувшин; γondžōndŏ tsāĕ ūdlax хуу домбонд цай уудлах; γūlin gondžōn гуулин саахуу /СБХ.1969/.

ГONDZON (GKha.,Sü.,Khe.) В.I0I; айргийн модон хувин: деревянное ведро /для кумыса/; γondzondŏ aērag xīx модон хувинд айраг хийх; γondzondŏ aērag xurādž xadγalax модон хувинд айраг хурааж хадгалах.

ГORXŌ (Ba.,Go.), ORXŌ (El.) хорхой: насекомое, червь; γorxō šaw[i]dž хорхой шавьж; tšīgīn ulān orxō чийгийн улаан хорхой; // Mo. qoruqai.

ΓORIG (GKha.) горхи: ручей, речка; ūlīn γorig уулын горхи; γorigīn us xordžignox горхийн ус хоржигнох; // Mo. γoruq-a.

ΓORŌ (Go.,Dzaw.) B.IOI; овоо тойрч мөргөл хийх: совершать молебственное хождение посолонь вокруг обо/сопки/γorō xīdž yawax мөргөл хийж явах.

ΓORŠŌ (Ba.,Go.), ORŠŌ (El.) хоршоо: кооперация, кооператив; γoršō delgūr хоршоо дэлгүүр; oršōndō otšix хоршоонд очих; // Mo. qorsiy-a.

ΓOŠ[i]SIG (Go.,Ba.) гоо үзэсгэлэн: великолепный, красивый; γoš[i]sig xūxen гоо үзэсгэлэнт хүүхэн.

ΓOŠLON (GKha.), OŠLON (El.) хошлон: волосяная верёвка, опоясывающая юрту; γurwan γošlon tomox гурван хошлон томох; ošlon tatax хошлон татах; // Mo. qosilang.

ΓOT (Öw.), OT (Go.,El.) хот: город; ax γotod bī ах хотод бий; ot yawax хот явах; otōs irex хотоос ирэх /НАЯ.I979/; // Mo. qota.

ΓOTΓOR (Ba.,Go.), OTΓOR (El.) хотгор: лощина, впадина; γotγor γadzar хотгор газар; otγor dēwertē bāĕšin хотгор дээвэртэй байшин /НАЯ.I972/; // Mo. qotuγur.

ΓOTŠŎ (Ba.,Go.,Öw.), OTŠŎ (El.) хоч: прозвище, кличка; γotšŏ ȯgȯx хоч өгөх; olon otšotō xȕn олон хочтой хүн; // Mo. qoči.

ΓOWDŽĪ (DKha.,Ȕ.), ΓUWDŽI (El.) ташуурын мод: палка, идущая на изготовление кнута, палка кнута;

γuwdžār tsoxix ташуурын модоор цохих.

ГŌDŽĪMOL (TKha.,Ar.) хорхой ааруул: род сущёного творога в виде вермишели; γōdžĭmol idex хорхой ааруул идэх; γōdžĭmol dzaxix хорхой ааруул захих.

ГŌDŽIN (GKha.) B.IOI; цорго: горлышко; danxănī γōdžin данхны цорго; γōdžinγōr γōdžix цоргоор гоожих.

ГŌDŽŪR (GKha.) угаагуур: умывальник, рукомойник; γōdžūrtă us xīx угаагуурт ус хийх.

ГŌNDZŎ (Ur.) гуанз: столовая; γōndzŏndŏ orox гуанзанд орох; γōndzŏ restoran зоогийн газар; // Mo. γuwangǰa.

ГŌTŪ (DKha.,Ū.) өвсний зэвсэг /буулгах/: вилы, грабли ; γōtūγār ŏwŏsŏ nurūldax өвсний зэвсгээр /сэрээгээр/ өвс нуруулдах.

ГUDARГAN I (El.,Sar.) сүүтэй /сүүтэй малыг хэлдэг/: удойный /о скоте дающем много молока/; γudarγan γardag ūnē саахад сүү их гардаг үнээ; γudarγan yamā сүүтэй ямаа /НАЯ.1982/.

ГUDARГAN II (TKha.) толгойн зүг хазгай: наклоненный вперед изголовьем, сгорбленный, сутулый; γudarγan der гударган дэр; tsēdžeń γudarγan цээж нь гударган.

ГUDR[i]Ā (Dzaw.,Go.) уруу газар: спуск, уклон; γudr[i]ā dawxix уруу газар давхих; γudr[i]ā γadzrā dzam mūtā уруу газраа зам муутай.

ГUDŽIR (Go.,Ba.) хужир: сода /натуральная/, солончак; γudžirtā γadzar хужиртай газар; malā γudžirlax малаа хужирлах; //Mo. qujir.

ГUDRAГA (Dzaw.,Khot.) B.102; модонд говил гаргадаг харуул: режущий инструмент для получения нареза на дереве.

ГUYĂI (GKha.) гэрийн дотор хатавч: стык решётчатой стены и двери у юрты ; xālγanī γцуă хаалганы хатавч.

ГUYĂ II (TKha.) гуя: бедро, ляжка; xon[i]nī γцуă хонины гуя; γцуā γandzaγalax гуяа ганзгалах /АЗД. 1978/; //Mo. γцу-а.

ГUYĂDAX I (El.,Khot.) B.102; гүйх, давхих: бежать, бегать, скакать, быстро ехать, мчаться; γцуădād ir nāšā гүйгээд ир наашаа; xurdan γцуădād otšōrō хурдан давхиад очоорой /НАЯ.1982/.

ГUYĂDAX II (TKha.) цохих: бить, ударять, колотить, хлестать, избивать; mor[i]ō γuyădax морио п -хиж ташуурдах; modōr γцуădax модоор цохих.

ГUYĂDAX III (TKha.) ачих /хөндлөн/: грузить, нагружать /поперёк/; γцуădadž atšiw хөндлөж ачив; un[i]ā γuyădax униа хөндлөн ачих.

ГUYĂDAX IV (TKha.) савж хаях /бөхийн мэх/: бросать с размаху /приём борьбы/; γцуădadž xaуах гуядаж хаях; γцуădād xaуatšixaw гуядаад хаячихав.

ГUYǍWTŠ (Khȯ.,Khot.) B.102; хүүхдийн өмд: детские брюки, штанишки; γųyǎwtš ȯmsūlex хүүхдийн өмд өмсүүлэх; γųyǎwtšīn uγāx өмдий нь угаах.

ГULAMTǍ (Go.,Ba.) голомт: очаг; γal γulamtǎ гал голомт; γulamtā saxix голомтоо сахих; //Mo. γolumta.

ГULǍNDZǍ (Khot.) гурилын гулууз: скалка, каталка для раскатывания теста; γulǎndzǎ mod гулууз мод; γalǎndzār eldex гулуузаар элдэх; //Mo. γuluuǰa.

ГUNDŪXAN (El.,Sar.) төлөв томоотой хүн: спокойный, сдержанный солидный /человек/; γundūxan xůn šū төлөв хүн шүү; γundūxan xūxed томоотой хүүхэд /ШАХ.1979/.

ГURГALDǍĒ I (Go.,Sar.,El.) B.102; хошного: анат. прямая кишка; xonīnī γurγaldǎē хонины хошного; γurγaldǎē tšanax хошного чанах.

ГURГALDǍĒ II (TKha.) гургалдай: зоол. соловей; altan γurγaldǎē šig алтан гургалдай шиг; //Mo. γurγuuldai.

ГURIMGI (Dzaw.) бөөрөнхий мод: круглое дерево; γurimgi xurāw бөөрөнхий мод хураав; γurimgi xȯrōdȯx бөөрөнхий мод хөрөөдөх /СБХ.1969/.

ГUSŬM I (Ar.) B.102; гансны бохь: никотин; γusum arilγax гансны бохь арилгах; γānsǎ γusǔmdax ганс бохидох.

ГUṢŬM II (TKha.,Ӧw.,GKha.), USĂM (El.) хусам: пригорелая корка на дне котла при кипячении молока, накипь; γusŭm idex хусам идэх; toγōnī usăm тогооны хусам; // Mo. qusum.

ГUSŪR (GKha.), USŪR (El.) хусуур: скребок; toγōnī γusūr тогооны хусуур; xurdan mor^{i}ō γusūrār xusax хурдан морио хусуураар хусах; toγō usax тогоо хусах; // Mo. qusuγur.

ГUŠĪГA: ГUŠĪГA UYA (Ar.) B.102; шон: 1.столб; γušiγa bosγox шон босгох; 2. стойка для привязывания лошадей, коновязь; mor^{i}ō γušiγa ụyanās ụyax морио шонгоос уях; // Mo. šong.

ГUŠŪ (Ӧw.,Ba.), UŠŪ (El.,Dzaw.) хошуу: 1. передняя часть губ; 2. морда, рыло; γušūγā tsorwōēlγox хошуугаа цорвойлгох; tawan ušū mal таван хошуу мал; // Mo. qošiγu.

ГUTГA (Go.,Ba.), ỤTAГ (Ü.) K.39; UTГA (El., GKha.) хутга: нож, ножик; γutγa xurtsălaw хутга хурцлав; ụtaγār xōl idex хутгаар мах огтлох; utγa aw хутга ав; // Mo. kituγ-a.

ГUTSĂ (Ӧw.,Ba.), UTSĂ (El.) хуц: баран-производитель; γutsă xōx хуц хөөх; utsănī xōg dzūx хуцны хөг зүүх; // Mo. quča.

ГUTSAX (Ba.,Go.), UTSAX (El.) хуцах: лаять; noqāē γutsax tsimēnēr нохой хуцах чимээнээр; alsās noqāē utsax sonōsdow нохой хуцах сонсдов; // Mo. qučaqu.

ΓŪXĂĒX (TKha.,El.) унжих: отвисать, нависать, свисать, свешиваться, висеть, болтаться; γūxăēsan urtă ūstē унжсан урт үстэй; aldă xar gedzegeń aran dundā γūxăēna алд хар гэзэг нь аран дундаа унжих /МАД/.

ΓŪRSĂ I (Ar.) зуухны хүхээ: дымоход; γūrsănī utāg gȯwȯx хүхээгний утааг гөвөх; γūrsār utā dū-rex хүхээгээр утаа дүүрэх.

ΓŪRSĂ II (TKha.,Bu.) хаягдал үр :отбросы зёрн; γūrsă urγasan γadzar хаягдал үр ургасан газар; γūrsă elbegtē хаягдал үр элбэг.

ΓŪWTSĂ (DKha.,Sü.,Do.) бахь: клещи; γūwtsār xadās awax бахиар хадаас авах; //Mo. baki.

ΓUĀLAX (Se.) ялзрах /тариа/:гнить /о хлебе/; tarⁱā γuālax тариа ялзрах; γuālaxās xamγālax тариа ялзрахаас хамгаалах.

ΓUĒRAMTŠ (GKha.,El.,Sar.), ΓUĒLINTŠ (TKha.) гуйлгачин: нищий, попрошайка; γuēramtš xūn be гуйлгачин хүн бэ; xȯrȯngȯtȯn orondŏ γuēlintš olon хөрөнгөтөн оронд гуйлагчин олон; //Mo. γuyilaγčin.

G

GEDESTĒ I (Khot.) B.IOI; жирэмсэн: беременная, беременность; gedestē emegtē жирэмсэн эмэгтэй; gedestē bolox жирэмсэн болох; //Mo. ǰirMüsün.

GEDESTĒ II (TKha.) том тарган: жирный; tom gedestē xu̇n том тарган хүн.

GEDZEGTĒ I (Khot.,Sar.,GKha.,El.) В.101; хүүхэн, авгай /эмэгтэй хүн/: девушка, женщина, замужняя женщина; ene āĕlīn gedzegtē энэ айлын хүүхэн; axīn gedzegtē ахын авгай.

GEDZEGTĒ II (TKha.,ŎKha.) урт, сүлжмэл үс/тэй/: имеющая косу; sāĕxan gedzegtē oxin сайхан урт үстэй охин.

GEGĀN (Dar.) гэгээн: I. свет /дневной/; заря, рассвет; 2. светлый;gegān ȯdȯr гэгээн өдөр;gegā tasărax u̇yed гэгээ тасрах үед; gegān tasalγā гэгээн тасалгаа; //Mo. gegen, gegegen.

GEXŪN (Öw.), KEGDŽŪN (El.) их зантай: высокомерный, надменный, кичливый; gexūn xūxed šū их зантай,хэгжүүн хүүхэд шүү; kegdžūn gedždē их зантай гэж дээ.

GEYALBĀ (Sü.,Khe.) гялбаа: зарница; narnī geyalbāndă gilbax гялбаанд гялбах;tsaxilγān geyalbaw цахилгаан гялбав; //Mo. gilbaγ-a.

GELGER (GKha.) В.101; хань, янаг:I. спутник жизни; gelger min[1]ĕl u̇nentš̌ хань минь л үнэнч; 2. возлюбленный, милый; gelger min sonsōtš̌ янаг минь сонсооч.

GEMĔLGEX (GKha.) гэтэлгэх: избавлять, спасти; dzowŏloŋγōs gemelgex зовлонгоос гэтэлгэх; yalās gemĕlgex ялаас гэтэлгэх; //Mo. getülgekü.

GENTĒ (Dar.) гэнэт: вдруг;gentē sandăraw гэнэт сандрав; terūntē gentē tāraldax тэрүүнтэй гэнэт таарал дах; //Mo. gened-te.

GER I: GER MAX (El.,Sar.,Dar.) мах /хэсэглэж боосон/: связка кусков мяса; ger max bōdź tawix хэсэг мах боож тавих; ger max amsūlax хэсэг мах амсуулах.

GER II (TKha.) гэр: юрта; gerē barix гэрээ барих; tawan xanatā tom ger таван ханатай том гэр; //Mo. ger.

GERTŠĒS (Go.,El.,Ba.) хэрчээс: зарубка; надрез; gertšēs γarγax хэрчээс гаргах; gertšēsērĕn tāĕrax хэрчээсээр нь тайрах; //Mo. kerčiyesü.

GERTŠĬMEG (Sü.) B.IOI; хярамцаг: внутренности, завёрнутые в рубец; gertšĭmeg xīdź xȯldōx хярамцаг хийж хөлдөөх; gertšĭmeg idex хярамцаг идэх; //Mo. kirumčaγ.

GESEG (Go.,El.,Ba.) хэсэг: I. часть; geseg gesgērĕn awax хэсэг хэсгээр нь авах;2. кусок; geseg dāwū хэсэг даавуу; 3. группа; geseg xūn хэсэг хүн; 4. в сочет. некоторое время; geseg dzūr хэсэг зуур; //Mo. keseg.

GEŠṴ̄ (Go.,Ba.) гишүүн: член; namīn gešṵ̄ xūn намын гишүүн хүн; ewlelīn gešṵ̄ эвлэлийн гишүүн; // Mo. gešigün.

GETĔ (Go.,Ba.,El.) хэт /гал асаах хэрэгсэл/ : огниво; getĕ tsoxix хэт цохих; getĕnī ūlă хэтний уул; // Mo. kete.

GETEWTŠ (El.) түрийвч: кошелёк, бумажник; getewtš^{i}tē mōngŏ түрийвчтэй мөнгө; emegtē getewtš эмэгтэй түрийвч /НАЯ.1972/.

GETĒSĒ (Sar.,El.) ер, ерөөсөө, ердөө: обычно, вообще; getēsē bi dūlăgŭē ер би сонсоогүй; gētēsē ertĕken otšix băĕdž ерөөсөө л эртхэн очих байж.

GETSEL (El.,Sar.,Dzaw.) В.101; чавганц: старуха; getsel xūnī dēl чавганц хүний дээл; manā getsel xotŏ yawaw манай чавганц хот явав.

GEWTEX (Go.,El.,Ba.) хэвтэх: ложиться, лежать; gewtedž amărax хэвтэж амрах; xadžūɣārā gewtedž nom unšix хажуугаараа хэвтэж ном унших; // Mo. kebtekü.

G^{i}ATAD (Go.,Ba.,El.) хятад: китаец, китаянка, китайский; g^{i}atad xūn хятад хүн; g^{i}atad xel medexgŭē хятад хэл мэдэхгүй; // Mo. kitad.

GILĬX (Dun.) туух: подгонять, гнать; ūxĕrē gilĭx ūxĕrē gilĭx үхрээ туух /ШАХ.1961/.

GINDA̰ (Go.) гяндан: темница, тюрьма; // Mo. gindan.

GITŠĒL (Go.,El.,Ba.) хичээл: занятие, урок; gitšēl dzāx хичээл заах; gitšēl 'unšix хичээл унших; gitšēlīn dzawsarlayā хичээлийн завсарлагаа; // Mo. kičiyel.

GITŠIR I (GKha.) хөгний уяа /гадаснаас уядаг хэсэг нь/: верёвка с петлями для привязывания ягнят, козлят; getširēsēn цуах хөгний уяанаас нь уях.

GITŠIR II (TKha.) нумны хоёр үзүүрийн мод: концы лука; yumandǎ utšir, numandǎ gitšir юманд учир нуманд гичир /ААЗ/; // Mo. gičir.

GĪDĀ/GĪDĒ (Go.,GKha.,Sar.,El.) гурилтай хоол: лапша; gīdānī γuril xertšix гурилтай хоолны гурил хэрчих; gīdē xīdź idex гурилтай хоол хийж идэх.

GĪX I (TKha.,ÖKha.) Ж. II6; төрөх /хүндэтгэл/: рожать, рождаться /о человеке/; gīx dȯxȯdź bāěγā төрөх дөхөж байгаа; udaxgǔē gīne удахгүй төрнө.

GĪX II (TKha.) гийх, гэгээрэх, цэлмэх: рассветать, освещаться; ūr gīx гэгээ орох; teŋger gīx тэнгэр цэлмэх; // Mo. geyikü.

GĪTŚ (Go.,El.) зочин: гость; gītś urix зочин урих; olon gītš[i]tē bāěna олон зочинтой байна.

GȮBTŚ (Go.,Ba.,El.) хөвч: I. горный массив лес, тайга; ōě gȯbtšīn ūlānūd ой хөвчийн уулнууд; 2.тетива/у лука/; numnī gȯbtšīg tawix нумны хөвчийг тавих; // Mo. köbči.

GÖXÖN (Dzaw.) чөдрийн гогцоо: петля, треноги; göxönōsön tšagtālaw гогцооноос нь чагтлав; tšödör-tö göxön yaryax чөдөрт гогцоо гаргах.

GÖLTÖRÖG (GKha.) халз: фронтальная полоса /напр. украшение/; göltörögtē ger халзтай гэр; göltörögtē yutal ömsöx халзтай гутал өмсөх /ШАХ. 1969/.

GÖMÖGXÖN (Sar.) гөмсхөн, мөчид: поверхностный, неглубокий, неосновательно, слегка; gömögxön ōēl-yotstō xün гөмсхөн ойлгоцтой хүн; gömögxön surtš bāēyā гөмсхөн сурч байгаа; // Mo. gömisken.

GÖNDŽŌ (TKha., Öw.) B.102; гичий: сука, самка /у хищных животных/; göndžōn gölög гичийн гөлөг; göndžō noxō гичий нохой.

GÖNGĪ (ÖKha., Khot.) малын чихсэн хошного: прямая кишка, начинённая мясом; xon[i]nī göngī хонины чихсэн хошного /ШАХ.1981/.

GÖNGŌ (TKha., Bu.) том аяга: чаша, пиала; göngōtē āērag том аягатай айраг.

GÖRÖX (Dg.) жаргах, цэнгэх: быть счастливым, блаженствовать, наслаждаться.

GÖRÖX I (Dg.) хулгайлах: эвф. воровать, красть, похищать; yum göröx юм хулгайлах.

GÖRÖX II (TKha.) цохих, зодох: бить, ударять, колотить, избивать; göröx durtā džāl зодох дуртай жаал; ōdösön görōd awax өөдөөс нь похиод авах.

GÖRÖX III (TKha.) сүлжих: плести; sagsā görök сагс сүлжих; üsē görök үсээ сүлжих.

GÖSIG/ᵏXÖŠIG (Go.,Ba.), GÖŠÜG (Dar.) R.158; хөшиг: занавес, занавеска; gerīn gösig гэрийн хөшиг; tsonxōnī gošüg цонхны хөшиг; // Mo. kösige.

GÖTS (TKha.,Dzaw.,Ar.,Bu.) B.102; хөц будаа: овсянко просо; göts tšanax хөц будаа чанах; götstē xūrāγa idex хөц будаатай хуурга идэх.

GÖWDÖRŪ (Dar.) гүвдрүү: прыщик, пупырышек; biyēr göwdörū γarax биеэр гүвдрүү гарах; nūrērē göwdörūtē xüŋ нүүрээрээ гүвдрүүтэй хүн;// Mo. göbdürüü.

GÖWXÖ (Ü.) K.8; жижиг хайрцаг: ларчик; göwxöd yumā xīx жижиг хайрцагт юмаа хийх; göwxönī tsglā жижиг хайрцагны таглаа.

GÖWŌ (Ar.,Ü.) K.17; гүвээ: бугор, холмик; dawā göwō даваа гүвээ; ter göwōŋ dēr mal bāēna тэр гүвээн дээр мал байна.

GŌ (Dar.) гүү: кобылица; gō barix гүү барих; gō sāx гүү саах; gōgē tawix гүүгээ тавих; // Mo. gegüü.

GŌMÖN (El.) маш их, олон: очень, весма, много; gōmön xülēlē маш их хүлээлээ; gōmön bayan xün šū маш их баян хүн шүү /НАЯ.1979/.

GÜDERXĒ (Dar.) бүдрэх: спотыкаться; güdertš unax бүдэрч унах; tšulūndā güderxē чулуунд бүдрэх; // Mo. büderkü.

GÜDĚS (Dar.) гэдэс: I. живот; 2. кишка; gůdĕs dotor ȯwŏdȯx гэдэс дотор өвдөх; enĕ xoyor noxōĕāō gůdĕs dotor xayadž ȯgȯm энэ хоёр нохойд гэдэс дотор хаяж өгөв /ДАА.I967/.

GÜYEN (Bu.) В.I02; малын уруул дээр гарсан юм: сыпь, появившаяся на губах скотины; konīnī urūl - dēr gůyen γarax хонины уруул дээр юм гарах /СЬХ. I959/.

GÜLEM (Go.,El.) гөлөм: чепрак; širen gůlem ширэн гөлөм; gůlemnī šir гөлөмний шир /АЗД.I978/; // Mo. gölim.

GÜLĚNDZĚ (Dzaw.,Bu.) гурилын гулууз мод: скалка, каталка для раскатывания теста; // Mo. γuluu-ǰa.

GÜN (TKha.), GŪ^iN (Dar.) хурц, тод: ярко, ясный, отчётливый; gū^in ȯŋgȯtē torŏγo тод өнгөтэй торго; gū^in nartā ȯdȯr хурц нартай өдөр.

GÜNTŠŪ (TKha.), GÜNŠŪ (GKha.) торго: вид шёлка; gůntšū terleg торгон тэрлэг; gůnšū dēltē gůndžidmā торгон дээлтэй Гүнжидмаа. /МАД/

GÜRWŪL (Sar.) гүрвэл: ящерица; xonin gůrwūl хонин гүрвэл; γowīd gůrwūl elbegtē говьд гүрвэл элбэгтэй; //Mo. gürbel.

GÜSEX (Go.,Ba.) хүсэх: желать, хотеть, стремиться; ůdzekīg gůsex үзэхийг хүсэх; dzax^iā gůsex захиа хүсэх; // Mo. küsekü.

GŮTSGĔNĔ (ŎKha.,Go.,Dzaw.) хулгана: вид мыши; gůtsgene ixtē γadzar хулгана ихтэй газар.

GŮTŠ/GŮTŠ XŮRGĘ (Ů.) T.9; хүргэн /айлд орж суусан/: зять живущий у родителей жены; manāĕ gůtšĬ xůrgę манай хүргэн.

GŮWDELDEX (ŎKha.,Min.) зодолдох; драться; xōrondō gůwdeldex хоорондоо зодолдох;

GŪX (Min.), GŌXŎ (Dar.) гүйх: I. бежать, бегать; gūdž ȯngȯrȯx гүйж өнгөрөх; gūdž γarax гүйж гарах; 2. течь; xōlōĕγōr us gōxŏ хоолойгоор ус гүйх; gōxdō saĕn гүйхдээ сайн; // Mo. güyükü, güyikü.

GŪXEN (Dar.) гүйхэн: неглубокий, мелкий; gūxen ustä гүйхэн устай; gūxen medlegtē xůn гүйхэн мэдлэгтэй хүн; // Mo. güyiken.

GŪLŮ (DKha.,Dg.) хонхны таг: купол колокола; xētē gūlů хонхны хээтэй таг; xonxŏ damrīn gūlů хонх дамрын таг /ХБД./

GŪTSEX (Min.), GŌTSŎX (Dar.) гүйцэх: I. оканчиваться, завершаться; возмужать; mod gūtsex bolno мод гүйцэх болно; biyĕ gūtsex бие гүйцэх; 2. догонять, нагонять; gūtsedž otšix гүйцэж очих; tůrūlĕdž gūtsex түрүүлж гүйцэх; gōtsŏx dȯxȯw гүйцэх дөхөв; // Mo. güyičekü.

X

XADĀR (GKha.) хазаар: узда, уздечка; emēl xadārā awax эмээл хазаараа авах; xadār daran temūlex хазаар даран тэмүүлэх /ААЗ/; // Mo. qajaγar.

XADXAX/XASΓAX (GKha.) хатгах: колоть, уколоть; пронзать; örgös xadxax өргөс хатгах; tömör xasγax төмөр хатгах; // Mo. qatququ.

XADŽ I (Öw.) бөгж: кольцо; möŋgöŋ xadž dzūx мөнгөн бөгж зүүх; altan xadž алтан бөгж.

XADŽ II (TKha.) хээ угалз: I. орнамент ; domboni xadž домбоны хээ угалз; aγaγāni xadž аяганы хээ; 2. каймка; dēlīn xadž дээлийн эмжээр.

XADŽ III (TKha.) хаж урхи, хавх: ловушка, капкан; xadžinda orsoŋ dzēr хажинд орсон зээр; xadž tawix хавх тавих; // Mo. qaji.

XADŽ IV (TKha.), XADŽIN (Ü.) K.I9; хаж: металлический ободок, каёмка; möŋgön xadžin мөнгөн хаж; xadžin γarγax хаж гаргах; // Mo. qaji.

XADŽĀR I (Ba.) хажлага: кант, кайма; dēlīn xadžār дээлийн хажлага; torγoŋ xadžār торгон хажлага; // Mo. qajilγ-a.

XADŽĀR II (Dg.) R.I6I; хазаар: узда, уздечка; emēl xadžār awax эмээл хазаар авах; möŋgöŋ xadžār мөнгөн хазаар; // Mo. qajaγar.

XADŽU̯ (Ü.) K.19; хажуу: 1. бок, всторону; xadžu̯ tīšē xarax хажуу тийшээ харах; 2. боковой; xadžu̯ tal хажуу тал; //Mo. qaǰau. qaǰiγu.

XADZŪR (Öw.) бахь, өрөлбө: клещи, щипцы; tom xadzūr том бахь; xadzūrār xadās awax бахиар ха - даас авах.

XAG I (GKha.) хатсан газар: засохшая земля; xag γadzar maṛdzātā ус нь хатсан газар марзтай; xag γadzǎrīn šawar хатсан газрын шавар.

XAG II (TKha.) хаг, өнгөр: 1.тонкий слой чего-л. на поверхности; xadnī xag хадны хаг; 2. перхоть; tolγōěn xag толгойн хаг; šūdnī xag шүдний хаг; //Mo. qaγ.

XAG III (TKha.) төллөсөн малын хальс: послед у животных; ünēnī xag unax үнээний хальс унах; malīn xag малын хальс.

XAGDZǍLAX (Dun.) ханзлах: распарывать; dēlīn oyōs xagdzǎlax дээлийн оёос ханзлах; γutlā xagdžǎlax гутлаа ханзлах /ШАХ.1961/; //Mo. qanǰulaqu.

XAXAX I (TKha.) чихцэлдэх: от чихцэх: толкаться, тесниться; xaxadž orox чихцэлдэж орох; olǒnōrō xaxan sūx олноороо чихцэлдэн суух.

XAXAX II (TKha.), ГAXAX (Go.,Ba.), AXAX-ГAXAX (El.,Sar.) хахах: подавиться, поперхнуться; maxandǎ γaxax маханд хахах; xōlondō axax dǒxǒw хоолондоо хахах дөхөв; //Mo. qaqaqu.

XAXARĂX I (Dar.) бодох: вычислить, вычислять; tōtsō xaxarăx тооцоо бодох; daxin xaxarăx дахин бодох /ШАХ.1972/.

XAXARĂX II (TKha.,ŏKha.) хатуурах, муудах: перекисать становиться крепким /об отстоявшихся на - литках/; āĕrag xaxarăx айраг хатуурах; xaxarsan amtă γarax хатуурч муудсан амт гарах.

XAYAGLAX (ŏKha.,DKha.) 1.тунирхах, уцаарлах: ломаться, заставлять упрашивать себя; tši bitgī xayaglād bāĕ чи битгий тунирхаад бай; 2. раздражаться, сердиться; xayaglax ayătă уцаарлах янзтай.

XALĂNXŮ (DKha.), XALXĀ (Min.,El.) халгай: крапива; xalănxů ixtē халгай ихтэй; xalxāγār tůlex халгайгаар түлэх; xalxānda tůlew халгайнд түлэв; // Mo. qalaγai.

XALĀDZĂ (GKha.) нөмрөг, халаад: накидка, халат; xalādză nŏmŏrŏx нөмрөг нөмрөх; gerīn xalādză гэрийн халаад.

XALĀWĂR: XALĀWĂR MOD (GKha.) B.119; наамал: приклеенный, наклеенный; склеенный; xalāwar mod наамал мод; xalāwăr bandză наамал банз; // Mo. naγamal.

XALBAΓA I (GKha.) тооны хуруу: спицы в дымоходной раме; xalbaγań xuγarăx тооны хуруу нь хугарах.

XALBAГA II (TKha.), XAWALAG (Ü.) K.20; XAŠIG (Ōl.) халбага: I. ложка; džidžig xawalag жижиг халбага; tsāēnī xawalag цайны халбага; 2. блесна /у удочки/; dzaγasnī degēnī xawalag загасны дэгээний халбага: xašig aw халбага ав; // Mo. qalbaγ-a.

XALBAG (Sü.) B.II9; тэмээний шүд: передние зубы верблюда; dörwön xalbagtä atä дөрвөн шүдтэй ат; xalbagīń üdzex шүдий нь үзэх.

XALDZĂDĀĔ (Khö.) дорго: барсук; xaldzădāĕ maxtšĭn am^{i}tan дорго махчин амьтан; xaldzădāĕ ūlandă ámdardag дорго ууланд амьдардаг /ШАХ.I972/.

XALXĂ I (Ōl.) хацар: щека, щёки; tom xalxătä xūxed том хацартай хүүхэд; sāĕrătsan xalxă сайртсан хацар; // Mo. qačar.

XALXĂ II (TKha.), ALXĂ (El.), ГALXĂ (Go.,Ba.) халх, БНМАУ-ын үндсэн хүн амын нэр: халха, халхасец alxă xün халх хүн; alxă mongγol халх монгол; // Mo. qalq-a.

XALXĂ III (TKha.) I. шүхэр: зонт, зонтик; narnī xalxă нарны халх; borōnī xalxă бороонь халх; 2. халхлах хэрэгсэл: щит, прикрытие, заслон, ширма; talbāēn xalxă талбайн хаалт; // Mo. qalq-a.

XAL^{i}ĀR I (Ŏw.) наамал мод: фанера; xal^{i}āran awdar наамал модон авдар; xal^{i}ārār sūts barix наамал модоор сууц барих /ШАХ.I969/.

XALⁱĀR II (TKha.,ÖKha.,DKha.), XĀLⁱĀR (El.), халиар: бот. черемша; xalⁱār ix urγaw халиар их ургав; xālⁱartā xōl amtătā халиартай хоол амттай; //Mo. qaliyar.

XALIM I (Dar.) тогооны халив, таг: крышка /котла/; toγōnī xaliw tawĭx тогооны таг тавих; sawnī xalim савны таг /ШАХ.1980/.

XALIM II (TKha.,ÖKha.,DKha.) халим загас: кит; xalim maš tom dzaγas халим маш том загас; xalim max ixtē халим мах ихтэй; //Mo. qalimu.

XALIM III (TKha.,ÖKha.) арьстай өвчигдсөн өөх: "сорочье мясо" слой жирового покрова на небрежно снятой коже ; : nexīnī xalim нэхийний халим; xalim öwtšix халим өвчих; //Mo. qalim.

XALIM IV (TKha.) хальсан ус, халиа: наледь, вода, выступившая поверх льда; xalim us ixtē bāĕx хальсан ус ихтэй байх; mösön dēgūr xalim gūīx мөсөн дээгүүр хальсан ус гүйх.

XALIR (Min.) хялар: косой; xalir nüdtē хялар нүдтэй; xalir xarax хялар харах; //Mo. kilar.

XALIW I (TKha.), XĀLŪ (Dar.) халив /эрэг чангалагч/: отвёртка; xaliwār ereg tšaŋγalax халиваар эрэг чангалах; tom xalū том халив.

XALIW II (TKha.), XALIM (Bu.,Dar.) таг, таглаа: крышка; toγōnī xaliw тогооны таг; awdar xalimlax авдар таглах; //Mo. qalib.

XALU̥ (Ü.) K.19; халуун: 1. жара, зной; ůdīn xalū̥ үдийн халуун; 2. температура; xalū̥ xūěten халуун хүйтэн; xalū̥tā̆ bāěnā̆ халуунтай байна; 3. жаркий, знойный, горячий; xalū̥ ȯdȯr халуун өдөр; // Mo. qalaγun.

XALŪ̥RAN (Ü.) K.19; халуурах: быть в жару, иметь повышенную температуру, температурить; biye xalū̥rən бие халуурах; xūxed xalū̥ran хүүхэд халуурах; // Mo. qalaγuraqu.

XALŪ̥TŠIN (Ü.) K.19; халууцах: страдать от жары, чувствовать жару; bi xalū̥tšidž̆ bāěna би халууцаж байна; γaldā̆ xalū̥tšin bī галд халууцах бий; // Mo. qalaγučaqu.

XȦLŪ (Dar.,Ü.) K.19; халиу: выдра; xȧlū dzaxtā̆ pol[i]tō халиу захтай пальто; xȧlū ůs халиу үс; // Mo. qaliγu.

XALŪDAX I (GKha.) B.120; хуурах; хайрах: жарить; поджаривать; bōw xalūdax бин хайрах; max xalūdax мах хуурах.

XALŪDAX II (TKha.) хэт халах: 1. слишком нагреваться, греться; 2. чувствовать жару; ȯlgīn xalūdax өлгий нь халуудах; narandā̆ xet xalūdax наранд хэт халах; // Mo. qalaγudaqu.

XAM/XAM TEREG(DKha.,Ü.) сүйх тэрэг: карета; xam teregnī duγuē сүйх тэрэгний дугуй; xam tereg xȯtlȯx сүйх тэрэг хөтлөх.

XAMAR (Ü.) K.19; хавар: 1. весна; xamar bollō хавар боллоо; xamar boltol xülē хавар болтол хүлээ; 2. весной; bid xamar irsen бид хавар ирсэн; //Mo. qabur.

XAMĀ (Öl.) хаана: где куда; xamā baēna хаана байна; xamā irex we? хаана ирэх вэ?; //Mo. qamiγ-a.

XAMDŽĀR (Sü.,Dar.), XANDŽĀR (Ü.) хантааз: жилет, безрукавка; xarǎ torγon xamdžārīg xȯ xaranxǔē sȯnōr šaglād oyoson yum хар торгон хантаазыг харанхуй шөнөөр шаглаад оёсон юм; xandžār oyox хантааз оёх. /МАД/.

XAMXÁG (GKha.) хамхуул: (Corispermum L.) бот. перекати-поле; xamxag xīsne хамхуул хийснэ; xamxag ixtē vadzar хамхуул ихтэй газар; //Mo. qamaquul.

XAMNILAG (TKha.) Вл.364; хамжлага: дворовый; крепостной; xamnilag ardǎ хамжлага ард; xamnilagīn adzen хамжлагын эзэн /Влад.ХХЗ/; // Mo. qamǰilγ-a.

XAN I (TKha.) Вл.351; хаан: царь, монарх; xan širē хаан ширээ; bogdȯ xan богд хаан; //Mo. qaγan, qan.

XAN II (Dg.) K.162; хана: решётчатая стенка юрты; burγasan xan бургасан хана; tawan xantǎ ger таван ханатай гэр; //Mo. qan-a.

XANǍĒ: XANǍĒ BAGTŠǍ (DKha.,Ü.) ханын нүд: клетки, решётки в стенке юрты; xanǎēn bagtšǎ üdex ханын нүд үдэх; xanǎēn bagtšad xawtšūlax ханын нүдэнд хавчуулах; /S.M.1964.T.IV.29/.

XANDǍΓĀ (Min.) хандгай: лось, сохатый; xandǎγā uramdax хандгай урамдах; xandǎγā buγīn ar[i]sār towtšilon xīsen хандгай бугын арьсаар товчлон хийсэн /SM. 1975. II.55/; //Mo. qandaγai.

XANDIW (TKha.) нэмэр: прибавка, добавка, содействие; придача, вклад; yamar xandiw orūlax we? ямар нэмэр оруулах вэ?; ix xandiw boldog их нэмэр болдог; //Mo. nemeri.

XANDŽǍĒN (Se.) чоно /цээрлэсэн нэр/: волк /эвф/; xändžǎēn xōx чоно хөөх.

XANDZǍ I (Bu.) зуух: печь, печка; xalūn xandžǎ халуун зуух; tömör xandzǎ төмөр зуух.

XANDZǍ II (TKha.,ÖKha.,DKha.).ханз: лежанка, нары.

XANΓĀ (Min.) хангай: хангай; xanγā γow xosolson хангай говь хосолсон; öwör xaŋγān modnōs awtšĭ өвөр хангайн модноос авч /S.Mu.II.1975.55/; // Mo. qangγai.

XÅNTSĪ (Dg.,Ü.) K.19; XANTSĀ (Dar.), XANTSŪ (Khot,) XANTSŪĪ (El.) ханцуй: рукав; dēlīn xåntsī дээлийн ханцуй; bogino xantsā богино ханцуй; xantsūtā dēl ханцуйтай дээл; // Mo. qanču.

XARĂгĂN (ŏKha.) Вл.332; харгана: бот. карагана; qarăγăn ixtē γadzar харгана ихтэй газар; ȯrgȯstē qarăγăn өргөстэй харгана; //Mo. qarγan-a.

XARĂгANAгĂ (Ŏw.) В.120; тогооны угаалтуур:связка из прутьев /для мойки котла/; toγōnī xaraγanaγă awax тогооны угаалтуур авах; xarăγanaγār uγāx угаалтуураар угаах.

XARAMDŽĬ (TKha.) үнэ /хүндэтгэл/:цена /почтит/; xaramdžĭń xarax үний нь харах; xaramdžĭń xir tusax үнэ нь хэр тусах, xaramdžĭ ȯgȯx үнэ өгөх.

XARĂŊXĀ (Dar.)харанхуй: тёмный; xarăŋxā šȯnȯ yawax харанхуй шөнө явах; xarăŋxā bolox харанхуй болох; //Mo. qarangqui.

XARĀ I (Ŏw.) оймсны эмжээр /гутлын түрийнээс дээш гарсан хэсэг/: кайма чулок над голенищах сапог; xarāndă alxaŋ xē oγōx оймсны эмжээрт алхан хээ оёх; xarāg yaŋdză bu̇rīn torγōr ȯngȯldž oγōdog оймсны эмжээр түрийг янз бүрийн торгоор өнгөлж оёдог /ШАХ.1969/.

XARĀ II (TKha.) нүдний хараа: зрение; xarāγā xamγālax хараагаа хамгаалах; nu̇dnī xarā mūdāx нүдний хараа муудах; //Mo. qaraγ-a.

XARĀ III (TKha.) савны амсрын дэрэвгэр хэсэг: края сосуда; dombonī xarā домбоны хараа; xȯxūrīn xarā хөхүүрийн хараа.

XARĀ IV (TKha.) бичиг данс: регистр, ведомость, список, счёт; bitšig xarā бичиг хараа; danas xarā данс хараа; //Mo. xar-a.

XARĀ V (TKha.) харгаа: причина; yūnī xarā wē юуны харгаа вэ?; xüěten bāěsnī xarāγār хүйтэн байсны харгаагаар; //Mo. qaraγ-a.

XARĀ VI (TKha.) хааралдаа, ана мана: примерно, одинаковный; ter xoyor xarā barā bāěna тэр хоёр ана мана байна; xarā barāndā bāěx хаарлдаа байх.

XÅRGĪ (Dg.) K.162; нарийн зам, харгуй: путь, дорога; xårgī dzam харгуй зам; xargīγār yawax нарийн замаар явах; //Mo. qarγui.

XARMĀ I (GKha.) уут, хүүдий /ханын толгойноос өлгөдөг/: мешок, прицепляемый к головке стены; ūnīg xanandă bāěγā xarmāndă xī үүнийг хананд байгаа уутанд хий; xanandă xarmā ölgöx: хананд уут өлгөх /ШАХ.1984/.

XARMĀ II (ŏKha.,DKha.) хармаа: карман; tsamtsănī xarmā цамцны хармаа; xarmāndă tülxür xīx хармаанд түлхүүр хийх; //Mo. qarmaγ-a.

XARŪL (Ü.) K.19; харуул: I. караул, дозор, стража охрана; xarūl manā харуул манаа; 2. рубанок; xarūlār xarūldax харуулаар харуулдах; //Mo. qaraγul.

XARŪ̦LAX (Ū.) K.21; хариулах: 1. отвечать; saēn xarū̦lax сайн хариулах; 2. пасти; xoń xarū̦lax хонь хариулах; 3. возврашать, отдавать обратно; atšīg xorū̦lax ачийг хариулах; 4. возвращать, отправлять домой; gertěń xarū̦lax гэрт нь хариулах; 5. сдавать; möngö xarū̦lax мөнгө хариулах; //Mo. qariγulqu.

XARŪ̦LDAN (Ū.) K.19; харуулдах: 1. строгать рубанком; xarū̦lār mod xarū̦ldan харуулаар мод харуулдах; 2. ожидать, поджидать с нетерпением; axīg irěne gedž xarū̦ldan ахыг ирнэ гэж харуулдах; //Mo. qaruγuldaqu, qaraγuldaqu.

XARTŪR/XARTŌR (Dg.) R.162; туурай: копыто; xoninī xartūr хонины туруу; morinī xartōr морины туурай.

XȦRŪ (Dg.) R.162; мөр: следы; buγīn xȧrū бугын мөр; dzērīn xȧrū зээрийн мөр.

XARŪWTŠ (GKha.) B.120; XAW^{i}ĀŠAG (Dar.) эмээлийн дэвс: подушка для седла; xarūwtš xēlědž oyŏw дэвс хээлж оёв; džidžigxen xaw^{i}āšagtā gȯlȯm жижигхэн дэвстэй гөлөм /ШАХ.1972/.

XASǍ I (GKha.) тулганы цагираг: кольцо тагана; tulγanī xasǎ тулганы цагираг; xētē xasǎ хээтэй цагираг.

XASǍ II (TKha.) цэцэгт ургамал, хаш: бот. тубероза; xasǎ tsetsegtě urγamal хаш цэцэгт ургамал; xasǎ urγamal elbegtē хаш ургамал элбэгтэй; //Mo. qas.

XASǍ III (TKha.) гуяны дотор хэсэг: внутренняя сторона бедра; //Mo. qasa.

XASǍ IY (TKha.) хас тэмдэг: I. свастика; xašǎ temdeg хас тэмдэг; 2. печать; xasǎ tamγatǟ mor̕ хас тамгатай морь; //Mo. qas.

XAŠĀ (TKha.,DKha.,ÖKha.), AŠĀ (Go.,El.,Ba.,Dg.) хашаа: забор, изгородь, ограда; xašā dzasadž selbex хашаа засаж сэлбэх; ašā barix хашаа барих; //Mo. qasiya.

XAŠŪR (Ba.) тулганы хашлага: перегородки тагана; xašūrtǟ tulǎγa хашлагатай тулга.

XATXŪR I: XATXŪR TŌNO (GKha.) нэг төрлийн тооно: круг верхнего отверстия юрты; xatxūr tōnǒtō āël хатгуур тоонотой айл.

XATXŪR II (TKha.), ГATXŪR (Go.), ATГŪR (El.) хатгуур: I. подсвечник; lānī xatxūr лааны хатгуур; 2. шпилька; ůsnī γatxūr үсний хатгуур; //Mo. qataγur, qataquγur.

XATXŪR III: XATXŪR DZŪ (TKha.,GKha.) хатгуур зүү /сүлбээр/: булавка; xatxūrār xatγax хатгуур зүүгээр хатгах; xelxētē xatxūr хэлхээтэй хатгуур зүү.

XÅTMŪR (DKha.,Ů.) галын хайч: шипцы для угля; xåtmūrār γal dzasax галын хайчаар гал засах; xåtmūrār xawtšix галын хайчаар хавчих /S.Mu.1964.IV/.

XATŠIWTŠ/ATSAWTŠ (Go.,El.), XATAWTŠA (Dg.) хатавч: стык решётчатой стены и двери у юрты; gerīn xatšiwtš гэрийн хатавч; atsawtšā oŋγōělγox хатавчаа онгойлгох; // Mo.qatabči.

XAWXĀSLAX (Ōl.) таглах: закупоривать, затыкать, закрывать; toγōγō xawxāslax тогоогоо таглах; sawā xawxāslād tawix саваа таглаад тавих.

XAWXŪRDŽĀ (Min.) үнсний хутгуур: мешалка /для золы/; xawxūrdžār xutxax үнсний хутгуураар хутгах; xawxūrdžār ůněs awax үнсний хутгуураар үнс авах; /S.Mu.1975.II/.

XÅWIRAG (Dg.) R.162; хавирга: I. ребро; xonīnī xawirag хонины хавирга; xawirăgār xatγax хавиргаар хатгах; 2. рёберный; xawirăgan sară хавирган сар; // Mo.qabirγ-a.

XAW^{i}ŠĀ (El.) том хайч: большие ножницы; xaw^{i}šāγār xoń xirγax том хайчаар хонь хяргах.

XAWSAX I (GKha.,Dg.) хавдах: отекать, спухать; xo̊l xawsax хөл хавдах; nůd xawsād bāěnă нүд хавдаад байна /ШАХ.1984/; // Mo. qabudaqu.

XAWSAX II (TKha.) хавсран дэлдэх: бить,ударять; tsan xawsax цан дэлдэх; bo̊mbo̊r xawsax бөмбөр дэлдэх.

XAWSAX III/XAWSĀDAX (TKha.) хамжих, хамсах: делать что-л совместно; приходить на помощь; обьеди-

няться, прилагать свои усилия к усилиям других принимать участие ; adžilā xawsadž xīx ажлаа хамжиж хийх; xawsādadž yawāx хамжиж явах.

XAWTAS/XATAS (GKha.), ГAWTĂS/AWTĂS (El.,Go., Khö.), XAWTĂS (Dg.) хавтас; I. седельные лавки; emēlīn xawtăs эмээлийн хавтас: 2. папка; tsāsăn γawtas цаасан хавтас; 3. створка двери; xālγanī awtăs хаалганы хавтас; //Mo. qabtasu.

XAWTŠIG I (Khot.) шүүгээ /орны дээд, доод талд шахаж тавьдаг/: шкафчик /столик с выдвижными ящичками с обоих сторон кровати/: xawtšig dotor xīw шүүгээ дотор хийв; ornī xöldöx xawtšig орны хөл дэх шүүгээ.

XAWTŠIG II (TKha.), ГAWTŠIG (Ba.), AWTŠIG (El., Bar.) хавчиг: сплюснутый с боков, узкий; γawtšig tasalγā хавчиг тасалгаа; abtšig tolγōētō хавчиг толгойтой; //Mo. qabčig.

XAWTŠŪLГA (GKha.) хөөрөгний даалин: чехол для табакерки; xawtšūlγandă xōrōg xīdeg даалинд хөөрөг хийдэг; xē γarγan oyŏson xawtšūlγa хээ гарган оёсон даалин. /ШАХ.I975/.

XĀLAG (Ü.) K.20; хаалга: ворота, дверь; xašānī xālag хашааны хаалга; gerīn xālag гэрийн хаалга; yawγan xālag явган хаалга; //Mo. qaγalγ-a.

XĀLГАХ (Min.) хайлуулах, хайлгах: расплавлять; плавить; xalxīn darxan xālγadž xīsen халхын дархан хайлган хийсэн /S.Mu.1975.II.57/; altā xālγadž xolix алт хайлуулж холих; //Mo.qayilγaqu.

XĀLXA (Ü.) K.20: хайлах; I. плавиться, расплавляться; растапливаться; tömör xālxa төмөр хайлах; 2. таять; tsas xālxă цас хайлах; 3. уст. почтит к плакать; ūělădž xālxa уйлж хайлах; //Mo. qayilqu.

XĀLMAL (Ü.) K.20; хайлмал: I. расплавленный; xālmal mitāl хайлмал металл; 2. растворённый; xālmal bodis хайлмал бодис; //Mo. qayilumal.

XĀR (Ü.,Min.) K.20; хайр: любовь; xār xišgīg xürtēn sūlγadag хайр хишгийг хүртээн суулгадаг /S.Mu.1975.II.57/; xār setgel хайр сэтгэл; xār durlalīn tuxä хайр дурлалын тухай; //Mo. qayir-a.

XĀRIXĂ (Ü.) K.20; хайрах: I. жарить, поджаривать; xūšūr xārixă хуушуур хайрах; 2. прижигать; xalūn tömörōr xārixă халуун төмрөөр хайрах; 3. обжигать; xūětendě xatsără xārixă хүйтэнд хацраа хайрах; //Mo. qaγariqu.

XĀR[i]TÄ (Ü.) K.20; хайртай: любимый, дорогой; xār[i]tä nöxör min хайртай нөхөр минь; ex orondō xār[i]tä эх орондоо хайртай; //Mo. qayiratai.

XĀRLA (Min.) хайрла: пожалуйста, соизвольте; ovūn uxānī min delgerūlědž xārla оюун ухааны минь дэлгэрүүлж хайрла /S.Mu.1975.II.62/; //Mo. qayirla.

XĀRTSAG (Ü.) K.20; хайрцаг: ящик, коробка, сундучок, ларец; modon xārtsag модон хайрцаг; xārtsagtā tšixer хайрцагтай чихэр; //Mo. qayirčaγ.

XĀTŠ (Ü.) K.20; хайч: I. ножницы; ūēlnī xātš үйлний хайч; tom xātš том хайч; 2. щипцы; γalīn xātš галын хайч; //Mo. qayiči.

XĀĔ (Dzaw.), XĀĔLDĀ (Dar.,El.,Sar.) эргэлзсэн утгатай аялга үг: междометие, выражающи сомнение, недоумения ; xāĕ, yūl boldō мэдэхгүй, юу л бол доо; xāĕ, yaγād ter bilē? мэдэхгүй, яагаад тэр билээ; xāĕldā irēgūĕl bāĕna яасан юм болдоо, ирээгүй л байна /ШАХ.1979/.

XĀĔDAG I (Ar.,El.) хажлага: кант, кайма; dēlīn xāĕdag oyŏx дээлийн хажлага оёх; xāĕdag dzūsex хажлага зүсэх /НАЯ.1969/.

XĀĔDAG II (TKha.,ÖKha.) хөрвөөр саадаг мал: самка животных дояшаяся без подпускания детеныша; xāĕdag ūnē хайдаг үнээ; xāĕdag yamā хайдаг ямаа; // Mo. qayidaγ.

XĀĔDAG III (TKha.) зуйрган, зулгуйч: вкрадчивый,льстивый; xāĕdag xūŋ зуйрган зулгуйч хүн; yāsan xāĕdag er wē яасан зулгуйч эр вэ?.

XĀĔDĀ (GKha.) ай даа, зөвшөөрч таашаасан аялга үг: междометие, выражающее согласие, удовлетворение; xāĕdā sāĕn bāĕna ай даа сайн байна; xāĕdā xū miń ай даа хүү минь.

XĀĔRMAL (Go.,Dzaw.) дугуй боов: пряник, кондитерские изделия /круглые/; xāĕrmal xīx боов хийх; xāĕrmal xāĕraw дугуй боов хайрав;.

XẼ (Ů.) K.20; хэн: кто?; xẽ irē we? хэн ирээ вэ?; xẽ yawaw хэн явав; //Mo. ken.

XEDGEN (Ů.) K.20; хэдгэнэ: шмель; xedgen xatγax хэдгэнэ хатгах; ůxer xedgen үхэр хэдгэнэ;// Mo. kedegen-e.

XEDREG I (TKha.) хэдрэг /нэхий элддэг шүдтэй модон хэрэгсэл/: скребок для выделки кожи; modon xedreg модон хэдрэг; // Mo. kederge.

XEDREG II (TKha.) хэдрэг оосор: чересседельник; xedreg ōsŏr tāĕlax хэдрэг оосор тайлах; xedreg цуā хэдрэг уяа.

XEDŽĀLAN (Ů.) K.20; IXDZĀLAN (Dg.) R.164; хязаалан: четырёхгодовалый /о животных/; xedžālan ůrē хязаалан үрээ; ixdzālan er xoń хязаалан эр хонь; // Mo. kiǰalang, kiǰaγalang.

XEDŽĒ (Ů.) K.20; хэзээ: когда; xedžē irew хэзээ ирэв?;xedžētš́ martaxgůī хэзээ ч мартахгүй; //Mo. keǰiy-e.

XEDŽГĀR (Ů.) K.20; хязгаар: граница,предел, рубеж, край; džůŋ xedžγār зүүн хязгаар; xedžγār nutăgīn xůŋ хязгаар нутгийн хүн; // Mo. kiǰaγar.

XEDŽIM (Dar.) сарлагийн савга: ячья шерсть; sarlagīn xedžim xaētšīlax сарлагийн савга хайчлах; ȯtgȯn xedžimtē sarlag өтгөн савгатай сарлаг /ШАХ.. 1980/.

XEXŪN (Sar.) хэгжүүн: спесивый, надменный; xexūn dzantā kūn хэгжүүн зантай хүн; xexūn xūxed хэгжүүн хүүхэд /СБХ.1962/; //Mo. kegǰigün.

XELXĒ I: XELXĒ TŌNO (GKha.) В.120; уньтайгаа үргэлж тооно: вид тона /круг верхнего отверстия юрты/; не отделяющегося от жердей; xelxē tōnotō gér хэлхээ тоонотой гэр; //Mo.toγono.

XELXĒ II (TKha.) хэлхээс, холбоос: связка контакт; xelxēn tasărax хэлхээ нь тасрах; xelxē suwăd хэлхээ сувд; //Mo. kelkiy-e.

XELTĔGĪ I (Ba.) жижиг сүх: маленький топор, топорик; išgūē xeltĕgī ишгүй жижиг сүх; xeltĕgīgēr mod džidžiglex сүхээр мод жижиглэх.

XELTĔGĪ II (TKha.) хэлтгий, хазгай, тэгш биш; 1. покривившийся набок покосившийся, кривой, косой; 2. криво, боком; xeltĕgī dzaxtā хэлтгий захтай; xeltĕgī tawix хазгай тавих; //Mo. keltegei.

XELTSĔX (Ü.,El.) К.20; хэлэлцэх: 1. разговаривать, обсуждать, разбирать; dzȯwlȯdž xeltsex зөвлөж хэлэлцэх; 2. обсуждаемый, подлежащий обсуждению; xeltsex asūdal хэлэлцэх асуудал; //Mo. kelelčekü.

XENXĚDEG I: XENXĚDEG AWDAR (Ar.) B.120; урдаасаа онгойдог авдар: сундук / открывающийся спереди/.

XENXĚDEG II (TKha.), XENXELDEG (El.) цээжний өмнө хэсэг: передняя часть груди; xēr γartšǐ xenxědeg tsēdžē yaran dzogsōd хээр гарч хэнхэлдэг цээжээ яран зогсоод/MAY/; // Mo. kengküdeg.

XERGELDŽ (Ar.) жижиг хулгана: мышка; endě xergeldž ixtē энд жижиг хулгана ихтэй.

XERĒ I (Ŏw.) хөшигний оосор: шнур для зана - вески; xerēnēsěn цуах оосорноос нь уях; xȯšgȯndȯ xerē xīx хөшгөнд оосор хийх.

XERĒ II (TKha.) хэсэг жүжигчид /энд тэнд явж тоглох/: группа артистов, выступающих на гастролях, гастрольная группа; džüdžigtšǐdīn xerē жүжигчдийн хэсэг.

XERĒ III (TKha.) хэрээ: ворон; xerē ulān xošūtā хэрээ улаан хошуутай;xerē γalūg dūrādž xȯlō xȯldȯx хэрээ галуу дуурайж хөлөө хөлдөөх /АЗД.1978/; // Mo. keriy-e.

XERWĒ (Dar.) дээлийн эмжээр: кайма,обшивка /у дели/; dēlīn xerwē oyox дээлийн эмжээр оёх.

XETEWTŠ (TKha.,ŎKha.) I. түрийвч: кошелёк; xetewtšǐtē mȯngȯ awax түрийвчтэй мөнгө авах; 2. жижиг уут: мешочек; xetewtšǐd xīx жижиг уутанд хийх /ШАХ.1961/.

XETĒSĒ (Go.,Dzaw.,Sar.,El.) B.120; ер нь, угаасаа: с самого начала, вообще; bi xetēsē xotīn xůn би ер нь хотын хүн; xetēsēl ötšixǒń džow угаасаа очих нь зөв;

XETSEL (Go.,El.) чавганц: разг. старуха; manā xetsel xelsen манай чавганц хэлсэн; āēlīn xetsel айлын чавганц.

XETSŪ (TKha.), GETSŪ (Go.,Ba.) хэцүү: прям. и перен. трудный, затруднительный, тяжёлый, тяжкий; tūxad γaxā neg xetsū tōloxod od neg getsū туухад гахай нэг хэцүү, тоолоход од нэг хэцүү/АЗД.1978/; //Mo. kečegü.

XETSŮREX I (Ur.) загнах: ругать, кричать; dzǔggůē xūxēdīg xetsūrex зүггүй хүүхдийг загнах;

XETSŪREX II (TKha.) хэцүүрэх, хаширлах: проявлять осторожность; xetsūrexēń dzów хэцүүрэх нь зөв; xetsůrex xůn šū хаширлах хүн шүү; //Mo. kečegüreků.

XEWEL (Go.,Ba.) хэвлэл: пресса, печать; xewel awax хэвлэл авах; toγ̌tomol xewel тогтмол хэвлэл; //Mo. keblel.

XEWĒ (Dar.) хомоол: лошадиный кал; xǒx xewē owōlox хөх хомоол овоолох; xūrăē xewē tūx хуурай хомоол түүх /СБХ.1962/.

XĒR I: XĒRĪN AM^{i}TAN (Se.,ÖKha.,El.) B.120; чоно: табу. волк; xērīn am^{i}tan agnax чоно агнах; xērīn am^{i}tan xelentstē чоно хилэнцтэй амьтан/НАЯ.1979/;

XĒR II (TKha.,ÖKha.,DKha.), XĒREW (Dar.) хээр: открытое поле, степь; xēr tald xeltsedž ȯgnȯ xetĕ xutγā suγaldž ȯgnȯ хээр талд хэлцэж өгнө, хэт хутгаа сугалж өгнө /АЗД.1978/; // Mo. keger-e.

XĒR III (TKha.,ÖKha.,DKha.) адууны зүс: гнедой /о масти лошади/; xēr mor^{i}ō unax хээр морио унах; xēr unaγa хээр унага; // Mo. keger.

X^{i}ADAXǍ I (Dar.) нисэх: летать; šuwū x^{i}adaxǎ шувуу нисэх; x^{i}adaxǎ met dūlex нисэх мэт дүүлэх /СБХ.1962/.

X^{i}ADAXǍ II (TKha.) алах: убивать, истреблять, уничтожать; am^{i}tnīg x^{i}adaxǎ амьтныг алах; tarwaγa x^{i}addag xün gesen тарвага алдаг хүн гэсэн; // Mo. alaqu.

X^{i}ALΓANAN: X^{i}ALΓANAN TSAW^{i}DAR (Sü.) цавьдар: игреневая /о масти лошади/; x^{i}alγanan tsaw^{i}dar dāγa цавьдар даага; x^{i}alγanan tsaw^{i}dar mor^{i}tŏē xün цавьдар морьтой хүн.

X^{i}AR (GKha.), XÅR (Dg.) R.162; ŠIRA (Ba.) хяр: 1. обруч /луки седла/; emēlīn xår эмээлийн хяр; 2. гребень /возвышенности/; ūlīn šira уулын хяр; // Mo. kir-a.

X^{i}ĀDZ (TKha.,ÖKha.) лам дээлийн эмжээр: обшивка по краям дэли для лам; ȯrgȯn x^{i}ādztǎ lam dēl өргөн эмжээртэй лам дээл.

XIDŽΓĀR (TKha.), ŠIDZΓĀR (Ba.), XEDŽGĀR (Ü.) хязгаар: край предел; xidžγār nutag хязгаар нутаг; dzax šidzγār зах хязгаар; // Mo. kiǰaγar.

XIGDĒS (Go.,El.) өөдөс: лоскутки, обрывки; dāwūnī xigdēs γarax даавууны өөдөс гарах /ШАХ.1979/.

XIL I (Gkha.,El.), XĪL (DKha.) кило /хүнд хөнгөний хэмжээ/: килограмм; neg xil max нэг кило мах; xoyŏr xīl γulir хоёр кило гурил.

XIL II (TKha.) нутаг газрын зааг: граница, рубеж; xil x[i]adzγār хил хязгаар; xilīn tengger tselmeg bāĕγāsā хилийн тэнгэр цэлмэг байгаасай;

XIL III (TKha.) утсан хөгжмийн нум: смычок; xūrīn xil хуурын нум; xūtšĭrīn xil хуучрын нум.

XILAR (GKha.), ŠILAR (Ba.) хялар: косой; xilar nůdtē хялар нүдтэй; x[i]alγana ixedwel dzud bolxo xilar ixedwel soxor bolno хялгана ихэдвэл зуд болно хялар ихэдвэл сохор болно/АЗД.1978/;

XILEN I (Ōl.) цамц: рубаха, рубашка, сорочка; xilengē uγāx цамцаа угаах; xilen ȯmsȯx цамц өмсөх /ШАХ.1976/.

XILEN II (TKha.) хилэн: вельвет; xilen ȯmŏd хилэн өмд; xůren xilen хүрэн хилэн; // Mo. kiling.

XIŊΓAR (TKha.,ŎKha.,DKha.) хянгар: сечка; xiŋγarār nexī xusax хянгараар нэхий хусах; // Mo. kingγar.

XIRA (GKha.), KIMAR (El.), ŠIRAM (Ba.) хярам: напиток из кипячённой воды и молоко tsegē šingen dzūēlīn idē цэгээ, хярам зэрэг шингэн зүйлийн идээ; // Mo. kiram-a.

XIRĒDĚX (Dar.) хөрөөдөх: пилить; mod xirēděx мод хөрөөдөх; ūnīg xirēd үүнийг хөрөөд; // Mo. kirügedekü.

XIRŌ (Dar.), ŠŌRŌ (Ba.) хөрөө: пила; xirōnī ir хөрөөний ир; šōrōndǒ γar xīx хөрөөнд гар хийх; // Mo. kirüge.

XITSŪ: XITSŪ NERTĚ (El.), AM[i]DĀ (TKha.) ижил нэртэй хүмүүс бие биеэ нэрлэх, аминдай оцно фамилец, тёзка; xitsū nerted xelex аминдайд хэлэх.

XITŠIKENĚ (Khot., El.) гичгэнэ: бот. лапчатка гусиная; kitšikeně uxax гичгэнэ ухах; kitšikenīn ūndes гичгэнийн үндэс; // Mo. gičegin-e.

XĪTSĚLEX I (TKha., ŌKha.) худал үг : ложь, враньё, неправда; dzā, tši bitgī xītsělēd bāě за, чи битгий худлаа хэлээд бай /ШАХ.1979/.

XĪTSĚLEX II (TKha.), XĀĚRAX (El.) цай хийцлэх: заправлять чай; tsāě xāěrax цай хийцлэх.

XODǍ (Dar.) үргэлж: всегда, постоянно; xodǎ dūγaraw үргэлж дуугарав; xodǎ xodǎ inēx үргэлж инээх.

XODŌD I (Bu.) B.121; бунцалгасан цагааны хөөс: пена /кипячёного тарака, кумыса/; tsaγānī xodōd цагааны хөөс; xodōd xamǎdž awax цагааны хөөс хамж авах.

XODŌD II (TKha.) ходоод:анат. желудок; xodōd mūtad xōl togtoxgüē, tolγōē mūtad nom togtoxgüē ходоод муутад хоол тогтохгүй,толгой муутад ном тогтохгүй/АЗД.1978/; //Mo. qoduγadu.

XOX^iDOG I (Ōw.,El.,Sar.) адсага, хохьдог: невыделанная кожа; ůsīn xātšildž xox^idog bolγox үсий нь хайчилж адсага болгох; xox^idog dewsex адсага дэвсэх.

XOX^iDOG II (TKha.) амиа хичээх /зан/: себялюбие; эгоизм; dzan gedž xox^idog šū зан гэж хохьдог шүү; xox^idog dzantā хохиур муу зантай.

XOXŪR (Dar.,Khot.) хуурай мод: сухое дерево; xoxūr mod tůx хуурай мод түүх; xoxūr mod tůlex хуурай мод түлэх /ШАХ.1979/.

XOYUL (Ū.) К.21; хоёул: вдвоём, оба, обе; xoyul dūlax хоёул дуулах; //Mo. qoyaγula.

XOLBŌ I (GKha.) тоононы даага: перекладина рамы для верхнего отверстия юрты, радиальные спицы тона ; tōnīn xolbō budax тоонын даага будах; xolbōn xuγarax даага нь хугарах.

XOLBŌ II (TKha.) холбоос /юмыг хооронд нь холбосон зүйл/: родство связь, союз; ax dūgīn xolbō ах дүүгийн холбоо;xolbō barix холбоо барих; //Mo. qolbuγ-a.

XOLBŌLDŽIN: XOLBŌLDŽIN TOWTŠ (Sar.) В.121; дээлийн зэрэгцээ товч: ряд пуговиц /дэли/; xolbōldžīn towtš xadax зэрэгцээ товч хадах.

XOLŎN (ŏl.) B.121; чагт: застёжка треноги; tšȯdrīn alγanda xolŏn xīx чөдрийн алганд чагт хийх.

XOM/XOMĪN ARXI (Sar.)B.121;нөөц архи:водка в запаса; xom xurāx нөөц хураах; xomīn arīxīg wārandă xadăγalax нөөцөлсөн архийг вааранд хадгалах.

XOMĀXĂ (Dar.) хотойх: гнутся; nurūń xomāxă нуруу нь хотойх; dēwerĕń xomāxă дээвэр нь хотойх; // Mo. qotoyiqu.

XOMBŎΓŎ I (Ar.) жижиг богц: дорожная перемётная сумочка; xombŏγōr yum γaŋdzaγālax жижиг богцоор юм ганзагалах; xombŏγŏd xīx богцонд хийх.

XOMBŎΓŎ II (TKha.) шир, хэмэн, уутан сав: сума /из кожи/; xombŏγŏtō atšā том ууттай ачаа; atšānī tom xombŏγŏ ачааны том уут; // Mo. qombuγ-a.

XOMBON: XOMBON ŌNO (GKha.) B.121; хоёр настай ооно: двухгодовалый дзерен; xombon aŋnax ооно агнах.

XOMBŌ I (GKha.) дөш: наковальня; darăxnī xombō дархны дөш; alăx xombō алх дөш.

XOMBŌ II (Go.) хуруувч: напёрсток; xombō xīdž yum oyŏx хуруувч хийж юм оёх; xombō šig džidžig хуруувч шиг жижиг /ШАХ.1969/.

XOMBŌ III (TKha.) хомбого сав: посуда, сосуд; xombōtō sū жижиг савтай сүү; modon xombō модон бортого; // Mo. qombuγ-a.

XOMXŌL (Min.) хомоол: лошадиный кал; arγal xomxōl аргал хомоол; xatǎsan xomxōl хатсан хомоол; // Mo. qomul.

XOMSǑROX (Sar.) B.121; XOMǑSDOX (El.) багасах: сокращаться, уменьшаться; γuril xomsǒrox гурил багасах; xōl xomǒsdox хоол багасах.

XONDǑ (Go.,El.) тохигүй бууц: стоянка; xondondǒ āěl būxgūē тохигүй бууцанд айл буухгүй.

XONDOTŠOG (Ü.) K.21; хондлой: круп /лошади/; morinī xondotšag морины хондлой.

XONGĪLǑГǑ (GKha.) усны том модон хувин: бадья; xongīlǒγǒ dūren том хувин дүүрэн ус.

XONXǑRŪDAS (TKha.,ǑKha.,DKha.) будааны хаягдал: отбросы крупы; šar budā xonxǒrūdas ixtē шар будаа хог ихтэй; xonxǒrūdas xōlǒēŋdǒ nāldax будааны хаягдал хоолойнд наалдах.

XONOG: XONOG BADĀ (DKha.,Ü.) шар будаа: пшено; xonog badānī xonxǒrūdas шар будааны хонхруудас; xonǒg badā tšanax шар будаа чанах /SM. 1964.IV/; // Mo. budaγ-a.

XONŠĀR (Ōl.) хамар: нос; xonšārā dūγarγadž ürgex хамраа дуугаргаж үргэх; tom xonšārtā том хамартай.

XONTŠĀR (Dar.) хамрын үзүүр: кончик носа; xontšārā xarax хамрын үзүүрээ харах; xontšārūn tso - xix хамрын үзүүр рүү нь цохих.

XORΓAN (Ō1.), XOROG (Ü.) K.I2; хорго, өөхөн тос: животный жир, масло; xuwintā̄ xorγan хувинтай тос; bōwnī xorog боовны хорго; // Mo. qorγo.

XORIM (Dar.), XȮRIM (Ü.) K.2I; хурим: I. свадьба; xorim xīx хурим хийх; xȯrim nāĕr хурим найр; 2. уст. пир. пиршество, празднество, dūtā̄ tenger xurγūē tsūtā̄ xūxen xȯrimgǚē дуутай тэнгэр хургүй, цуутай хүүхэн хуримгүй /ААЗ/;

XORMĀ (Ü.) K.2I; XORMŌ (Min.) хормой: I.подол, пола /одежды/; xormā̄γā šūx хормойгоо шуух; dēlīn xormō дээлийн хормой; 2. подножие, подошва /горы/; ūlīn xormā̊ уулын хормой; // Mo. qormai.

XORMAXTŠ́ (Ü.) K.2I; хормогч: фартук; xormoxtš́ ȯmȍsȯx хормогч өмсөх; xormoxtš́ džǖx хормогч зүүх; // Mo. qormuγči.

XORMŌLUX (Ü.) K.2I; хормойлох: класть что-л; в подол, нести в подоле; arγal xormȱlux аргал хормойлох; xormȱldž awax хормойлж авах; // Mo. qormoyilaqu.

XORTOK (Go.,Dzaw.) гортиг: I. циркуль; xortȍkōr dzurax гортигоор зурах; tȯmȯr xortok төмөр гортиг; 2. круг, черта; xortok tatax гортиг татах; γadzar dēr xortok tat газар дээр гортиг тат; // Mo. γortiγ.

XOS I (Bu.) B.I22; тавиур: подставка; полка; xos dēr yum tawix тавиур дээр юм тавих; gerīn xos гэрийн тавиур.

XOS II (Sar.) хошмог: отделка одежды; /в виде полосок и орнаментов/ dēlin xos oyox дээлийн хошмог оёх; xos tawix хошмог тавих; //Mo. qosimaγ.

XOS III (TKha.) хос, хоёр: пара; xos γutal хос гутал; xos moŕ хос морь; xos xosōrō yawax хос хосоороо явах; //Mo. qoos.

XOS IV (TKha.) хос гэдэс: двенадцатиперстная кишка /у мелкого скота/; malīn xos малын хос гэдэс; xosīń tsewerlex хосы нь цэвэрлэх; //Mo. qos.

XOSΓŪR (Dzaw.) хогийн сав: урна для мусора; xosγūrtǎ xog xīw хогийн саванд хог хийв.

XOSĬΓŎ I (Bu.) B.I22; модон цорго: деревянное горлышко /сосуда/; xosĭγōr us γōdziw модон цорговор ус гоожив; rašānī xošiγo рашааны модон цорго.

XOSIΓŎ II (Khot.) модон хүрз: деревянная лопатка; xosiγōr tsas tsewerlex модон хүрзээр цас цэвэрлэх.

XOSIΓŎ III (Ar.) үнсний хутгуур: мешалка для золы; xosiγōr ŭnēs awax үнсний хутгуураар үнс авах; xosiγōr xog arilγax үнсний хутгуураар үнс арилгах.

XOSĬΓŎ IV (Ar.), XOŠŎG (Dar.) малтуур: скребок; xosĭγōr būts maltax малтуураар бууц малтах; xošog aw малтуур ав.

XOŠ (ŎKha.) хос: пара; xoš γutal хос гутал; xoš mor^i tăē yaw хос морьтой яв; //Mo. qoos.

XOŠGIN (GKha.), XȮGTŠIN (DKha.) хөгшин: старый, престарелый; xošgin xůn хөгшин хүн; xȯgtšin moŕ цуах хөгшин морь уях /ШАХ.1984/; //Mo.kögšin.

XOŠGŎRŎX (Ar.) хашгирах: кричать; xůxed xošgirow хүүхэд хашгирав; xošgirŏx sonŏsdox хашгирах сонсдох; //Mo. qašgiraqu.

XOŠNOГO: XOŠNOГO DŽONГŌ (Ar.) малын гэдэс: внутренности /скота/; xošnoγo džonγō arilγax малын гэдэс арилгах.

XOTŎR (Dzaw.) суурь: гурт, табун,отара;xotŏr adū xarūlax сууръ адуу хариулах.

XOTSŎR (Sar.) тачирхан: скудный; xotsŏr urγamal тачирхан ургамал; xotsŏr ůstē тачирхан үстэй /ШАХ.1969/.

XOWDO I (Sar.) хайрцаг: ящик для монет /копилка/; xowdŏndŏ butarxăē mȯŋgȯ tsuglūlaw хайрцаганд бутархай мөнгө цуглуулав.

XOWDŎ II (TKha.) хүжийн сав: удлинённая лодкообразная курительница; xowdondŏ xůdž ūgix ховдонд хүж уугих; xůdžīn xowdŏ хүжийн сав; //Mo. qobdu.

XOWDO III (TKha.) мушгисан ноос /хэсэг/:скрученная, сучёная шерсть; xowdŏ uŋγas хэсэг мушгиа ноос.

XOWOL I (GKha.) үнсний хутгуур: мешалка /для золы/; xowolōr ünēs awax үнсний хутгуураар үнс авах; xowol tosox үнсний хутгуур тосох /ШАХ.1984/.

XOWOL II (TKha.) ховол, ховолгоно (Actae 1): бот. воронец.

XOWOL III (TKha.) нарийн говил хонхор: узкая лощина; modondǒ xowol γarγax модонд говил гаргах; xowǒlōr γarax нарийн говилоор гарах; xowol xotoγor говил хонхор.

XOWTŠ I (GKha.) B.122; бахь: плоскогубцы; клещи; bügdīg awtš büxnīg bütēgtš xowtš xar бүгдийг авч бүхнийг бүтээгч бахь /ААЗ/.

XOWTŠ II (TKha.) ховч: сплетник, ябедник; xoltš mor yawax tusmā xowtš xün yarix tusmā холч морь явах тусмаа ховч хүн ярих тусмаа/АЗД.1978/;

XŌΓŪR (Min.) хойгуур: позади; xōγūrā öngörsö-nīg xōllūlādž... хойгуураа өнгөрснийг хооллуулж... /ААЗ/; xōγūr γarax хойгуур гарах; // Mo. qoyiγur.

XŌXŪDZ I (TKha.,GKha.) сэнжтэй паалантай сав /саахуу хэлбэртэй/ : эмалированная посуда с ушками; sūtē xōxūdz сүүтэй сэнжтэй сав.

XŌXŪDZ II (Dun.) сэнжтэй аяга: кружка; ayanī xōxūdz аяны сэнжтэй аяга.

XŌLBŎĒ (Dun.,El.) хонь барьж авахад хэлэх үг: слово, произносимое напевно при поимке овец; xōlbŏē xōlbŏē gedž xon[i]ō barin xolbow хоолбой хоолбой гэж хонио барин холбов /ШАХ.1984/.

XŌLŎWTŠŎ (DKha.,Ü.) дээлийн зах: ворот, воротник у дели; xōlŏwtšō towtšīlox захаа /хоолойгоо/ товчлох; xōlŏwtšŏ oyox дээлийн зах оёх; // Mo.ǰaq-a

XŌLŌTŌ (Min.) хоолойтой: I.имеющий горло;2. с. голосом, голосистый; xōnōsŏn darădž bår[i]day xonγor såxan xōlōtō хойноос нь дарж барьдаг хонгор сайхан хоолойтой /S.Mu.I975.II/;// Mo.qoγulai tai.

XŌMRĪ (Min.) хоймор: почётная сторона юрты ; xōmrīntån awdărīn amīg sȯxȯdž ůdžwel хоймрын тань авдрын амыг сөхөж үзвэл.../S.Mu.I975.II.56/; // Mo. qoyimor-un.

XŌRDĂX (Dar.) хуурдах: играть на хуре; molor erdenīn tolγŏētō morin xōrār xōrdăx bolŏdž молор эрдэнийн толгойтой морин хуураар хуурдах болж... // Mo. quγurdaqu.

XŌSǪ (Khö.) хоосон: пустой, порожний; baridž bāĕwtš dzūd xōsǫ, barăēdž bāĕwtš dzereglē xōsǫ baxirtš bāĕwtš tsūrăē xōsǫ барьж байвч зүүд хоосон, барайж байвч зэрэглээ хоосон, бахирч байвч цуурай хоосон; // Mo. qoγusun.

XŌŠŌ (Min.) хойшоо: I. к северу; 2. назад; xōšō xarax хойшоо харах.

XŌTŌĔ (DKha.) боодой: ошейник /из шнура, верёвки/; teregnī xōtōĕ тэрэгний боодой; // Mo. boγudai.

XŌWON I (Ŏw.) саахуу: чайник; xōwondŏ tsāĕ ūdlax саахуунд цай уудлах; xōwon ertĕnī saw саахуу эртний сав /СБХ.I958/.

XŌWON II (TKha.) нүүрс ноцоох сав: жаровня; sirmen xōwon ширмэн хоовон; tsaxilγān xōwon цахилгаан хоовон; // Mo. qobong.

XŌĚ (Min.) хонь: овца; xurγan xōĕn nōsōr хурган хонины ноосоор /S.Mu.1975.II.55/; // Mo. qoni.

XȮDȮRȮX (Khot.,Ōl.) нөмрөх: накидывать на себя, надевать, покрываться; dēl xȯdȯrȯx дээл нөмрөх; xȯndžil xȯdȯrȯx хөнжил нөмрөх.

XȮDŮR: XȮDŮR BADĀ (DKha.,Ü.) чангаамал: крупа /вид крупы/; xȯdŭr badā idex чангаамал идэх; xȯdŭr badātā tsāĕ чангаамалтай цай.

XȮGLȮWTŠ (Sü.) B.122; хом: потник, войлок; xȯglȯwtš xīx хом хийх; xȯglȯwtš oyȯw хом оёв.

XȮGȮDŽ (Ü.) K.22; хөгц: плесень; xȯgȯdž ünertex хөгц үнэртэх; xȯgȯdž[i]tē ārūl хөгцтэй ааруул; // Mo. kögǰü.

XȮGȮLDZȮRGȮNȮ (Min.) тагтаа: голубь; xȯgȯldzȯrgȯnȯ nisex тагтаа нисэх.

XȮGŠIN I: XȮGŠIN BŌW (Go.) бин, хуймаг, хайрсан боов: блины, вид лепёшки; xȯgšin bōw idex хайрсан боов идэх; xȯgšin bōw xāĕrax хуймаг хайрах.

XȮGŠIN II (TKha.), GȮŠGIN (GKha.), GȮXSIN (Dg.) хөгшин: старый, престарелый; xȯgšin xün ōrīgō dzalū bolson šig sanana хөгшин хүн өөрийгөө залуу болсон шиг санана /Д.Н/; // Mo. kögšin.

XȮGŠIRȮX I (Sar.) B.I22; гурван настай тэмээ: трёх годовалый верблюд; xȯgširȯx er temē гурван настай эр тэмээ; xȯgširȯx atšāndǎ surγax гурван настай тэмээ ачаанд сургах /ШАХ.1979/.

XȮGŠIRȮX II (TKha.) өтлөх, насжих: стареть, стариться; xȯgširȯx dȯxȯdž nas nambań togtǒdžē хөгшрөх дөхөж нас намба нь тогтжээ/АЗД.1978/; // Mo.kögsirkü.

XȮXXĚ (GKha.), KȮX (El.), GȮXXȎ (Go.,Ba.), GȮX (Dg.), KEX (Min.) хөх: синий, голубой; xȯxxě ȯŋgȯ хөх өнгө; kȯx tarlan xīd kȯk lūsa ȯrgȯnȯm bi хөх тарлан хийд хөх луусаа өргөнө би /S.Mu.1975.II.65/; gȯxxǒ ȯngȯtē хөх өнгөтэй.

XȮXȮL (Go.,Dzaw.) Гөхөл: I. чёлка; xūxědīn xȯxȯl хүүхдийн гөхөл /эвэр/; 2. хохол; morinī xȯxȯl морины Гөхөл /согсоо/ /ШАХ.1972/; // Mo. kökül.

XȮLDŪS (Go.), XŪDES (El.) малын хөлдүү баас: замёрзший навоз; xūrēnī bańdǎ nar xȯldūsār dzodoldodž хүрээний банди нар малын хөлдүү баасаар зодолдож... /ШАХ.1967/.

XȮLĬMȮG (Khot.) хоормог : хормог /род кефира/; xȯlĭmǒg ūw хоормог уув; xȯlĭmog bolox хоормог болох; // Mo. qoγurmaγ.

XȮLȮWTŠ (Ar.) хөлсөвч: потник, воилок /под седло/; emēlīn xȯlȯwtš эмээлийн хөлсөвч; xȯlȯwtš toxom хөлсөвч тохом; // Mo. kölüsübči.

XÔLTĒ (Min.), KÔL (El.) хөлтэй: с ногами; ix xûtš dôrwôŋ xôltē их хүч дөрвөн хөлтэй /S.Mu. 1975.II.57/; //Mo. kȫl-tei.

XÔM (Sū.), KÛM (El.) B.122; шир /үсий нь хайчилсан арьс/: сыромятная кожа; ûxērīn xôm үхрийн шир; kûmôn dewesger ширэн дэвсгэр.

XÔMLŪR (Sar.) хөмөлдрөг: нагрудный ремень /у лошади/; emēlīn xômlūr эмээлийн хөмөлдрөг.

XÔMÔR (Go.) B.122; хөөрхийлөх, өхөөрдөх утгатай аялга үг: междометие, выражающее ласку; ē xômôr gedždē yasan xōrxôn xū we? хөөрхий гэж дээ, яасан хөөрхөн хүү вэ? /НАЯ.1984/.

XÔMŪL (TKha.), XÛMĔL/XÛMÛL (GKha.), KÔMÔL (El.) хөмөл, хөмүүл: лук монгольский; xûmeltē ārtsǎ хөмөлтэй аарц; xûmûl tūdž xatāw хөмөл түүж хатаав; γowīn kômôl говийн хөмүүл; //Mo. kömüli.

XÔNDŽIN (Dar.) хөнжил: одеяло; xôndžin dāwū хөнжил даавуу; xôndžin nômǒrôx хөнжил нөмрөх; //Mo. könǰile.

XÔNGŌ I (Dar.) ширээр хийсэн том ширэн сав, уут: кожаный мешок; xudžirin xôngō хужрын сав; xôŋgǒndō idē xīx том ширэн савд идээ хийх.

XŎNGŌ II/XŎNGĪ (Dar.) зайтай, багтаамжтай: обширный, просторный; имеющий свободное место, пространство; tom gedegeń xŏngīl gesen ŭg ТОМ гэдэг нь хөнгий л /зайтай/ гэсэн үг.

XŎRĬ (Ŭ.) K.2I; XOŘ (Ŏw.) хорь: I. двадцать; xŏr(ĭ) ortšim хорь орчим; xoŕ xŭrex хорь хүрэх; 2. племя хори; xŏr(ĭ) buriad хори буриад; //Mo. qori.

XŎŠMŎL (Dun.) хөвөнтэй: ватный; xŏšmŏl dēl xīw хөвөнтэй дээл хийв; xŏšmŏl xŏndžil хөвөнтэй хөнжил /СБХ.196I/.

XŎŠŎGLŎX (Sar.), GŎŠIGLŎX (Go.,El.) B.I22; хэрчих: нарезать; maxă xŏšŏglŏx мах хэрчих; talxă gŏšiglŏx талх хэрчих.

XŎTSŌNXĔREX (Dar.) уурлах: гневаться; utsārlan xŏtsōnxĕrex уцаарлан уурлах.

XŎTSŌRŎX (Dar.) загнах: ругать, кричать; xŏtsōrŏx durtā kŭn загнах дуртай хүн; āšildž xŏtsōrxōd yāxaw аашилж загнаад яахав.

XŎW (Ŭ.) K.22; хувь: I. часть, порция; xoyor xŏw хоёр хувь; 2. доля, пай; tšinī xŏw чиний хувь; 3. экземпляр, тираж; olon xŏw олон хувь; 4. процент; γurabnī neg xŏw гуравны нэг хувь; 5. судьба, участь; xŏw dzayā хувь заяа; xŏw dzoxiōl хувь зохиол; //Mo. qubi.

XO̊WXO̊ (Sar.) аргалын хайрцаг; ящик для кизяка; xo̊wxo̊d arγal xīx аргалын хайрцагт аргал хийх; xo̊wxo̊tē arγal дөрвөлжтэй аргал.

XO̊WŮN (Ū.) хувин: ведро; xo̊wůn dūren sūgē melteldzūlen хувин дүүрэн сүүгээ мэлтэлзүүлэн; //Mo. quwing.

XO̊WO̊R (Go.) гурилын гулууз: скалка, каталка для раскатывания теста; xo̊wo̊rōr eldex гулуузаар элдэх; xo̊wo̊r mod гулууз мод.

XO̊WO̊SXAL (Ū.) K.22; хувьсгал: революция; arădīn xo̊wo̊sxal ардын хувьсгал; xo̊wo̊sxaltă ulăs хувьсгалт улс; //Mo. qubisqal.

XO̊WSO̊ (DKha.) уушиг: лёгкое, лёгкие; malīn xo̊wso̊ малын уушиг; xo̊wso̊ šig ulān уушиг шиг улаан.

XŌGO̊N/GŪRGĪ (Dun.,El.) хурга барихад хэлэх үг: слово, произносимое при поимке ягнет; xōgo̊n xōgo̊n gesen dū sonosdow хөөгнө хөөгнө гэсэн хүүхдийн дуу сонсдов /ШАХ.1967/.

XŌXO̊D (Dar.) хүүхэд: дети, ребята, дитя; xōxo̊d dūlaldaw хүүхэд дуулалдав; xōxo̊d ūĕlax хүүхэд уйлах; //Mo. kükede.

XŌRTSO̊G (Go.,El.) баярлах, хөл хөөр болох: радоваться; ted ixĕl xōrtso̊g bolow тэд их л хөөр баяр болов; xo̊l xōrtso̊gtē băĕx хөл хөөртэй байх;

XŌRŪLEG (GKha.), XŌRTSEG (Go.) цагаа, буцалгаа: кипячёный тарак, кипячёный кумыс; toγō nerĕsnī

xörüleg тогоо нэрсний цагаа; xörtseg butsalγax цагаа буцалгах.

XÖS (Dar.) хүйс: анат. пупок; xüxdīn xös хүүх-дийн хүйс; xösērēn yalγax хүйсээр нь ялгах; // Mo. küyisü.

XÖ^{i}Š (Ü.) K.22; хойш: I. на север, к северу; 2. назад; xö^{i}šö yawax хойшоо явах; xö^{i}š sūx хойш суух; 3. после; ünēs xö^{i}š үүнээс хойш; 4. союз, раз, разве что коли; tši otšixōs xö^{i}š чи очихоос хойш; // Mo. qoyisi, qoyi(na)γsi.

XÖ^{i}T (Ü.) K.22; хойт; I. северный; xö^{i}t dzüg хойт зүг; 2. задний; xö^{i}t büreg хойт бүүрэг; 3. следующий, будущий, второй; xö^{i}t džil хойт жил; xö^{i}t etseg хойт эцэг; // Mo. qoyidu.

XUĀRLAX (Sar.) B.I22; хуарагнах: располагаться в казарме, располагаться; bāërandā xuārlan tsuglaw байрандаа хуарагнан цуглав; bāërlan xuārlax байрлан хуарагнах; // Mo. quwarangnaqu.

XUDXAX (GKha.), ГUTXAX (Go.,Ba.), UTГAX (El.) хутгах: мешать, перемешивать, смешивать; xolidž xudxax хольж хутгах; xōl γudxax хоол хутгах; ša-naγār utγax шанагаар хутгах; // Mo. qutqaqu.

XULDAX I (Ü.) худалдах: торговать, продавать; barā xuldāx бараа худалдах; xuldan awax tšadwar худалдан авах чадвар; // Mo. qudaldaqu.

XULDAX II (GKha.) B.I23; боох, ороох: завязывать, обвязывать, обвёртывать, упаковывать, бинтовать; xeseg xesēgēr xuldax хэсэг хэсгээр боох; tsāsandă xuldax цаасанд боох.

XULDAX III (TKha.) I. өнгөлөх: придавать блеск, полировать; šalā xuldax шалаа өнгөлөх; 2. бүрхэх: покрывать, обивать; širēgē xuldax ширээгээ бүтээх; //Mo. xuldaqu.

XULΓĀTŠ (Min.) хулгайч: вор; карманиции; xulγātšīg barix хулгайчийг барих; ūrγa barisan xulγātsīg barin bālγadž уурга барьсан хулгайчийг аюулгүй байлгаж.../S.Mu.I975.II.62/;//Mo.qulaγayiči.

XUMAN/XULMAN (Khot.) B.I23; хулгар: корноухий; xuman tšixtē хулгар чихтэй; xulman tšixtē xoń хулгар чихтэй хонь; //Mo. quluγar.

XUMBAΓA (GKha.) хумбагар аяга: чашка, пиала; круглая; xūxēdīn xumbaγa хүүхдийн хумбагар аяга; modon xumbaγa модон хумбага; //Mo. ayaγ-a.

XUMĬ I (Se.) нэг төрлийн будаа: один вид из крупы.

XUMĬ II (TKha.) боо, эмхлэ, боох, эмхлэх: обвязывать, завязывать, завязать; yumā xumi юмаа эмхэл, бөөгнүүл; bušūxan xumi бушуухан боо; //Mo. qumi.

XUNDZĂ I (Go.,Dzaw.,Sar.) том араг: крупная корзина /для сбора кизяка/; xundzār arγal tūdeg том аргаар аргал түүдэг; xundzātā nowšī том арагтай новш /ШАХ.I976/.

XUNDZĂ II/XUNDZĂTŠIN (GKha.) B.I23; наймаачин: торговец, коммерсант, купец; ene dzaxīn xundză-tšin энэ захын наймаачин; xundzătšin xůŋ, наймаачин хүн.

XUNDZĂ III (El.) цагаан модон хайрцаг: деревянный ящик; xundzăndă nōs xīdź tawiw модон хайрца-ганд ноос хийж тавив. xundză tsāĕ хайрцаг цай.

XUNГASŪ (El.) нялуун, хайртай: любимый, вирадчивость, слащаваеть; terĕ xůnī xunγasū gedegeń тэр хүний нялуун гэдэг нь.

XUN^iĀS (TKha.), ALĂГANĪ XUN^iĀS (Sar.) алганы зураас, хээ: линия ладони; alăγanī xun^iāsandă ůr-gůs огох алганы зураас руу өргөс орох.

XUN^kXĒL (Go.,Ba.), XŮNKĒL (Khot.,El.,Sar.) хүнхээл: бот. лук песчаный; xun^kxēl tūx xůnkel xōlondŏ xīx хүнхээл хоолонд хийх; // Mo. küngkel.

XUNTŪ (GKha.) B.I23; захидлын дугтуй: конверт; xuntūtā dzaxidal ůgůw дугтуйтай захидал өгөв /АЗД. 1978/; xuntū awax дугтуй авах.

XURĂГAN I XURГANLŪ (TKha.,GKha.) ус, айргийн ган: чан, кадка бочка; xurăγan lūγār us awax усны гангаар ус авах; āĕrăgīn xurăγan lū айргийн ган.

XURĂГAN II (Ōl.) хуруу: I. палец; γarīn xurγan гарын хуруу; 2. спицы; tōnŏnī xurăγan тоононы хуруу; // Mo. quruγu.

XURĀΓŪL (Sü.) хүйдэс: мёрзлый помёт /скота/; ȯwȯldžōndȯ̆ xurāγūl owōlox өвөлжөөнд хүйдэс овоолох; xȯldū̊ xarāγūl хөлдүү хүйдэс /ШАХ.1977/.

XURDĂ (Min.), XU̥RŪ̥D (Ū.) K.23; XURŪ̊S (Khö.) хурууд: хурут, спрессованный творог; xurdă idex хурууд идэх; sūgēr xu̥rū̥d xīx сүүгээр хурууд хийх; xu̥rū̥d xatāw хурууд хатаав; //Mo. qurud.

XURΓĪN (Öw.) үеийн: ровесник; nasār minī xurγīn xu̇n насаар миний үеийн хүн;xurγīn xu̇mū̇s үеийн хүмүүс /СБХ.1961/.

XURIΓĂN I (Dar.) хурга: ягнёнок; xoń xuriγălaw хонь хургалав; xuriγăn xar[i]ūlax хурга харьулах; //Mo. quraγ-a.

XURIΓĂN II (Dar.), XU̥RU̥ (Ū.) K.23; хуруу: I. палец; tom xuriγăn эрхий хуруу; džidžig xuriγăn чигчий хуруу;2. спицы; tōnonī xu̥ru̥ тоононы хуруу; 3. бельмо; nu̇deŋdē xu̥ru̥tā̈ xu̇n нүдэндээ хуруутай /үүлтэй/ хүн; 4. пальцеобразный; xu̥ru̥ šil хуруу шил; //Mo. quruγu.

XURMAŠ (Min.) навтас: лохмотья, лоскуты; esgī xurmaš эсгий навтас; xurmaš dzūědž xīx навтас зүйж хийх;/S.Mu.1976.II.53/;

XURŪLΓĂ (Dar.) эмжээр: кайма, обшивка по краям бортов, рукавов шубы и т.п.; dēlīn xurūlγa дээлийн эмжээр; xoyar xurūlγatā̈ dēl хоёр эмжээр тэй дээл.

XURWIS (Dar.), XIRWAS (El.) хярвас: запах горелой шерсти, ткани, гарь; xurwis ůnertex хярвас үнэртэх; tolγōě xurwislax толгой хярваслах; xirwastā̈ šȯl хярвастай шөл /ШАХ.1962/; //Mo. kirbasu.

XUSГAX (Khe.) хутгах, холих: мешать, перемешивать, смешивать; xōl xusγax хоол хутгах; xol[i]dž xusγax хольж хутгах /НАЯ.1984/.

XUTS I (Ba.) хул аяга: большая деревянная пиала для кумыса; xutstā̈ āěrag хултай айраг; xuts ayăγār ūx хул аягаар уух.

XUTS II (TKha.), ГUTS (Go.,Ba.), UTSA(El.) агтлаагүй эр хонь: баран-производитель; xuts tawix хуц тавих; xutsā yalγax хуцаа ялгах; //Mo. quča.

XUWIŠIGSĂX (Ur.,Khot.) донгодох: куковать, /о кукушке/; ōěd xȯxō̇ xuwišigsăx ойд хөхөө донгодох; //Mo. dongγudaqu.

XUWTAS (Min.,El.), ГUWTSAS (Go.,Ba.), UWTSAS (El.) хувцас: одежда; adžīlīn xuwtas ажлын хувцас; xuwtasā ȯmŏsȯx хувцсаа өмсөх; //Mo. qubčasu.

XŪ I (Go.), XŪГĀRĀ (El.,Sar.) бүгд, цөм; бүрмөсөн: все; xū yawax бүгд явах; xū minī nom цөм миний ном; xūγārā irew бүгд ирэв.

XŪ II (Sü.,Bu.) домбо шиг сав: кувшинообразный сосуд; xū sawandă tsā̈ě ūdlaw домбон саванд цай уудлав; xūtā̈ sū домбон савтай сүү /ШАХ.1976/.

XŪ III (Min.) хуй: смерч, вихрь; xůtšte xū хүчтэй хуй; xū sal[i]xi xurdan tūrā хуй салхи хурдан туурай /S.Mu.1975.II.64/; //Mo. qui.

XŪLIN (GKha.) сэнжтэй амсар задгай гуулин хувин: латунное ведро; xūlintā̈ sṻ гуулин хувинтай сүү.

XŬĒ I (Ba.), XŌ[i] (Ü.) цоожны гаднах гэр: корпус замка; xŭēd ůrgŏs tārūlax цоожинд өргөс тааруулах; tom xō̄[i] том цоожны гэр.

XŬĒ II (TKha.) салхи: смерч,вихрь; xŭē sal[i]xi хуй салхи; elěsen xŭē bolox элсэн хуй болох; xŭē bosox хуй босох.

XŬĒ III (TKha.) бүхэл, нэг толгой /хуйлаастай/: свёрток, рулон; neg xŭē torγo нэг боодол торго; tawan xŭē tsās таван толгой цаас.

XŬĒ IV (TKha.) хурал хуй: собрание, заседание; xural xŭē bolox gene хурал хуй болох гэнэ.

XŬĒ V (TKha.) нэг зүйлийн шувуу: вид птицы; xŭē šuwū хуй шувуу; xŭē šādzγā̈ хуй шаазгай /S.Mu. 1976.II.63./.

XŬĒMAG I (Ar.) хайлмаг: кушанье из растопленной пенки; xŭēmag idex хайлмаг идэх; džotšindŏ xŭīmag xīdž ůgŏw зочинд хайлмаг хийж өгөв.

XŬĒMAG II (TKha.) нэг төрлийн боов, хуймаг: блины; xŭēmag xāěrax хуймаг хайрах; xŭēmag xīx боов хийх.

XU¹WĂS (DKha.,Ü.) данх: чайник; xu¹wăstā̈ tsāĕ данхтай цай; γūlin xū¹wăs гуулин данх; xū¹wăsā tsewerlex данхаа цэвэрлэх;/S.Mu.1964.IV).

XỤDAГ (Ü.) K.22; худаг: колодец; xụdaγ uxax худаг ухах; xụdγās us awax худгаас ус авах; //Mo. xudduγ.

XỤDAL (Ü.) K.22; худал: I. неправда, ложь, вранье; xụdal üg худал үг; 2. ложный, неправдивый, притворный; xụdal xūrmag худал хуурмаг; xụdlā xelex худлаа хэлэх; //Mo. qudal.

XỤL (Ü.) K.22; хул: саврасый /о масти/; xụl mor¹tŏē xün хул морьтой хүн; //Mo. qulu.

XỤLA (Ü.) K.22; хулан: кулан, дикая лошадь; xụla taxi elbegtē хулан тахь элбэгтэй; xụla γow¹d am¹dardag хулан говьд амьдардаг; //Mo. qulan.

XỤLDĀ (Ü.) K.23; худалдаа: торговля; продажа; xụldā xīx худалдаа хийх; noγōnī xụldā ногооны худалдаа; //Mo. qudalduγ-a.

XỤLDĀTŠ (Ü.) K.23; худалдаачин: торговец; купец; γadādīn xụldātš гадаадын худалдаачин; damīn xụldātš дамын худалдаачин; //Mo. qudalduγačin.

XỤLГAN (Ü.) K.23; XULUГUN (ÖKha.) Вл.347; хулгана: I. мышь; xụlγanīn xöyō хулганын хөөө; xụlγan ürlex хулгана үүрлэх; 2. первый год двенадцатилетного животного цикла; xulluγun džil хулгана жил; //Mo. qulaγan-a.

XUMŎS (Ü.) K.23; хумс: ноготь; коготь; xŏlīn xumŏs хөлийн хумс; xumăsīn tšinē хумсын чинээ; // Mo. kimusu.

XUNDAГA/XUNDAГ (Ü.) K.23; хундага: рюмка, бокал, чарка; xundaγa barix хундага барих; xundaγ ŏrgŏx хундага өргөх; // Mo. qundaγ-a.

XURDA (Ü.) K.23; хурдан: 1. быстрота, скорость, быстрый, скорый; xurda moŕ хурдан морь; xurda bū хурдан буу; 2. быстро; xurda irex хурдан ирэх; xurda uŋšix хурдан унших; // Mo. qurdun.

XURГA/XURAГ (Ü.) K.23; хурга: 1. ягнёнок; xurγa xar^iūlax хурга хариулах; xuraγnī arĭs хурганы арьс; 2. в названии растений; xurγan artsă хурган арц; xuraγan tšix хурган чих; // Mo. quraγ-a.

XURUWTŠ (Ü.) K.23; хуруувч: напёрсток; xuruwtšin tšinē хуруувчин чинээ; xuruwtš xīdž oyŏx хуруувч хийж оёх; // Mo. quruγubči.

XUWŪLDŽŎГAN (Ü.) K.23; хувалз: 1. зоол. оплодотворённая самка клеща; malīn xatšig xuwūldžŏγan tūx малын хачиг хувалз тѳѳх; 2. перен. паразит; xūnī xŏdŏlmŏrīg xuwūldžŏγan metĕ sorogtš хүний хөдөлмөрийг хувалз мэт сорогч; // Mo. qubalǰa.

XŪR (Ü.) K.23; хуур: хур, смычковый музыкальный инструмент; morin xūr морин хуур; aman xūr ūlēx аман хуур үлээх; // Mo. quγur.

XŪRĀ[i] (Ü.) K.23; хуурай: I. напильник, подпилок; xūrā[i]γār xorō irlex хуурайгаар хөрөө ирлэх; narīn xūrā[i] нарийн хуурай; 2. сухой; xūrā[i] dzam хуурай зам; xūrā[i] γadzar хуурай газар; //Mo. qaγurai.

XŪTSI̭ (Ü.) K.23; хуучин: I. старый, поношенный; xūtsi̭ dēl хуучин дээл; 2. старый, старинный; xūtsi̭ tanil хуучин танил; //Mo. qaγuči, qaγučin.

XŮ (Ü.) K.23; XŪN (Dar.) хүн: человек, люди; γadănīn xů гадны хүн; xeseg xūn yabaxār bolow хэсэг хүн явахаар болов; xūn axtā хүн ахтай; //Mo. kümün.

XŮDĔRĔX (Khö.,Ōl.), XŎDŎRŎX (GKha.) нөмрөх: надевать, накрываться, покрываться; dēlē xůder цээлээ нөмөр; xŏndžil xůdĕrēd xewtĕx хөнжил нөмрөөд хэвт /ШАХ.1976/.

XŮDŽĔGENĔ (Dar.) оготно: зоол. мышь-полёвка.

XŮDŽŪ (Ü.) K.23; хүзүү: шея, шейные позвонки; aman xůdžū xatan xůdžū аман хүзүү, хатан хүзүү; перен. bůdūn xůdžūtē xūxed бүдүүн хүзүүтэй /их зантай, ихэрхүү/ хүүхэд; //Mo. küǰügü.

XŮXĒ I (GKha.) төвөнх: гортань, кодык; xůxē tomtō төвөнх томтой; xůxē owōĕx төвөнх овойх.

XŮXĒ II (TKha.), XŮXĒ (DKha.) зуухны хүхээ: дымоход; dzūxnī xůxē tsewerlew зуухны хүхээг цэвэрлэв; //Mo. kükege.

XŮXŮ̄R (Khö.) давсны уут: мешок для соли; xůxů̄r-tē dawǎs ууттай давс; xůxů̄rtě xītšex давсны уутанд хийчих.

XŮMSŮ̄D (Dg.) R.164; ХҮМҮҮС: люди, население; xůmsů̄d irex ХҮМҮҮС ирэх; xůmsů̄d yawaw ХҮМҮҮС явав; // Mo. kümüs.

XŮNDŮI (GKha.) хөндий: полый, пустой; xůn-dů^{i} bāěšin хөндий байшин; xůndůi gerě хөндий гэр; // Mo. köndei.

XŮR (El.) хөрзөн: уплотнившийся навоз, назём; o̊wo̊ldžōnī xůr өвөлжөөний хөрзөн; xůr to̊lo̊x хөрзөн түлэх; // Mo. körǰeng.

XŮRDZĚX (Dar.) урамдах: реветь /об оленях, быках/; bux xůrdzěx бух урамдах; ūlandǎ buγa xůr-dzěx ууланд буга урамдах /ШАХ.1972/.

XŮREГAX/XURAX/KURAX (Dg.,El.) хүргэн ах: старший зять, муж старшей сестры; xůreγax xo̊dōnōs irex хүргэн ах хөдөөнөөс ирэх; xuraxad xelex хүргэн ахад хэлэх.

XŮRĒT (GKha.) нэг зүйлийн тогоо: вид котла; xů-rēt dūren tsaγā тогоо дүүрэн цагаа; sūnī xůrēt сүүний тогоо.

XŮRGḚ̌ (Ů.) хүргэн: зять; xůrgḛ̌ xůn xůtšē хүргэн хүн хүчээ /ААЗ/; xůrgědḛ̄ xelex хүргэндээ хэлэх; // Mo. kürgen.

XŪ I (Ōl.) хүйс: пупок; xū́n tsūglex хүйс нь цуглэх; xūnī xū xonxor, busad amⁱtănī xū towγar хүний хүйс хонхор, бусад амьтны хүйс товгор /ААЗ/; //Mo. küisü.

XŪ II (TKha.), XŌ (Dar.) эрэгтэй хүүхэд: сын, мальчик; xū tȯrsȯn эрэгтэй хүүхэд төрсөн; xū olontō хүү-/эрэгтэй/ олонтой; //Mo. köbegün.

XŪ III (TKha.) I. юм хадгалах газар: камера хранения; xūndĕ yumă xadγalūlax юм хадгалах газар эд юмаа хадгалуулах; 2. өсөж нэмэгдэх хувь /мөнгөний/: процент, прирост; sanxū санхүү; xūtē mȯŋgȯ хүүтэй мөнгө; xū tȯlȯx хүү төлөх; //Mo.keü.

XŪ IV (TKha.) хүч нэмэгдүүлэх үг: усил. частица при глаголах; xū tatax хүү татах; xū xū tatād uraw хүү хүү татаад урав; //Mo. kü.

XŪXḚ/XŪXṵ̈ (Ū.) K.24; хүүхэн: девушка, женщина; xūxṵ̈ awax хүүхэн авах; ene xūxḛ xelew энэ хүүхэн хэлэв; //Mo. keüken.

XŪS/XŌⁱS EDŽ (DKha.,Ū.) эх баригч : акушерка; xōⁱs ēdžidē dzolγox эх барьсан ээждээ золгох; xūs ēdžidē otšix эх барьсан ээждээ очих /S.Mu. 1964.IV/.

XŪⁱTḚ (Ū.) K.24; XĪTḚ (Go.,El.), XĒTĔN (Khot.), XEⁱTEN (Ba.) хүйтэн: холод, мороз, стужа; γadā xūⁱtḛ bolow гадаа хүйтэн болов; xītḛ ȯdȯr хүйтэн өдөр; xīten tsāĕ хүйтэн цай; //Mo. küyiten.

I

IDEN : ID XAW(TKha) ид: I. удаль; 2. сила; iden būrax ид буурах; 3. ловкость, умение; iden tšadal ид чадал; 4. разгар чего-л; iden dundā yawņa ид дундаа явна; //Mo. ide.

IDĒ: IDĒNĪ MOD (Öw.,El.) ааруулын дэлгэц: доска для сушки творога; idēnī modon dēr ēdzgī xatāw дэлгэц дээр ээзгий хатаав.

ID^q XAX (GKha.) ятгах: уговаривать; id^q xadž ůgendē orūlax эж үгэндээ оруулах; tūnīg id^q xax түүнийг ятгах /ШАХ.1984/; //Mo. itqaqu.

IDŽ (GKha.) ээж: мама; idž xȯdōnōs irew ээж хөдөөнөөс ирэв; idž dūdaw ээж дуудав; //Mo. eǰi, iǰi.

IDŽĪ: IDŽĪ AXĂĒ (Go.,El.), IDZĀXĂĒ (Sar.) B. 103; найз, нөхөр: друг, приятель, подруга; idžī axăē boldžē найз нөхөр болжээ; bidĕnīg ůdžēd idzāxăē boltsŏγōdž băĕw биднийг үзээд найз нөхөд шиг л байв. /НАЯ/.

IXĔDŽĒL (Dar.) хижээл нас: в годах, пожилой, старый; ixĕdžēl nasănī xůŋ хижээл насны хүн; /ДАД/; //Mo. kiǰiyel.

IXER I JIXIR (ůO), DŽIXIR (ůE,Khu), TŠIXXER Вл. 109,407; К.24; чихэр: сахар, конфета; ixer idex чихэр идэх; //Mo. šikir, čikir.

IXER II (TKha.) ихэр: близнецы, двойня; ixer oxin ихэр охин; ixer xǖxědǖd ихэр хүүхдүүд;// Mo. iker-e.

IXEŠ (Khot.) малын им: метка /в виде подреза на ушах скота/; xon^{i}ō ixešlex хонио имлэх; tsūlbar ixeštē xurăγa цуулбар имтэй хурга /ШАХ.1981/.

IXSAX (GKha.) ихсэх: увеличиваться; borō ixsax tȯlȯwtē бороо ихсэх төлөвтэй; // Mo. yekesekü.

ILANГUYĀ (DKha.) ялангуяа: особенно; ilanγuyā xȯdō ik tsaastā bāěna ялангуяа хөдөө их цастай байна; ilanγuya xotod xǖěten bāěna ялангуяа хотод хүйтэн байна; // Mo. ilangγuy-a.

ILĀ I(Min.), ELĀ~JĖLĀ (üO) K.13; ялаа: муха, мушка, мошка; ilā batγana ялаа батгана; elānī xor tsatsax ялааны хор цацах; // Mo. ilaγ-a.

ILĀ II ILĒ (GKha.) шумуул: комар; ilā xadzax шумуул хазах; ilā ixtē γadzar шумуул ихтэй газар.

ILГĀ (GKha.) ялгаа: отличие, различие; ene xoyor ilγā alăγa энэ хоёр ялгаа алга; ilγātā bāix ялгаатай байх; // Mo. ilγaγ-a.

ILTAГĀ (üO.), ŠELTAГĀ (üE, Khu, ab) K.24. шалтгаан: 1. причина; utšir iltaγā учир шалтгаан; 2. эвф. утробный плод; tšuxal šeltaγātā чухал шалтгаантай // Mo. šiltaγan.

ILTŠ (Ba.,El.) элч; I. нарочный, гонец,курьер; iltš yawūlax элч явуулах; iltš tölölögtš элч төлөөлөгч; 2. тепло, теплотворность; iltš ūsgegtš элч үүсгэгч; naranī iltš нарны элч; // Mo. elči.

IMREG (Ba.) Б.2I; бантан: мучной суп; xūxĕded imĕreg toxiromdžītŏē хүүхдэд бантан тохиромжтой; imĕreg xīw бантан хийв.

INGĔ^k^XEX (GKha.) ингэх: делать так, таким образом; ingĕ^k^xedž sāĕxan dūldag bāĕx gedž ингэж сайхан дуулдаг байх гэж /АЗД.I978/; ingĕ^k^xedž xel ингэж хэл; // Mo. inggijü.

IRGĔ (Ü.) иргэн: гражданин; irgĕnī dāĕnī üyĕd иргэний дайны үед; γadādīn irgĕ гадаадын иргэн; // Mo. irgen.

IRXE/YERXE (Ü.) К.24; ширх: вошь скота; malīn irxe малын ширх; tarwaγani yirxe тарваганы ширх; // Mo. širke.

IRIWTŠ (Dar.) сүхний ир хамгаалагч гэр: футляр топора; sūxendĕ irewtš oyŏw сүхэнд ирэвч оёв; sūxnī iriwtšīn aw сүхний гэрий нь ав; // Mo. ger.

IRŪNE (GKha.), IRŪL (Go.,El.) ирвэл: I. если придёшь /зайдешь/; manāĕd irūne sāĕn bāĕna манайд ирвэл сайн байна; 2. можешь приити; marγāš irūl irērē маргааш ирвэл ирээрэй; // Mo. irbel.

IT(Ă)X/ ŠI'T'AXA (Ü.) К.24; шатах: I. гореть, сгорать, пылать; it('a)džäna шатаж байна; 2.горючий; šitaxa dzūil шатах зүйл;// Mo. šitaqu.

ITŠĒM (Min.) ичээх: вызывающий стыд; xu̇n itšēm u̇g xelex хүн ичээх үг хэлэх; axīg miń itšēm saxaw ахыг минь ичээх шахав; // Mo. ičigekü.

ITŠMĒ (Dar.) арвай: ячмень; itšmē tarix арвай тарих; itšmēn γuril xīx арвайн гурил хийх.

ITŠRENDĒ (Dzaw.,DKha.) тэвчих, биеэ барих; I. терпеть, сдерживаться; 2. быть скованным; bi itšrendēl ȯngȯrlȫ би тэвчиж л өнгөрлөө; terĕ itšrendē u̇g xelseŋgu̇̆ē тэр биеэ бариад л үг хэлсэнгүй.

IWELĔXĔ (Khot.) шингэн юмыг юүлэх: приливать; us iwelĕxĕ ус юүлэх; neg sawnās nȯgȫd iwelĕxĕ нэг савнаас нөгөөд юүлэх /ШАХ.I972/.

Ī I (Ü.) өвлийн малгай: вид зимней шапки; ī malγǎē ȯmȯsȯx өвлийн малгай өмсөх /S.Mu.I964.IV/.

Ī II (TKha.) айлгах утгатай аялга үг: междометие,выражающее испуг; ī tsānǎ tšiń ий цаана чинь; ī yu be ий юу вэ?.

Ī III (TKha.) үүн: основа местоимения "энэ" употр. только с послелогами и в косвенных падежах до этого, прежде ; īnēs urīd u̇džēgu̇̆ē үүнээс урьд үзээгүй.

Ī IV (TKha.) иш /аялга үг/: междометие увы; ī tšǎwās xarād ȯrȯwdȯw иш чаавaac, хараад өрөвдөв; ī dzāĕlūl dā иш зайлуул даа.

ĪXĔ (Dar.) хийх: делать; īxĕn tšuxal хийх нь чухал; īxĕd amarxan хийхэд амархан; // Mo. kikü.

ĪRĀM (Dar.) ингэж хийх: делать так; īrām gesen yum хийх гэсэн юм; īrām bololtōē ингэж хийх бололтой /СБХ.1962/.

ĪSĔ (Ü.) саван: мыло; īsēr uγāx савангаар угаах γarīn īsĕ гарын саван; /S.Mu.1964.IV/.

ĪŠĔ (Dar.) нааш: сюда, поближе; īšĕń dūd нааш нь дууд; tšī īšĕ xurdan ir чи нааш хурдан ир.

Y

YAD: ARΓALĪN YAD (Ü.) аргалын хайрцаг: ящик для кизяка; yadandă arγal xīx аргалын хайрцагт аргал хийх; arγalīn yadā γadā tawix аргалын хайрцагаа гадаа тавих/S.Mu.1964.IV/.

YAXAR/YAXĂRAX (Ü.) K.24; чахрах: скрипеть /напр.о не смазанной телеге,арбе/; yaxărax tšimē sonsogdow чахрах чимээ сонсогдов; // Mo. čiqaraqu.

YALARXAX (TKha.,ŎKha.,DKha.) туних: заставлять упрашивать себя; tši bitgī yalarxād bāē битгий туниад бай; yalarxax xereggǖē тунирхах хэрэггүй.

YALĀRXAX (TKha.) ялаархах: страдать от мошки; mori yalārxād tsowxōtšix морь ялаархаад цовхчих.

YAŊDAN I (Dar.) B.103; зуух: печь, печка; yaŋdandă γal tǖlex зууханд гал түлэх; yandangīn ǖnĕs зуухны үнс.

YAŊDAN II (TKha.) яндаң: дымовая труба; yandaŋγār utā bāgina яндангаар утаа баагина; yandan gȫwȫx яндан гөвөх; // Mo. yangdung.

YANDĀ (Dar.) том шанага: большая разливательная ложка; ковш; yandāγār tsāĕ ūdlax том шанагаар цай уудлах; yandā sū xīx шанага сүү хийх /СБХ.1962/.

YANDZĂΓĀX (GKha.) янцгаах: ржать; moŕ yandzăγāx морь янцгаах; ɥyātā unaγă yandzăγāw уяатай унага янцгаав; // Mo. inčaγaqu.

YANDZĂGŮĒ I (TKha.,GKha.) боломжгүй, аргагүй, тэгэхгүй: I. невозможный; ter yandzăgůē тэр боломжгүй; 2. безвыходный, невозможный; yamartš̊ yandzăgůē ямар ч аргагүй; 3. не делать; yandzăgůē boloItŏē тэгэхгүй бололтой.

YANDZĂGŮĒ II (TKha.) үзэмжгүй: неприглядный; xew yandzăgůē γutal үзэмжгүй гутал; xelber yandzăgůē bāĕšin хэлбэр үзэмжгүй байшин.

YANDZĂGŮĒ III (TKha.) олон зан гаргах: проявлять непостоянство характера; terĕ yandzăgůē bāĕw тэр олон зан гаргаж байв; ixĕ yandzăgůē bāĕsan их олон зан гаргаж байсан.

YAŊDZAN (GKha.) янз бүрийн: разнородный, различный; delgūrēs yandzan yum awaw дэлгүүрээс янз бүрийн юм авав; yandzan xůmūs tsuglax янз бүрийн хүмүүс цуглах; // Mo. yangǰu büri.

YANDZŪ̥R (Ü.) K.24; янжуур: сигарета; yandzū̥r awax янжуур авах; yandzū̥r damaγīg tatĭya gewel yandzīn ůner xanxăلād bāĕna янжуур тамхийг татья гэвэл янзын үнэр ханхлаад байна /МАД/; //Mo. yangǰuur.

YANSĂ (Ü.) K.24; янз: вид, форма, тип, стиль; yansă sā̤tā̈ yum янз сайтай юм; xelber yansa хэлбэр янз; //Mo. yangǰu.

YANTĀ (Min.) янтай: чернильница; bexīn yantā бэхийн янтай; bīr yantā бийр янтай;/S.Mu.I975.II.56/; //Mo. yangtai.

YANTŠIN I (Go.,Dzaw.) байшингийн тааз: потолок; yantšindă tsās nāx таазанд цаас наах; yantšingīn šoxoē unax таазны шохой унах.

YANTŠIN II (Ar.) ханз: лежанка, нары;xalūn yantšin халуун ханз; yantšintā̈ bāĕšin ханзтай байшин /ШАХ.I974/.

YARXA/YERXA/ŠĂRX (Ü.) K.25;шарх: рана; yarxa bōx шарх боох; sumnī yerxa sedĕrex сумны шарх сэдрэх; //Mo. širq-a.

YARIXDĀR (GKha.) ярьсны дараа, ярихаар: после разговора, беседы; baxšīg yarixdār bidĕ tarsan багшийг ярьсны дараа бид тарсан; yarixdārăń xelērē ярихаар нь хэлээрэй.

YȦŔIN (Ü.) K.25; ярих: говоря с кем-л; разговаривая, рассказывая ; yȧrin toxi-

rox ярин тохирох; yårin xelex ярих хэлэх; //Mo. yariqu.

YARLAG (Ü.) K.25; сарлаг: зоол. сарлык, як; yarlagīn sawγa ix сарлагийн савга их; yarlag ūlandă sāĕn mal сарлаг ууланд сайн мал; //Mo. sarluγ.

YASTA̰ (Ü.) K.25; ястан: народность; olon yasta̰ олон ястан; yasta̰ bürīn yar^iā ōr ястан бүрийн яриа өөр; //Mo. yasutan.

YAWAN/YAWAN/JAPXA (Ü.) K.25; явах: ходить, ездить, идти, ехать; adzildă yawan ажилд явах; γadūr yawan гадуур явах; //Mo. yabuqu.

YAWIR (Go.) шавах, шавардах: замазывать /глиной с соломой или травой/, штукатурить yawirăń üldēd bāĕγā шавардах нь үлдээд байгаа.

YAWTŠĬXUYE (GKha.) явбал: если пойдёшь, поедешь; yawtšĭxuye xelērē явбал хэлээрэй; xerew yawtšĭxuye xurdan ergedž irne хэрэв явбал хурдан эргэж ирнэ; //Mo. yabubal.

YAWŪLAN (Ü.) K.25; явуул: прохожий, проезжающий человек; yawūlan xün явуулын хүн; yawūlan mal явуулын мал; //Mo. yabuγul.

YĀMĪ (Se.), YŪMǞ (Dar.) будаа, хэмхдэг амуу: крупа.

YEDZRAX (GKha.) яарах: спешить, торопиться; bi yedzrax xeregtē bāĕna би яарах хэрэгтэй байна; yedzrawal dārna яарвал даарна; //Mo. yaγaraqu.

YELGŮR/YALΓŪR (Go.), ILΓAW/.. (GKha.) ялгавар: различие, отличие; xoyor tōnī .elgůr хоёр тооны ялгавар; ene xoyor ilγawartā .um энэ хоёр ялгавартай юм; //Mo. ilγaburi.

YENDER (Min.,El.) индэр: трибуна; yender dērēs ůg xelew индэр дээрээс үг хэлэв; //Mo. inder.

YENDŮ (GKha.) индүү: утюг; tsogīn yendů цогийн индүү; tsaxilγān yendů цахилгаан индүү; //Mo. indeü.

YENGI I(Dar.) аяны тогоо: походный котёл; yengi awtš yawax аяны тогоо авч явах; yengid tsāĕ tšanax аяны тогоонд цай чанах /ШАХ.I962/.

YENGI II(GKha.) ингэ: верблюдица; yengi botŏγolox ингэ ботголох; yengi xēltůlgīn ůye ингэ хээлтүүлгийн үе /ШАХ.I984/; //Mo. ingge.

YENGI III(Ŏw.) I биед тушаах утгатай, ингэ: сделай так; tši yengi чи ингэ; tši ůnīg yengitšĭ xērē чи үүнийг ингэчихээрэй; //Mo. inggekü.

YERXĂDAX (Ů.) К.25; шархдах: быть раненым, получать ранение; dāĕndă yerxădax дайнд шархдах; xůndēr yerxădax хүндээр шархдах; //Mo. širqaduqu.

YERŌSŎN (GKha.) ерөөсөө: совсем, вообще; yerōsōn tši yaw ерөөсөө чи яв; yerōsŏn tūndĕ xel ерөөсөө түүнд хэл; //Mo. yirü-eĕe-ben.

YĒŠĪN (Ba.) Б.26; DŽAŠIN (El.,Sar.) гэрийн самбартай хаалга: створчатая дверь юрты; yēšin xālăγa barix самбартай хаалга барих; džašĭntā̆ āĕl самбар хаалгатай айл /ШАХ.1979/.

YITγĂX (Ur. адуу хариулах: пасти; adūγā yitγăx адуугаа хариулах; otŏrīn adū yitγādž bāĕna отрын адуу хариулж байна /ШАХ.1976/.

YOL (Dun.) шагайн сум: круглая или квадратная кость /для игры в "шагай харвах"; yasan yol xīx ясан сум хийх; šaγăēn dŏrwŏldžin yol шагайн дөрвөлжин ясан сум /ШАХ.1967/.

YOLŌR (GKha.) ёроол: дно, основание; sawnī yolōr савны ёроол; // Mo. iruγar, iruγal.

YOW (GKha.) яв: иди; tši yow чи яв; bušū yow бушуу яв; ax yow gene ах яв гэнэ; // Mo. yaba.

YOWXŎ (U.) К.25; шовх: острие, острый, остроконечный; yowxŏ orŏētō шовх оройтой; // Mo. šowqu.

YOWOR: YOWOR EREG (Dzaw.,Sar.) өндөр эрэг: высокий берег; yowor ergendĕ tulaw өндөр эргэнд тулав; yowor γadzar өндөр газар.

YŌDŪ (GKha.) яндан: дымоходная труба; yōdū xŏlŏx яндан хөөлөх; utātā yōdū утаатай яндан; // Mo. yangdung.

YŎRŎXĔ (Dar.) цөмрөх: проламываться, проваливаться, обваливаться; γadzar yŏrŏxĕ газар цөмрөх; dōšō yŏrŏxĕ доошоо цөмрөх.

YULAGXAN: YULAGXAN MOŘ (Khot.) хөнгөн хөлтэй морь: подвижная лошадь; yulagxan moř unaw хөнгөн хөлтэй морь унав; yulăgxăn mor^i dŏ хөнгөн хөлтэй морьд.

YŮXEDŽ (GKha.) юу гэж: зачем? для чего? ; ůd yůxedž dărăw үүд юу гэж дарав /АЗД.98/; yůxedž tūnīg awaw юу гэж түүнийг авав; // Mo. yaγu geǰü.

YŮXŮR (Ü.) ŠŮXŮR K.25; шухэр: I. зонт, зонтик; narnī yůxůr нарны шухэр; yůxůr bariw шухэр барив; 2. балдахин; šůxůr шухэр,лавир; // Mo. šikür.

YŮXXĚW (GKha.,El.) юу гэх вэ?: зачем, не надо; xelēd yůxxew ůgendě oroxgůē түүнд хэлээд юу гэх вэ, үгэнд орохгүй;// Mo. yaγu kemekü ui.

L

LATŌ/ LANTŌ (Dar.) лантуу: кувалда; latōγōr tsoxix лантуугаар цохих; tom lantōγōr nůdex том лантуугаар нүдэх; // Mo. lantuu.

LODZŌROX (Dar.) нозоорох: отяжелеть, чувствовать усталость /от зноя/; lodzōrsōrŏl sōγād нозоорсоор суугаад /ДАД/; // Mo. noǰuγaraqu.

LOWŠI (Dg.) R.154; новш: хлам, ветошь; xog lowšĭ хог новш; lowši ixtē āĕl новш ихтэй айл; // Mo. nobsi.

LŌMŪDZ (Ba.), ŌWUDZ (Go.,El.) лоовууз: ловуз /род монгольской меховой шапки/; xurǎγan lōmūdz ȯmȯsȯw хурган лоовууз өмсөв; ōwūdz oyǒx лоовууз оёх; // Mo. loobuuǰa.

LUNDŽIN (GKha.) буузны жигнүүр: паровник для буз; lundžin toslox буузны жигнүүр тослох; lundžin dēr būdz ȯrȯx жигнүүр дээр бууз өрөх.

LŪS I (DKha.) нэг зүйл хулгана: вид мыши; ŭrtǎ sūltě lūs урт сүүлт хулгана; lūs elbegtē γadzar хулгана элбэгтэй газар /ШАХ.1968/.

LŪS II (Dar.) лус: миф. духи вод, духи местностей, водяной, леший; lūsīn dagina лусын дагина; lūsīn qān лусын хаан; // Mo. luus.

LŪS III/ LŪSAN (GKha.) модон хувин: деревянное ведро; lūsandǎ mal sāx модон хувинд мал саах; lūsandǎ tarag bůrew модон хувинд тараг бүрэв.

LŪS IV (El.,Sar.), LĒS (Dg.) илжиг, монгол адууны эрлийз,луус: мул; teregnī lūs тэрэгний луус; us tēdeg lūs ус тээдэг луус; // Mo. laγusa.

LŪSAN (GKha.) модон хувин: деревянное ведро; lūsandǎ us ūdlax модон хувинд ус уудлах; lūsanγār us atšiw модон хувингаар ус ачив /ШАХ.1984/.

LU̥WU̥N (Ŭ.) K.25; лууван: морковь; lu̥wu̥n awax лууван авах; lu̥wu̥ntǟ xōl xīw луувантай хоол хийв; // Mo. luubang.

LŪ I (Ba.) хавчиг: узкая бочка, баклага; lūndě us dūrgex хавчиг хувинд ус дүүргэх; lūndě āěrag esgew хавчигт айраг эсгэв.

LŪ II (TKha.) шингэн зүйл хийх том сав: большая посуда; āěragnī lū айрагны том сав; ene arīx-nī lū энэ архины сав /хадгалах сав/; //Mo. lüü.

LŪDZ (GKha.) зуух: печь, печка; lūdz dēr tawix зуухан дээр тавих.

LŪDZĒ (Ba.), LŪDZ (GKha.) юүлүүр: воронка; lū-dzē tawīdž yūlew юүлүүр тавьж юүлэв; pīwar lūdzē пийвар юүлүүр.

M

MAGNĀ (Min.), MANLĀ (Go.,Ar.,Dar.), MANLĀE (Ū.) магнай: 1. лоб, чело; ȯrgȯn magnā өргөн магнай; 2. авангард, передовая часть, передовой; maŋlā nam манлай нам; bȯkīn magnā бөхийн магнай; mag-nād yawax магнайд явах; manlāeγā darax магнайгаа дарах; //Mo. mangnai.

MAGNĀLAX (Min.) магнайлах: первенствовать, быть первым; magnān dērē maγnālādž bāmār šindžětē магнайн дээрээ магнайлж баймаар шинжтэй /SM.1976.II. 64/; magnālāx xůndē магнайлах хүндээ; //Mo. mangnayilǰu.

MAXXĀ (TKha.) Вл.177; мах: мясо; mal gexēr xu-lixań būdž, maxxā gexēr nůdeń sergex мал гэхээр хулхи нь бууж, мах гэхээр нүд нь сэргэх /ААЗ/; //Mo. miqan.

MAXLAX I (DKha.,Khe.,Sü.) мах зарах /үхэр,адуу зэргийг алж килограммлан зарах/: продавать /баранину, конину/ ; er ùxĕrē maxlax sanātā̄ эр үхрээ алж зарах санаатай.

MAXLAX II (TKha.) таргалах, мах ихтэй болох: жиреть, полнеть, тучнеть; mal maxlax ȯŋgȯtē мал таргалах өнгөтэй; tši maxladž̍ bāĕna чи таргалж байна; // Mo. taryulaqu.

MAXLAX III (TKha.) эцээх, зовоох, зүдрээх: мучить, терзать, изнурять, утомлять,приводить в изнеможение; unānī mor^{i}ō maxlax унааны морио зовоох; xū̄xĕdē maxladž̍ yaxaw ХҮҮХдээ зүдрээж яахав.

MAYAG I (Ō̄l.) өмд: штаны, брюки, панталоны; mayag ȯmȍsȯx өмд өмсөх; mayag esgedž̍ oyow өмд эсгэж оёв /ШАХ.1968/.

MAYAG II (TKha.) хэлбэр,загвар: I. выкройка, образец,модель; xuwtsăsnī mayag awax хувцасны загвар авах; 2. форма, вид; duyuē mayagīn širē дугуй хэлбэрийн ширээ.

MAYAG III (TKha.) гажуу зан авир: кокетливость жеманство; mayagtā̄ гажуу зантай; mayagắn dendĕsen xū̄xen šū̄ зан нь дэндсэн ХҮҮХЭН ШҮҮ.

MÀLĀ (Dg.) R.166; мялаах: дарить что-л за обновку, угощать;dēl màlā дээл мялаах; dūgē màlāw дүүгээ мялаав; // Mo. milayaqu.

MALГĀ (Dar.), MALXĀ (Ōl.), MALAG (Ǚ.) K.25; малгай: шапка, головной убор; malγā ȯmȯsȯx малгай өмсөх; ȯwȯlīn malxā awax өвлийн малгай авах; tom malag том малгай; // Mo. malaγai.

MALTU (Ǚ.) K.25; хүрз: лопата, заступ; nūrěsnī maltū нүүрсний төмөр хүрз; tom maltū том хүрз; // Mo. maltaqu.

MANA I (DKha.,Ǚ.) өндөр уулын орой: вершина высокой горы; manad γarax уулын оройд гарах; mana budantāē bāěna уулын орой будантай байна.

MANA II (TKha.) мана: халцедон; manan xȯrȯg манан хөөрөг; mana tšulū мана чулуу; // Mo. manu.

MANAR (Dg.) R.166; марал: астр, Орион; γurban manar гурван марал; mitšid manar orȯē dēr bāěna мичид марал орой дээр байна; // Mo. maral.

MANĀR (Dg.) R.166; MANŪL (Ǚ.) K.26; мануул: манул, дикая степная кошка; manār elbegtē γadzer мануул элбэгтэй газар; manārīn ar[i]s мануулын арьс; // Mo. manuul, manuγul.

MANDDZIG (ÖKha.,Dar.) хэсэг: часть, кусок.

MANDZĀ (Min.) энгэрийн эмжээр: обшивка доли на правой стороне груди ; mandzān uraγdax энгэрийн эмжээр нь урагдах; mandzān ȯrgȯn энгэрийн эмжээр нь өргөн; /МС.I975.П/.

MANDZIG (Dar.) цацаг: кисть, бахрома; mandzig-tā̈ malγăē цацагтай малгай; ulān tsōxor mandzigăń улаан цоохор цацаг нь /ДАД/.

MANGINA (Dzaw.,Khot.) мангир: бот. дикий лук; mangina tūx мангир тууx; tāna manginīn urγamaltā̈ ya xȯ таана мангирын ургамалтай яа хө /МАД/; //Mo. manggir.

MȦN^{i}Ā (El.), MANĀ (Min.) манай: наш, наша, наше; mȧn^{i}ā ulăs манай улс; mȧn^{i}ā ger манай гэр; manā yix nādmin... манай их наадмын... /SM.1975.II.64/; //Mo. manai.

MANLĀLAX (Min.) манлайлах: превосходить всех, первенствовать, главенствовать,руководить; erelxeg dzasăγīŋxā nādamdă manlālan gṻgēd irdeg эрэлхэг засгийнхаа наадамд манлайлан гүйгээд ирдэг /SM.1975.II.63/; udirdan manlālax удирдан манлайлах; //Mo. manglayilaqu.

MANNĒ (Ü.) K.26; MANLĀ (Min.) манлай: I. глава вождь ; mannē namīn miń udirdlaγa манлай намын минь удирдлага; 2. первый, авангардный, передовой; mannē yawax манлайд явах; //Mo. manglai.

MANTŪ̥ (Ü.) K.26; мантуу: манту, лепёшка, испечённая на пару; mantū̥ džignix мантуу жигнэх ; mantū̥ idex мантуу идэх; //Mo. mantau.

MANTSĪ (DKha.,El.) өлгий: колыбель, люлька, пелёнки; xṻxedīn mantsī хүүхдийн өлгий; xṻxēdīn mantsīg xatā хүүхдийн өлгийг хатаа.

MANŪS (ŌKha.,Go.), MĀNAR (Dar.) бид: мы; manūs irsen бид ирсэн; manūs unšiw бид ном уншив; mānar xarsan бид нар харсан.

MARAN (DKha.,Dg.) бүдүүлэг: некультурный, невежественный, грубый; maran xün šü бүдүүлэг хүн шүү; ix maran yar[i]ātā xüxed их бүдүүлэг яриатай хүүхэд.

MARГĀDAR (TKha.), MAГADDIR (Dg.) R.166; MARГĀTĀ (Ü.) K.26; маргааш: завтра; tši marγādar irērē чи маргааш ирээрэй; ax maγaddir yawna ах маргааш явна; //Mo. marγaši.

MAŠĪNA (TKha.), MAŠĀN (Ü.) K.26; MASĒN (Dar.) машин: машина, машинка, автомобиль, автомашина; mašīna dūdax машин дуудах; oyǒdlīn mašān оёдлын машин; masēnār yawax машинаар явах; //Mo.masin-a.

MATĀL (DKha.,Ü.) сэнжгүй суулга: бадья; ведро; посуда /без ушок/; matāl saw awād ȯg сэнжгүй сав аваад өг; tsaγān matāl сэнжгүй цагаан сав /S.Mu. 1964.IV/.

MATSAX I: SAГĂĒ MATSAX (El.) шагай шүүрэх: играть в игральные кости ; šā matsadž toglox шагай шүүрч тоглох; šaγăē matsax ündesnī toglōm шагай мацах үндэсний тоглоом /ШАХ.1976/.

MATSAX II (TKha.) авирах, өгсөх: подниматься, взбираться, карабкаться, лезть; ūl ōd matsax уул өөд өгсөх; orŏēdŏn matsadž γaraw оройд нь авирч гарав.

MĀDŽŪR I: MĀDŽŪR XȮRŌ (Ar.) B.103; гар хөрөө: ручная пила, ножовка; mādžūr xȯrōgōr xȯrōdȯx хөрөөгөөр хөрөөдөх.

MĀDŽŪR II (TKha.) загатнуур өвчин: почесуха, чесотка; mādžūr tusād dzaγatnax загатнуур тусаад загатнах; mādžūrtā xůŋ загатнуур өвчтэй хүн; //Mo. maγaǰiγur.

MĀDŽŪR III (TKha.) нэг зүйлийн боов: вид кондитерского изделия; mādžūr bōw маажуур боов; mādžūr xīx маажуур хийх.

MĀDŽŪR IV (TKha.) маажуур сам: скребница, чесалка; modon mādžūr модон маажуур сам; ȯwȯsnī mādžūr өвсний маажуур.

MĀDZĀ (GKha.) B.103; хашаа байр: 1. загон; malīn mādzā малын хашаа; 2. двор; mādzāγā tsewerlex хашаа байраа цэвэрлэх.

MĀГŪ I (Sar.) мангуу тэнэг: тупой, глупый, неумный; māγū amītan šü мангуу амьтан шүү; māγū xůn тэнэг хүн; //Mo. mangγuu.

MĀГŪ II (El.,Sar.) хамуу: чесотка /скота/; māγūtā xoń хамуутай хонь; māγūtā xonīō yalγax хамуутай хонио ялгах; //Mo. qamaγu.

MĀXŪDZ (DKha.,Khe.) зуны лоовууз: летний лоовуз; torγon māxūdz торгон лоовууз; dzunī māxūdz оуох зуны лоовууз оёх.

MĀXŪR I (Öw.) лоовууз: ловуз /род монгольской меховой шапки/; ủnegen māxūr dulāxan үнэгэн лоовууз дулаахан; māxūr ȯmȍsȯx лоовууз өмсөх /СБХ. 1958/.

MĀXŪR II (TKha.) нэг зүйлийн боов, маахуур: вид кондитерского изделия; delgūrtĕ māxūr bī дэлгүүрт маахуур боов бий; // Mo. maquur.

MĀM I (Bu.) эцэг: отец; minī mām миний эцэг; tanā mām yawaw танай эцэг явав; ene kůn tůnī mām энэ хүн түүний эцэг.

MĀM II (TKha.) ээж, маам: мама; manā mām xot yawax bolow манай ээж хот явах болов; māmīγā dūdax ээжийгээ дуудах.

MĀR (TKha.) будан манан: туман, мгла; ūlīn orŏēγōr mār tatadž borō orox tȯlȯwtē уулын оройгоор манан будан татаж бороо орох төлөвтэй /АЗД. 1978/.

MĀĔГA I (GKha.) жижиг ширээ: маленький столик; māĕγa dēr ayaγa tawix ширээн дээр аяга тавих; māĕγa dērēs awād ȯg ширээн дээрээс аяга аваад өг.

MĀĔГA II (TKha.) майга: кривоногий, косолапый; māĕγa xůn майга хүн; māĕγa xȯltē майга хөлтэй; // Mo. mayiγ-a.

MĀĒXĀ (ÖKha.) Вл.347; майхан: палатка, шатёр; mȧēxā oŷōw майхан оёв; mȧēxā barix майхан барих; // Mo. maiqan.

MEGŠIX I (DKha.,Ū.) бөхийн мэх: один из приёмов борьбы; megšidž xayax мэх хийж хаях; megšixdē sāĕn мэх хийхдээ сайн бөх.

MEGŠIX II (TKha.) уйлах: плакать; рыдать; ūrgeldžĭlen megšix үргэлжлэн уйлах; bitgī megšed bāĕ битгий уйлаад бай.

MEXĪ (DKha.,Ū.) өмхий: вонючий, тухлый, зловонный; mexī ūnertē өмхий үнэртэй; mexī maxtā xōl өмхий махтай хоол.

MEYEN (Ŏw.) B.104; удаа: раз.

MILĀ (Dar.) хүүхдийн угаалга: мытьё,купание /новорожденного/; oxīnō γuraw xonōd milāx охиноо гурав хоноод угаах; xūxĕdīn milā хүүхдийн угаалга.

MELMĀXĂ (Dar.) найгах /өвс/: колыхаться /о траве/; ŏwŏs salxindă melmāxă өвс салхинд найгах; salxinī ayăsār melmāxă салхины аясаар найгах /ШАХ. 1968/.

MENGĔ (Ū.) K.26; мянга: тысяча; mengĕn džilīn tūxtē мянган жилийн түүхтэй; mengĕ tūmen xūn tsuglarăx мянга түмэн хүн цугларах; // Mo. mingγa.

MERGḚ (Ū.) K.27; мэргэн: I. чемпион по стрельбе из лука, меткий стрелок; mergḛ būdagtš мэргэн буудагч; 2. мудрый, прозорливый; mergḛ džolōdloγŏ мэргэн жолооддого; 3. мудро, прозорливо; tsetsen mergen цэцэн мэргэн; // Mo. mergen.

MERGĔDĔX I (Dar.) шидэх: кидать, бросать, швырять, метать; tšulū mergĕdĕx чулуу шидэх; džad mergĕdĕx temtsēn жад шидэх тэмцээн.

MERGĔDĔX II (TKha.) ан хийх: удачно охотиться; an gȯrō mergĕdedž yawaw ан гөрөө хийж явав; an merged gedž xelex ан ав агна гэж хэлэх; / СБХ. 1959/.

METEXKŬĒ (GKha.), METGŬĒ (Min.) мэдэхгүй: не знать; bi metexkŭē би мэдэхгүй; tši metgŭē yü чи мэдэхгүй юу; // Mo. medekü ügei.

METGEL (Dar.) зүтгэл: усердие, старание упорный труд; metgel γarγax зүтгэл гаргах; bügedērē negdeldĕ elĕsye geged metgelē taw[i]dzil yawlā dā бүгдээрээ нэгдэлд элсье гээд зүтгэлээ тавьж л явлаа даа /ДАД/.

MĒLNĀ (Ü.) К.26; майлах: I. блеять; 2. блеяние; xoń mēlnā хонь майлах; mēlsār mal bolno майлсаар мал болно; // Mo. mayilaqu.

MĒM I (GKha.) жижиг толгой: холмик, сопка; xȯndīdex mēm хөндийдөх жижиг толгой; ter mēmin dergedūr dzam γarsan тэр жижиг толгойн дэргэдүүр зам гарсан /ШАХ.1984/.

MĒM II (TKha.,GKha.,El.,Sar.) хөх дэлэн: женская грудь ; mēmnī towtš хөхний товч; mēmnēsēń γarγax хөхнөөс нь гаргах.

MĒM III (DKha.,Sü.) эмэг эх, эмээ ээж: бабушка, бабка; mēmdě xelex эмэг ээжид хэлэх; mēmtē xamtǎ irew эмээтэй хамт ирэв.

MĒM IV (El.) ээж: мама; minī mēm irew миний ээж ирэв; mēmdē xelērē ээждээ хэлээрэй /ШАХ.1972/; // Mo. eǰi, iǰi.

M^{i}ANGI (Dar.) хавцал: ущелье, теснина; m^{i}āngi ixtē γadzar хавцал ихтэй газар; narīn m^{i}angīn ekenděn nartǎēd kůrtšěl boldog yō нарийн хавцлын эхэнд нь нартайд хүрч л болдог доо /ДАД/.

MIGLŪ (DKha.,Khe.) архины ваар: корчага для водки ; miglūtē ar^{i}xi ваартай архи; miglūndě ar^{i}xi xadγalax ваарацд архи хадгалах.

MIGŪ: MIGŪ AWDAR (GKha.) B.104; урт авдар: длинный сундук; migū awdartā āēl урт авдартай айл /СБХ.1967/.

MILĒN (TKha.,Dar.) B.104; нилээн: значительно, порядочно,довольно; milēn udax нилээн удах; milēn ixīg ȯg нилээн ихийг өг; // Mo. neliyen.

MIMȦXǍ (Dar.) мажийх, үхэх: разг. умереть, сдохнуть; ergū xurāγa mimȧxǎ эргүү хурга мажийх; biy ȯwȯdōd mimȧxǎ šaxaw бие өвдөөд үхэх шахав.

MINE (Dar.) миний: мой, моя, моё, minē nom миний ном; minē batčimag setgelīg миний бачмаг сэтгэлийг /ДАД/; // Mo. minu.

MINTŪDZ (DKha.,Khe.,Do.) урт хэрчсэн гурилтай хоол: лапша; mintūdz xīx гурилтай хоол хийх; mintūdz idex гурилтай хоол идэх.

MIRĀ (El.) мах, мяраа ; полнота; mirātā xūxed мяраатай хүүхэд; mirām mūdax мах нь муудах; //Mo. mariy-a.

MIŠILDZEX (TKha.), MIŠBELDZEX (Dg.), MÖŠBÖLDZÖX (ÖKha.) Вл.364; инээмсэглэх: улыбаться; mišildzedž bāĕna инээмсэглэж байна; möšböldzösör öngöröx инээмсэглэсээр өнгөрөх.

MODŎ I: ARΓALĪN MODŎ (GKha.) дөрвөлж: четырёх угольная корзина; modŏtō arγal дөрвөлжтэй аргал; arγalīn modondŏ arγal dūrgex дөрвөлжинд аргал дүүргэх.

MODŎ II (TKha.) мод: дерево; modŏtō ūl модтой уул; modŏ xörōdöx мод хөрөөдөх; modŏnī orōē модны орой; //Mo. modu.

MODŎ III (TKha.) уртын хэмжээ: мера длины; tawan modŏ torŏγo таван метр торго; tawin modŏ γadzar тавин мод газар.

MODŎ IV (TKha.) даалуу, тоглоом: далу, игральные кости, домино; tši xeden modŏtō we? чи хэдэн модтой вэ?; nadad modŏ irexgüē yüm надад мод ирэхгүй юм.

MOΓŌ (Ü.) К.26; MOGĀ (Dar.) могой: змея; xortŏ moγō хорт могой; moγā džilīn namar могой жилийн намар; //Mo. moγai.

MOXI (Dar.,Khot.) бохь: жвачка, жевательная резинка; moxi dzadžīlax бохь зажлах; modōnōs moxi tūw модноос бохь түүв; //Mo. boki.

MONDAгĂ (Dar.) дэл зогдор: грива, длинная шерсть на шее /у льва,верблюда/; xur mondaγătā moŕ хур дэлтэй морь.

MONTŠIG (Ü.) T.I2; MULTSAG (El.) молцог: кисть /украшение/, подвеска ; xȯldēn džorōtō xůdzůndēn montšigtō хөл дээн жоростой, хүзүүн дээн молцогтой /АЗД.I978/; xurăγa, išignī multsag хурга ишигний молцог; //Mo. moltsuγ.

MŌĔDOX (Se.) B.I04; шүүрдэх; цэвэрлэх: подметать; gerīn xoγ mōĕdox гэрийн хог шүүрдэх; mōĕdodž arilγax шүүрдэж арилгах /ШАХ.I978/.

MȮNŌ (DKha.,Ü.) өнөө: сегодня, сейчас, теперь; mȯnō irex bāĕx өнөө ирэх байх; mȯnō orŏē yawax өнөө орой явах; // Mo. önüge.

MȮNTŎXŮRIX (Dg.) B.I04; хүргэн ах: старший зять; mȯntŏxůrix xot yawsan хүргэн ах хот явсан; mȯntȯxůrixīg dūdax хүргэн ахыг дуудах.

MȮR I (Ü.) K.26; морь: конь, лошадь, mȯr barix морь барих; xurdan mȯrŏd uraldax хурдан морьд уралдах; // Mo. mori.

MȮR II (Ar.) мөөр: обод; teregnī mȯr тэрэгний мөөр; mȯrīn dzasax мөөрий нь засах; // Mo. möger.

MO̊R III (TK$_h$a.) мөр: I. след; xůnī mo̊r хүний мөр; 2. путь; malīn mo̊r xō̊x малын мөр хөөх; 3. строка; doγol mo̊r догол, шинэ мөр.

MO̊RO̰̊ (Ü.) K.26; мөрөн: большая река; mo̊ro̰̊ γolīn usăń tuŋγalag мөрөн голын ус нь тунгалаг; γol mo̊ro̰̊ olontō гол мөрөн олонтой; //Mo. mören.

MO̊ŠGIM (Dar.) цасан дээрх мөр: след /на снегу/; mo̊šgimīń xō̊x мөрий нь хөөх; mo̊šgim tsaγān tsasăń мөр цагаан цас нь /ДАД/; //Mo. mör.

MO̊ŠGO̊LDŌ̊ (Dar.) мөрөө харах: смотреть следы; yawsań mo̊šgo̊ldō̊ явсан мөрөө харах /ДАД/.

MŌ̊^{i}L (Ü.) K.26; мойл: (Padus Mill) черёмуха /ягоды/; mō̊^{i}l tū̊x мойл түүх; monŏs modondŏ mō̊^{i}l urγana монос модонд мойл ургана; //Mo. moyil.

MŌ̊RŎ̊S (Ü.) K.27; мөгөөрс: хрящ; dalnī mō̊rŏ̊s далны мөгөөрс; mō̊rŏ̊so̊n xōlō мөгөөрсөн хоолой; //Mo. mögersü, mögeresün.

MUGŬĒ/MUGĪ (Do.,Sü.) шийдэм: палка, дубина; xaraŋxŭēd mugŭē bariw харанхуйд шийдэм барив; mugī bar^{i}dẑ γadā γarax шийдэм барьж гадаа гарах.

MUXLĪ (TKha.), MUXLĂĒ (El.,Sar.) зарц, ажил их хийдэг хүн: слуга, лакей; xū̊ tšiń tanā̄ muxlī yumā dā хүү чинь танай зарц л юмаа даа; muxlăēl gesen ůg зарц л гэсэн үг. /НАЯ/.

MUN (Min.) мөн, : да, правильно; ter mun bāĕna тэр мөн байна; mun mun, medlē мөн мөн, мэдлээ; //Mo. mön.

MURĪ (Dg.,El.) муруй: кривой; удалённый, нап - равленный в сторону; murī šuγam муруй шугам; murī dzamtā̄ γadzar муруй замтай газар; //Mo. murui.

MŲDZĀ (Ü.) K.27; мужаан: столяр; sāĕn mųdzā сайн мужаан; mųdzā xīdeg xün мужаан хийдэг хүн; //Mo. mujayang.

MŲXŲR (Ü.) K.27; мухар: I. комолый; mųxųr üxer мухар үхэр; 2. конец,предел; γadzrīn mųxųr газрын мухар; 3. в сочет;. mųxųr olγō мухар олгой; γar mų-xųr bolox гар мухар болох; //Mo. muqur.

MŲ̄ (Ü.) K.27; муу: I. плохой; mų̄ tšanartā̄ муу чанартай; 2. плохо; mų̄ bitšix муу бичих; 3. бед - ный,слабый; mų̄ mūdā džandžin муу муудаа жанжин; //Mo. maqu.

MŲ̄DŽŲ̄S (Ü.) K.27; юүдэн: башлык, капюшон; mų̄-džų̄s malγā̄ ömsöx юүдэн малгай өмсөх; mų̄džų̄stē tsuw юүдэнтэй цув.

MŲ̄XŌ (Dar.), MŌXO[1] (Ü.) K.27; муухай: I. поганый, грязный; mų̄xō γadzar муухай газар; 2. некрасивый, скверный,гадкий ; mōxo[1] tsarāĕ муухай царай; mōxo[1] dzūd муухай зуд; 3. грязно; mų̄xō bolox муухай болох; 4. вредно, зло;mōxo[1] xarax муухай харах; //Mo. maγuqai.

MŪ̥R (Ū.) K.27; **MŌR** (Dar.) муур: кошка; šar mū̥r шар муур; mū̥rīn bāĕšin муурын байшин; //Mo. muur-a.

MŮNGĔ (DKha.El.) Вл.I24;мөнгө: I.серебро; mŭn-gen edlĕl мөнгөн эдлэл; 2. деньги; tšamdǎ mŭngĕ bī yū? чамд мөнгө бий юу; 3. мунгу /тугрика/; xo-rin mŭngĕ хорин мөнгө; //Mo. mönggü.

N

NADŽDĀXǍ (Do.) билүү: брусок, оселок, точильный камень ; dzōlŏn nadždāxǎ зөөлөн билүү.

NADZĀRǍX (Dar.) нозоорох: отяжелеть, чувствовать, усталость /от зноя/; biye nadzārǎxǎ бие нозоорох.

NAγTŠ (Ū.) K.27; **NAГTŠ** (Dg.) R.I66; нагац: родные по матери; minī naxtš axǎ миний нагац ах; manǟ naγtš nar манай нагац нар; //Mo. naγaču.

NAXŪ̥ (Ū.) K.27; нахиу: согнутый, дугообразный, наклонный; naxū̥ xamǎr нахиу хамар; ter naxū̥γū̥r dawax тэр нахиугаар давах; //Mo. nakiγu.

NALXĪ/NĒLXĪ (GKha.) таглаа: крышка; awdǎrīn nalxī awax авдрын таглаа авах; nēlxīgĭn tawix тагий нь тавих.

NAMAG I (Öw.) айрагны борви: бурдюк /для кумыса/ ; širĕn namag ширэн борви.

NAMAG II (TKha.) зүлэг, шавартай нойтон газар, намаг: болото, топь; namagtā̈ γadzar намагтай газар; šawar namag ixtē шавар намаг ихтэй; //Mo. namuγ.

NAMDAG (Ōl) B.105; бух: бык-производитель; sāĕn ūldĕrīn namdag сайн үүлдрийн бух; negdĕlīn namdag нэгдлийн бух.

NAM^{i}Ā (Ar.) B.105; мөчрийн сахал: усики, плети /у растений/; motširīn noγōn nam^{i}ā мөчрийн ногоон сахал; nam^{i}ā́n unax мөчрийн сахал нь унах.

NAMIRXAX (Sar.) B.105; маяглах: жеманничать кривляться; tšī namirxax xereggǖē чи маяглах хэрэггүй ; namirxax durtā̈ xǜn маяглах дуртай хүн.

NAMSUM (Sar.) B.105; гэрлэх бэлтгэл под - готовка к женитьбе, свадьбе; xǜgīnxē namsum xīx хүүгийнхээ гэрлэх бэлтгэл хийх.

NAST^{i}Ā/NAST^{i}Ē (Ü.) K.27; настай: имеющий какой-л возраст; пожилой, старый; nastā xǜŋ настай хүн; xeden nast^{i}ē we хэдэн настай вэ?; //Mo. nasutai.

NATŠE̤ (Ü.) K.27; начин: первое/низшее/ звание, которое присваивается борцам-победителям на надоме; natše̤ tsoltōē начин цолтой ; taw dawadž natše̤ bolow тав давж начин болов; //Mo. način.

NAW^{k}XARĀS: NAW^{k}XARĀS MALГǍĒ (GKha.) В.105; саравчтай малгай: фуражка; головной убор с козырь - ком; xar naw^{k}xarās malγǎē саравчтай хар малгай; naw^{k}xarās malγǎē ȯmǒsȯx саравчтай малгай өмсөх.

NAWSAG (Dg.) навсгар: оборванец, оборванный, ободранный, растрепанный; nawsag xuwtsas навсгар хувцас; nawsag ger навсгар гэр; //Mo. nabsaγar.

NĀDГǍĒ (Ȫl.), NĀDAN (Ü.) К.27; наадам: 1. на - дом; erīn γurwan nādγǎē эрийн гурван наадам; ulǎ-sīn nādan улсын наадам; 2. торжество, празд-нество, фестиваль,развлечение, игра; dzalūtšūdīn nādγǎē залуучуудын наадам; 3. шутка, насмешка; nādγǎē bolγox наадам болгох; nādan xīx наадам хийх; //Mo. naγadum.

NĀГAX (Dar.,Min.) найгах: качаться, шататься, колебаться /из стороны в сторону/; nāγan γanγax найган гангах; modǒ nāγax мод найгах: //Mo. naγiγuqu.

NĀLTǍ I: NĀLTǍ ĀRŪL (Ȫw.) Б.21; зүсмэл ааруул: кусок арул; nāltǎ xatāx зүсмэл ааруул хатаах.

NĀLTǍ II (Ȫw.) Б.21; бог малын дэлүү: селезёнка /у мелкого скота/; xoń yamānī nāltǎ хонь ямааны дэлүү.

NĀLTǍ III (TKha.) юм наасан газар: склейка, приклейка; nāltǎń xowxǒrox наалт нь ховхрох.

NĀR (Ōl.) нааш ир:иди сюда; tši xurdan nār чи хурдан нааш ир; nār gedž dūdax нааш ир гэж дуудах.

NĀRĀ (Dar.) нээрээ, үнэн: правда, в самом деле, действительно; nārā yar[i]san нээрээ ярьсан; tši nārā xelsen ū? чи үнэн хэлсэн үү?.

NĀRLAX (Ū.) найрлах: пировать, веселиться, устраивать пир; nārlan xamtār džarγayǎ найрлан хамтаар жаргая /SM.1975.II.59/; sāěxan nārlax сайхан найрлах; //Mo. nayiralaqu.

NĀĚMĀTŠ[i]LAX (Do.) үхэр, тэмээг оосорлох, дөрлөх: I. привязывать; ünēgē nāěmātš[i]lax үнээгээ оосорлох; 2. вдевать кольцо в ноздри быка; buxǎ nāěmātšiladž цуах бух дөрлөж уях.

NĂĒTAG I (Sar.) B.I05; мөчир: ветка, сук; modnī nāětag модны мөчир; salā nāětag bürdě салаа мөчир бүрт ; noγōn nāětag ногоон мөчир.

NĂĒTAG II (Khot.) зулзаган мод: I. молодая поросль /лесная/,молодой, /о растениях /; nǎētag göllöglöx зулзаган мод гөлөглөх; 2. саженцы; nǎētag olōnīg tariw зулзага олныг тарив; //Mo. ǰulǰaγ-a.

NEMGE/NENGE (Ū.) K.28; нимгэн: тонкий; nemge dewter нимгэн дэвтэр; nenge dzudzān нимгэн зузаан; //Mo. nimgen.

NER (Go.,Dzaw.,Khot.) нэрс /жимс/ (Vaccinium uliginosum L.): бот. голубика; ner tūx нэрс түүх; nernī šūs нэрсний шүүс; //Mo. nersü.

NĒDŽ (Ü.) K.27; найз: друг, приятель, подруга, приятельница; minī nēdž миний найз; nēdž nòxȯd найз нөхөд; //Mo. nayiǰa.

NĒDAX/NĒDAN (Ü.) K.27; наадах: I. развлекаться, играть; nēdax durtā xūxed наадах дуртай хүүхэд; tsengeldex xùrēlendĕ nēdax цэнгэлдэх хүрээлэнд наадах; //Mo. naγadaqu.

NĒM/NE[i]M (Ü.) K.27; найм: восемь; nem xùrtel tōlox найм хүртэл тоолох; ne[i]men nastā xūxed найман настай хүүхэд; //Mo. naima.

NĒMĀ (Ü.) K.27; наймаа: торговля, торгашество, коммерция; nēmā xīx наймаа хийх; nēmā tārax наймаа таарах; nēmā xīdeg xùn наймаа хийдэг хүн; //Mo. nayimaγ-a.

NĒR (Ü.) K.27; NĀR (Min.) найр: пир, веселье; nēr bolow найр болов; nār xīx найр хийх; nārār tsengedž nādmār baysadž найраар цэнгэж наадмаар баясаж /SM.1975.II.58/; //Mo. nayir.

NĒRAMTŪ (Ü.) K.27; найрамдах: приходить к согласию, мириться, устанавливать дружественные отношения; bùgĕd neramtū ulās бүгд найрамдах улс; neramtūn ulās bùrīn bodloγo mȯn найрамдах нь улс бүрийн бодлого мөн; //Mo. nayiramdaqu.

NĒRĒ (Öw.,Sü.) үнэн: правда, истина; nērē ter xelsen үнэн, тэр хэлсэн; nērē xelērē үнэн хэлээрэй.

NĒŠ (Ü.) K.27; наашː сюда; поближе; tsi nē š ir чи наашː ир; nēšēn dūdād ir нааш нь дуудаад ир; nēš sū нааш суу; //Mo. inaγši.

N^{i}AWSĂLXAN (Go.) дутуу, дундуур, богино: сде - лать что-л; I. неполностью, незакончить /что-л/, недостача, недостаток, посередине, среди, короткий; adž^{i}līg n^{i}awšălxan xīx ажлыг дутуу хийх; 2. не полно; ayaγandă n^{i}awsălxan xīw аяганд дундуурхан хийв; 3. коротковатый, коротенький; n^{i}awsălxan dēl богинохон дээл.

NIXTĂRŪ (Sar.), NOXTỤRỤ̄ (Ü.) K.28; ногтруу: зоол. степной рябчик; nixtărū šuwū ногтруу шувуу; nox-tụrụ̄ dzellen nisew ногтруу зэллэн нисэв; //Mo. nogturu.

NILBAG (Khe.,Sü.), YAĹBAG (TKha.), B^{i}ALBAG (Ar., Ba.), B^{i}ALMAG (El.,Sar.) хэрчсэн дотор мах /тарва-ганы дотор махаар хийнэ/: нарезанное нутро /тарбагана/; nilbag xīx нялбаг хийх; ẏalbag idex нялбаг идэх; tos ixtē b^{i}albag тос ихтэй нялбаг.

NIMRĂG (Öw.) B.2I; бантан: мучной суп, мучная похлёбка; nimrēg xīx бантан хийх; xōl nimreg bolox хоол бантан болох; /SM.I96I.III/.

NINDĂĒLAX I (Se.) B.I05; үхэх: умирать, гибнуть, пропадать /о животных/; nindăēlax šaxaw үхэх ша - хав; nindăēlaxās āĕx үхэхээс айх.

NINDĂĒLAX II (Se.) B.I05; төрөх: рожать, рожать-ся /о человеке/; oxin min nindăēlax dȯxȯw охин минь төрөх дөхөв.

NISEX I (Go.,El.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; mor^{i}tǒē nisex морьтой давхих; xurdan nisēd xürērē хурдан давхиад хүрээрэй.

NISEX II (TKha.) нисэх: летать, лететь; nisen yawax нисэн явах; nisedž būx нисэж буух; nisex šaxaw нисэх дохлоо; // Mo. niskü.

NĪX (GKha.), NĒX (El.,Sar.) их, том: I. много; nīx yum bodōd yāxaw их юм бодоод яахав; 2. большой. крупный; nēx atšā bāĕna том ачаа байна.

NĪLENXŪ (Öl.) тогооны таг: крышка котла; nīlenxūgĕn awax тагийг нь авах; nīlenxū tawix таг тавих.

NOГQ̄ (Ü.) K.28; ногоон: зелёный; šar noγQ̄ öngötē шар ногоон өнгөтэй; noγQ̄ mötšir ногоон мөчир; // Mo. noγuγan.

NOXŌ (Dar.), NOXŌ (Ü.) K.28; нохой: собака, пёс; antša noxō анч нохой; xurdan noxō хурдан нохой; noxō xošū нохойн хошуу; // Mo. noqai.

NOXTǑ (Ü.) K.28; NOX^{i}TǑ (Dg.) R.I67: ногт: недоуздок; mor^{i}nī noxtǒ морины ногт; suran nox^{i}tǒ суран ногт; noxtǒtǒē mor морьтой ногттой морь; // Mo. noγtu.

NOYḬ (Ü.) K.28; ноён: I. ист. нойон, князь, господин; noyḭtō temtsex ноёнтой тэмцэх; 2. перен. устойчивый, несбывчивый; noyḭ nurūtā ноён нуруутай; // Mo. noyan.

NŌR (Dar.), NU̇R (Ū.) K.28; нуур: озеро; nōrŏn amar bol nuγusăn amar нуур нь амар бол нугас нь амар. /ААЗ/; nōrīn us нуурын ус; nu̇̄r tsōrȯm нуур цөөрөм; // Mo. naγur.

NŌĔX (Dar.) нуух: I. прятать, скрывать, утаивать, таить; nōĕn daldălax нуун далдлах; yumā nōĕx юмаа нуух; 2. гной /на глазах/; nůděnī nōĕx нүдний нуух; 3. коронка табакерки; nōĕx šigetgūlex нуух шигтгүүлэх; // Mo. nuuq-a.

NU̇GU̇S (Ū.) K.28; нугас: I. утка; nu̇gu̇s šuwū нугас шувуу; 2. анат. спинной мозг; nu̇gu̇srū ȯwdȯx нугасруу өвдөх; 3. петля, шарнир; xālăγanī nu̇gu̇s хаалганы нугас; // Mo. nuγusa.

NU̇M (Ū.) K.28; нум; I. лук; nu̇m sum xarwax нум сум харвах; 2. рессора; num xuγarax нум хугарах; // Mo. numu.

NU̇RU̇ (Ū.) K.28; нуруу; I. спина, хребет, позвоночник; nu̇rū ȯwŏdȯx нуруу өвдөх; ūlīn nu̇rū уулын нуруу; 2.матица; măĕxnī nu̇ru̇ майхны нуруу; // Mo. niruγu.

NȮ^k^XȮR (Go.) нөхөр: товарищ, друг; nȯ^k^xȯr darγīn iltegel нөхөр даргын илтгэл; nȯ^k^xȯr yosnī tuslaltsā нөхөр ёсны туслалцаа; // Mo. nökür.

NȮMȮRŌG I (Sü.) нэг зүйлийн ялаа: зоол. муха, мушка, вид мошки; nȯmŏrȯg nisex ялаа нисэх; nȯmŏrōgīn bās ялааны баас; nȯmŏrȯg ixtē băĕna ялаатай байна.

NȮMǑRȮG II (TKha.) гадуур нөмрөх нөмрөг: накидка; nȯmǒrȯgtē xün нөмрөгтэй хүн; nȯmǒrȯg nȯmȯrȯx нөмрөг нөмрөх; // Mo. nemürge.

NȮRǞ (Ur.) ширэнгэ: роща, заросль, тонких или низкорослых деревьев; nȯrǎndǎ tȫrȯx ширэнгэд төөрөх; bitū nȯrǟtǟ mod битүү ширэнгэтэй мод.

NŌR (Ü.) К.28; нойр: сон; nōr xürex нойр хүрэх; nōr mūtǟ нойр муутай; анат. поджелудочная железа; nōr[1]nī bultširxǟ нойрны булчирхай; // Mo. noyir.

NUГALŪR I: NUГALŪR ŠĀDZГǍĒ (Öw.) Б.21; алагтуу: зоол. галка; nuγalūr šādzγǎē nisex алагтуу нисэх.

NUXŪŠĪ (Dzaw., Sar.) зөөхийн холимог: сметанная смесь; nuxūšǐ xīx зөөхийн холимог хийх; ārtsǎtǟ nuxūšǐ аарцтай зөөхийн холимог.

NUMAN: NUMAN TŠȮMȮG (Ar.) B.105; харьт, бугалаг чөмөг: анат. плечевая кость; numan tšȯmȯgnī yas харьт чөмөгний яс; numan nuγalax харьт чөмөг нугалах.

NŪWŪ (Sar.) B.106; поолуу, сийрсээр хийсэн төмпөн: таз из соломы; nūwū sū поолуу сүү; sīrsen nūwū сийрсэн поолуу.

O

OBǞR (Dar.) муу: муутай: плохой; dzunšılγa obǎrtǟ bolox зуншлага муутай болох /СБХ.1963/.

OD(O) (Ü.) K.28; од: звезда; altan γadas od(o) алтан гадас одон; olon od(o) šig олон од шиг; //Mo. odun.

ODXO̰ (Ü.) K.28; отгон: I. самый младший; odxo̰ xū̇ отгон хүү; odxo̰ dū̇ отгон дүү; 2. последний; odxo nār xȯgdžimīn odxo̰ tšawxădas хөгжмийн отгон чавхдас.

ODŽIG/UDŽIG (Dzaw.) хашин: ленивый, медлительный; odžig mor' хашин морь; udžig morindŏ tašūr xereg хашин моринд ташуур хэрэг /АЗД.1978/.

ODŽŪ (Go.) B.106; ачаа тэнгийн чагт: застёжка, верёвки, протянутой поверх вьюка; odžūγār tēglen atšix чагтаар тээглэн ачих.

ODZŌR I (Min.) ёзоор: I. основание, корень; šūdēnī odzōr шүдний ёзоор; modŏnī odzōr модны ёзоор; 2. стебель; ȯwŏsnī odzōr өвсний ёзоор; //Mo. yoǰoγor.

ODZŌR II (Dar.) ёроол: I. дно; sawnī odzōr савны ёроол; 2. геогр. подошва; modŏnī odzōrōr γartš yawax модны хормойгоор гарч явах; //Mo. iruγal, iruγar.

OΓŌNŎ (Ȯw.), ONXIN (Sar.) огт: совсем, совершенно, вовсе; oγōnŏ xīgēgūē bāĕna огт хийгээгүй байна; oγōnŏ bāĕxgūē огт байхгүй; onxin sonsōgūē огт сонсоогүй; onxin yadrāgūē огт ядраагүй.

OГTORГŪ (Min.), OXTORGŪ (Ü.) огторгуй: небо, небосвод; oγtorγūn tsaγān ūlen dundās огторгуйн цагаан үүлэн дундаас/SM.1975.II.69/; oγtorγūn ūdamdā ayalax огторгуйн уудамд аялах; // Mo. oγtarγui.

OGŠIX (DKha.) агших: сокращаться, сжиматься, стягиваться; uγāxad ogsix угааснаас агших; usandă ogšix усанд агших; // Mo. agsiqu.

ŎGTĂLŪR/OXTOLŪR (Ar.,GKha.) хутга: нож; ogtălūrār max ogtŏlox хутгаар мах огтлох; ogtŏlūr awād ȯg хутга аваад өг.

OGTŎRŌ I (Sü.) B.I06; унины бөгс: нижний конец жерди; ogtŏrōndŏ uyā γarγax унины бөгсөнд уяа гаргах; ogtŏrō nůxlex унины бөгс нүхлэх.

OGTŎRŌ II (Go.) уулын бэл: склон горы; ogtŏrōγōr yawax уулын бэлээр явах; ogtŏrō xolōs xaragdaw уулын бэл холоос харагдав.

OGTŎRŌ III (TKha.) будлиан, самуурал: путаница; xereg ogtŏrō хэрэг будлиан; ogtŏrō bolow будлиан болов.

OGTŎRŌ IV (TKha.) гажуу зан: каприз; ene ix ȯgtŏrōtō xůn энэ их гажуу зантай хүн; ogtŏrō γarγax гажуу зан гаргах.

OGTŎRŌ V (TKha.) дээлийн зүйдэл: надставка, надставленный кусок; dēlīn ogtŏrō oyox дээлийн зүйдэл оёх; ogtŏrō olontō зүйдэл олонтой.

OGTSŪRΓA (El.,GKha.) эмээлийн сур орох нүх: седельная дыра /для ремня/; emēldě ogtsūrγa γarγax эмээлд нүх гаргах; ogtsūrγāsań цуах нүхнээс нь уях.

OXḬ (Ü.) K.28; охин: дочь, девочка; manā̈ oxḭ манай охин; olon oxḭ yawǎtsγāw олон охин явцгаав; //Mo. ökin.

OXTOLON (Ü.) K.28; OTOLXA (Dar.), OXŎTLOX (Dg.) R.I67; огтлох: резать, рубить, надрезать, отрезать; mod oxtolon мод огтлох; xutaγār ȯtolxa хутгаар огтлох; max oxŏtlox мах огтлох; //Mo. oγtulaqu.

OYŌ (GKha.), OLŌ (Öw.) айрагны хувин: ведро /для кумыса/; oyōd tsaγā dūrgew айргийн хувинд цагаа дүүргэв; olō dūren āěrag хувин дүүрэн айраг.

OYŌR I (Dar.) бэл: косогор, подножие; ūlīn oyōrōr yawax уулын бэлээр явах; xoyor xawtaγǎēn oyorōs γarsan bololtŏē dōldǎsan хоёр хавтгайн бэлээс гарсан бололтой дуулдсан /ДАД/.

OYŌR II (TKha.) ёроол: I. дно; danxanī oyōr uγāx данхны ёроол угаах; 2. геогр. подошва; ūlīn oyōrōr mal beltšiw уулын хормойгоор мал бэлчив; //Mo. iruγar, iruγal.

OLGŌ (Ü.) K.28; олгой: анат. толстая кишка; muxar olgō мухар олгой: слепая кишка; olgō ȯwǒdȯx олгой өвдөх; //Mo. oloγai.

OLXiŌ: OLXiŌ ÜG (Ü.) K.29; сул үг: пустые слова; olxiō ùg yarix сул үг ярих; olxiō ùgtē xùn сул үгтэй хүн.

OLiŌSŎG (Bu.) B.106; амны халбага: ложка, чайная ложка, столовая ложка; oliōsŏgōr xōl idex амны халбагаар хоол идэх;oliōsog ȯgȯx амны халбага өгөх.

OLǪ (Ü.) K.28; олон: много; olǫ xùn yawax олон хүн явах; olǫ ùgtē олон үгтэй;// Mo. olan.

OLOMTSŎG (Go.,El.) B.106; олонцог: подушка на седле; emēlīn olomtsog эмээлийн олонцог; olomtsŏgig tsembēr bùrěne эмээлийн олонцгийг цэмбээр бүрнэ; // Mo. olongčoγ.

OLONGŎ (GKha.) олом: подпруга; olongŏ džireme tšanγalax олом жирмээ чангалах;morinī olongŏ tatax морины олом татах; // Mo. olong.

OLŌNDŌ (ŎKha.) Ж:140; ONŎNDĂĒ (Bu.) B.106; хүрэм /хүндэтгэсэн/: куртка /высок/; olōndō ȯmŏsȯx хүрэм өмсөх; onondăē xudaldadž awax хүрэм худалдаж авах.

OMLŪR (Ba.,Ŏw.,El.), OMŎRŪ (Ü.) K.28; омруу: ключица; ùxěrīn omlūrīn arăs үхрийн омрууны арьс; omŏrūnī yas омрууны яс; // Mo. omuruu.

ONDŎГO: ONDŎГO XAYAX (Ü.) T.9; шагай тоглох: играть в игральные кости; ondŏγo xayădž toglox шагай хаяж тоглох.

OR/ORO̰ (Ü.) K.29; орон: I. страна, государство, край, местность; exě oro̰ эх орон; or bůxen ənxě tāěwnār dzeregtsen oršix орон бүхэн энхтайвнаар зэрэгцэн орших; 2. жилище, кров; oro̰ sūtsǎ орон сууц; oro bāěr орон байр.

ORNOW (Dar.) орно би: приеду, прийду; masintä turtǎl ornow xoyǒ машинтай урт /дамжлага бааз/ орно би /ДАД/; tednīd ornow тэднийд орно би; // Mo. orumui.

ORŎMDŽŌ (Ar.) B.I06; ам бүл: семья, едок, член семьи; manä oromdžō манай ам бүл; olon orǒmdžōtō олон ам бүлтэй.

ORŎĒWTŠ (TKha., ÖKha.) толгойн өмсгөл: наряд /головной/; awγǟē xůnī orōěwtš авгай хүний толгойн өмсгөл; tolγoēn mȯngȯn orǒēwtš толгойн мөнгөн өмсгөл.

ORWON I (Sar.) B.I06; дов, сондуул: бугор, бугорок; orwon elbegtē γadzar tšīgerxů дов сондуул ихтэй газар чийгэрхүү.

ORWON II (TKha.) бут ургамал: бот. куст растения.

ORWON III (TKha.) үндэс, ёзоор: корень, основание; orwonγǒron suγa tatax бутаар нь суга татах; ůsnī orwon үсний ёзоор.

OTŎГO̰: OTŎГO̰ XŪ (Ü.) отгон, бага: самый младший; otǒγo̰ xū отгон хүү; otǒγo̰ xůgīn xurim отгон хүүгийн хурим; /SM.1964.IV/.

OTŠIR I (TK$_h$a.) бат бэхийн тэмдэг: символ могущества; otšir ůldēx бат бэхийн бэлэг тэмдэг үлдээх; otsirtŏē bǒgŏdž бат бэхийн тэмдэгтэй бөгж.

OTŠIR II (TKha.) хонхны очир: вачжра, ритуальный предмет, используемый вместе с колокольчиком при совершении религиозного акта; lamīn otširtŏē xonxŏ ламын очиртой хонх; xonxŏ otšir barix хонх очир барих; //Mo. vačir.

OTŠIR III (TKha.) шил, чулуу зүсдэг доржпалам чулуу: алмаз; otšīrōr šil dzůsex доржпаламаар шил зүсэх; otšir šig xatū доржпалам шиг хатуу.

OWĀRAX (Ōl.) анзаарах: примечать, замечать, обращать внимание; owārax bāěx анзаарах байх; bi odō owārax bidz би одоо анзаарах биз /ШАХ.1976/.

OWDOL (GKha.) янз бүрийн: разновидный, всякий; owdol yum awax янз бүрийн юм авах.

OWLOГ (TK$_h$a.,DK$_h$a.) олбог: тюфяк; owloγ dewsex олбог дэвсэх; owloγ tůšleg tsŏm bůren олбог түшлэг цөм бүрэн /АЗД.1978// Mo. olbuγ.

OWORTOX (TKha,) эд юмс элэгдэн муудах: изнашиваться, стираться /об одежде и вещах/ ; axīn dēl owortădžē ахын дээл элэгдэж муудждээ; ed yumsān owortow эд юмс нь элэгдэв.

OWŌLŎĒ (Dun.) хурдан морины хүүхдийн малгай: головной убор /у детей, участвующих в конских скачках/; xūxedūd mor̆ uraldūlaxdā owōlŏē ȯmŏsȯw хүүхдүүд морь уралдуулахдаа малгай өмсөв.

Ō (Miŋ.) ой: лес; ō šuγūn modon dundās ой шугуйн модон дундаас /SM.1975.II/; ix ōn dundă их ойн дунд; // Mo. oy.

ŌDOLXŎ (Dar.) өшиглөх: пинать; xȯlōrŏ ōdolxŏ, хөлөөрөө өшиглөх; bȯmbȯg ōdolxŏ бөмбөг өшиглөх.

ŌDŌ (Dar.) хүүхээ гэж дуудах үг: обращение к девочке и мальчику; ōdō nāšir хүүхээ наашир.

ŌLOX (Min.) ойлох; цойлох: подпрыгивать, отскакивать, рикошетировать; ōlōd γarsan buγīn šindžăte̅ ойлоод гарсан бугын шинжтэй /SM.1975.II.64/; xurăγa, išig ōlon degdex хурга, ишиг цойлон дэгдэх; // Mo. oyilaqu.

ŌN (Ü.) K.29; ооно: зоол. самец антилопы, дзерена; ōn γowĭd elbeg ооно говьд элбэг; ōn agnax ооно агнах; // Mo. oγuna.

ŌRTSOG I (Ar., Go.) B.106; өнчин, ганц: сирота, одинокий; ōrtsog kūked өнчин хүүхэд; ōrtsog tolγŏē өнчин толгой.

ŌRTSOG II (Ar.) дагз: затылочная кость; область затылка; tolγoēn ōrtsog толгойн дагз; ōrtsogrū ȯwŏdȯx дагзруу өвдөх.

ŌWŪDZ (Ba.,El.,Min.,Khot.) B.106; лóовууз: ловуз /род монгольской меховой шапки/; ȯwȯl ōwūdz ȯmŏsȯx өвөл лоовууз өмсөх; ủnegen ōwūdz үнэгэн лоовууз; // Mo. loobuuǰa.

OĒГORГŎGŬĒ I (Khot.) асар их, их: большой, очень; oēγorγŏgŭē ȯndȯr ūlīg dawax асар өндөр уулыг давах; oēγorγŏgŭē us togtox асар их ус тогтох.

OĒГORГŎGŬĒ II (El.,Sar.) замбараагүй: беспорядочный; oēγorγŏgŭē olon xủn замбараагүй олон хүн; ene mȯn oēγorγŏgŭē xủn šū энэ мөн замбараагүй хүн шүү /НАЯ.1979/.

OĒRMOGXON (GKha.) саяхан: только что, недавно; oērmogxon yawsan саяхан явсан; oērmogxon irew саяхан ирэв.

ṲDĀ/ṲDĀN (Dg.) R.38; удаан: медленно, долго; ṳdā xȯdlȯx удаан хөдлөх; // Mo. udaγan.

ṲГALDŽ (Dg.) K.38; угалз: 1. узор, орнамент; ṳγaldž oyox угалз оёх; 2. самец архара /горного барана/; arγal ṳγaldž аргал угалз; 3. самум, песчаный буран; ṳγaldžīn xūĕ угалзан хуй; // Mo. uγulǰa.

ṲXAN (Ü.) K.38; UXAN (Dg.) R.173; ухна: козёл; ṳxan išig ухна ишиг; ṳxan mallax ухна маллах; šủdlen uxan шүдлэн ухна; // Mo. uquna.

ỤL (Ü.) K.39; ул; I. подошва, подмётка; xolīn ụl хөлийн ул; 2. перен. основательность; ụl sūr[i]tā xandax ул суурьтай хандах; 3. основание; ụlīn olox улы нь олох;//Mo. ula.

ỤLAX (Ü.) K.39; уйлах: плакать; xūxed ụ̄lax XYY-хэд уйлах; megšin ụlax dū γaraw мэгшин уйлах дуу гарав; //Mo. uyilaqu.

ỤLĀS (Ü.) K.39; ULĀSĂN (Dar.) улиас: осина; ụlās tarix улиас тарих; ulāsăn ixtē γadzar улиас ихтэй газар; ȯndȯr ulāsăn өндөр улиас; //Mo. uliyasu.

ỤNĀR (Ü.) K.39; униар: дымка, мгла; ụnār tatax униар татах; ụnār budan униар будан; //Mo. uniyar.

ỤNDŽIΓAR (Ü.) K.39; унжгар: I. долговязый; ụn-dziγar xūxed унжгар XYYхэд; 2. слабый, болезненный, вялый; tsaraēn ụndžiγar bāĕw царай нь унжгар байв; //Mo. unǰiγar.

ỤNDŽILAΓ (Ü.) K.39; унжлага: подвеска; ụndžila-γatā dzūltĕ унжлагатай зүүлт; ụndžilaγa tšimeglel унжлага чимэглэл; //Mo. unǰilγ-a.

ỤNDŽIXĂ (Ü.) K.39; унжих: отвисать, нависать, свисать; ụya ụndžixă уяа унжих; engeren ụndžixa энгэрт нь унжих;// o. unǰiqu.

ỤNNAX/ỤNAN (Ü.) K.39; унах; I. падать, сваливаться, отваливаться; nawtš ụnax навч унах; ůs ụnnax ус унах; 2. садиться верхом, ездить верхом; mor ụn-nax морь унах; mašin ụnan машин унах; //Mo. unaqu.

ṲNTAXĂ (Ü.) K.3I; унтах: I. спать, уснуть; ertē ṳntaxă эрт унтах; //Mo. untaqu.

ṲRA̱ (Ü.) K.39; URṲ̆ (ÖKha.) уран: умелый , искусный; ṳra̱ γartan уран гартан; ṳra̱ dūtā̈ xȯxō šuwū уран дуутай хөхөө шувуу /ААЗ/;//Mo. uran.

ṲRDĂ/ṲRID (Ü.) K.39; урьд: прежде, раньше, в прошлом;ṳrdă tsagtă урьд цагт;ṳrid ȯdȯrȯń irsen урьд өдөр нь ирсэн; // Mo. urida.

ṲRГAX (Ü.) K.39; ургах: I. расти, произрастать, всходить, давать ростки; noγō ṳrγax ногоо ургах; ṳrγax ulān nar ургах улаан нар; //Mo. urγuqu.

ṲRṲГŠĀ (Ü.) K.39; урагшаа: I. вперёд; 2. перен. успех, удача, продвижение; ṳrṳγšā dawšix урагшаа давших; ṳrṳγšā axix урагшаа ахих;//Mo. uruγsi-ban.

ṲRSAX/ṲRĂSXAX (Ü.) K.39; урсах: I. течь, протекать; us ṳrăsax ус урсах; 2. уноситься течением; γualin ṳrăsxaw гуалин урсгав; //Mo. urusqu.

ṲRTĂ (Ü.) K.39; урт: I. длинный, долгий, долго, длинно; ṳrtă ȯdȯr урт өдөр; ṳrtă naslax урт наслах; //Mo. urtu.

ṲTĀ (Ü.) K.39; URTĀ (Dar.) утаа: дым; ṳtā tawix утаа тавих; ṳtā bāgix утаа баагих; urtā sūnaglax утаа суунаглах; //Mo. utuγ-a.

Ṳ̄L (Ü.) K.39; ŌLŎ (Dar.) уул: гора, горы; ṳ̄l nuruṳ ixtē уул нуруу ихтэй;ṳ̄landă tsas orow ууланд цас оров; ȯndȯr ōlŏ өндөр уул; //Mo. aγula.

ŲLARXAG (Ű.) K.39; уулархаг: горный, гористый; ųlarxag γadzar уулархаг газар; ųlarxag nutag уулархаг нутаг; //Mo. aγularqaγ.

ŲLDŽIX (Ű.) K.39; ŌLDŽAX (Dar.) уулзах: встречаться; axtā ųldžix ахтай уулзах; ōldžād irsen šuwōnī kelīń meddeg bolāsēw уулзаад ирсэн шувууны хэлий нь мэддэг болоосой /ДАД/; //Mo. aγulǰaqu.

ŲLDZIR (Ű.) K.39; уулзвар: стык, узел, перекрёсток; dzamīn ųldzir замын уулзвар; tȯmȯrīn ųldzir төмрийн уулзвар /залгаа/; //Mo. aγulǰaburi.

ŲR (Ű.) K.39; ŌR (Dar.) цайны уур: ступка; modon ųr модон уур; ųrandă xīdž nüdex ууранд хийж нүдэх; tȯmȯr ōr төмөр уур; //Mo. uur.

ŲRAΓ (Ű.) K.39; ŪRŬK (Kho.) ураг: I. молозиво; ųraγ bȯsgȯx ураг бөсгөх; 2. белок; ųraγtă ed ураат эд; ȯndȯgnī ųraγ өндөгний ураг; ūrŭk tarqi ураг тархи; //Mo. uγuraγ.

ŲRTĀ (Dar.) ууртай: сердитый, злой; ųrtā tsōxor lambuγăē ууртай цоохор ламбугуай /ДАД/; ene ix ųrtā yum энэ их ууртай юм; //Mo. aγurtai.

ŲTĂ (Ű.) K.39; уут: мешок, куль, сума; dernī ųtă дэрний уут; xurγanī ūtă хурганы уут; ųtandă xīx утанд хийх; //Mo. uγuta.

ŲTSĂ (Ű.) K 39; ууц: анат. крестец, поясница; ųtsă tawix ууц т... ųtsă tallax ууц таллах; //Mo. uγuca.

ŪTŠILAX (Ü.) К.39; уучлах: прощать, извинять; yalīgắń ūtšilax ялыг нь уучлах; ūtšilan ůdzěxě уучлан үзэх; // Mo. uγučilaqu.

Ȯ

ȮDGŌ (ÖKha.) одоо, эдүгээ: сейчас, теперь, ныне, в настоящее время; ȯdgō mȯdȯ irene одоо мөд ирнэ; ȯdgō tsag одоо цаг; //Mo. odu-a.

ȮDǓ (Min.,Go.), ŮD (El.) өд: перо, перья; šuwūnī ȯdǔ шувууны өд; ůden der өдөн дэр; ůden malγắē өдөн малгай; // Mo. ödü.

ȮDŮR (ÖKha.,Go.), ŮDER (El.) өдөр: день, днём; ȯdůr bůr xitšēl xīx өдөр бүр хичээл хийх; xūěten ůder bolow хүйтэн өдөр болов; // Mo. edür.

ȮDŽŌ: ȮDŽŌ TEREG(Ü.) нэг зүйлийн үхэр тэрэг: вид телеги, арбы /в которые запрягают быка/; ȯdžō tereg xȯtlȯx үхэр тэрэг хөтлөх; ȯdžō tergēr us awax үхэр тэргээр ус авах.

ȮGEDĚ (ÖKha.) өөд: I. вверх, выше, к /в значении вверх/; на, по; nad ȯgedě xarax над өөд харах; ūl ȯgedě γar уул өөд гар; 2. против; urắsγal ȯgedě sȯrȯx урсгал өөд сөрөх; 3. нареч. вверх, кверху; ȯgeděń bolγox өөд нь болгох; // Mo. ögede.

ÖGLŪ (Dar.), ÜGLĒ (El.) өглөө: утро, утром; ögl̄ü ertē yawax өглөө эрт явах; öglū bür xitšēltē өглөө бүр хичээлтэй; üglē bosox өглөө босох; //Mo. örlüge.

ÖGŌDŽIN (ÖKha.,Sar.) B.I06; өгөөмөр: обильный, щедрый; ögōdžin setgeltē xün өгөөмөр сэтгэлтэй хүн; ögōdžin bayan xanγā өгөөмөр баян хангай.

ÖXI̱ (DKha.) охин: девочка; öxid dūlaldax охид дуулалдах; manā oxi̱ манай охин; //Mo. okin, ükin.

ÖXŌRXÖN (ÖKha.,Dar.) хөөрхөн: миловидный, милый, славный, хорошенький; öxōrxön dzantā büsgüē хөөрхөн зантай бүсгүй; //Mo. kögerüken.

ÖXŌRSÖX (Ar.,Ur.,Dar.) өхөөрдөх: ласкать; sāĕxan törsön xoyor amaragīmiń töĕron töĕrōd öxōrsönū dē сайхан төрсөн хоёр амрагий минь тойрон тойроод өхөөрдөнө үү дээ /МАД.78/; xüxēdē öxōrsöx хүүхдээ өхөөрдөх; //Mo. ökürdekü.

ÖYÖ (TKha.,GKha.) айрагны модон хувин: деревянное ведро /для кумыса/; aērāgīn öyō айргийн хувин.

ÖYÖWDŽIX (ÖKha.,Khot.,Min.), ÖRÖWDŽIX (GKha.) өсөх, томрох: расти, подрастать; xüxed xurdan öyöwdžix yum хүүхэд хурдан томрох юм; öyöwdžix nas өсөх нас.

ÖLGŌ (TKha.,Ar.) хазаар, ногтны өлгүүр: вешалка /для узды,недоуздка/ölgōndö bāĕγā xadzār, nogtö өлгүүрт байгаа хазаар ногт; ölgō awax өлгүүр авах; //Mo. ölgegür.

ȮLGU̇̄R I (DKha.,Dg.), ȮLGȰR (Dar.) гэрийн тавиур: подставка; ȯlgu̇̄r dēr sū tawix тавиур дээр сүү тавих; ȯlgȱr dēr toγō γarγax тавиур дээр тогоо гаргах; // Mo. talbiγur.

ȮLGU̇̄R II (TKha.), ELGU̇̄R (Dzaw.,Khot.,Go.) өлгүүр: I. вешалка; xuwtăsăsā ȯlgu̇̄rtĕ ȯgȯx хувцсаа өлгүүрт өгөх; malγăēγā elgu̇̄rtĕ orqix малгайгаа өлгүүрт орхих; 2. подвеска; elgu̇̄rēs dzu̇̄x өлгүүрээс зүүх; // Mo. ölgegür.

ȮLTȮG (Go.,Ŏw.), URTEG (El.) өртөг: стоимость; nemū ȯrtȯg нэмүү өртөг; yamar u̇rtegtē we? ямар өртөгтэй вэ?; // Mo. örteg.

ȮMU̇N (ŎKha.,Khot.) өмнө: перед, впереди; полуденная сторона, юг; ȯmu̇n dzu̇g yawax өмнө зүг явах; axīn ȯmu̇n irne ахын өмнө ирнэ; // Mo. emün-e.

ȮMU̇S (Dg.) R.167; оймс: чулки, носки; ȯmu̇s tsōrox оймс цоорох; ȯmu̇s uγāx оймс угаах; ȯmu̇s ȯmȯsȯw оймс өмсөв; // Mo. oyimusu.

ȮMTSU̇GER (DKha.) цөмцгөр: съёживаться, сжиматься; ȯmtsu̇ger amtǟ цөмцгөр амтай; ȯmtsu̇ger tsȯgȯ̌tš цөмцгөр цөгц; // Mo. čömčüger.

ȮNDȮ̌GO: ȮNDȮ̌GȮ̌ SU̇Ē (Ŭ.) T.9; төрөөгүй байхад нь сүй тавих: помолвка детей до их рождения; ȯndȯ̌gȯ su̇ē ȯmȯ̌nȯ́n tawix өндгөн сүй өмнө нь тавих; ȯndȯ̌gȯ su̇ē tawĭūlsan oxin сүй тавиулсан охин.

ȮNDȮR I (DKha.,Dg.) урт: длинный, долгий; ȯndȯr ūrγa урт уурга; ȯndȯr nastā̆ xůn урт настай хүн; // Mo. öndür.

ȮNDȮR II (TKha.) өндөр: высокий; ȯndȯr biyĕtē xůxed өндөр биетэй хүүхэд; ȯndȯr dūγār yarix өндөр дуугаар ярих; // Mo. öndür.

ȮNDȮR III (TKha.) их, үлэмж: I. большой, великий; ȯndȯr xȯgdžil үлэмж хөгжил; 2. более, гораздо, весьма, очень; ȯndȯr amdžiltā̆ их амжилт.

ȮNDȮR IV (TKha.) дээд: высший; ȯndȯr mergedžiltē дээд мэргэжилтэй.

ȮNDȮR V (TKha.) чанга: сильный, значительный, крепкий; ȯndȯr dū чанга дуу; ȯndȯr dūγār yariw чанга дуугаар ярив.

ȮNE (Dar.) энэ: это, этот, сей, данный; ȯne metēr xī энэ мэтээр хий!; ȯne minī ax энэ миний ах; ȯne džil энэ жил; // Mo. ene.

ȮNGȮ̆RŪ (Ů.) T.II; хэтэрхий: I. слишком, чрезмерно, крайне; ȯngȯ̆rū olon xůn хэтэрхий олон хүн; ȯngerū dawxix хэтэрхий давхих; 2. чрезмерный, непомерный; ȯngȯrū yawdal хэтэрхий явдал.

ȮŊ^{k}XĪ (Ů.) K.29; өмхий: вонючий, тухлый, зловонный; ȯŋ^{k}xī ůnertē өмхий үнэртэй; ȯŋ^{k}xī sanā өмхий санаа; // Mo. ömükei.

ȮN^{k}XǑRŪLEG (Ar.), ȮN^{k}XǑRŪL (El.) хайлмаг /өөхөн тосонд хийсэн нэг зүйлийн хүнс/: кушанье из растопленной пенки, топленого жира; ȯn^{k}xǒrūleg xīx өөхөн тосон хайлмаг хийх; ȯn^{k}xǒrūl idex хайлмаг идэх /ШАХ.1967/.

ȮNǏS (Ü.) T.8; цоож: замок; ȯnǐs awax цоож авах; ȯnǐsōr ȯnislox цоожоор цоожлох /SM.1964.IV/. tom ȯnis том цоож.

ȮNŌNŌ (Min.) саяхан: только что, недавно; ȯnōnō endēs yawax bolson саяхан эндээс явах болсон.

ȮNSȮG (Ü.) K.28; оньсого: загадка; ȯnsȯg tāltsax оньсого таалцах; olon ȯnsȯg meddeg xün олон оньсого мэддэг хүн; //Mo. onisuγ-a.

ȮNTŠḬ̌ (Ü.) K.29; өнчин: сирота, осиротелый; ȯntšḭ̌ ȯrōsȯn xün өнчин өрөөсөн хүн; ȯntšḭ̌ xotsorson xüxed өнчин хоцорсон хүүхэд; //Mo. önečin.

ȮR: AYAΓANĪ ȮR I (GKha.) аяганы ширээ: маленький столик /для чашек/; ayaγanī ȯrnōs xalbaγa aw аяганы ширээнээс халбага ав; ȯrlū xītšix аяганы ширээнд хийчих.

ȮR: ΓALĪN ȮR II (GKha.) зуухны доод хэсэг: нижняя часть печи; γalīn ȯr tsewerlex зуухны доод хэсгийг цэвэрлэх; γalīn ȯrnī ortšim зуухны доод хэсгийн орчим.

ȮRĀL (Dar.), ȮRŌL (Ü.) K.29; ерөөл: пожелание, благо желания, ерол; ȯrāl xelex ерөөл хэлэх; ȯrāl magtāl ерөөл магтаал; //Mo. irüger, irügel.

ȮRGṲ̌ (Dzaw.) өргөн: широкий; ȯrgṳ̌ ūdam nutag өргөн уудам нутаг; ȯrgṳ̌ entē torǒγo өргөн энтэй торго; // Mo. örgen.

ȮRŌL I (Dar.) ерөөл: пожелание, желание, благопожелания ерол; ȯrōl tawix ерөөл тавих; ȯrōl magtālīn xeseg ерөөл магтаалын хэсэг; // Mo. irüger, irügel.

ȮRŌL II (TKha.) бүхэл юмны хагас: половина, симмитричная половина; ȯrōl max awax өрөөл мах авах; ȯrōldȯdž dēl xīx өрөөлдөж дээл хийх; //Mo. örügel.

ȮRŌL III (TKha.) морины өрөөл: односторонние путы /лошади/; ȯrōltē mor̕ yawtšixadž өрөөлтэй морь явчихаж; mor̕ⁱō ȯrōldǒtšix морио өрөөлдчих; //Mo. örügel.

ȮRŌSŌN (Dar.) улаан бургас: бот. тальник; manāex ȯrōsōndǒ bī манайх улаан бургасанд бий.

ȮRȮWLȮG I (Ōl.) В.107; хүүхдийн даахь: волосы младенца; ȯrȯwlȯgīn awax даахийг нь авах; ȯrȯwlȯgtēgē bāeγā даахитайгаа байгаа.

ȮRȮWLȮG II (TKha.) шувууны өд сөд: птичьи перья; bu̇rgedīn ȯrȯwlȯg бүргэдийн өд сөд; tagtā šuwūnī ȯrȯwlȯg тагтаа шувууны өд сөд.

ȮRŠŌMDŽ (TKha.) Ж. 146; тусламж /хүндэтгэсэн үг/: помощь, содействие /почт/; ȯršōmdž u̇dzūlex тусламж үзүүлэх; ȯršōmdž awax тусламж авах.

ȮRŪ (Min.), ȮRȮGȮN (Dar.) эрүү: челюсть; ȯrū tsaγān xurăγa эрүү цагаан хурга; ȯrūnī šūd ȯwȯ̆dȯx эрүүний шүд өвдөх; //Mo. ereü.

ȮRŪWTŠĪ (Min.) B.IO7; зуухны тосгуур: подное /у печи/; dzūxnī ȯrūwtš dērĕx ūnĕs зуухны тос - гуур дээрх үнс; xogō ȯrūwtš dēr aw хогоо тос- гуур дээр ав.

ȮTGȮLBȮR (GKha.), ȮŠGȮLBȮR (El.) уутан хөнжил: спальный мешок; dulān ūstē ȯtgȯlbȯr дулаан үстэй уутан хөнжил; xȯdȫ ȯšgȯlbȯr awtš yawax хөдөө уу- тан хөнжил авч явах.

ȮTȮG I (Dar.,El.) бууц, эвөлжөө: навоз /коровий,овечий/ зимовка, зимовье; ȯtȯg būtsă өвөлжөө бууц; ȯtȯg dzasax бууц засах; //Mo. ebülǰiy-e.

ȮTȮG II (TKha.), ȮDXȮ (Ü.) K.29; өтгөн /шингэн зүйлийн өтгөн хэсэг/: густой, сгущение, конденсация, гуща; aērăgīn ȯtȯg айргийн өтгөн; tsāĕnī ȯdxȯ хийцтэй цайны өтгөн; //Mo. ötegen.

ȮTSGȮLDȮR (Kho.,Khot.) B.IO7; өчигдөр: вчера; ȯtsgȯldȯr yawsan өчигдөр явсан; ȯtsgȯldȯr dulān bāesan өчигдөр дулаан байсан; //Mo. öčügdür.

ȮTSȰN (Dar.,Khot.) цөөн: малочисленный; ȯtsȫn xūntē yadzar цөөн хүнтэй газар; ȯtsȫn ūgtē xūn цөөн үгтэй хүн; //Mo. čögen.

ȮTŠIK (Min.,El.) өчиг: I. показание; ȯtšik medūlex өчиг мэдүүлэх; 2. обещание; am ȯtšikȭ ȯgȯx ам өчгөө өгөх; //Mo. öčig.

ȮWLEG (Dg.) элбэг: I. обильный, изобилующий; ȯwleg bayan am[i]dǎral элбэг баян амьдрал; 2. свободный, великоватый /об одежде/; ȯwleg xuwtsas элбэг хувцас; dēlē ȯwleg xīx дээлээ элбэг хийх; //Mo. elbeg.

ȮWȭGKĪ (Dar.) баавгай: медведь; ōěn xu̇ren ȯwȯgkī ойн хүрэн баавгай; ȯwȯgkīn arǐsan daxǎ баавгайн арьсан дах.

ȮWȮR I (Dar.,Min.) эвэр: рога; buγīn ȯwȯr бугын эвэр; u̇xěrīn ȯwȯr үхрийн эвэр; malīn ȯwȯr tūrǎē малын эвэр туурай,

ȮWȮR II (Ȍw.) өөр, ондоо: другой, иной, отличный, особый; ȯwȯr nom unšix өөр ном унших; šal ȯwȯr ȯngȯ шал ондоо өнгө /S.Mu.I96I.III/.

ȮWȮR III (TK,a.) юмны өмнөх энгэр, урд хэсэг: южный склон, южная сторона; mal ūlīn ȯwȯrtȯ̌ bǎěna мал уулын өвөрт байна.

ȮWȮR IV бүсэлсэн дээлийн энгэрийн доторхи зай: пазуха; altšūrā ȯwȯrtȭ xīx алчуураа өвөртөө хийх.

ȮWŌLNĪ/OWĒLDŽIN(ȮKha.,Go.,Min.) өвөөлж: зоол. удод; ȯwōlnī šuwū өвөөлж шувуу;ȯwēldžīnī tolγōē өвөөлжний толгой; //Mo. ebügelǰi.

ȮWSEL (Ȯw.) эд хогшил: имущество, пожитки, скарб; gerīn ȯwsel гэрийн хогшил;/S.Mu.1961.III/.

ȮWSȮX (Go.,DKha.), ŮWDEXŮ (El.) өвдөх: болеть; xȯl ůwdexů хөл өвдөх; biy ůwdēd bāĕna бие өвдөөд байна; tolγōē ȯwsȯx толгой өвдөх; //Mo. ebdekü.

Ō/ŌI (Ů.) K.29; ой; 1. лес, бор, роща; ō modŏ ой мод; ōi modŏ urtătā boginotŏē, olon xůn sāĕntā mūtā ой мод урттай богинотой, олон хүн сайнтай муутай /АЗД.1978/; 2. годовщина; юбилей; nasănī ō насны ой; xuwisγalīn ōi хувьсгалын ой; //Mo. oi.

ŌDŽIN (GKha.), ȮYDŽIN (Ȯw.) хүүхэд хийдэг авдар: четырёхугольная ящика /для ребёнка/modon ōdžin: модон авдар; ōdžindŏ sūlγatšix өөжинд суулгачих /ШАХ. 1984/.

ŌG I (Dg.) B.107; тохом: потник, войлок /под седло/; emēlīn ōg emdžidž oyox эмээлийн тохом эмжиж оёх; ōg toxox тохом тохох.

ŌG II (TKha.) жийрэг, бамбай: прокладка; xomnī dorxi ōg хомны доторхи жийрэг;toxŏšindŏ ōg barix тохшинд жийрэг барих.

ŌG III (TKha.) хөөе гэсэн аялга үг: возглас, которым окликают эй; ōg tši xurdan yawārā хөөе, чи хурдан яваарай; ōg xun bāĕnū хөөе, хүн байна уу?.

ŌL/ŌLĔN (Dar.) үүл: облако; ōlĕn nūx үүл нүүх; ōlĕn bůrxedž boro̅ orow үүл бүрхэж бороо оров; //Mo. egüle.

ŌLĔM (Dar.) ойрд аймгийн нэр: название ойратского племени; ōlĕmīn xošū ойрдын хошуу; ōlĕmtšū-dīn tūx ойрдын түүх.

ŌR (Ü.) K.29; ойр: I. близний, ближний; ōrīn tōrōl ойрын төрөл; ōr tōĕron ойр тойрон; 2. близко, вблизи; gerīn ōr гэрийн ойр; ōr orōsōx γadzar ойр орших газар; //Mo. oyir-a.

ŌRĀ (Dar.) өөрөө: сам, лично; ōrā tūndĕ xelex өөрөө түүнд хэлэх; ōrā biyērē aw өөрөө биеэрээ ав; //Mo. ōber-iyen.

ŌRTOXO (Ü.) K.29; ойртох: близиться, приближаться; подступать; ōwōl ōrtōxō dōxlō ойртох дөхлөө; xotod ōrtōdž irew хотод ойртож ирэв; //Mo. oyirataqu.

ŌRTSŌNŌ (Ōw.) өөрснөө: сами; ōrtsōnō xurdan yaw өөрснөө хурдан яв; ōrtsōnō xel өөрснөө хэл; //Mo. öbersen-e.

ŌŠGŌ (Dg.) R.157; ANDŽĪγĀĒ (TKha.) найз, нөхөр: друг, подруга, приятель товарищ; ōšgōn otšīno найз нь очно; ōšgōdō dzaxidž xelērē найздаа захиж хэлээрэй; andžīγāēn yawlā найз нь явлаа.

ŌŠĪ (DKha.) хээл хахууль, хахууль: взятка, подкуп; tūndĕ ōšī ōgōx түүнд хээл хахууль өгөх.

ȮĒMASXǍ (Dar.) угаах, усанд орох: I. стирать, xuwtsas ȯēmasxǎ хувцас угаах; 2. купаться; xūxḝdūd ȯēmasxǎ хүүхдүүд усанд орох. /ШАХ. I964/

ŌĔRŎ (ŎKha.) ойр дотно, дөт: ближний, близкий; ōĕrŏ dotno bāĕx ойр дотно байх; ɣadzaran̆ ōĕr dot yum газар нь ойр дөт юм; //Mo. oyir-a.

P

PADŽIGNŪR (Ba.) Б.22; бин, шарвин: лепёшка; padžignūr xāĕrax бин хайрах.

PAGSǍ I (El.) будгийн багс: кисть, кисточка; budǎgīn pagsǎ будгийн багс; pagsār tonxŏ budax багсаар цонх будах; //Mo. baɣsa.

PAGSǍ II (Dzaw.) туужуу: веник; pagsǎ awād ȯg туужуу аваад өг; pagsār xog tsewerlene туужуугаар хог цэвэрлэнэ.

PAGWĀN (El.,GKha.) ваар: I. ваза, корчага; pagwān arxi ваартай архи; 2. черепица; pagwān ваар сав.

PAYǍN (TKha.,ŎKha.,DKha.) муу үйл: хөгтэй явдал: приключение, похождения, смешной поступок, дурной поступок; payǎnɣā delgex муу явдлаа илчлэх.

PANĀ (Ū.) мах гаргадаг том сав: большая посуда /для мяса/; panāndǎ max ɣarɣax том түмпэнд мах гаргах; panā saw tsewerlex том сав цэвэрлэх /SM.I964. IV/.

PANDŽIΓA (Ȫl.) шоон тоглоом: игра в кубик; pandžiγa toglox шоон тоглоомоор тоглох. /СБХ. 1961/.

PĀDŽĀ (Bu.) сэрээ /зэвсгийн нэг төрөл/: вилы; pādžāγār ȯwǒs хамах сэрээгээр өвс хамах; ȯwǒsnī pādžā өвсний сэрээ.

PĀRTAG (Ba.El.) дэгтий: меховые чувяки, унты; γutǎlīn γadūr pārtag ȯmǒsȯx гутлын гадуур дэгтий өмсөх.

PĀS (Dzaw.,Khot.) мужааны багаж: столярный инструмент; pās awax паас багаж авах; pāsār modon dēr dzurās γarγaw паас багажаар модон дээр зураас гаргав. /ШАХ.1967/

PEL (Ǚ.) R.30; пял таваг: тарелка; tom pel том пял таваг; peldě idē dzasax пял тавагт идээ засах; // Mo. pila.

PENSĚ (Ba.) Б.22; цар таваг: большая неглубокая металлическая тарелка; ūtsǎ tawix pensě ууц тавих том цар таваг.

PIDĀNǍ (Ȫw.,Ar.,Tȫ.), BITĀNǍ (El.,Sar.) бидон сав: бидон; pidānǎtǟ sū̄ бидонтой сүү; tawan letǎrīn bitānǎ таван литрийн бидон сав; // Mo. bidon.

PIMBŪ (Dzaw.,Khot.) харуул: рубанок; pimbūdax харуулдах; pimbūγār γowil γarγax харуулаар говил гаргах.

PISĀNDZĀ (TKha.,GKha.) хуучир: хучир; музыкальный инструмент; pisāndzā toγlox хуучир тоглох;pisān-idzār xȯgdžȯmdȯw хуучраар хөгжимдөв.

PĪTSŪ (TKha.,ÖKha.,DKha.) нэг төрлийн чулуу: род камня; pītsūn xōrȯg пийсүүн хөөрөг; pītsūn sorūl пийсүүн соруул.

P[i]ŪDĀL (Ü.) Т.13; феодал: феодал; xar šar p[i]ū-dāl хар шар феодал; p[i]ūdālīn noyorxol феодалын ноёрхол.

POLOGDOX (TKha.,ÖKha.,DKha.) хэт идэх, дэндүү их идэх: объедаться, переедать; pologdox maγad дэндэх магад; pologdodž bȫldžix их идэж бөөлжих.

PŌDZ (Go.,Öw.,Khot.) Б.22; PŌDZONXŌ (El.) хонгио: гильза; būnī pōdz бууны хонгио; pōdzonxō tsuglūlax хонгио цуглуулах.

PŌŠIG (Ü.) Т.13; поошиг: бочка; modon pōšig модон поошиг; tosnī pōšig тосны поошиг.

PŪLŪ (El.) поолуу: таз; pūlūndā sū ūdaldag поолуунд сүү уудалдаг; modon pūlū модон поолуу /НАЯ.1967/.

PŮG I (Ü.) зуухны хүхээ: дымоход; pův utāγār dūrex зуухны хүхээ утаагаар дүүрэх; pův taglarax зуухны хүхээ тагларах.

PŮG II/PIN (El.) амбаар: амбар; кладовая; pův-tē xīx амбаарт хийх; pingēs γarγadž awax амбаараас гаргаж авах.

PŮNDZĔ I (Sar.,El.) малын хашаа: кошара, хлев, загон; půndzendĕ mal orūlax хашаанд мал оруулах; půndzĕ barix хашаа барих.

PŮNDZĔ II (GKJ ha.) аяны тогоо: походный котелок; půndze awtš yawax аяны тогоо авч явах; manǟd džidžig půndze bī манайд аяны тогоо бий.

PŮNTEГ (Bu.) бөөрөнхий мах: род котлета; půntegtē xōl бөөрөнхий махтай хоол; pūnteg belĕtgex бөөрөнхий мах бэлтгэх.

PŪ I/PENTŪDZ (Ū.) T.12; пүнтүүз: крахмалозные макароны; pū tšanax пүнтүүз чанах; pentūdztē xōl xīx пүнтүүзтэй хоол хийх.

PŪ II (TKha.) хүндийн хэмжээ; I. пуд; dzūn pū tar[1]ā зуун пүү үр тарна; 2. весы; ůxer pūn dēr tawix үхэр пүүн дээр тавих; // Mo. püü.

PŪ III (TKha.) аялга үг: междометие /фу/; pū, yasan xůeten yum be? пүү, яасан хүйтэн юм бэ; pū, yasan mūxǟē ůnertē yum пүү, яасан муухай үнэртэй юм.

S

SADĂ (Ū.) T.7; садан: состоящий в родственных отношениях, родственник; xolīn sadă холын садан; sadă tŏrŏlīn xůn садан төрлийн хүн; // Mo. sadun.

SADRAГĂ (Go.) B.108; бэл газрын олон салаа сайр: разветвленные буераки на склонах гор; sadraγă ixtē γadzar олон салаа сайр-ихтэй газар.

SADRŪLAX (TKga.,Dar.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; sāral morīg unaya gawel sadrūlād γarnā xō саарал морийг уная гэвэл давхиад гарнаа хө /МАД/.

SADZILГǍ (Sar.) сайвар: идущий мелкой ино - ходью /о лошади/; sadzilγǎ mor̍ сайвар морь; sa-dzilγadž yawax сайварлуулж явах.

SAГANAG (GKha.), SAГALГĀL (Sü.) сагаг, саглага: щётка /у лошади/; mor[i]nī saγanag морины сагаг; saγalγāl dēgūr tšödörölöx сагаг дээгүүр чөдөрлөх; //Mo. saγaγ.

SAGIL: SAGIL XOŃ (Khot.) B.108; шүдлэн эм хонь: овца /двухгодовалая/; sagil xoń xar[i]ūldž baiγā эм хонь хариулж байгаа; sagil xoń ögöx шүдлэн эм хонь өгөх

SAGSǍN (Dar.) тулга: таган, тренога; sagsǎndǎ tülex тулганд түлэх; xētē sagsǎn хээтэй тулга.

SAXXAL (ÖKha.), DZAXAL (Dg.) сахал: борода, усы; saxxaltā xün сахалтай хүн; dzaxǎlā xusax сахлаа хусах; //Mo. saqal.

SAYAG (Dar.) сайвар, жороо: иноходь, идущий мелкой, иноходец, иноходью; sayǎg mor[i]töē xün сайвар морьтой хүн; unaγan sayag mor̍ унаган сайвар морь.

SAYAGLAX (Min.) сайварлах: идти мелкой ино - ходью; mor̍ sayaglax морь сайварлах.

SALBAN I (GKha.) Б.22; цоожны өргөс: зубцы у монгольского замка; tsōdžnī salban unax цоожны өргөс унах; salban xuγarax өргөс хугарах.

SALBAN II (GKha.) муу сархинаг: анат. листки книжки у жвачных животных; salban tsewerlex муу сархинаг цэвэрлэх.

SALDĀDZ (TKha.) цэмбэ: сукно; saldādzăn tsuw цэмбэн цув; saldādzăn dēl цэмбэн дээл.

SALI^{k}XI (ŎKha.), DZALXI (Dg.) салхи: ветер; sali^{k}xi orox салхи орох; xůtštē sali^{k}xi bolow хүчтэй салхи болов; //Mo. salkin.

SAM: SAM TŌNO (GKha.) нэг төрлийн тооно: вид тона; manăēx sam tōnotō манайх сам тоонотой.

SAMALDARAG (Ü.) К.30; самалдаг: анат. хрящевые пластинки, образующие носовые ходы; malīn samal-darag малын самалдаг; xamărīn samaldarag хамрын самалдаг; //Mo. samaldaγ.

SAMARA (Dg.), DZAMĂRAXĂ (Go.,Kh.) самрах: мешать, перемешивать /напр. какие-л жидкости/; tsăē dzamăraxă цай самрах; sūgē samara сүүгээ самрах; //Mo. samaraqu.

SAMPĂN (Dun.), SAMPIN (El.,Ba.,Go.) Б.22; зангидсан товч: пуговица; /в виде узла/ sampăn xadax зангидсан товч хадах; šilbe emxerdedž sampin dzangidax шилбэ эмхэрдэж товч зангидах /ШАХ.1967/.

SÅNDIL (GKha.) сандал: стул; såndil dēr sūx сандал дээр суух; såndil širēń ger dūren сандал ширээ нь гэр дүүрэн /ААЗ/;//Mo. sandali.

SANDZǍĒ (TKha.,DKha.) нэг төрлийн архи: вид водки; sandzǎē ūx архи уух; sandzǎē sarxǎdīg šimen dzōglodž санзай архийг шимэн зооглож... /АЗД.1978/.

SAN^{q}XAN (Ar.) B.108; үнэртэй ус: душистая вода, духи, одеколон; sāĕxan ůnertē san^{q}xan сайхан үнэртэй ус; san^{q}xan tůrxew үнэртэй ус түрхэв.

SANMǍĒ (Dar.) морины хөхөл: чёлка /у лошади/; mořnī del dzasadž sanmǎē ůldēw морины дэл засаж хөхөл үлдээв; sanmǎē γāsǎń цуах хөхлөөс нь уях;

SARXINAG:SARXINAGAN TŌNO (GKha.) нэг төрлийн тооно: вид тона; sarxinagan tōnotō ger сархинаган тоонотой гэр; //Mo. toγono.

SARLAG I (Ŏw.) хурууд /хурууны үзүүрээр дарсан бумбагар/: хурут; /сушенный творг/; sarlag xurūd xatāx бумбагар хуруудхатаах /S.Mu.1961.IV/.

SARLAG II (TKha.) сарлаг: сарлык, як; sarlag sāx сарлаг саах; sarlagīn sūnī ȯrȯm dzudzān сарлагийн сүүний өрөм зузаан.

SARMǍĒ I (Min.), SARIMDAγ (El.) зуны аргал: аргал, кизяк /летний/; dzunī sarmǎē tūw зуны аргал түүв; ůxĕrīn sarimdaγ үхрийн зуны аргал.

SARMĀĒ II (TKha.), SAMBAR (GKha.) хонь, ямааны хайчилсан арьс: голье, овечья кожа без шерсти; sarmǟē dēl ȯmȯ̆sȯx арьсан /хайчилсан/ дээл өмсөх; sarmǟē bolson сармай болсон; sambar arīs сармай арьс; //Mo. sarmai.

SARWĀLDŽ (GKha.) арваалж /аалз/: паук; sarwāldžīnī šūles аалзны шүлс; //Mó. aγalǰi.

SAW: SAW NUM NĒX (Sar.) B.I08; хурим нээх; I. свадьба; 2. уст. пир, пиршество; saw num nēx хурим нээх; saw num nēxīn ȯmȯ̆nȯ̆ хурим нээхийн өмнө.

SAWDŽĪ (Dar.) гар: рука, руки; sawdžī xayaldž yawax гар хаялж явах.

SAW[q]XAN (GKha.,Go.) B.I08; гуулин бүслүүртэй өндөр төмөр хувин: маленькое жестянное ведро; saw[q]xandǎ sū xīx төмөр хувинд сүү хийх; saw[q]xandǎ xoń sāx төмөр бортогонд хонь саах.

SĀ I (GKha.) шагай, шаа: таранная кость, игральная кость; sā toglox шагай тоглох; xon[i]nī sā хонины шаа; //Mo. šaγai.

SĀ II (TKha.) мэдрэлийн өвчин, саа: мед. паралич; sā dāĕrax саа өвчин дайрах; sāγīn uršiγār саа өвчний уршгаар; //Mo. sa.

SĀ III (TKha.) алт, мөнгөн утастай тууз, саа: позумент, галун; sātǟ torǒγo саатай торго; altan sān xētē алтан саан хээтэй.

SĀDZĂN (DKha.) паалантай хувин: эмалированная посуда, ведро; sādzăn sawandă tarag bůrex паалантай хувинд тараг бүрэх; šādzandă sū xīx паалантай хувинд сүү хийх.

SĀX I (ŎKha.) сая: недавно, только что; tun sāx тун сая; bi sāx irew би сая ирэв /ШАХ.1981/.

SĀX II (TKha.) саах: доить; gū sāx гүү саах; xoń sāx хонь саах; // Mo. saγaqu.

SĀX III (TKha.) богиносгох: укорачивать , сокращать ; dȯrōgō sāx дөрөөгөө богиносгох; цyāgīń sāx уяагийн богиносгох.

SĀXAN (Min.), SEXẶ (Ü.) K.31; сайхан: красивый, прекрасный, перелестный; γoyă sāxan xůn гоё сайхан хүн; sēxặ edělel сайхан эдлэл; // Mo. saγiqan.

SĀXŪ I (El.) онгироо: хвастливый, зазнающийся, легкомысленно храбрый; ene ix sāxū xůn šū энэ их онгироо хүн шүү; sāxū am[i]tan băĕγā yům онгироо амьтан байгаа юм /НАЯ.1967/.

SĀXŪ II (El.,Sar.) B.108; цайны босоо сав: вид посуды ; sāxūndă tsăē ūdlaw саахуу саванд цай уудлав; tsorγotō sāxū цорготой саахуу.

SĀXŪ III (Ar.,Sü.,Do.) B.108; сэнжтэй аяга: кружка; sāxū ayaγa uγāx сэнжтэй аяга угаах; sāxūnī amsar сэнжтэй аяганы амсар.

SĀYĀ (Dzaw.,Go.) төмс: бот. картофель; sāyā tarix төмс тарих; sāyā xurāx төмс хураах;

SEGEDREG (GKha.), SEGELDEREG (Sü.) B.108; унийн сагалдрага: застёжки у жерди; segedreg цуах сагалдрага уях; unīn segeldereg tasarax унийн сагалдрага тасрах; // Mo. saγaldurγ-a.

SEGELDEREG (Ü.) K.31; SALDARГĂ (Khot.,Bu.), SAГALDARAG (Dg.) R.168; сагалдрага: застёжка; malγăēn segeldereg малгайн сагалдрага; xadzārīn saldarγă хазаарын сагалдрага; // Mo. saγaldurγ-a.

SEGSĔ I: SEGSĔ XURГA (Dzaw.,Khot.,GKha.),SEGSŪREG (Go.,El.) эрт гарсан хурга: ягнёнок /рано родившийся/; segsĕ xurγa yalγaw эрт гарсан хургаа ялгав; segsūregnī ar[i]sār dēl xīx сэгсүүргэн арьсаар дээл хийх.

SEGSĔ II (Ba.,El.) том араг: большая корзина; segsĕndĕ nōs tšixew том арганд ноос чихэв; segsēr arγal tūx том аргаар аргал түүх.

SEGSĔGĪ (Dar.), SEGSĪ (Öw.) Б. 23; SEWĒ (Khot.), SEWLEG(Ur.),SEWĔGER (Sar.) хүүхдийн даахь, зулайн үс: волосы младенца; segsĕgīgeń samnax даахий нь самнах; segsī awax даахь авах; seweń urγax даахь нь ургах; sewegereń(sewleg) xīsex даахь нь хийсэх

SEGSŪREG (TKha.) сэнс арьс: шкурка годовалого барашка, крупная мерлушка; segsūrgen dotor сэнс арьсан дотор; segsūreg egnex нарийн сэнсэн дотор эгнэх; // Mo. segsegürge.

SEXEX (Go.,Khot.,Dzaw.) сөхөх: приподнимать, приоткрывать; xayāγā sexex хаягаа сөхөх; awdar sexēd ůdz авдар сөхөөд үз; //Mo. sekükü.

SELDEN (Khot.,Go.) B.I08; нөмгөн: без пояса; bůsgǚē selden yawax бүсгүй нөмгөн явах; selden nůtsgen нөмгөн нүцгэн.

SENDEN I (GKha.) модон хувин: деревянное ведро; sendendě mal sāx модон хувинд мал саах; tom senden том модон хувин.

SENDEN II (TKha.) зандан мод: сандаловое дерево; senden modnī ůner sāěxan зандан модны үнэр сайхан; //Mo. sengdeng.

SERŌN (Dar.) сэрүүн:не спящий, бодрствующий; tši serōn bǎēγā yū чи сэрүүн байна уу?; //Mo. serigün.

SERTEGTŠIN (GKha.) B.I09; хоёр настай эм зээр: серна /двухгодовалая/; tsaγān sertegtšin цагаан эм зээр.

SĒXI (Ů.) K.3I; сайхи: тот самый; sēxi er сайхи эр; sēxi xůmůs сайхи хүмүүс; //Mo. sayiqi.

S[i]ADŽĂ (Ar.) B.I09; цагаа: кипячёный тарак, кипячёный кумыс; s[i]adžǎ ūx цагаа уух; s[i]adžǎ šūx цагаа шүүх.

SIDŮKŮ (ŎKha.) Вл.278; шүүх: производить разбор дела, расследовать; xereg sidůků хэрэг шүүх; asūdal sidůků асуудал шүүх.

SINTEG (Go.) B.I09; онгироо, сагсуу: кичливый, хвастливый, заносчивый; sinteg dzantā̈ сагсуу зантай; ene ix sinteg энэ их онгироо.

SĪGŪLĔX (Dar.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; mor[i]ōr sīgūlex мориор давхих; xurdan sīgūlĕdž otš хурдан давхиж оч.

SĪMKĀ (Dar.) сиймхий: просвечивающий насквозь газовый, воздушный /о тканях/; sīmkā̈ torγo сиймхий торго; sīmkā̈γań urax сиймхийгээр нь урах; // Mo. seyimkei.

SĪWĔG (TKha.) Ж.28; үс /хүндэтгэсэн үг/: волосы; sīweg awax үс авах; šīwĕgē uγāx үсээ угаах.

SODĂS (Ü.) К.32; судас: кровеносный сосуд; пульс, артерия, вена; tsusnī sodăs цусны судас; sodăs tar[i]ā судас тариа;// Mo. sudasu.

SODŎ (Öw.), XODŎ (El.) год: мех /снятый с лап животного/; xurăγanī arīsănī sodŏ хурганы арьсны год; nexīnī xodŏ нэхийний год;/XA.I970/;// Mo. γoda.

SOГOXŎ (GKha.) B.I09; осгох: зябнуть, мёрзнуть; xūĕtendĕ dārtš soγoxŏ хүйтэнд даарч осгох; soγoxŏ šaxaw осгох шахав; // Mo. osuγaqu.

SOGSŌ I (Öw.,El.) адууны гөхөл: чёлка, хохол; sogsō ŭldēdž delīń dzasax гөхөл үлдээж дэлий нь засах.

SOGSŌ II (Ōw.,El.,Ba.) хүүхдийн хэсэг үс: чёлка детская; xūxēded sogsō tawix хүүхдэд хэсэг үс тавих.

SOGTŌŠ (Dar.) цай нүдэх уур: ступка ; sogtōšid tsāĕ nūdex цайны ууранд цай нүдэх; sogtōštō tsāĕ ууранд хийсэн цай.

SOYĀ (Dar.) соёо: клык; бивень; dzānī soyā зааны соёо; γānsānī soyā setgūr гаансны соёо сэтгүүр; // Mo. soyuγ-a.

SOYŌT (Go.) үндсэн аяга, аяга: деревянная пиала; āĕrăgīn soyōt айргийн модон аяга; idžilxen olon soyot ижилхэн олон үндсэн аяга.

SOLΓĀN (Dar.) тайван: мирный, спокойный, благополучный.

SOLOΓ (GKha.,Ōw.,Go.) унийн сагалдрага: застёжки у жерди; soloγ tomox унийн сагалдрага томох.

SOM (Go.) B.109; хавчиг хувин: узкое ведро; somdō us xīx хавчиг хувинд ус хийх; somtō āĕrag хавчигтай айраг.

SON I (GKha.) B.109; айрагны модон сав: деревянная посуда /для кумыса/; āĕrăγā sondō xīdeg айргаа том модон савд хийдэг.

SON II (Ar.,Bu.) хөхүүр: бурдюк; āĕrăgīn son айргийн хөхүүр; son dūren хөхүүр дүүрэн.

SONDALAX (Ü.) K.32; сундлах: I. садиться верхом вдвоём; 2. пасадить верхом позади себя; 3. преследовать верхом неприятеля; sondaldž xȯx сундалж хөөх;ta xoyar morin dēr sondala та хоёр морин дээр сундал; //Mo. sundalaqu.

SONGON/SONGIN (Ü.) K.3I; сонгино: лук репчатый; songon tariw сонгино тарив; dzerleg songin зэрлэг сонгино; //Mo. songgin-a.

SONǑSГŌL (DKha.,Ü.) дам сонссон үг: слышать через посредство кого-л, услышать от других; xuṅēs sonǒsγōlox хүнээс сонсох; sonǒsγōl u̇g дам сонссон үг;(SM.I964.IV/.

SORMOS (Ur.), SORMŪSГA (GKha.) B.I09; сормос, сормуус: ресницы; nu̇dĕnī sormūsγa нүдний сормуус; urtă sormostǒē урт сормуустай; //Mo. sormusu, sormusun.

SOWARAГ (Ü.) K.32; суврага: субурган, надгробная пирамида; sowaraγăn narandă gilbax суврага нь наранд гялбах; su̇mīn sowaraγ сүмийн суврага; //Mo. suburγ-a.

SOWXǑ (Dar.) ор тойм: ор төдий: одно название, одна видимость; sowxă bolγodž xīx ор нэр болгож хийх; sowxă boldž ȯngȯrȯw ор нэр болж өнгөрөв /СБХ.I962/.

SŌLГO (Min.) сойлго: выдержка, выстойка лошади; sōlγon gūtsĕsen aγtă сойлго нь гүйцсэн агт /SM. I975.II.64/; sōlγo aldax сойлго алдах; //Mo. soyilγ-a.

SŌX I (Sü.) B.I09; хунгар: сугроб, снежный, занос; tsasan sōx цасан хунгар; sōxod šigdex хунгарт шигдэх /XA.I970/.

SŌX II (Dar.) суух: сидеть, садиться; yawǎγan sōx явган суух; mašindǎ sōx машинд суух; // Mo. saγuqu.

SȯM (Ü.) K.32; суман: рота; sȯm darǎγa суман дарга; mor[i]tǒ sȯm морьт суман; // Mo. sumun.

SȯN (Ü.) K.3I; SȯNȯ (Min.), SȯN (Dg.) R.I69; шөнө: ночь; sȯn orǒē шөнө орой; sȯnȯ bolow шөнө болов; ȯdȯr sȯn xoyor өдөр шөнө хоёр; // Mo. sönö.

SȯNȯ: SȯNȯ DŮLǏ (Tkha.), SȯNDŪLNĒ (Ü.) K.32; шөнө: ночь; а. полночь; б.в полночь; sȯnȯ důlǐ bolǒxǒ бүхэл шөнө болох; sȯndūlnē yawǎxǎ бүхэл шөнө явах.

SȯR (Ü.) K.32; сур: ремень, ремешок; surār цуах сураар уях; sȯr eldex сур элдэх; sȯran xadzār суран хазаар; // Mo. sur.

SȯRXǍ (Ü.) K.32; сурах: учиться, обучаться; tši negīm sȯrīdā чи нэг юм сурах ёстой; sȯrxa bitšig сурах бичиг; // Mo. surqu.

SȯRIMSOG (Ü.) K.3I; саримсаг: чеснок; xōlnī sȯrimsog хоолны саримсаг; sarimsag tariw саримсаг тарив; // Mo. sarimsag.

SȯSȯN (GKha.) нэг төрлийн ваар: вид вазы tom sȯsȯn saw том ваар.сав; šawar sȯsȯndȱ̌ arĭx xīdeg шавар вааранд архи хийдэг.

SȯWAD (Ü.) K.32; сувд: I. жемчуг, жемчужина; 2. жемчужный; sȯwǎdan ēmeg сувдан ээмэг; sȯwǎd awaw сувд авав; //Mo. subud.

SȯWAG (Ü.) K.32; суваг: I. канава; 2. канал; sȯwag tatax суваг татах; sȯwag šūdū суваг шуудуу; //Mo. subaγ.

SȯWĒ (Ü.) K.32; сувай: яловый, бесплодный; sȯwē ůnē сувай үнээ; sȯwē xoń сувай хонь; //Mo. subai.

SȫX I (Ü.) K.32; суух: садиться; nāšā sȫx наашаа суух ; endě sȫtšíx энд суучих; //Mo. saγu.

SȫX II (Dar.), SŪ̇ⁱX (Ar.) B.I09; ээмэг: серьги, серёжки; altan sȫx алтан ээмэг; sū̇ⁱx dzū̇w ээмэг зүүв.

SȫX III (Dar.) чихний гэдэс: ушные мочки; tsixnī sȫx tomtō чихний гэдэс томтой; sȯx dži-džigtē

SȫX IV (TKha.,ÖKha.,DKha.) сөөх: хрипнуть; xōlō sȫx хоолой сөөх;yarⁱānda sȫx яриандаа сөөх;//Mo. sögekü.

SǑXĪ (Dzaw.,Se.) B.I09; хүүхдийн бойтог: меховые чувяки /детские/; xūxĕdīn sǒxī ȍmȍsūlex хүүхдийн бойтог өмсүүлэх; dāwūn sǒxī даавуун бойтог.

SŌR/SŌ[i]R (Ü.) K.32; суурь: подставка, полка; toγōnī sōr тогооны суурь; lānī sō[i]r лааны суурь; //Mo. sauri.

SUDĀ (Dun.) судаг, жалга: лог, ложбина, балка, овраг; sudān noγō судгийн ногоо; sudā γadzărār noγō ix urγadžē судаг газраар ногоо их ургажээ /ШАХ.I984/; //Mo. sudaγ.

SUDZĂГĂ (Ar.) морины уяа: коновязь; sudzăγă dēr olon mor̆ bāĕnă уяан дээр олон морь байна; sudzăgās цуах уяанаас уях.

SUГALГĀ (Ba.) шүүгээ: шкаф; suγalγāndă xuwtsas ewxedž xīx шүүгээнд хувцас эвхэж хийх /S.Mu.I96I. III/.

SULXIR (Khot.,El.), TSURXIL (Ba.,Öw.) цулхир: бот. кумарчик гобийский; sulxirīn γuril цулхирын гурил; tsurxil elĕstē γadzar urγana цулхир элстэй газар ургана; //Mo. čulkir.

SUMĀDZ (Ü.,GKha.) T.I3; ŠŪMĀDZ (Ba.) жижиг богц: седельная кобура; morindǒ sumādz toxox моринд богц тохох; šūmādz γandzaγalax богц ганзагалах /ШАХ.I978/.

SUMDĀR (GKha.) сум дээр: в сомоне; sumdār xitšēl xīw сум дээр хичээл хийв; sumdār bāĕγā сум дээр байгаа; //Mo. sumu deger-e.

SUNDŪL (GKha.) сондуул: бугорок; dow sundūl noγōrox дов сондуул ногоорох; dow sundūl ixtē дов сондуул ихтэй; // Mo. sonduula.

SUNDŽĂ (Sü.) B.II0; саахуу шиг сав:вид посуды ; sundžătā us саахуутай ус.

SURĂS (Dzaw.,Khot.) B.II0; бутач: внебрачный, незаконнорожденный; surăs xūxed бутач хүүхэд; surăs xün бутач хүн.

SURDAX (Khot.) сураглах: осведомляться; наводить справки, расспрашивать; xūgē surda хүүгээ сурагла ;xünēs surdadž bāĕx хүнээс сураглаж байх; // Mo. suraγlaqu.

SUWARГĀ (GKha.) олон зөөж нүүх: повторно перекочёвывать; suwarγā nūdel олон зөөх нүүдэл; suwarγā xīdž nūx олон дахин зөөж нүүх.

SUWAS (Se.) сулхан архи: водка /слабая/; toγōnī suwas тогооны сулхан архи; suwas ūx сулхан архи уух.

SŪ (Go.,Ba.,El.), SÖGÖ (Ü.) K.32; суга: под - мышка; sū tayag суга таяг; sūnī towtš суганы товч; // Mo. suγu.

SŪLĂгĂ (Dg.) R.I69; SŌLAг (Ü.) K.32; бортого: маленькое деревянное ведро; modon sūlăγă модон бортого; sōlăγandă xon sāx бортгонд хонь саах.

SŪMĂĒ (TKha.) гонзгой: овальный, продолговатый; sūmăē nūrtē xūn гонзгой нүүртэй хүн; sūmăē xelbertē гонзгой хэлбэртэй.

SŪNAG I (GKha.) наян жингийн том гинж: большая цепь /весом в 80 джинов/; nayan dzingīn sūnag наян жингийн том гинж.

SŪNAG II (TKha.) утаа, униар суунаглах: дым, дымка, мгла; sūnag tatax униар татах; manangīn sūnag манангийн униар.

SŪNAG III (TKha.) сүүл мэт зурвас гэрэл: полоса света,хвост кометы ; sūnag od харвасан одны үлдэц гэрэл.

SŪĔW (Dar.) юм тохдог хэц: бельевая верёвка; sūĕw tatax хэц татах; sūĕw dēr toxox хэц дээр тохох. /ШАХ.1980/.

SŬĒWDAX (Dar.) тохох, тээх: седлать, накладывать /напр.потник/; uγāsan yum sŭēwdax угаасан юм тохох /ШАХ.1972/.

SŮDŽĒ (Do.) навч мөчир: листья, лист, ветка; modnī sůdžē xīsĕne модны навч хийснэ; sůdžē unax мөчир унах.

SŮX I (Sar.) жингийн туухай: разновесы, гири; neg xīlīn sůx нэг хилийн туухай; sůx tawix туухай тавих.

SU̇X II (TK$_h$a.), DZU̇XE (Dg.) R.156; СҮХ: топор; su̇xĕnī iše сүхний иш; tom dzu̇xe том сүх; // Mo. süke.

SU̇W I (Dzaw.,Sar.,El.) элсэн манхнаар нэвтрэх нарийн зам: узкая дорожка; elsĕnī su̇wēr newteren γarax элсний нарийн замаар нэвтрэн гарах.

SU̇W II (TKha.,DKha.,ÖKha.) нарийхан нүх: дырочка, ушко; dzūnī su̇w зүүний сүв; xadănī su̇w хадны сүв.

SŪ I: ANGIR SŪ (TKha.,El.,Sar.) эхийн уураг сүү: материнское молоко; angir su̇gē šimūlsen ēdzīnxē atšīg yanan bē ангир сүүгээ шимүүлсэн ээжийнхээ ачийг янан бэ /МАД./ .

SŪ II (TKha.,ÖKha.,DKha.) сүү: молоко; exīn sū эхийн сүү; malīn sū малын сүү; sū sāl elbegtē сүү сааль элбэгтэй; // Mo. sün.

SŪDER I: SŪDER DZEREGTSEX (TKha.,ÖKha.)Ж. 151; жил орох /хүндэтгэсэн үг/: наступить год рождения по двенадцатилетнему циклу /высок/; minī sūder dzeregtsedž̌ băēγā миний жил орж байгаа.

SŪDER II (TKha.) нас сүүдэр /хоршоо үг/: возраст, годы, лета /парное слово/; sūder xed xu̇rtš băēna нас сүүдэр хэд хүрч байна; nas sūder nemērē насаа нэмээрэй /ААЗ/.

SŮDER III (TKha.) сүүдэр: тень;sŭdertĕ sūx сүүдэрт суух; modonī sŭder модны сүүдэр; sŭder barix сүүдэр барих; // Mo. següder.

SŮDŽ I (Sar.) хазаарын амгай: удила; xadzārīn sŭdž хазаарын амгай.

SŮDŽ II (TKha.) хүн малын сүүж: бедро; sŭdžĕń gemtex сүүж нь гэмтэх; sŭdž ȯwȯdȯx сүүж өвдөх; // Mo. següǰi.

SŮDŽĬN I (GKha.) В.110; хэлхээ тооно: нанизанное тони; gerīn sŭdžĭn гэрийн хэлхээ тооно; sŭ - džĭn tōno budax хэлхээ тооно будах /ШАХ.1984/.

SŮDŽĬN II (Ȯw.) Б.22; цулгуй гархин ээмэг: серьги, серёжки; sŭdžin dzūx гархин ээмэг зүүх; tom sŭdžin том гархин ээмэг.

SŮR (TKha.), SŌTŠU (GKha.) дэрсэн шүүр: веник, метла /из , ковыля/; sŭrēr xog tsewerlex дэрсэн шүүрээр хог цэвэрлэх; tom sōtšū том дэрсэн шүүр.

SŮĔDĔ (Sar.) В.110; бутархай мөнгө: мелкие разменные монеты, мелочь; sŭĕdĕ baĕna ū бутархай мөнгө байна уу sŭĕdĕ olontō бутархай олонтой.

Š

ŠADŪDZĂ (GKha.) ширмэн гүц: чайник; šar tostō šadūdză шар тостой гүц; γūlĭn šadūdză гуулин гүц /ШАХ.1984/.

ŠADŽIN (Go.,El.), TSÅDŽIN (Dar.) шашин: релегия; šadžinī üdzel sanā шашны үзэл санаа; šarīn tsådžin шарын шашин.

ŠADZĂ I (Dzaw.,El.,Sar.) цэс жагсаалт: список, реестр; mal tōlōd šadžă xīw мал тоолоод жагсаалт хийв; šadžă xīdž bāĕγā цэс хийж байгаа.

ŠADZĂ II/YADZĂ (TKha.,El.) шалз чанасан мах: разваренное мясо; vadză tsanax язартал чанах; šadză xīdž idex шаз хийж идэх; //Mo. šaǰa.

ŠAΓ (Khot.) цөв: осадок, отстой; ȯrȯm xāĕlădž šaγ γarγaw өрөм хайлж цөв гаргав; dzōxī xāĕlădž šaγ γarγax зөөхий хайлж цөв гаргах.

ŠAΓĀĒ (TKha.), ŠĀ (El.) шагай: таранная кость, игральная кость; šaγăē togŏlox шагай тоглох; šaγăē xarwax шагай харвах;//Mo. šaγ-a.

ŠAXAM (Ar.) бяслаг: сыр; tūxī sūnī šaxam түхий сүүний бяслаг; šaxam šaxax бяслаг шахах.

ŠAL I (GKha,) ус нь хатсан хуурай шавартай газар: высохшая земляter šalrū adū xaragdăsan тэр ус нь хатсан газар адуу харагдсан; šal tōĕrtš γarsan dzam bī хатсан шандыг тойрч гарсан зам бий /ШАХ.1984/.

ŠAL II (TKha.) гэр, байшингийн шал: пол /в жилище/modon šal модон шал; gerīn šalā budax гэрийн шалаа будах;// Mo. šal.

ŠAL III (TKha.) шал шал гэх: издавать звуки, похожие на звуки жидкости при шлепании по ней.

ŠAL IV: ŠAL DEMĪ (TKha.) шал /хүч нэмэх үг/: совершенно, совсем; šal demī yum шал дэмий юм; šal xudal шал худал; šal teneg am[i]tan шал тэнэг амьтан.

ŠALAN (Öw.) Б.26; омруу: ключица; ůxrīn šalan үхрийн омрууны арьс.

ŠALBŪR (Go.) B.III; бөхийн шуудаг: специальный бандаж борцов; bȯxīn šalbūr oyox бөхийн шуудаг оёх.

ŠAMĀГĂL (Dar.), DŽIMĀГŪL (El.) мөчир: ветка, сук; samāγăl salxindă xuγarax мөчир салхинд хугарах modŏnī džimāγūl tůw модны мөчир тҮҮв.

ŠAMIRГA (TKha.), ŠIMIRIG (Ü.) К.33; шамарга: метель /весною/; tsasan šamirγa цасан шамарга; nōěton šimirig нойтон шамарга; // Mo. simarγ-a.

ŠANAM (TKha.) нэг төрлийн малгай: вид шапки; lamīn šanam ламын малгай; tom šanam том малгай.

ŠANLŪ (TKha.,DKha.,ÖKha.) арц уугиулдаг сав: курильница; tom šanlū арцны том сав; šanlū dūrěn ůněs арцны сав дүүрэн үнс.

ŠANNĂX (Go.,Dar.), ŠANGNAXĂ (Ba.) шагнах: награждать,премировать; mȯngōr šannax мөнгөөр шагнах; bātar tsolōr šangnaxă баатар цолоор шагнах; // Mo. šingnaqu.

ŠANTĂ (Dg.) R.170; ŠAΓĂĒT (DKha.) шаант чөмөг: большая берцовая кость; santă tšanax шаант чөмөг чанах; šaγăēt nuγalax шаант чөмөг нугалах; // Mo. šaγantu.

ŠARĂ I:ŠARĂ XATSAR(Dzaw.,Sar.) B.III; гурван настай тарвага: тарбаган /трёхгодовалый/;šară xatsarīn arĭs гурван настай тарваганы арьс;šară xatsar alax тарвага алах.

ŠARĂ II:ŠAR EWĔRTĔ (GKha.) B.III; гурван настай эр аргаль: горный баран /трёхгодовалый/; šară ewertĕ xor[i]ōtō am[i]tan аргаль хориотой амьтан.

ŠARĂ III(TKha.,DKha.,ÖKha.) нас гүйцсэн эр үхэр, шар: вол; monγolīn šară монголын шар; amban šară амбан шар;// Mo. šar.

ŠARĂ IV(TKha.,DKha.,ÖKha.), ŠARXĂ (Ü.) K.33; өнгө: жёлтый, рыжий, русый;šară dēl шар дээл; šarxă ùsĕ шар үс; // Mo. šir-a.

ŠARĂ V(TKha.,ÖKha.,DKha.) хоол, унд исэх өвчин: изжога;šară xōrȯx шар хөөрөх;šară xȯdŏlȯx шар хөдлөх.

ŠARĂ VI(TKha.) уур, омог: гнев, злоба, šară γarγax омогтой зан гаргах /ШАХ.1966/.

ŠARĂ VII(TKha.) юмны шаржигнан гарах чимээ: звукоподр. хрусту, скрипу; tsas xȯldŏ šară цас хөлд шар шар хийх.

ŠARAXTŠI̯ (Ü.) K.33; шарагчин: жёлтая /о масти самок животных/; ōno šaraγtšin xoyor ооно шарагчин хоёр; // Mo. šiiraγčin.

ŠARĂS/ŠÅRAS (Ü.) K.33; ŠARUAS (GKha.) SAR SŪ (Ar.,Bu.) шар ус: а. снеговая талая вода; sarăs asăγax шар ус асгах; б. молочная сыворотка; tsaγā-nī šårăs цагааны шар ус; šaruasīń awax шар усы нь авах.

SARXĂL (Sar.,Khot.) шаргал: соловый /о масти / палевый /о цвете/; šarxăl moŕ шаргал морь; šarxăl γoldū adū шаргал голдуу адуу; // Mo. širaγal.

ŠARIMDĬ (Dg.) R.170; sarmăē.

ŠARŠÔWŌ (Ü.) K.33; шар шувуу: зоол. сова, филин; šaršôwō šônô sāen xardaγ шар шувуу шөнө сайн хардаг; // Mo. sira šibaγu.

ŠARTĀ I (El.) жирэмсэн: беременная; šartā bo-lox жирэмсэн болох; exnerĕń šartā genelē эхнэр нь жирэмсэн гэнэ лээ /НАЯ.1967/.

ŠARTĀ II (TKha.,ÖKha.) уууртай, омогтой: сердитый, злой; ene šartā xûn šū энэ омогтой хүн шүү; yāsan šartā nôxôr we? яасан уууртай нөхөр вэ.

ŠATŠARΓĂNĂ (Dar.) хулгана: мышь; šatšarγănă el-begtē γadzar хулгана элбэгтэй газар; šatšarγanīn xor tsatsax хулганы хор цацах. /ШАХ.1980/.

ŠAWDŽIN: ŠAWDŽIN XÒRŌ (Khö.,Khot.) B.III; ŠABDŽĀ (Ar.) B.IIO; гар хөрөө: ручная пила; šawdžin xòrōgōr mod xòrōdòx гар хөрөөгөөр мод хөрөөдөх; šabdžā awax гар хөрөө авах.

ŠAWSIN (Ar.) B.III; SÒR (Khot.) andar.

ŠAWTĂNŪR (TKha.) байргүй, суурьгүй: непостоянный, изменчивый, непоседливый; šawătnūr yandzīn xarxü байргүй янзын хархүү.

ŠĀDZĂ I (GKha.) гурилтай хоол: лапша; šādză idexĕ гурилтай хоол идэх; šādză xīx гурилтай хоол хийх /ХА.1970/.

ŠĀDZĂ II (Go.) шалз чанасан толгой шийр: разваренные голов и ноги скота; šādză tšanax толгой шийр шалз чанах.

ŠĀX I (Ü.,El.) цохих, зодох: бить, ударять, колотить; γarārā šāx гараараа цохих.

ŠĀX II (TKha.) шаах, босгох: вбивать, забивать; γadās sāx гадас шаах; māĕxan šāx майхан шаах; //Mo. saγaqu, siγaqu.

ŠĀX III (TKha.) ойртох, тулах: приблизиться, подходить /подъезжать/ вплотную; dawāndă šādž būw давааид ойртон тулж буув; xašārū šādž dzogsox хашаа руу тулж зогсох.

ŠĀX IV (TKha.,GKha.) худал хэлэх: прост. говорить неправду, лгать, врать; enè dandā šādaγ xün энэ

дандаа худал хэлдэг хүн; bitgī šāγād bāĕ битгий худал хэлээд бай.

ŠĀX V (TKha.) шувуу хушуугаараа тоншиx: клевать /о птицах/; bürged xurăγa šāx бүргэд хурга шүүрэх /тоншиx/.

ŠĀXAR (Ü.) K.33; талын үнэг: лиса, лисица, степная рыжая лисица; ȯwȯl šāxar tsaγān ȯngȯtē өвөл талын үнэг цагаан өнгөтэй.

ŠĀXŪ (Dun.) нэг зүйл сав: вид сосуда; dzesen šāxū зэсэн сав; šāxūndă xīx саванд хийх.

ŠĀLBĂR (Dun.) хөвөнтэй оймс: ватные чулки; šālbăr ȍmȍsȯx хөвөнтэй оймс өмсөх.

ŠĀM I (Khot.), SĀMŪR (Öw.) Б.26; тогооны угаагуур: веничек для мойки котла; šāmār toγō uγāx угаагуураар тогоо угаах; toγōnī šāmūr awax тогооны угаагуур авах.

ŠĀM II (Khot.) хогийн шүүр: веник, метла; šāmār xog tsewerlex шүүрээр хог цэвэрлэх; šām xudaldadž awax хогийн шүүр худалдаж авах.

ŠĀR I (Go.,Sar.) хярам: кипячёная вода с молоком; šār tšanax хярам чанах; šār ūw хярам уув.

ŠĀR II (TKha.) цайны шаар: чаинки, осаден чая; šārīn tuŋγādž awax шаарыг нь тунгааж авах; šār ixtē ȯtgȯn tsāĕ шаар ихтэй өтгөн цай; //Mo. šiγaru.

ŠĀR III (TKha.) гологдол, муу юм: отбросы, брак, изьян; ūělědwerīn šār үйлдвэрийн гологдол; pīwnī šār пивоны шаар хаягдал.

ŠĀR IV (TKha.) бөмбөлөг: шарик /надувной/; ȯn-gīn šār barix өнгийн бөмбөлөг барих; šār ūlēx бөмбөлөг үлээх.

ŠĀTAN (Ū.) K.33; элсэн чихэр: сахарный песок budāndǎ šātan xīw будаанд элсэн чихэр хийв; ūttā šātan уутай элсэн чихэр.

ŠE/ŠĀ[i] (Ū.) K.33; хигдэс, салаад: салат; nīslel šē нийслэл хигдэс; šā[i] xīx хигдэс хийх.

ŠEDAX (Ū.) K.33; чадах: мочь, быть в состоянии, уметь;;xīdž šedex хийж чадах; yar[i]dž šedax ярьж чадах; //Mo. čidaqu.

ŠEDALTĒ (Ū.) K.33; чадалтай: сильный, мощный, крепкий; šedaltē xūn чадалтай хүн; xūtš šedaltē хүч чадалтай; //Mo. čidaltai.

ŠEGSAX (Ū.) жагсах: строиться в ряд, вставать в ряды; xed xedēr šegsax хэд хэдээр жагсах; olon xūn šegsax олон хүн жагсах /ШАХ.1979/; //Mo. ǰiγ-saqu.

ŠEGŠIΓǑĒ (Sar.,Khot.), ŠOΓŠIΓŌ (Go.,El.) боргоцой: шишка; xušnī šegšiγǒē tūx хушны боргоцой түүх; šoγšiγō tsȯmȯw боргоцой цөмөв.

ŠELΓADǍG (Ū.) шилдэг: лучший, отборный, избранный; šelγadǎg xūmūsē yawūlǎxǎ шилдэг хүмүүсээ

явуулах; šelγadăg saĕnasăń awaxă шилдэг сайнаас нь авах.

ŠEWГAR (Ů.) K.33; жийвгар, жижиг нүд: узкоглазый; šewγar nůdtē xůn жийвгар нүдтэй хүн; šewγar nůdērē inēx жийтгар нүдээрээ инээх.

ŠĒDZGĒ (Ar.,El.), ŠIG (Ŏw.) Б.26; шээзгий; жижиг араг: плетёнка, корзинка; šēdzgīndě arγal xīx шээзгийнд аргал хийх; šig ūrtš̌ yawax шээзгий үүрч явах; //Mo. šečegei.

ŠĒN (Ů.) K.33; шээх: мочиться; xūxed šēn хүүхэд шээх; šēn tsag bolox шээх цаг болох; //Mo.sigekü.

ŠĒR (Ů.) K.33; Š[i]ĀR (GKha.,Go.) шийр: ноги /у животных/; malīn šēr малын шийр; xon[i]nī šēr хонины шийр; š[i]ār xūĕxălax шийр хуйхлах; //Mo. šigire.

Š[i]ADAM (Dar.) шилбүүр: кнут, бич; š[i]adam barix шилбүүр барих; maldă barix š[i]adam малд барих шилбүүр.

Š[i]ȦDZГĀR (Ba.) хязгаар: граница, предел, рубеж, край; barūn š[i]ȧdzγār баруун хязгаар dzax š[i]ȧdzγārań xaragdaxgǔē зах хязгаар нь харагдахгүй /ШАХ. 1966/; //Mo. kiǰaγar.

Š[i]ȦLГAS (Ba.) хялгас: волос, волосы; š[i]ȧlγas nāldax хялгас наалдах; š[i]ȧlγasan šūr хялгасан шүүр; //Mo. kilγasu.

Š^{i}AM (Khot.,Bu.) сам, шүүр: гребёнка, расчёска; š^{i}amār u̇sē samnax самаар үсээ самнах; š^{i}amā xuγalax самаа хугалах; // Mo. sam.

Š^{i}ȦMDǍ (Ba.) хямд: недорогой, дешёвый; š^{i}ȧmdǎ u̇nēr awax хямд үнээр авах; š^{i}ȧmdǎxan dzarax хямдхан зарах; // Mo. kimda.

Š^{i}ȦMSǍΓAR (Ba.) хямсгар: надменный, кичливый; š^{i}ȧmsǎγar xu̇n хямсгар хүн; bitgī š^{i}ȧmsāĕγād bāĕ битгий хямсайгаад бай /ШАХ.1966/; // Mo. kimsaγar.

Š^{i}ARΓAX (Ba.) хяргах: стричь /ножницами/; хо-n^{i}nī nōs š^{i}arγax хонины ноос хяргах; u̇sē š^{i}arγax үсээ хяргах; // Mo. kirγaqu.

Š^{i}ȧRŪ (Ba.) хяруу: иней; š^{i}ȧrū unȧx tsag хяруу унах цаг; tar^{i}āγā š^{i}ȧrūnās xamγālax тариагаа хяруунаас хамгаалах; // Mo. kiraγu.

Š^{i}ATA (GKha.), Š^{i}AT (Go.,El.) шат: лестница; modon š^{i}ata модон шат; tšulūn š^{i}at чулуун шат; // Mo. šatu.

ŠIDĒS (GKha.) ид шид: волшебство; šidēs u̇dzu̇lex ид шид үзүүлэх; šidēstē ид шидтэй;

ŠIDMĚS (Dun.,El.) дээсний тасархай: отрезок волосяной верёвки, волосяная верёвочка; šidměsēr цуах дээсний тасархайгаар уях.

ŠIDZŪR (El.,GKha.) ханын шийр: ножки /нижние концы/ решётчатой стенки юрты; xanīn šidzūras цуах ханын шийрээс уях; šidzūrāsaň tatax ханын шийрээс нь татах.

ŠIGETGĒ I (Dg.) R.170; нарийн хавчаар: закалка, зажим /для волос/; ůsnī šigetgē үсний нарийн хавчаар ;šigetgēgēr xawtšix нарийн хавчаараар хавчих.

ŠIGETGĒ II (TKha.) шигтгээ: 1. украшения из драгоценного камня, вставляемые в серебряные рамки на чём либо;инкрустация; 2. разноцветные камешки для мозаики; ēmegnī šigetgē ээмэгний шигтгээ; //Mo. sigtegege.

ŠIGSEX (GKha.) шигдэх: погрязать, увязать, застревать; sawartǎ šigsex шаварт шигдэх;ȯgertē šigsex гэртээ шигдэх; //Mo. sigidekü.

ŠI^{k}XER (GKha.,El.) чихэр: конфета, сахар; ši^{k}-xer awax чихэр авах; //Mo. sikir, čikir.

ŠILBĚ I (GKha.,ŎKha.,El.,Ŏw.) хоёр настай тэмээ: верблюд / двухгодовалый/; šilbē nōslox тэмээгээ ноослох /ШАХ.1972/.

ŠILBĚ II (TKha.,ŎKha.,DKha.), ŠILEW/ŠILŮE (Dg.) R.170; шилбэ: 1. голень; xȯlīn silew хөлийн шилбэ; 2. стебель /у растения/; deresnī šilbě дэрсний шилбэ; //Mo. šilbi.

ŠILĚ I (GKha.) B.II2; дуран: бинокль; xoyor nůděnī šilě хоёр нүдний дуран; adūγā šilēr xarax адуугаа дурангаар харах.

ŠILĚ II (TKha.,ŎKha.,DKha.) хүн, малын хүзүү - ний шил: затылок, загривок; šilē xarǎdž dzoγsox шилээ харж зогсох; šilē mādžix шилээ маажих; // Mo. sili.

ŠILĚ III (TKha.,ŎKha.) уулын шил: гребень горного хребта; ūlīn šildě adū bāěna уулын шилд адуу байна; šilīn dzamār yawax шилийн замаар явах. // Mo. sili.

ŠILĚ IV (TKha.,ŎKha.,DKha.) шил: стекло; šilen ayaγa шилэн аяга; tsonxǒnī šilě цонхны шил; // Mo. šil.

ŠILEWTŠ I (Khe.) B.II2; тэрэгний буулга: ярмо, дуга; teregnī šilewtš тэрэгний буулга; šilewtš$_{i}$nī ōsor буулганы оосор.

ŠILEWTŠ II (El.,GKha.) хазаарын шил: затылок /для узда/; xadzāra šilewtšēsěn barīx хазаараа шилээс нь барих; // Mo. šili.

ŠILĒ/ŠILĒTĒ (Go.,El.) B.II2; шившиг, шившигтэй: срам, стыд, позор ; xůmūsīn šilē bolox хүмүүсийн шившиг болох;yāsan šilētē xůn be ясан шившигтэй хүн бэ?.

ŠILĒWER I (DKha.,ŎKha.,El.), ŠILĒGŪR (Dun.) галын хайч: шипцы для угла; šilēwěrēr γal dzasaw

галын хайчаар гал засав; šilēgūr awax галын хайч авах.

ŠILĒWĔR II (TKha.) галын нарийн төмөр: кочерга; silēwĕr tȯmōrōr γal dzasax шилээвэр төмрөөр гал засах; γālīn šilēwĕr галын төмөр; //Mo. šilegebür.

ŠILΓARAX (Go.,GKha.) шалгарах: выдаваться, отличаться; выделяться среди других; awarγār šilγarax аваргаар шалгарах; //Mo. salγaraqu.

ŠIMDAXA (Ü.) K.33; шамдах: I. быть прилежным усердствовать, стараться, стремиться; 2. торопиться, спешить; adžildă šimdaxa ажилд шамдах; šimdaxa xeregtē шамдах хэрэгтэй; //Mo. šimdaqu.

ŠIMNEX (Ü.) K.33; шивнэх: шептать, нашёптывать; aman dotōrō šimnex аман дотроо шивнэх; šimnen xelsen ůg шивнэн хэлсэн үг; //Mo. sibnekü.

ŠINAΓA (Go.,El.) шанага: уполовник; ковш; šinaγār tsāĕ ūdlaw шанагаар цай уудлав; šinaγa awax шанага авах; //Mo. šinaγ-a.

ŠINDŪL (Sar.) B.II2; sůdzē.

ŠINGĬ (Ur.) шиг: как, словно , вроде, такой, как, ȯdȯr šingĭ sȯnȯ bāĕna өдөр шиг шөнө байна; neg xůn šingĭ dūγarax нэг хүн шиг дуугарах /ШАХ.1976/; //Mo. šig, šing.

ŠINSĂR (DKha.,Ü.) T.9; дэгээтэй төмөр: прут с крючком; šinsărār tēglūlĕdž togtōx дэгээтэй төмрөөр тээглүүлж тогтоох; urtă šinsăr урт дэгээтэй төмөр.

ŠIRĔLĔXĔ I: NAR ŠIRĔLĔXĔ (DKha.,Ü.) T.9; нар хиртэх: затмение солнца; nar širĕlĕxīg xarax нар хиртэхийг харах.

ŠIRĔLĔXĔ II (TKha.) ширлэх: обшивать кожей, шкурой /крупного скота/; γadūrań širĕlĕxĕ гадуур нь ширлэх; // Mo. širilekü.

ŠIRXĔ (Dg.) B.II2; зүлэг, ширэг: зелёный луг; γolīn širxĕ dēr sūw голын ширэг дээр суув; noγōn širxĕ sūlγax ногоон ширэг суулгах; // Mo. širige.

ŠIRXĔG I (TKha.) Ж.I66; үс /хүндэтгэлийн үг/: волосы /почт./; širxĕgē samnax үсээ самнах; ȯtgȯn širxĕgtē oxin өтгөн үстэй охин.

ŠIRXĔG II (TKha.), IRXEG (Ü.) K.24; ширхэг: I. штука, экземпляр; tawan irxeg nom таван ширхэг ном; 2. волокно; dāwūγā irxegēr tsūlax даавуугаа ширхгээр цуулах; // Mo.šïrxeg.

ŠIRMESLĔX (Bu.,Khö.) B,II2; цас хөрлөх: образовываться /о плотном сугробе/; xunγar tsas širmeslĕx хунгар цас хөрлөх; tsas ix širmeslesen baĕna цас их хөрлөсөн байна.

ŠIRNĒL (TKha.,ÖKha.,DKha.) бэх: чернила; tsenxer širnēl цэнхэр бэх; širnēl sorūlax бэх соруулах.

ŠIRWĚXĚ (Dar.,Khot.) шүүрдэх: мести метлой; xogō širwěxě хогоо шүүрдэх; gerē širwěxě гэрээ шүүрдэх.

ŠIRWŪL I (Dar.) B.112; ŠŮRGŮL (El.) ŠĀM I .

ŠIRWŪL II (Go.,Ar.) B.112; ŠĀM II .

ŠITAR (Min.,El.), ITAR (Ü.) K.24; шатар: шахматы; šitar togŏlox шатар тоглох; šitārīn awarγa шатрын аварга; yasan itar ясан шатар; //Mo. šitar-a.

ŠIWĀXĀ (Dar.), ŠIWĒ (Öw.) Б.26; жижиг хадаас: гвоздик; šiwāxā xadax хадаас хадах; šiwē xatγax хадаас хатгах.

ŠIWER I (Dg.) B.112; хар мод: лиственница; šiwer tůlšindě beltegex хар мод түлшинд бэлтгэх; xanγāěn šiwer

ŠIWER II (TKha.,DKha.,ÖKha.) хөлийн шивэр: пот /на ногах/; xȯl šiwertew хөл шивэртэв; šiwěrē arilγax шиврээ арилгах; //Mo. šiberi.

ŠIWER III (TKha.) шигүү ургасан мод/бут/:заболоченная чаща; šiwer mod шигж ургасан мод; šiwer but шигүү ургасан бут; //Mo. šiber, sibur.

ŠIWER IV (TKha.) шиврээ бороо:накрапывающий дождь; šiwertš orox шиврээ бороо орох; šiwertšīl bāěna шивэрч л байна.

ŠIWER V (TKha.,DKha.,ÖKha.) шивнэж ярих: говорить шёпотом; шептаться, шушукаться; šiwer awir xīx сэм шивнэн ярилцах; šiwer šiwer šiwegenex шивгэнэн ярилцах; // Mo. šiber.

ŠIWERGEL I (Dg.) R.I70; хээ: орнамент узор,рисунок; šiwergeltē tulug хээтэй тулга; šiwergeltē awdar хээтэй авдар.

ŠIWERGEL II (Dar.) гэзэг /эмэгтэй хүүхдийн/: коса /девочки/; šiwergelē samnax үс гэзгээ самнах /ШАХ.I972/.

ŠIWERLĔG/SIWERGEL (Dg.) B.II2; чимэг /үсний/: украшение /для волос/; šiwerlĕg dzūx үсний чимэг зүүх.

ŠĪDŽŪ I (Ba.) Б.26; хөвчгүй хөрөө: род [illegible]; šīdžūgēr xȯrōdȯx хөвчгүй хөрөөгөөр хөрөөдөх.

ŠĪDŽŪ II (El.,Sar.) шар будаа: пшено; šīdžū budā шар будаа; šȯlȯndȯn šīdžū xīdž ūx шөлөнд шар будаа хийж уух /НАЯ.I967/.

ŠĪDŽŪ III: ŠĪDŽŪ ȮGȮX (El.) урих; цай уулгах: приглашать на чай, приглашать гостей; tsaγan sarīn šīdžū ūx цагаан сарын цай уух.

ŠIT/S^{i}AT (Sar.) дэвс: подушка /на седле/; emēlīn s^{i}āt эмээлийн дэвс;

ŠOGŠŌ (Go.,El.) B.II2; ханиад: грипп; šogšō xūrex ханиад хүрэх; šogšō ix bāĕna ханиад их байна.

ŠOLMŎ (ŎKha.) шулам: миф. ведьма, злой дух; šolmŏ šig am^{i}tan шулам шиг амьтан; // Mo. šimnu.

ŠON (Dun.,El.) морины уяа: коновязь; šon dēr mor^{i}ō цуах уян дэр морио уях /ШАХ.1967/.

ŠONNOM (Ŭ.) К.34; солбио: скрещённый; šonnom tšixē солбио чих; šonnom bȯx солбио бөх.

ŠORMŎN (Dar.) ширэн ултай хөмөн гутал: сыромятная обувь; šormŏntō xūxed хөмөн гуталтай хүүхэд; šormŏn ȯmsȯx хөмөн гутал өмсөх /СБХ.1962/.

ŠORON: ŠORON XAR (Dzaw.,Khot.) В.112; тас хар: чёрный, тёмный; šoron xar ȯŋgȯtē тас хар өнгөтэй; šoron xar torŏγo тас хар торго.

ŠORŎĒ (ŎKha.), SORĀ (Dar.) шороо: земля, пыль ; šorŏē tōsondŏ daraγdax шороо тоосонд дарагдах; sorā budžginax шороо бужигнах; // Mo. siroi.

ŠORTŠIGNOX (ṬKha.), YORTŠIGNOX (Ŭ.) К.25; шоржигнох: журчать /о воде/; us šortšignox ус шоржигнох; // Mo. sorǰiγinaqu.

ŠORWIN (GKha.), ŠARWIN (El.) бин: лепешка; šorwin xīx бин хийх; šarwin xāĕrax бин хайрах; // Mo. bing.

ŠOWŪ (ŎKha.), TŠUWŪN (Dar.) шувуу: птица; šowū nisex шувуу нисэх; šowū butsaw шувуу буцав; // Mo. sibaγu.

ŠŌ (Ba.), ŠŪ (Öw.) Б.26; ооль: тесло; šōγōr ōgīn awax оолиор өөгий нь авах; narīn mod šūdax нарийн мод оольдох.

ŠŌDZ (El.), ŠĀDZ (Min.), ŠUWADZ (Go.) сойз: шётка šüdnī šōdz шүдний сойз; xuwtsasnī šādz хувцасны сойз; šuwadz awax сойз авах; // Mo. soyiǰa.

ŠŌXOR (GKha.) B.112; бодон гахай: дикий кабан, вепрь; šōxǒrīn arǐs бодонгийн арьс; tarγan šōxor тарган бодон.

ŠŌXŌE (Khö.) янгирцаг: вьючное седло, седло без подушки; ůxer teregnī šōxǒē үхэр тэрэгний янгирцаг; šōxǒē toxox янгиа тохох.

ŠỤRΓŪLAG (Ü.) K.34; шүргүүлга: выдвижной ящик /стола/; šörgōlγandǎ xīx шургуулганд хийх; ayaγanī šörgōlγa аяганы шургуулга; // Mo. ṣirγuulγ-a.

ŠÖDAG (Ü.) K.34; шуудаг: специальный бандаж борцов /спорт/; dzodoγ šödag зодог шуудаг; // Mo. šiγudaγ, šuudaγ.

ŠÖDARΓA/ŠÖDRAG (Ü.) K.34; шударга: честный, бескорыстный; šödarγa ůnentš шударга үнэнч; šödarag xůn шударга хүн; // Mo. šidurγu.

ŠÖDÖR (Ü.) K.34; ŠÖDDÖR (Dg.) R.170; чөдөр: путы, тренога; dēsen šödör дээсэн чөдөр; suran šöddör суран чөдөр; // Mo. čidür.

ŠȮGŌ/ŠȮGǞ (Ŭ.) K.34; шигүүн: плотный, близкий друг к другу, частый; niγtă šȯgō нягт шигүүн; šȯgǣ ŏē шигүүн ой; //Mo. sikigüü.

ŠȮLŌ (Ŭ.) K.34; шулуун: прямой, честный, правдивый; šȯlō dzam шулуун зам; šȯlō sudarγa шулуун шударга; //Mo. suluγun, siluγun.

ŠŌMŌL (Ŭ.) K.34; шумуул: комар; šȯmōl xatγax шумуул хатгах; šȯmōl elbegtē γadzar шумуул элбэгтэй газар; //Mo. sumaγul.

ŠȮNi (Ŭ.) T.12; SȮNI (El.) шөнө: ночь; šȯni bolox шөнө болох;sȯni irew шөнө ирэв; //Mo. söni.

ŠŌDAN (Ŭ.) K.34; шуудан: почта; šōdan xürgegtš шуудан хүргэгч; šōdaŋγār irew шуудангаар ирэв; //Mo. siudan.

ŠŌDĒi (Ŭ.) K.34; шуудай: мешок; tāran šōdēi таарan шуудай; tom šōdēi том шуудай; šōdēi dūren tariā шуудай дүүрэн тариа; //Mo. šiγudai.

ŠŌMȮG (Dar.) савхин гутал: кожаные сапоги;narīn šōmȯgȯn giialdzād...нарийн савхин гутал нь гялалзаад.../ДАД/.

ŠŌRAG (Ŭ.) K.34; шуурга: метель, пурга, буран, буря; salqi šōrga салхи шуурга; šōrag šūrax шуурга шуурах; //Mo. siγurγ-a.

ŠUГŪ (Min.) шугуй: роща; ō šuγūn modon dundās ой шугуй модон дундаас /S.Mu.1975.II.64/; šuγūndă adū orox шугуйд адуу орох; //Mo. šiγui.

ŠUGŠIX (Ōl.) гинших уйлах, мэгших: рыдать; xu̇xed šugšix хүүхэд уйлах;egšin šugšix үргэлжлэн уйлах.

ŠUŠMĀ (TKha.,ÖKha.,DKha.) юу ч мэдэхгүй хүн: человек,не знающий ничего;◊šušmā am[i]tan šū̇ юу ч мэдэхгүй амьтан шүү.

ŠUWŪN I (GKha.) нэг төрлийн чулуу: вид камня; šuwūn mudzēd bī шувуун чулуу музейд бий; šuwūn u̇dzex чулуу үзэх /СБХ:1961/.

ŠUWŪN II: ŠUWŪN TAWAG/ŠUWŪN XȮL (TKha.) ургамал /нэг янзын/: бот. аистник тибетский; šuwūn tawag bol bog malīn durtā urγamal шувуун таваг бол бог малын дуртай ургамал.

ŠŪPǍĒ (Tö.,DKha.) бичгийн тавиур: подставка, полка ; šūpǎē dēr tȧwǐdž bitšǐxē бичгийн тавиур дээр тавьж бичих; šūpǎē mod бичгийн мод.

ŠU̇G (DKha.) дэмий: зря, напрасно; šug yarīā yarǐx дэмий яриа ярих: šu̇g bāěx дэмий байх; šu̇g yum дэмий юм.

ŠU̇LǓK (ÖKha.) шүлэг: стих, стихотворение; šu̇lǔk bitšix шүлэг бичих; šu̇lǔk unšix шүлэг унших; //Mo. silüg.

ŠU̇NŠIGGŪĖ (Ba.,Go.) шинжгүй: I. подлый, бесчестный; šu̇nšiggūe xu̇n sū̇ шинжгүй хүн шүү; 2. чёрствый, бездушный; šu̇nsiggǔē dzan γarγax шинжгүй зан гаргах; //Mo. šinǰi ügei.

ŠŮRŪN (GKha.), ŠIRŮ/ŠŮRŮ (Ů.) K.33; ширүүн: I. сильный; šůrūn borō ширүүн бороо; 2. шершавый, шероховатый; šůrū ůstē xůn ширүүн үстэй хүн; // Mo. širügün.

ŠŮRŪS (Ů.) K.34; ŠÖRWÖS (El.), ŠÖRŪS (Min.) шөрмөс: жила, сухожилие; šůrūs tatax шөрмөс татах; xölīn šörwös хөлийн шөрмөс; // Mo. širmüsü, sirbüsü.

ŠŮTĒN I (Dar.) баганын дээд талын хөндлөн: верхняя поперечина подпорки /юрты/; šůtēn unax баганын хөндлөн унах.

ŠŮTĒN II (TKha.), ŠŮTǬ (ŐKha.) шүтээн: святыня; burqan šůtēn бурхан шүтээн; šůtǭ dzalax шүтээн залах; // Mo. šitügen.

ŠŪDĔNGI (Dar.) чийгтэй мод: сырое дерево; šūdĕngi xatāx чийгтэй мод хатаах; šūdĕngi gišū чийгтэй гишүү.

ŠŪLE (Dg.) R.171; DŮRŪŠ (El.) шүү: селитра; tarag tsaγānī šūle тараг цагааны шүү; nexī důrūsīndĕ xīx нэхий шүүнд хийх; // Mo. šeü.

ŠŪLEM (Dar.) хэмжээс: размер, мерка; šūlem awax хэмжээ авах; šūlem tawix хэмжээс тавих.

ŠŪLTŪR (GKha.) сүүний шүүр: сито /для процеживания молока/; šūltūrēr sū šūx шүүрээр сүү шүүх.

ŠŪRMEG (Ba.) хорхой ааруул: род сушёного творога в виде вермишели; šūrmeg xatāx хорхой ааруул хатаах.

ŠŮĚDĚN (Dg.), TSŮDZENDZ (El.) шүдэнз: спички; šůĕdĕn dzurax шүдэнз зурах; tsůdzendzēr γal asāw шүдэнзээр гал асаав; //Mo. šidünǰi.

T

TAG I (TKha.,GKha.,DKha.) өвлийн малгай: вид зимней мужской шапки; tag malγaē ȯmȯsȯx өвлийн малгай өмсөх; tag malγăē oyox өвлийн малгай оёх:

TAG II (TKha.) таглаа: крышка; danxănī tag данхны таг; əwdărīn tag awax авдрын таг авах; //Mo. tag.

TAG III (TKha.) уулын орой: вершина горы; ūlīn tag budantā bāĕna уулын оройд будантай байна;ūlīn tagȧd adū γarax уулын оройд адуу гарах.

TAG IV (TKha.) огт: совсем, совершенно; tag dūgüē огт дуугүй; tag dùlī огт дулий; tag tšigĕl bāē огт дуугүй л бай.

TAG V (TKha.) таг таг чимээ гарах: звукоподр. стуку;tsoxixod tag tag xīw цохиход таг таг хийв; tag tag dūγarax таг таг дуугарах.

TAG VI (TKha.) арван дүнчүүр /арван оронтой тоо/: миллиард; tag tsaxilγān dzarax арван миллиард цахилгаан зарах.

TAGIL I (TKha.,GKha.) B.II3; таглн, хадаас толгойлдог багаж: наковальня с отверстием для ковки шляпок гвоздей; tagilār nůx γarγax таглиар нүх гаргах; tagil awax хадаас толгойлдог багаж авах.

TAGIL II (El.) хув хонь: овца с маленькими ушками ; manāi tagil xaldzan xoṅ хув халзан хонь; tagil xon\$^{i}$ō bar^{i}ād aw хув хонио бариад ав /ШАХ.1969/.

TȦGILTSAG (Dg.) R.171; тагалцаг: анат. бабка; malīn tȧgiltsag малын тагалцаг; ůxĕrīn tagiltsag үхрийн тагалцаг; // Mo. taγalčaγ.

TALBIX (DKha.) тавих: ставить, класть; asūltă talbix асуулт тавих; širēn dēr talbix ширээн дээр тавих; dzoriltŏ talbix зорилт тавих; // Mo. talbiqu.

TALDŽIG I (Ar.) B.113; хутгуур: мешалка; taldžīγār xutγax хутгуураар хутгах;γurilīn taldžig гурилын хутгуур.

TALDŽIG II (GKha.) үнсний тосгуур: сaвoк, поднос /для золы/ ; dzūxnī amandă taldžiġ tosox зуухны аманд тосгуур тосох.

TAL^{i}BŪR (TKha.,GKha.), TAW^{i}ŪR (Bu.) тогооны таглаа: крышка котла; tal^{i}būr tawix таглаа тавих; toγōnī taw^{i}ūr тогооны таглаа.

TAL^{i}TĂ (DKha.) талхи: кожемялка; tal^{i}tār nexī dzȫllȯw талхиар нэхий зөөллөв; modon tal^{i}tă модон талхи /ШАХ.1978/; // Mo. talki.

TALĪX (ÖKha.,Dar.) алга болох: исчезнуть, потеряться, затеряться; xaragdaxgŭē talīx харагдахгүй алга болох;baragŭē talīx бараагүй алга болох.

TALWȮR (Ü.) K.35; тал бүр: сторона, место, со всех сторон; talwȯrōsȯń üdz тал бүрээс нь үз; talwȯrīn ašig тал бүрийн ашиг; //Mo. tal-a büri.

TAMAG (Ü.) K.35; тамга: печать, штемпель,штамп; tamag darax тамга дарах; malā tamaglax малаа тамгалах; //Mo. tamaγ-a.

TAMĬŃ (El.,Sar.), TANĀS (Dg.) R.I7I; TANŪS (Khot.) та нар: вы, tamiń ūnīg xarātš та нар үүнийг хараач ; tamiń dūlsanū та нар дуулсан уу; tanās xedzē irēw та нар хэзээ ирэв;tanūs yawatsγā та нар явцгаа; //Mo. ta nar.

TANDARMĀ (Ü.) K.35; нэг төрлийн гутал: вид обуви; tandarmā ȯmsȯx гутал өмсөх.

TANDZĂ I (ÖKha.) хөнжлийн даавуу: пододеяльник; tandză uγāx хөнжлийн даавуу угаах; tandză oyow хөнжлийн даавуу оёв /ШАХ.I968/.

TANDZĂ II (Sü.) B.II3; шил сав: стеклянная посуда; tandzănda sū xīx шилэн саванд сүү хийх; tandză tsewerlex шил сав цэвэрлэх.

TANDZĂ III (Ar.) цагаан идээний тавиур: подставка /для молочных продуктов/tandză dēr idē tawix тавиур дээр идээ тавих.

TANDZAN (TKha.,GKha.) нэг төрлийн ваар: вид вазы; tandzantā arīx ваартай архи; tandzan saw ваар сав.

TANGNAXĂ (Go.,Ba.) тагнах: разведывать, разузнавать, шпионить; tangnaxă turšix тагнах турших; //Mo. tangnaqu.

TANNĂĒ (Go.), TANГĂLĂ (Khot.,Dar.) B.II3; TANГALĂĒ (Min.) тагнай: анат. твёрдое небо; tannăēγā šalbalax тагнайгаа шалбалах; tanγală tasix тагнаа таших; //Mo. tangnai.

TANSĂ (DKha.,Ü.) орны бүтээлэг: покрывало для постели; torŏγon tansă орны торгон.бүтээлэг; dzudzān tansă зузаан бүтээлэг.

TARĂ (TKha.,GKha.) сэг, үлдэц: падаль,объедки; ŭxsen malīn tară үхсэн малын сэг /СБХ.I96I/.

TARDZĂ (Ba.) Б.23; адсага: невыделанная кожа /обычно употребляется для подстилки на пол/; tardză šigĕ boltšixson nexī адсага шиг болчихсон нэхий.

TARIXGŬĒ (DKha.,El.,Sar.) сахилгагүй: недисциплинированный; tarixgŭē xūxed сахилгагүй хүүхэд; tarixgŭē āšīlax сахилгагүй аашлах /НАЯ.I972/.

TARWAГĂTSĀN (Bu.) тарвага чоно болж тоглох: детская игра /то же что кошки и мышки/; tarwaγătsān boldž toγŏltsŏγōw тарвага чоно болж тоглоцгоов.

TASAM (Sar.,El.,Khot.), DASAM (TKha.) эмжээр: обшивка по краям бортов дэли; dēlnī tasam oyow дээлний тасам оёв;enger dzaxā tasamdax энгэр захаа эмжих.

TAŠŪRDĀX I (ÖKha.,Dar.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; mor[i]ōr tašūrdadž otšiw мориор давхиж очив; tůrgen tašūrdax түргэн давхих.

TAŠŪRDĀX II (TKha.) ташуурдах, ташуураар цохих: бить кнутом, бить плетью; хлестать; бичом; mor[i]ō tašūrdax морио ташуурдах; / Mo. tašiγurdaqu.

TATAГA (TKha.,GKha.) B.114; аяганы ширээ: кухонный стол; tataγanī nůd ширээний нүд; tataγa dotor ayaγa xalbaγa xīw аяганы ширээн дотор аяга халбага хийв.

TATAГĀĒ (ÖKha.,Dar.) аймшигтай: ужасный, жуткий; tatǎγǎē yum bolox аймшигтай юм болох; tatǎγǎē ix dū γarax аймшигтай их дуу гарах /ШАХ.1976/.

TATAWTŠ (TKha.,GKha.) хатавч: стык решётчатой стены и двери у юрты; tatawtšār šaγaex хатавчаар шагайх; tatawtšās цуǎх хатавчаас уях; // Mo. qatabči.

TATLǍG (DKha.) дэвсгэр, олбог: тюфяк, подстилка для сиденья; tatlag dewsex олбог дэвсэх; tatlǎg tawix олбог тавих.

TATŪR I (TKha.,Ar.) хүрз: лопата, заступ; neg tatūr šorō xīx нэг хүрз шороо хийх; tatūrār γadzar uxax хүрзээр газар ухах /ШАХ.1968/.

TATŪR II (TKha.,Ar.), TATŪRГA (Sar.) B.114; аяганы шургуулга: выдвижной ящик /для чашек/; tatūrās ayaγa aw аяганы шургуулганаас аяга ав; tatūrγandǎ xī шургуулганд хий.

TAWĀR I (ŏKha.,Khot.) B.II4; өмч: собственность, личное имущество; xuwīn tawār хувийн өмч; ulăsīn tawār улсын өмч.

TAWĀR II (Go.,Khot.) B.II4; TĀWĀRĀ (El.) тайван, аажуу: неторопливой, спокойной, тихой; ene adžĭlīg tawārā xī энэ ажлыг тайван аажуу хий; // Mo. tayibung.

TAWĀR III (TKha.) бараа: товар; tawār xudaldan awax бараа худалдан авах; 2. товарный; tawārīn boγōn ачааны воган.

TAWXĂN (ŏKha.,Dar.) намхан модон хувин: деревянное ведро ; tawxănda mal sāx намхан хувинд мал саах; tawxăntā sū модон хувинтай сүү /ШАХ.1978/.

TAWRĂГĂ (DKha.,Dg.) B.II4; тарвага: тарбаган; tawrăγă elbeg nutaγ тарвага элбэг нутаг; tawraγanī ar^i s тарваганы арьс; // Mo. tarbaγ-a.

TAWTAГĀR (TKha.) тавдугаар: пятый; tawtaγār sar тавдугаар сар; tawtaγār angi тавдугаар анги. // Mo. tabu duγar.

TĂĒLŪ (TKha.,GKha.) архи хийдэг том сав: большой сосуд для водки; tăēlūtā arixnās awax том савтай архинаас авах; tăēlū dūrgex том сав дүүргэх.

TEGŠĪRĒX (TKha.) эдгэрэх /хүндэтгэсэн үг/; почт. выздоравливать; tegširēx tōlōwtē

эдгэрэх төлөвтэй; tegŏirĕx nāĕdwartā эдгэрэх найдвартай.

TEXĔ (TKha.,El.), TIGEX (Dar.) тэгэх: делать так, таким образом; texĕ yumū? тэгэх юм уу? tigexīn tuldā тэгэхийн тулд. //Mo. tegekü.

TELŪREG (DKha.,Khe.) орны аравч: коврик, натягиваемый как укращение на стены за кроватью или диваном; telūrèg orondŏ xadax аравч оронд хадах; telūrgē uγāx аравчаа угаах /ШАХ.1970/.

TEMĒN: TEMĒN ANГALDZŪR (GKha.) нэг зүйл өвс: вид травы; temēn anγaldzūr γowĭd ix urγadag тэмээн ангалзуур говьд их ургадаг.

TEMGENDZĔ (ŎKha.,Sar.) B.114; чагт: застёжка, задвижка; tengīn temgendzĕ tāĕlax тэнгийн чагт тайлах; degēgĕn temgendzĕlex дэгээг нь чагтлах.

TENDZĔ: TENDZIN OLOS (ŎKha.,Sar.) B.114; татлага олс: верёвка, канат; tendzĕn olŏs татлага олс; tendzinēr tatadž atsix татлагаар татаж ачих.

TENDZĔ II (TKha.,El.) ташуур: кнут, бич, плеть; tendzĕ barix том ташуур барих; tendzē xŏndŏldūlex ташуураа хөндөлдүүлэх.

TENGĔNĒ (TKha.,GKha.) тэгнээ/ачаа/: вьюк, поклажа; temēnī tengĕnē тэмээний тэгнээ; temē tomō xŏ tengĕnē atšā dānā xŏ тэмээ томоо хө, тэгнээ ачаа даанаа хө/ХД/.

TENGĪ: TENGĪ NȮXȮD (DKha.,Ü.) үеийн нөхөд: сверстники,друзья одного поколения; tengī nȯxȯd tsuglartsăγāw үеийн нөхөд цугларцгаав; dandā tengī nȯxȯd дандаа үе тэнгийнхэн.

TERLEX I (TKha.,GKha.) B.II4; ногоо ургах: прорастать /о траве/; ȯwŏs terledž bāĕna өвс ногоо ургаж байна; noγō terlex ayătā ногоо ургах аятай.

TERLEX II (TKha.,ÖKha.) бүтэх,бүрэлдэх, гүйцэх: заканчиваться, заканчивать, подходить к концу; bāĕšin terlex байшин тэрлэх; adžīlā terledž bāĕna ажлаа тэрлэж байна; // Mo. terlekü.

TERTŠIŇ (TKha.), TETŠIŇ (GKha.) тэр чинь: тот та, то; tertšiń ȯtšigdȯr irsen gene тэр чинь өчигдөр ирсэн гэнэ; tetšiń mȯn ū тэр чинь мөн үү? // Mo. tere činu.

TETTĔM (ÖKha.) титэм: корона, венец; xānī tetĕm хааны титэм; // Mo. titem.

TEWĒ (ÖKha.,Dar.) B.II4; хомоол: лошадиный кал; xȯx tewē tūw хөх хомоол түүв; adūnī tewē адууны хомоол.

TEW^k^XŪDZ (TKha.,GKha.) B.II5; саравчтай малгай: головной убор с козырьком, кепка; tew^k^-xūdz malγā ȯmŏsȯx саравчтай малгай өмсөх; tew^k^-xūdztē xūn саравчтай малгайтай хүн.

TEWĔŠ (Ŏw.) 24; andar.-ийг үз.

TEWTŠIG (ŎKha.,Khot.,Min.) ойр, дөт: ближайший, кратчаший; ūgēr dzamăn tewtšig үүгээр зам нь дөт; tewtšig γadzar ойр газар.

TĒG (TKha.,GKha.)чагт: застежка;tuγalīn dzelnī tēg тугалын зэлний чагт; tēg dzorox чагт зорох /ШАХ. I984/.

TĒG II (Go.) тээг, тээглэх: запецка, предмет, за который зацепляют что-л; xetnī tēg хэтний тээг ūdĕnī tēg үүдний тээг /түгжээ/. //Mo. tegeg.

TĒG III (TKha.)тээг тээг /дэвхрэн дэвхрэн, онтос онтос/ явдал: подскакивающая походка; tēg tēg yawdaltä, tewxen sāĕran γutaltä, alaq bulag daxtä, altan ūrγa tširēstē тээг тээг явдалтай, тэвхэн сайран гуталтай, алаг булаг дахтай, алтан уургаа чирээстэй /МАО.I982/.

TĒXĔN I (ŎKha.,Min.) садан: состоящий в родственных отношениях, родственник; manăē tēxen xūn манай садан хүн; tȯrȯl ṭēxĕn xūmūs төрөл садан хүмүүс /S.Mu.I975.XI/.

TĒXĔN II (ŎKha.,Dar.) тэднийхэн: они, их; /притяж мест. 3-его л. мн.ч/; tēxĕn nūdž irew тэднийхэн нүүж ирэв; tēxĕndĕ xelex тэднийхэнд хэлэх.

TĒLAX (Ū.) K.35; тайлах: развязывать, распутывать, распутывать, отвязывать, расстёгивать,

расшнуровывать; dzangilā tēlax зангилаа тайлах; tobtš tēlax товч тайлах. //Mo. tayilqu.

TĒWAN (Ü.) K.35; TĀWAN (Min.) тайван: мирный, спокойный, благополучный; tēwan bāĕlγax тайван байлгах; erūl mendĕ, enxĕ tāwan эрүүл мэнд энх тайван. /S.Mu.1975.II.64/; //Mo. tayibung.

TĪ I (TKha.,ÖKha.), TŠĪM (Ü.) K.38; тийм: 1. такой, подобный; tī, minī dū тийм, миний дүү; tšīmĕl bāxā тийм л байх; 2. так, да; tšīm bišē тийм бишээ; tšīmĕn tšīmdē тийм нь тийм дээ; tī dzöw bāĕna тийм, зөв байна. //Mo. teyimü.

TĪ II (TKha.,ÖKha.,DKha.) даарахад хэлэх аялга үг: межд,выражающее чувство холода; tī tī yasan xūĕten yum be? тий, тий ясан хүйтэн юм бэ? //Mo. tei.

TODŎGLOX (DKha.,Dar.) бух тоших: уединиться /о быке-производителе/ ūlandă bux todoglox ууланд бух тоших; todŏgloson bux тошсон бух.

TOGTŪRTĀ (GKha.) тогтвортой: устойчивый, постоянный; togtūrtā bāĕx тогтвортой байх; xödö togtūrtā adžillax хөдөө тогтвортой ажиллах; //Mo. toγtaburitai.

TOXNOG (Min.), DOXŎĒ (Go.,Ba.,El.), DOXŌ (Ü.) K.8; тохой: 1. локоть, локтевой сустав; γarīn toxnog öwdöx гарын тохой өвдөх; 2. тохой /мера длины, равная 0,32 м/; üdzūr doxŏē xirtē үзүүр тохой хиртэй; 3. перен. излучина, изгиб, лука

/реки/; γolīn doxō голын тохой; //Mo. toqai.

TOXROX I (TKha.,Ar.) хувирах: изменяться, превращаться ; sāĕn mor^{i}ń suwū bolon toxrox сайн морь нь шувуу болон хувирах.../MAY/.

TOXROX II (TKha.) тохирох: I. соответствовать; minī bodoltŏē yag toxirtš bāĕna миний бодолтой яг тохирч байна; 2. подходить, годиться; ene tandǎ toxrox bāĕx энэ танд тохирох байх; //Mo. tokiraqu.

TOĹ I/TAW (Ba.,Khö.,Khot.) Б.23; цоожны даруулга:бляха /для монгольского замка/;tol^{i}ōr dadž xālǎγā tsōdžīlox даруулгаар дарж хаалгаа цоожлох; toĺ tȯmȯr даруулга төмөр.

TOĹ II (TKha.) толь: зеркало; tol^{i}ndǒ xarax толинд харах; xanīn tom toĺ ханын том толь; tol^{i}-nī tsar толины цар; //Mo. toli.

TOĹ III (TKha.) халхавч төмөр /байлдаанд цээжээ хамгаалах/: железной нагрудник /надеваемый при сражениях/; bambǎēn toĺ бамбайн халхавч; tsēdžnī toĺ цээжний халхавч.

TOĹ IV (TKha.) толь бичиг: словарь; monγol oros toĺ монгол орос толь; tawan xelnī tāĕlbar toĺ таван хэлний тайлбар толь; tol^{i}ōs xarax толиос харах; //Mo. toli.

TOLBOG (TKha.,GKha.) олбог: стёганная подстилка /без верха/; tolbog dewsex олбог дэвсэх; tolbog dewesger олбог дэвсгэр; //Mo. olbug.

TOLΓOWTŠ (El.) толговч /ханын толгойгоор татдаг нарийн эсгий/: узкий войлок /для юрты/; xanīn tolγowtš tatax ханын толговч татах; esgī tolγowtš oyox эсгий толговч оёх.

TOLXĀ (ōl.), TOLΓŌ (Min.) толгой: голова; toglōm tōtōn dēr tolxā mōldžūrtēn dēr тоглоом тоотой нь дээр, толгой мөлжүүртэй нь дээр /АЗД.1978/.

TOMBOΓOR (Khot.,El.) B.115; TÔWÔG (Bu.) товгор: выдающийся, выступающий; tomboγor γadzar товгор газар; tôwôg sīlber товгор сийлбэр; // Mo. tobuγar.

TOMŌ (DKha.) тун, тон, туйлын: совсем, весьма, очень, совершенно, абсолютно; tomō muxāĕ daslādā тун муухай даслаа даа /МАД/.

TON/TON (ŏKha.,Dzaw.,Khot.) tī I.

TONΓĀXĂ (Dar.) тонгойх: наклоняться, нагибаться; dōšō tonγāxă доошоо тонгойх; tonγādž xarax тонгойж харах; // Mo. tongγayiqu.

TONΓOL (DKha.,Dg.) R.172; TŌROM (Go.) тоононы хүрээ: внешний ободок тона; tonγol xadax тоононы хүрээ хадах; tōrom nūxēlex тоононы хүрээ нүхлэх.

TONΓŎRŎNDZŎ (ŏKha.,Dzaw.,Khot.) B.115; цох хорхой: зоол. жук; tonγŏrŏndzŏ γow γadzar elbeg цох хорхой говь газар элбэг; elsēnī tonγŏrŏndzŏ элсний цох хорхой.

TORXON (Ba.,Dzaw.) Б.23; гүнгэрваа: киот, божница; burxan nomīn torxon бурхан номын гүнгэрваа.

TOSXŪR (GKha.), DOSŪR (Ba.) тосгуур: поднос; tosxūr dēr tawix тосгуур дээр тавих; dosūrtă xī тосгуурт хий; //Mo. tosqaγur.

TOŠ (Go.,Khot.,Dzaw.) дош: бугорок, кучка земли около норы; tošin dēr sūx дошин дээр суух; tarwaγanī toš тарваганы дош /ШАХ.1976/; //Mo. doši.

TOTOR (Go.,El.) дотор: внутренности, кишк ; totor maxă дотор мах; gedes totor гэдэс дотор /ШАХ.1973/; //Mo. dotura.

TOWГOГ/TOWXON (Ŏw.) sampin I .

TOWXŎ I (Dzaw.,Khot.) B.115; цамцны товч: пуговица /рубашки/; towxŏ xadax товч хадах; towxŏ tāĕlax товч тайлах.

TOWXŎ II (TKha.) гутлын өсгийн зузаалга: каблук, подбор ; γutălīn towxŏ гутлын тах; //Mo. taq-a.

TOWXŎ III (TKha.) буйлын ширэн товх: кожаная застежка на конце кляпа; bŭĕlnī towxŏ буйлын ширэн товх; duγŭĕ towxŏ дугуй ширэн товх.

TOWᵏXĂĒXĂ (TKha.), TOWᵏXĀXĂ (Dar.) товхойх: быть выпуклым, бугристым, выдаваться, выступать; yumā towᵏxăētal bōx юмаа товхойтол боох; towᵏxāĕdž xaragdax товхойж харагдах; //Mo. tobquyiqu.

TOWŎG (DKha.,Ū.) товцог толгой: холм, бугор; towŏg dēr γarax товцог толгой дээр гарах; towŏg dērēs xarax товцог дээрээс харах.

TOWŎRTSŎG (Dar.,Ur.) тоорцог малгай: тюбетейка ермолка; towŏrtsŏg malγā duxdax тоорцог малгай өмсөх /ААЗ/.

TŌDON I (GKha.) усны хувин: ведро /для воды/; tōdontō us хувинтай ус.

TŌDON II (TKha.) тоодгор, тогдгор, тагдгар: короткий, укороченный, низкорослый, невысокого роста, низкий; tōdon xormōetōe dēl тоодгор хормойтой дээл.

TŌDŽ (Dar.) тууж: повесть; tōdž bitšix тууж бичих; tōdž unšiw тууж уншив; //Mo. tuγuǰi.

TŌXĀ (Dar.) туухай: разновесы, гири; xilīn tōxā хилийн /кг-ийн/ туухай; tōxā širem туухай ширэм; //Mo. tuuqai.

TŌM (ŎKha.,Khot.) бугын жим, зам: горная тропа ; buγīn tōmōr yawax бугын замаар явах; ūlandă tōm γarax ууланд бугын жим гарах.

TŌN (TKha.,GKha.,Dg.) тооно: тон /круг верхнего отверстия юрты/; tōntoē gertě toloγōē xolbodž тоонотой гэрт толгой холбож../ААЗ/;// Mo.toγono.

TŌROM (Sar.) B.II5; тойром /тогтоол устай газар/: такыр; borō orōdž tōromdŏ us toγtow бороо

орж тойромд ус тогтов; šawartā̄ tōrom шавартай тогтоол ус; //Mo. toyirum.

TŌRŪLĂГA (Min.) ширдэг,тойруулга: стёганный тюфяк; urăd, xōno, barūn, dzūn dȯrwȯn tōrūlaγa bůgĕd tanīg milāya урьд, хойно, баруун, зүүн дөрвөн тойруулга бүгд таныг мялаая /SM.1975.II.57/; //Mo. toγariγulγ-a.

TŌŠŎ (Dar.) доош: вниз, ниже; tōšŏ xaгax доош харах; tōšŏ sūdž yaw доошоо сууж явах; //Mo. doγuγši.

TŌTŎN (TKha.,GKha.) усны ган: чан, кадка, бочка; usnī tōtŏn усны ган; tōtŏntō us гантай ус.

TŌĔN (Khot.) тойг: коленная чашечка; tōĕn mulătrax тойг мултрах; tōĕnī yas тойгны яс; //Mo. toyig.

TỤГỤL/TỤГAL (Ů.) K.36; тугал: телёнок; tụγụl xurăγa xar[i]ūlax тугал хурга хариулах; sarlagīn tụγal сарлагийн тугал; //Mo. tuγul.

TỤYĀ (Ů.) K.36; туяа: I. луч, сияние; narnī tụya нарны туяа; gerĕlīn tụya гэрлийн туяа; 2. отблеск; γalīn tụyā галын туяа; //Mo. tuyaγ-a.

TỤLĀ̰ (Ů.) K.36; тулалдаан: I. стычка, столкновение; dzewsegtĕ tụlā̰ зэвсэгт тулалдаан; 2. бой, битва, сражение; tụlā̰ boloxgůē тулалдаан болохгүй; 3. борьба; bȯxīn tụlā̰ бөхийн барилдаан; //Mo. tulalduγan.

TU̥LΓU̥R/TU̥LΓAR (Ü.) K.36; тулгуур: подпорка, упор, опора; gǖrīn tu̥lγū̥r гүүрийн тулгуур; tu̥lγu̥r bādz тулгуур бааз. //Mo. tulγaγuri.

TU̥NΓALAG (Ü.) K.36; тунгалаг: чистый, прозрачный, светлый, ясный; tu̥nγalag ȯdȯr тунгалаг өдөр; tu̥nγalag us тунгалаг ус. //Mo. tungγalaγ.

TU̥NŠŪ̥L (Ü.) K.36; тоншуул: дятел; tu̥nšū̥l šuwū тоншуул шувуу; modnī tu̥nšū̥l модны тоншуул. //Mo. tongsiγul.

TŪ̥LĒ (Ü.) K.36; TŪLȰ (Dar.) туулай: заяц; multagtšin tū̥lē молтагчин туулай; delden tū̥lē xelew gene дэлдэн туулай хэлэв гэнэ /MAY/; //Mo.taulai.

TŪ̥RAG (Ü.) K.36; TŪRAG (GKha.) туурга: турга /войлочные стенки юрты/; tū̥rag barix туурга барих; narīn tsaγān tū̥ragtā нарийн цагаан туурга-тай /MAE/; //Mo. tuγurγ-a.

TȮGDȮR/TȮLDȮR (Ü.) K.36; эртэд: не так давно; tȯgdȯr irsen эртэд ирсэн; tȯldȯr butsād yawsan эртэд буцаад явсан.

TȮGLȮGȮXǑ (ÖKha.,Sar.) B.115; давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; mor^iōr tȯglǒgȯxǒ мориор давхих.

TȮGǑTSȮG (ÖKha.,Dar.) модны хожуул: пень; modǒnī tȯgǒtsȯg dēr sūx модны хожуул дээр суух; tȯgǒtsȯg bolson mod хожуул болсон мод.

TȮXĬ (Sar.) B.II5; төрх: I. форма, вид; tȯxĭń adil төрх нь адил; 2. степенность, солидность, приличие; tȯxĭ mūtā̈ xu̇n төрх муутай хүн; // Mo. törkü.

TȮXȮM I (TKha.,Go.) B.II5; жижиг хувин: ведёрко; modon tȯxȯm модон хувин; tȯxȯmdŏ sū ūdlax жижиг хувинд сүү уудлах.

TȮXȮM II (TKha.,ÖKha.) хотгор газар: I. котловина; 2. низина; tȯxȯmdŏ xon^{i}ō xar^{i}ūlax хотгор газар хонио хариулах; // Mo. töküm.

TȮNXȮR (ÖKha.,Dar.) эвэргүй мухар: комолый; tȯnxȯr u̇xer мухар үхэр; ter tȯnxȯr u̇nēg tūγad ir тэр мухар үнээг туугаад ир. /ШАХ.I980/.

TȮW (Ü.) K.36; тив: континент, материк; tȯw delxĭ тив дэлхий; ādzi tȯw ази тив. // Mo. tib.

TŌ I (DKha.,Ü.), TŌĔN (El.) тойн/ноёд дээдсийн лам хүү/: монах из дворян; noyŏnĭ tō ноёны лам хүү; tōĕn nom unšix лам хүү /ноёны/ ном уншиx.

TŌ II: TŌ NȮGŌDȮR (Ü.) K.36; нөгөөдрийн маргааш: на следующий день после послезавтрашнего; tō nȯgōdȯr irne нөгөөдрийн маргааш ирнэ; tō nȯgōdȯr yawna нөгөөдрийн маргааш явна.

TŌXŎ (Dar.) түүх, цуглуулах: собирать, džimĕs tōxŏ жимс түүх; modŏ tōxŏ мод түүх. // Mo. tegükü.

TŌLĒ I (ÖKha.,Dar.) морины духны сар: лысина /на лбу лошади/: tōlētē dzērdĕ moŕ

сартай зээрд морь; tsaγān tȯlētē gū цагаан сартай гүү /СБХ.1964/

TȮLĒ II (DKha.,Khe.) хонины чанасан толгой: вареная баранья голова; tȯlē tawix толгой тавих; buraxnī ȯmȯnȯx tȯlē бурхны өмнөх толгой.

TŌ[i]LDȮS (Ü.) К.36; том ширхэгтэй цас: снежная крупа, хлопья снега; tō[i]ldos orox том ширхэгтэй цас орох.

TŌ[i]LON (Ü.) К.36; довхрох, туйлах: подпрыгивать, подскакивать, прыгать; tō[i]lon yawax довхрон явах; xarăēx tō[i]lȯx харайх довхрох.

TŌ[i]MĔR (Ü.) К.36; түймэр: пожар; tō[i]mĕr γarax түймэр гарах; tō[i]mĕr t'soxix түймэр цохих; tō[i]mĕr šatax түймэр шатах. // Mo. tüimer.

TULΓŪR (Öw.) Б.23; цондог /өрх цондоглодог/: палочка, которой приподнимают, например, кошму, прикрывающую дымовое отверстие юрты; ȯrxȯ tulγūrdax өрхөө цондоглох.

TULUΓ (Dg.) R.172; TȮLΓA TȮLAG (Ü.) К.36; тулга: таган; tulăγīn tšulū тулгын чулуу; tȯlaγandă γal tůlex тулганд гал түлэх. // Mo. tulγ-a.

TUN I (TKha.,GKha.) В.116; том модон сав хувин: большая деревянная посуда; tundă us xīx том модон хувинд ус хийх; tuntā āĕrag модон хувинтай айраг.

TUN II (TKha.) эмийн хэмжээ: доза ; emīn tun эмийн тун; tawan tun emĕ таван боодол эм.

TUN III (ŦKha.) маш, тун: совсем, весьма,очень совершенно; tun ayǎtāĕxan тун аятайхан; tun badzāxgüē тун базаахгүй. // Mo. tung.

TUNAG: TUNAG XUL (TKha.,GKha.) том хул аяга: большая пиала, чашка; tunag xul том хул аяга; tunag^{i}ār ūx том хулаар уух.

TUNDŽIN (GKha.) жигнүүр: паровник /посуда для варки пищи на пару/; būdznī tundžin буузны жигнүүр /ШАХ.1984/.

TUN^{k}XŪ I (TKha.,ÖKha.,Öw.,Dzaw.,Bu.,El.,Sar.) B.116; TON^{k}XO (Dg.) R.172; данх, тунхуу: чайник; tsāĕnī tun^{k}xū цайны тунхуу; ton^{k}xotō tsāĕ данхтай цай. // Mo. tungquu.

TUN^{k}XŪ II (GKha.) гар нүүрний ус хийх сав: сосуд для умывальной воды; tun^{k}xūtā usār uγāx гар нүүрийн савтай усаар угаах /ШАХ.1984/.

TURMĀ (DKha.,Sü.) B.116; амны халбага: ложка; tsāĕnī turmā цайны халбага; turmāγār xōl idex амны халбагаар хоол идэх.

TUSXĀ (GKha.) тусгай: особый, специальный; tusxā šaltǎγān тусгай шалтгаан; tusxā yarix тусгай ярих. // Mo. tusqai.

TUTĀXĂ (TKha.,GKha.) зугтаах: бежать, удирать; tutān γarax зугтан гарах; adžĭlās tutāxǎ ажлаас зугтаах. // Mo. ǰiγutaγaqu.

TŪXŪ (DKha.,Ū.) өвдгөө дулаалж өмсдөг өвдгөвч: наколенник; ȯwdǒgō dulālǎdž tūxū ȯmǒsȯx өвдгөө дулаалж өвдгөвч өмсөх; ūstē tūxū үстэй өвдгөвч.

TŪXŪWTŠ (GKha.,DKha.) өвдгөвч /хурдан морины хүүхдэд хэрэглэнэ/ : наколенник /надеваемый детьми, участвующими в конных скачках/; tūxūwtš^{i}tā xūxed өвдгөвчтэй хүүхэд; tūxūwtš ȯmǒsōd mor̕ uraldāx өвдгөвч өмсөөд морь уралдаах.

TŪLГAX (TKha.,GKha.) хөөх, туух: прогонять, изгонять, выгонять, гнать, погонять, перегонять; mor^{i}ōr tūlγax мориор хөөх; adū tūlγax адуу туух; // Mo. taγuqu.

TŪRĀ (Min.), TŪR (Dg.) K.172; TŪRĒ (Ū.) K.36; TURMĀĔ (Khot.) B.116; туурай: копыто /лошади/; tsombon tūrā цомбон туурай; xomdon tūr хомбон туурай; adūnī tūre адууны туурай; malīn turmāĕ малын туурай; // Mo. tuγurai.

TŪS (Dg.) B.116; TŌDZ (ŎKha.,Min.) тууз: лента; ulān tūs улаан тууз; sātā tōdz саатай тууз; tōdz uyax тууз уях; // Mo. tuuǰa.

TŪSĂГĂ (DKha.,Ū.) T.11; TARDZĂ (Ba.) T.23; адсага: невыделанная кожа /обычно употребляется для подстилки на пол/; tūsǎγǎ dewsex адсага дэвсэх; tardzā gȯwȯx адсагаа гөвөх.

TŪŠĀ/TUNAG (TKha.,GKha.) tunag .

TŪŠĬ (DKha.,Ū.) богино иштэй ташуур: кнут /с коротким древком/; tūšĭ barix богино иштэй ташуур барих; urtă surtā̆ tūšĭ урт суртай богино ташуур.

TŪŠINDAX I (TKha.,ŌKha.,DKha.) цохих, жанчих: бить, ударять, колотить, хлестать, избивать, истязать; dūgē tūšindax дүүгээ цохиж зодох; šuγamār tūšindax шугамаар жанчих /ШАХ.1976/.

TŪŠINDAX II (TKha.,ŌKha.) идэх, уух: прост. есть, кушать, съедать, пить; bügĕdīń tūšindax бүгдийг нь идэх; doroń tūšindād öŋgöröx дор нь идэж уугаад өнгөрөх.

TŪTŠŪ (GKha.), TŪDŽŪR (El.), TŪŠŪR (Ar.) туужуу /шүүр/: веник; tūšūrār xog šūrdex туужуураар хог шүүрдэх; tūšūr išlex туужуур ишлэх; // Mo. tuuǰu.

TŪĔLAX I (TKha.,Ar.) уурлах, загнах: сердиться, злиться, раздражаться; ter ix tūĕlaw тэр их уурлав.

TŪĔLAX II (TKha.) булгих, туйлах: бежать, подпрыгивая от испуга /о лошади/; temē tūĕlax тэмээ туйлах; moŕ tūĕlaw морь булгив; // Mo. tuyilaqu.

TŪĔMĔG (Dun.) эвэргүй мал: комолый скот; tūĕmĕg malā sūldĕń tūγārā̆ эвэргүй малаа сүүлд нь туугаарай /МАУ/.

TŪĔW (DKha.,Dg.) R.172; авгай хүний үсний хавчаар : зажим /для волос замужней женщины/;

ůsnī tūěw šůr suwdan šigětgētē үсний хавчаар шүр сувдан шигтгээтэй.

TŮDŪGĒ (Dar.) бүгдээрээ: все, все вместе; tůdūgē otšidž ůdzex бүгдээрээ очиж үзэх /СБХ.1962/.

TŮG I (TKha.,GKha.) буйлны ац: развилина у кляпа; temēnī būělandă tůg ɣarɣax тэмээний буйланд ац гаргав.

TŮG II (TKha.) үй олон /түм/: очень много; tůg tůmen mal үй олон мал; talbăēd tůg tůmen xůn tsuglaw талбайд үй олон хүн цуглав; // Mo.tüg.

TŮG III (TKha.) чимээ: шум, звук; tůg tůg xīdž sonŏsdow түг түг хийж сонсдов; tůg tůg tsoxix түг түг цохих.

TŮGDŽIX I (TKha.,GKha.) суулгах, тарих: сажать; mŏd tůgdžix мод суулгах.

TŮGDŽIX II (TKha.,ŎKha.,DKha.) хаах, битүү - лэх: заложить, закрывать; xālɣa tůgdžix хаалга түгжих; tsonxŏ tůgdžix цонх битүүлэн хаах; // Mo. tügǰikü.

TŮLMŎN (TKha.,GKha.) гэрэлтэй: светлый, освещённый; tůlmŏn ŏrŏ гэрэлтэй өрөө /СБХ.1961/.

TŮNDZĚ (Ŏw.) В.III; tun I .

TŮNDŽĪN (Dg.) В.116; мухар: I. комолый, безрогий; tůndžin ůnē мухар үнээ; 2. обритый; tůndžin tolɣŏētŏē xū үсгүй толгойтой хүү.

TÜNGĚ I (ÖKha.,Sar.,El.) B.II6; дэрс: бот.чий блестящий; tüngěnī tolγō nāěγax дэрсний толгой найгах; tüngěnī yodzōr дэрсний ёзоор.

TÜNGĚ II (TKha.) гутлын уяа, оосор: ремешки для подвязывания голенниш сапог; γutălīn tüngě гутлын уяа; tüngě tāělax уяа тайлах.

TÜNGĚRTSEG I (ÖKha.,Dar.). ширэн цүнх: кожаная сумка; tüngěrtsegtē nom ширэн цүнхтэй ном; tün-gertsegnēs awax цүнхнээс авах.

TÜNGĚRTSEG II (TKha.) жижиг илгэн уут: замшевый мешочек; tamĭxnī tüngertseg тамхины уут; tüngertsegtě xīx уутанд хийх;// Mo. tünggerčeg.

TÜŊ^{k}XĚRĪ (Dg.) B.II6; ноосны таaран шуудай: мешок из дерюги /для шерсти/; tün^{k}xěrī šūdǟ таaран шуудай; nōsnī tom tün^{k}xěrī ноосны том таaран шуудай.

TÜNŠIX (TKha.,ÖKha.), TINŠIX (TKha.,Khot.) тоншиx: стучать; mod tünšix мод тоншиx; γadzar tünšidž üdzex газар тоншиж үзэх; // Mo. tonšiqu.

TÜNTEG I (TKha.,GKha.) бяруу: годовалый телёнок; tüntegē nemnex бяруугаа нэмнэх; er tünteg эр бяруу /ШАХ.1984/.

TÜNTEG II (TKha.) нэг төрлийн тосонд чанасан бууз: вид буз /сваренных в масле/; tünteg xīx түнтэг хийх; tünteg xāěrax түнтэг хайрах; // Mo. tüntüg.

TŮNTĚGER (Ŏw.) Б.23; шүдлэн үхэр: двухгодовалый крупный рогатый скот; tůnteger xar[i]ūlax шүдлэн үхэр хариулах.

TŮNTŮ̄ (El.) том шуудайтай ноос /чихсэн/: мешок с шерстью; tawan tůntů̄ nō̈s таван шуудай ноос.

TŮRXEMSŮ̄ (El.) төрхөмсөг: любящая своих родителей, свою родню, скучающая по своей родне /о замужней женщине/; tůrxemsů̄ xůn төрхөмсөг хүн; manǟe berĕ tůrxemsů̄ манай бэр төрхөмсөг; // Mo. törkümseg.

TŮRŮ̄ (DKha.,Ů.) хуримын толгойлогч, удирдагч: возглавляющий свадебную церемонию; xurimīg udirdax tůrů̄ хуримыг удирдах толгойлогч; xurimīg tůrůn nēx хуримыг толгойлогч нь нээх.

TŮŠĪMŮ̌T (ŎKha.), DŮSMEL (Ů.) К.10; түшмэд: чиновник, сановник; olon tůšīmů̌t олон түшмэд; tuslax tůšīmů̌t туслах түшмэд; důsmel sūx түшмэл суух; // Mo. tüšimed.

TŮŠŮ̄LEX I (ŎKha.,TKha.) өгөх, барих: давать, отдавать, подавать; xūgē tanǟĕxīg tůšů̄lex bodoltō хүүгээ танайд өгөх /хүргэн оруулах/ бодолтой; oxinō tsamǟeg tůšů̄lyĕ охиноо чамд өгье.

TŮŠŮ̄LEX II (TKha.) түшүүлэх: побудительный залог от түших; xůnēr tůšů̄lex хүнээр түшүүлэх; xašā tůšů̄lex хашаа түшүүлэх; // Mo. tüšigülkü.

TŪDŪSĔ (DKha.,Ū.) T.13; TŮMES (El.) төмс: картофель; tūdūsĕ tarix төмс тарих; tūdūsĕ tsewerlex төмс цэвэрлэх; tůmes xurāx төмс хураах.

TŪXŪ (Dar.) түүхий: сырой, недоваренный; tūxū max түүхий мах; tūxū ed түүхий эд; // Mo. tügükei.

TŪS (Khö.,Khot.) B.116; нэг зүйлийн үйсэн сав: берестяная посуда; tūsen sawandǎ xīx үйсэн саванд хийх /XA.1970/.

TŪWER I (DKha.,Dg.) R.172; овоолсон аргал: аргал, кизяк, сухой помёт; xatsan tūwer хатсан аргал; owōtō tūwer овоотой аргал.

TŪWER II (TKha.) цуглуулга, түүвэр: что-либо собранное, сборник; tūwer dzox[i]ōl түүвэр зохиол; ūwer tūwer yum үүвэр түүвэр юм; // Mo. tegübüri.

TS

TSABDǍR (ÖKha.), TŠÅWDAR (Ū.) K.37; цавьдар: игреневый /о масти самка лошади/; tsabdǎr mor[i]tō xün цавьдар морьтой хүн; tšåwdar dāγa цавьдар даага; // Mo. čabidur.

TSADĀ: TSADĀ XURǍГA (Khot.) эрт гарсан том хурга: большой ягнёнок /родившийся рано, веской/ tsadā xurǎγā xāĕtšilax эрт гарсан хургаа хайчлах /ШАХ. 1976/.

TSAГA (Öw.), TŠÅG (Ü.) K.37; цаг: I. время; tsaγa bolox цаг болох; tšåg nöxtsöx цаг нөхцөөх; 2. час; xoyar tsaγa xodžidox хоёр цаг хождох; 3. часы; ta tšågtä yu та цагтай юу?; //Mo. čaγ.

TSAГA̱ (Go.), TŠÅGA̱ (Ü.) K.37; цагаан: белый; tsaγa̱ idē цагаан идээ; tšaga̱ gertē āĕl цагаан гэртэй айл; //Mo. čaγan.

TSAГĀXĂ (Dar.) шагайх: заглядывать; tsonxōr tsaγāxă цонхоор шагайх; xālγār tsaγāxă хаалгаар шагайх; //Mo. šiγayiqu.

TSAMAR/TŠAMAR(Dar.) C.5I;шавар: грязь; tsamartă sūx шаварт суух; γutal tšamar bolox гутал шавар болох; //Mo. sibar.

TSAMXAG I (TKha.), TSAM^{x}XĂRĀ (El.), TSAN^{x}XĂRĀ (GKha.) тоононы цамхаг /цамхраа/: куполтона, совокупность спиц тона; tōnonī tsam^{x}xărānās uyax тоононы цамхгаас уяхtsan^{x}xarāń xuγarax цамхаг нь хугарах.

TSAMXAG II (TKha.), TŠÅMXAG (Ü.) K.37; цамхаг: I. башня, бастион; ixĕ būnī tšamxag их бууны цамхаг; 2. вышка; örömdöx tšåmxag өрөмдөх цамхаг; //Mo. čamqaγ.

TSAMTSAN: TSAMTSAN BŪRĒS (Sar.) R.II6; дотуур бүрээс: внутренная кошма юрты ; tsamtsan būrēs awtš barix дотуур бүрээс авч барих; tsamtsan oyox дотуур бүрээс оёх.

TSAN I (Go.) B.II7; тарианы үтрэм: ток, гумно; tsan dēr tar^i^ā tsāĕrūlax үтрэм дээр тариа цайруулах; mală tsandă orox мал үтрэмд орох.

TSAN II (TKha.,ŏKha.,DKha.) цан: музыкальные тарелки; tsan tsoxix цан цохих; tsan tsoxidž bůrē ůlēw цан цохиж бүрээ үлээв; // Mo. čang.

TSAN III (TKha.) цан хүүрэг: изморозь, иней; šȯnȯdō tsan ixĕ unadž bāĕna шөнөдөө цан их унаж байна; tsan xirū unax цан хяруу унах.

TSANXĂLAX I (El.,Sar.) атаархах: I. завидовать; amdziltandań tsanxălax амжилтанд нь атаархах; 2. ревновать; dzagnadž tsanxălax загнаж /хардах/ атаархах. /ШАХ.1972/.

TSANXĂLAX II (TKha.) цанх хөдлөх: бояться щекотки; tsanxă tatadž ȯwdȯx цанх татаж өвдөх; tsanxătā moŕ цанхтай морь; // Mo. čangqalaqu.

TSAN^x^XIR (El.,Sar.) саарал, хялман цагаан: синевато белый; tsan^x^xir ȯngȯ саарал өнгө; tsan^x^xir xurăγa хялман цагаан хурга.

TSAR I (Sü.) үргэлж, турш: постоянно; tsaral negīgē dawtax үргэлж л нэгийгээ давтах.

TSAR II (TKha.,ŏKha.,DKha.) том хавтгай төмөр таваг: металлическое блюдо, большая, тарелка; tsarandă idē dzasaw царанд идээ засав; tsar dēr ūtsă tawix цар дээр ууц тавих; // Mo. čar.

TSAR III (TKha.,ÖKha.,DKha.) толины цар: покрытие зеркала; tsarǟn xowxǒrox толины цар нь ховхрох.

TSAR IV (TKha.) цасны цар /нимгэн сэмжирч хөлдсөн цас/: наст; tsasnī tsar xāělaxǎ цасны цар хайлах; xawar tsasandǎ tsar γardag хавар цасанд цар гардаг.

TSAR V (TKha.,ÖKha.,DKha.) овортой, цар ихтэй: объём, объёмистый; tsar ixētē цар ихтэй; tom tsar-tǟ том цартай.

TSAR VI (TKha.,ÖKha.) чимээ гарах, цар цар: звукоподр; стрекотать /о кузнечике/; tsar tsar gedž dūγarax цар цар гэж дуугарах.

TSARIG (El.,Sar.) мөр, царги: следы /кого-чего--л/; tsarigārǟn yawax, мөрөөр нь явах; tsasan dēr malīn tsarig γarax цасан дээр малын мөр /царги/ гарах; //Mo. čarγu.

TSARIGTĀ I (El.,Sar.) бие сайтай, хөнгөн хүн: бодрый, здровый; tsarigtǟ xȯgšin бие сайтай хөгшин; ta tsarigtǟ bāěna та хөнгөн байна.

TSARIGTĀ II (Go.,Dzaw.) B.117; тарган, хүчтэй: упитанный, /о скоте/; ene ȯwȯl mal tsarigtǟ orow энэ өвөл мал тарга хүчтэй оров; tanǟ mal tsarig-tǟ bāěna танай мал тарган байна.

TSARWU I (Dg.) R.173; дэрэвгэр: растопыренный; расширяющийся кверху; tsarwū xormōětō dēl дэрэвгэр хормойтой дээл; tsarwū amtǟ saw дэрэвгэр амтай сав.

TSARWŪ II (TKha.) гарын царвуу /сарвуу/: предплечье; γarīn tsarwūnī yas гарын царвууны яс; tsarwū ȯwdȯx сарвуу өвдөх;// Mo. sarbaγu.

TSATSŪ/TŠATSŪ (TKha.), DŽATSŪ (Go.,El.,Ba.) чацуу: I. равный, одинаковый; džatsū tāĕrax чацуу тайрах; 2. равно, одинаково, ровесник; bid xoyor džatsū бид хоёр чацуу;// Mo. sačaγu, čičau.

TSAWAN (Dzaw.) саван: мыло; barānī tsawan бараны саван; nūr γarīn tsawan нүүр гарын саван; // Mo. sabung.

TSĀDȮDDŪR (Dg.) R.I72; нөгөөдөр, уржигдар: послезавтра, позавчера; tsādȯddūr yawna нөгөөдөр явна; tsādȯddūr irsen уржигдар ирсэн.

TSĀS I (Tö.,El.) төгрөг: тугрик; γutšin tsāsār awax гучин төгрөгөөр авах; tawin tsāsnī ūnetē тавин төгрөгний үнэтэй.

TSĀS II (TKha.,ÖKha.,DKha.), TSĀRAS (Dar.,Go., Khot.) цаас: бумага; bitšĕgīn tsāras бичгийн цаас; dȯrwȯldžin tsās дөрвөлжин цаас; // Mo. čaγasu.

TSĀĔŠIX (ÖKha.) цааших: дальше; būr tsāĕšīx бүр цааших; ūlnās tsāĕšix уулнаас цааших; // Mo. časi, činaγši.

TSĀĔWAR (Go.) цагаавтар: беловатый, бледный, белесый /о цвете/; tsāĕwar ȯngȯtē torōgo цагаавтар өнгөтэй торго; // Mo, čaγabtur.

TSEGĒ I (Go.,El.) бүгээн: светлый, беловатый /о масти/; tsegē γoldū adū бүгээн голдуу адуу; tsegē būgē цэгээн бүгээн.

TSEGĒ II (TKha.), TŠIGĒ (Ü.) K.37; айраг, цэгээ: кумыс; gūnī tsegē гүүний айраг; tšigē esgex айраг цэгээ эсгэх; //Mo. čege.

TSEGEN I: TSEGĒN TSAĔ (Ar.,Ba.), DZEGEL TSAĔ (El.) I. шингэн цай: жидкий чай; tsegēn tsāĕ шингэн цай; 2. сүү багатай цай; dzegel tsāĕ tšanax сүү багатай цай чанах.

TSEGĒN II (TKha.) цагаан: белый; tsegēn tšulū xaγartš tsēlin usă širgedž цагаан чулуу хагарч цээлийн ус ширгэж..(SH.) tsegēn ȯngȯ цагаан өнгө; //Mo. čaγan.

TSEREG I (Dar.) B.II7; морины уяа: коновязь; xurdan mor^{i}nī tsereg хурдан морины уяа; tsereg dērēs mor^{i}ō unād yawax уяан дээрээс морио унаад явах /ШАХ.I972/.

TSEREG II (TKha.,ÖKha.,DKha.), TŠIRIG (Ü.) K.38; TSERIK (Khot.) цэрэг: I. цирик, воин, солдат; ardīn namīn dzuramtă tsergē xȯ xȯ ардын намын журамт цэргээ хө хө; 2. воиско армия; arădīn tšȯlōlȯx tširig ардын чөлөөлөх цэрэг; xuw^{i}sγaltă tserik хувьсгалт цэрэг; //Mo. čerig.

TSERĔW I (Khö.) татсан хэц: натянутая верёвка; tserĕw dēr tētšix хэцэн дээр тээчих; uγāsan yumā tserĕw tatadž xatāx угаасан юмаа хэц татаж хатаах.

TSERĔW II (Khö.) tsereg I .

TSEWDEN (Dzaw.) B.II7; цэвдэг хөр: мерзлота; mȯnkĕ tsewden γadzar мөнх цэвдэг газар; //Mo. čebdeg.

TSĒDEM I (El.) шингэлсэн тараг: разбавленный тарак; tarag tsēdemledž ūx тараг шингэлж уух; tsēdem xīx таргийг шингэлэх.

TSĒDEM II/TSĪDEM (Ar.,Ŏw.) хярам: кипячёная вода с молоком; bůlēn tsēdem бүлээн хярам; tsēdem butšalγax хярам буцалгах.

TSĒRLĔN/TŠĒRLEN (Ů.) K.37; цээрлэх: I. запрещать, налагать запреть, табу на что-л; xȯl tsērlen хөл цээрлэх; γadzrīn ner tšērlĕn газрын нэр цээрлэх; 2. воздерживаться от чего-л xůnī nerĕ tsērlĕn хүний нэр цээрлэх; //Mo. čegerlekü.

TSIN^{k}KER (Khö,Ba.,El.) цэнхэр: бледно синий; deltē tsin^{k}kereń dzowŏno ū yana дэлтэй цэнхэр нь зовно уу яана /МАД/. //Mo. čengker.

TSĪDEM (Go.,Khot.) цайдам: даль, долина, солончаковая местность; tsīdem tal цайдам тал; alǎs tsīdemdĕ алс цайдамд; //Mo. čayidam.

TSODZŎG (DKha.) нарийн хүзүүтэй ваар сав: ваза с узким горлышком; tsodzŏgtō arix ваартай архи.

TSOGLIG I (Sar.,El.) B.II7; хүүхдийн модон өлгий: люлька, колыбель /деревянная/;◊ tsogligīn dū өлгийн дуу; modon tsogilog модон өлгий.

TSOGLIG II (TKha.) цогилиг жимс: плоды, ягоды.

TSOGNOX (Ar.) B.II7; нүдэх, няцлах: измельчать, толочь; ūrandǎ tšāě tsognox ууранд цай нүдэх; dzimĕs tsognodž xīx жимс няцалж хийх.

TSOGTŌ (El.), TSOGⁱŌTŌ (Sar.) цовоо сэргэлэн: бойкий, проворный; ene tsogtō xūxed энэ цовоо хүүхэд; tsogⁱōtō dzalū цогтой залуу; // Mo. cobuγa.

TSOXⁱŪR I(TKha.), DZOXⁱŪR (Dg.) гаансны цохиур: тигелёк для трубки; dzọxⁱūr dēr γansā dzoxix цохиур дээр гаансаа цохих.

TSOXⁱŪR II (TKha.), DZOXⁱŪR (Dg.) муна, шийдэм, бороохой: дубина, палка, колотушка; tom tsoxⁱūr том муна; dzoxⁱūrār nůdex бороохойгоор нүдэх.

TSOXTOXǑ (Dar.) согтох: опьянеть; arxindǎ tsoxtoxǒ архинд согтох; amarxan tsoxtoxǒ амархан согтох; // Mo. soγtoqu.

TSOLTŌ (Min.) цолтой: имеющий звание, чин; ůr xūxdē tanixgǔē ȯnȯr tsoltō үр хүүхдээ танихгүй өнөр цолтой; /S.Mu.I975.II.58/; γawyat dzudzigtšin tsoltō гавьяат жүжигчин цолтой; // Mo. čolutai.

TSOMNŪLXĂ(Dar.)C.5I,TŠŎGLŌlAX(Ŭ.)K.38; цуглуулах: собирать; delgūrēs yum tsomnūlxă дэлгүүрээс юм цуглуулах; xůmůsē xuraldă tsomnūlxă хүмүүсээ хуралд цуглуулах; idex yumă tšŏglȏlax идэх юм цуглуулах; //Mo. čuγlaγulqu.

TSONDOG (Ba.,Go.,El.,Khö.) Б.25; өрх сөхдөг мод: подпорка для кошмы; borōndŏ ȯrxȱ tsondoglox бороонд өрхөө цондоглох; ȯrxȯnī tsondog өрхний мод.

TSON^{q}XŎ I (TKha.,ŎKha.,GKha.) чөлөөт цаг: свободное время; ȯnȱdȯr xitšēlgŭē tson^{q}xŏtō өнөөдөр хичээлгүй чөлөөтэй; tson^{q}xŏtō ůyed ūldză чөлөөтэй цагт уулз.

TSON^{q}XŎ II (GKha.) B.II7; зуухны ам: отверстие печки; tson^{q}xōr γal unaw зуухны амаар гал унав; dzūxănī tson^{q}xŏndŏ xīx зуухны аманд хийх.

TSON^{q}XŎ III (TKha.), TŠON^{k}XO (Ŭ.) K.38; цонх: окно; băēšingīn tson^{q}xōr xarax байшингийн цонхоор харах; tšon^{k}xŏnī dawtsan цонхны тавцан; //Mo. čongqu.

TSŌLDOX (Go.,Dun.) цойлдох, нөхөх: штопоть; ōēmsō tsōldox оймсоо цойлдох; duγŭī tsōldȯx дугуй нөхөх.

TSȮRȮM I (Khö.,El.,Sar.) B.II7; нунтаг ааруул: измельчённый арул; tsȯrȯm xatāx нунтаг ааруул хатаах sȯrȯmtē dzȱxī нунтаг ааруултай зөөхий.

TSÔRÔM II (TKha.) хураасан гашилсан сүү: прокислое молоко; bog malīn xurāsan tsōrōm малын хураасан сүү; tšōrōm xurāx сүү хураах; // Mo. čörm-e.

TSŌXȮ (ÖKha.) цөөхөн: мало, немножко; tsōxȯ irĕsen цөөхөн ирсэн; tsōxȯ xůn yawsan цөөхөн хүн явсан; // Mo. čögekeng.

TSUBDAXĂ I (Dar.) нуугдах: скрываться; tsubdadž togŏlox нуугдаж тоглох; tsubdadž xotsŏrow нуугдаж хоцров /ШАХ.1972/.

TSUBDAXĂ II/TSOWDOXŎ (Go.,El.) арьс дэлгэх; сунгах: раскладывать,растягивать кожу; nexī tsubdaxă нэхий сунгаж дэлгэх; ar[i]s tsowdoxŏ арьс дэлгэх.

TSUDZAГA (GKha.), XONDOGO (Ba.), XETS (Öw.) tsereg I.

TSUXALDAX I (TKha.,DKha.,ÖKha.) уурлах: сердиться, злиться, раздражаться; tsuxaldax yumă bolōgůē уурлах юм болоогүй; bitgī tsuxaldă битгий уурла.

TSUXALDAX II (TKha.) юмны сав багадах: быть невместительным,маленьким; γutal tsuxaldaw гутал багадав; ūtăn tsuxaldax уут нь багадах; // Mo.čiquldaqu.

TSUXALDAX III (TKha.) бачимдах: приходить в замешательство,теряться, суетится; yārtšă tsuxaldax яарч бачимдах; xōlō tsuxaldax хоолой бачимдах.

TSULBŪR I (Ur.) чагтага: верёвка; tōnīn tsulbūr тоононы чагтага; tsulbūrās tatadž uyax чагтаганаас уях.

TSULBŪR II (TKha.,ŏKha.,DKha.), TŠULWŪR (Ü.) K.38; цулбуур: повод, чембур; tsulwūrīn sur цулбуурын сур; tšulwūrā baŕ цулбуураа барь; //Mo. čilbuγur, čulbuγur,

TSULGĒ (Dar.) цулгуй: I. одноцветный; tsulgē ȯngȯtē цулгуй өнгөтэй; tsulgē mȯnggȯ цулгуй мөнгө; //Mo. čulγui.

TSUNDZǍ (Khe.,Go.,Dzaw.) B.II7; гүц: чайник; tsundzītǟ šar tos гүцтэй шар тос; tsundzindǎ xandǎ xīx гүцэнд ханд хийх.

TSURĀ (Ba.) Б.25; хорхой ааруул: род сушёного творога в виде вермишели; tsurā idex хорхой ааруул идэх.

TSURWAL (Dzaw.,Khot.) B.II7; соруул: мундштук; tšulūn tsurwaltǟ γānǎs чулуун соруултай гаанс; tsaγān tsurwal цагаан соруул /ШАХ.I9 /;//Mo. soroγul.

TSUTΓǍMAL I (Go.,Dzaw.,El.) хайрсан боов: вид пряника, кондитерское изделие; toγōndǒ tsutγǎmal xāěrax тогоонд цутгамал хайрах; tsutγamal xīx цутгамал хайрах.

TSUTΓAMAL II (TKha.,ŏKha.) цутгамал зүйлс: литьё, отлитый; tsutγamal šaγǟē цутгамал шагай; tsutγamal šatar цутгамал шатар; //Mo. čidqumal.

TSUTSAL I (Go.) B.II7; хагалсан мод: полено; γaldǎ tsutsal nemex галд хагалсан мод нэмэх; tsutsal orūlaw хагалсан мод оруулав.

TSUTSAL II (TKha.), DŽUTSAL (Go.,Ba.) хагас шатсан мод, цуцал: головня, головешка; γalīn tsutsal галын цуцал; tsutsal modǒ цуцал мод; // Mo. čučali.

TSUTSAL III (TKha.) цуцал, цуцлах /буцах/ расторготь; gerēgē tsutsal гэрээгээ цуцлах; gerleltē tsutsǎl гэрлэлтээ цуцал.

TSUWAG (Min.) суваг: I. канава; 2. канал; tsuwag tatax суваг татах; tsuwγār usǎ urǎsγax сувгаар ус урсгах; // Mo. subaγ.

TSŪ I (GKha.) цагаан ямбуу: белый, бязь; tsūγār bǖrēs oyow цагаан ямбуугаар бүрээс оёв; dǒrwǒn metěr tsū цагаан ямбуу /ШАХ.1984/.

TSŪ II (TKha.) хоолонд хийдэг цуу: соус, уксус; xōlōnī tsū хоолны цуу; tsū xīdž xōl idex цуу хийж хоол идэх; // Mo. čuu.

TSŪ III (TKha.) цуу тархсан үг /эзэнгүй/: молва, слухи; tsū tarax цуу тарах; tsū tarǎsan ůg цуу тарсан үг.

TSŪ IV (TKha.) нэр, алдар, цууд гарах, нэрд гарах: слова известность, прославиться; tsūt xūxen xurimgǖī цуут хүүхэн хуримгүй. /АЗД.1978/

TSŪ V (TKha.) цуу татах. хүч нэмэгдүүлэх үг: усилительная частица при глаголах: разрывать,раскалывать надвое; dāwū tsū tatax даавуу цуу татах; modǒ tsū tsoxix мод цуу цохих.

TSŪRĀ (ŏKha.) цуурай: эхо отзвук, отголосок, резонанс; xadnī tsūra хадны цуурай; tsūrā so - nǒsdow цуурай сонсдов; // Mo. čuurai.

TSŪRГA (Bu.,Ar.) В.117; цоож: замок; tsūrγa tůlxūr цоож түлхүүр; tom tsūrγa том цоож; gerīn tsūrγa гэрийн цоож.

TSŮDENDZĚ (El.) шүдэнз: спички; tsůdendzě asāx шүдэнз асаах; tsůdendzě dzurǎdž xarax шүдэнз зурж харах; tsůdendzěnī xāěrtsag шүдэнзний хайрцаг; // Mo. šidüngǰe .

TSŮDGER I (TKha.), TSŮRDĚN (DKha.), TSŮXĚ (Ar.), TSŮDZEL (Dzaw.) хөрөө: пила; tsůdgerēr modǒ xīx хөрөөгөөр мод хийх; tsůdgerīn irě хөрөөний ир.

TSŮDGER II (TKha.), DZŮDZĚ (Dzaw.) цүзгэр: полный, вздутый /напр. о животе/: tsůdger gedestē цүзгэр гэдэстэй; dzůdzě gū цүдгэр гүү;
// Mo. čüčeger.

TSŮDGER III (TKha.) жирэмсэн эмэгтэй: беременная женщина; tsůdger emegtē жирэмсэн эмэгтэй; tsůdger xūxen жирэмсэн хүүхэн.

TSŮDZEN (Khö.) архины лонх: бутылка; tsůdzentē ar[i]x лонхтой архи; tsůdzendě xī лонхонд хий; // Mo. longqu.

TSŪRXĔ (Dar.) шүүрэх: хватать; xolōs tsūren awax холоос шүүрэн авах; elē tsūrxĕ элээ шүүрэх. // Mo. šügürekü.

TŠ

TŠADAR (Dar.) шадар: близкий; bidĕ tšadar xůmůs бид шадар хүмүүс; manä xoyor tšadar āĕlūd манай хоёр ойр дотно айлууд; // Mo. šidar.

TŠADŪ/TŠIDŪ/TŠĀDŪ (Ōw.,GKha.) Б.25; заазуур: поварской нож; xuršă tšadū хурц заазуур; tom tšidū том заазуур; tšādūγār tsaw[1]tšix заазуураар цавчих; // Mo. ǰaγaǰuur, ǰaγaduur.

TŠAGDĀ (Do.) Ц.I38; цагдаа: милиционер, полицейский, ; džamīn tšagdā замын цагдаа; sergīlexīn tšagdā сэргийлэхийн цагдаа; // Mo. čaγdaγ-a.

TŠAMALXĀ (Ū.) К.37; чамархай: висок; tšamalxānī ůs чамархайны яс; tšamalxā ȯwdȯx чамархай өвдөх; // Mo. čimarqai.

TŠAMIN (TKha.,ŌKha.,DKha.) гоё сайхан: красивый, чудесный, нарядный, элегантный; tšamin xītstē гоё хийцтэй; tšamin torōγo гоё сайхан торго.

TŠANDAN (Dzaw.) B.II8; DŽANDAN (El.) хавчиг хувин: узкая бочка; tšandangār usă dzōx хавчиг хувингаар ус зөөх.

TŠANNAXĂ (Dar.), TŠ[i]ANGNAXĂ (Go.,Ba.) чагнах: прислушиваться, слушать; подслушать; tšimē tšannaxă чимээ чагнах; utas tšannaxa нууцаар чагнах; //Mo. čingnaqu.

TŠANTŠIG (Khot.) хүүхдийн шинэ тавьсан үс: волосы /только что отпущенные/; manā oxin tšantšig tawiw манай охин үс тавив.

TŠATŠAG (Do.) Ц.138; цацаг: 1. кисть, бахрома; tšatšagtā altšūr цацагтай алчуур; malγān tšatšag малгайн /залаа/ цацаг; 2. xoxol /у птиц/; tax[i]ānī tšatšag тахианы /залаа/ цацаг; //Mo. čačuγ.

TŠATŠIR (Go.) В.118; овоохой, муу гэр: лачуга, хижина; modon tšatšir модон овоохой; öbösön tšatšir өвсөн овоохой.

TŠAWĂXĂDAX I (GKha.) давхих: скакать, быстро ехать, мчаться; mor[i]ōr tšaw[q]xădadž otšix мориор давхиж очих.

TŠAWĂXĂDAX II (TKha.) чавхдах, чавхаар харвах: стрелять из рогатки; tšawăxădadž agnax чавхдаж агнах; dzuram tšawăxădax зурам чавхдах; //Mo. čibqadaqu.

TŠAWIRĀ (Khö.,Khot.) аяганы хийц; идэх юм: съестные припасы, продукты питания; tšawirā ixētē yawax аяганы хийц ихтэй явах; tšawirā awax аяганы хийц авах.

TŠAWTŠIX/TSAWTŠIX (TKha.), DŽABTŠIX (Go.,Ba.) цавчих: I.рубить; maxă tšawtšix мах цавчих; 2. бить копытом /о лошади/; tūrāγārā tšawtšix туурайгаараа цавчих; 3.моргать; nüdē džabtšix dzūr нүдээ цавчих зуур; //Mo. čabčiqu.

TŠĀDZĂGĀ (Dar.) шаазгай: сорока; xerē tšādză-gā xoyor хэрээ шаазгай хоёр /СБХ.I962/; tšādză-gā šuwū шаазгай шувуу; //Mo. šaγaǰaγai.

TŠĀXĂX/TŠĪXAX (Dar.,Khot.,El.) дэвтээх: пропитывать, размачивать; usandă tšāxax усанд дэвтээх; tarăγār tšāxax таргаар дэвтээх.

TŠELMEG (Ü.) K.37; цэлмэг: I.ясный; tšelmeg ogtorγüē цэлмэг огторгуй; 2. чистый; tšelmeg tenger цэлмэг тэнгэр; 3.безоблачный; tšelmeg ödör цэлмэг өдөр; 4.ясный; tšelmeg uxān цэлмэг ухаан; //Mo. čelmeg.

TŠENAR (Ü.) K.37; чанар: качество, свойство; tšenar saētā чанар сайтай; šindž tšenartā шинж чанартай; //Mo. činar.

TŠĒ (Ü.) K.37; цай: чай; tšē ūxă цай уух; tšē tšanax цай чанах; šingen tšē шингэн цай; //Mo.čai.

TŠ[i]ĀRГA (ÖKha.), TSĀRAG (Ü.) K.37; чарга: сани, санки,салазки; tš[i]ārγār γulγax чаргаар гулгах; tsana tš[i]ārag awax цана чарга авах; //Mo. čirγ-a.

TŠIG I (DKha.) B.118; ааруулын дэлгэц: доска для сушки творога; tšig dēr ārūl xatāx дэлгэц дээр ааруул хатаах; tšigtē idē дэлгэцтэй идээ.

TŠIG II (Go.) B.118; шигүү модтой сүлжмэл араг: плетёная корзина из прутьев /для сбора кизяка/; tšigtě nōs xīx арагт ноос хийх; tsigēr arγal tūx аргаар аргал түүх.

TŠIG III (TKha.) эгц; шулуун: прямой. крутой, отвесный; bosō tšig босоо шулуун; tšig yawax шулуун явах; //Mo. čig.

TŠIG IV (TKha.) яс, мод тэргүүтэн хугарахад барьж боодог нарийн мод: твердая накладка на место перелома кости, дерева лубок, шина; tšig bar[i]dž bōx нарийн мод барьж боох ūrāγanī dzalγāndă tsig barix ууртаны залгаанд мод барих.

TŠIG V (TKha.) чиг /сул үг/: усил. пустое слово; ter tšig dē тэр чиг дээ; möngö tšig xürexgüē nē мөнгө чиг хүрэхгүй нээ.

TŠIGDŽIR (DKha.) B.118; XÖR (El.) хөрзөн: уплотнившийся навоз, назём; öwöldžōnī tšigdžir owōlox өвөлжөөний хөрзөн овоолох; xör xurāx хөрзөн хураах; tšigdžir tölöx хөрзөн түлэх; //Mo. körǰeng.

TŠIGĪ (Dar.) бололтой, байхаа: возможно, вероятно, видимо, кажется; ter yawăsan tšigi тэр явсан бололтой; āw ūlandă yawăsan tšigī аав уулаңд явсан бололтой.

TŠILĒGĪT (Dar.) уугаач: повел. от пить пей; ta āĕrag tšilēgīt та айраг уугаач; egtš min tsāĕ tšilēgīt эгч минь цай уугаач.

TŠIMARLAX (Min.) чамлах: быть недовольным тем, что дают или качеством чего-л; bū tšimarla бүү чамла; tšimarlaxār tšanγa atγa чамлахаар чанга атга; //Mo. čimalaqu.

TŠIMĔK (Ur.) чимэх: украшать, наряжать; sůldě modō tšimek сүлд модоо чимэх; tawgīn idē tšimĕk тавгийн идээ чимэх; //Mo. čimekü.

TŠINGEX (Ů.) ингэх: делать так, таким образом; tši tsingex yostā чи ингэх ёстой; tšingedž xīxeń dzów ингэж хийх нь зөв;

TŠINDĂR (ÖKha.) чандруу: белый пепель; tšindăr xīsew чандруу хийсэв; ůnĕsnī tšindăr үнсний чандруу; //Mo. cindaru.

TŠINDŽIXĔ (Dar.) шинжих: исследовать; tšindzilen sudălax шинжлэн судлах; bůxe talāsań tšindžixe бүх талаас нь шинжих; //Mo. šinǰilekü.

TŠINĔ (Dar.), ŠIN (Ů.) K.33; шинэ: новый; tšinĕ ger barix шинэ гэр барих; tšinĕ nom unšiw шинэ ном уншив; šin dēl шинэ дээл; //Mo. šin-e.

TŠINĒN (Dar.) чадал: сила, мощь; xůtš tšinēn ixĕtē хүч чадал ихтэй; bȯxīn tšinēn ixĕ бөхийн чадал их.

TŠINGELEG (DKha.) тэргэн том авдар: большой деревянный ящик для хранения вещей; tšingeleg tereg тэргэн авдар; maxǎnī tšingeleg махны том авдар.

TŠINGIL (Ü.) K.37; цэнгэл: I. веселье, развлечение, забава; dzugā tšingiltē bǎěx зугаа цэнгэлтэй байх; 2. блаженство; tšingilīn dēdīg edělex цэнгэлийн дээдийг эдлэх; //Mo. čenggel.

TŠINXǍ (GKha.) чанга: I. сильный; tšinxǎ dū чанга дуу; значительный, крэпкий; tšinxǎ xǖn чанга хүн; 2. крепко; tšinxǎ barix чанга барих; 3. строго; tšinxǎ tušāx чанга тушаах; //Mo. čingγ-a.

TŠIRǍK (ŏKha.) чийрэг: крепкий, закалённый; xatū tširǎk хатуу чийрэг; erǖl tširǎk biyětē эрүүл чийрэг биетэй.

TŠIRENGE (Dar.) ширэнгэ: роща, заросль; tširenged tōrōx ширэнгэд төөрөх; adū tširengěrū orow адуу ширэнгэрүү оров /ШАХ.1972/; //Mo. širingge.

TŠIRГŌLDZIN (Dar.) шоргоолж: муравей; tširγōldžīni ūrě шоргоолжны үүр; morin tširγōldžīn морин шоргоолж; //Mo. širγolǰi.

TŠIRGIXĚ (Dar.) ширгэх: высыхать, испариться; namag tširgixě намаг ширгэх; ēdzgī tširgixě гий ширгэх //Mo. širigikü.

TŠIS (Go., El.) час /сул үг/: усил. частица; tšis ulān час улаан; tšis xalūn tsāě час халуун цай.

TŠITSARΓAN/DŽ[i]ATSARΓANA (Ba.,Go.,Khö.,El.) чацаргана (Hippophae L): бот. облепиха; tšitsarγanī tos чацарганы тос; dž[i]atsarγana amtătā̄ чацаргана амттай; //Mo. čičarγan-a.

TŠITŠĔLDEX (Ur.,Dar.) B.II8; зодолдох: драться; xūmūs tšitšildex ХҮМҮҮС зодолдох; tšitšildexīg dzawdax зодолдохыг завдах. /ШАХ. I96I/

TŠIWIR (Ü.) K.39; цэвэр: I. чистый, красивый, безупречный; sāĕxan tšiwir сайхан цэвэр; tsiwir xuwtsas цэвэр хувцас; tšiwir yawdal цэвэр явдал; 2. чисто, тщательно, хорошо; tšiwir n[i]ambăē цэвэр нямбай; γarār tšiwir sīlsen гараар цэвэр сийлсэн; //Mo. čeber.

TŠIWTŠIREX (ÖKha.,El.,Go.) уяа, оосор нороод чангарах: туго натянуться /о намокшей верёвке/; цyān tšiwtšīrēd tāĕlagdaxgūē bāĕx уяа нь чангараад тайлагдахгүй байх; tšiwtširsen xūlēs чангарсан хүлээс; //Mo. čingγaraqu.

TŠĪM (DKha.,Ü.) K.38; тийм: I. такой, подобный; tšīmĕl xūn šū тийм л хүн шүү; 2. так, да; tšīm bāĕnā тийм байнаа; tšīmel dē тийм л дээ; //Mo. teyimü.

TŠĪR (TKha.,ÖKha.), TSARIG (El.,Sar.) мөр: след, путь; tšīrēreń yawax мөрөөр нь явах; malīn tšīr xōx малын мөр хөөх; tsasan dēr tsarig γarax цасан дээр мөр гарах; //Mo. mör.

TŠĪTŠĀN (TKha.,ÖKha.,GKha.) машин: автомашина, автомобиль; tšītšānār dawxix машинаар давхих;tšī-tšān irex машин ирэх.

TŠOG (Ü.) K.38; цог: I. горящий уголь; γalīn tšog галын цог; 2. блеск, величие, великолепие; tšog dzal цог заль; 3. огонёк, искорка, живость; serĕgelen tšogtō сэргэлэн цогтой; //Mo. čoγ.

TŠOXŎM (Ur.) чухам: собственно; tšoxŏm tūndĕ xelsen bol чухам түүнд хэлсэн бол; tšoxŏm yawal dēr be чухам явал дээр вэ?; //Mo. čuqum.

TŠOL (Ü.) K.38; цол: I. звание, чин; awarγa tšol аварга цол; 2. ода, хвалебная песнь; bȯxīn tšol dūdax бөхийн цол дуудах; mor[i]nī tšol морины цол; 3. кличка, прозвище; tšol ȯgȯx цол өгөх; //Mo. čola.

TŠOLMON (Ü.) K.38; цолмон: венера /планета/; tšolmon gereltē od цолмон гэрэлтэй од; ūrīn tšolmon үүрийн цолмон; //Mo. čolmun.

TŠOMŌ (DKha.,Ü.) жижиг аяга: маленькая чашка; tšomōndŏ tsāĕ ūxă жижиг аяганд цай уух; tšomō xaγarax аяга хагарах.

TŠOMTŠĪX (Ü.) K.38; цомцойх: съёживаться сжиматься; tšomtšīn sūxă цомцойн суух; sandal dēr tšomtšīx сандал дээр цомцойх; //Mo. čomčoyiqu.

TŠONTŠOγOR (Ü.) K.38; цомцгор: съёжившийся сжавшийся; tšontšoγor tsaγān bāĕšin цомцгор ца-

гаан байшин; tšontšogor xůwin цомцгор хувин; //Mo. čomčuγur.

TŠORĀ (ŌKha.,Dar.) чандруу: прах; bi bolwās tšorā bolnǒ gedž tanggarak xelewě би бол чандруу болно гэж тангараг хэлэв /АЗД.1978/; ůněsnī tšorā үнсний чандруу; //Mo. čindaruu.

TŠORX^{i}RŪL (Khot.,Sar.,El.) цорхируу шувуу:зоол. рябчик; tsorx^{i}rūl ȯwȯl butsdaggůē ȯwȯldzǐdȯg цорхируу өвөл буцдаггүй өвөлждөг; //Mo. čorkiruu.

TŠOROG (Ů.) K.38; цорго: I. горлышко; danxǎnī tšorog данхны цорго; 2. перегоночная труба; ilů tšorog илүү цорго; 3. водосточная труба; usǎnī tšorog усны цорго; //Mo. čorγu.

TŠŌDŽ (Dg.) R.I73; цоож: замок; tšōdž tůlxůr, awax цоож түлхүүр авах; //Mo. čooči.

TŠŌXOR (Ů.) K.38; цоохор: I. пёстрый, пятнистый; tšōxor xulǎs цоохор хулс; tšōxor dāwū цоохор даавуу; 2. рябой, чубарый; tšōxor moŕ цоохор морь; tšōxor nůr цоохор нүүр; 3. пестрота; alag tšōxor алаг цоохор; //Mo. čoqur.

TŠŌRTŠ (DKha.,Ů.) үлгэрч: улигерчин, сказитель улигеров, былинщик; tšōrtš ůlger yarix үлгэрч үлгэр ярих; ůlgerīn tanximīn tšōrtš xůn үлгэрийн танхимын үлгэрч хүн.

TŠUG (Ů.) K.38; хамт: вместе с кем-л; bidě xoyor tšug yawnā бид хоёр цуг явнаа; nȯxȯdtēgē tšug нөхөдтэйгээ цуг; //Mo. čuγ.

TŠU̥LŪ/TŠOLŲ̄ (Ü.) К.38; чулуу: камень; tšu̥lū̥ šidex чулуу шидэх; tāĕxar tšolū̥ тайхар чулуу; //Mo. čilaqu.

TŠȮLȮN (Dar.) шөл: суп; xarǎ tšȯlŏn ūxǎ хар шөл уух; tšȯlȯtē xōl шөлтэй хоол; //Mo. silü.

TŠȮMEK (Khot.) чимэг: украшение, наряд; tšixĕ-nī tšȯmek чихний чимэг; erdenīn tšȯmek эрдэнийн чимэг; //Mo. čimeg.

TŠȮMȮG I: TŠȮMȮGTĒ ŪRǍГA (Öw.,GKha.) Б.25; уурганы залгаас /бөгс толгойн залгаас зөрүүлэг/: место соединения у укрюка; ūrǎγā tšȯmgōrȯ́n salγax уургаа залгаасаар нь салгах.

TŠȮMȮG II (TKha.), TSEMEGĔN (Dar.) чөмөг :анат. трубчатые кости; костный мозг; tšȯmȯg tašix чөмөг таших; tšȯmȯg idex чөмөг идэх. //Mo. čimüg.

TŠȮMȮG III (TKha.) тарга тэвээрэг: упитанность, тучность, жирность; maldǎ tšȯmȯg sūx малд тарга хүч суух; xoń tšȯmȯg aldǎlā хонь тарга хүчээ алд-лаа.

TŠŌ^kXŎN (Do.) Ц.138; цөөхөн: 1. совсем мало численный; 2. совсем мало, немного; tšō^kxŏn mal-tǟ āĕl цөөхөн малтай айл; tšō^kxŏn dūγardaγ xün цөөхөн дуугардаг хүн; //Mo. čögeken.

TŠŌRLEXĔ (ÖKha.,Dar.) шарах, шорлох: жарить мясо на вертеле; elĕgē tšōrlexĕ ebtē modŏ, bōrē tšōrlexĕ bōrenkē modŏ awād irĕ элгээ шарах эвтэй

мод, бөөрөө шарах бөөрөнхий мод аваад ир /АЗД. 1978/; maxă tšōrlexē мах шарах.

TŠUDXARXĂ (Dar.) татлага, уяа: верёвка, канат; tšudxarxār tatadž цуах татлагаар татаж уях; olŏson tšudxarxă олсон татлага.

TŠUXAR (Khö.) В.118; давсгүй хярам: кипячёная вода с молоком /без соли/; tšuxar tšanax хярам чанах; tšuxar ūx хярам уух.

TŠUMLAX (Sar.) чамлах: быть недовольным тем, что дают или качеством чего-л; tšumlaxār tšanγa bař чамлахаар чанга барь; xōlō tšumlax хоолоо чамлах; // Mo. čimalaqu.

TŠUNDZĂ I (TKha., Go.) саахуу хэлбэртэй цайны сав: посуда /для чая/; tšundzindĕ tsāĕ ūdlax саахуунд цай уудлах; tšundzătā tsāĕ саахуутай цай.

TŠUNDZĂ II (Ba.) Б.25; жижиг богц: перемётная сумка; morindŏ tšundză γandzaγalax моринд богц ганзагалах.

TŠUWΓANTSĂ (GKha.), TŠUΓANTSĂ (Sar., El.), TŠANΓANTSĂ (Ü.) чавганц: старуха; tšuwγantsă nar yariw чавганц нар ярив; tšuγantša ulān dēl чавганц улаан дээл; manā tšanγantsă манай чавганц; // Mo. čibaγanča.

TŠŪWĂNDZĂ (ÖKha., Sar.) тэмээний бамбай, хомны зузаалга: войлочный вьючный хомут для верблюда; tšūwăndzīg esgīgēr xīdeg хомны зузаалгыг эсгийгээр хийдэг /ШАХ.1969/.

TŠŮDEXĚ (Dar.) шидэх: бросать, кидать; xol tšů-dexě хол шидэх; ōěrxōnōs tšůdexě ойрхоноос шидэх; // Mo. šidekü.

U

UГǍLDŪR (Dzaw.,Sar.) B.II8; хүзүүний хоёр талын мах: шейное мясо; uγǎldūr maxǎ xatū хүзүүний /хоёр талын/ мах хатуу.

UГĀLDŪR I (GKha.,Ar.) B.II8; угаагуур: умывальник, рукомойник; uγāldūrtǎ usǎ xī угаагуурт ус хий; uγāldūrās usǎ γōdzūlax угаалтуураас ус гоожуулах; // Mo. ukiyaγur.

UГĀLDŪR II (ŎKha.,GKha.), UГĀLГA (Ar.,Ōl.) тогооны угаалтуур: веничек из прутьев /для мойки чего-л/; toγōnī uγāldūr тогооны угаалтуур; x[i]al-γasan uγālva хялгасан угаалтуур; //Mo. ukiyaltaγur.

UГTSŪRГA (TKha.,ŎKha.) дөрөөний сур: стременной ремень; uγtsūrγa sůldžiw дөрөөний сур сүлжив; dǒrwǒldžin sůldžīsen dǒrōnī uγtsūrγa дөрвөлжин сүлжсэн дөрөөний сур /МАД/.

UGSǍRAX I (DKha.,Dg.) урамдах: реветь /об оленях, быках/; buxǎ ugsǎrax бух урамдах; olon buxǎ ugsǎrax sonin олон бух урамдах сонин.

UGSǍRAX II (TKha.) эвлүүлэх, бүтээх: прицеплять, собирать, монтировать; tereg ugsǎrax тэрэг угсрах; bāěšin ugsartš bosγox байшин угсарч бос-

гох; //Mo. ugsaraqu.

UXA̰ (Dg.) R.173; ṳXA̰ (Ü.) K.39; ухаан: ум; разум, рассудок сознани ; uxa̰ γarγax ухаан гаргах; ō uxa̰ ой ухаан; sergelen uxa̰ сэргэлэн ухаан; //Mo. uqaγan.

UXĀNTĀ (Min.) ухаантай: умный, рассудительный, разумный, понятливый; ixĕ uxāntā emegtētšūd их ухаантай эмэгтэйчүүд /SM.1975.II.56/; uxāntā xū̄xed ухаантай хүүхэд; //Mo. uqaγan tai.

UXⁱYAX (GKha.), ṳГĀXĂ (Ü.) K.38; угаах: обмывать, мыть; xuwtsas uxⁱyax хувцас угаах; yumă ṳγāxă юм угаах; nū̊r γarā ṳγāxă нүүр гараа угаах; //Mo. ukiyaqu, uγaqu.

ULA̰ (ÖKha.,GKha.,Dzaw.), ṲLA̰ (Ü.) K.3; улаан: красный; ula̰ ūlīn orōĕγōr...улаан уулын оройгоор; ula̰ xarandā улаан харандаа; ṳla̰ tug улаан туг; ṳla̰ xatsar улаан хацар; //Mo. ulaγan.

ULDĀR (Go.,Khö.) урьдаар: оруд. п.от урьд первым, сначала, сперва; uldār asūyă урьдаар асууя; uldār nadad xelērē урьдаар надад хэлээрэй; //Mo. urid, urit-ber.

ULLĂS (Khot.,Go.,Dzaw.), ṲLĂS (Ü.) K.39; улс: I. государство, держава; mană ullăs манай улс; arădtšilsan ṳlăs ардчилсан улс; delĕxīn ullăs дэлхийн улс; 2. люди, народ; ullăs olon băĕw олон улс байв; //Mo. ulus.

UMALΓAX (Khot.) уугиулах: побуд. от уугих дымить; artsǎ umalγax арц уугиулах; xomōl umalγadž γal tůlex хомоол уугиулж гал тγлэх; // Mo. uuki-γulqu.

UMLAX (Khot.) уугих: клубиться /о дыме/; utā umlax утаа уугих; xůdžě umlax хγж уугих; // Mo. uugiqu.

UMŠIX (Dg.) R.I73; UNTŠIXǍ (Dar.), OMŠIX (Min.) унших: I. читать; nom untšixār yawaw ном уншихаар явав; omšix sudlax унших судлах; 2. читальный, для чтения; umsix` nom унших ном; //Mo. ungsiqu.

UNAG (Dg.) R.I73; UNŬG (Kho.), UNAG (Ů.) унага: жеребёнок /до года/; unag yantsǎγāx унага янцгаах; erě unůg эр унага; oxin unag эм унага; // Mo. unaγ-a.

UNDŽŪRΓA I (ŎKha.,Khot.) B.II8; эмээлийн дэвс: подушка /на седле/; emēlīn undžūrγa dzasax эмээлийн дэвс засах; undžūrγanī emdzēr дэвсний эмжээр.

UNDŽŪRΓA II (TKha.) унжсан зγйл: подвеска, болтающийся, висячий /о предмете/; undžūrγatā цуа унжсан оосортой уяа; undžūrγāsǎn tāělax унжсан уяанаас нь тайлах; // Mo.unǰiγurγ-a.

UNDŽŪRΓA III (TKha.) илγγ, нэмэлт: I. лишний, излишний; undžūrγa γarγax илγγ гаргах; undžūrγa xelex илγγ юм хэлэх; 2. добавка, дополнение, добавление; undžūrγa awax нэмэлт авах.

UNDŽŪRГA IV (TKha.) сэтгэлийн үлдэц: глубокий след, оставшийся в душе от чего-л; setgelīn undzūrγatā̄ bolox сэтгэлийн үлдэцтэй болох; undžūrγarā̈ ügĕ xelex үлдэцтэй үг хэлэх.

UŊГALDAX (Dzaw.) B.118; янцгаах: ржать; olon adū uŋγaldax олон адуу янцгаах; dzelen dēr uyatā̄ unaγa uŋγaldaw зэлэн дээр уяатай унага янцгаав /АЗД.1978/.

UNГĂS (Sü.,Dg.) R.173; ṳNГAS (Ü.) K.39; ноос: шерсть; xon[i]nī unγas хонины ноос; unγăs šūdā̈lax ноос шуудайлах; ṳnγas sawax ноос савах; ṳnγas x[i]arγax ноос хяргах.

UNGI (Go.,El.), UNГA (Min.) уг үндэс: основание, корень; ungitā̄ modŏ үндэстэй мод; üsnī unγa үсний уг; unγań büdūn уг нь бүдүүн; //Mo. uγ.

UN[k]XĀR (Dzaw.,Khot.) B.118; том хул аяга: большая деревянная пиала /для кумыса/; xeden un[k]xār āĕrag ūw хэдэн хул айраг уув; modon un[k]xār dzāētā̄ модон хул зайтай /ШАХ.1976/.

URĂG: URĂG XĪXĔ (DKha.,Ü.) гэрлэгсдийн хоёр тал: родня, родственники /супругов/ родственные связи, породниться; urăg xīxĕ ураг болцгоох; urăg xīdž sadan bolox худ худгүй болж садан болох.

URDŽIDDUR (Dg.) R.174; ṲRDZIDDAR (Ü.) K.39; уржигдар: позавчера, urdžiddur yawăsan уржигдар явсан; ṳrdziddar tsasă orŏson уржигдар цас орсон. //Mo. urǰidur.

URГĂĒ (Dar.) URГŬĒ (Min) яргуй: бот.(Dulsatilla mill) подснежник:бот. urγăē ert urγadag яргуй эрт ургадаг; urγŭē nůdlew яргуй нүдлэв; //Mo.irγu.

URГUMAL (Dg.) R.174; ургамал: I. растение, растительность; ūlīn urγumal уулын ургамал; emīn urγumal эмийн ургамал; //Mo. urγumal.

UR^iĀLГA I (Ba.) B.118; uγāldūr .

UR^iĀLГA II (TKha.) уриалга: обращение, воззвание; ur^iālγa γarγax уриалга гаргах; delĕxī daxinī ur^iālγa дэлхий дахины уриалга; //Mo. uriyalγ-a.

URĬTSĂ (ŎKha.,Go.) B.119; нэг төрлийн овоохой: хижина, лочуга; urĭtsad sūx овоохойд суух; modon urĭtsă модон урц;//Mo. uruča.

URTĀ (Dar.) C.47; утаа: дым; urtā sūnaglax утаа сууналах; urtā ixtē утаа ихтэй; //Mo. utaγ-a.

URULDA̰ (Dg.) R.174; URILDAXĂ (Dar.) C.47; уралдах: состязаться, соревноваться; uruldadž gūēx уралдаж гүйх; moŕ urulda̰ морь уралдах// Mo.uraldu-qu.

URŮL (Ur.), URAL (Min.), ỤRŲ̄L (Ů.) K.39; уруул: анат. губа, губы; dzudzān urůltā̄ зузаан уруултай; dēd ural дээд уруул; ụrų̄lā xadzax уруулаа хазах; // Mo. uruγul.

USAD^qXAXA (GKha.) Ц.171; устгах: побуд. от устах, уничтожать, ликвидировать, упразднять;

dāĕsnīg usad^{q}xaxa дайсныг устгах; //Mo. usadqaqu.

US^{q}XAX/USXAX (Go.,Öw.) утгах: черпать, выгребать; usă us^{q}xax ус утгах; šanaγār usxadž awax шанагаар утгаж авах; //Mo. utaququ.

USŪR (El.,Sar.Go.,Do.γo.) Ц.178; хусуур: скребок; toγōnī usūr тогооны хусуур; xurdan mor^{i}nī usūr хурдан морины хусуур; //Mo. qusuγur.

UŠŪ/OŠŪ (Khot.,El,Sär.,Go.,Do.γo.)Ц.178; хошуу: 1. передняя часть,губ; ušū tsorwŏēx хошуу цорвойх; 2. хошун /административно-территориальная единица в дореволюционной монголии/; ošū noyon хошуу ноён; //Mo. qosiγu.

UTAL (El.) гутал: обувь, сапоги; utal oyox гутал оёх; utălā urax гутлаа урах /ШАХ.1967/; //Mo. γutul.

UTГŪR (Go.,El.,Do.γo.) Ц.177; хутгуур: мешалка; γurilīn utγūr гурилын хутгуур; перен.utγur xün хутгуур хүн /ШАХ.1972/; //Mo. qutaquγur.

UTXA/UTГA (Khö.,Khot.,El.,Sar.,Go.,Do.γo.) 177; хутга: нож, ножик; utxa šŏwŏg хутга шөвөг; utγa xuŗtsăălax хутга хурцлах; //Mo. kituγ-a, xutaγ-a.

UWĀ (Dar.) овоо: куча, груда /камней/,насыпь; ūlă uwā уул овоо; uwā bosŏγox овоо босгох; //Mo. obo, obuγ-a.

Ū (ŎKha.,Min.) уй: траур, скорбь, печаль; ū tāĕlax уй гашуудал тайлах; ūn tāĕlagdan,ūdzimăn tšēdzindē... уй нь тайлагдан,ужим нь цээжиндээ... .../S.Mu.1975.II.64/; //Mo. ui.

ŪГA̰ (Ů.) ууган, том: старший; ūγă xū ууган хүү; ene bāĕγullaγīn ūγa̰ xůn энэ байгууллагын ууган хүн; //Mo. uuγan.

ŪŠIX (TKha.) Вл,195; ŌŠIG (Min.), Ū̧ŠIG (Ů.) К.39; уушги: лёгкое, лёгкие; ūšixnī ȯwtšin уушгиний өвчин; marγāšīn ȫxȯ̆nōs ȯnōdrīn ōšig маргаашийн өөхнөөс өнөөдрийн уушги /ААЗ/; ū̧šig šig ȯngȯtē уушиг шиг өнгөтэй; //Mo. aγusgi.

ŪĔLГARTAX (ŎKha.,Go.,El.) сандрах, тэвдэх: быть в замещательстве, растеряться, суетиться, торопиться; demīl ūĕlγartax дэмий л сандрах; bi ūĕlγartād utšrā olȯ̆ngůē би сандарч тэвдээд учраа олсонгүй.

Ů

ŮDŽIG I (Ů.) К.40; үзэг: перо /для писания/; ůdžig xurătsă, bitšig arwin bolog үзэг хурц бичиг арвин болог/ААЗ///Mo. üjüg.

ŮDŽIG II (Ů.) К.40; ŮDZŮG (Bu.) В.119; үсэг: буква, литера; tsaγān tolγȯ̆en ůdžig цагаан толгойн үсэг; ůdzůg bitšix үсэг бичих; //Mo. üsüg.

ŮDŽIN (Ů.) K.40; үзэм: виноград, изюм, usan ůdžin усан үзэм; ůdžin amtǎtā үзэм амттай; // Mo. üjüm.

ŮDŽŪR (Ů.) K.40; үзүүр: I. остриё, шпиль; dzūnī ůdžūr зүүний үзүүр; 2. верхушка; modǒnī ůdžūr модны үзүүр; 3. кончик, конец; dēsnī ůdžūr дээсний үзүүр; // Mo. üjügür.

ŮG: DAMAR ŮG (TKha.) тоглож хэлсэн үг: шутка насмешка; damar ůg xelex тоглоомын үг хэлэх; damar ůg dādag xůn тоглоомын үг даадаг хүн; // Mo. üge.

ŮGĒ (TKha.) Вл.263; ŮГĀ (Dar.) үгүй: нет отсутствует, отсутствие; minī ůgēd xural xīsen миний үгүйд хурал хийсэн; ůgē bolsōnīg medsen үгүй болсныг мэдсэн; gertě ůγā bāěna гэрт хүн үгүй байна; // Mo. ügei.

ŮGTĒX (Min.) татах, зулгаах: теребить, выдёргивать, выщипывать; γarāsǎń ůgtēx гараас нь татах; ůsnēsěń ůgtēx үснээс нь зулгаах.

ŮXEG I (Sü.) B.II9; хөлийн авдар: сундук, ларь, ящик;/в ногах у кровати/; ůxeg dotor ůdzex авдар дотор үзэх; ůxěgīn xawxag авдрын таглаа.

ŮXEG II (GKha.,Ar.) B.II9; хүүхэд хийдэг авдар : четырёхугольная ящика /для ребёнка/; ůxegtě xūxdē orōdž_sūlγax авдарт хүүхдээ ороож суулгах.

ŮXEG III (GKha.) гал тогооны шүүгээ: кухонный шкаф; ůxeg dotor toγō xīx тогооны шүүгээнд тогоо хийх .

ŮXŮR (Ů.) K.40; үхэр: крупный рогатый скот; adū ůxůr xoyorīg biltšērtě γartal xeleltseye адуу үхэр хоёрыг билчээрт гартал хэлэлцэх;/АЗД. 1978/; //Mo. üxer.

ŮYĒLDEG (Ů.) K.40; үеэл : двоюродный брат, двоюродная сестра; ůyēldeg axǎ dūs үеэл ах дүүс; ůyēldeg ber үеэлд бэр; //Mo. üyelid.

ŮYINTŠIR (Ů.) K.40; үенцэр: ровесник,человек одного поколения; ůyintšir xůn үенцэр хүн; ůyīntšir xůxědůd үенцэр хүүхдүүд; //Mo. üyenčer.

ŮLGŮR (ÖKha.) үлгэр: былина, сказка; ůlgůr yarix үлгэр ярих; badartšīnī ůlgůr бадарчны үлгэр; //Mo. üliger.

ŮLŮ̄ (Min.) илүү: лишний, излишний, запасной; ůlů̄ dzardal γarγax илүү зардал гаргах; ůlů̄ sar илүү сар; //Mo. ilegü.

ŮMXI (El.), MEXĪ (GKha.) өмхий: вонючий, тухлый, зловонный; ůmxī ůner γaraw өмхий үнэр гарав; перен. подлый; mexī sanātǎ xůn өмхий санаатай хүн; //Mo. ömükei.

ŮN I (GKha.), UNǺ (Min.,Kho.), UŇ (Dg.) R.173; ŲN(i) K.39; унь: жердь /поддерживающая верхний круг юрты/;xorol erdene tōno,norow erdene ųn хорол эрдэнэ тооно, норов эрдэнэ унь /АЗД.1978/. //Mo.uni.

ŮN II (Ü.) К.40; үнэ: цена; ůn tsentē edlel үнэ цэнтэй эдлэл; ůn dzox^{i}ox, ůn nemex үнэ зохиох, үнэ нэмэх; // Mo. ün-e.

ŮNDENGĚ (TKha.) Вл.274; өндөг: яйцо; tax^{i}ānī ůndegě тахианы өндөг; ůndengě idex өндөг идэх; olon ůndengě олон өндөг; // Mo. öndege.

ŮNḚ (Ü.) К.40; үнэн: I. правда, истина; 2. правдивый, истинный, действительный, настоящий, ůnḛ yawăbal ůsě tsāěna xudal yawăbal yas tsāěna үнэн явбал үс цайна, худал явбал яс цайна /ААЗ/. // Mo. ünen.

ŮNER (Ü.) К.40; үнэхээр: действительно, поистине, в самом деле; ůnērěl tšīm bāěsan үнэхээр тийм байсан; ůnēr sāěn xůn үнэхээр сайн хүн; // Mo. üneker.

ŮNGETSĚ (GKha.) гудас: матрац; ůngetsě dewsex гудас дэвсэх; dzudzān ůngetsě зузаан гудас.

ŮNGŪŠĪ (GKha.) хомоол: лошадиный кал /вид топлива/; ůngūšī tūx хомоол түүх; xǒxǒ ůngūši хөх хомоол /ШАХ.1984/.

ŮNKELTSEG (Dzaw.,Go.,El.,Lg.) R.174; үнхэлцэг: анат. околосердечная сумка; xon^{i}nō ůnkeltseg хонины үнхэлцэг; ůnkeltsegnī max үнхэлцэгний мах; // Mo. üngkülčeg.

ŮNŮG (ÖKha.) үнэг: зоол. лиса; ůnůg ůsendē ůxěne xůn ůgendē ůxěne үнэг үсэндээ үхнэ, хүн үгэндээ үхнэ /АЗД.1978/. // Mo. ünege.

ŮREN I (Ů.) K.40: ур хүүхэд: дитя, ребёнок; exīn sanā̃ ůrendě, ůrīn sanā ūlandǎ эхийн санаа үрд, үрийн санаа ууланд /ААЗ/;atš̍ ůren miń ач үр минь; // Mo. ür-e.

ŮREN II (Ō̄l.) охин: дочь, девочка; manā̄ ůren irew манай охин ирэв; ůrenē dūdadž̍ irūlex охиноо дуудаж ирүүлэх.

ŮRGES (Ba.,El.) Ū̊RGES (Min.) өргөс: заноза; ůrges orūlax өргөс оруулах; xȯlrū̄ ůrges xatǎγax хөл рүү өргөс хатгах; ůrgestē xarγana өргөстэй харгана; // Mo. örgesü.

ŮRGŮNĚ (Kho.,Go.) үүргэнэ: бот. терн; ůrgůnī džiměs үүргэний жимс; // Mo. büürgen-e.

ŮRXĪ (Dg.) бүгд, бүх: все, ůrxī otšix бүгд очих; ůrxīg xamǎrax бүгдийг хамрах; ůrxīděń ašigtā̄ бүгдэд нь ашигтай.

ŮRXĪDĒ (Dg.) бүгдээр: все, все вместе, целиком; ůrxīdē yawax бүгдээрээ явах; ůrxīdē xuraldǎ sūx бүгдээрээ хуралд суух.

ŮRLĒTŠ̍/BŮRLĒTŠ̍ (Go.) талийгаач, нас барсан хүн: покойник, покойница; ůrlētš̍ bāěx ůyed талийгаачийг байх үед; bůrlētš̍ xeldeg bāěw талийгаач хэлдэг байв.

ŮRMŮ̌: ŮRMŮ̌ AYAΓA (Ů.) аяга, том аяга: большая пиала; āěrgīn ůrmŭ̊ ayaγa айргийн том аяга.

ŮRŮ̄: ŮRŮ̄ ŠANAгA (Dun.) бариулгүй /ишгүй/ шанага: ковш без ручки; ůrū̊ šanăγār ūdlax бариулгүй /ишгүй/ шанагаар уудлах.

ŮRŮ̄L I (TKha.,DKha.,ÖKha.) тосгуур төмөр /хогийн/: поднос /для мусора/; ůrū̊lēr ůnĕs awax тосгуураар үнс авах; ůrū̊l dēr xog γarγax тосгуур дээр хог гаргах;// Mo. tosaγur.

ŮRŮ̄L II (TKha.,ÖKha.,DKha.) машины залуур: руль; ůrūlē dzŏw dzalax залуураа зөв залах; džolōtš̊ boldž̊ ůrū̊l mušĭgix жолооч болж залуур мушгих; //Mo. ǰalaγur.

ŮS I (Min.), ŮSŮ̄ (Ȫl.,Go.) сүү: молоко sůregte ūrăγa bar[i]āgŭ̈ī ůsūmdĕ xurū dūrēgŭ̈ī сүрэгт уурга бариагүй, сүүнд хуруу дүрээгүй /АЗД.1978/. //Mo. sün.

ŮS II (TKha.), ŮSŮ (Ü.) K.40; үс: 1. волосы; ŏtlŏ̌xŏd ůs tsaγān өтлөхөд үс цагаан; 2. мех; angīn ůsů ангийн үс; ůnet ůs үнэт үс; 3. усики; усы; ůs saxălā awax үс сахлаа авах; //Mo. üsü.

ŮSĔDELLĔX (Ur.) даахь авах: стричь, обрить, волосы младенца; xūxĕdīn ůsĕdellĕx хүүхдийн даахь авах; ůsĕdellĕx ůyēr даахь авах үеэр.

Ū̄L (ÖKha.,Dar.,Min.,Ȫl.) Ц.141; үйл: деяние, дело, действие, поступок, деятельность; ū̊l lāĕ үйл лай; sāĕn ū̄l bůtēx сайн үйл бүтээх; //Mo. üyil.

Ū¹LEXĔ (Dar.) C.48; хэрэг хийх, өдөөх, тарих: натворить что; ū¹lexĕ yosgūī xůn хэрэг хийх ёсгүй; ū¹lexĕ dȯxȯw хэрэг өдөөх дөхөв.

Ū¹LNĪ: ŪLNĪ ΓURIL (Ȯw.) жонхуу: клейстер; ūlnī γurilār nāx жонхуугаар наах; ūlnī γuril butsalγax жонхуу буцалгах;

ŪLĔS (ŎKha.,Min.) үйлс: дело, действие; sana-san ūlĕsē bůtētsĕgē санасан үйлсээ бүтээцгээ (SM. 1975.II.59/; ūlĕsen sāĕn xůn үйлс нь сайн хүн; //Mo. üyiles.

ŪMĒ/Ū¹MĒ (Ů.) K.40; үймээн: I. суета, суматоха, смятение, паника; ūmē šūg¹ān γarax үймээн шуугиан гарах; 2. волнение, мятеж; ů¹mē samūn degdex үймээн самуун дэгдэх; //Mo. üyimegen.

ŪRGEWTŠ I (TKha.) Ж.156; буу /хүндэтгэсэн үг/: ружье /почт./; ūrgewtš ūrtš andă yawax буу үүрч анд явах; ūrgewtšīnī ōsor бууны оосор; //Mo. buu.

ŪRGEWTŠ II (TKha.) үүрдэг сав: рюкзак; ūrgewtš ūrex үүрдэг сав үүрэх; ūrgewtšid xuwtsasā xīx үүрдэг саванд хувцсаа хийх; //Mo. egürgebči.

ŪRMEG (Dzaw.), TSŮREM (El.), ŪRŪL (Sar.) B.II9; нунтаг ааруул: измельченный арул; ūrmeg tawix ; ааруул тавих; tsůrem xatāx ааруул хатаах.

ŪRŪLEX (El.) төгрөг задлах, бутлах: разменять деньги; tȯgŏrȯg ūrůlex төгрөг задлах; tawin tȯg -

ròg ūrūlex тавин төгрөг бүтлах.

ŪTSĚ I (TKha.,Ar.) B.II9; үйсэн сав: берестяная посуда; ūtsendě sū xīx үйсэн саванд сүү хийх; ūtsě xuwin үйсэн ховин. /ШАХ.I968/

ŪTSĚ II (TKha.El) ҮҮЦ, нөөцөлсөн мах: заготовленное на зиму мясо; ūtsě xīx мах нөөцөлж хийх; ūtsē idew үүцээ идэв; ūtsē dzadǎlan tšanax нөөцөлсөн махаа задлан чанах; //Mo. ügüče.

ŬĔDXŬR (ÖKha.), UESГAR (Dg.) уйтгар: тоска, скука; uědxurtā baěx уйтгартай байх; uesγar sergex уйтгар сэргэх; //Mo. uyitqar.

ŪĔX (Sar.,El.,Khot.) хоол, цайг гал дээр эхэлж хийх: засыпать, закладывать; ;γal dēr maxa ūěx гал дээр мах чанахаар хийх; tsāě ūěx цай чанахаар хийх /НАЯ.I979/.

Ů^{i}LÅX (Ů.) K.39; уйлах: плакать; xūxed ů^{i}låx хүүхэд уйлах; udān ů^{i}låx удаан уйлах; // Mo. uyilaqu.

Ů^{i}MĒ (TKha.) Вл.269; үймээн: суматоха, смятение; ů^{i}mē šūg^{i}ān ixtē үймээн шуугиан ихтэй.

Ū^{i}RMŮK (TKha.) Вл.269; үйрмэг: крошка, чтолибо искрошенное; ū^{i}rmůk ēdzěgī үйрмэг ээзгий; ū^{i}rmůk ārūl үйрмэг ааруул; // Mo. üyirmeg.

W

WANDAN I (GKha.) гурилын хавтгай: доска /для раскатывания теста/;wandan modǒ гурилын мод;wandan dēr γural eldex гурилын хавтгай дээр гурил элдэх.

WANDAN II (TKha.) ширээ: стол; wandan dērēs aw ширээн дээрээс ав; wandan dēr nom tawix ширээн дээр ном тавих; //Mo. wangdang.

WANDAN III (TKha.) нэг зүйлийн хадаг: вид хадака; wandan xadaγ barix вандан хадаг барих; wandan bar^{i}dž dzolγox хадаг барьж золгох.

WAKDZĀL (TKha.,ŎKha.,DKha.) харилцан явах замын томоохон өртөөний буудал: вокзал;tȯmȯr dzamīn wakdzāl төмөр замын буудал.

WANLĪ (TKha.) гоё сайхан: красивый, чудесный, нарядный, элегантный, прекрасный, прелестный; ūtů dēlīg ȯmȯsye gewel ȯngȯń gedeg wanlīdā xȫ ůsě gedzěgē xaγalād samanasań dzoxisontš gedegeń wanlīdā xȫ үүтүү дээлийг өмсөө гэвэл өнгө нь ч гэдэг нь гоёхон доо хөө, үс гэзгээ хагалаад самнасан нь зохисон ч гэдэг нь сайхан даа хөө/МАД/.

WĀDAN (TKha.,ŎKha.,DKha.) юм боох дөрвөлжин даавуу: кусок материи для завёртывания чего-л; wādandǎ bōxǒ ваадaнд /дөрвөлжин даавуунд/ боох; wādantā yum ваадантай /дөрвөлжин даавуунд боосон/ юм; // Mo. wadang.

WĀLAX (TKha.) будаа, гурил чийг авч муудах: плесневеть; budā wālax будаа ялзран муудах; wālsan γuril чийг авч муудсан гурил.

WITĔRĪN/WITĔRĒ (TKha.,ÖKha.) үзмэрийн зүйлийг хийх шилэн нүүртэй сав: витрина; u̇dzmerē witerīndĕ xīx үзмэрээ шилэн нүүртэй саванд хийх; šinēr witĕrē xīdž tawix шинээр үзмэрийн шилэн сав хийж тавих; // Mo. witerin.

ХАЛХ АЯЛГУУНЫ ДУУДЛАГЫН ТОЛЬ

/Хоёрдугаар хэсэг/

Зохиогчид: Б.Амаржаргал
Г.Гантогтох
Ж.Цолоо

Редактор: Д.Төмөртогоо

Халхын аялгууны дуудлагын толийн тухай

Орчин цагийн монгол бичиг зохиолын хэлний үндсэн аялгуу болж байгаа халх аялгууны дуудлагыг тусгасан 3000 үгтэй энэхүү товч толийг эмхэтгэн "Халхын аялгууны толь"-ийн нэгэн бүрэлдэхүүн хэсэг болгон оруулж байна. Бид уул товч толийг эмхэтгэхдээ халх аялгуу болон түүнд багтаж буй бусад олон аман аялгууны авиазүйн онцлог шинжийг ажиглан судалсан гадаад дотоодын эрдэмтдийн бүтээлд тэмдэглэсэн үгсийг гол тулгуур материал болгон авлаа. Мөн олонхи шинжээрээ халхын аялгуутай нэн адил төстэй ордос аялгууны авианы байрлал, үе, бүтээврийн бүтцийг нарийн зөв тусган тэмдэглэсэн А.Мостертын "Ордос толь"-оос зохих жишээнүүдийг авч харьцууллаа. Эцэст нь, монгол хэлний урт удаан түүхэн хөгжлийн явцад авианы хадгалагдах болон хувьсах шинжүүдийг тодорхой харуулахын тул монгол бичгийн тогтсон бичлэгийг хавсаргалаа. Бид дээр дурдсан материалуудыг харьцуулан үзээд тэдгээрийн дундаас өөр хоорондоо тохирох нийтлэг зүйлийг нь гол болгон халхын аялгууны дуудлагыг фономорфологийн зарчмын дагуу тоймлон тэмдэглэж толгой үг болгоод дараа нь төв халхын аман аялгууны дуудлагыг тухайн үгийн доторхи авианы бүтэц, байр, үүргийг харгалзан нарийвчлан тэмдэглэв. Энд бид халх аялгууны авианы байрлал, өргөлтгүй үеийн хэт богино эгшгүүдийн авиа зааглаж, үе бүтээх үүрэг зэргийг зохих ёсоор анхааран үзлээ.

Энэхүү товч толь нь халхын аялгууны авианы бүтэц, байр, системийг цаашид нарийвчлан судлах, улмаар тухайн аялгуун дээр тулгуурлан шинэ дутам хэвшин тогтож байгаа бичиг зохиолын хэлний дуудлагын нормыг тогтоох, зөв бичих дүрмийг боловсронгуй болгож, хэлнийхээ бүтэц, системийг улам нарийн тусгахад чухал баримжаа болно гэдэгт итгэж байна.

Жич: Толилуулан буй энэхүү товч толийг үгсийн сангийн судлалын зорилгоор эмхэтгээгүй, харин халхын аялгууны язгуур үг болон үүсмэл үгийн дуудлагын онцлог, үе, морфемын бүтэц зэргийг тусгах зорилгоор эмхэтгэсэн тул үгийн сангийн идэвхитэй хэрэглээний үгс бүрэн ороогүй болохыг тэмдэглэе.

I. Бид энд халхын аялгууны дуудлагын толийн толгой үгсийг галиглахдаа нэг талаас галиг үсгийг хялбарчлах гэсэн монголч эрдэмтдийн чиг хандлагыг харгалзаж, нөгөө талаас, бичиж хэвлэх техник ажлыг хөнгөвчлөх зорилгоор бага зэрэг хялбарчлан нэг мөрөөр тэмдэглэв. Үүнд:

а. Урт эгшиг

ā аа-г á
ē ее -"-é
ī ii -"-í
ō оо -"-ó
ū uu -"-ú
ȫ öö -"-ő
ǖ üü -"-ű

б. Зарим гийгүүлэгч

ts - c	dz - j	g - g
tš - č	dž - ǰ	γ - ğ

2. Тус толь бичигт монголч эрдэмтдийн бүтээлд тэмдэглэсэн халхын аялгууны үгийг харьцуулан жагсаахдаа тухайн эрдэмтдийн тэмдэглэсэн галигийн онцлогийг тэр хэвээр нь хадгалахыг аль болохоор хичээсэн боловч зарим тохиолдолд янз бүрийн тог - толцоотой галигийг фонологийн зарчмыг голлон хялбарчлан тэмдэглэлээ. Үүнд:

а. Кирилл үсгээр тэмдэглэсэн галигийг зохих латин үсгийн галигаар солив.

б. Халх аялгууны өргөлтгүй үеийн хэт богино эгшгүүдийг тэмдэглэсэн ә, ʌ гэх мэт янз бүрийн галигуудыг эгшиг зохицолын дагуу ă, ĕ, ŏ, ŭ гэх мэт - чилэн тэмдэглэлээ.

в. Фонологийн талаас авианы утга ялгах үүрэгт холбогдолгүй амьсгалын түрэлт (t', tš' гэх мэт) хэлний хойгуурх эгшиг (u) -ийн нэмэлт тэмдэг зэргийг орхиж буулгав.

Халх аялгууны дуудлагын тольд ашигласан материал

А.Төв халхын аман аялгуу (Tkha.)

R (I902) Tkha. Ramstedt, G.J., Das Schriftmongolische und die Urgamundart phonetisch verglichen, -JSFOu XXI:2, I902

R (I903) -"- Ramstedt, G.J., Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen, -MSFOu XIX, I903.

P (I93I) -"- Поппе, Н., Практический учебник монгольского разговорного языка /халхаское наречие/ М., I93I

P (I936) -"- Поппе, Н., Строй халха-монгольс - кого языка. Л.,I936.

P (I95I) -"- Poppe, N., Khalkha-Mongolische Grammatik mit Bibliographie, Sprachproben und Glossar, Wiesbaden,I95I.

S -"- Санжеев, Г.Д.,Сравнительная грамматика монгольских языков т.I.М.I953.

P (I955) -"- Poppe, N., Introduction to Mongolian Comparative Studies,(-MSFOu II0)

Str -"- Street, John. C., Khalkha Structure (Uralic ang Altaic Series 38), Indiana University Publications. I963.

MSh -"- Шинэхүү, М., Халхын аялгууны өмнөд хэсгийн авиа зүйн зарим онцлог. -МУИС ЭШБ I963, № 3, 33-46.

Bo -"- Bosson, James E., Modern Mongolian, (Uralic and Series, 38) Indiana University Publications, 1964

Lv(1964) -"- Luvsanvandan, Sh., The Khalkha-Mongolian Phonemic System, -AOH 17:2, 1964, 175-185.

Ri(1966) -"- Ринчен, Б., Монгол бичгийн хэлний зүй. дэд дэвтэр 1966.

Lv(1967) -"- Лувсанвандан, Ш., Орчин цагийн монгол хэлний зүй, I-р дэвтэр. Монгол хэлний авианы бүтэц, 1967

Tc(1967) -"- Төмөрцэрэн, Ж., Өвөрхангайн халх аман аялгууны зарим онцлогоос, - Монголын судлал VI:16, 1967,18-22.

C Цолоо, Ж., Говийн халхын аман аял - гууны үгийн бүрэлдэхүүний зарим онцлог, -Монголын судлал, VI:17, 25-37.

Tc(1969) -"- Төмөрцэрэн, Ж., Халхын аман аялгууны уужимсах зохицол, -Монголын судлал, VII:19, 1969, 243-256.

P (1970) -"- Poppe,N., Mongolian Language Handbook, Washington, 1970.

Tc(1970) -"- Төмөрцэрэн, Ж., Халхын аялгууны эгшиг авианы тагнайшрал, - Хэл зохиол VII:4, 1970, 143-150.

Va(1970) -"- Вандуй, Э., Халхын аялгуу ба түүний үгсийн сан, "Халх аялгуу" УБ, 1970.

Mö(1974) -"- Мөөмөө, С., Система вокализма современного монгольского языка, -

-Монголын судлал, П/IO/:I2, I974, I84-2IO.

Mö(I975) -"- Мөөмөө, С., К вопросу системы консонантизма современного монгольс-кого языка, -Монголын судлал, Ш /П/:I8, I975, 274-304.

Ldo -"- Лувсандорж, Ж., Монгол авианы дуудлага, I975.

Gt(I979) -"- Гантогтох, Г., Халхын аялгууны хамжин шүргэх гийгүүлэгчийн сэлгээ, - Хэл зохиол, ХШ:I2, I979,98-IOI.

Gt(I982) -"- Гантогтох, Г., Монгол хэлнүүдийн хамжин шүргэх гийгүүлэгчийн сэлгэх тохирох боломж, - Хэл зохиол, ХҮ: I4, I982, II5-I32

L -"- Лувсанжав,Чой, Учебник монгольско-го письма, Праг I982.

L -"- Лувсанжав, Чой., (Études mongoles, I985, XVI) Paris, IO7-II5.

Б. <u>Өрнөд халхын аман аялгуу</u> (Ŏkha.)

<u>Ŏkha.</u>

Vl -"- Владимирцов,Б.Я., Сравнительная грамматика монгольского письменного языка и халхаского наречия. Л. I929

Be -"- Bese,L., Remarks on a Western Khalkha Dialect, -AOH I3:3,I96I,279-294.

C -"- Цолоо, Ж., Баруун халхын аман аялгуу, - " Халх аялгуу", УБ, I970

<u>Dar.</u>

S -"- Санжеев,Г.Д., Дархатский говор и фольклор, -Материалы комиссии по

исследованию Монгольской и Танну-Тувинской Народных Республик и Бурят-Монгольской АССР, Вып. I5,Л.I93I.

CSh -"- Шархүү, Ц., Дархад аман аялгуу /гар бичмэл/.

Tt -"- Төмөртогоо, Д., Дархад аман аялгууны урт эгшиг, тэдгээрийн үүслийн тухай товч тэмдэглэл, - Хэл зохиол, IY , 1966, I96-203

Khaŏ.

C -"- Цолоо,Ж., Архангай аймгийн хойд сумдын халхын аман аялгуу, аман зохиол судалсан нь, -Монголын судлал,YII:I7, 1967, 2I9-242.

Sar.

Va -"- Вандуй,Э., Завханы сартуул ба түүний аман аялгуу, - Хэл зохиол, II:I7, 1964, I89-2II.

Khot.

C -"- Цолоо,Ж., Хотгойдын аман аялгууны зарим онцлогоос, -ШУАМ № 4, I962, 54-58.

MSh-"- Шинэхүү, М., Хотгойдын аман аялгууны авиа зүйн зарим онцлог, - МУИС ЭШБ № 3, I963, 47-52.

B. Дорнод халхын аман аялгуу (Dkha.)

Dkha.

Tc -"- Төмөрцэрэн,Ж., Халхын аман аялгууны уужимсах зохицол, - Монголын судлал, YII:I9, I969, 243-256.

Va -"- Вандуй,Э., Халхын дорнод дэд аман аялгуу, - Монголын судлал, YI:I5, 1967, 3-I7.

Dg.

Lde -"- Лувсандэндэв,А., Дариганга аялгуу-ны авианы зүйг судалсан туршлагаас, - Шинжлэх ухааны хүрээлэнгийн бү - тээл, № 2, I957, 49-64.

RT(I960) -"- Rona-Tas,A., A Study of the Dari - ganga Phonology, AOH IO:I, I960, I-29.

RT(I96I) -"- Rona-Tas,A., Dariganga Vocabulary, AOH I3:I-2, I96I; I47-I74.

Хураасан нэрийн жагсаалт

Be (I96I) Bese,L., Remarks on a Western Khalkha Dialect, -AOH I96I, I3:3, 279-294.

Bo (I964) Bosson, James E., Modern Mongolian, (Uralic and Series, 38) Indiana University Publications, I964.

C (I962) Цолоо,Ж., Хотгойдын аман аялгууны зарим онцлогоос, -ШУАМ № 4, I962, 54-58.

C (I967) Цолоо,Ж., Говийн халхын аман аялгууны үгийн бүрэлдэхүүний зарим онцлог, -Монголын судлал, I967, YII:I7,25-37.

C (I967) Цолоо,Ж., Архангай аймгийн хойд сумдын халхын аман аялгуу, аман зохиол судалсан нь, -Монголын судлал, I967, YII:I7, 2I9-242.

C (I970) Цолоо,Ж., Баруун халхын аман аялгуу, -"Халх аялгуу" УБ, I970.

CSh (I984) Шархүү,Ц., Дархад аман аялгуу /гар бичмэл/ I984.

Gt (I979) Гантогтох,Г., Халхын аялгууны хам-жин шүргэх гийгүүлэгчийн сэлгээ, -Хэл зохиол, I979, XIII:I2, 98-I0I.

Gt (I982) Гантогтох,Г., Монгол хэлнүүдийн хамжин шүргэх гийгүүлэгчийн сэлгэх тохирох боломж, -Хэл зохиол, I982, XY:I4, II5-I32.

Lv (1964) Luvsanvandan, Sh., The Khalkha-Mongolian Phonemic System, -AOH 1964, 17:2, 175-185.

Lv (1967) Лувсанвандан, Ш., Орчин цагийн монгол хэлний зүй, I-р дэвтэр. Монгол хэлний авианы бүтэц, 1967.

Lde (1957) Лувсандэндэв, А., Дариганга аялгууны авианы зүйг судалсан туршлагаас, -Шинжлэх ухааны хүрээлэнгийн бүтээл, 1957, № 2. 49-64.

Ldo (1975) Лувсандорж, Ж., Монгол авианы дуудлага 1975.

L (1982) Лувсанжав, Чой., Учебник монгольского письма, Праг. 1982.

L (1985) Лувсанжав, Чой., (Études mongoles, 1985, XVI) Paris, 107-115.

Mö (1974) Мөөмөө, С., Система вокализма современного монгольского языка, -Монголын судлал, 1974, II/10/:12, 184-210.

Mö (1975) Мөөмөө, С., К вопросу системы консонантизма современного монгольского языка, -Монголын судлал, 1975, III/II/: 18, 274-304.

MSh (1963) Шинэхүү, М., Халхын аялгууны өмнөд хэсгийн авиа зүйн зарим онцлог, -МУИС ЭШБ 1963, № 3, 33-46.

MSh (1963) Шинэхүү, М., Хотгойдын аман аялгууны авиа зүйн зарим онцлог, -МУИС ЭШБ 1963, № 3. 47-52.

P (1931) Поппе, Н., Практический учебник монгольского разговорного языка /хал-

хаское наречие/ М., I93I.с

P (I936) Поппе,Н., Строй халха-монгольского языка, Л., I936.

P (I95I) Poppe,N., Khalkha-Mongolische Grammatik mit Bibliographie, Sprachproben und Glossar, Wiesbaden, I95I.

P (I955) Poppe,N., Introduction to Mongolian Comparative Studies, (-MSFOu IIO)

P (I970) Poppe,N., Mongolian Language Handbook, Washington, I970.

R (I902) Ramstedt,G.J., Das Schriftmongolische und die Urgamundart phonetisch verglichen, -JSFOu XXI:2, I902.

R (I903) Ramstedt, G.J., Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen, -MSFOu XIX, I903.

Ri (I966) Ринчен,Б., Монгол бичгийн хэлний зүй. дэд дэвтэр, I966.

RT (I960) Rona-Tas,A., A Study of the Dariganga Phonology, -AOH, I960, IO:I, I-29.

RT (I96I) Rona-Tas,A., Dariganga Vocabulary, -AON, I96I, I3:I-2, I47-I74.

S (I93I) Санжеев,Г.Д., Дархатский говор и фольклор, -Материалы комиссии по исследованию Монгольской и Танну-Тувинской Народных Республик и Бурят - Монгольской АССР, Вып. I5,Л. I93I.

S (I953) Санжеев,Г.Д., Сравнительная грамматика монгольских языков М., I953.т.I.

Str (I963) Street,John. C., Khalkha Structure (Uralic and Altaic Series 38), Indiana University Publications. I963.

Tc (I967) Төмөрцэрэн,Ж., Өвөрхангайн халх аман аялгууны зарим онцлогоос, -Монголын судлал, I967. YI:I6, I8-22.

Tc (I969) Төмөрцэрэн,Ж., Халхын аман аялгууны уужимсах зохицол, -Монголын судлал, I969, YП:I9, 243-256.

Tc (I970) Төмөрцэрэн,Ж., Халхын аялгууны эгшиг авианы тагнайшрал, -Хэл зохиол, I970, YП:4, I43-I50.

Tt (I966) Төмөртогоо,Д., Дархад аман аялгууны урт эгшиг, тэдгээрийн үүслийн тухай товч тэмдэглэл, -Хэл зохиол, I966, IY, I96-203.

Va (I964) Вандуй,Э., Завханы сартуул ба түүний аман аялгуу, -Хэл зохиол, I964, II:I7, I89-2II.

Va (I967) Вандуй,Э., Халхын дорнод дэд аман аялгуу, -Монголын судлал, I967, YI:I5, 3-I7.

Va (I970) Вандуй,Э., Халхын аялгуу ба түүний үгсийн сан. -"Халх аялгуу" УБ. I970.

Vl (I929) Владимирцов,Б.Я., Сравнительная грамматика монгольского письменного языка и халхаского наречия. Л. I929.

A

AB- Tkha. awǎ-; awǎ- Tkha. R I903:36, P I955: 25; aw - Tkha. Ldo 62; ab- Tkha. P I95I:I64, P I970:59; Dar. S 44; aw- Tkha. Mö I974:I88; Dg. Lde 26, RT I50; Ökha. Vl 2II // cf. Ord. ab- M 2a// Mo. ab- abu-.

ABAĞA ~ AWAĞA Tkha. awağǎ; abagą̌ Dar. S 44; abǎgą̌ Tkha. P I936:I3; awag̨ Dg. RT I96I:I50; awgą Tkha. Va 90, Dkha. Va 25 // cf. Ord. awagą M 36a// Mo. abaγa.

ABČIR ~ AWČIR Tkha. abtšir-, abtšir- Tkha. P I5I:I64, Va 36; awtšir- Tkha. P I95I-I66; aftširǎ- Tkha. Ldo 62; awtsǎr- Tkha. L I85; abčir- Tkha. P I970:I34; atsar- Ökha. Vl 378; Dar. S 44; 'atsǎr Tkha. C 25 // cf. Ord. atsara- M 35a// Mo. abču ire-.

ABDAR ~ AWDAR Tkha. abdar awdar; abdar Tkha. Lv I967:77; Dar. CSh 25; Dkha. Va 6; abdǎr Ökha. Vl 387; Sar. Va 20I; awdar Tkha. Str 46 / cf. Ord. abdara M 2a/ Mo. abdara.

ABTA- ~ AWTA- Tkha. awtǎ- ~ abtǎ- ~ aftǎ-; abtǎ- Tkha. Str 49, P I970:3I // cf. Ord. abta- M 2b// Mo. abta-.

ACA Tkha. atsǎ; atsa Dar. CSh 26; atsǎ Tkha. Lv I964:I83, I967:62, Str 50, Va 25; Ökha. Vl 402 // cf. Ord. atsa M 34b// Mo. ača.

AČI Tkha. åtšǐ; atši Tkha.P I95I:I66, Va 25; ači Tkha. Str 50; atšǐ Tkha. Lv I967:53; Ökha. Vl 4I2; åtšǐ Tkha. Ldo 7 // cf. Ord. atši M 35a// Mo. ači.

AČI- Tkha. atšǐ-; atši- Dar. S 44; åtšǐ- Tkha. Lv I964:I76; atš- Tkha. Tc I970:I49 // cf. Ord. atši- M 35b// Mo. ači-.

AČIÁ Tkha. atšiá; atšiā Tkha. Lv I964:I76; atšia Tkha. Ldo 39; atšā Ökha. Vl 206; Dar. Tt I98; atsā Ökha. Vl 206 // cf. Ord. atšā M 35a// Mo. ačiγa, ačiya.

AČILA- Tkha. åtšilă-, atšală- // cf. Ord. atšila- M 35a// Mo. ačila-.

AČILAL Tkha. åtšǐlal; // cf.Ord. atšilal M 35b// Mo. ačilal.

AČILĞA Tkha. åtšilğă ~ åtšǐlăğă; // cf. Ord. atšilga M 35a// Mo. ačilγa.

ADAG Tkha. adăg; adag Tkha. P I95I:I64; adăk Tkha. P I970:I20; Ökha. Vl 395; Dg.Lde 37 // cf. Ord. adak M 3a// Mo. adaγ.

ADAIR Tkha. adaěr; adåēr Dar. CSh 25;//Mo. adayir.

ADÅLI ~ ADILA Tkha. ådil; adil Tkha. P I95I:I64, Str 33; ådil Tkha. Ldo 72; ådǐl Tkha. Lv 65, P I955:59; ådål Tkha. Mö. I975:280; ådlǐ Ökha. Vl 339; adlǐ Dar. S 44 // cf. Ord. adil M 3b, adila M 4a, adili M 4a// Mo. adali.

ADSAĞA Tkha. adsağă; adsaga Dar. CSh 25; adsag Dg. RT 1961:149; adasxa Tkha. P 1951:164 // Mo. adasqa.

ADÚ(N) Tkha. adú; adū(n) Tkha. P 1951:164; adū Tkha. S 107, Va 89; Dar. S 44; adu Tkha. Ldo 72; adō Dar. CSh 25 // cf. Ord. adū M 4b// Mo. aduγun.

ADÚČIN Tkha. adútšin; adūtsi(n) Tkha. P 1931: 164, 1951:164 // cf. Ord. adūtši M 4b// Mo. aduγu-čin.

ADÚSA(N) Tkha. adúsă ~ adúsaŋ; adūsăŋ Tkha. S 107 // cf. Ord. adagūsu M 3a// Mo. aduγusun.

AGDAĞAR Tkha. agdăğar; agdăğăr Tkha. Lv 1967: 92 // cf. Ord. agdugur M 7a// Mo. aγduγar.

AGI Tkha. ågĭ; agĭ Ökha. Vl 327; åg´ĭ Tkha. Lv 1967:53, Ldo 56; åg^{i} Tkha. Mö 1975:283 // cf. Ord. agi M 6b// Mo. agi.

AGLAG Tkha. aglag; aglag Ökha. Vl 297; Dar. CSh 25; aglăk Dar. S 44 // Mo. aγlaγ.

AGNA- Tkha. agnă-; agna- Tkha. P 1951:165; agnă- Tkha. P 1955:159; agănă- Tkha. Ldo 79 // cf. Ord. aŋna- M 26a// Mo. aŋna-.

AGSAM ~ AXSAM Tkha. aksam ~ axsam; agsăm Khot. C 57 // cf. Ord. agsum M 7b// Mo. aγsum.

AGŠI- Tkha. ågši-; åg´ši Tkha. Va 31; ågšĭ- Ökha. Vl 330 // cf. Ord. agši- M 8a// Mo. aγši-.

AGŠIÁ- Tkha. agšiá-, agšá-; // cf. Ord. agš^{i}ā-agšā- M 8a// Mo. aγsiya-.

AGŠIN ~ AGŠAN Tkha. agšin ~ agšăn; agšiŋ Tkha. P 1951:165 // cf. Ord. agšan M 8a// Mo. aγšan.

AGTA Tkha. agtă ~ axtă; agtă Tkha. R 1902:9, S 53, Lv 1967:59, Va 89, Str 50, P 1970:31; Ökha. Vl 387; axtă Tkha. Lv 1967:59 // cf. Ord. M 8a// Mo. aγta.

AGTALA- Tkha. agtală- ~ axtală-; agtăla- Tkha. Va 89; axtla- Dg. RT 1961:149 // cf. Ord. agtala M 8a// Mo. aγtala-.

AĞÁR Tkha. ağár; aγār Tkha. Lv 1967:51, Va 53; aγa:r Tkha. Mö 1975:283; aγōr Dar. Tt 201; agăr Dar. S 44 // cf. Ord. agāri M 6b// Mo. aγar.

AĞUI Tkha. ağuĕ; aγůi Tkha. Ldo 51; aγī Dar. CSh 43; agă Dar. S 44 // cf. Ord. ag^{u}ī M 8b// Mo. aγui.

AI- Tkha. åĕ-; ai- Tkha. P 1931:164, 1951:165; ae- Tkha. P 1970:43; åĕ- Tkha. P 1955:128; Ökha. Vl 281; äi- Dar. S 45 // cf. Ord. ā̈- M 39a// Mo. ayi- ~ ayu.

AIL Tkha. åĕl; ail Tkha. P 1951:165, L 121; Dar. CSh 39; åĕl Tkha. R 1903:35; Ökha. Vl 267; ael Dg. RT 1961:149; åēl Dar. CSh 39; ā̊ĕl Tkha. Va 33; äil Dar. S 45; ā̈l Tkha. Lv 1964:176, 1967:46; a:el Tkha. Mö. 1974:186 // cf. Ord. ā̈l M 39a// Mo. ayil.

AILAD- Tkha. åĕlăd-; aelad- Tkha. P 1951:165; åĕlăd- Ökha. Vl 282; äilat- Dar. S 45 // cf. Ord. ǟlad- M 39a// Mo. ayilad-.

AILADXAL Tkha. åĕlădxal; ailadxal Tkha. P 1951: 165 // cf. Ord. ǟldxal M 39b// Mo. ayiladqal.

AILČILA- Tkha. åĕltšilă-; // cf. Ord. ǟltšila- M 40a// Mo. ayilčila-.

AILČIN Tkha. åĕltšin; āĕltšin Tkha. Va 47; åĕltši Tkha. P 1955:158 // cf. Ord. ǟltšin M 40a// Mo. ayilčin.

AIMAG Tkha. åĕmag; åĕmăg Tkha. Lv 1967:46; åĕmăk Tkha. Lv 1964:116; åĕmag Tkha. Va 33; aĕmag Ökha. Be 281; åĕmăk Ökha. Vl 335, Tkha. S 79; äemăk Dar. S 45; ae:măg Tkha. Ldo 50 // cf. Ord. ǟmak M 40a// Mo. ayimaγ.

AIMŠIG Tkha. åĕmšig; āĕmšig Tkha. Va 37 // cf. Ord. ǟmšig M 40b// Mo. ayimsiγ ~ ayumsiγ.

AIMTAĞAI Tkha. aĕmtăğaĕ; // cf. Ord. ǟmtagǟ M 40b// Mo. ayimtaγai.

AIXABTAR Tkha. åĕxabtar ~ åĕxătar; åĕxăbtar Ökha. Vl 327; aexabtar Tkha. P 1951:165; åĕxătar Ökha. Vl 327; aĕtar Tkha. C 25 // Mo. ayiqubtur, ayuqubtur.

AIRAG Tkha. åĕrag ~ åĕrig; airig Tkha. P 1955: 165; aerak Dar. CSh 35; åĕrăk Ökha. Vl 283; äĕrĭk Dar. S 45; ā[i]rig Tkha. Va 29 // cf. Ord. ǟrak M 40b// Mo. ayiraγ.

AǰI Tkha. adžĭ; ådži Tkha. Ldo 7; Dar. CSh 2 // cf. Ord. adži M 5a// Mo. ąǰu.

AǰIG Tkha. adžig; adžig Tkha. P I95I:I64; Da CSh 25; aǰig Tkha. Str 50, P I970:34 // cf. Ord. adžik M 5b// Mo. aǰiγ.

AǰIGLA- Tkha. aǰiglă-; adžigla- Tkha. P I95I: I64 // cf. adžigla- M 5b// Mo. aǰiγla-.

AǰIL Tkha. ådžil; adžil Tkha. P I95I:I65, Bo 60, Tc I969:245; ådžil Tkha. Va 25, Lv I964:I76; Dar. S 45; ådž^{i}al Tkha. Ldo I9; aǰil P I970:62, L I2I // cf. Ord. adži M 5a// Mo. aǰil.

AǰILČIN Tkha. adžiltšin; adžiltšin Tkha. P I95 I65; Bo 60; aǰilčiņ Tkha. P I970:I42 // Mo. aǰilčin

AǰILLA- Tkha. ådžillă-, adžilălă; adžilla- Tkha. P I95I:I65 // cf. Ord. adžila- M 5a// Mo. aǰilla-.

AJA Tkha. adză; adză Ökha. Vl 4I2, Lv I967:6I, Va 25, Ldo 82 //Mo. aǰa.

AJARĞA Tkha. adzarğă ~ adzarăğă; adzarga Tkha. P I95I:I64; adzărga Tkha. P I955:57; adzărgă Ökha. Vl 397; adzarag Dg. RT I49; adzrag Tkha. Tc I970:I49 // cf. Ord. adžarga M 5a// Mo. aǰirγa.

ALA- Tkha. ală-; ala- Tkha. P I95I:I65; Dar. S 44, CSh 26; ală- Tkha. P I93I:I64, I955:27, I970:I54 // cf. Ord. ala- M IIb// Mo. ala-.

ALAG Tkha. alag; alag Tkha. P I95I:I65, Mö 1975:278; alag Dg. RT I96I:I49; alăg Tkha. Str 53, Lv 1967:53; Dkha. Va I3; alăk Tkha. P I93I:I64; Ökha. Vl 293; Dar. S 44 // cf. Ord. alak M I2 b// Mo. alaγ.

ALAGLA- Tkha. alaglă- alagălă-; alagla- Tkha. P I95I:I65 // cf. Ord. alagla- M I2a// Mo. alagla-.

ALAĞA(N) Tkha. alağă(n); alaga(n) Tkha. P I95I: I65; alăgă Tkha. Va 90; alağa Ri I26; alag Dg. RT I96I:I49 // cf. Ord. alaga M IIb // Mo. alaγa.

ALAĞADA- Tkha. alağadă-; alagadà- Tkha. P I95I: I65; alăgădă- Tkha. P I93I:I64 // cf. Ord. alagada- M I2a// Mo. alaγada-.

ALAXA Tkha. alaxă; alaxa Dar. CSh 26; alxă Tkha. P I955:54 // cf. Ord. aluxu M I8a// Mo. aluqa.

ALAS Tkha. alas; alas Tkha. P I95I:I65 // cf. Ord. alus M I8a// Mo. alus.

ALBA(N) Tkha. albă; albă Tkha P I93I:I64, Lv I964:I84; Lv I967:52, P I970:67, Va 46; Dar. S 45; Ökha. Vl 33I; alub Dg. RT I96I:I49 // cf. Ord. alba I3a// Mo. alban.

ALBADA- Tkha. albadă-; // cf. Ord. albada- M I3a// Mo. albada-.

ALČIÚR Tkha. altšúr; altšiu:r Tkha. Ldo 65; altšūr Tkha. R 1902:28, P 1951:165, P 1955:161; altšu:r Tkha. Mö 1975:302; artšūr Tkha. MSh 44, C 24; artšūl Ökha. Vl 362; artšōl Dar. Tt 201; altšōr CSh 25 // cf. Ord. altšūr M 18a// Mo. arči-γur.

ALDA Tkha. aldǎ; alda Tkha. P 1951:165; aldǎ Tkha. P 1955:157, 1970:154, Lv 1964:184; Dar. S 45; ald Dg. RT 1961:149 // cf. Ord. alda M 13b// Mo. alda.

ALDA- Tkha. aldǎ-; alda- Tkha. P 1951:165; aldǎ Tkha. P 1931:164, str 50, Lv 1967:51; Dar. S 45 // cf. Ord. alda- M 14a// Mo. alda-.

ALDAR Tkha. aldar; aldar Tkha. L 121; aldǎr Dar. S 45; Khot. C 57 // cf. Ord. aldar M 14b// Mo. aldar.

ALDARA- Tkha. aldar-; // cf. Ord. aldara- M 14b// Mo. aldara.

ALDARŠI- Tkha. aldaršǐ-; // cf. Ord. aldarši- M 14b// Mo. aldarsi-.

ALDÁ Tkha. aldá; // cf. Ord. aldā M 14a// Mo. aldaγa.

ALĞÚR Tkha. alğúr; // cf. Ord. algūr M 15a// Mo. alγur.

ALI(N) Tkha. åli̇̆; ali(n) Tkha. P 1951:165; ali Tkha. Str 62, P 1970:154; Dar. CSh 25; åli Tkha. Lv 53; åli̇̆ Ökha. Vl 144; Dar. S 44; Dg. RT 149; ali̇̆ Tkha. Ldo 65; ai Tkha. Mö 1974:185; åi Dg. RT 149; äi Khot. C 55 // cf. Ord. ali, alin M 16a,b// Mo. ali.

ALIÁ~ALIYÁ Tkha. ål^i á; aliaa Tkha. P 1970:43; ålīā Tkha. Lv 1967:53; al^i ā Tkha. P 1951:165; ål^i ā Ökha. Be 280 // cf. Ord. al^i ā 16b// Mo. aliya.

ALIM Tkha. alim; alim Tkha. P 1970:165; åliăm Tkha. Ldo 65 // cf. Ord. alima M 16b// Mo. alima.

ALIWÁ Tkha. åliwá; // cf. Ord. aliwā M 17a// Mo. aliba.

ALXA- Tkha. alxă-; alxa- Tkha. P 1951:165, L 113; alxă- Tkha. Lv 1967:94 // cf. Ord. alxu- M 15b// Mo. alqu-.

•ALXAM Tkha. alxam; // cf. Ord. alxum M 16a// Mo. alqum.

ALXÁ Tkha. alxá; // cf. Ord. alx^u ā M 16a// Mo. alquγa.

ALTA(N) Tkha. altă(n); altaŋ Dar. S 45; alta(n) Tkha. P 1951:165; altå Tkha. R 1902:9, P 1955: 105, Str 53, Lv 1964:183, 1967:53, P 1970:154, Mö 1975:278, Ldo 65 // cf. Ord. alta M 17a// Mo. altan.

AMA(N) Tkha. amă(n); amăŋ Dar. C 45; ama(n) Tkha. P I96I:I65; äma Dar. ÇSh 64; amă Tkha. R I903:37, P I955:53, Tc I970:I44; Ökha. Vl 204; amă I970:43; amʌ Tkha. Lv I967:64, Ldo 8I; am Dg. RT I96I:I49; Tkha. Tc I970:I44; Mö I974:I88, Va 90 // cf. Ord. ama M I8b// Mo. aman, ama.

AMAĞAI Tkha. amăğaĕ; amgae Dg. RT I96I:I50; Tkha. P I970:32 // cf. Ord. amagā̈ M I9a// Mo. amaγai.

AMAĞAIBČI ~ AMAĞAIWČI Tkha. amăğaĕwtšĭ; // cf. Ord. amagā̈wtši M I9a// Mo. amaγayibči.

AMAĞALAŊ Tkha. amăğălaŋ; // cf. Ord. amugūlaŋ M 22b// Mo. amuγulang.

AMAR Tkha. amar; amar Tkha. P I95I:I65; Tc I967:246; amăr Tkha. P I955:54, Mö I974:202; Dar. S 45 // cf. Ord. amur M 22b// Mo. amur.

AMAR- Tkha. amar-; amar- Dar. S 45 // cf. Ord. amara- M I9b// Mo. amara-.

AMARAG Tkha. amărag; amrag Tkha. P I970:I65 amarăk Dar. S 45 // cf. Ord. amarak M I9b// Mo. amaräγ.

AMARJI- Tkha. amardžĭ-; // cf. Ord. amurdži- M 23a// Mo. amurǰi-.

AMARLIŊĞUI Tkha. amarliŋğuĭ åmirlaŋğuĕ // cf. Ord. amurlaŋguī M 23a// Mo. amurlingγui.

AMARXAŊ Tkha. amǎrxaŋ; //cf. Ord. amurxan M 23a// Mo. amurqan.

AMDA- Tkha. amdǎ-; amdǎ- Tkha. Lv 1967:95 // cf. Ord. amada- M 19a// Mo. amada-.

AMI(N) Tkha. åmǐ(n); åmǐŋ Dar. S 45; ami(n) Tkha. P 1951:165; ami Tkha. P 1936:15; åmi Tkha. Lv 1967:44; Dar. CSh 64; åmǐ Tkha. P 1955:57, Lv 1964:178, Ldo 6, åmǐ Tkha. Tc 1970:144; åm Tkha. Mö 1975:278 // cf. Ord. ami M 20b// Mo. amin.

AMIDA Tkha. åmidǎ; amida Tkha. P 1951:166; åmidǎ Dar. S 45; amidǎ Tkha. P 1970:151; amǐdǎ Tkha. P 1931:164; åmǐd Ökha.Vl 297.

AMIDARA- Tkha. åmidar-; amǐdrǎx Sar. Va 202; amdžrax Tkha. MSh 40; amǐdžrǎx Dkha. Va 12; am^{i}-dar- Tkha. P 1970:165 //cf. Ord. amidoro- M 20b// Mo. amidura-.

AMIDARAL Tkha. amǐdǎral; åmdǎrǎl Khot. C 56// Mo. amidural.

AMILA- Tkha. åmǐlǎ-; //cf. Ord. amila- M 21a// Mo. amila-.

AMISĞÁ Tkha. åmǐsǧá, amisxá; //cf. Ord. amisxā M 21a// Mo. amisqa.

AMISXAL Tkha. åmǐsxal; amisgǎl Tkha. P 1970: 136; åmsxal Tkha. MSh 41 //cf. Ord. amisxal M 21b// Mo. amisqal.

AMITAN Tkha. åmitan; amitan Tkha. L 83; amitaŋ Tkha. P 1951:166; åmǐtaŋ Tkha. Lv 1967:90, P 1970: 166; äm̀tǟŋ Khot. C 55. // cf. Ord. amitan M 21b// Mo. amitan.

AMǏI- Tkha. åmdžǐ-; åmdži-Tkha. Lv 1967:95, ámdži- Tkha. Va 37 // cf. Ord. amdži- M 20a// Mo. amǰi-.

AMǏILTA Tkha. amdžiltă; amǰiltă Tkha. P 1970: 68; ámdžilta Tkha. Va 36 // cf. Ord. amdžiltä M 20a// Mo. amǰilta.

AMSA- Tkha. amsă- ~ amasă-; amsă- Tkha. Lv 1967: 95, P 1970:53 // cf. Ord. amsa- M 21b// Mo. amsa-.

AMSAR Tkha. amsar; amsăr Tkha. P 1931:164, 1951:166 // cf. Ord. amasar M 20a// Mo. amasar.

AMTA(N) Tkha. amtă; amtaŋ Dar. S 45; amta Tkha. P 1951:166 // cf. Ord. amta M 22a// Mo. amta.

AMTALA- Tkha. amtală-; // cf. Ord. amtala- M 22a// Mo. amtala-.

AMTAŠI- Tkha. amtašǐ-; // cf. Ord. amtaši- M 22a// Mo. amtasi.

ANČIN Tkha. aŋtšin; aŋtšin Dg.RT 1961:150; antšiŋ Tkha. Mö 1975:283; antšǐŋ Tkha. Lv 1967:85; antš^{i}ăn Tkha. Ldo 79 // cf. Ord. aŋtši M 26b// Mo. ančin.

ANDA Tkha. andă; andă Tkha. Lv I967:53, P I970: II9, Ldo 79 // cf. Ord. ànda M 23a// Mo. anda.

ANDAĞAI Tkha. andağaē; andagai Tkha. Va 37; andăγār Tkha. P I955:5I //Mo. andaγai.

ANDÚ Tkha. andú; // cf. Ord. andū M 29a// Mo. andaγu.

ANDÚRA- Tkha. andúr-; // cf. Ord. andūra- M 23b// Mo. andaγura-.

ANDÚRAL Tkha. andúral; // cf. Ord. andūral M 23b// Mo. andaγural.

ANI- Tkha. åńĭ-; ani- Tkha. P I95I:I66, L 32; áni Tkha. Lv I967:53; ånĭ- Tkha. Lv I964:I76; áná- Dar. S 44 // cf. Ord. anī- M 23b// Mo. ani-.

ANIR Tkha. ånir ånăr; ån^{i}ăr Tkha. Mö I975: 282; ánăr Dar. S 44 // cf. Ord. anir M 24a// Mo. anir.

ANIWALJA- Tkha. åńĭwąldză-; // cf. Ord. ani-waldži- M 24b// Mo. anibalǰa-.

ANǰISA(N) Tkha. andžis∼andžas; ándžis Tkha. P I955:58, Lv I967:93, Va 62; andžas Dar. S 44; andis Dkha. Va I3 // cf. Ord. andžasu M 23b// Mo. anǰisun.

AŊ Tkha. aŋ; aŋ Tkha. aŋ P I95I:I66, P I955: I7I, Str 23, Lv I964:I83, P I970:I20, L 5I, Va 58; Ökha. Vl 35I; Dar. S 44; an Tkha. Mö I975: 278 // cf. Ord. aŋ M 24b// Mo. ang.

ANGI Tkha. ångi;Tkha. Lv 1967:53; angǐ Tkha. Mö 1975:283; Dar. S 44; áŋgǐ Tkha. Ldo 78; åŋgi Tkha. Tc 1967:20; äŋgǐ Khot. C 55 // cf. Ord. aŋgi M 25a// Mo. anggi.

ANGIJIRA- Tkha. áŋgǐdžir-; // cf. Ord. aŋgidžira- M.25a// Mo. anggijira-.

ANGILA- Tkha. áŋgilǎ-; // cf. Ord. aŋgila- M 25a// Mo. anggila-.

ANGIR Tkha. åŋgir; aŋgir Tkha. Va 90; åŋg^{i}ǎr Tkha. Mö 1975:283 // cf.Ord. aŋgir M 25a// Mo.angir.

ANGIR Tkha. áŋgǐr; // cf. Ord. aŋgir M 25a// Mo. anggir.

ANǦA- Tkha. aŋǧa-; aŋgǎ- Tkha. Lv 1967:53, Va 13 // Mo. angγa-.

ANǦAI- Tkha. aŋǧaě-; aŋgae- Dar. CSh 40; aŋgāě Tkha. Lv 1967:93; aŋgǟ- Dar. S 44, CSh 40 // cf. Ord. aŋgǟ- M 26a// Mo. angγayi-.

ANǦALJA- Tkha. aŋǧaldzǎ-; // cf. Ord. aŋgaldži- M 25b// Mo. angγalǰa-.

ANXA(N) Tkha. aŋxǎ; aŋxa(n) Tkha. P 1951:166; aŋ^{k}xǎŋ Lv 1964:183; aŋxǎ Tkha. P 1931:164, S 88; Dar. S 44; aŋ^{q}xǎ Tkha. Lv 1967:49; aŋ^{q}x Dg.Lde 37; aŋ^{k}xà Tkha. Va 7 // cf. Ord. aŋxan M 26a// Mo. aŋgqaŋ.

ANXÁR- Tkha. aŋxár-; anxāra- Tkha. P 1951:166; aŋ^{q}xār- Tkha. Lv 1967:93 // cf. Ord. aŋxāra- M 26a// Mo. angqar-.

ANXILA- Tkha. aŋxilă- aŋ^{k}xilă-; anxila- Dar. CSh 25; åŋ^{k}xilă- Tkha. Lv 1967:53 //Mo. angkila-.

AXA Tkha. axă; axa Tkha. P 1951:165, L 43; Dar. CSh 64; axă R 1902:9, P 1936:13, S 74, Str 71, Bo 39, Lv 1967:64, P 1970:36, Mö 1975:275, Ldo 12; Ökha. Vl 131 // cf. Ord. axa M 8b// Mo. aqa.

AXALA- Tkha. axală-; axala- Dar. CSh 25; axal- Tkha. P 1951:165 // cf. Ord. axala- M 8b// Mo. aqa-la-.

AXALAGČI Tkha. axălagtši; // cf. Ord. axalagtši M 8b// Mo. aqalaγči.

AXAMAD Tkha. axămad; // cf. Ord. axamat M 8b// Mo. aqamad.

AXAR Tkha. axar; axar Dg. RT 1961:149; åxar Tkha. Va 26; // cf. Ord. axur M 9b// Mo. aqar.

AXARLA- Tkha. axarlă-, axarălă-; // cf. Ord. axarla- M 9a// Mo. aqurla-.

AXIÚ Tkha. åxiu:; axiū Dar. CSh 25; Mo. akiγu.

AXUI Tkha. axui; // cf. Ord. ax^{u}ī M 8a// Mo. aqui.

ARA Tkha. arǎ; ara Tkha. P I95I:I66; arǎ Tkha. P I93I:I65; Ökha. Vl 26I; Dar. S 45; ar Tkha. Mö I974:I88; Dg. RT I96I:I50 // cf. Ord. aru M 30b// Mo. aru.

ARAD Tkha. arǎd; arad Tkha. L I07, arǎd Tkha. P I970:I6I, Ldo I0; arǎt Ökha. Vl 389; Dar. S 45 // cf. Ord. arat M 27a// Mo. arad.

ARAG Tkha. arǎg; arag Tkha. Tc I970:246; arǎg Tkha. Lv I967:65; arǎk Dg. Lde 36 // cf. Ord. aruk M 3Ia// Mo. aruγ.

ARAĞACÁ- Tkha. arǎǧǎtsá-; // cf. Ord. argatšā- M 28b// Mo. arγačaγa-.

ARAI Tkha. araě; arai Tkha. P I95I:I66; arae Dar. CSh 4I; arä̅ Dar. CSh 4I, S 45 // cf. Ord. arä̅ M 27a// Mo. arai.

ARAL Tkha. aral; aral Dar. CSh 35; arǎl Ökha. Vl 363; Tkha. Lv I967:64 // cf. Ord. aral M 27a// Mo. aral.

ARALǰIÁ ~ ARILǰIÁ Tkha. araldžá ~ arildžá; arǎldžā Ökha. Be 28I// cf. Ord. arildžā M 29b// Mo. aralǰiya.

ARÁ Tkha. ará; arā Tkha. P I93I:I65; Dar. CSh 25, S 45 // cf. Ord. arā M 26b// Mo. araγa, ariya.

ARÁTAN Tkha. arátaŋ; arātaŋ Tkha. P I95I:I66; arātǎŋ Tkha. P I93I:I65; árātą Ökha. Vl 354; arātǎ Dar. S 45 // cf. Ord. arātan M 27a// Mo.araγataŋ, ariyatan.

ARBA(N) Tkha. araw∼arwăŋ; arban Tkha. P I970: I64; arwaŋ(n) Tkha. P I95I:I66; arwăŋ Tkha. Lv I967:52; arbăŋ Dar. S.45; arwą̃ Ökha. Be 280; arwă Ökḥa. Vl I44 // cf. Ord. arwa, arwą̃ M 3Ib// Mo. arban.

ARCA Tkha. artsă; arca Tkha. L II4 // cf. Ord. aṛtsa M 30a// Mo. ärča.

ARČI-·Tkha. artšĭ-; artši Tkha. Lv I967:94; ar^{i}tši- Tkha. Va 3I; arči- Tkha. P I970:54 // cf. Ord. aṛtši- M 30a// Mo. arči-.

ARČI- Tkha. åŕtšĭ-;·// cf. Ord. artši- M 30a// Mo. arči-.

ARĞA∼ARAĞA Tkha. arăğă; arăγa Tkha. Ldo 54; arăg Tkha. P I955:58; arga Tkha. P I95I:I66; arga Tkha. Lv I964:I79, Mö I975:279; Ökha. Vl 336 // cf. Ord. arga M 28a// Mo. arγa.

ARĞADA- Tkha. arğadă-; argădă- Tkha. P I93I: I65.

ARĞAL Tkha. arğal; argal Tkha. P I95I:I66, Bo 46, Lv I967:73; argal Dg RT I96I:I50; argăl Dar. S 45 //cf. Ord. argal M 28a// Mo. arγal.

ARĞALA- Tkha. arğală-; argal- Tkha. P I95I:I66 // cf. Ord. argala- M 28b// Mo. arγala-.

ARĞALI Tkha. arğal̂, arğal; // cf. Ord. argali M 28b// Mo. arγali.

ARĞAMAG Tkha. arğămag; argamăk Dar. S 45 // Mo. aryamay.

ARĞAMǰI Tkha. arğamdži; årgåmdžä Dar. S 45 // cf. Ord. argamdži M 28b// Mo. aryamǰi.

ARIG Tkha. årig; arig Dar. CSh 26 //Mo. ariy.

ARIL- Tkha. aril-; aril- Tkha. Lv I967:65; Dar. S 45 // cf. Ord. aril- M 29a// Mo. aril-.

ARILĞA- Tkha. årilğă-, årilağa-; // cf. Ord. arilga- M 29b// Mo. arilya-.

ARILǰI- Tkha. årildžĭ-; // cf. Ord. arildži- M 29b// Mo. aralǰi-.

ARIXI Tkha. årixĭ ~ år^{i}axă; áriaxă Tkha. Ldo 23; år^{i}åxi Tkha. Mö I975:30I; årixi Dar. C 45; arix(n) Tkha. P I95I:I66; årĭx Ökha. Vl III; årax Tkha. Tc I967:245; arxi Tkha. P I970:I44; arĭxi Tkha. Va 29, araxi~arixi Ri I59 // cf. Ord. ari^{k}xi M 29a // Mo. araki, ariki.

ARISA(N) Tkha. arisă; arisa Tkha. P I95I:I66; aris Tkha. C 25; årĭs P I955:58; Ökha. Vl 353; Tkha. P I955:58; arăs Dar. S 45; års Dg. RT I96I: I50 // cf. Ord. arus M 3Ia// Mo. arisu, arasu.

ARIÚN Tkha. årĭúŋ; ariuuŋ Tkha. P I970:I43; årĭúŋ Tkha. Lv I79; år^{i}ūŋ Tkha. R I902:2I, P I95I: I66; år^{i}ū Ökha. Vl 200; ariōn Dar. CSh 26; arūŋ Tkha. S 80; årūŋ Dar. S 45 // cf. Ord. arūn M 3Ia// Mo. ariyun.

ARǰIĞAR Tkha. årdžiğar; ardžiγar Tkha. Lv I967: 94 // cf. Ord. ardžigir M 28a// Mo. arǰigir..

ARJA Tkha. ardzǎ; ardzǎ Tkha. Lv I967:94; Dar. S 45 // cf. Ord. aradza M 26b// Mo. araǰa.

ARXIRA- Tkha. arxir-, årxir-; // cf. Ord. ar^{k}xi-ra- M 29b// Mo. arkira-.

ARSALÁŊ Tkha. arsǎlaŋ; arsalaŋ Tkha. P I95I:I66; arsǎlą̈ Tkha R I902:32 // cf. Ord. arsalaŋ M 30a// Mo. arslan ~ arsalan.

ARŠÁN Tkha. aršán; aršāŋ Tkha. P I93I:I65; Dar. S 45, CSh 26; aršą̄ Ökha. Vl 220; aragšān Dar. Tt I99; ragšān Dar. CSh 26 // cf. Ord. aragšān M 26b// Mo. araγsiyan, rasiyan.

ARWAI ~ ARBAI Tkha. arwai; arbai Tkha. P I936: I3; arw^{a}ē Tkha. P I955:92 // cf. Ord. arwǟ M 3Ib// Mo. arbai.

ARWIČI Tkha. årwǐtšǐ; // cf. Ord. arwitši M 32b// Mo. arbiči̥.

ARWIDXA- Tkha. årwǐdxǎ-; arwidxa- Tkha. P I95I: I66 // cf. Ord. arwidxa- M 32// Mo. arbidqa-.

ARWIǰI- Tkha. årwidžǐ-; arwidži- Tkha. P I95I: I66 // cf. Ord. arwidži- M 32a// Mo. arbiǰi-, ar-biǰa-.

ARWILA- Tkha. årwǐlǎ-; // cf. Ord. arwila- M 32a// Mo. arbila-.

ARWIN Tkha. årẃiŋ; ar^{i}win Tkha. Va 3I // cf. Ord. arẃin M 32a// Mo. arbin.

ASAR Tkha. asar; asar Tkha. Lv I967:50; Dg. RT I96I:I50; asăr Tkha. P I970:I60 // cf. Ord. adzar M 4b// Mo. asar.

ASARA- Tkha. asar-; asara- Dar. CSh 26 // cf. Ord. asara- M 32b// Mo. asara-.

ASARAL Tkha. asăral; // cf. Ord. asaral M 32b// Mo. asaral.

ASARAMǰI Tkha. asăramdžĭ; // cf. Ord. asaramdži M 33a// Mo. asaramǰi.

ASĞA Tkha. asğă ~ asağa; asxăŋ Dar. S 44 // Mo. asqa.

ASXA- Tkha. asxă-; asxa- Tkha. P I95I:I66, P I955:52, MSh 4I; Dar. S 44; asxă- Tkha. P I970:53; asγă- Tkha. S 58; as^{q}xa- Tkha. C 25 // cf. Ord. asxa- M 33a// Mo. asqa-.

ASXARA Tkha. asxară; asxara- Tkha. P I95I:I66; asgăr- Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. asxara- M 33a// Mo. asqara-.

ASÚ Tkha. asú-; asū- Tkha. P I95I:I66, P I955:52, Bo 46, P I970:I36; Dar. S 44 // cf. Ord. asū- M 33a// Mo. asaγu-.

ASÚDAL Tkha. asúdal; asūdal Tkha. P I95I:I66// Mo. asaγudal.

ASÚLTA Tkha. asúltǎ; // cf. Ord. asūlt(a) M 33b// Mo. asaγulta.

AŠIDA Tkha. åšidǎ; // cf. Ord. ašida M 33b// Mo. asida.

AŠIG Tkha. ašig; åšig Tkha. Lv I957:54; ašig Tkha. Tc 1969:245; asǐk Tkha. P 193I:I65; åš[i]ǎg Tkha. Ldo 89; ašag Tkha, Dkha. Tc 1969:245, Va 58 // cf. Ord. ašik M 33b// Mo. asiγ.

AŠIGLA- Tkha. ašiglǎ-, ašigǎlǎ-; // cf. Ord. ašigla- M 33b// Mo. asiγla.

ATA(N) Tkha. atǎ; ata Tkha. Lv 1964:I8I; atǎ Tkha. Lv 1967:50, Va 25; Dar. S 44, Ldo I2 // cf. Ord. ata M 34a// Mo. ata(n)

ATAĞA Tkha. atağa; atγǎ Tkha. S 87; atxa atğa Ri I26 // cf. Ord. adxu M 3b // Mo. adqu.

ATAĞǍ- Tkha.atağǎ- adxǎ-; atga- asxa- Tkha.MSh 39; adxa- Dar. CSh 22 // cf.Ord. adxu- M 3b// Mo. adqu-.

ATAR Tkha. atar; åtǎr Tkha. Lv 1967:64 // cf. Ord. atar M 34a// Mo. atar.

ATARŠI- Tkha. ataršǐ-; // cf. Ord. ataršı- M 34b// Mo. atarsi-.

ATÁ Tkha. atá; // cf. Ord. atā M 34a// Mo. ataγa.

ATÁČI Tkha. atátšǐ; // cf. Ord. atātši M 34b// Mo. ataγači.

ATÁRXA- Tkha. atárxǎ-; atārxa- Dar. S 44 // cf. Ord. atārxa- M 34a// Mö. ataγarqa-.

ATÁRXAL Tkha. atárxal; // cf. Ord. atārxal M 34a// Mo. ataγarqal.

ATIR- Tkha. åtir-; atir- Tkha. Lv I967:65, P I970:I36 // cf. Ord. aturi- M 34b// Mo. aturi-

AWA Tkha. awǎ; aw Tkha. P I95I:I66; abǎ Dar. S 44 // cf. Ord. awa M 36a// Mo. aba.

AWA ~ÁWA Tkha. áwǎ; āwa Dar. CSh 25; āwą P I955:74; Ökha. Vl I3I; aabǎ P I970:I44; a:wǎ Tkha. Ldo 38; a:w Tkha. I974:I88; awa Tkha. P I95I:I67, L 50, C 24; Dkha. Va 24; awǎ Tkha. P I936:I9; aw Tkha. R I902:42 // cf. Ord. āwu M 37 b// Mo. abu.

AWAĞAI Tkha. awǎğaě; awagai Tkha. P I95I:I66; awagā̈ Dar. S 44 // cf. Ord. awagā̈ M 36a// Mo. abaγai.

AWALA- Tkha. awalǎ-; awala- Tkha. P I95I:I66; awǎlǎ- Tkha. P I93I:I64; awla- Tkha. Lv I967:95; awlǎ- Tkha. R I902:I8 // cf. Ord. awala- M 36b// Mo. abala-.

AWALĞA Tkha. awlağa; // cf. Ord. awulga M 37 b// Mo. abulγa.

AWAXAI Tkha. awǎxaě; awaxai Tkha. P I95I:I66; // cf. Ord. awaxā̈ M 36a// Mo. abaqai.

AWARA- Tkha. awarǎ-; awara- Tkha. P 1951:166; // cf. Ord. awura- M 38a// Mo. abura-.

AWARAL Tkha. awǎral; awaral Tkha. P 1951:166; abaral Dar. S 44 // cf. Ord. awural M 38b// Mo. abural.

AWARǦA Tkha. awǎraǧǎ; // cf. Ord. awurga M 38 b// Mo. abürγa.

AWÁLI Tkha. awálǐ; // cf. Ord. awāl M 36a// Mo. abaγali.

AWCÁ Tkha. awtsą; awtsā Tkha. Va 6 // cf. Ord. awutsā M 38b// Mo. abčaγa.

AWIÁ~AWIYÁ Tkha. ǻwiá; ǻw^{i}á Tkha. Mö 1975:27; ǻwiā Dar. CSh 48; ǻw^{i}ā Dar. CSh 48 // Mo. abiya.

AWIR Tkha. åwǐr; ´åwǐr Dg. Lde 26; åwǐr Ökha. Vl 339 // cf. Ord. awir M 37a// Mo. aburi.

AWIRILA- Tkha. åwǐrlǎ-, åwirǎlǎ-; // cf. Ord. awirla- M 37a// Mo. aburila-.

AWIYÁS Tkha. ǻwǐyás; awiyās Tkha. Va 50 // cf. Ord. awiyas M 37a// Mo. abiyas.

AWXÁLDŽI Tkha. awxáldžǐ; awxāldžǐ Tkha. Lv 1967:94; äw^{q}āldži Tkha. Vä 36 // Mo. äbqalǰi.

AWSÁRXAN Tkha. awsárxǎn; absārxǎn Tkha. Va 6// Mo. absarqan.

AYĬ Tkha. ayă∼ayĭ; aja Tkha. Va 48; ayă P 1970:35, Ldo 83; ajĭ Ökha. Vl 354 // cf. Ord. aja M 9b// Mo. aya.

AYAĞA Tkha. ayağă∼ayiğă; ayaga Tkha. P 1951: 165, Bö 46; ajagaŋ Dar. S 44; ajăgă Tkha. P 1931: 164, Va 50; Ökha. Vl 139; åjăγă Tkha. Ldo 8; ajiga Dg. RT 1960:11; ayig Tkha. C 25; ajăg Tkha. P 1955:52 // cf. Ord. ajaga M 10a// Mo. ayaγa.

AYALĞÚ Tkha. ayălğú, ayĭlgú; ajalgū Tkha. Va 50, ajalgă Dar. S 44 // cf. Ord. ajalga M 10b// Mo. ayalγü.

AYAN Tkha. ayăŋ∼ayin; ajan Tkha. P 1955:165, L 57, Va 50; ajăn Dar. C 44; aj[i]ăŋ Tkha. Ldo 10; åyĭŋ Tkha. Lv 1964:176 // cf. Ord. ajan M 10b// Mo. ayan.

AYAŊĞA Tkha. ayăŋğă, ayĭŋga; ayăŋga Tkha. P 1951:165; ajăŋga Tkha. Va 50; åjăŋγă Tkha. Ldo 10; ajaŋgă Dar S 44 // cf. Ord. ajuŋga M 11a// Mo. ayungγa.

AYAS, AYIS Tkha. ayăs, ayĭs; // cf. Ord. ajas M 10b, ajis 11a// Mo. ayas.

AYÁR Tkha. ayár; ajār Ökha. Vl 246; aja:r Tkha. Ldo 83; ayaar P 1970:72 //Mo. ayar.

AYÚL Tkha. ayúl; ajūl Tkha. Va 50; Ökha. Vl 246; aiuul Tkha. Str 37; åyūl Tkha. Lv 1964:177; åj[i]u:l Tkha. Ldo 8 // cf. Ord. ajūl M 11a// Mo. ayul.

AYÚLXAI Tkha. ayúlxai; //cf. Ord. aiūlxā M II a// Mo. ayuuliqai.

ÁǰIM Tkha. ádžim; //cf. Ord. ādžim M 6a// Mo. ayaǰim.

ÁǰIÚ Tkha. ádžiú; áǰiū Tkha. L 57; aaǰuu Tkha. Str 50 //cf. Ord. ādžū M 6a// Mo. ayaǰiyü.

ÁLI Tkha. áli;āli Dar.CSh 25, Ri I29; ae:l Tkha. Ldo 40 //cf. Ord. āli M I6b //Mo. ayali.

ÁLJA Tkha. a:ldză; áldză Ökha. Vl 236; aaldză Tkha. P I970:54; āldzăgăn Tkha. Va I2.//cf. Ord. āldža M I4b// Mo. ayalǰa.

ÁXILA- Tkha. áxilă-; āxil- Tkha. P I95I:I66// Mo. akila-.

ÁRCA Tkha. ártsă; ārtsa Tkha. P I93I:I65; Va 32; aarca Tkha. P I970:54; ārts Dg. RT I96I:I50 //cf. Ord. ārtsa M 30a// Mo. ayarča.

ÁRÚL Tkha. árúl; ārūl Tkha. Va 32; Ökha. Vl 240; Dg. RT I96I:I50; ārōl Dar. CSh 35; äirūl Dar S 45 //cf. Ord. ārūl M 3Ia// Mo. ayaruul.

ÁŠI Tkha. áši; āši Tkha. P I95I:I66; āši Tkha. P I955:I24; aaši Tkha. P I970:35 //cf. Ord. āši M 33b// Mo. ayaši.

ÁŠILA- Tkha. ášilă-; ašil- Tkha. P I95I:I67; Dar. CSh 25; aašil- Tkha. P I970:35; a:šlax Tkha. Mö I974:I88 // cf. Ord. āšila- M 34a// Mo. ayasila-.

B

BADARA- Tkha. badǎr-; badar- Tkha. P I93I:I65; I95I:I67 // cf. Ord. badara- M 42a// Mo. badara.

BADARAŊĞUI Tkha. badǎraŋğuĕ; badrǎŋguē Dg. Lde 29 // cf. Ord. badaraŋguī M 42a// Mo. badarangγui.

BADARČIN Tkha. badartšìn; badartšiŋ Tkha. P I95I:I67; badǎrtši Dar. S 55 // cf. Ord. badartši M 42a// Mo. badarčin.

BADMÁRAG Tkha. badmárag; // cf. Ord. badmarak M 42b// Mo. badmarag.

BAG Tkha. bag; bag Tkha. Str 50; Dar. CSh 36; BAGǍ Tkha. Tc I967:20 // cf. Ord. bag M 43b// Mo. baγ.

BAGCA Tkha. bagtsǎ, baktsǎ baxtsǎ; bagcǎ Tkha. P I970:53 // cf. Ord. bagtsa M 45a// Mo. baγča.

BAGCALA- Tkha. bagtsalǎ-, baktsalǎ-, baxtsalǎ- // cf. Ord. bagtsala- M 45a// Mo. baγčala-.

BAGLA- Tkha. baglǎ- bagǎlǎ-; baglǎ- Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. bagla- M 44a// Mo. baγla-.

BAGLÁ Tkha. baglá bagǎlá; baglā Tkha. P I970: 53 // cf. Ord. baglā M 44a// Mo. baγlaγa.

BAGŠI Tkha. bagšǐ bakšǐ baxšǐ; bagši Tkha. P I93I:I65, I936:I9, I970:I58; Dar. S 55; bagšǐ Tkha. Lv I967:57; bagšǎ Tkha. Str 7I; båxšǐ Tkha.

Lv. 1964:178; båxšĭ Tkha. Ldo 19; bagš ~ bagš Tkha. Mö 1974:282 // cf. Ord. bagši M 44b// Mo. baγsi.

BAGŠILA- Tkha. bagšilă-, bakšĭlă-, baxšilă-; // cf. Ord. bagšila- M 44b// Mo. baγsila-.

BAGTA- Tkha. bagtă- baxtă- baktă-; bagtă Dar. S 55; bagtă- Tkha. P 1931:165; 1951:167; 1955:99 // cf. Ord. bagta- M 44b// Mo. baγta-.

BAĞA Tkha. bağă; baga Tkha. P 1931:165, 1951: 167, Bo 60, Lv 1967:52, L 50; Va 51; bagă Dar. S 55 // cf. Ord. baga M 43b// Mo. baγa.

BAĞAČÚD ~ BAĞAČÚL Tkha. bağătšúd ~ bağătšúl; bagatšūd Tkha. P 1951:167; bagătšūt Tkha. P 1931: 165; bagatšūl Ökha. Vl 381; baγatšūl Tkha. MSh 39; bagatšu:l Tkha. Mö 1975:302; bagtsūl Dg. RT 1961:150 // cf. Ord. bagatšūt M 43b// Mo. baγačud, baγačul.

BAĞADA- Tkha. bağădă-; // cf. Ord. bagada- M 43b// Mo. baγada-.

BAĞALJÚR Tkha. bağăldzúr; bagaldzūr Tkha. P 1951:167; boγoldzūr Khot. MSh 49 // cf. Ord. bagal-džūr M 43b// Mo. baγalǰaγur.

BAĞANA Tkha. bağană; baγănă Dar. S 55 // cf. Ord. bagana M 43b// Mo. baγana.

BAĞAS- Tkha. bağăs-; bagas- Dkha. Va 1970:37 // Mo. baγas.

BAI- Tkha. baĕ-; baǐ-Tkha. P 1931:165, 1936:20, 1951:167, 1955:76, Str 23, Ldo 71, L 83; båĕ- Tkha. R 1903:4; Ökha. Vl 234; bäĕ- Dar. S 55; bā̆ Ökha. C 25 // cf. Ord. bä- M 58b// Mo. bayi-.

BAICA Tkha. båĕtsǎ; baetsǎ Tkha. P 1970:140 // Mo. baica.

BAICÁ- Tkha. baĕtsá-; // cf. Ord. bätsā- M 61a// Mo. bayìčaγa-.

BAIDAL Tkha. baĕdal; // cf. Ord. bädal M 59b// Mo. bayidal.

BAIDASA(N) Tkha. båĕdasǎ; bâĕtas Ökha. Vl 291 // cf. Ord. bädasu, bädas M 59b// Mo. bayidasun.

BAIĞÚL- Tkha. baĕğúl-; baigūl- Tkha. P 1931: 165, 1951:167 // cf. Ord. bägūl- M 60a// Mo. bayiγul-.

BAILDA- Tkha. bāĕldǎ-; // cf. Ord. bäldu- M 60a// Mo. bayildu-.

BAIRI Tkha. båĕrǎ(n); bāĕr(an) Tkha. Bo 60; båĕri Ökha. Vl 218 // cf. Ord. bär 60b// Mo. bayiri.

BAIRILA- Tkha. båĕrlǎ-, bąĕrǎlǎ-; // cf. Ord. bärla- M 60b// Mo. bayirla-.

BAIŊĞA Tkha. baĕŋğǎ; baiŋğa Tkha. L 83 // cf. Ord. bäŋgu M 60b// Mo. bayingγu.

BAIŠIŊ Tkha. båĕšiŋ; baišiŋ Tkha. P I95I:I67; baišin Tkha. L II3; baĕšiŋ Dg. RT I96I:I50; bāe-šiŋ Tkha. Bo. 39; båe:šĭaŋ Tkha. Ldo 58; båĕšĭ Ökha. Vl 29I // cf. Ord. bǟšiŋ M 60b// Mo. bayising.

BAL Tkha. bal; bal Tkha. P I95I:I67, Lv. I964: I84, I967:57; Ökha. Vl 342 // cf. Ord. bal M 46b// Mo. bal.

BALAG Tkha. balag; balag Tkha. P I95I:I67 //Mo. balaγ.

BALAI Tkha. balaĕ; balae Tkha. P I970:I55 // cf. Ord. balǟ M 47a// Mo. balai.

BALARXAI Tkha. balarxaĕ; // cf. Ord. balarxǟ M 47a// Mo. balarqai.

BALBA- Tkha. balba-; // cf. Ord. balba M 47b// Mo. balba.

BALČIR Tkha. baltšir∼baltšar; baltšir Ökha. Vl 364; baltšĭr Tkha. Tc I967:57; balčir Tkha. P I970:I66, L I2I; båltšĭr Dar. S 55 //Mo. balčir.

BALĞA- Tkha. balğă-∼balăğă-; balgă- Tkha. P I93I:I65; Dar. S 55 //Mo. balγu-.

BALĞASA(N) Tkha. balğasă; balgasa(n+) Tkha. P I95I:I67, I955:27; balgas Ökha. Vl I46 // cf. Ord. balgasu 48a// Mo. balγasun.

BALTA Tkha. baltă; baltă Tkha. P I93I:I65, I95I:I67, Lv I964:I84,I967:88 //Mo. balta.

BAMBAI Tkha. bambaĕ; bambā̈ Dar. S 55 // cf. Ord. bambā̈ M 49a// Mo. bambai.

BAMBAR Tkha. bambar; // cf. Ord. bambar M 49a// Mo. bambar.

BANDI Tkha. bǻndi; // cf. Ord. bandi M 49b// Mo. bandi.

BAŊŠI Tkha. båŋši̮; bånši Tkha. Lv 1964:184, 1967:87 // Mo. bansi.

BAXA Tkha. baxǎ; baxǎ Tkha. Lv 1967:52 // cf. Ord. baxa M 45b// Mo. bäqa.

BAR Tkha. bar; bar Tkha. P 1931:165, 1951:167, 1970:67; Ökha. Vl 41; Dar. S 55; dg RT 1961:151; barǎ Dg. Lde 26 // cf. Ord. bar M 50 // Mo. bars.

BARA- Tkha. barǎ-; bara- Tkha. P 1951:167; Dar. S 55 // cf. Ord. bara- M 50 // Mo. bara-.

BARAG Tkha. barag; barag Tkha. Tc 1967:246; barǎg Tkha. Str 50; barǎk Dar. S 55 // cf. Ord. baruk M 56b// Mo. baruγ.

BARAGDA- Tkha. barǎgdǎ-; // cf. Ord. baragda- M 51a// Mo. baraγda-.

BARÁ Tkha. bará; barā Tkha. P 1931:165, 1951:167, 1970:138; Ökha. Vl 231 // cf. Ord. barā M 50b// Mo. baraγa.

BARÁDA- Tkha. barádă-; // cf. Ord. barāda- M 50b// Mo. baraγada-.

BARÁLXA- Tkha. barálxă-; barālxa- Tkha. I95I: I67 // cf. Ord. barālxa- M 5Ia// Mo. baraγalqa-.

BARÁN Tkha. baráŋ; barāŋ Tkha. P I93I:I65, I95I: I67, Str 53, P I970:I47; barā Dar. S 55; // cf. Ord. barān M 5Ib// Mo. baraγan.

BARDA- Tkha. bardă- // cf. Ord. barda- M 5Ib// Mo. barda-.

BARDAM Tkha. bardam; bardăm Tkha. Lv I967:53 // cf. Ord. bardam M 52a// Mo. bardam.

BARDAMNA- Tkha. bardamna-; // cf. Ord. bardamna- M 52a// Mo. bardamna-.

BARI- Tkha. båriĭ-; båri- Tkha. P I93I:I65, I936: I6, I95I:I67, I955:26, Str 37, Lv I964:I76; b[i]år- Tkha. Lv I967:52, Mö I975:300, P I970:75, Ldo 2I, L I27; bår- Ökha. Be 280, Dar. S 55; bår- Dg. Lde 37 // cf. Ord. bari- M 53a// Mo. bari.

BARIÁ Tkha. båríĭá; båriā~båriā̈ Dar. CSh 64 // cf. Ord. bar[i]ā M 53b// Mo. bariya.

BARICA Tkha. båríĭtsă; bartsă Tkha. Mö I974:279 // Mo. bariča.

BARILAĞA Tkha. bårĭlağă; barilga Tkha. L I2I // cf. Ord. barilga M 54a// Mo. barilγa.

BARILDA- Tkha. bårĭldă-; barildă- Tkha. P 1931: 165, 1936:16 // cf. Ord. barilda- M 53b// Mo. barilda.

BARILDALĞA Tkha. bårĭldalgă, bårĭldălağă; // cf. Ord. barildülga M 54a// Mo. barildulγa.

BARIMTA Tkha. bårĭmtă; // cf. Ord. barimta M 54 a// Mo. barimta.

BARIMTALA- Tkha. bårĭmtală-; // cf. Ord. barimtala- M 54b// Mo. barimtala-.

BARIÚ Tkha. bariú; b[i]ārū Tkha. P 1955:41 // cf. Ord. bar[i]ū M 55a// Mo. bariγu.

BARIÚL Tkha. bariúl; barúl Dg. RT 1961:151 // cf. Ord. bar[i]ūl- M 55a// Mo. bariγul.

BARXIRA- Tkha. barxir-, baxĭr-; barxiră Tkha. P 1970:54; barxir- Tkha. P 1951.167 // cf. Ord. barkira M 55a// Mo. barkira-.

BARTÁ Tkha. bartá; // cf. Ord. bartā M 55a// Mo. bartaγan.

BARÚN Tkha. barún; barūn Dg. RT 1961:165; barūŋ Tkha. P 1931:165, 1936:12, 1951:167, Dar. S 55; barū Ökha. Vl 238 // cf. Ord. barūn M 56b// Mo. baraγun.

BASA Tkha. basă; basă Tkha. P 1931:165, 1951: 167, Lv 1964:184, 1967:52 // cf. Ord. basa M 57a// Mo. basa.

BATA Tkha. batǎ; batǎ Tkha. P I93I:I65, I95I: I67, Str 64, Lv I964:I84, P I970:I63; Ŏkha. Vl 4I2 // cf. Ord. batu M 57b// Mo. batu.

BATADXA- Tkha. batǎtgǎ-, batǎdxǎ-; batadxa- Tkha. P I93I:I65; batad^{q}xa- Tkha. C 25; batatxǎ- Ŏkha. MSh 4I // cf. Ord. batudxa- M 57 b// Mo. batudqa-.

BATALA- Tkha. batal-; batal- Tkha. P I93I:I65; batǎl- Tkha. P I970:I6I // cf. Ord. batula- M 57b// Mo. batula-.

BAYAČUD Tkha. bayǎtšúd; //cf. Ord. bayatšūt M 46b// Mo. bayačud.

BAYAǏI- Tkha. bayǎdži-, bayǐdžǐ-; bajadži- Tkha. P I93I:I65, I95I:I67 // cf. Ord. bäjadži- M 45b// Mo. bayaǰi-.

BAYALAG Tkha. bayǎlag, bayǎlǐg, bayǐlǐg; bajalig Ŏkha. Be // cf. Ord. bajalak M 46a// Mo. bayalig.

BAYAN Tkha. bayǎn, bayǐn; bajaŋ Tkha. P I93I: I65, I95I:I67; P I970:I62; bayǐŋ Tkha. Lv I967:54 // cf. Ord. bajan M 46a// Mo. bayan.

BAYAR Tkha. bayǎr, bayǐr; bayar Tkha. P I93I: I65, I95I:I67; bayǎr Ŏkha. Vl 36; Dar. S 55 // cf. Ord. bajar M 46a// Mo. bayar.

BAYARLA- Tkha. bayărlă-, bayărală-, bayĭrlă- bayirălă-; bayarla- Tkha. P I95I:I67; bayărlă- Tkha. P I970:I50 // cf. Ord. bajarla- M 46a// Mo bayarla-.

BAYAS- Tkha. bayăs-, bayĭs: bajăs- Ökha. Vl 360 // cf. Ord. bajas-, bajis- M 46b// Mo. bayas-

BAYASXALAŊ Tkha. bayăsxălaŋ; bajasxalaŋ Tkha. P I93I:I65, I95I:I67 // cf. Ord. bajasxulaŋ M 46b. Mo. bayasqulang.

BÁSA(N) Tkha. básă; bāsă Dar. S 55; bās Dg. RT I96I:I5I // cf. Ord. bās bāsu M 57a// Mo. baγasun.

BÁTAR Tkha. bátăr; bātăr Tkha. P I93I:I65, I95I:67, S 68, P I970:46; Dar. S 55; Ökha. Vl I94 bātăd Sar. Va 204 // cf. Ord. bātur M 57b// Mo. baγatur.

BÁWAĞAI Tkha. báwăğaĕ; bāwagai Tkha. P I95I: I67; bāwăgåĕ Ökha. Vl 246; bāwgai Tkha. P I93I: I65 //Mo. baγabaγai.

BÁWAR Tkha. báwar; bāwar Dg. RT I96I:I5I; Mo. baγabur

BEČI(N) Tkha. bitšĭ mitšĭ; bitšĭ Dg. Va I970: 92 // cf. Ord. metši M 463b// Mo. bečin.

BEDER- Tkha. beder-; bedĕr- Dar. S 55; bedĕr- Ökha. Vl I77; bedrex Khot. Va I970:92 // cf. Ord. bedere- 6Ib// Mo. bederi-, bedere-.

BEL Tkha. bel; bel Tkha. Lv 1967:52, P 1970: 38; bele Ri 147 // cf. Ord. bel M 63b// Mo. bel.

BELBESEN Tkha. belbĕsen, belewsen; // cf. Ord. belbesen M 63b// Mo. belbesün.

BELBESERE- Tkha. belbĕser-, belewser-; // cf. Ord. belbesere- M 63b// Mo. belbesüre-.

BELČÉR ~ BILČÉR Tkha. beltšér ~ biltšér; beltšēr Tkha. Tc 1967:246; Ökha. Vl 67; beltšĭe:r Tkha. Ldo 65; biltšēr Dkha. Va 67 // cf. Ord. beltšēr M 65a// Mo. belčiger.

BELČI- Tkha. beltšĭ-, biltšĭ-; // cf. Ord. bel-tši- M 65b// Mo. belči-.

BELČIR ~ BILČIR Tkha. beltšir ~ biltšir; beltšir Tkha. P 1931:166 // Mo. belčir.

BELED- Tkha. belĕd- beldĕ-; beled- Tkha. P 1931:165; Ri 103; belde- Tkha. P 1951:167 // cf. Ord. beled- M 63b// Mo. beled.

BELEDXEL Tkha. belĕdxel; beledxel Tkha. P 1951: 167; beltgĕl Dkha. Va 1967:6; beledkel Tkha. Ökha. Va 1970:41 // Mo. beledkel.

BELEG Tkha. beleg; beleg Tkha. P 1931:166; 1951:167; bėlĕk Ökha. Vl 326 // cf. Ord. belik M 64b// Mo. beleg.

BELEGLE- Tkha. beleglĕ-, belegĕlĕ-; // cf. Ord. beligle- M 64b// Mo. belegle-.

BELEN Tkha. belen; belěŋ Tkha. P 1931:166, 1955:45; // cf. Ord. belen M 64a// Mo. belen.

BELGEDE- Tkha. belegdě-; // cf. Ord. belgede- M 64a// Mo. belgede-

BELXŰSE Tkha. belxűs; belxūs Tkha. Lv 1967:94; Dg. RT 1961:151, belxűse Ri 160 // cf. Ord. bel^k-xūs M 65a// Mo. belkegüsün.

BELTERGE ~ BELTEREG Tkha. beltěreg; beltereg Tkha. P 1951:167 //Mo. belterge.

BEXE Tkha. bexě; bexe Tkha. L 43 // cf. Ord. be^{k}xe M 63a// Mo. beke.

BEXELE- ~ BEXILE- Tkha. bexilě-, bexelě-; // cf. Ord. be^{k}xele- M 63a// Mo. bekile-.

BERGEN Tkha. bergen; berigen Dg. RT 1961:151; bergěŋ Tkha. P 1955:153 // cf. Ord. bergen M 66b// Mo. bergen.

BERI ~ BERE Tkha. berě ~ berě; bėrě Tkha. P 1955: 46; bėr Dg. RT 1961:151 // cf. Ord. bere M 66a// Mo. beri.

BERXE Tkha. berxě; berxě Tkha. Lv 1967:52; bėrxě Tkha. P 1955:145; ber^{k}xě Khaŏ C 224 //cf. Ord. ber^{k}xe M 66b// Mo. berke.

BERXIŠE- Tkha. berxiše-, berxěše-; // cf. Ord. ber^{k}xešā- M 67a// Mo. berkesiye-.

BERSE Tkha. bersĕ; bersĕ Ökha. Vl 307 // cf. Ord. berse M 67a// Mo. bers.

BERTEGČIN Tkha. bertegtšin ~bertektšin; bertĕgtšĭ Ökha. Vl I35 //Mo. bertegčin.

BESEREG Tkha. besĕreg // cf. Ord. beserek M 67b// Mo. besereg.

BÉRE- Tkha. bér-; // cf. Ord. bēre- M 66a// Mo. begere-.

BÉREG Tkha. bereg; bērĕk Ökha. Vl 2II; bērxī Dar. CSh 37 //Mo. begereg.

BI Tkha. bi:; bi Tkha. P I98I:I66, I936:I6, I95I:I68, I970:I64, L 37; Dg. RT I96I:I5I; bī Dar. S 55; bi: Tkha. Ldo 43 // cf. Ord. bı M 67b// Mo. bi.

BICAXAN Tkha. b^i ăcăxaŋ ; biatsăxăŋ Tkha. Ldo I9; bitsxă Ökha. Be 290;bitšăxă Ökha. Vl I78; bitšigăn Dar. S 55;, // cf. Ord. bitšaxan M 7Ib// Mo. bičiqan.

BIČI- Tkha. bitšĭ-; bitši- Tkha. P I93I:I65, I95I:I68; Ökha. Vl 234; b'itši- Dar. S 55 // cf. Ord. bitši- M 7Ib// Mo. biči-.

BIČIÉČI ~ BIČÉČI Tkha. bitsétšĭ; bičiēči Tkha. L 90; bitšētšĭ Tkha. P I93I:I66 // cf. Ord. bitšētši M 7Ib// Mo. bičigeči.

BIČIG Tkha. bitšig~bitšik; bitšig Tkha. P I95I: I68, Bo. 39; bičig Tkha. L 90; bitšǐg Tkha. Ldo. I9; bitšik Tkha. P I93I:I66; Ökha. Vl 423; Dar. S 55; bitšǐk Tkha. P I955:35, Str 50 // cf. Ord. bitšik M 7Ib// Mo. bičig.

BIČIMEL Tkha. bitšǐmel; bitšimel Tkha. P I93I: I66 // cf. Ord. bitšimel M 7Ib// Mo. bičimel.

BIDA ~BIDE Tkha. bidǎ~bidě; bidǎ Tkha. P I93I: I66, I936:I6; b[i]ada Tkha. P I95I:I67; b[i]ådǎ Tkha. P I955:39; b[i]åd Tkha. C I967:27; bidě Tkha. P I95I: I67; Dar. S 55; b[i]äd Dg. RT. I960:7; bid Ökha. Vl I32 //Mo. bide.

BILDÚČI Tkha. bildútšǐ~b[i]åldútšǐ; // cf. Ord. bildūtši M 69a// Mo. bilduuči.

BILDÚČILA- Tkha. bildútšilǎ-, b[i]åldútšǐlǎ-; // cf. Ord. bildūtšila- M 69a// Mo. bilduučila-.

BILIG Tkha. bilig; bilǐk Ökha. Vl I26; bilig Sar. Va 206; bileg Dg. Va I970:92 //cf. Ord. belik M 65a// Mo. bilig.

BILJEG~BELJEG Tkha. bildzeg~beldzeg; bildžig Tkha. Va 42; Dg. RT I960:I0; Dkha. Va 67; bildzeg Dkha. Va 92 // cf. Ord. beledžik M 64a// Mo. biličeg, bilüčüg, belüčüg.

BILJÚXAI Tkha. bildzúxåě~b[i]åldzúxåě; bildzūxåě Ökha. Vl I78; bildzūxǟ Dar. CSh 36; b[i]åldzūxǟē Tkha. C 25; buldžūxåě Sar. Va 202; buldžūrxǟ Dar. S 55 //cf. Ord. bildžūxǟ M 69a// Mo. bilǰuuqai.

BILÚ Tkha. bilú~b^{i}ålú; b^{i}ålū Vl 204 //Mo. bilaγu.

BILŰ Tkha. bilű; bilū Tkha. R 1902:21, P 1955: 42; 1970:159; Ökha. Vl 178, C 26;Dar. S 55, CSh 37; bůlū Ökha. Va 1970:58; Dar. Tt 203 // cf. Ord. bilū M 70a// Mo. bilegü.

BILŰDE- Tkha. bilűde-; // cf. Ord. bilūde- M 70a// Mo. bilegüde-.

BIRA ~B^{i}ARA Tkha. b^{j}årǎ; birǎ Ökha. Va 1970:57; ɓiår Tkha. Ldo 19; b^{i}är Dg. RT 1960:7, 1961:151 // cf. Ord. bira M 70a// Mo. bira.

BIRÚ ~ B^{i}ARÚ Tkha. b^{j}arú; biru Dkha. Va 1967:5; b^{i}irū Dar. S 55; Ökha. Vl 170; b^{i}årū Ökha. Vl 170; Dkha. C 25 ; Va 1967:5; biärū Dg. RT 1960:7, 1961:151; bůrū Ökha. C 224 // cf. Ord. birū M 70a// Mo. biraγu.

BISILAG~ B^{i}ASALAG Tkha. b^{j}åslag; bislag Tkha. P 1951:168; bislǎg Tkha. Lv 1967:52; bislǎk Ökha. Vl 145; b^{i}åslǎg Tkha. Lv 1967:52; bislěg Dar. S 55; bušlag Dg. RT 1961:152 // cf. Ord. bušalak M 100a// Mo. bisilag.

BISILĞA- ~ B^{J}ASALGA- Tkha. bisalǧǎ-, b^{j}asalǧǎ-; bisǎlgǎ- Ökha. Vl 173; bašilγǎ- Sar. Va 200 // cf. Ord. bisalga- M 70b// Mo. bisilγa-.

BIŠIRE- Tkha. bišir-; bišir- Tkha. P 1955:125 // cf. Ord. bišire- M 70b// Mo. bisire-.

BIŠIREL Tkha. bišïrel; //cf. Ord. bišịrel M 70b// Mo. bisirel.

BITEGÍ Tkha. bitegí; bitegī Tkha. P 1951:168, 1970:159; bitĕgī Ökha. Vl 234; Tkha. P 1936:19; bitegā̄ Tkha. R 1903:4; Dar. S 55 //cf. Ord. bitī M 71a// Mo. bitegei.

BITǗ Tkha. bitǘ; bitū̊ Tkha. Lv 1967:25; Ökha. Vl 178; bitü: Tkha. Ldo 92; bit^eǖ Dar. CSh 37; bůtǖ Ökha.Be 284,C 140;bütǖ Dar. Tt 203, CSh 49; Ökha. Va 1970:58 //cf. Ord. bitū̊ M 70a// Mo. bitegü.

BITǗLE- Tkha. bitǘlĕ- M 71a// Mo. bitegüle-.

BITǗRE- Tkha. bitǘr-; //cf. Ord. bitǖr- M 71b// Mo. bitegüre-.

BIYE Tkha. biyĕ; beyĕ Dar. S 55; Tkha. Va 57; biye Tkha. P 1931:166, 1955:47, biyĕ Tkha. Ldo 60, L 64; Ökha. Vl 261, bī Dg. RT 1961:151 //cf. Ord. beje M 63a// Mo. beye.

BIYEDE- Tkha. biyĕlĕ-; //cf. Ord. bejele- M 63a// Mo. beyele-.

BÍ Tkha. bí-; bī Tkha. P 1951:167, L 83; Ökha. Vl 174; Dar. S 55; Dg. RT 1961:151 //cf. Ord. bī M 67b// Mo. bui.

BODI Tkha. bod^iĭ; bodi Tkha. Lv 1967:51, Tc 1970:144; bŏd^iī Tkha. Ldo 72; bodŏ Tkha. Tc 1970:44 //cf. Ord. bodi M 72a// Mo. bodi, bodhi.

BODO Tkha. bodŏ; bodă Tkha. P 1936:8; bodo Dg. RT 1961:151; bodŏ Tkha. 1931:166, Tc 1970:144; bod Tkha. Tc 1970:144 // cf. Ord. bodo M 72b// Mo. boda.

BODO- Tkha. bodŏ-; bodă- Tkha. P 1936:8; bodă- Tkha. R 1903:18; bodŏ- Tkha. P 1931:166, 1951:168 // cf. Ord. bodo- M 72a// Mo. bodu-.

BODOL Tkha. bodol; // cf. Ord. bodol M 73a// Mo. bodul.

BODOLĠO Tkha. bodolgŏ ~ bodlogŏ; bodălgă Tkha. P 1936:20 // cf. Ord. bodolgo M 73a// Mo. bodulγa.

BOGCA Tkha. bogtsŏ ~ boxtsŏ ~ boktsŏ; boxtsă Tkha. Lv 1967:88 // cf. Ord. bogtso M 74b// Mo. boγča.

BOGTOS Tkha. boxtos ~ boktos; bogtas Dg. RT 1961:151 // cf. Ord. bogto- M 74b// Mo. boγtu.

BOGONI ~ BOGINI Tkha. bogĭnŏ; bogni Ŏkha. Vl 236; bo̥gon Tkha. Tc 1970:148 // cf. Ord. bogoni M 74a// Mo. boγoni.

BOIǰI- Tkha. boĕdžĭ-; // cf. Ord. bȯödži- M 80a// Mo. boyiǰi-.

BOIǰIÚLA- Tkha. boĕdž^iúl-; //cf. Ord. bȯödžūl- M 80a// Mo. boyiǰiγula-.

BOL- Tkha. bol-; bol- Tkha. R I903:II, I9
I66, I936:8, I95I:I68, I955:59, Str 27, Ldo 2
Dar. CSh 36 //cf. Ord. bol- M 75a// Mo. bol-.

BOLBOSON Tkha. bolbŏson ~ bolowson; // cf. O
bolboson M 76b// Mo. bölbasun.

BOLBOSORO- Tkha. bolbŏsor- ~ bolowsor-; // cf
Ord. bolbosor- M 76b// Mo. bolbasura-.

BOLBOSOROL Tkha. bolbŏsŏrol ~ bolowsŏrol; bol
băsărăl Tkha. P I936:I3 //Mo. bolbasural.

BOLǦÓMǰI Tkha. bolğómdžĭ; // cf. Ord. bolgōmd
M 77b// Mo. bolγumǰi.

BOLǦÓMǰIL- Tkha. bolğómdžil-; // cf. Ord. bolg
džilo- M 77b// Mo. bolγumǰila-.

BOLI- Tkha. bolĭ-; boli- Tkha. P I95I:I68 //Mo.
boli-.

BOLJO- Tkha. boldzŏ-; boldzo- Tkha. P I93I:I66,
I95I:I68 // cf. Ord. boldzo- M 77a// Mo. bolǰu-.

BOLJÓ Tkha. boldzó; boldzō Ökha. Vl 2I9 // cf.
Ord. boldžō M 77a// Mo. bolǰuγa(n).

BOLOD Tkha. bolŏd ~ boldŏ; bolŏt Tkha. P I93I:
I66; bolăt Tkha. P I955:I09 // cf. Ord. bolot M
78b// Mo. bolud.

BOLOR Tkha. bolor // cf. Ord. bolor M 78b// Mo.
bolur.

BOLXI Tkha. boĺxĭ; bol^{k}xi Ökha. MSh 4I //cf. Ord. bol^{k}xi M 78a// Mo. bolki.

BOXIR Tkha. boxĭr; boxĭr Tkha. P I955:I38 //cf. Ord. bo^{k}xir M 75a// Mo. bokir.

BORCO Tkha. bortsŏ; //cf. Ord. bortso M 8Ib// Mo. borča.

BORDO- Tkha. bordŏ-; //cf. Ord. bordo- M 80b// Mo. bordu-.

BORDÓ(N) Tkha. bordó; //cf. Ord. bordō M 80b// Mo. borduγa.

BORO Tkha. borŏ; boro Dg. RT I96I:I5I; borŏ Tkha. P I93I:I66, I95I:I68; Dar. S 55; boră Tkha. P I936:2I, I955:99; bor Dg. RT I96I:I5I //cf. Ord. boro M 80b// Mo. boru.

BORÓ Tkha. boró; borō(n) Tkha. P I95I:I68; borō Tkha. P I93I:I66, S 63; Dg. RT I96I:I5I; borā Dar. S 55; boroā Dar. CSh 64 //cf. Ord. borōn M 8Ia// Mo. boruγa(n).

BORTOĞO Tkha. bortoğŏ; bortŏγ Sar. Va I964:207 // Mo. bortuγu.

BORWI Tkha. borwĭ ~ borĭw; borwi Dg. RT I96I:52; bóribĕ Dar. S 55; borĭow Tkha. Ldo 22; borū Dg. RT I960:II //cf. Ord. borwi M 8Ib// Mo. borbi.

BOS- Tkha. bos-; bosŏ- Tkha. Ldo 26; bos- Tkha. R 1903:4, P 1931:166, 1951:168 1955:121, 1970: 150; Dar. S 55; Dg. RT 1961:152 // cf. Ord. bos- M 82a// Mo. bos-.

BOSLOĞO Tkha. boslogŏ; // cf. Ord. bosolgo M 82b// Mo. bosulγa.

BOSOĞO(N) Tkha. bosogŏ; bosŏgŏ Tkha. P 1931:166; bosŏg Ŏkha. Vl 227, bošog Dg. RT 1961:151 // cf. Ord. bosogo M 83a// Mo. bosuγa.

BOTI Tkha. botĭ; boti Tkha. L 71; botĭ Tkha. Lv 1967:77, Ldo 92; bȯt Tkha. Mö 1975:275 // cf. Ord. boti M 83b// Mo. boti.

BOTOĞO(N) Tkha. botogŏ; botogo(n) Tkha. P 1951: 168; botog Dg. RT 1961:152; butăga Tkha. C 25 // cf. Ord. botogo M 83b// Mo. botuγa, botuγu(n).

BÓ- Tkha. bó-; bō- P 1951:168; Ŏkha. Vl 126; Dg. 1961:151 // cf. Ord. bō- M 72a// Mo. boγu-.

BÓDOL Tkha. bódol; bōdol Tkha. P 1951:168; bō-dŏl Tkha. P 1936:8; // Mo. boγudal.

BÓL Tkha. ból; bōl Tkha. P 1931:166, 1936:8, 1951:168, S 77; Ŏkha. Vl 314 // cf. Ord. bōl M 76b// Mo. boγul.

BÓLČILO- Tkha. bóltšil-, bóltšŏl-; bōltšŏl- Tkha. Tc 1969:248 // cf. Ord. bōltšilo- M 78b// Mo. boγulčila-.

BÓLTO Tkha. bóltǒ; bōlt Dg. RT 1961:131 // cf. Ord. bōlto M 78b// Mo. boγulta.

BÓMTA Tkha. bómtǒ; // cf. Ord. bōmto M 79a// Mo. boγumta.

BÓWO Tkha. bów; bōbǒ Tkha. L 37; bōwǒ Tkha. 1931:166 // Mo. boubu.

BÖGLÖ- Tkha. böglö̆-~bögöl-; böglö- Tkha. P 1951:168; bȯglȯ̌ Dar. S 55; bȯglŭ- Tkha. P 1931: 166 // cf. Ord. böglö- M 84b// Mo. bögle-.

BÖGÖJI Tkha. bögö̆džǐ ; bȯgdžǐ Tkha. Lv 1967: 88; bȯgedžě Dar. S 55; bȯgdž Dg. RT 1960:10, 1961: 152 // cf. Ord. bögödži M 84b// Mo. bögeǰi.

BÖGÖTÖR Tkha. bȯgȯ̌tȯr~bȯxȯ̌tȯ̌r; // cf. Ord. bö-götör M 85a// Mo. bögütür.

BÖGSÖ(N) Tkha. böxsö̆; bögsö P 1951:168; bȯgs Dg. RT 1961:152 // cf. Ord. bögsö M 85a// Mo. bög-se.

BÖLÖG Tkha. bůlěg; bȯlůk Ökha. Vl 170; bülüge Tkha. P 1970:164 // cf. Ord. bölök M 87a// Mo. bö-lüg.

BÖMBÖG Tkha. bȯmbȯg; bömbög Tkha. Ldo 60; böm-büg Ökha. Vl 228 // cf. Ord. bömbök M 87a// Mo. bömbüge.

BÖMBÖRCÖG Tkha. bömbörtsög; // cf. Ord. bömbör-tsök M 87b// Mo. bömbürčeg.

BŐXÍ- Tkha. bȯxí-; // cf. Ord. bö^{k}xī M 85b// Mo. bököyi-.

BŐXŐ Tkha. bȯxǒ; böxǒ Tkha. P 1951:168; L II; bȯxĕ Dar. S 55; bȯxǔ Tkha. P 1931:166 // cf. Ord. bö^{k}xö M 85b// Mo. böke.

BŐXŐLJŐ- Tkha. bȯxǒldzǒ-; // cf. Ord. bö^{k}xöldži- M 86a// Mo. bökülǰe.

BÖS Tkha. bȯs ~ bůs; bös Tkha. P 1951:168, 1970: 35; bös Őkha. Va 1970:27 // cf. Ord. bös 88b// Mo. bös.

BŐ Tkha. bő; bȫ Tkha. P 1951:168, 1955:73; Dar. S 55; bō Ökha. Vl 195 // cf. Ord. bȫ M 84a// Mo. böge.

BŐLJI- Tkha. bőldžĭ-; bȫldži- Tkha. P 1951:168 // cf. Ord. bȫldži- M 86b// Mo. bögelǰi-.

BŐLŐ- Tkha. ből-; bȫl- Tkha. P 1931:166, 1951: 168 // cf. Ord. bȫlö- M 86b// Mo. bögele-.

BŐN Tkha. bőŋ; bȫŋ Tkha. P 1951:168 //Mo. bögen.

BŐRŐ Tkha. bőrǒ; bȫrĕ Dar. S 55; bȫrö Tkha. P 1951:168; bȫrǒ Ökha. Vl 195; bȫr Tkha. P 1955:72; bō̄r Tkha. P 1931:166 // cf. Ord. bȫrö M 88a// Mo. bögere.

BŐRŐŊXÍ Tkha. bőrǒŋxí; bȫröŋxī Tkha. P 1951: 168; bö:röŋxi: Tkha. Ldo 48; bȫreŋxē Dar. S 55 // cf. Ord. bȫröŋ^{k}xī M 88b// Mo. bögerengküi.

BŐSŐ Tkha. bőső Tkha; bösĕ Dar. S 55; bösö(n) Tkha. P I95I:I68; bȫs Ökha. Vl 230 // cf. Ord. bȫsů M 88b// Mo. bögesün.

BUCA- Tkha. butsă-; butsa- Tkha. P I93I:I66, I95I:I69; Dg. RT I96I:I52; bucă- Tkha. P I970:I50, L I07 // cf. Ord. butsa- M I00b// Mo. buča-.

BUCALA- Tkha. butsal-; // cf. Ord. butsal- M I00b// Mo. bučal-.

BUDA- Tkha. budă-; buda- Tkha. P I95I:I68, budu- Tkha. P I93I:I66 // cf. Ord. budu- M 90a// Mo. budu-.

BUDAG Tkha. budăg ~ budăk; budag Tkha. P I95I:I68 // cf. Ord. buduk M 90a// Mo. buduγ.

BUDAŊ Tkha. budăŋ; budaŋ(ŋ) Tkha. P I95I:I68; I970:I57 // cf. Ord. budaŋ M 89b// Mo. budang.

BUDÁ Tkha. budá; budā Tkha. P I95I:I68; Dar. S 55 // cf. Ord. budā M 89a// Mo. budaγan.

BUDÁLAĞA Tkha. budálğa, budálăğa; // cf. Ord. budālga M 89b// Mo. budaγalγa.

BUDIL- Tkha. budil-; // cf. Ord. buduli- M 90a// Mo. buduli-.

BUDILIÁN Tkha. budilián; // cf. Ord. budulⁱān M 90b// Mo. buduliyan.

BUĞA Tkha. buğă; buga Tkha. P 195I:I68; buγă Tkha. P 193I I66 //cf. Ord. bugu M 9Ib// Mo. buγu.

BUĞALAG Tkha. buğălag; bugălăg Dg. RT 1960:26; buglag Dg. RT 196I:I52 //Mo. buγulaγ.

BUĞUI Tkha. buğuě; //cf. Ord. bugū M 9Ib// Mo. buγui

BUĞUIWČI Tkha. buğuiwtšĭ ~ buğíwtšĭ; bugūbtši Ŏkha. Vl 297; bogōwtš Dar. Va 1970:92 //cf. Ord. bugubtšĭ M 91b// Mo. buγubči, baγuyibči.

BUILA- Tkha. buělă-; //cf. Ord. buila- M 92b// Mo. buyila-.

BUÍLA Tkha. būělă; būí Ŏkha. Be 290 //cf. Ord. būli, buila M 95a// Mo. buila.

BUǰIĞINA- Tkha. budžigĭnă-; //cf. Ord. budžigi-na- M 90b// Mo. bujigina-.

BUǰIGIR Tkha budžĭgĭr ~ budžigar; budžigir P I95I:I68; budžĭgăr Ŏkha //cf. Ord. budžigir M 9Ia// Mo. bujigir.

BUǰAĞAI Tkha. budzăğaě; budzăgăě Tkha. P I93I: I6;budzăgăe Ŏkha Vl 288;budzăγă Tkha.Lv 1967:93 // Mo. bujaγai.

BUǰAR Tkha. budzar; budzar Tkha. P I95I:I68; Dar. S :5, budzăr Dar CSh 64 //cf. Ord. budzar M 90b// Mo. bujar.

BUJARLA- Tkha. budzárlă-, budzarălă-; // cf. Ord. budzarla- M 90b// Mo. bujarla-

BULA- Tkha. bulă-; bula- Tkha. P 1951:168; // cf. Ord. bula- M 93a// Mo. bula-

BULAG Tkha. bulăg~bulăk; bulag Tkha. P 1951: 168; bulăk Tkha. R 1902:34, P 1955:99; Dar. S 55; bulŭk Tkha. P 1931:166; Ökha. Vl 326 // cf. Ord. bulak M 93b// Mo. bulaγ.

BULAĞA Tkha. bulăğă(n); bulaga(n) Tkha. P 1951: 168; bulagăŋ Dar. S 55 // cf. Ord. bulaga M 93b// Mo. bulaγan.

BULAŊ Tkha. bulăŋ ; bulăŋ Tkha. P 1936:14, Tc 1909:250; Dar. S 55 // cf. Ord. buluŋ M 96b// Mo. bulung.

BULAŠI Tkha. bulăšĭ; bulăšĭ Tkha. Ldo 10 // cf. Ord. bulaši M 94a// Mo. bulasi.

BULČIŊ Tkha. bul^{ĭ}tšiŋ ; bultšiŋ Tkha. P 1931: 166; bultši Ökha. Vl 363; Sar. Va 208; bultšaŋ Tkha. Tc 1969:251 // cf. Ord. bultšiŋ, bultšaŋ M 96b// Mo. bulčing.

BULČIRXAI Tkha. bul^{i}tširxaĕ; bultširxaē Dg. RT 1960:10 // cf. Ord. bultšarxä M 96b// Mo. bulčirqai

BULGI- Tkha. bul^{i}gĭ-; bulgi- Tkha. P 1931:166 // Mo. bulgi-

BULIĞÁR Tkha. bul[i]ğár; bulgār Dkha. Vl 243 //cf. Ord. bulagär M 93b// Mo. buliγar.

BULTA- Tkha. bultǎ-; //cf. Ord. bulta- M 95b// Mo. bulta-.

BULÚ Tkha. bulú; bulū Tkha. P 1931:166; Ökha. Vl 204 //cf. Ord. bulu M 96b// Mo. bulu.

BUŊXAN Tkha. buŋxǎŋ; buŋ[q]xǎŋ Tkha. Lv 1967:87 //cf. Ord. buŋxan M 97a// Mo. bungqang.

BUXA ~ BUXU Tkha. buxǎ; buxa Tkha. P 1951:168; buxǎ Tkha. P 1931:166; buxǔ Tkha. L 43 //cf. Ord. buxa M 91b// Mo. buqa.

BURANTAG Tkha. buraŋtag ~ burantak; buruntag Dg. RT 1961:152 //cf. Ord. buruntuk M 99a// Mo. buruntuγ.

BURĞASA(N) Tkha. burğasǎ; burgāsǎŋ Dar. S 55; burγǎs Tkha. Lv 1967:97; burgǎs Dg. RT 1960:28, 1961:152; burgās Ökha. Vl 247; burā KhaÖ. C Sar. Va 207 //cf. Ord. burgasu M 98b// Mo. burγasun.

BURIÁD ~ BURIYÁD Tkha. buríád; búrāt Tkha. P 1931:166; Ökha. Vl 203 //cf. Ord. burāt M 97b// Mo. buriyad.

BURXAN Tkha. burxǎŋ; burxaŋ (n) Tkha. P 1931: 166, 1951:168, 1955:33 //cf. Ord. burxan M 98b// Mo. burqan.

BURÚ Tkha. burú; burū Tkha. P 1931:166, 1955: 63; Dar. S 55 // cf. Ord. burū M 99a// Mo. buruγu.

BUSXA- Tkha. busxǎ-; busga- Tkha. P 1931:166; busxǎ- Tkha. MSh 41 // cf. Ord. busxu- M 99b// Mo. busqu-.

BUŠIÚ Tkha. bušú; bušū Tkha. P 1931:166; Ökha. Vl 180 // cf. Ord. bušū M 100a// Mo. busiγu.

BUTA(N) Tkha. butǎ; butǎ Tkha. P 1931:166, 1955:105 // cf. Ord. buta M 100a// Mo. buta.

BUTAL- Tkha. butǎl-; butǎl- Tkha. P 1931:166 // Mo. butala-.

BUTARA- Tkha. butar-; // cf. Ord. butara- M 100 a// Mo. butara-.

BUTARXAI Tkha. butǎrxaĕ; // cf. Ord. butarxǟ M 100b// Mo. butarqai.

BUYAN Tkha. buyǎn; buyǎn Tkha. R 1903:6; Dar. Tt 201 // cf. Ord. bujan M 92b// Mo. buyan.

BÚ Tkha. bú; bū Tkha. P 1951:169, L 37; Ökha. Vl 258, Dar. S 55; bō Dar Tt 20 // cf. Ord. bū M 88b// Mo. buu.

BÚ- Tkha. bú-; bū- Tkha. P 1931:166, 1951:169; Ökha. Vl 278; Dar. S 55 // cf. Ord. bū- M 89a// Mo. baγu-.

BUCA Tkha. bútsǎ; // cf. Ord. būtsa M 100b// Mo. bayuča.

BÚDA- Tkha. búdǎ-; būda- Tkha. P 1931:166, 1951: 169 // cf. Ord. būda- M 89a// Mo. buuda-.

BÚDAI Tkha. búdaě; būdǟ Tkha. P 1951:169, būdaē Tkha. P 1955:63 // cf. Ord. būdǟ M 90a// Mo. bayudai.

BÚDAL Tkha. búdal; // cf. Ord. būdal M 89b// Mo. bayudal.

BÚRA Tkha. búrǎ; būra Tkha. P 1931:166, 1951: 169, 1955:63; Ökha. Vl 115; būr Dar. S 79 // cf. Ord. būra M 97a// Mo. buyura.

BÚRAI Tkha. búraě; būrǟ Dar. S 55 // cf. Ord. būrǟ M 97b// Mo. bayurai.

BÚRAL Tkha. búrǎl; būral Tkha. P 1951:169; búral, būrul Tkha. L 121; būrǎl Dar S 55 // cf. Ord. būral (būrul) M 97b// Mo. buyural.

BÚRI Tkha. búrǐ ~ búěr; būrǐ Ökha. Vl 278; būr Dg.RT 1961:152; būrǐ Tkha. Lv 1967:46; būr Khaŏ. C 224; buěr Tkha. Tc 1969:149; bū[1]rǐ Dkha. Va 1970: 57 // Mo. bayuri.

BÚRCAĞ Tkha. búrtsag ~ búrtsak; būrtsag Tkha. P 1951:169, 1955:99 // cf. Ord. burtsak M 98b// Mo. burčay.

BÜDER Tkha. bůder-; //cf. Ord. bůdůre- M IOI b// Mo. büdüre-.

BÜDÜLEG Tkha. bůdűleg; //cf. Ord. bůdūlek M IOIb// Mo. büdügülig.

BÜDÜN Tkha. bůdűŋ ; bůdūŋ Tkha. P 1955:63 //cf. Ord. bůdūn M I6Ib// Mo. büdügün.

BÜGČIM Tkha. bůktšim ~ bůxtšĭm; bůgtšim Dg. RT 1960:28, 196I:IO //Mo. bügčim.

BÜGÜDE Tkha. bůgůdě ~ bůgědě; bůgůdě Tkha. P 193I:166; bügůdě Tkha. L 109; bügede Tkha. P 1936: 13, 1951:168; bůgědě Tkha. P 1955:153, 1970:161; bůgědě Tkha. Ldo 60; bůgdě Tkha. Lv 1967:92, Dar. S 56 // cf. Ord. bůgůde M IO2b// Mo. bügüde.

BÜLIÉN Tkha. bůlén; bůlēŋ Tkha. P 1955:15' //cf. Ord. bůlēn M IO2b// Mo. buliyen.

BÜLÜR Tkha. bůlűr; bülūr Dar. Tt 1966:202 //cf. Ord. bůlūr M IO3a// Mo. bülegür, büligür.

BÜXÜ ~ BÜXE Tkha. bůxǔ~bůxě; büxü Tkha. L 5I; bůxǔ Tkha. P 193I:167; büxě Tkha. P 1936:19, 1951: 169, 1970:139 //Mo. bükü.

BÜXÜL Tkha. bůxǔl ~ bůxěl; bůxel Tkha. P 1955: 145 //cf. Ord. bů^{k}xůl, bů^{k}xůle, bů^{k}xůli M IO2b// Mo. büküli.

BÜRÉ Tkha. bůré; bůr^{j}ē Ökha. Vl 202 // cf. Ord. bůrē M I03b// Mo. büriye.

BÜRGED Tkha. bůrged; // cf. Ord. bůrgůt M I04a// Mo. bürgüd.

BÜRI Tkha. bůrǐ; büri Tkha. P I93I:I67, I95I: I68; birĕ Dar. S 55 // cf. Ord. bůri M I04a// Mo. büri.

BÜRIN Tkha. bůrǐn ~ bůrĕn; büriŋ Tkha. P I95I: I69; bůren Tkha. Tc I969:252; bůrin Tkha. P I93I: I67 // cf. Ord. bürin M I05a// Mo. bürin.

BÜRIÉSE ~ BÜRÉS Tkha. bůrés; bürēse(n) Tkha. P I95I:I68 // cf. Ord. bůrēsů M I04a// Mo. büriyesün.

BÜRXE- Tkha. bůrxĕ-; bůrxů- Ökha. Vl I66; bürxĕ- Tkha. P I970:I60 // cf. Ord. bürxü- M I05b// Mo. bürkü-.

BÜRXEG Tkha. bůrxĕg; bůrxeg Tkha. Tc I969:250; bůrxĕk Dar. S 56; bürxeg Tkha. Ldo 69 // cf. Ord. bůr^{k}xůk M I05b// Mo. bürküg.

BÜSE Tkha. bůsĕ; büse Tkha. P I95I:I69; büs Tkha. P I955:49; büs Tkha. P I93I:I67, I955:5I; bôs Dkha. C 26 // cf. Ord. büse M I06b// Mo. büse.

BÜSELE- Tkha. bůsĕl-; bůsle- Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. bůsele- M I06b// Mo. büsele-.

BÜSELŰR Tkha. bůsělűr; bůslűr Dg. RT 1961:53 // cf. Ord. bůselūr M 106b// Mo. büselegür.

BÜTE- Tkha. bůtě-; büte- Tkha. P 1951:169 // cf. Ord. büte- M 107a// Mo. büte-.

BÜTEN ~ BÜTÜN Tkha. bůtěn; bütěŋ Tkha. Bo 60 // cf. Ord. bůtůn M 108a// Mo. bütün.

BÜTÉ- Tkha. bůté-; bütē- Tkha. P 1931:167, 1951: 168, 1970:154; Ökha. Vl 202 // cf. Ord. bůtē- M 107a// Mo. bütüge-.

BŰ Tkha. bű; büü, bǖ Tkha. L 37 // cf. Ord. bū M 88b// Mo. buu.

C

CABČI- Tkha. tsåbtšĭ-, tsåftšĭ-, tšåwtši-, tšabtši- Tkha. P 1931:179, 1951:186 // cf. Ord. džabtši- M 177b// Mo. čabči-.

CABČIM Tkha. tsawtšim; tšabtšĭm Sar. Va 1964: 202 //Mo. čabčima.

CACA- Tkha. tsatsǎ-; tsatsǎ- Tkha. Lv 1967:78; dzatsa- Dg. RT 1960:17; tsats- Tkha. Gt 1982:127 // cf. Ord. džatšu- M 190a// Mo. čaču-, saču-.

CACAG Tkha. tsatsag; tsatsak Ökha. Vl 407; dzatsǎg Tkha. MSh 39; dzatsåg Dg. Lde 34; tsatsǎγ Tkha. S 96; cacǎg Tkha. P 1970:33; tsatsǎg Tkha. Gt 1982:127; Dkha. Va 1967:10 // cf. Ord. džatšuk M 190a// Mo. čačuγ, sačuγ.

CACAL Tkha. tsatsal; tsatsal Tkha. Tc 1969:148; dzatsal Ökha. C 176; tsatsăl Sar. Va 1967:10 // cf. Ord. džatsuli M 190a// Mo. čačuli, sačuli.

CACARAG Tkha. tsatsarag; satsrag Tkha. Mö 1975: 277; dzatsrăg Dkha. Va 1967:7 // Mo. čačuraγ.

CACARAL Tkha. tsatsăral // Mo. sačural.

CACÚ Tkha. ts^jåtsú; dzatsú Ökha. C 176 // Mo. čičau, sačaγu.

CADA- Tkha. tsadă-; tsadă- Tkha. P 1955:27; tada Dar. CSh 48 // cf. Ord. tšad- M 689b// Mo. čad-.

CAG Tkha. tsag; tsag Tkha. P 1931:179, 1951:186; tsaga Tkha. Tc 1967:20, Va 1970:51; cag Tkha. P 1970:71; Dar. S 50 // cf. Ord. tšag M 690a// Mo.čaγ.

CAGDÁ Tkha. tsagdá; tšagdā Dg. RT 1960:16, 1961: 173; tšagdá Ökha. C 138; tsagdā Dar. S 50; tsagda: Tkha. Ldo 55 // cf. Ord. tšagdā M 692a// Mo. čaγdaγa.

CAGIRAG Tkha. tsagărig, tsagĭrig, tsagirag; tsagrig Dg. RT 1961:173 // cf. Ord. tšagarak tšagarik M 692a// Mo. čaγariγ.

CAĞÁBTAR Tkha. tsağáwtar, tsağáftar; tsagābtar Ökha. Vl 233 // cf. Ord. čagābtur M 690b// Mo. čaγabtur.

CAĞÁGČIN Tkha. tsağágtšin; tsagāgtšiŋ Tkha. P 1951:186 // cf. Ord. tšagāgtšin M 690b// Mo. čaγaγč n.

CAǦÁN Tkha. tsaǧán; tsaγān Tkha. Lv 1964:183, 1967:47; tsaγāŋ Tkha. S 1953:58; Dar. S 50; tsa-gāŋ Tkha. P 1955:27, Va 1970:116; Dg. RT 1961:172; tsagāŋ (n) Tkha. P 1951:186; tsaga:ŋ Tkha. Mö 1975:280, Ldo 93; cagaaŋ Tkha. Str 50, P 1970:175; cagán Tkha. L 107; tsaγāă Ökha. Be 283; tsagā Ökha. Vl 132 //cf. Ord. tšagān M 691a// Mo. čaγan.

CAI Tkha. tsaĕ; tsai(n) Tkha. P 1951:186; tsaĕ Tkha. P 1931:179; tsaē Tkha. Bo 46; tsåė Tkha. R 1903:4; cae Tkha. P 1970:155; tsåĕ Tkha. S 81; Ökha. Vl 287; tsäi Dar. S 51 //cf. Ord. tšā̈ M 697 b// Mo. čai.

CAI- Tkha. tsaĕ-; tsai- Tkha. P 1951:186; tsåĕ- Ökha. Vl 277 //cf. Ord. tšā̈- M 698a// Mo. čayi-.

CAIDAM Tkha. tsaĕdam; tsåĕdam Ökha. Vl 277 //cf. Ord. tšā̈dam M 698a// Mo. čayidam.

CAIJA Tkha. tsaĕdză //Mo. čayiǰa.

CAILĂ- Tkha. tsaĕlă-; tsaĭlă- Tkha. P 1931:179 // Mo. čayila-.

CALAM Tkha. tsalam; tsalam Tkha. Va 1970:116 // cf. Ord. tšalma M 693a// Mo. čalma.

CALIŊ Tkha. tsaliŋ; tsåliaŋ Tkha. Ldo 19 // cf. Ord. tšaliŋ M 693b// Mo. čaling.

CAM Tkha. tsam; tsam Tkha. Lv 1967:64 // cf. Ord. tšam M 693b// Mo. čam.

CAMCA Tkha. tsamtsǎ; tsamtsa Tkha. P I95I:I86; camcǎ Tkha. P I970:53; Dar. S 5I; tsamts Dg. RT I960:I4, I96I:I73 // cf. Ord. tšamtša M 694a// Mo. čamča.

CAŊ Tkha. tsaŋ; tsan Tkha. Va I970:II7; tsang Dar. CSh 37 // cf. Ord. tšaŋ M 694b// Mo. čang.

CAŊĞA- Tkha. tsaŋğǎ-; tsaŋγǎ- Tkha. P I95I:I79 // cf. Ord. tšaŋga- M 694b// Mo. čangγa-.

CAXILDAG Tkhȧ. tsaxildag; tsǟxildǎg Tkha. Gt I982:I24 //Mo. čakildaγ.

CAXILĞÁN Tkha. tsaxilgán; tsaxilgāŋ Tkha. P I95I:I86; dzaxilgān Dkha. Va I967:7; Dg. RT I960: I6; dzáxilgān Dg. Lde 34; dza^k xilgán Ökha. C I76 // cf. Ord. dža^k xilgān M I8Ia// Mo. čakilγan.

CAXIÚR Tkha. tsáxǐúr; tsåx^i ůr Tkha. Ldo 47; tsax^i ūr Tkha. P I95I:I86; dzaxǐur Dkha. I967:7; dzax^i ūr Tkha. Tc I967:2I; dzáxūr Dg. Lde 34 // cf. Ord. dža^k xūr M I8Ia// Mo. čakiγur.

CAR Tkha. tsar; tsar Tkha. Va I970:II7; Dkha. Va I967:I6 // cf. Ord. tšar M 695b// Mo. čar.

CARAI Tkha. tsaraĕ; tširåĕ Dar. CSh I9; tsaraì Tkha. P I95I:I86; tsarǎē Tkha. Gt I982:I2I; tsaråē Ökha. Vl 288; carai Tkha. L 98; tsar^a ē Tkha. P I955:II3; Dg. RT I960:I5; tså^i rǎē Tkha. Ldo 9 // cf. Ord. tšarā̈ M 695b// Mo. čirai.

CARAM Tkha. tsaram; tsaram Tkha. Va I970:II7; tsarăm Ŏkha. Be 28I // Mo. čarma.

CARCA- Tkha. tsartsā-; dzartsăx Dkha. Va I967: 7 // cf. Ord. džartša- M I88a// Mo. čarča-.

CARCÁ Tkha. tsartsá; tsartsā Tkha. Lv I967:82; tsartsāxai Tkha. P I95I:I86; dzartsā Tkha. Lv I964: I83; Dkha. Va I967:7; dzartsá Ŏkha. Vl I76 // cf. Ord. džartšā M I88a// Mo. čarčaγa.

CARWÚ Tkha. tsarwú; tsarwū Dkha. Va I967:IO; Dg. RT I96I:I73 // cf. Ord. tšarwū M 696b// Mo. čarbaγu.

CASA(N) Tkha. tsasă; casăŋ Tkha. P I970:33; tsasa(n) Tkha. P I95I:I86; tsasa Dar. CSh 37; tsasă Tkha. P I955:27, Lv I964:I83, I967:50; tsas Tkha. S I953:9I, P I93I:I79; dzasa Tkha. Lv I964:I83, Tc I967:2I; dzas Tkha. MSh 39, Va I970:59; CASA Tkha. L IO7 // cf. Ord. džasu M I89b// Mo. časun.

CATĞALAŊ Tkha. tsatxalaŋ; dzat^{q}xalaŋ Ŏkha. C I76 // cf. Ord. džadxulaŋ M I78b// Mo. čadqulang.

CAWAG Tkha. tsawag; tsawug Dg. RT I96I:I73 // Mo. čabuγ.

CAWI Tkha. tsåwĭ; tsaw^{i} Tkha. Tc I969:I47; tsåw^{i} Tkha. Gt I982:I25 // cf. Ord. tšawi M 697b// Mo. čabi.

CAWIDAR Tkha. tsab^{i}dar, tsaẃdăr; tsabdăr Ŏkha. Vl 277 // cf. Ord. tšawidar M 697a// Mo. čabidur.

CAWÚ Tkha. tsawú; // cf. Ord. tsawū M 697b// Mo. cabau.

CAWÚDA- Tkha. tsawúdǎ; tsabūdaxǎ Dar. S 5I // cf. Ord. tšawūda- M 697b// Mo. čabauda-.

CÁ Tkha. tsá; tsā Tkha. S IO3 //Mo. ča.

CÁD Tkha. tsādǎ; tsādǎ Ökha. Vl 406 // cf. Ord. tšādu M 690a// Mo. čaγadu.

CÁJA Tkha. tsádzǎ; tsādza Tkha. P I95I:I86; tsādzǎ Ökha. Vl 248 // cf. Ord. tšādži M 690a// Mo. čaγaǰa.

CÁNA Tkha. tsánǎ; tsāna Tkha. P I95I:I86; tsānǎ Tkha. P I93I:I79; cānǎ Tkha. P I936:I5; caanǎ Tkha. P I970:I6I // cf. Ord. tšāna M 694a// Mo. čaγana.

CÁSA(N) Tkha. tsás; tsarsǎ Tkha. Lv I967:60; tsārs Dar. Tt I98; Ökha. Vl 333; tsāsǎ Tkha. Lv I967:50; tsās Tkha. P I93I:I79, I955:I57, Dg.RT I96I:I73, Gt I982:I27 // cf. Ord. tšās M 696b// Mo. čaγalsun, čaγasun.

CÁŠI Tkha. tsāěšǐ; tsāšǐ Tkha. P I93I:I79; tšāš Dg. Lde 27; tsaiši Tkha. P I95I:I86; tsåěsǎ Ökha. Vl 295; tsāěš Dkha. Va I967:5 // cf. Ord. tšāši M 696b// Mo. činaγsi.

CEBCEGER Tkha. tsebtseger // Mo. čebčeger.

CEBDEG Tkha. tsebdeg, tsewdeg; tsebděg Tkha. Lv I967:95 // Mo. čebdeg.

CECEG Tkha. tsetseg; tsetseg Tkha. P I95I:I86; tsetsĕk Tkha. R I902:9, P I93I:I80, I955:I54, S 96; Ökha. Vl I36; ceceg Tkha. L 90; cėcėg Tkha. P I970:I65; dzetseg Tkha. MSh 39, Va 59; Dg. RT I960:9; dzetsĕg Ökha. C I36 //cf. Ord. džitšik M 205a// Mo. čeček.

CECEN Tkha. tsetsen; tsetseŋ Tkha. P I95I:I86; tsetsĕŋ Tkha. Gt I982:I27; tsetsĕn Dkha. Va I967: IO; Dar. S 5I; Ökha. Vl 207; dzetsen Dg. RT I960: I7; dzetsĕn Dg. Lde 34; setsen Tkha. Mö I975:302 //cf. Ord. džitšin, setšin M 205a// Mo. sečen.

CECERLIG Tkha. tsetserlig, tsetserleg; tsetser-leg Tkha. Bo 39; Mo. čečeglig.

CEG Tkha. tseg; tseg Tkha. Ldo 55 //cf. Ord. tšig M 70Ib// Mo. čeg, čig.

CEGCE- Tkha. tsegtsĕ, tsektsĕ; dzegtse- Ökha. C I76; tsegtsĕ Tkha. P I93I:I79; dzegtsĕ Dg. Lde 34 //cf. Ord. džigtši M I95b// Mo. čegče.

CEGÉ Tkha. tsegé; tsegē Ökha. Vl 233; Mo. čege.

CEGÉN Tkha. tsegén; tsege:ŋ Tkha. Mö I975:298; tsegē Ökha. Vl I32 //cf. Ord. tšigēn M 702a// Mo. čegen.

CEGLE- Tkha. tseglĕ-, tsegĕlĕ-; //cf. Ord. tšigle- M 702b// Mo. čegle-.

CELGER Tkha. tselger; celgĕr Tkha. P 1970:161 // Mo. čelger.

CELME- Tkha. tselme-; tselmexĕ Dar. S 51 //Mo. čelmekü.

CELMEG Tkha. tselmeg //Mo. čelmeg.

CELXEGER Tkha. tselxĕger; tselxĕgĕr Tkha. Lv 1967:81 //Mo. čelkeger.

CEMBE Tkha. tsembĕ; tsembe Tkha. Lv 1967:95; tsembĕ Tkha. Ldo 16 // cf. Ord. tšimbü tšiŋme M 704b// Mo. čembe, čengbe, čengme.

CEMCEGER Tkha. tsemtsĕger //Mo. čemčeger.

CENEG Tkha. tseneg //Mo. čeneg.

CEŊGE- Tkha. tseŋgĕ-; tseŋge- Tkha. P 1951: 186; cėngė Tkha. P 1970:165 // cf. Ord. tšiŋge- M 706b// Mo. čengge-.

CEŊGEL Tkha. tseŋgel; tseŋgĕl Tkha. P 1951: 186, Lv 1967:97 // cf. Ord. tšiŋgel M 706b// Mo čenggel.

CEŊNE- Tkha. tsegnĕ- //Mo. čengne-.

CEŊXER Tkha. tsen^{k}xer; tseŋxĕr Tkha. S 96; tseŋ^{k}xer Tkha. Ldo 94; Dg. RT 1960:8, 1961:173; tseŋ^{k}xĕr Tkha. Lv 1964:183, 1967:58; Ŏkha. Vl 131; Dg. Lde 37 // cf. Ord. tšiŋ^{k}xer M 707a// Mo. čenggir.

CEŊXERLE- Tkha. tseŋ^{k}xerlĕ-, tseŋ^{k}xerĕlẹ-; tseŋxerle- Tkha. P 195I:186 //Mo. čengkirle-.

CEXE Tkha. tsexĕ; tsexĕ Tkha. Lv 1967:50; dzex Dg. Lde 34 // Mo. čeke.

CEXER Tkha. tsexer; tsexer Tkha. Lv 1967:82; dzexĕr Dg. Lde 34 // Mo. čeker.

CEREG Tkha. tsereg; tserig Tkha. P 195I:186; tserik Dar S 5I; Ökha. Vl 136; cerig Tkha. L 98; tsereg Tkha. Tc 1969:246, Va 1970:II7; Dg. RT 1960: I6; tserĕg Tkha. Lv 1967:50, Dg. Lde 37; tserĕk Tkha. P 193I:179, Lv 1969:183; tsėrĕk Tkha. P 1955: 47 // cf. Ord. tširik M 708b// Mo. čerig, čirig.

CEWER Tkha. tsewer; tsewer Tkha. Bo 6I; Ökha. Vl 2I2; tsebĕr Dar. S 5I; ceberi Tkha. P 1970:I43 // cf. Ord. tšiwer M 7I0a// Mo. čeber.

CEWERČI Tkha. tsewertšĭ // Mo. čeberči.

CEWERLE- Tkha. tsewerlĕ-, tsewerĕlĕ-; tsewerle- Tkha. P 195I:186 // cf. Ord. tšïwerle- M 7I0a// Mo. čeberle-.

CÉJI Tkha. tšédžĭ, tsédžĭ; tsēdži Tkha. P 195I: 186; tšēdži Tkha. Gt 1979:100; tse:dž Tkha. Mö 1974:188; tšēdž Dkha. Va 1967:7; Dg. RT 196I:173; céǰi Tkha. L 90 // cf. Ord. tšēdži M 699a// Mo. čegeǰi.

CÉLXEN Tkha. tsélxen // Mo. čegelken.

CÉR Tkha. tsér; tsēr Ökha. Vl 2II // cf. Ord. tsēr M 699b// Mo. čeger.

CÉRLE- Tkha. tsérle-, tsérèlĕ-; // cf. Ord. tsērle- M 699b// Mo. čegerle-.

CÉRLEL Tkha. tsérlel; // cf. Ord. tsērlel M 699b// Mo. čegerlel.

CÍDEM Tkha. tsídem; tsīděm Ökha. Vl 278 // Mo. čeyidem.

COČI- Tkha. tsotšǐ-; tšotšǐ- Tkha. Gt I982: I20 // cf. Ord. džotši- M 2IIa// Mo. čoči-, soči-

COG Tkha. tsog; tsog Tkha. Ldo 93; cog Tkha. P I970:I5I // cf. Ord. tšog M 7IOb// Mo. čoγ.

COGCO Tkha. tsogtsǒ, tsoxtsǒ; tsoxtsǎ Tkha. Lv I964:I83 // Mo. čoγča.

COILO- Tkha. tsoělǒ-; tso:elox Tkha. Mö I97 I88 //Mo. čoyila-.

COL Tkha. tsol; tsola Tkha. R I903:5; colo Tkha. L I2I; tsol Tkha. Lv I964:I83 // cf. Ord tšolo M 7IIb// Mo. čola, čolu.

COLMONJ Tkha. tsolmon; tsolmon Dg. I96I:I7 // cf. Ord. tšolmon M 7IIb// Mo. čolmun.

COXI- Tkha. tsoxǐ; tsoxǐ Tkha. P I93I:I80 I955:I38; coxi Tkha. Str 38, P I970:I5I, L 9 // cf. Ord. džo^{k}xi- M 208a// Mo. čoki-.

COXIÓ Tkha. tsoxió; coxioo Tkha. P 1970:166; dzoxiō Ḋkha. Va 1967:4; dzoxō Dg. Ldę 34 // Mo. čokiy-a.

COXO Tkha. tsoxǒ; tsox Tkha. Lv 1964:184 // Mo. čoqu.

CORGI- Tkha. tsorgǐ-; tsȯrǐogǐ- Tkha. Ldo 22 // cf. Ord. tšorgi- M 713a// Mo. čorgi-.

CORĞO Tkha. tsorǒğǒ; // cf. Ord. čorgi-M 713a// Mo. čorγu.

COŊXO Tkha. tsoŋxǒ; tsoŋxǒ Tkha. P 1931:180; Ŏkha. Vl 300 // cf. Ord. tšoŋxo M 712b// Mo. čongqu.

COROI Tkha. tsoroę; tsoroe Dg. RT 1961:173 // cf. Ord. tšorȫ M 714a// Mo. čorui.

COWÓ Tkha. tsowó // Mo. čobuγu.

CÓǰI Tkha. tsódžǐ; tšōdži Tkha. Gt 1979:100; tsōdzǐ Tkha. P 1951:186; tšōdž Dkha. Va 1967:7; Dg. RT 1960:16, RT 1961:173; tsōdzǎ Lar S 51; tso:dž Tkha. Mö 1974:188; tsōdz Sar. Va 1967:202 // Mo. čooǰi.

CÓǰIL- Tkha. tsódžil-; tsōdžil- Tkha. P 1951:186; // Mo. čooǰila-.

CÓL- Tkha. tsól-; tsōl- Tkha. Gt 1982:119 // cf. Ord. tšōl- M 711a// Mo. čoγul-.

CÓLBOR Tkha. tsólbor //Mo. coγulburi.

CÓLTÚR Tkha. tsóltúr; tsȯěltū̄r Sar. Va I964: 200 // Mo. čoγultur.

CÓXOR Tkha. tsóxor; tsōxor Tkha. Gt I982:I24; tsōxǒr Tkha. P I93I:I80, I955:72; Ökha. Vl 255; Dar. S 5I // cf. Ord. tšōxor M 7IIa// Mo. čouqur.

CÓRXÔÉ Tkha. tsórxoě; tsōrxȯē Dar. CSh I9 // cf. Ord. tšōrxȫ M 7I3b// Mo. čoγuraqai.

CÖCGÍ Tkha. tsȯtsgí; dzȯtsgī Dg. Lde 34 // cf. Ord. džötšögī M 2I4b// Mo. čöčügei.

CÖL Tkha. tsöl; tsȯl Tkha. Lv I967:8I; tsöl Tkha. Mö I975:280 // cf. Ord. tšöl M 7I5a// Mo. čöl.

CÖM Tkha. tsȯm; tsöm Tkha. P I95I:I86, Ldo 32; tsȯm Tkha. P I93I:I80 // cf. Ord. tšöm M 7I5b// Mo. čöm.

CŐL- Tkha. tsől-; tso:lǒ Tkha. Ldo 33 // Mo. čögele-.

CŐN Tkha. tsőn; tsö:ŋ Tkha. Ldo 75; tsōŋ Tkha. Gt I982:II9 // cf. Ord. tšȫn M 7I6b// Mo. čögen.

CŐNXÖ Tkha. tsőŋkxǒ; tsōŋxǐ Tkha. Lv I967:93; tsö:ŋxě Tkha. Ldo 76 // Mo. čögengki.

CŐXÖN Tkha. tsőxȯn; tsȫxöŋ Tkha. P I95I:I86; tsōxǒŋ Tkha. S 79; tsōxǒ Ökha. Vl I98; tsōxěŋ Dar. S 5I; ötsȫxön Tkha. MSh 37; ȯtsōxǒ Ökha. Be 287 // Mo. čögeken.

CÓRÖM Tkha. tsōrôm; ötsōröm Tkha. MSh 37// Mo. čögürüm.

CUDXA- Tkha. tsutxă-; tsudxa- Tkha. P 1951: 186; tsudxŭ- Ökha. Vl 183; dzutγa- Tkha. MSh 39 // cf. Ord. džudxu- M 215a// Mo. čidqu-.

CUG Tkha. tsug; tsug Tkha. P 1951:186, Lv 1964: 183; tšug Tkha. P 1931:180; Ökha. C 138 // cf. Ord. tšug M 717b// Mo. čuγ.

CUGLA- Tkha. tsuglă-, tsugălă-; tsugla- Tkha. P 1951:186; tsuglă Tkha. P 1931:180; Ökha. Vl 383; cuglă- Tkha.P 1970:139// cf.Ord.tšugla- M 717b// Mo. čuγla-.

CUGLAR- Tkha. tsuglar-; tsuglara- Tkha. P 1951: 186 // cf. Ord. tšuglara- M 717b// Mo. čuγlara-.

CUGLÁN Tkha. tsuglán; tsuγlāŋ Tkha. S 103 // cf. Ord. tšuglān M 717b// Mo. čuγlaγan.

CULBÚR Tkha. tsulbúr; tsulbūr Dg. RT 1960:16; tsul[i]būr Ökha. Be 288; tsulwūr Ökha. Vl 184; tuw-lūr Dkha. Va 1967:10 // cf. Ord. tšulbūr M 718b// Mo. čilbuγur, čulbuγur.

CULGUI Tkha. tsulğuĕ; tsulgē Dg. Lde 29 //Mo. čulγui.

CUXUI- Tkha. tsuxué-, tsuxí-://Mo. čuquyi-.

CUSU(N) Tkha. tsusŭ, tsusă; tsusa Tkha. P 1951: 186; tsusă Tkha. Lv 1967:81; Ökha. Vl 111; tsus Tkha. R 1902:46, P 1931:180; dzusa Ökha. C 176;

dzus Tkha. Va 1970:59; Dg. RT 1960:16 // cf. Ord. džusu M 221b// Mo. čisun.

CUSULA- Tkha. tsusalǎ; tsutsal-Ökha. Vl 407 // Mo. čisula-.

CUWA- Tkha. tsuw-; // cf. Ord. tsuwu- M 720a// Mo. čubu-.

CUWÁ Tkha. tsuwá; // cf. Ord. tsuwā M 719b// Mo. čubuγa.

CÚ Tkha. tsú; tsū Tkha. P 1951:186; Ökha. Vl 256; tsu Dg. RT 1961:173 // cf. Ord. tšū M 717a// Mo. čuu.

CÚLA- Tkha. tsúlǎ-; tsūlax Tkha. Gt 1982:125:// Mo. čuγul-.

CÚRA- Tkha. tsúrǎ-; tsūrǎ Ökha. Vl 209 //Mo. čuγura-.

CÚRAI Tkha. tsúraě, tsúr^{i}á // Mo. čuurai.

CÚRXAI Tkha. tsúrxaě; tsūrxåē Dar. CSh 19 // Mo. čuγurqai.

CŮDEGER Tkha. tsůdeger; tsüdeger Dar. CSh 38 // Mo. čüčeger.

CŰ Tkha. tsű; tsṻ Dg. RT 1961:173 // Mo. čü.

Č

ČABČI- Tkha. tsabtšĭ-, tsaptšĭ-, tsaftšĭ-, tšabtšĭ-, tšaptšĭ-, tšaftšĭ-; tšawtšĭ Tkha. Gt 1982:100; džaptši- Ökha. C 176 // cf. Ord. džabtši- M 177 b// Mo. čabči-.

ČADA- Tkha. ts^i^ådă-, tšadă-; tšada- Tkha. P 1931:180, 1951:186; Dar. S 51; čada Tkha. L 90 // cf. Ord. tšida- M 700b// Mo. čida-.

ČADAWAR Tkha. tš^i^adăwar, tšadăwar; tšiådwar, tš^i^åddūr Khot. C 57 // cf. Ord. tšidawur M 701a// Mo. cidaburi.

ČANA- Tkha. tš^i^ană-, tšana-; tšană-. Tkha. P 1931:180, 1970:155 // cf. Ord. tšina- M 705b// Mo. čina-.

ČAŊĞA Tkha. tšaŋgă, ts^i^aŋgă; tšaŋgă Ökha. Vl 134 // cf. Ord. tšiŋga tšaŋga M 707a// Mo. čingγa.

ČARAI Tkha. tsaraĕ; tsaraĕ Tkha. P 1970:33 // cf. Ord. tšarä M 695b// Mo. čirai.

ČI Tkha. tšĭ; tši Tkha. R 1903:5,P 1931:180, 1951: 186, 1955:38, 1970:71; tšī Tkha. Gt 1982:118 // cf. Ord. tši M 700a// Mo. či.

ČICARĞANA Tkha. tšitsarğană, tš^i^atsargana; tšitsarγana Tkha. S 96; tšitsărgan Ökha. Vl 225; džatsărgănă, džiåtsargănă Ökha. C 1970:176 // cf. Ord. džitšargana M 204b// Mo. čičarγana.

ČICÚ ČACÚ Tkha. tšitsú, tš^{j}åtsú; džitšū Dg. Lde 35; džåtsū Tkha. Lv I82; tsatsu: Tkha. Mö I975:28I; džatsū Dkha. Va 7 // cf. Ord. džitšū M 205a// Mo. čičau.

ČIČI- Tkha. tšitšĭ-; džitšĭx Dkha. Va 7 // cf. Ord. džitši- M 205a// Mo. čiči-.

ČIČIRE- Mo. tšitšir-; tšitšir- Tkha. P I93I: I80; džitširĕ Ökha. C I970:I76 // cf. Ord. džitši-re- M 205a// Mo. čičire-.

ČIDAL~ČADAL Tkha. tšidal, tš^{j}ådal, tšadal; tšadal Tkha. P I93I:I80, I95I:I86, Lv 50, Mö I975: 28I; tšådal Tkha. Lv I967:I82, Gt I982:I24; tš^{i}å-dăl Tkha. MSh 37; Tkha. Ldo 7; Khot. C 57; tšidăl Ökha. Be 284; tš^{i}ådăl Dg. RT I960:7 // cf. Ord. tšidal M 700b// Mo. čidal.

ČIDAMAG~ČADAMAG Tkha. tš^{j}ådămag, tšadămag; tšidmăg Sar. Va 200 // cf. Ord. tšidamak M 700b// Mo. čidamaγ.

ČIGČÍ Tkha. čigdží, tšixtší, tšikdží; džigtšī Dg. RT I960:I6 // cf. Ord. šigetšī M 6I4a// Mo. čigeǰei.

ČIGLE- Tkha. tšiglĕ-, tšigĕlĕ-; tšiglĕ- Ökha. Vl I24 // cf. Ord. tšigle- M 702b// Mo. čigle-.

ČIGNA- ČAGNA- Tkha. tšignă-, tš^{i}ågna-; tšaγnă- Tkha. S 93; čaγna- Tkha. L 90; tšagnă- Ökha. Vl I76 // cf. Ord. tšiŋna- M 707a// Mo. čingla-,čing-na-.

ČIGTA Tkha. tš^{j}axtă; tšiktă Dkha. Va 5; tš^{i}agt Tkha. MSh 37; tšåktă Dkha. Va 5; džiagt Tkha. MSh 37; džaktă Dkha. Va 5 //Mo. čiγta.

ČIGTAĞA Tkha. tšigtağă, tšixtağă, tš^{i}axtağă; tšiagtăgă Khaŏ. C I40; džagtăgă Ŏkha. C I970 I76 // cf. Ord. džigtaga M I95a// Mo. čiγtaγa.

ČILE- Tkha. tšilĕ-; tšile- Tkha. P I95I:I86; tšilĕ Dar. CSh I8 // cf. Ord. tšile- M 703b// Mo. čile-.

ČILXA Tkha. tš^{j}ålxă; tšialxă Dar. CSh I8 //Mo. čilq-a.

ČIMEG Tkha. tšimeg; tšimeg Tkha. L 90; tšimegĕ Dar. S 5I // cf. Ord. tšimek M 705a// Mo. čimeg.

ČIMÉ Tkha. tšimé; tšimē Tkha. Lv I82, P I95I: I86; Dar. S 5I // cf. Ord. tšimē M 704b// Mo. čimegen, čimege.

ČIMXI Tkha. tšimxĕ, tšim^{k}xĕ; tšimxĕ Tkha. Lv I82 // cf. Ord. tšim^{k}xe M 705a// Mo. čimki.

ČINAR~ČANAR Tkha. tšinar, tš^{i}ånar; tšinar Dar CSh I8; tš^{i}ånăr Khaŏ C I967:I40; Tkha. MSh 37; tšanar Tkha. P I93I:I80, I95I:I86; tšanăr Tkha. S II4 // cf. Ord. tšinar M 705b// Mo. činar.

ČINDAĞĂ- Tkha. tšindağă, tšandağă; tšindăgă Ŏkha. V 57 // cf. Ord. tsindaga M 706a// Mo. čindaγa.

ČINDAR Tkha. tšindar, ts^{i}andar; tšindăr Ökha. Be 378 // cf. Ord. tšindar M 706a// Mo. čindara.

ČINÉ Tkha. tšiné; tšine: Tkha. Mö 1974:186; tšinēŋ Dar. S 51 // cf. Ord. tšinē M 706a// Mo. činegen, činege.

ČIŊ Tkha. tšiŋ; tšiŋ Tkha. P 1951:186 // cf. Ord. tšiŋ M 706b// Mo. čing.

ČIXER Tkha. tšixer; tšixĕr Tkha. S 96, Lv 1964: 182, 1967:79, Gt 1982:121; Ökha. Vl 109; džixĕr Tkha. Lv 1964:182; Dkha. Va 7; Dg. RT 1960:17; dži^{k}xĕr Ökha. C 1970:176 // cf. Ord. ši^{k}xer M 615 a// Mo. čiker.

ČIXI Tkha. tšixĭ, tšixĕ; tšixi Tkha. P 1951: 186, 1955:35, Lv 1964:50,79; čixi Tkha. L 90; tšix Tkha. Gt 1982:121; džixĕ Tkha. Tc 1967:21; dži^{k}xe džixe Ökha. C 176; džix Dkha. Va 7; Dg. Lde 35, RT 1960:15 // cf. Ord. dži^{k}xe M 196a// Mo. čikin.

ČIR- Tkha. tšir-; tšir- Tkha. P 1951:186 // cf. Ord. tšir- M 707b// Mo. čir-.

ČIRĞA~ČARĞA Tkha. tširăğă, tš^{j}åråğă; tšarγă Khot. MSh 50; tšårga Tkha. Lv 176; tšiårqa Ökha. Vl 178 // cf. Ord. tširga M 708a// Mo.čirγa.

ČIWXADAS~ČAWXADAS Tkha. tšiwxădas, tšawxădas; tšåwxătăs Tkha. Lv 50; džaw^{q}xadas, dž^{i}åw^{q}xădăs Ökha. C 176//Mo. čibqadasu.

ČÍG Tkha. tšíg; tšīg Tkha. R 1902:22; S 79; Ökha. Vl 199 // cf. Ord. tšīg M 701b// Mo. čigíg.

ČÍRAG Tkha. tšírag, tšíreg; tšīrag Ökha Va 29; tšīrăk Ökha. Vl 199; tšīrak Dar. CSh 18; tšārag Khot. MSh 48 // cf. Ord. tšīrak M 708a// Mo. čigiraγ.

ČONO Tkha. tšonŏ; tšonŏ Tkha. R 1902:46, 1903: 12, P 1931:180, 1951:186, 1970:143, S 58, Lv 1964: 182, 1967:79; Ökha. Vl 182; Dar. S 51; tšono Dg. RT 1960:7; tš[i]onŏ Tkha. Ldo 25 // cf. Ord. tšino, tšono M 706b// Mo. čino.

ČÖDÖR Tkha. tšȯdȯr; tšȯdŏr Tkha. S 88; tšȯdŭr Tkha. P 1931:157; tšödŏr Tkha. Gt 1982:124; tšödŭr Ökha. Be 183 // cf. Ord. tšödör M 714b// Mo. čidür.

ČÖDÖRLÖ- Tkha. tšȯdȯrlŏ-, tšȯdȯrȯlĕ-; // cf. Ord. tšödörlö- 714b// Mo. čidürle-.

ČÖLŐ Tkha. tšȯlő; tšölȫ Tkha. P 1955:44, Lv 1967:69, Ldo 32, Gt 1982:121; tšölö: Tkha. Mö 1975: 281; tšȯlȫ Dar. S 51; Ökha. Vl 183; tšülȫ Tkha. R 1902:46 // cf. Ord. tšölȫ M 715a// Mo. čilüge.

ČÖLŐLÖ- Tkha. tšȯlőlŏ-; // cf. Ord. tšölȫlö- M 715b// Mo. čilügele-.

ČÖLŐLÖLTÖ Tkha. tšȯlőlȯltŏ; Mo. čilügelelte.

ČÖMÖG Tkha. tšömög; tšȯmǒg Tkha. S 96, Gt I982: I2I; Dg. RT I960:I5; tšöměk Ökha. Vl I78; tšöměgě Tkha. P I955:44 // cf. Ord. tšömögö M 7I5b// Mo. čimüge.

ČÖTGÖR Tkha. tšȯtgȯr, tšȯtxȯr; tšötgěr Tkha. Gt I982:I2I; tšötger Tkha. Lv I964:I77; tšȯtkǒr Dar. S 5I; tš[i]ötögör Tkha. Ldo 95; tšȯdxůr Ökha. Vl I82; džȯtgǒr Dkha. Va 7; džȯt[k]xǒr Ökha. C I970: I76 // cf. Ord. džöt[k]xör M 2I2// Mo. čidkür.

ČULÚ(N) Tkha. tšulú; tšulū(n) Tkha. P I95I:I87, I970:I42; tšulūŋ Tkha. R I902:46; tš[i]ulu: Tkha. Ldo 30; tšulū Tkha. P I955:68, Lv I964:I77, Gt I982:I24; čulū Tkha. L I2I; tšolū Ökha. Vl I75; tšulō Dar. CSh 38 // cf. Ord. tšilū M 704a// Mo. čilaγun.

ČULÚDA- Tkha. tšulúdă-; tšulūda- Tkha. P I95I: I87; tsulūdaxa Dar. CSh 39 // cf. Ord. tšilūda- M 704a// Mo. čilaγuda-.

ČUXAL Tkha. tšuxal; tšuxal Tkha. Lv I967:78; čŭxăl Tkha. P I970:33; tšoxǒl Dar. MSh 36; džuxăl Ökha. C I970:I76 // cf. Ord. džixuli, džuxul M I95 b, 2I6b// Mo. čiqula.

ČUXAM Tkha. tšuxam; tšuxam, tšoxom Tkha. P I95I: I87; tšoxom Dkha. MSh 36; Ökha. Vl 406; tšoxom, tsoxom Khot. MSh 49; džoxǒm Dkha. Va 7; džuxăm Dg. Lde 35 //Mo. čuqum.

ČULĞAN Tkha. tšúlğan; tšūlγăŋ Tkha. S 103; tšiu:lγăŋ Tkha. Ldo 46; tšūlgă Ökha. Vl 406 // cf. Ord. tšūlgan M 718a// Mo. čiγulγan.

ČÜDENJE Tkha. tšůdendzĕ; tšůdĕndzĕ Tkha. Lv 79; tšiüdendzĕ Tkha. Ldo 95; tšůdzĕndz Sar. Va 202; // Mo.čüdenǰe.

D

DABASA(N) Tkha. dawăsă(n); dawasa(n) Tkha. P 1951:169; dawăs Tkha. P 1955:121; Ökha. Vl 111; dabasa Tkha. L 107 // cf. Ord. dawusu M 131a// Mo. dabusun.

DABASALA- Tkha. dawasălă-; // cf. Ord. dawusla- M 130b// Mo. dabusula-.

DABÁ ~DAWÁ Tkha. dawá; dabā Dar. S 52; dawā(n) Tkha. P 1951:169; dawā Tkha. Lv 1964:184; Ökha. Vl 244; davaa Tkha. Str 51 // cf. Ord. dawā M 130 a// Mo. dabaγan.

DABXACA- Tkha. daw^{k}xatsă-; // cf. Ord. dawxutši- M 130b// Mo. dabquča-.

DABXI- Tkha. dawxĭ-, daw^{k}xĭ-; dabxi- Tkha. P 1951:169, 1970:151; dawxi- Tkha. P 1931:168, 1951: 169; dawx^{i}xă Tkha. R 1903:17; daw^{k}xix Tkha. C 26 // Mo. dabqi-.

DABTA- Tkha. daptǎ-, daftǎ-; dabtǎ Tkha. P 1970:152; daptax Tkha. Mö 1975:303 // cf. Ord. dabta- M 110a// Mo. dabta-.

DAGINA Tkha. daginǎ; dagin Tkha. P 1951:169; dagina Tkha. P 1931:168 //Mo. dagina.

DAGǰI- Tkha. dagdžǐ-; // cf. Ord. dagdži- M 112a// Mo. daγǰi-.

DAĞA- Tkha. dağǎ-; daga- Tkha. P 1951:169; daγa Dar. S 52; dagǎ- Tkha. P 1970:139; dagǎ- Tkha. R 1902:22; dagǎ- Tkha. P 1955:149 // cf. Ord. daga- M 111a// Mo. daγa-.

DAĞALDA- Tkha. dağaldǎ-; // cf. Ord. dagalda- M 111b// Mo. daγaldu-.

DAĞALTA Tkha. dağaltǎ; dagalta Tkha. P 1951: 169 // Mo. daγalta.

DAĞÚL Tkha. dagúl; dagūl Dg. RT 1961:153 // cf. Ord. dagūl M 112a// Mo. daγaγul.

DAĞÚL- Tkha. dagúl-; dagūl- Tkha. P 1931:168, 1951:169 // cf. Ord. dagūl- M 112b// Mo. daγaγul-.

DAIČILA- Tkha. daětšilǎ-; // cf. Ord. dǟtšila- M 132a// Mo. dayičila-.

DAIČIN Tkha. daětšin; // cf. Ord. dǟtšiŋ M 132a// Mo. dayičin.

DAILA- Tkha. daělǎ-; // cf. Ord. dǟla- M I3Ia// Mo. dayila-.

DAIN Tkha. daěn; dain Tkha. P I95I:I69; daiŋ Tkha. P I93I:I68; dǟiŋ Dar. S 53; dåẽ Ŏkha. Vl 267; dán Ŏkha. C I970:I46; Ŏkha. C 2I9; dǟn Dar. Tt I99 // cf. Ord. dǟn M I3Ib// Mo. dayin.

DAIR- Tkha. dāěr-; dåěrǐ- Ŏkha.daira- Tkha.P I95I:I69;dāěr- Tkha.Lv I967:60;dair- Tkha. P I955: 6I //cf. Ord.dāri- M I22b// Mo. dayari-.

DAISAN Tkha. daěsan; daisaŋ Tkha. P I93I:I68, I95I:I69; dåěsa̰ Ŏkha. Vl 333 // cf. Ord. dǟsun M I3Ib// Mo. dayisun.

DAITA- Tkha. dāětǎ-; daita- Tkha. P I95I:I69; Dar. S 53 // cf. Ord. dǟtu- M I3Ib// Mo. dayita-.

DAIWALJA- Tkha. daěwaldzǎ-; // cf. Ord. dǟwaldži- M I32a// Mo. dayibalǰa-.

DAL Tkha. dalǎ; dala Tkha. P I95I:I69, L I2I; dalǎ Tkha. P I93I:I68, I955:247, 75, Lv I964:I8I; dalǎ Tkha. Ldo 72; Dal Tkha. Lv I967:57 // cf. Ord. dala M II4b// Mo. dalan.

DALABČI Tkha. dalabtši, dalawtšǐ; // cf. Ord. dalabtši M II4b// Mo. dalabči.

DALAI Tkha. dalaě; dalai Tkha. P I93I:I68, I95I: I69, L I2I; dalae Tkha. S 54, P I970:I55; dalǎē Tkha. Lv I964:I76, I967:9I; dal[a]ē Tkha. P I955:77; dalǟ Tkha. Lv I964:I84; Dar. S 52, Tt I99 // cf. Ord. dalǟ M II5a// Mo. dalai.

DALAI- Tkha. dalaě-; dalaexa dalāxa daláxa Dar. CSh 40; dalåě Ŏkha. Vl I44; dalā̈xa Dar. S 52; dalāxă Dar. Tt I98 // cf. Ord. dalā̈ M II5a// Mo. dalayi-.

DALAL- Tkha. dalal-; dalal- Tkha. P I95I:I69 // cf. Ord. dalal- M II4b// Mo. dalal-.

DALAŊ Tkha. dalaŋ ; dalaŋ Tkha. P I93I:I68, I95I:I69; dalăŋ Tkha. P I970:79 // cf. Ord. dalaŋ M II4b// Mo. dalang.

DALBAI- Tkha. dalbaě-; // cf. Ord. dalbā̈- M II5 a// Mo. dalbayi-.

DALBÁ(N) Tkha. dalbá; // cf. Ord. dalbā M II5a// Mo. dalbaγa.

DALDALA- Tkha. daldală-; // cf. Ord. daldala- M II5a// Mo. daldala-.

DALÍ- Tkha. dalí-; // cf. Ord. dalī M II6a// Mo. daliyi-.

DALIM Tkha. dalim; // cf. Ord. dalim M II6a// Mo. dalim.

DALǰÍ- Tkha. daldží-; // cf. Ord. daldžī- M II5 b// Mo. dalǰiyi-.

DAM Tkha. dam; dam Tkha. S I07, Mö I974:I88, I975:280, L 83; // cf. Ord. dam M II7a// Mo. dam.

DAMǏI- Tkha. damdžǐ-; //cf. Ord. damdži- M II7b// Mo. damǰi-.

DAMNA- Tkha. damnǎ-; //cf. Ord. damna- M II8a// Mo. damna-.

DAMNÚR Tkha. damnūr; //cf. Ord. damnūr M II8a// Mo. damnaγur.

DAŊ Tkha. daŋ; daŋ Tkha. P I936:I6; daŋ Tkha. P I95I:I69 //cf. Ord. daŋ M II9a// Mo. dang.

DAŊXA Tkha. daŋ^{k}xǎ; daŋxǎ Tkha. P I93I:I68,I955: I06; daŋ^{k}xǎ Ökha. Va I967:7; daŋ^{q}xǎ Tkha. Lv I967: 53; daŋ^{k}x Dar. MSh I963:44 //cf. Ord. daŋxa M II9 b// Mo. dangqa.

DAŊSA(N) Tkha. dáŋsǎ; daŋsǎ Tkha. Lv I964:I8I, I967:78 //cf. Ord. daŋsa M I20a// Mo. dangsa.

DAŊSALA- Tkha. dánsalǎ-; //cf. Ord. daŋsala- M I20a// Mo. dangsala.

DAXA(N) Tkha. daxǎ; daxa Dar. CSh 32; daxǎ Tkha. P I93I:I68, I955:74; daxǎ Tkha. Mö I975:283; dax Tkha. Mö I974:I88; dax Dg. RT I96I:I53 //cf. Ord. daxu M II3a// Mo. daqu.

DAXI- Tkha. dȧxǐ-; daxi- Tkha. P I95I:I69; dȧẋi Dar. S 52; dȧxǐ- Tkha. Lv I964:I76; dȧ́x- Tkha. Mö I975:283 //cf. Ord. da^{k}xi- M II3b// Mo. daki-.

DAXIN Tkha. dåxin; // cf. Ord. da^{k}xin M II4a// Mo. dakin.

DARA- Tkha. darǎ-; dara- Tkha. R 1903:5, P 195I: I69; Dg. RT 196I:I53; Dar. S 52; darǎ- Tkha. P 193I:I68, 1936:8, 1955:75; dar- Tkha. Mö 1975:277 // cf. Ord. daru- M I23b// Mo. daru-.

DARAĞALA- Tkha. daragǎlǎ-; // cf. Ord. dargula- M I2Ib// Mo. daruγala-.

DARALA- Tkha. darlǎ-, darǎlǎ-; darla- Tkha. P 195I;I69 // cf. Ord. därula- M I2Ib// Mo. darula-.

DARALAGDA- Tkha. darlagdǎ-; daralǎgdǎ Tkha. Lv 1967:45 // cf. Ord. darulagda- M I24b// Mo. darulaγda-.

DARALTA Tkha. daraltǎ; daralta Tkha. P 195I: I69 // cf. Ord. darulta M I25a// Mo. darulta.

DARAŊĞUÍLA- Tkha. daraŋğuělǎ-; // cf. Ord. daraŋgu^{i}la- M I25a// Mo. darangγuyila-.

DARÁ Tkha. dará; darā Tkha. Lv 1964:I84; dara: Tkha. Ido 38 // cf. Ord. darā M I20a// Mo. daraγa.

DARÁLA- Tkha. darálǎ-; // cf. Ord. darāla- M I20b// Mo. daraγala-.

DARBAĞAR Tkha. darawǎǧar, darǎwǧar; // cf. Ord. darwagar M I25b// Mo. därbaγar.

DARBALJA- Tkha. darwaldzǎ-; // cf. Ord. darwaldži- M I25b// Mo. darbalǰa.

DARBÚL Tkha. darwúl; // cf. Ord. darwūl M I26a// Mo. darbaγul.

DARCAĞ Tkha. dartsag; // cf. Ord. dartsuk M I23b// Mo. darčuγ.

DARDAI- Tkha. dardae-; // cf. Ord. dardä̅- M I2Ia// Mo. dardaγi-.

DARI Tkha. dǻri; dårǐ Tkha. Lv I964:I78; dǻr Dg. Lde I957:26 // cf. Ord. dari M I22a// Mo. dari.

DARXALA- Tkha. darxal-; darxal- Dar. S 52 // cf. Ord. darxala- M I2Ib// Mo. darqala-.

DARXAN Tkha. darxan; darxaŋ Tkha. Mö I975:280; darxǎŋ Tkha. Lv I964:I8I, Dar. S 52; dar̭xǎŋ Tkha. Lv I967:5I; darxã̰ Ökha. Vl 353 // cf. Ord. darxan M I2Ib// Mo. darqan.

DARSA(N) Tkha. darǎs; darǎsǎ Tkha. Ldo I0; da-rǎs Tkha. R I902:I4 // cf. Ord. darasu M I20b// Mo. darasun.

DARUĞA Tkha. darǎǧǎ; darǎγǎ Tkha. Lv I967:5I; darǎγǎ Tkha. Ldo II; darga Tkha. L II2; dargǎ Tkha. P I93I:I68; Dar. S 52; dargǎ Tkha. P I970:II6; dargǎ Ökha. Vl III // cf. Ord. daruga M I24b// Mo. daruγa.

DARUI Tkha. daruĕ, dar^{u}ī, darī; darui Tkha. P 1951:169; dar^{u}ī Tkha. P 1931:168; darī Dg. Lde 30 // cf. Ord. dar^{u}ī M 124b// Mo. darui.

DARÚLĞA Tkha. darúlğă, darúlăğă; darūlag Dg RT 1961:153 // cf. Ord. darulga M 124b// Mo. darulγa.

DARWAI- Tkha. darwaĕ-; // cf. Ord. darwǟ- M 125 b// Mo. darbayi-.

DAS- Tkha. das-; dasa- Tkha. P 1951:169 // cf. Ord. das- M 126a// Mo. das-.

DAWA- Tkha. dawă-; dawa- Tkha. P 1931:168, P 1951:169, dabaxă Där. S 52 // cf. Ord. dawa- M 130a// Mo. daba-.

DAWALĞÁ(N) Tkha. dawalğá; // cf. Ord. dawalga M 130a// Mo. dabalγan.

DAWASAG Tkha. dawăsag; dawsaŋ Tkha. Mö. 1975: 301 // cf. Ord. dawŭsak M 130b// Mo. dabusaγ.

DAWIRXAI Tkha. dåwĭrxaĕ, dawarxaĕ; dabarxăē Tkha. MSh 35, dawarxaĕ Tkha. C 26 // cf. Ord. dåwirxǟ M 130b// Mo. dabirqai.

DAWXAR Tkha. dawxar, daw^{k}xar; dawxar Tkha. P 1951:169; daw^{k}xar Tkha. MSh 44; daw^{q}xar Tkha. C 26; dabxar Tkha. P 1970:52; Dar. S 52; dawxăr Tkha. Lv 1967:52; Ŏkha. Vl 259; dab^{k}xăr Dkha. Va 7 // cf. Ord. dawxur M 130a// Mo. dabqur.

DAWŠI- Tkha. dawšĭ-, datšĭ-; // cf. Ord. dabši- M II0a// Mo. dabši-.

DAWÚ Tkha. dawú; // cf. Ord. dawū M I30b// Mo. dabaγu.

DAWXARLA- Tkha. daw^{k}xarlă-, daw^{k}xarălă-; // cf. Ord. dawxurla- M I30a// Mo. dabqurla-.

DAYAN Tkha. dayăn; // cf. Ord. dajan M II3a// Mo. dayan.

DAYÁR Tkha. dayár //Mo. diyaγar.

DÁ-Tkha. dá-; dā Tkha. R I902:22; Tkha. P I93I: I68, I95I:I69; Ŏkha. Vl 208; Dar. CSh 36 // cf. Ord. dā- M I09a// Mo. daγa-.

DÁĞA Tkha. dáğă; dāga Dar. CSh 64; dāga Dg. RT I96I:I53; dāgă Tkha. P I936:I3, I93I:I68; dāgă Ŏkha. Vl 208 // cf. Ord. dāga M IIIb// Mo. daγaγan.

DÁLĞAWAR Tkha. dálgăwar; dālgawar Tkha. Bo 39 // Mo. daγalγaburi.

DÁMAL Tkha. dámal; dāmal Tkha. P I95I:I69; dāmăl Ŏkha. Vl 208 // cf. Ord. dāmal M II7a// Mo. daγamal.

DÁMǏIRA- Tkha. dámdžir-; // cf. Ord. dāmdžira- M II7b// Mo. daγamǰira-.

DÁXI Tkha. dáxĭ, dāĕx; dāxĭ Tkha. P I955:I39; dā^{k}xă Ŏkha. Vl 208; dāĭxi Khoṭ. Va I967:5; dāk

Ökha. Va I964:20I //cf. Ord. dā^{k}xi M II3b// Mo. daγaki.

DÁRA- Tkha. dár-; dāra- Tkha. P I95I:I69 // cf. Ord. dāra- M I20a// Mo. daγara-.

DÁWÚ Tkha. dáwú; dāwū Ökha. Vl 242 // cf. Ord. dāwū M I30b// Mo. dabuu.

DEBIÚR Tkha. dew^{i}űr; dewǖr Tkha. P I955:I58 // cf. Ord. dewǖr M I35a// Mo. debigür.

DEBSE Tkha. dewsě;dews Dg.RT I96I:I54// cf. Ord. debse M I32a// Mo. debse.

DEBTER Tkha. defter, dewter; debtěr Tkha. P I93I:I68; dewter Tkha. Bo 39, Ldo 72; depter Tkha. Mö. I975:303, L I985:II3; defter Tkha. Mö I975: 303, Ldo 62; degter Tkha. MSh I963:38; degter Dar. CSh 32 // cf. Ord. debter M I33a// Mo. debter.

DEBTÉ- Tkha. dewté-; dewtē- Tkha. P I955:I07 // cf. Ord. debtē- M I33a// Mo. debtege-.

DEGDE- Tkha. degdě-; degdě- Tkha. P I93I:I68, I955:I54, Lv I967:57 //Mo. degde-.

DEGÉ Tkha. degé; dėgē Tkha. R I902:2I; degē Tkha. P I95I:I69, Lv I967:9I; degee Tkha. P I970: II6 // cf. Ord. degē M I34b// Mo. degege.

DEL Tkha. del; del Tkha. P I93I:I68, I95I:I69 // cf. Ord. dėl M I36a// Mo. del.

DELBEL- Tkha. delbel-; //cf. Ord. delbel- M I36b// Mo. delbel.

DELBER- Tkha. delber-; delwer- Tkha. P I95I: I70 // cf. Ord. delbere- M I36a// Mo. delbere-.

DELEŊ Tkha. deleŋ; deleŋ Tkha. P I95I:I70 // cf. Ord. deliŋ M I38a// Mo. deleng.

DELGE- Tkha. delgĕ-, delĕgĕ-; delge- Tkha. P I95I:I70, I955:I57; Dg. RT I96I:I54; Dar. S 53 // cf. Ord. delge- M I36a// Mo. delge-.

DELGERE- Tkha. delger-; delgĕr- Tkha. P I93I: I38, I95I:I70; Dar. S 53 // cf. Ord. delgere- M I38a// Mo. delgere-.

DELGERENŊGÜI Tkha. delgereŋgüi; delgĕrĕŋgǚi Tkha. Lv 1964:I78, I967:47,70; delgĕrĕŋgüi Tkha. Ldo 52; delgerengű Ökha. C I4I // cf. Ord. delgereŋg[u]ī M I38a// Mo. delgerenggüi.

DELIM Tkha. delem; delem Dg RT I96I:I53 // cf. Ord. delim M I38a// Mo. delim.

DELXEÍ ~ DELXÍ Tkha. delxí; delexī Dar. CSh 8; delxī Tkha. P I93I:I38, I95I:I70; I955:I9; Ökha. Vl 287; delxii Tkha. P I970:63; delexā̈ Dar. CSh 39; delkā̈ Dar. Tt I92; delxā̈ Dar. S 53 // cf. Ord. dele[k]xī M I37b// Mo. delekei.

DELŰ Tkha. delű; delṻ Ökha. Va I967:4 // cf. Ord. delṻ M I38b// Mo. deligün.

DEMÍ Tkha. demí; demī Tkha. P 1951:170, S 68 // cf. Ord. dėmī M 139a// Mo. demei.

DEMǰI- Tkha. demdžī-; demǰi- Tkha. P 1970:142 // cf. Ord. demdži- M 139a// Mo. demǰi-.

DEMǰILGE Tkha. demdžilgĕ, demdžīlĕgĕ; // cf. Ord. demdžilge M 139a// Mo. demǰilge.

DERE Tkha. derĕ; derĕ Tkha. P 1936:8, Lv 1967: 51; Dar. S 53; dėrĕ Tkha. P 1955:46; der Tkha. P 1951:170, Mö 1974:185 // cf. Ord. dėre M 140b// Mo. dere.

DERELE- Tkha. derlĕ-, derĕlĕ-; derlĕ- Tkha. P 1931:168 //cf. Ord. derele- M 141a// Mo. derele-.

DERESE(N) Tkha. derĕs; derĕs Tkha. P 1931:168; derės Tkha. Mö 1975:280; ḍeṛsĕ Tkha. Lv 1967:78 // cf. Ord. deresů M 141a// Mo. deresün.

DERGEDE Tkha. dergedĕ; dergede Tkha. P 1951: 170; dergĕdĕ Tkha. P 1931:168 // cf. Ord. dergede M 141a// Mo. dergede.

DESELEGČI Tkha. desĕlegtšī; deslegči Tkha. P 1970:53// Mö. deselegči.

DEW- Tkha. dew-; dewex Tkha. Tc 1967:246; dewĕ- Tkha. P 1931:168 // cf. Ord. dewe- M 144b// Mo. debi-.

DEWES- Tkha. dewěs-; debis- Tkha. P I95I:I70; dewěs- Tkha. P I955:I07 // cf. Ord. dewis- M I45a// Mo. debis-.

DEWESGER Tkha. dewĭsger, dewĭsxer; debisxer Tkha. P I95I:I70, L I09; debisxĕr Dar. S 53; dews^{k}xĕr Tkha. C 28 // cf. Ord. dewis^{k}xer M I45a// Mo. debisker.

DEWŠI- Tkha. dewšĭ-; dewšĭ- Tkha. Lv I967:5I, 78 // cf. Ord. debši- M I32b// Mo. debsi-.

DÉDE Tkha. dédě; dēde Tkha. P I95I:I70, Lv I967:46; dēdě Tkha. P I93I:I68 // cf. Ord. dēdů M I33b// Mo. degedü.

DÉDES Tkha. dédes; // cf. Ord. dēdůs M I33b// Mo. degedüs.

DÉGŰR Tkha. dégűr; dēgūr Tkha. P I93I:I68, I95I: I70; Dar. S 53; dēgēr Dg. RT I96I:I53 // cf. Ord. dēgūr M I35b// Mo. degegür.

DÉJI Tkha. dédžĭ; // cf. Ord. dēdži M I33b// Mo. degeǰi.

DÉL Tkha. dél; dēl Tkha. R I902:2I; P I93I:I68, I936:8, I95I:I70, I955:62, S 77; Dar. S 53; Ökha. Vl 255; Dg. RT I96I:I53; deel Tkha. P I970:I46; dewěl Ökha. C I39 // cf. Ord. dēl M I36a// Mo. debel.

DÉRE Tkha. dérĕ; dēre Tkha. P I95I:I70; Dar. Tt 200; dērĕ Tkha. R I902:9, P I93I:I68,I936:8, I955: I06, Lv I964:I77; Dar. S 53; Ökha. Vl I94; de:r Tkha. Mö I974:I85, Ldo 40; deer Tkha. P I970:I38; dēr Tkha. S 68 // cf. Ord. dēre M I40b// Mo. degere.

DÉREM Tkha. dérĕm; dērĕm Tkha. P I93I:I68; dērim Ökha. S 53 // cf. Ord. dērme M I4Ib// Mo. degerme.

DÉREMDE- Tkha. déremdĕ-; dērĕmdĕ- Tkha. P I93I: I68 // cf. Ord. dērmede- M I4Ib// Mo. degermede-.

DÉSE(N) Tkha. désĕ; dēs Tkha. P I955:62; Ökha. Vl 2I5 // cf. Ord. dēsů M I43b// Mo. degesün.

DÉŠI Tkha. déšĭ; déši Tkha. P I936:2I; dēši Tkha. P I93I:I68, I95I:I70 // cf. Ord. dēši M I44a// Mo. degegsi.

DÉWER Tkha. déwĕr; dēwer Dg. RT I96I:I54; dēwĕr Ökha. Vl 239; déberi Tkha. L I27 // cf. Ord. dēwůr M I45a// Mo. degebür

DÍLDE- Tkha. díldĕ-; dīlde- Tkha. P I95I:I70; dīlde- Tkha. P I93I:I68 // cf. Ord. dīlte- M I45b// Mo. deyilde-.

DÍLE- Tkha. dílĕ-; dīl- Tkha. P I93I:I68, I95I: I70, S 8I; Dg. Lde 30; Dar. CSh 23; di:l Tkha. Mö I974:I86; dēl Dar. S 53 // cf. Ord. dīl- M I45b// Mo. deyil-.

DÍLEŊXI Tkha. dɨlĕŋxĭ; dīleŋxĭ Tkha. Lv 1967: 93 //Mo. deyilengki.

DOBTOL- Tkha. dobtol-, doftol-; dobtŏl- Ökha. Vl 387; dobtăl- Tkha. P 1955:29 // cf. Ord. dubtul- M 158b// Mo. dobtul-.

DOGDOL- Tkha. dogdol-; // cf. Ord. dogdol- M 147a// Mo. doγdul-.

DOGŠIN Tkha. dogšin, dokšin, došxin; došxĭn Tkha. P 1931:168; došxiŋ Tkha. P 1951:170; došgin Tkha. C 26; došxĭŋ Dar. S 53; došxi Ökha. Vl 341 // cf.Ord. doγšin M 148a// Mo. doγsin.

DOĞOL- Tkha. doğol-; // cf. Ord. dogol- M 147b// Mo. doγula-.

DOĞOLOŊ Tkha. doğŏloŋ; dogălăŋ Tkha. P 1955:149; dogolăŋ Dar. S 53 // cf. Ord. dogoloŋ M 147b// Mo. doγulang.

DOLĞIÓN Tkha. dolgĭón; doligō(n) Tkha. P 1951: 170 // Mo. dolgiyan.

DOLÓ(N) Tkha. doló; dolōŋ Tkha. P 1936:14, 1951: 170; dolo:ŋ Tkha. Mö 1975:298; doloonŋ Tkha. P 1970: 79; dolō(ŋ) Tkha. P 1955:246; dolōa̰ Tkha. R 1902: 21; dolăŋ Dar. S 53; dolo̰ Ökha. Vl 197; dolō Tkha. P 1931:168, 1955:75, S 68; doló Tkha. L 121 // cf. Ord. dolō M 150b// Mo. doluγan.

DOLÓ- Tkha. doló-; dolō- Ökha. Vl 201; Dar. S 53: // cf. Ord. dolō- M 150b// Mo. doluγa-.

DOMNO- Tkha. domnǒ-; domnax Tkha. L 83 // cf. Ord. domno- M I5Ib// Mo. domla-.

DOMOG Tkha. domog; // cf. Ord. domok M I5Ib// Mo. domuγ.

DOŊǦODO- Tkha. doŋǧodǒ-; doŋgodo- Tkha. P I95I: I70; döŋgǒdǒ Tkha. P I970:I34; doŋγǒd- Ökha. Vl 397 // cf. Ord. doŋgod- M I5Ib .

DOXIÓ Tkha. doxió; dox^{i}ō Ökha. Vl 203 // cf. Ord. do^{k}xō M I50b// Mo. dokiya.

DOTONO Tkha. dotonǒ; // cf. Mo. dotuna.

DOTOR Tkha. dotor; dotor Tkha. P I95I:I70; do-tǒr Tkha. S 76, Lv I967:57; Tkha. P I970:67; Dar. S 53; totor Ökha. MSh 40; dotǎr Tkha. P I955:I06, Lv I964:I8I // cf. Ord. dotǒr M I54b// Mo. dotur.

DOTORLO- Tkha. dotorlǒ-, dotorǒlǒ-; dotorlo- Tkha. P I95I:I70 // cf. Ord. dotorlo- M I54b// Mo. doturla-.

DOTÓDO Tkha. dotódǒ; dotōdǒ Tkha. P I93I:I68; dotōdǎ Tkha. P I955:207 // cf. Ord. dotōt M I54b// Mo. dötuγadu.

DOWO Tkha. dowǒ; dowo Tkha. P I95I:I70 // cf. Ord. dowoŋ M I55a// Mo. dobung.

DÓRO Tkha. dórǒ; dōro Ökha. Vl 256 // cf. Ord. doro M I52b// Mo. doura.

DÖČI(N) Tkha. dȯtšĭ, dȯtšin; dötšiŋ Dar. S 53; dötši^{o}ŋ Tkha. Ldo 2I; dočiŋ Tkha. P I970:79; dötši Tkha. P I955:I06, 247, I93I:I68 // cf. Ord. dötši M I58a// Mo. döčin.

DÖL Tkha. dȯl; dȯl Dg. RT I96I:I54 //Mo. dölü.

DÖŊGÖ Tkha. dȯŋgǒ; dönggö Tkha. L 76 // cf. Ord. döŋgö M I56a// Mo. döngge.

DÖŊGÖ- Tkha. dȯŋgǒ-; dȯŋgǔ- Ökha. Vl 25I // cf. Ord. döŋgö- M I56b// Mo. döngge-.

DÖŊGÖLÖ- Tkha. dȯŋgȯlǒ-; // cf. Ord. döŋgölö- M I56b// Mo. dönggele-.

DÖRŐ Tkha. dȯrő; dörȫ̈ Tkha. P I95I:I70; dörä̈ Dar. S 53, CSh 32; dȯrō̈ Ökha. Va I967:4 // cf. Ord. dörȫ̈ M I57a// Mo. dörüge.

DÖRWÖ(N) Tkha. dȯrwȯ(n), döröw; dörbĕŋ Dar. S 53; dȯrbǒŋ Tkha. P I970:79; dörwöŋ Tkha. P I95I: I70; dörwĕ(n) Tkha. P I955:244; dȯrwǔ(n) Tkha. P I93I:I68; dȯrwu̇ Ökha. Vl I63; dȯrū̌ Ökha. Be 279; dürwa Tkha. R I902:35; dörǒwǒ Tkha. Ldo 32; dörbö Tkha. L 98; dȯrůb Dg. RT I96I:I55 // cf. Ord. dörwö M I57a// Mo. dörbe.

DÖRWÖLǰIN Tkha. dȯrwȯldžin; dörwöldžiŋ Tkha. P I95I:I70; dȯrwȯldžȯŋ Tkha. Tt 249, Tc I970:I48; dörbölǰin Tkha. L II3 // cf. Ord. dörwöldžin M I57 b// Mo. dörbelǰin.

DÖŠI Tkha. dȯšĭ; döši Tkha. P I955:I24; döš Tkha. MSh 40 // cf. Ord. došö M I58a// Mo. döşi.

DUĞUI Tkha. duğuĕ, duğí; dugui, dugī Dar. CSh 32 // cf. Ord. dugüī M I59b// Mo. duγui.

DUĞUÍLA- Tkha. duğuĕlă-; // cf. Ord. dug^{u}īla- M I59b// Mo. duγuyila-.

DUĞUÍLAŊ Tkha. duğuílaŋ ; // cf. Ord. dug^{u}īlaŋ M I60a// Mo. duγuyilang.

DUĞURIG Tkha. duğŭrig, duğărig; // cf. Ord. du-gurag M I60a// Mo. düγuriγ.

DULÁLA- Tkha. dulálă-; // cf. Ord. dulāla- M I6Ia// Mo. dulaγala-.

DULÁN Tkha. duláŋ; dulāŋ Tkha. P I955:3I, Bo 60; dulã Ökha. Vl I74 // cf. Ord. dulān M I6Ia// Mo. dulaγan.

DUNDA Tkha. dundă; dunda Tkha. P I95I:I70; dun-dă Tkha. P I93I:I68, S 76, P I955:3I, L 83; Ŏkha. Vl 348 // cf. Ord. dunda M I6Ib// Mo. dunda.

DUXU(N) DUXA(N) Tkha. duxă; duxă Dar. S 53 // cf. Ord. duxu M I60b// Mo. duqu.

DURA Tkha. dură; dura Tkha. R I903:9; dură Tkha. Ldo 68; Dar. S 53; dur Tkha. Mö 1974:I89 // cf. Ord. dura M I63a// Mo. dura.

DURALA- DURULA- Tkha. durălă-; durla- Dar. S 53 // cf. Ord. durala- M I63b// Mo. durala-.

DURAS- Tkha. durăs-; duras- Tkha. P 1951:170; Dar. S 53 // Mo. duras-.

DURASXAL Tkha. durăsxal; durasxăl Dar. S 53 // Mo. durasqal.

DURDUŊ Tkha. durdŭŋ, durdăŋ ; // cf. Ord. durdúŋ M 163b// Mo. durdung.

DUSU- Tkha. dus-; dusŭ- Tkha. P 1931:168 // cf. Ord. dus M 164b// Mo. dusu-.

DUSUL Tkha. dusŭl, dusăl; // cf. Ord. dusul M 166a// Mo. dusul.

DUTÚ Tkha. dutú; dutū Tkha. P 1955:106 // cf. Ord. dutū M 167a// Mo. dutaγu.

DÚ Tkha. dú; dū(n) Tkha. P 1951:170, 1955:68; duu Tkha. P 1970:161; dū Dar. S 53, Ṫt 201; du: Tkha. Ldo 72 // cf. Ord. dū M 158b// Mo. daγun.

DÚČI(N) Tkha. dútšin; dūtši Dar. S 53 // cf. Ord. dūtši M 167b// Mo. daγučin.

DÚDA- Tkha. dúdă-; dūda- Tkha. R 1903:5; Tkha. P 1951:170; Dar. S 53; dūdă- Tkha. P 1931:168; Ökna. Vl 283; duudă- Tkha. P 1970:149 // cf. Ord. dūda- M 158b// Mo. daγuda-.

DÚDALĞA Tkha. dúdalğă, dudălağă; // cf. Ord. dūdalga M 158b// Mo. däγudalγä.

DÚĞAR- Tkha. dúgăr-; dūgar- Tkha. P 1951:170; dūgŭr- Ökha. Vl 420 // cf. Ord. dūgar- M 159a// Mo. duuγar-.

DÚLA- Tkha. dúlă-; dūlă- Tkha. P 1931:168; dūl- Tkha. P 1951:170; Ökha. Be 279; Dar, S 53 // cf. Ord. dūla- M 160b// Mo. daγula-.

DÚLAĞA Tkha. dúlăğă; dūlgă Ökha. Vl 214 // cf. Ord. dūlga M 161a// Mo. duγulγa.

DÚN Tkha. dū; // cf. Ord. dū M 158b// Mo. daγun.

DÚRAI- Tkha. dúrai-, dúriá-; // cf. Ord. dūrā- M 163a// Mo. daγuriya-.

DÚS- Tkha. dús-; dūs- Tkha. Lv 1967:93, Mö 1974: 302 // cf. Ord. dūs- M 164b// Mo. daγus-.

DÜGENE- Tkha. dügĕnĕ-; dügen Tkha. Ldo 79; // Mo. düngne-.

DÜLÍ Tkha. dülí; dǖlī Dar. CSh 32; dülī Ökha. Vl 287; Dg. Lde 30 // cf. Ord. dülī M 170a// Mo. dülei.

DÜŊ Tkha. düŋ ; düŋ Tkha. Ldo 36 // cf. Ord. düŋ M 170b// Mo. düng.

DÜRI Tkha. dürĭ, dürĕ; // cf. Ord. düri dürü M 172a// Mo. düri.

DÜRIM ~DÜREM Tkha. dürem; dürem Tkha. Tc 1969: 252 // cf. Ord. dürim M 172a// Mo. dürim.

DŮRSE Tkha. důrsĕ; důrsĕ Tkha. Lv I967:60,94 // cf. Ord. důrsů M I72a// Mo. dürsün.

DŮRSELE- Tkha. důrsele-; // cf. Ord. důrsůle- M I72a// Mo. dürsüle-.

DŰ Tkha. dű; dṻ Tkha. P I93I:I68, I936:I6, I95I: I70; dṻ Tkha. S 82, P I955:69, Bo 39; Dar. S 53; důů Tkha. Str 23, P I970:I52; dű Tkha. L 90; dṻ Ökha. Vl 2I5 // cf. Ord. dṻ M I67b// Mo. degü,degüü.

DŰǏILE- Tkha. dűdžilĕ-; // cf. Ord. dṻdžile- M I67b// Mo. degüǰile-.

DŰǏIŊ Tkha. dűdžin; dṻdžiŋ Tkha. P I95I:I70 // cf. Ord. dṻdžiŋ M I68a// Mo. degüǰing.

DŰLI- Tkha. dűl-;dü:lex Tkha. Mö I974:I86; Mo. degüli-.

DŰRE- Tkha. dűr-; dṻr- Tkha. P I93I:I68, I95I: I70; dṻr- Tkha. S 79, Dg. RT I96I:I55; Dar. S 53 // cf. Ord. dṻr- M I7Ia// Mo. dügür-.

DŰREŊ Tkha. dűreŋ ; dṻreŋ Tkha. P I95I:I70; dṻrŭ Ökha. Vl 326 // cf. Ord. dṻreŋ M I7Ib// Mo. dügüreng.

DŰRGE- Tkha. dűrgĕ-, dűrĕgĕ; dṻrge- Tkha. P I93I: I68, I95I:I70 // cf. Ord. dṻrge- M I7Ib// Mo. dügürge-.

E

EBDE- Tkha. ewdě-; ebde- Tkha. P 1931:169; ėb-de- Dg. RT 1961:157; ebdě- Tkha. P 1970:52; evd- Tkha. Str 42 // cf. Ord. ebde- M 227a// Mo. ebde-.

EBDER- Tkha. ebder-; ebder- Dar. S 45 // cf. Ord. ebdere- M 227b// Mo. ebdere-.

EBDERXEI ~ EBDERXÍ Tkha. ebderxeí, ebderxí; eb-derxī Dar. CSh 62 // cf. Ord. ebder^{k}xī M 227b// Mo. ebderkei.

ECEG Tkha. etseg; etsegě Dar. S 45; etsěgě Tkha. P 1936:13, 1955:57; etseg Tkha. Tc 1969:246, Ldo 94; Ökha. Vl 108; Dg RT 1960:16; etsěg Tkha. Lv 1967:50, P 1970:151 // cf. Ord. etšige M 250b// Mo. ečige.

ECES Tkha. etses; etsěs Tkha. P 1955:56, Lv 1967:12, Tc 1969:253 // cf. Ord. etsůs M 251a// Mo. ečüs.

ED Tkha. ed; ed Ökha. Vl 342; Dar S 45 // cf. Ord. ed M 228b// Mo. ed.

EDE Tkha. edě; ėde Tkha. P 1955:47; edě Ökha. Vl 342; Dar. S 45; ed Tkha. P 1951:172, 1955:109, Lv 1964:181; ėd Tkha. Lv 1967:44 // cf. Ord. ede M 228b// Mo. ede.

EDEGE- Tkha. edĕge-; edege- Tkha. P I93I:I69, I95I:I72 // cf. Ord. edege- M 228b// Mo. edege-.

EDEGÉR Tkha. edĕgér; edĕgēr Tkha. P I970:I44// Mo. edeger.

EDLE- Tkha. edlĕ-, edĕlĕ-; edlĕ- Tkha. P I970: 53 // cf. Ord. edle- M 229b// Mo. edle-.

EDLEL Tkha. edlel, edĕlel; edlel Tkha. P I95I: I72; edlĕl Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. edlel M 229a// Mo. edlel.

EGCE Tkha. egtsĕ, ektsĕ, extsĕ; egtse Tkha. P I970:32; egtsĕ Tkha. Lv I967:93; egtš Dg. RT I96I: I57; ektsĕ Dar. S 45 //Mo. ekče.

EGEČI Tkha. egetšĭ; egetši Tkha. P I955:52, I970:I52, L 90, Ldo II2; egetšĭ Tkha. P I93I:I69, I936:I3; Ökha. Vl I24; Dar. S 45; egeči L (Études mongoles, I985, XVI) II2 // cf. Ord. egetši M 23Ib// Mo. egeči.

EGEM Tkha. egem; egĕm Ökha. Vl 226; Mo. egem.

EGEŠIG Tkha. egĕšig; egešig Tkha. P I95I:I72; egšĭk Ökha. Vl I44 // cf. Ord. egešig M 23I // Mo. egesig.

EGNE- Tkha. egne-, egĕne-; egne- Tkha. I95I:I72, Lv I964:I79 // cf. Ord. eŋne- M 242a// Mo. engne-.

EGNÉ Tkha. egné, egĕné; egnē Tkha. P 1970:53 // cf. Ord. eŋnē M 242a// Mo. engnege.

EǰI Tkha. édžĭ; e:džĭ Tkha. Ldo 81; e:dž Tkha. P 1970:134, Mö 1974:192; ēdž Ökha. Be 284; Dg. RT 1960:13; édžĕ Dar. S 46; idžī Tkha. P 1936:19; eǰi, iǰi Tkha. L 57 // cf. Ord. ēdži M 229b// Mo. eǰi.

EǰELE- Tkha. edzĕlĕ-; edzĕlĕ- Tkha. P 1931:169; edzel- Dar. S 1931:45 // cf. Ord. edžile- M 229b// Mo. eǰele-.

EǰEN Tkha. edzen; edzĕŋ Tkha. P 1931:169, S 99, Ldo 90; Ökha. Vl 148; Dar. S 45; ėdzĕŋ Tkha. P 1955:47 // cf. Ord. edžin M 230a// Mo. eǰen.

EǰERXEG Tkha. edzerxeg; edzerxĕk Dar. S 45 // cf. Ord. edžir^{k}xeg M 230b// Mo. eǰerkeg.

ELBEG Tkha. elbeg; elbĕg Tkha. Lv 1967:53, P 1970:30; elbĕk Ökha. Vl 388; Dar. S 45; eweg Tkha. MSh 44, C 29; iwleg Khot. MSh 49 // cf. Ord. elbek M 234a// Mo. elbeg.

ELČI Tkha. eltš; eltši Tkha. L 114; ėltši Tkha. P 1955:47; Dar. S 45; eltšĭ Ökha. Vl 150; iltšĭ Tkha. S 166; elči L(Études mongoles, 1985, XVI) 114 // cf. Ord. ėltši M 237a// Mo. elči.

ELČIN Tkha. ėltšin; ėltšĭ Ökha. Vl 353 // Mo. elčin.

ELDE- Tkha. eldě-; elde- Tkha. P 1951:172; ėl-de- Dg. RT 1961:157 // cf. Ord. elde- M 234b// Mo. elde-.

ELDEW Tkha. eldew; eldeb Tkha. P 1951:172 // cf. Ord. eldep M 234b// Mo. eldeb.

ELDŰR Tkha. eldűr; eldṻr Sar. Va 99; eldō̈r Dar. CSh 36 // cf. Ord. ėldṻr M 235a// Mo. eldegür.

ELESE(N) Tkha. elesě; eleseŋ Dar. S 45; elese Tkha. L (Études Mongoles 1985, XVI) 114; elesě Tkha. Ldo 15; eles Tkha. Tc 1969:247; elěs Tkha. P 1931:169, 1970:38; elis Ȫkha. Vl 156; els Tkha. Tc 1969:247 // cf. Ord. elesů M 236b// Mo. elesün.

ELÉ(N) Tkha. elé; elē Tkha. P 1955:45 // cf. Ord. ėlē M 235b// Mo. eliyen.

ELIGE(N) Tkha. eligě, elegě; elige Dar. CSh 38; elegěŋ Dar. S 45; elege Tkha. P 1951:172; eleg Tkha. Tc 1969:246; elig Dg. RT 1960:8; ėlěg Tkha. P 1955:46; elěk Ökha. Vl 124; elgě Tkha. Lv 1967:91 // cf. Ord. elege M 236a// Mo. eligen.

ELIGEBČI Tkha. elīgebtši, elěgewtšī; elgebtši Ökha. Va 1970:100 // Mo. eligebči.

ELIGLE- Tkha. eliglě-, eligelě-, eleglě-, ele-gělě-; elěgle- Sar. Va 99 // cf. Ord. elegele- M 236a// Mo. elīgele-.

ELǰIGE(N) Tkha. ėldžigĕ, ildžigĕ; eldžigĕ Ökha. Vl 224; ėldžig Tkha. P 1955:47; eldžĭg (eldžĭgĕn-) Tkha. P 1931:169, 1955:47; ildžige(n), ildžigeŋ Tkha. P 1936:178; ildžig M 1974:198; ildžĭg Tkha. S 52 //cf. Ord. eldžige M 234b// Mo. elǰigen.

EMČI Tkha. emtšĭ; emtši Tkha. P 1951:172, L 90; emtšĭ Tkha. P 1931:169, Lv 1967:12 //cf. Ord. emtši M 239a// Mo. emči.

EME Tkha. emĕ; emĕ Tkha. P 1936:16, 1951:172, Ldọ 81; Ökha. Vl 134; Dar. S 45; em Tkha. S 77, P 1955:101, 1970:36, Mö 1974:188 //cf. Ord. eme M 237b// Mo. eme.

EMEGEN Tkha. emĕgen; emĕgen Tkha. Ldo 14; emegĕŋ Dar. S 45; Dg. RT 1961:158; emgĕŋ Tkha. P 1931:169, 1955:153 //cf. Ord. emegen M 238a// Mo. emegen.

EMÉL Tkha. emél; emēl Tkha. P 1931:169, 1936:13, 1951:172, S 79; P 1955:45, 1970:118; Dg. RT 1961:158; emǟl Dar S 45 //cf. Ord. emēl M 238a// Mo. emegel.

EMGEG Tkha. emgeg; emgĕg Tkha. P 1970:53 //cf. Ord. emgek M 238b// Mo. emgeg.

EMǰÉR Tkha. emdžiér; imdžēr Khot. MSh 48; ėmdžēr Dg. RT 1961:158; endžēr Tkha. C 27, Va 1970:37; endžēr Tkha. MSh 42 //Mo. emǰiyer.

EMJEG Tkha. emdzeg; emdzěg Tkha. Lv I967:95| // Mo. emǰeg.

EMNE- Tkha. emně-; emne- Tkha. P I95I:I72; Dar. S 46; ėmne- Tkha. P I955:I59; emně- P I970:53 // cf. Ord. emne- M 238b// Mo. emne-.

EMTERXEÍ~EMTERXÍ Tkha. emterxeí, emterxí; // cf. Ord. emter^{k}xī M 239a// Mo. emterkei.

ENDE Tkha. endě; ende Tkha. P I95I:I72; endě Tkha. P I93I:I69; I955:52, Lv I964:I83, I967:I2, P I970:36 // cf. Ord. ende M 239a// Mo. ende.

ENDŰ Tkha. endű; // cf. Ord. endṻ M 239b// Mo. endegű.

ENE Tkha. eně; ene Tkha. P I95I:I72, I955:52; eně Tkha. P I93I:I69, I955:52; Lv I964:I77, I967:44; eně Tkha. Ldo 74, L 32; Ökha. Vl I49; Dar. S 45; ėn Dg. RT I960:8, I96I:I58 // cf. Ord. ene M 239b// Mo. ene.

ENER- Tkha. ener-; // cf. Ord. enere- M 240b// Mo. eneri-.

ENEREL Tkha. eněrel; eněrěl Tkha. P I93I:I69 // cf. Ord. enerel M 240b// Mo. eneril.

ENXE Tkha. eŋ^{k}xě; eŋxe Tkha. P I95I:I72, I970:36; eŋ^{k}xě Tkha. Lv I967:49, Tc I967:I8; Ökha. Va I967:7; eŋ^{k}x Ökha. Be 285 // cf. Ord. eŋ^{k}xe M 24Ib// Mo. engke.

EŊ Tkha. eŋ; eŋ Tkha. P 1955:45 // cf. Ord. eŋ M 241a// Mo. eng.

EŊGER Tkha. eŋger; eŋgĕr Tkha. P 1970:53; Dg. RT 1960:8 // cf. Ord. eŋger M 241b// Mo. engger.

EŊGESEG Tkha. eŋgĕseg; // cf. Ord. ėŋ^{k}xesge M 241b// Mo. enggeske.

EXE Tkha. exĕ; exĕ Tkha. R 1902:371, P 1936:16, S 74, Lv 1967:44,49,54, Ldo 13, L 43; Ökha. Vl 131; exi(n) Tkha. P 1951:172; ėxĕ Tkha. P 1955:146, Lv 1964:180, Mö 1974:187, P 1970:36; ė^{k}xĕ Tkha. C 33; exĕ Dar. S 45; Dar. CSh 38 // cf. Ord. e^{k}xe M 232b// Mo. eke.

EXENER Tkha. exĕner; exenĕr Dar. S 45; exĕnĕr Tkha. P 1931:169, 1936:16, 1951:172, Ldo 14; exner Tkha. Bo 61 // cf. Ord. e^{k}xener M 233a// Mo. ekener.

EXIN Tkha. exin, exen; exǐŋ Dar. S 45; exi(n) Tkha. P 1951:172 // cf. Ord. e^{k}xin M 233b// Mo. ekin.

EXLE- Tkha. exlĕ-, exĕlĕ-; éxile- Dar. S 45; exil- Tkha. P 1931:169, 1951:172 // cf. Ord. e^{k}xile- M 233b// Mo. ekile.

ERČI Tkha. ertšǐ; ertšǐ Tkha. Lv 1967:53 // Mo. erči.

ERDEM Tkha. erdem; erdem Tkha. P 1951:172; erdem Tkha. Ldo 72; erdĕm Tkha. P 1931:169, 1936: 13, Lv 1967:53, P 1970:54; Dar. S 46; Ökha. Vl 150 // cf. Ord. erdem M 242b// Mo. erdem.

ERDEMTEN Tkha. erdemten; érdĕmtĕŋ Tkha. Ldo 68// Mo. erdemten.

ERDENI Tkha. erdenĭ, erdenĕ; erdeni Tkha. P 1951:172, L (Études Mongoles, 1985, XVI) 112; Ökha. Vl 332; erdeńĕ Dar. S 46 // cf. Ord. erdeni M 242b// Mo. erdeni.

ERE Tkha. erĕ; ere Tkha. P 1951:172; erĕ Tkha. P 1931:169, 1936:16, 1970:116; Ökha. Vl 134; Dar. S 46; er Dkha. Va 14; Dg. RT 1961:158 // cf. Ord. ere M 242b// Mo.ere.

EREG Tkha. ereg; ergi Tkha. P 1931:169; Dar. S 46 // cf. Ord. erge M 244b// Mo. ergi.

ERELXEG Tkha. erelxeg; erĕlxĕg Tkha. Lv 1967: 94 //Mo. erelkeg.

EREXEÍ~EREXÍ Tkha. erĕxeí, erĕxí; erxī Tkha. P 1955:90; Ökha. Be 151; Dg. RT 1961:158; er^{k}xī Ökha. Be 286;erxā̈ Dar. S 46 // cf. Ord. ere^{k}xī M 243a// Mo. erekei.

ERÉN Tkha. erén; erēŋ Tkha. P 1951:173; erā̈ŋ Dar. Ṡ 199 // cf. Ord. erēn M 244a// Mo. eriyen.

ERGI- ERGE- Tkha. ergĕ-; ergi- Tkha. P I955:46; Ŏkha. Vl 270; erǵi- Dar. S 46; ėrgė- Dg. RT I960: 8, I96I:I58; erge- Tkha. P I93I:I69, I95I:I73, I970:II6, Tc I969:246 // cf. Ord. erge- M 244 // Mo. ergi-.

ERGŰL Tkha. ergűl; ergǖl Tkha. P I95I:I73 // cf. Ord. ergǖl M 245b// Mo. ergigül.

ERIXE Tkha. erixĕ, erexĕ; erixe Tkha. P I95I: I73; Dar. CSh 38 // cf. Ord. ere^{k}xe M 243a// Mo. erike.

ERMELJE- Tkha. ermeldzĕ-; ermeldzĕxĕ Tkha. P I970:54 // Mo. ermelǰe-.

ERXE Tkha. erxĕ; erxĕ Tkha. P I93I:I69, I936: 23, I95I:I73; er^{k}xĕ Ŏkha. Vl 402 // cf. Ord. er^{k}xe M 246b// Mo. erke.

ERXETEN Tkha. erxĕten; er^{k}xten Tkha. C 27 // cf. Ord. er^{k}xeten M 247a// Mo. erketen.

ERXILE-~ERXELE- Tkha. erxilĕ-, erxelĕ-; erxele- Dar. S 46 // cf. Ord. er^{k}xele- M 246b// Mo. erkele-.

ERXILEGČI Tkha. erxĭlegtšĭ; erxilĕgtši Tkha. P I970:46 //Mo. erkilegči.

ERXIM Tkha. erxĭm, erxem; erxĭm Tkha. P I93I: I69; erxem Tkha. Tc I969:246; erxĕm Tkha. P I970: I32; er^{k}xem Khot. C 57 // cf. Ord. er^{k}xem M 247a// Mo. erkim.

. ERXIMLE- Tkha. erximĕlĕ-, erxemĕlĕ-; //cf. Ord. er^{k}xemle- M 247a// Mo. erkimle-.

ERTE Tkha. ertĕ; ertĕ Tkha. P I95I:I73; Dar. S 46; ėrtĕ Tkha. P I955:I62, Lv I967:I2, P I970: I50, Ldo 69 // cf. Ord. erte M 247b// Mo. erte.

ERŰ Tkha. erű; erū̆ Tkha. P I95I:I72, C 33; Dg. RT I96I:I58; Sar. Va I970:I00; Dar. CSh 38 // cf. Ord. erū̆ M 248b// Mo. eregü.

ERŰL Tkha. erűl; erū̆l Ökha. Vl I56; erȫl Dar. CSh 37 // cf. Ord. erṻl M 248b// Mo. eregül.

ERWÉXEÍ~ERWÉXÍ Tkha. erwéxí; erwēxī Tkha. P I955:46; ėrbéxī Tkha. P I970:II6; Dg. Lde 35; erwēxē Dkha. Va I967:6 // cf. Ord. erwē^{k}xī M 248b// Mo. erbegekei.

ESEGEI~ESEGÍ Tkha. esĕgí; esegī Tkha. P I93I: I69, I95I:I73; ^{i}esĕgi: Tkha. Ldo I4; ėsgī isgī Ökha. Be 289; Dg. RT I960:8; išĕgī Tkha. S 92 // cf. Ord. esegī M 249a// Mo. isegei.

ESERGŰ Tkha. esergű; // cf. Ord. esergū̆ M 249a// Mo. esergü.

ESERGŰCE Tkha. esergűtsĕ-; //cf. Ord. esergū̆tši- M 249a// Mo. esergüče-.

ESGE- Tkha. eske-, esxe-; esgĕxe Tkha. Lv I967: I2; esgĕxĕ Tkha. P I970:53 //cf. Ord. es^{k}xe- M 249 .a// Mo. eske-.

ESGŰR Tkha. esgűr, eskűr, esxűr; [i]esgü:r Tkha. Ldo I4 // cf. Ord. es^{k}xūr M 249b// Mo. eskegür.

EŠI Tkha. ešǐ; ėši Tkha. Lv 1967:44,68 // cf. Ord. ėši M 249b// Mo. eši.

ETEGÉD Tkha. etegéd; // cf. Ord. etegēt M 250a// Mo. eteged.

EWER Tkha. ewer; ewer Tkha. P I93I:I69, I95I: I73, RT I96I:I58; Sar. Va IOO; ewĕr Tkha. Lv I967:52; öwǒr Khot. C 58, MSh 49 // cf. Ord. ewer M 25Ib// Mo. eber.

EWLEL Tkha. ewlel; ewlel Tkha. Lv I967:95 // Mo. eblel.

EWXE- Tkha. ew^{k}xĕ-; ewxĕ- Tkha. Lv I967:52; ėwxĕ- Dg RT I96I:I57; ew^{k}xĕ- Tkha. C 27 // cf.Ord. eb^{k}xe- M 228a// Mo. ebke-.

EWŠIÉ- Tkha. ewšié-, efšié-; ebšē- Tkha. P I970: 52; ebšē- Ökha. Vl 387 // cf. Ord. ebšē- M 228a// Mo. ebsiye-.

EYILDEG Tkha. eyǐldeg; ejeldeg Tkha. P I95I: I73 // cf. Ord. ejeldek M 232a// Mo. eyeldeg.

ÉDEM Tkha. édĕm; ēdem Tkha. Lv I967:I2; Tkha. (Ar) Va I970:99 // cf. Ord. ēdem M 229a// Mo. egedem.

ÉǰEGEI Tkha. édzěgí; edzgī Dg. RT I96I:I57; ēdzgůě, ēdzgū̊ Dkha. MSh 37; ēdzgū̊ǐ Dkha. Va I967: 5 // cf. Ord. ēdžigī M 229b// Mo. ęgeǰegei.

ÉLǰI Tkha. éldžǐ; ēldžǐ Tkha. Lv I967:46 // cf. Ord. egeldžē M 23Ia// Mo. egelǰi.

ÉMEG Tkha. éměg; ēměk Ökha. Vl 326 // cf. Ord. ěmek M 238a// Mo. egemeg.

ÉRE-Tkha. érě-; ērě- Tkha. P I93I:I69, I95I: I73, Ŏkha. Vl I93 // cf. Ord. ēre M 243a// Mo. egere-.

ÉRŰL Tkha. érűl; e:rü:l Tkha. Mö I974:I86; ērǖl Dar. CSh 38 // cf. Ord. ērǖl M 248b// Mo. eregül.

ÉTEGER Tkha. étěger; // cf. Ord. ēteger M 249b// Mo. egeteger.

G

GEDEGER Tkha. geděger; // cf. Ord. gedeger M 254b// Mo. gedeger.

DEDEÍ~GEDÍ Tkha. gedí; gedī Tkha. S I07; gedii Tkha. P I970:I54 // cf. Ord. gedī- M 255a// Mo. gedeyi-.

GEDERGE Tkha. gedergę̌; geděrgě Tkha. S I07; gedergē Dar. S 50 // cf. Ord. gederge M 255a// Mo. gedergü.

GEDESE Tkha. gedes; gedés Tkha. P 1955:108, Va 1970:101; gedĕs Tkha. P 1931:167, 1970:40; gėdes Dg. RT 1961:158 // cf. Ord. gédůs, gedůsů M 255a// Mo. gedesün.

GEGÉ Tkha. gegé, gegē- Tkha. P 1951:173; gegee Tkha. Ṗ 1970:160 // cf. Ord. gegē M 255b// Mo. gegen.

GEGÉBČI Tkha. gegéwtšĭ; // cf. Ord. gegēwtši M 256a// Mo. gegebči.

GEGÉN Tkha. gegén; gegēn Tkha. P 1931:167; gegēŋ Tkha. P 1951:173; Dar. S 50; gegēe Tkha. R 1902:17; gegä̅ŋ Dar. Tt 197; gegē Ökha. Vl 124 // cf. Ord. gegēn M 256a// Mo. gegen, gegegen.

GEGÉRE- Tkha. gegér-; // cf. Ord. gegēre- M 256a// Mo. gegere-.

GEJIGE~GEJEG Tkha. gedzeg; gedžigĕ Dar. S 50; gedzĕgĕ Tkha. S 103; P 1955:118; Ökha. Vl 124; gejig Tkha. L 113; gedzeg Tkha. Tc 1969:246; gedzĕg Tkha. Va 1970:101 // cf. Ord. gedžige M 255b// Mo. geǰige.

GEM Tkha. gem; gem Tkha. P 1951:173 // cf. Ord. gem M 258a// Mo. gem.

GEMTE- Tkha. gemtĕ-; // cf. Ord. gemtů- M 258b// Mo. gemte-.

GEMŠIL Tkha. gemšil; gemšĭl Tkha. Lv I964:I80, I967:74 //cf. Ord. gemšilge M 258b// Mo. gemsil.

GENEN Tkha. genen; //cf. Ord. genen M 259a// Mo. genen.

GENET~GENEDTE Tkha. genet; gentě Tkha. P I970: I50; gendtě Dar. S 50 //cf. Ord. gente M 259b// Mo. genedte.

GER Tkha. ger; ger Tkha. P I936:I2, I95I:I73, I955:45, Str 53, Lv I964:I79, I967:5I, Tc I967: 20, Va 5I, I970:I45, Ldo I3; Ŏkha. Vl 98; Dar. S 50; Dg. RT I96I:I58; gerě Tkha. Bo 39 //cf. Ord. ger M 259b// Mo. ger.

GEREL Tkha. gerel; gerel Tkha. P I95I:I73; ge-rěl Tkha. S 90, Lv I967:45, P I970:I60, Ldo I3; Dar. S 50 //cf. Ord. gerel M 260a// Mo. gerel.

GERELTE- Tkha. gereltě-; //cf. Ord. gerelte- M 260b// Mo. gerelte-.

GERÉ Tkha. geré; gerē Tkha. Lv I964:I77, I967: 46 // Mo. gere.

GERGEÍ~GERGÍ Tkha. gergí; gergii Tkha. P I970: 54; gergǟ Dar. Ṡ 5I //cf. Ord. gergī M 260b// Mo. gergei.

GERIÉS Tkha. geriés, gerés; //cf. Ord. gerēs M 260b// Mo. geriyes.

GES- Tkha. ges-; gese- Tkha. P 1951:173 // cf. Ord. ges- M 262a// Mo. ges-.

GETE- Tkha. getě-; getě Tkha. P 1931:167, Lv 1967:51 //Mo. getü-.

GETEL- Tkha. getel-; getel- Tkha. Tc 1969:247; Dg. RT 1961:158; getěl- Tkha. P 1955:56 // cf. Ord. getůl- M 263b// Mo. getül-.

GÉ- Tkha. gé-; gē- Tkha. P 1931:167, 1951:173; Ökha. Vl 312 // cf. Ord. gē- M 254a// Mo. gege-.

GILAE- Tkha. gilai-, g^{j}ålaě-; gilai- Tkha. P 1951:173; g^{i}alae- Tkha. C 1967:28 // cf. Ord. gilā- M 265b// Mo. gilayi-.

GILALJA- Tkha. gil; gilǎlzǎ Tkha. P 1970:160 // cf. Ord. gilaldži- M 265ä// Mo. gilalǰa-.

GILBA- Tkha. gilbǎ-, g^{j}albǎ-; gilba- Tkha. P 1951:174 // cf. Ord. ğilba- M 265b// Mo. gilba-.

GILGAR Tkha. gilğar, g^{j}alğar; g^{j}alǎgar Tkha. P 1955:149; ǵålγǎr ǵilγǎr Tkha. Lv 1967:51,97 // cf. Ord. ğilagär M 265a// Mo. gilaγar.

GINǰI Tkha. gindžǐ; gindži Tkha. P 1951:174, 1955:36 // cf. Ord. gendži M 259a// Mo. gǐnǰi.

GIŠGI- Tkha. giškǐ-, gišxi-; gišgi Tkha. L 131; gišgě gišxě- Tkha. P 1955:125; gišxǐ- Ökha. Vl 377; gešxe- Dar. S 50 // cf. Ord. ges^{k}xe- M 262a// Mo. geske-.

GIŠIŰN GIŠŰN Tkha. gišűn; gišűn Tkha. S 6I; gešūŋ Tkha. P I93I:I67; gešūŋ Tkha. Lv I967: 57; KhaÖ. C 237; gešūŋ Tkha. Lv I964:I79, Va 57; Khot. MSh 49; gešū Ökha. Vl I5I // cf. Ord. gösū M 272a// Mo. gesigün.

GÍČIN Tkha. gítšin; gītšin Dg. Lde 30 // cf. Ord. gītšin M 267b// Mo. geyičin.

GÖLIM Tkha. gölöm; gölim Tkha. MSh 36; gůlem Tkha. C 28; gölům Tkha. S 63; gůlmĕ Dar. S 50; gůlům Dg. RT I96I:I59 // cf. Ord. gölmö M 270a// Mo. gölme, gölim.

GÖLÖGÖ Tkha. gölög; gölǐg Ökha. Vl II6 // cf. Ord. gölögö M 270a// Mo. gölüge.

GÖRŐ Tkha. görő; görō Tkha. P I95I:I74 // cf. Ord. görō M 27Ia// Mo. görüge.

GÖRŐČĬN Tkha. görőtšin; görōtšĭ Ökha. Vl 353 // cf. Ord. görōtšin M 27Ia// Mo. görügeči.

GÖRŐSÖ Tkha. görős; görōsĕn Dar. S 50; görōs Tkha. P I970:4I; Ökha. Vl 333; görōs Tkha. P I93I: I67, Lv I967:57 // cf. Ord. görōs M 27Ia// Mo. görügesün.

GÜDEGER Tkha. güdĕger; güdger Tkha. Tc I969: 250 // cf. Ord. güdügür M 274a// Mo. güdügür.

GÜÍ- Tkha. gůi-; güi- Tkha. P 1951:174, 1970: 41, L 64; Dar. CSh 39; gůǐ- Ökha. Vl 281; gū̄i Dar. S 50 // cf. Ord. gůi- M 275a// Mo. güyi-, güyü-.

GÜICE- Tkha. gůitsě-; güitse- Tkha. P 1951:174; Dar. CSh 48; güjtsě Tkha. P 1955:152; gū̄itse Dar. S 50; güitšǐ- Dg. RT 1961:159; gūts- Ökha. Be 289 // cf. Ord. güitši- M 276a// Mo. güiče-.

GÜIDEL Tkha. gůidel; güǐděl Tkha. Lv 1967:47 // cf. Ord. gůidel M 275b// Mö. güyidel, güyüdel.

GÜÍLESE(N) Tkha. gůíles; gůilěs Dg. Lde 28 // cf. Ord. gůilesů M 275b// Mo. güilesün.

GÜJÉ Tkha. gůdzé; gůdzē Tkha. S 107, P 1955: 119; Ökha. Vl 202; Dar. CSh 35 // cf. Ord. gůdžē M 274b// Mo. güǰege.

GÜŊ Tkha. gůŋ ; // cf. Ord. gůŋ M 277a// Mo. güng.

GÜRWEL Tkha. gůrwel, gůrwúl; gürwel Dar. CSh 32; gůrwel Dkha. Va 1970:102; gůrwěl Dkha. Va 1967: 14; gůrwūl Ökha. Va 1970:102 // cf. Ord. gůrwel, gůrwůl M 279b// Mo. gürbel.

GÜWÉ Tkha. güwé; gůwē Tkha. P 1931:167 //Mo. gübege.

GÜYEXEN Tkha. gůyěxen; gū̄xen Dar. Tt 203 //Mo. güyeken.

GŰ Tkha. gű; gǖ Tkha. P I95I:I74; gū Tkha. P I93I:I67; Dar. S 50; Dg. RT I96I:I58; gű L (Studes mongoles I985, XVI) III; gȫ Dar. Tt 202 // cf. Ord. gū M 273a// Mo. geü, gegü.

Ǧ

ǦACA- Tkha. ǧatsă-; γatsa- Dar. S 64 Mo. γaća.

ǦACÁ Tkha. ǧatsá; gatsā Tkha. Lv I964:I79, I967:5I, 73; γatsa: Tkha. Ldo 93 // cf. Ord. gatšigān M 299b// Mo. γačaγan.

ǦAČIGDAL Tkha. gatšigdal; gatsăgdăl Ökha. Va I964:20I; gatsagdăl Sar. Va I98; Mo. γačiγdal.

ǦADAGŠI Tkha. ǧadagšĭ, ǧadakši, ǧadaxši; // cf. Ord. gadagši M 284a// Mo. γadaγsi.

ǦADANA Tkha. ǧadană; gadana Tkha. P I95I:I73; gadăn Ökha. Vl 332; gadănă Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. gadana M 284a// Mo. γadana.

ǦADAR Tkha. ǧadar; γadăr Tkha. S I02; gadar Tkha. Va I970:I00; γadar Dar. S 50; gadăr Ökha. Dar. Vl 398 // cf. Ord. gadar M 284b// Mo. γadar.

ǦADARLA- Tkha. ǧadarlă-, ǧadarălă-; // cf. Ord. gadarla- M 284b// Mo. γadarla-.

ǦADASA Tkha. ǧadas; gadasa(n) Tkha. P I95I: I73; gadăs Tkha. P I955:I07 // cf. Ord. gadusu M 285b// Mo. γadasun.

ĞADÁ Tkha. ğadá; gadā Tkha. P I93I:I67, I95I: I73; γadā Tkha. S 87; gadā Tkha. P I955:I08, Lv I967:46; Ökha. Vl I25; Dar. S 50; γadzā Dar. S 50; Khot. MSh 50 // cf. Ord. gadā M 284a// Mo. γadaγa.

ĞADÁDA Tkha. ğadádă; gadáda Tkha. P I95I:I73; gadādă Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. gadāt M 284a// Mo. γädaγadu.

ĞADÚR Tkha. ğadúr; // cf. Ord. gadūr M 285b// Mo. γadaγur.

ĞAI Tkha. ğai; gai Tkha. P I95I:I73, L 5I; Dar. CSh 48; gåĕ Ökha. Dar. Vl 285; gäi Dar. S 50 // cf. Ord. gä M 30Ia// Mo. γai.

ĞAIXA- Tkha. ğaĕxă-; gaixa- Tkha. P I95I:I73; gaexă- Tkha. P I970:I33; gaĕxă- Tkha. P I93I:I67; gäixă- Dar. S 50 // cf. Ord. gäxa- M 30Ia// Mo. γayiqa-.

ĞAIXAL Tkha. ğaéxal; gaixal Tkha. P I95I:I73; gaexan Dkha. Dg. RT I96I:I59 // cf. Ord. gäxal M 30Ia// Mo. γayiqal.

ĞAIXAMŠIG Tkha. ğaĕxamšig; gaixamšig Tkha. P I95I:I73, gaĕxamšag gåĕxamšag Tkha. Tc I969:245 // cf. Ord. gäxamšik M 30Ia// Mo. γayiqamsiγ.

ĞAǰI Tkha. ğadžĭ; // cf. Ord. γadži M 286a// Mo. γaǰi.

ĞAǰIÚD Tkha. ğadžiúdă; // cf. Ord. γadžiγū M 286a// Mo. γaǰiγuda.

ǦAJAR Tkha. ǧadzar; gazǎr Tkha. P 1936:19; gadzar Tkha. P 1951:173; gadžǎr Tkha. P 1931:167, 1955:119; Lv 1967:54; Ökha. Vl 81, C 137; gazǎr Tkha. P 1970:34; γadzar Tkha. Ldo 82, S 50 // cf. Ord. gadzar M 285b// Mo. γaǰar.

ǦAJARDA- Tkha. ǧadzardǎ-; //cf. Ord. gadžarda- M 286a// Mo. γaǰarda-.

ǦAL Tkha. ǧal, gal P 1936:17, 1951:164, Str 53, L 121, L (Études mongoles, 1985, XVI) 110; Ökha. Vl 387; Dar. S 50, CSh 37; gal Tkha. P 1955:148, Lv 1967:51 // cf. Ord. gal M 288b// Mo. γal.

ǦALDA- Tkha. ǧaldǎ-; galda- Dar. S 50 // cf. Ord. galda M 288b// Mo. γalda-.

ǦALJÚ Tkha. ǧaldzú; galjuu Tkha. Str 50 // cf. Ord. galdžū M 288b// Mo. γalǰaγu.

ǦALJÚRA- Tkha. ǧaldzúr-; // cf. Ord. galdžūra- M 289a// Mo. γalǰaγura-.

ǦALLA- Tkha. ǧallǎ-, galǎlǎ-; gallaxǎ Tkha. Lv 1967:94; galla- Dkha. Dg. RT 1961:159 // cf. Ord. galla- M 290a// Mo. γalla-.

ǦALÚ Tkha. ǧalú; galuu Tkha. P 1970:47; galū Tkha. P 1931:167 // cf. Ord. galū M 290b// Mo. γalaγu.

ǦAMNA- Tkha. ǧamǎnǎ; gamna- Tkha. R 1903:5, P 1951:173; gamnǎ- Tkha. Lv 1967:95 // Mo. γamna-.

ǦAMŠIG Tkha. ǧamšig; gamšig Tkha. Lv I967:73, 95 / cf. Ord. gam̈šik M 290b// Mo. γamšiγ.

ǦANCA Tkha. ǧaŋtsǎ; gantsa Tkha. P I95I:I73; gantsǎ Tkha. Lv I964:I79, I967:73; Ökha. Vl 394; gancǎ Tkha. P I970:I34; gantsa Ökha. C I38; Dar. S 50 // cf. Ord. gantša M 287a// Mo. γaγča.

ǦANJAǦA Tkha. ǧandzǎǧǎ; gandzaga Dar. S 50; gandzaga Dg. RT I96I:I59 // cf. Ord. gandžugu M 29Ia// Mo. γanǰuγa.

ǦAŊ Tkha. ǧaŋ; gaŋ Tkha. L 57; gaŋ Ökha. Vl 347; Dar. S 50 // cf. Ord. gaŋ M 29Ib// Mo. γang.

ǦAŊǦA Tkha. ǧaŋǧǎ; gaŋga Dg. RT I96I:I59 // cf. Ord. gaŋga M 29Ib// Mo. γangγa.

ǦAŊǦANA- Tkha. ǧaŋǧanǎ-; gangǎnǎ- Tkha. P I93I:I67 // Mo. γangγana-.

ǦAŊǦAŊ Tkha. ǧaŋǧaŋ; ganggan Tkha. L 5I // Mo. γangγan.

ǦAŊǦINA- Tkha. ǧaŋgina-; gangina- Dar. S 50 // cf. Ord. gangina M 29Ib// Mo. γanggina-.

ǦAŊXA- Tkha. ǧaŋxǎ-; gaŋ^{k}xǎ- Ökha. Be 284; ganxǎ- Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. gaŋxu- M 292a// Mo. γangqu-.

ǦAXAI Tkha. ǧaxaĕ; gaxaĕ Dg. RT I96I:I59; gaxae Tkha. P I970:II6; gaxåĕ Ökha. Vl I25; gax^{a}ĕ

Tkha. P I955:I47; gaxā̈ Tkha. Lv I964:I79, I967: 73; γaxā̈ Tkha. S I953:82; gaxā Khaŏ. C 227; gaxá Ŏkha. C I970:I46; Dar. S 50; gaxai Tkha. P I93I: I67, I95I:I73 // cf. Ord. gaxā̈ M 287b// Mo. γaqai.

ǦAR Tkha. ǧar; gar Tkha. P I936:I4, I95I:I73, Str 27; Dar. S 50; gar Tkha. P I955:I48, Lv I967: 53; Ŏkha. Vl I24; garǎ Tkha. Bo 46 // cf. Ord. gar M 292b// Mo. γar.

ǦAR- Tkha. ǧar-; gar- Tkha. P I93I:I67, I95I: I73, I970:I3I; gar- Ŏkha. Vl 98; Dg. RT I96I:I59 // cf. Ord. gar- M 293a// Mo. γar-.

ǦARAG Tkha. ǧarag; garǎk Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. garik M 253a// Mo. γaraγ.

ǦARALTA Tkha. garaltǎ; // cf. Ord. garulta M 295b// Mo. γarulta.

ǦARAXA ~ GARIXI Tkha. ǧårǐxǐ; garix Dg. RT I96I: I59; garxǐ Dkha. Va I967:I4; gar^{i}xǐ Tkha. Va I970: IOI; garxǎ Dar. S 50 // cf. Ord. garaxa M 294a// Mo. γarixa, γarki.

ǦARÁ Tkha. gará; γarā Ŏkha. CSh 36; Mo. γaruγa.

ǦARǦA- Tkha. ǧarǎǧǎ-; garga- Tkha. P I95I:I73 // cf. Ord. garga- M 294a// Mo. γarγa-.

ǦARUI Tkha. ǧaruí, ǧarí; garī Ŏkha. Va I970:35; garī Dg. Lde 30 // cf. Ord. gar^{u}ī, garū M 295b// Mo. γarui.

ĞASALAŊ Tkha. ğasălaŋ ; gasălăŋ Tkha. Lv I96 I79 // cf. Ord. gasalăŋ M 296a// Mo. γasalang.

ĞAŠIÚN Tkha. ğašĭún; gašūŋ Tkha.P I95I:I73, I955:I48; gašūŋ Tkha. Lv 1964:I79; γaš^{i}iu:ŋ Tkha Ldo 89;gašū Ökha.Vl 23I// cf.Ord.gašūn M 298a// Mo γasiγun.

ĞATAL- Tkha. ğatal-; gatăl- Ökha. Vl I33 // cf Ord. gatul- M 299a// Mo. γatul-.

ĞAWIYÁ Tkha. ğawiyá; gawyā Tkha. Tc I970:I49; gawĭyā Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. gawiyā M 30Ia// Mo. γabiya.

ĞAWŠIĞAI Tkha. ğawšĭğai, ğatšiğai; gawšĭgā Tkha Lv I964:I79; gawšĭgā Tkha. Lv I967:93 // Mo. γabsiγa

ĞÁNSA Tkha. gáŋsă; gandză Ökha. C I39; γāngsă Dar. CSh 39; γandză KhaÖ. C 22I // cf. Ord. gansa M 292b// Mo. γangsa.

ĞOBI∼ĞOWI Tkha. ğowĭ; gowi Tkha. P I95I:I74; gowĭ Tkha. P I955:29; gobi Tkha. P I970:I44, L 5I; gobĭ Ökha. Vl 384 // cf. Ord. guwi M 3I8b// Mo. γobi

ĞODOĞONO- Tkha. ğodŏgŏnŏ-; godgonox Ökha. C I39// Mo. γodüγuna-.

ĞODOĞOR Tkha. ğodŏğor; // cf. Ord. godogor M 302b// Mo. γoduγur.

ĞOGCÓ Tkha. ğogtsó, ğoxtsó; gogtsō Dg. RT I96I: I60 // Mo. γoγčuγa.

ǦOJOÍ- Tkha. ǧodzoĕ-; // cf. Ord. godžō̄- M 303 b// Mo. γoǰuyi-.

ǦOL Tkha. ǧol; gol Tkha. P 1951:174, 1970:144, L 121; Dar. S 50; gol Tkha. Lv 1967:51, P 1970: 144, L 121; Ŏkha. Vl 256; Dar. S 50; Dg. RT 1961: 160 // cf. Ord. gol M 304a// Mo. γoul.

ǦOLIÓ Tkha. ǧolǐó; gȯliō Ŏkha. CSh 48// Mo. γoliya.

ǦOLOMTO Tkha. ǧolomtŏ; γolŏmtŏ Tkha. S 75; golŏmtă Tkha. P 1955:29; Ŏkha. Vl 419; gulamtă Tkha. C 27 // cf. Ord. gulumta M 313b// Mo. γolumta.

ǦOMODO- Tkha. ǧomŏdŏ-; // cf. Ord. gumuda- M 314a// Mo. γomuda-.

ǦOMODOL Tkha. ǧomŏdol; // cf. Ord. gumudal M 314a// Mo. γomudal.

ǦONJOǦOI Tkha. ǧoŋdzŏǧoĕ; gonzŏgoe Tkha. P 1970: 161 //Mo. γonǰuγui.

ǦOXO Tkha. ǧoxŏ; goxo Tkha. L 50// Mo. γoqa.

ǦORXI ~ ǦORIXI Tkha. ǧoŕǐxǐ; γorčoxă Tkha. Ldo 22; ǧorixo Ri 159 // Mo. γoruqa.

ǦOYO Tkha. ǧoyŏ; gojo Tkha. P 1951:174; goyo Tkha. L 64 //Mo. γöyu.

ĞOYO- Tkha. ğoyŏ-; gojo- Tkha. P I95I:I74; go-jĭ- Tkha. P I955:72; gojŏ- Tkha. Ldo 27// Mo. γoyu-.

ĞÓJ̌I- Tkha. ğódžĭ-; gódži- Tkha. P I95I:I74; γōdžĭ Dar. CSh 64; gōdză- Dar. S 50// Mo. γoγuǰi-.

ĞUČI Tkha. ğutšĭ; gučiŋ Tkha. P I936:I7; gutšiŋ Dar. S 50; gutšĭ Tkha. P I955:I47, Lv I964:I77, I967:57; Dg. RT I96I:I6I; guči Tkha. P I93I:I67, I970:79 // cf. Ord. gutši M 3I8b// Mo. γučin.

ĞUDAMJ̌I Tkha. ğudamdžĭ; gudamdži Tkha. P I95I: I74, Bo 5I; gudamdž Tkha. Tc I969:250 // Mo. γudumǰi.

ĞUDUS ~ĞUDAS Tkha. ğudŭs, ğudăs; gudas Tkha. Tc I969:250; ğudăs Ökha. Va I970:I02; gudas Dg. RT I96I:I60 // cf. Ord. gudus M 3IIa// Mo. γudus.

ĞUILĞA Tkha. ğuĕlğă, ğuĕlăğă; gŭĕlga Dg. Lde 29 //cf. Ord. guilga M 3IIb// Mo. γuyilγa, γuyulγa.

ĞUIWA- Tkha. ğuĕwă-; γuiwi Dar. CSh 35// Mo. γuyiba-.

ĞUÍ- Tkha. ğuĕ-; gui- Tkha. P I95I:I74; Dar. S 50; guĭ- Ökha. Vl 272; Dg. RT I96I:I6I; guyĭ Tkha. P I93I:I67, I955:I48 // cf. Ord. gui- M 3IIb// Mo. γuyi-, γuyu-.

ĞULĞÚR Tkha. ğulğúr; // cf. Ord. gulgūr M 3I3a// Mo. γulγuγur.

ĞUNA(N) Tkha. ğună; gunăŋ Tkha. P I936:I6; gu-năn Tkha. P I93I:I67 // cf. Ord. guna M 3I4b// Mo. γuna(n).

ĞUNAǰI Tkha. ğundži; gundzin Tkha. P I93I:I67; gundži Tkha. P I955:240; Dg. RT I96I:I6I; gundži Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. gunadži M 3I4b// Mo. γunaǰi(n).

ĞUNI- Tkha. ğuni-; guni- Tkha. L 5I // cf. Ord. gunid- M 3I4b// Mo. γuni-.

ĞUNIG Tkha. ğunig; γuniǎg Tkha. Ldo 20 // cf. Ord. gunig M 3I4b// Mo. γuniγ.

ĞURAW~GURWAŊ Tkha. ğuraw, ğurwaŋ; gurbǎn Dar. S 50; gurbǎŋ Tkha. P I936:I7; gurwan Tkha. P I95I: I74; gurawǎ Dg. RT I96I:I6I; gurwǎ Tkha. P I955: I48; Ökha. Vl I39; gurbǎ Tkha. P I970:I50; γuraw Tkha. Ldo 54; gurub RT I960:II // cf. Ord. gurwa M 3I6b// Mo. γurban.

ĞURĞÚL Tkha. gurgúl; gurgúl Tkha. P I955:I49 // cf. Ord. gurgūl M 3I5a// Mo. γurγuul.

ĞURIL Tkha. ğuril, guril Tkha. R I902:28, P I955:I58; Ökha. Vl I59 // cf. Ord. guril M 3I5b// Mo. γuril.

ĞURMASAN Tkha. ğurmasan, ğuramsan; gurumšin Dg. RT I96I:I6I // cf. Ord. gurmusun M 3I5b// Mo. γurmusun.

ĞURWALǰIN Tkha. ğurwaldžin; gurwǎldžin Tkha. P I93I:I67; gurwaldžaŋ Tkha. Tc I969:249 // cf. Ord. gurwaldžin M 3I7a// Mo. γurbalǰin.

ǦUTAMŠIG Tkha. ǧutŭmšig, ǧutămšig; //cf. Ord. gutumšig M 318a// Mo. γutumsiγ.

ǦUTUL~ǦUTAL Tkha. ǧutul, ǧutal; gutŭl Tkha. P 1931:167, S 74; guṭal Tkha. P 1951:174, Bo 39; gutal Tkha. Tc 1969:253; gutăl Tkha. P 1955:32; Lv 1964:179, 1967:73; Ökha. Be 257 // cf. Ord. gutul M 318a// Mo. γutul.

ǦUYA Tkha. ǧuyă; guja Tkha. P 1951:174; γujă Tkha. Ldo 30 // cf. Ord. guja M 311b// Mo. γuya.

ǦÚ Tkha. ǧú; // cf. Ord. gū M 310a// Mo. γuu.

ǦÚLI(N) Tkha. ǧúlĭ; gūlĭ Dar. S 50; gūlĭ Ökha. Vl 256 // cf. Ord. gūli M 313a// Mo. γauli.

ǦÚRSA Tkha. ǧúrsă; gūrsă Tkha. Va 1970:102; gūrs Ökha. Va 1970:102 // cf. Ord. gūrsu M 315b// Mo. γuursa.

I

IČI- Tkha. itšĭ-; itši- Tkha. P 1951:178, 1970:134 // cf. Ord. etšĭ- M 250a// Mo. iče, iči-.

IDE- Tkha. idĕ-; id- Tkha. P 1951:178; idĕ- Tkha. S 107, P 1970:130; idĕ- Tkha. Str 59; Dar. S 46 // cf. Ord. ide- M 377a// Mo. ide-.

IDER Tkha. ider; ider Ökha. Vl 371 // cf. Ord. ider M 378a// Mo. ider.

IDÉ(N) Tkha. idé; idē(n) Tkha. P I936:I78; idē Tkha. L I07; Dar. S 46 // cf. Ord. idē M 378a// Mo. idegen.

IDXEL Tkha. itxel; // cf. Ord. etegel M 249b// Mo. itegel.

IǰIL Tkha. idžil; idžĭl Tkha. P I93I:I70, Tc I969:25I // cf. Ord. idžil M 379b// Mo. iǰil.

ILBE Tkha. ilbě; ilew Tkha. Tc I969:25I; ilwě Tkha. P I970:35 // cf. Ord. ilbe M 38Ib// Mo. ilbe.

ILČI Tkha. iltšĭ; iltši Ökha. Vl 370 // cf. Ord. iltšĭ M 384b// Mo. ilči.

ILE- Tkha. ilě-; ile- Khot. C I8I; yilĭ- El. C I8I; yele- Ökha. C I45 // cf. Ord. ile- M 382b// Mo. ile-.

ILEG Tkha. ileg; ileg Tkha. I969:25I; ilig Dg. RT I96I:I64 // cf. Ord. ilge M 382b// Mo. ilgi, ilge.

ILER- Tkha. iler-; ilere- Tkha. P I936:I78 // cf. Ord. ilere- M 382b// Mo. ilere-.

ILETGEL Tkha. ilětxel; iledxel Tkha. P I93I: I7I, I936:I78; ilědxĭl Tkha. Ldo 72 // Mo. iledkel.

ILGÉ- Tkha. ilgé-; ilgē Dar. S 46; Ökha. Vl I27 // Mo. ilegei.

ILŰ Tkha. ilű; ilū̆ Tkha. S 42, P I970:I34; Ŏkha. ilū̆ Vl I86; elū̆ Khot. yelū̆ KhaŎ. El. C I8I // cf. Ord. ilū̆ M 384b// Mo. ilegüü.

ILŰR Tkha. ilűr; ilū̆r Dar. CSh 38, Tt 202; ilū̆r Ŏkha. Vl I78 // Mo. ilegür.

IM Tkha. im; im Tkha. P I93I:I7I, I936:9, Mö I974:I85 // cf. Ord. im M 384b// Mo. im.

IMERE- Tkha. imer-; imere- Dar. CSh 78 // cf. Ord. imere- M 385b// Mo. imer-.

INDER Tkha. inder; inder Dar. CSh I6 // Mo. inder.

INDŰ Tkha. iŋdű; indṻ jendṻ Tkha. MSh 44; indü: Tkha. Ldo I8 // Mo. indeü.

INIÉ-Tkha. inié-, iné-; in[i]ē- Tkha. R I903:I5, Ŏkha. Vl 200, P I93I:I7I; inē- Tkha. S 35; ínē- Dar. S 46, CSh 38 // cf. Ord. inë- M 386a// Mo. iniye-.

INIÉDE Tkha. iniédě, inédě; ine:d Tkha. Ldo 72 // cf. Ord. inēdů M 386a// Mo. iniyedün.

INJ̌I Tkha. indžǐ; indži Tkha. S 35; iŋdžǐ Ŏkha. Vl 327; indž Dg. RT I96I:I65 // cf. Ord. iŋdži M 386a// Mo. inǰi.

IŊGE Tkha. iŋgě; iŋgě Tkha. P I93I:I7I, MSh 44; Ŏkha. Vl I78; jiŋgě Tkha. P I93I:I7I; Ŏkha. Va I970:29; yeŋge KhaŎ. C I8I; El. C I8I // cf. Ord. eŋge M 24Ia// Mo. ingge.

IXE~YIXE Tkha. ixě; ixe Ökha. Vl I50; ix Bo 39, Mö I974:I85; Dg. RT I960:8; yixě Tkha. L 64; jix Ökha. Be 28I // cf. Ord. i^{k}xe M 380a// Mo. yeke.

IXERXE-~YIXERXE- Tkha. ixerxě-; // cf. Ord. i^{k}xer^{k}xe- M 38Ia// Mo. yekerke-.

IXÉXEN Tkha. ixéxen; // cf. Ord. i^{k}xe^{k}xen M 380b// Mo. yekeken.

IXIR Tkha. ixir, ixer; ixer Tkha. Tc I969:25I; ix^{i}er Ldo 9I; Ökha. Vl I50; jixer Tkha. MSh 44 // cf. Ord. e^{k}xir M 233a// Mo. ikire.

IR Tkha. ir; ir Tkha. R I903:4, P I95I:I78, I970:I59, S 35, Mö I974:I87; Ökha. Vl 26I; Dg. RT I960:I3 // cf. Ord. īr M 386a// Mo. ir.

IRBIS~IRWIS Tkha. irwes; irbes Tkha. P I970: I37; irwes Tkha. Tc I969:25I; erwůs Ökha. Be 28I // cf. Ord. erwis M 248b// Mo. irbisü.

IRE- Tkha. irě; ire- Tkha. P I95I:I78, I970: I34, Str 58, Ldo 62; Dg. RT I960:8; Dar. S 46; Khot. C I8I; irě Tkha. S 89 // cf. Ord. ire M 387 a// Mo. ire-.

IREGE Tkha. ireg; irěg Tkha. P I970:I56; Ökha Vl 26I; Dg. RT I960:I3 // cf. Ord. īrge M 387a// Mo. irge.

IRGEN Tkha. irgen; irgeŋ Tkha. P I95I:I78, Str 53; jirgen Ökha. Va I970:29 // cf. Ord. Īrgen M 387b// Mo. irgen.

IRMEG Tkha. irmeg; irmĕk ermĕk Dar. S 46; Ökha. Vl 26I; ermĕg Khot. C I8I; yermĕg KhaÖ. El. C I8I // cf. Ord. Īrmek M 387b// Mo. irmeg.

ISGIR- Tkha. isger- isxer-, esger- esxer-; isger- Tkha. MSh 36; isgĕr- Sar. Va I6 // cf. Ord. $is^{k}xir$-, $es^{k}xir$- M 388b// Mo. iskire-.

IŠIG Tkha. išig; išĭg Tkha. S 9I, Mö 1974:I86, Ldo I9; Ökha. Vl 377 // cf. Ord. išige M 389a// Mo. isigen.

ÍM Tkha. ím; ḭm Tkha. P I95I:I78, S 68, Mö I974:I85, Ldo I9; Dg. Lde 30; īmĕ Tkha. P I970: 42; Dar. S 46, CSh 38; Ökha. Vl 327 // cf. Ord. īm M 285a// Mo. eyimü.

ÍŠ Tkha. íš; īšĕ Dar. S 46; īš Tkha. P I93I: I7I // cf. Ord. īš, īši M 388b// Mo. eyisi.

J̌

J̌ANČI- Tkha. džantši-; džantšĭ- Tkha. Gt I979: 99 // cf. Ord. džaŋtši- M I85a// Mo. ǰangči-.

J̌ANJ̌IN Tkha. džandžin; džandžĭŋ Ökha. Vl 22I// Mo. ǰangǰun.

ǰASÁ Tkha. džasá; džåsā Tkha. Lv 1967:52 // cf. Ord. džiša M 203b// Mo. ǰisiy-a.

ǰIÁL~ǰÁL Tkha. džiál, džál; džāl Tkha. L 121 // Mo. ǰiγal.

ǰIÁXAN~ǰÁXAN Tkha. džiáxan, džáxan; džia:xaŋ Tkha. Ldo 39, L 64, Gt 1982:120; džāxăn Tkha. P 1970:161; Dar. S 51 // Mo. ǰiγaqan.

ǰIBAR~ǰABAR Tkha. džiwar, džawar; džabar Tkha P 1970:137; dž^{i}awăr, džiūr Tkha. C 27; KhaÖ C 146; Khot. C 57; džåwăr Tkha. L 123 // cf. Ord. džiwar M 205b// Mo. ǰibar.

ǰIBXALAŊ Tkha. džiwxălaŋ , dž^{i}afxalaŋ; džåwxă-lăŋ Tkha. Lv 1967:80; dž^{i}åw^{q}xŭlăŋ Khot. C 57 // cf. Ord. džiwxulaŋ M 206a// Mo. ǰibqulang.

ǰIDA(N)~ǰIADA Tkha. džidă, dž^{j}adă, džadă; dži-dă Ökha. Va 1970:29; džådă Dar. S 51; džadă Tkha. P 1955:34, Vl 179; ǰada~ǰida Ri 175 // cf. Ord. džida M 193b// Mo. ǰida.

ǰIGNE- Tkha. džigně-, džigěně-; džigne- Tkha. L 57 // cf. Ord. džiŋne- M 200a// Mo. ǰingne-.

ǰIGSA-~ǰAGSA- Tkha. džigsă-, dž^{i}ågsă-; džagsa: Tkha. Mö 1975:281 // cf. Ord. džigsā- M 194b// Mo. ǰiγsa-.

ǰIGSÁL~ǰAGSÁL Tkha. džigsál, džåxsál; džåxsāl Tkha. Lv 1964:182, 1967:52; džagsāl Ökha. Vl 235 // cf. Ord. džigsāl M 194b// Mo. ǰiγsaγal.

ǰIGŠI- Tkha. džigšĭ-, džikšĭ-, džixšĭ-; džixšĭ-xĕ Tkha. Lv I967:52 // cf. Ord. džigši- M I95a// Mo. ǰigši-.

ǰIGTEI Tkha. džigtēĭ; džuktā Dar. S 5I // cf. Ord. džigtī M I95a// Mo. ǰigtei.

ǰIGŰR Tkha. džigűr; džiwĕr džigṻr Tkha. Vl 204 // cf. Ord. džigṻr M I95b// Mo. ǰigür.

ǰIGŰRTEN Tkha. džigűrten; džigṻrtĕŋ Ökha. Vl 360 // cf. Ord. džigṻrten M I93b// Mo. ǰigürten.

ǰIǰIG Tkha. džidžig; džidžig Tkha. L 57 // cf. Ord. džitšik M 205a// Mo. ǰiǰig.

ǰIL Tkha. džil; džil Tkha. Vl 360, S 89, P I955: II6, Str 7, Lv I964:I82, I967:52I, P I970:I53, Dar. S 5I, Tt 200 // cf. Ord. džil M I97a// Mo. ǰil.

ǰILABČI ~ ǰALABČI Tkha. džilawtšĭ, dž^{i}ålawtšĭ; džalăbtš Dg. RT I960:7; džilăwtš Ökha. Be 283 // cf. Ord. džilabtši M I97a// Mo. ǰilabči.

ǰILĞA Tkha. džilğa, dž^{i}ålğa; džilga Dar. CSh 36, Sar. Va 5; džilgă Ökha. Va I970:57, Be 282; KhaÖ. C I40; dž^{i}algă Tkha. MSh 37, C 27; džålgă Tkha. Lv I964:I76; džalgă Ökha. Vl 229 // Mo. ǰilγa.

ǰILÓ ~ ǰOLÓ Tkha. džiló, dž^{i}oló; džolō Tkha. S 58, P I955:II6, Lv I967:80; Ökha. Vl I83; Dg. RT I96I:I57, Gt I982:I23; džolā Dar. Tt I98 // cf. Ord. džilō M I98b// Mo. ǰiluγa.

ǰILÓČI ~ ǰOLÓČI Tkha. džilótši̯, dž^{i}olótši; dž^{i}olo:tši Tkha. Ldo 25; džolo:tš Tkha. Mö 1975: 281 // cf. Ord. džilōtšin M 198b// Mo. ǰiluγači.

ǰIMIS Tkha. džimi̯s, džimes; džimis Tkha. P 1970:158; džimĕs Tkha. S 64; Tkha. Tc 1969:251, S 51 // cf. Ord. džimis M 199a// Mo. ǰimis.

ǰIŊSE Tkha. džiŋsĕ; džiŋsĕ Tkha. Lv 1964:182 // cf. Ord. džiŋse M 200b// Mo. ǰingse.

ǰIRA(N) Tkha. džiră, dž^{i}åră; džiră Ökha. Vl 179, Be 281; Sar. Va 201; džarăŋ Tkha. P 1970. 79; Dg. RT 1960:7; džară Tkha. P 1955:247 // cf. Ord. džira 200b// Mo. ǰiran.

ǰIRÁXAI Tkha. džiráxaĕ, dž^{i}aráxaĕ; džirāxǟ Dar. S 51 // Mo. ǰiraγáqai.

ǰIREME(N) Tkha. džirim, džirem; džirem Tkha. Tc 1969:251 // cf. Ord. džirim M 202b// Mo. ǰirim.

ǰIRĞA- ~ ǰARĞA- Tkha. džirğă-, dž^{i}årğă-; džargă- Sar. Va 210; džirgă- Ökha. Be 281 // cf. Ord. džirga- M 202a// Mo. ǰirγa-.

ǰIRĞAL ~ ǰARĞAL Tkha. džirğal dž^{i}årğal; džir-găl Ökha. C 57, Be 281; džiårgal Tkha. Ldo 7; dž^{i}årgăl Tkha. C 27, Gt 1982:111; Dar. S 51, CSh 64; džiargăl Khaö C 140; Sar. Va 201; Khot. C 57; džårgăl Tkha. Lv 1964:181, 1967:52; džargăl Tkha. S 68, Mö 1975:281 // cf. Ord. dž^{i}argal M 202a// Mo. ǰirγal.

ǰIRÓ ~ ǰORÓ Tkha. džiró, džoró; džorō Tkha. S 76, P 1955:116, Gt 1982:117; Tkha. Lv 1964:176, 1967:66; Ökha. Vl 187; džorā Dar. Tt 197 // cf. Ord. džirǭ M 203a// Mo. ǰiruγa.

ǰIŠIÉ ~ ǰIŠÉ Tkha. džiš^{i}é; džišē Tkha. Lv 1964: 182, 1967:52 // cf. Ord. džišē M 204a// Mo. ǰišiye.

ǰÖTŐ Tkha. džötő; dž^{i}ötȫ Tkha. Ldo 32; džötȫ Tkha. Lv 1964:182, 1967:68 // cf. Ord. džötȫ M 214 a// Mo. ǰitüge.

ǰURUM ~ ǰURAM Tkha. džurŭm, džuram; džurăm Tkha. Lv 1964:182, 1967:67; dž^{i}ùrăm Tkha. Ldo 30 // cf. Ord. džurum 221a// Mo. ǰirum.

ǰÚLČIN Tkha. džúltšin; džūltšin Tkha. Lv 1964: 177 //Mo. ǰiγulčin.

ǰÜǰIG Tkha. džüdžig; džüdžik Tkha. Lv 1964:182; džüdžig Tkha. Gt 1982:120 //Mo. ǰüǰüge.

JAB Tkha. dzaw, dzab; jab Tkha. L 57; dzab Tkha. P 1931:169 // cf. Ord. džab M 176b// Mo. ǰab.

JABAǰI ~ ǰAWIǰI Tkha. džȧwĭdžĭ, dzawĭdžĭ; dža-widž Ökha. Va 202; džawĭdž Ökha. Va 202; dzawdži džȧẃdži Tkha. Gt 1979:100, 1982:119; džaẃdžă Dg. Lde 35;dzȧwdz Dg.RT 1960:26 // cf. Ord. džawidži M 190b// Mo. ǰabaǰi.

JABDA- Tkha. dzabdă-; // cf. Ord. džawdu- M I76b// Mo. ǰabdu-.

JABSAR Tkha. dzawsar, dzafsar; dzawsăr Tkha. Lv I964:I83; Ökha. Vl 259; dzawsăr Tkha. Lv I967: 52; dzabsăr Dar. S 52 // cf. Ord. džabsar M I77a// Mo. ǰabsar.

JABŠI- Tkha. džawšĭ-, dzawšĭ-; dzawšix džåwšĭx Tkha. Gt I979:IOO //Mo. ǰabsi-.

JABŠIÁN Tkha. džawš^{i}án, dzawš^{i}án; džabšān Tkha. Va I970:42; Dg. Lde 35; džawša:n Tkha. Mö I975: 302; dzawšāŋ džåwšāŋ Tkha. Gt I979:IOO // cf. Ord. džabšā M I77b// Mo. ǰabsiyan.

JADA Tkha. dzadă; dzada Tkha. P I95I:I7I; dzadă Dar. S 5I // cf. Ord. džada M I78a// Mo. ǰada.

JADAĞAI Tkha. dzadğaĕ; jadgai Tkha. L 76 // cf. Ord. džadagā M I78a// Mo. ǰadaγai.

JADAL- Tkha. dzadal-; dzadal- Tkha. P I95I:I7I; dzadlaxă Dar. S 5I // cf. Ord. džadala- M I78a// Mo. ǰadala-.

JAGBAR Tkha. dzagwar; zagbăr Tkha. P I970:53// Mo. ǰaγbur.

JAĞASA(N) Tkha. dzağas; dzagasa(n) Tkha. P I95I: I7I; dzaγăs Tkha. S 64; dzağăs Tkha. P I93I:I70, I955:II7; Ökha. Vl 225; Dar. S 5I //cf. Ord. džagas, dzagasu M I79a// Mo. ǰiγasun.

JAĞASČILA- Tkha. dzağastšil-; dzagašilxă Dar. S 5I; //Mo. ǰiγasučila-.

JAĞASČIN Tkha. dzağastšin; //cf. Ord. džagustšin I79b// Mo. ǰiγasuči.

JAI Tkha. dzaĕ; zai Tkha. P I936:I4; jai Tkha. L 57; dzaĕ Ökha. Vl 287 //cf. Ord. džā̈ M I90b// Mo. ǰai.

JAIDAŊ Tkha. dzaĕdaŋ ; dzåĕdă̰ Ökha. Vl 27I //cf. Ord. dzā̈daŋ M I9Ia// Mo. ǰayidang.

JAIDAŊNA- Tkha. dzaĕdagna-; dzåĕdăgnă- Ökha. Vl 339// Mo. ǰayidangna-.

JAILA- Tkha. dzaĕl-; dzaila- Tkha. P I95I:I7I //cf. Ord. džā̈l- M I9Ia// Mo. ǰayila-.

JAǰIL- Tkha. dzadžil-, džadžil-; džådžil- Tkha. P I955:II6; dzådžĭlă džadžilă Tkha. Gt I979:IOO, I982:I20 //cf. Ord. džadžil- M I78b// Mo. ǰaǰila-.

JALA- Tkha. dzală-; dzala- Tkha. P I95I:I7I; Dar. S 52; zală- Tkha. P I970:I49 //cf. Ord. džala- M I8Ib// Mo. ǰala-.

JALÁ Tkha. dzalá; dzalā Dar. S 52 // cf. Ord. džalā M I8Ib// Mo. ǰalaγa.

JALBARI- Tkha. dzalbarĭ-, dzalbir-; dzalwir- Ökha. Vl 339 // cf. Ord. džalbari- M I82a// Mo. ǰalbari-.

JALĞA- Tkha. dzalğă-; // cf. Ord. džalga- M I82 b// Mo. ǰalγa-.

JALĞAMǰI Tkha. dzalğamdžĭ; dzalğamdži Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džalgamdži M I83a// Mo. ǰalγamǰi.

JALĞÁ Tkha. dzalğá; // cf. Ord. džalgā M I82b// Mo. ǰalγaγa.

JALGI- Tkha. dzalgĭ-; dzalgi- Tkha. P I95I:I7I; dzålgĭ- Tkha. P I955:II7 // cf. Ord. džalgi- M I82 b// Mo. ǰalgi-.

JALI Tkha. dzålĭ; dzål Tkha. Tc I967:I47, zali Tkha. P I970:I5I //Mo. ǰali.

JALIXAI Tkha. dzålĭxaĕ; // cf. Ord. džålixā M I83b// Mo. ǰaliqai.

JALÚ Tkha. dzalú; zaluu Tkha. P I970:II6; dzalū Tkha. P I93I:I70, Gt I982:II7; Ökha. Vl 204 // cf. Ord. džalū M I84a// Mo. ǰalaγu.

JALÚČÚD Tkha. dzalútšúd; dzalūtšūt Tkha. P I93I: I70 // Mo. ǰalaγučud.

JALÚR Tkha. dzalúr; // cf. Ord. džalūr M I84a// Mo. ǰalaγur.

JAM Tkha. dzam; dzam Tkha. P I93I:I70, I95I: I7I, S II4, Bo 46, Lv I964:I82, I967:6I, Mö I975: 28I, P I970:I6I, Ldo 8I; Ökha. Vl 385, Gt I982: I23; džam Ökha. C I37; Dar. S 52 // cf. Ord. džam M I84a// Mo. ǰam.

JAMAG Tkha. dzamag; // cf. Ord. džamag M I84b// Mo. ǰamaγ.

JAMBAĞA Tkha. dzambağa; dzambăg Ökha. Vl 332// Mo. ǰambaγa.

JAMČI Tkha. dzamtšĭ; dzamtš Tkha. R I902:26 // cf. Ord. džamtši M I85a// Mo. ǰamči.

JAMNA- Tkha. dzamnă-; // cf. Ord. džamna- M I84b// Mo. ǰamna-.

JANA- Tkha. dzană-; dzana- Tkha. P I95I:I7I // cf. Ord. džanu- M I85a// Mo. ǰanu-.

JANAL Tkha. dzanal; dzanal Tkha. P I95I:I7I // cf. Ord. džanul M I85a// Mo. ǰanul.

JANČI- Tkha. džåntšĭ-, dzantšĭ-; dzantšĭ Tkha. P I955:II7; dzantšixă džåntšĭxă Tkha. Gt I979:99, I982:I20 // cf. Ord. džantši- M I85a// Mo. ǰanči-.

JANŠIL Tkha. džaŋšil, dzaŋšil; džåŋšĭl Tkha.Lv I964:I83,I967:57; dzanšĭl Tkha.Gt I979:I00,I982: II9 //Mo. ǰansil.

JAŊ Tkha. dzaŋ; dzaŋ Tkha. P I93I:I70, I95I: I7I, S 88; Dar S 5I // cf. Ord. džaŋ M I85a/ Mo. ǰang.

JAŊDAN Tkha. dzandan; dzandan Ŏkha. Vl 353 // Mo. ǰandan.

JAŊĞA- Tkha. dzaŋğă-; dzaŋgaxă Dar. S 5I // cf. Ord. džaŋgu- M I86a// Mo. ǰangγu-.

JAŊGI Tkha. dzåŋgĭ; dzåŋgi Dg. RT I96I:I55 // cf. Ord. džaŋgi M I85b// Mo. ǰanggi.

JAŊĞIÁ Tkha. dzaŋg^{i}á; dzaŋgĭjā Tkha. P I955: I7I // cf. Ord. džaŋgá M I85b// Mo. ǰanggiya.

JAŊNA- Tkha. dzagĭnă-; dzagina- Tkha. P I95I: I7I; dzagin- Tkha. P I93I:I70; dzagnă- Ŏkha. Vl 339 // cf. Ord. džaŋna- M I86b// Mo. ǰangna-.

JAŊŠI- Tkha. dzåŋšĭ-; // cf. Ord. džaŋši- M I86b// Mo. ǰangši-.

JAŊŠIL Tkha. džaŋšil, dzaŋšil; dzåŋšĭl Tkha. Lv I964:I83; dzåŋšil Tkha. Lv I967:57; dzanšĭl Tkha. Gt I979:I00; džånšĭl Tkha. Gt I979:I00, I982:II9 //Mo. ǰansil.

JAXA Tkha. dzaxă; dzaxa Tkha. P I95I:I7I; jaxa Tkha. L 76; dzaxă Tkha. S I05, P I93I:I70, I955: I37, Lv I964:I82, I967:57; Ŏkha. Vl 404; zaxă

Tkha. P I936:22, I970:68; dzax Tkha. Mö I975:28I // cf. Ord. džaxa M I79b// Mo. ǰaqa.

JAXI- Tkha. dzåxĭ-; dzaxi- Tkha. P I93I:I70, I95I:I7I; dzakixǎ Dar. S 5I; zaxi Tkha. P I970: 53 // cf. Ord. dža^{k}xi- M I80b// Mo. ǰaki-.

JAXIÁ Tkha. dzaxiá; zaxiaa Tkha. P I970:I39 // cf. Ord. dža^{k}xā M I80b// Mo. ǰakiya.

JAXIÁLA- Tkha. dzaxĭál-; // cf. Ord. dža^{k}xāla- M I80b// Mo. ǰakiyala-.

JAXIDAL Tkha. dzaxĭdal; // cf. Ord. dža^{k}xidal M I80b// Mo. ǰakidal.

JAXIR- Tkha. dzaxir-; dzaxira- Tkha. P I95I: I7I; zaxirsāŋ Tkha. P I970:I62; dzaxiraxǎ Dar. S 5I; dzå^{k}xirasan Ökha. C I37 // cf. Ord. dža^{k}xira- M I8Ia// Mo. ǰakira-.

JAXIRĞÁ Tkha. dzaxĭrğá; // cf. Ord. džaxirgā M I8Ia// Mo. ǰakirγa.

JARAĞA Tkha. dzarağǎ; // cf. Ord. džargu M I87 b// Mo. ǰarγu.

JARÁ Tkha. dzará; // cf. Ord. džarā M I87a// Mo. ǰaraγa.

JARCA Tkha. dzartsǎ; dzartsa Tkha. P I93I:I70, I95I:I7I // cf. Ord. džarutši M I88b// Mo. ǰaruča.

JARČIM Tkha. dzartšim; džartšĭm Dkha. Va I967: 7; dzartšĭm džårtšĭm Tkha. Gt I979:99, I982:II9// Mo. ǰarčim.

JARDAL Tkha. dzardal; // cf. Ord. džarudal M I88b// Mo. ǰarudal.

JARĞA Tkha. dzarğă, dzarăğă; dzarγ Tkha. Lv I967:64 // cf. Ord. džargu M I87b// Mo. ǰarγu.

JARĞAČI Tkha. dzarğatšĭ, dzaragătšĭ; džargatš Ökha. C I970:I37 // cf. Ord. džargutši M I87b// Mo. ǰarγuči.

JARIM Tkha. dzarim; dzarĭm Tkha. P I955:I02; džarim Tkha. P I970:I37; Dar. S 52.//Mo. ǰarim.

JARIMDÁ Tkha. dzarimdá; dzarimdā Tkha. Bo 39// Mo. ǰarimdaγan.

JARLA- Tkha. dzarlă-; // cf. Ord. džarla- M I87b// Mo. ǰarla-.

JARLAL Tkna. dzarlal; // cf. Ord. džarlal M I87b// Mo. ǰarlal.

JARLIG Tkha. dzarlig; dzarlıg Tkha. P I95I: I7I; dzarĺig Tkha. S II4; dzårlik Tkha. R I902: 26; dzarlĭk Ökha. Vl I24; Dar. S 52; dzårlag Tkha. Ldo 245 // cf. Ord. džarlik M I88a// Mo. ǰarliγ.

JASA- Tkha. dzas-; dzasa- Dg. RT I96I:I55; dzasă- Tkha. P I93I:I70, Ŝ I02; Ökha. Vl 2I7; zasă- Ţkha. P I970:I49 // cf. Ord. džasa- M I88b// Mo. ǰasa-.

JASAG Tkha. dzasag; dzasăg Tkha. S II4, Lv I967:52; dzasăk Tkha. P I93I:I70, Lv I964:I82; Dar. S 52 // cf. Ord. džasak M I89a// Mo. ǰasaγ.

JASAL Tkha. dzasal; // cf. Ord. džasal M I89a// Mo. ǰasal.

JASÁ Tkha. dzasá; dzasā Be 279 // Mo. ǰasaγa.

JASMAL Tkha. dzasmal; dzasmal Dg. RT I96I:I55 // cf. Ord. džasamal M I89a// Mo. ǰasamal.

JASÚL Tkha. dzasúl; dzasūl Ŏkha. Vl 2I7 // cf. Ord. džasūl M I89b// Mo. ǰasaγul.

JAWAG Tkha. dzawag; dzawăk Dar. S 52; Mo. ǰabaγ.

JAWIǰI Tkha. dzåwĭdž, džawidž; // cf. Ord. džawidži M I90b// Mo. ǰabaǰi.

JAWXAI Tkha. dzawxaĕ, dzafxaĕ; dzabxaĕ Be 279 // Mo. ǰabqai.

JAYÁ(N) Tkha. dzayá; dzajāŋ Dar. S 5I; dzajā(n) Tkha. P I95I:I7I; dzayă̄ Tkha. Lv I967:76 // cf.Ord. džijā M I96a// Mo. ǰayaγan.

JÁ Tkha. dzá-; dzā- Tkha. P I95I:I7I, I955:64; Ŏkha. Vl 399; dzā- Dar. S 52 // cf, Ord. džā- M I75b// Mo. ǰiγa-.

JÁJA Tkha. dzádză; jája Tkha. L 57 // Mo. ǰaγaǰa.

JÁJÚR Tkha. dzádzúr, dzádúr; dzādzūr Tkha. Gt I979:IOO, I982:II9; dzādūr Dkha. Va I967:7 .

JÁN Tkha. dzán; dzān Dg. RT I96I:I55; zaaŋ Tkha. P I970:I52; dzāŋ Tkha. P I93I:I70; dzā̰ Ökha. Vl 3I2 // cf. Ord. džān M I85a// Mo. ǰaγan.

JÁR Tkha. dzár; dzār Ökha. Vl 209 // Mo. ǰaγar, ǰiγar.

JÁWAL Tkha. dzáwal; dzāwăl Tkha. P I69 // Mo. ǰa-bal-a.

JÁWAR Tkha. dzáwar; dzāwar Tkha. P I95I:I7I // cf. Ord. dzāwuri M I90b// Mo. ǰiγaburi.

JEBSEG Tkha. dzewseg, dzefseg; dzewsĕg Tkha. Lv I967:52 // cf. Ord. džibsek M I92b// Mo. ǰebseg.

JEGESE(N) Tkha. dzeges; džigĕs Dg. Lde 35 // cf. Ord. džigesü M I94b// Mo. ǰigesün.

JELE Tkha. dzelĕ; dzele Tkha. P I95I:I7I; dzelĕ Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džile M I98a// Mo. ǰe-le.

JEMSEG Tkha. dzemseg; dzemsĕg Tkha. Lv I967:52; dzemseg Dar. CSh 32; dzemsek Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džimsek M I99a// Mo. ǰemseg.

JEREG Tkha. dzereg; dzerge Tkha. L (Studes Mongoles, 1985, XVI) III; dzereg Tkha. Mö 1975: 28I; dzerěk Tkha. Lv 1964:I82 // cf. Ord. džirge M 20Ia// Mo. ǰerge.

JERGELE- Tkha. dzergelě-; // cf. Ord. džergele- M 202a// Mo. ǰergele-.

JERGELÉ Tkha. dzergelé; // cf. Ord. džirgilge M 202a// Mo. ǰergelgen.

JERLEG Tkha. dzerleg; dzerleg Tkha. Ldo 246; dzerlik Ökha. Vl I24 // cf. Ord. džirlik M 202b// Mo. ǰerlig.

JES Tkha. dzes; dzes Tkha. S 82, P I955:45; Dar. S 5I // cf. Ord. džis M 203b// Mo. ǰes.

JEW Tkha. dzew; dzewě Tkha. P I955:I00; Ökha. Vl 399; jebe Tkha. L 57 // cf. Ord. džiwe M 206b// Mo. ǰebe.

JÉ Tkha. dzé; dzē Tkha. P I955:65; Ökha. Vl I98, Dg. RT I96I:I55 // cf. Ord. džē M I92a// Mo. ǰege.

JÉL Tkha. dzél; dzēli Tkha. P I95I:I7I; dzēl Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džēli M I92a// Mo. ǰe-geli.

JÉLE- Tkha. dzél-; // cf. Ord. džēle M I92a// Mo. ǰegele-.

JÉRDE Tkha. dzérdĕ; dzērde Tkha. P 1951:171; Ökha. Vl 194; zeerdĕ Tkha. P 1970:147; dzērd dzärd Ökha. Be 279 // cf. Ord. džērde M 192b// Mo. ǰegerde.

JÉRE Tkha. dzérĕ; dzēre(n) Tkha. P 1951:171; dzēriŋ Dar. S 52; dzērĕ Tkha. P 1931:170 // cf. Ord. džēre M 192b// Mo. ǰegere.

JIRMESEN Tkha. džirmesen, džiremsen; // cf. Ord. džirmesen M 202b// Mo. ǰirmüsün.

JOBOLOŊ Tkha. dzowŏloŋ ; dzowălă Tkha. R 1902:6; dzowoloŋ Tkha. P 1951:171; dzowŏlŏŋ Tkha. P 1931: 170 // cf. Ord. džowoloŋ M 211b// Mo. ǰobalang.

JOČILO- Tkha. džotšilŏ-, dzotšĭlŏ-; džotšlox Tkha. Va 1970:42 // Mo. ǰočila-.

JOČIN Tkha. dzotšin; džọtšĭŋ Tkha. L 119; džọ-tšĭŋ Tkha. Gt 1979:99 // cf. Ord. džotšit M 210a// Mo. ǰočin.

JODO- Tkha. dzodŏ-; dzodo- Tkha. P 1955:171; dzodŏ- Tkha. P 1931:170; dzodosoň dzod^{o}tsoň Dar. CSh 36 // cf. Ord. džodo- M 206b// Mo. ǰodu-.

JODOG Tkha. dzodog; dzodăk Dar. S 52 // cf. Ord. džodok M 207b// Mo. ǰoduγ.

JOGSO- Tkha. dzoxsŏ-; dzogso- Tkha. P 1951:171; dzogsŏ- Tkha. S 99; zogsŏ- Tkha. P 1970:136; dzog-saxă Dar. S 52 // cf. Ord. džogso- M 207b// Mo. ǰoγ-su-.

JOGSÓL Tkha. dzogsól, dzóxsól; // cf. Ord. džog-sōl M 207b// Mo. ǰoγsol, ǰoγsuγal.

JOǰIG Tkha. dzodžig; dzodžǐg džodžig Tkha. Gt 1979:99, 1982:120 // cf. Ord. džodžik M 207a// Mo. ǰoǰiγ.

JOLǦO- Tkha. dzolǧŏ-; // cf. Ord. džolgo- M 209 b// Mo. ǰolγa-.

JOLIG Tkha. dzolig; dzolik Tkha. P 1955:115 // cf. Ord. džolik M 209a// Mo. ǰoliγ.

JOXI- Tkha. dzoxǐ-; dzoxǐ- Tkha. P 1955:116 // cf. Ord. džo^{k}xi- M 208a// Mo. ǰoki-.

JOXIÓ-Tkha. dzoxió-; dzox^{i}ō- Tkha. P 1931:170 // cf. Ord. džo^{k}xō- M 208b// Mo. ǰokiy-a.

JORČI- Tkha. džortši-, dzortšǐ-; džǫr̥tši dzor̬-tši Tkha. Gt 1982:123 // Mo. ǰorči-.

JORI- Tkha. dzorǐ-; dzórixă Dar. S 52; dzorǐ- Tkha. P 1931:170 // cf. Ord. džori- M 210a// Mo. ǰori-.

JORIG Tkha. dzorig; dzorig Tkha. P 1951:171; dzorǐk Tkha. Lv 1964:182; zorig Tkha. P 1970:165; dzorǐk Tkha. P 1931:170 // cf. Ord. džorik M 210b// Mo. ǰoriγ.

JORIGLO- Tkha. dzoriglŏ-, dzorǐgŏlŏ-; dzorįglŏ- Tkha. P 1931:170 // Mo. ǰorilγa.

JORILǦO Tkha. dzorĭloǧo; dzorĭlgǒ Tkha. P I93I: I70 //Mo. ǰorilγu.

JOWO- Tkha. dzowǒ-; dzowo- Tkha. P I95I:I7I; dzowǒ- Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džowo- M 2IIa// Mo. ǰoba-.

JOWÓ- Tkha. dzowó-; dzowō- Tkha. P I95I:I7I, P I93I:I70 // cf. Ord. džowō- M 2IIb// Mo. ǰobaγa-.

JÓ Tkha. dzó; dzō- Ökha. Vl 276 // cf. Ord. džo M 206b// Mo. ǰou.

JÓG Tkha. dzóg; dzōg Ökha. Vl 2I0 // cf. Ord. džōg M 207a// Mo. ǰoγuγ.

JÓGLO- Tkha. dzóglǒ-, dzógǒlǒ-; dzōglǒ- Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džōglo- M 207a// Mo. ǰoγuγ-la-.

JÓRI Tkha. dzórĭ, dzoĕr; dzȯĕrĭ Ökha. Vl 275// Mo. ǰoγuri.

JÓSO(N) Tkha. dzósǒ; // cf. Ord. džōs M 2I0b// Mo. ǰoγus.

JÖNÖG Tkha. dzȯnȯg; // cf. Ord. džönök M 2I3b// Mo. ǰönüg.

JÖRČIL Tkha. dzȯrtšil; džȯrtšil Tkha. Mö I974: 302; dzȯrtšĭl džȯrtšĭl Tkha. Gt I979:99, I982: II9 // Mo. ǰöričel.

JÖRLÖG Tkha. dzȯrlȯg; // cf. Ord. džörölgö M 2I4a// Mo. ǰörilge.

JÖRÖ- Tkha. dzȯrȯ̌-; džȯrȯ̌x Dkha. Va 7; // cf. Ord. džörö- M 2I4a// Mo. ǰöri-.

JÖRÖG Tkha. dzȯrȯ̌g; dzȯrȯ̌g Tkha. Lv 1967:82 // Mo. ǰörig.

JÖRŐ Tkha. dzȯrő; džȯrő Ökha. C I37; džȯrȱ Tkha. Va 1970:42; Sar. Va 202 // Mo. ǰorige.

JÖRŰ Tkha. dzȯrű; // cf. Ord. džörǖ M 2I4a// Mo. ǰörigüü.

JÖW Tkha. dzȯw; dzȯw Tkha. Lv 1964:I82; zȯb Tkha. P 1970:I34; dzȯb Dar. S 52 // cf. Ord. džöb M 2I2a// Mo. ǰöb.

JÖWLÖ- Tkha. dzȯwȯ̌lȯ̌-; // cf. Ord. džöblö- M 2I2b// Mo. ǰöble-.

JÖWLÖL Tkha. dzȯwlȯl; dzȯblȯ̌l Dkha. Va 6 // cf. Ord. džöblöl M 2I2b// Mo. ǰöblel.

JÖWXÖN Tkha. dzȯw^{k}xȯn; jöbxön Tkha. L 57 // Mo. ǰöbken.

JÖWŠIŐR- Tkha. dzȯwšőr-, dzȯfšőr-; džȯbšȱr- Dg. Lde 35; dzȯw̌šȫr džöw̌šȫr Tkha. Gt 1982:II9 // Mo. ǰöbsiyer-.

JŐ- Tkha. dző-; jó- Tkha. L 83; džő- Ökha. C I37; dzȫ- Tkha. P 195I:I7I, P 1955:73 // cf. Ord.

džȫ- M 2I2a// Mo. ǰöge-.

JŐGČI Tkha. dzőgtšĭ, dzőxtšĭ; jőgči Tkha. L 90 // Mo. ǰögegči.

JŐLÖN Tkha. dzőlǒn; dzȫlöŋ Tkha. P I95I:I7I; dzȫlǒŋ Tkha. S I03 // cf. Ord. džölön M 2I3a// Mo. ǰögelen.

JŐXÍ Tkha. dzőxí; dzȫxī Dg. RT I96I:I56 // cf. Ord. džö^{k}xī M 2I2b// Mo. ǰögekei.

JUD Tkha. dzud; jud Tkha. L 76 // cf. Ord. džud M 2I5a// Mo. ǰud.

JUĞATÁ- Tkha. dzuğătá-; dzugtā- Tkha. P I95I: I7I // Mo. ǰiγutaγa-.

JUĞÁ Tkha. dzuğá; jugá Tkha. L 76; dzugā Tkha. P I955:2I0 // Mo. ǰuγa.

JUĞÁCA- Tkha. dzuğátsă-; dzuγātsă- Tkha. Bo 39 // Mo. ǰuγača-.

JUĞÁLA- Tkha. dzuğálă-; dzuγālxă Dar. S 52; dzuγālaxa Dar. Tt I99 // Mo. ǰuγala-.

JUJÁN Tkha. dzudzán; juján Tkha. L 57; dzudzāŋ Tkha. Gt I982:II7 // cf. Ord. džudžān M 2I5b// Mo. ǰuǰaγan.

JULA Tkha. dzulă; jula Tkha. L (Studes mongoles I985, XVI) II0; dzulă Dar S 52 // cf. Ord. džula M 2I7a// Mo. ǰula.

JULAI Tkha. dzulaĕ; dzul^{a}ē Tkha. P 1955:84; dzulåē Ökha. Vl 296; dzulaǐ Tkha. P 1931:170 //cf. Ord. džulā̈ M 217b// Mo. ǰulai.

JULUG ~JULAG Tkha. dzulŭg, dzulăg; dzulag Tkha. Tc 1970:250 //cf. Ord. džulak M 217a// Mo. ǰulaγ.

JUN Tkha. dzun; jun Tkha. L 57; dzuŋ Tkha. P 1931:170, 1951:171; Ökha. Vl 354; Dar. S 52; dzun Tkha. S 58 // cf. Ord. džun M 219a// Mo. ǰun.

JURA- Tkha. dzură-; jură Tkha. L 113; dzură- Tkha. S 109; zură- Tkha. P 1970:149; dzurxă Dar. S 52; dzur- Ökha. Vl 188 // cf. Ord. džuru- M 220 b// Mo. ǰiru-.

JURAMAL Tkha. dzurmal; // cf. Ord. džurumal M 221a// Mo. ǰirumal.

JURAXAIČI- Tkha. dzurxaĕtsi; dzurxā̈tšǐ Dar. S 52 // cf. Ord. džuruxā̈tši M 220b// Mo. ǰiruqayiči.

JURAČI Tkha. dzurátšǐ; dzurātš Tkha. Tc 1969: 148 // cf. Ord. džurātši M 220a// Mo. ǰiruγači.

JURĞÁ(N) Tkha. dzurğá; dzurgāŋ Tkha. R 1902: 46; zurgaan Tkha. P 1970:79; dzurγā Tkha. S 76; Gt 1982:123; dzurgā Tkha. P 1931:180, 1955:117, Ökha. Vl 399; jurğá Tkha. L 107 // cf. Ord. džurgā M 220a// Mo. ǰirγuγa.

JURŠI- Tkha. dzurši̯-; džurš Dg. Lde 35 // Mo. ǰursi-.

JURŠIL Tkha. džuršil, dzuršil; džurši̯l Tkha. Gt 1982:120 // Mo. ǰuršil.

JURUG ~JURAG Tkha. dzurŭg, dzurăg; dzurăg Tkha. Lv 1967:82; dzurag Tkha. P 1951:171; dzurăk Tkha. Lv 1964:182; Dar. S 52; zurăg Tkha. P 1970:149 // cf. Ord. džuruk M 220b// Mo. ǰiruγ.

JURUGČIN~JURAGČIN Tkha. dzurŭktsin; zurăgčiŋ Tkha. P 1970:155 // Mo. ǰiruγčin.

JURUM ~JURAM Tkha. dzurŭm, dzurăm, jurum Ri 178 // cf. Ord. džurum M 22Ia// Mo. ǰirum.

JUSA- Tkha. dzus-; dzusă- Tkha. P 1931:170 // cf. Ord. džusa- M 22Ia// Mo. ǰusu-.

JUSLAŊ Tkha. dzuslaŋ ; dzusalaŋ Tkha. P 1951: 171 // cf. Ord. džusalaŋ M 22Ia// Mo. ǰusalang.

JÚ(N) Tkha. dzú; // cf. Ord. džūn M 215b// Mo. ǰaγun.

JÚ- Tkha. dzú-; dzū- Tkha. P 1951:171, 1955: 116; Ŏkha. Vl 189 // cf. Ord. džū- M 215a// Mo. ǰaγu-.

JÚČI(N) Tkha. dzútši̯; dzūtši̯ džūtši̯ Tkha. Gt 1979:100 // cf. Ord. džūtši M 222a// Mo. ǰiγuči.

JÚJAI Tkha. dzúdzaě; dzūdzā Ökha. MSh 48; dzū-dzaǐ Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džūdžä M 2I5b// Mo. ǰuuǰai.

JÚN Tkha. dzún; dzūŋ Tkha. P I95I:I7I, S 99; Dar. S 52; zuuŋ Tkha. P I970:I5I // cf. Ord. džūn M 2I9b// Mo. ǰaγun.

JÚXA Tkha. dzúxă; júxa júxu Tkha. L 64; dzūxă Tkha. S 63; Dar. S 52 // cf. Ord. džūxa M 2I6a// Mo. ǰuuqa.

JÚRA Tkha. dzúră; júră Tkha. L I27; dzūră Tkha. S 99, P I955:II6; Ökha. Vl 259 // cf. Ord. džūra M 2I9b// Mo. ǰaγura.

JÚRA- Tkha. dzúră-; zūră- Tkha. P I936:I4 // cf. Ord. džūra- M 2I9b// Mo. ǰaγura-.

JÚŠI Tkha. dzúšǐ; dzṳ̄ši džṳ̄ši Tkha. Gt I979: IOO // cf. Ord. džuuši M 222a// Mo. ǰaγusi.

JÜDXE- Tkha. dzůtxě-; dzůtgě- Tkha. S IO2; dzů-těg- Tkha. Gt I982:I23 // cf. Ord. džüd^{k}xü- M 223a// Mo. ǰidkü-.

JÜDXÜL Tkha. dzůtxůl, dzůtxěl; // cf. Ord. džůd^{k}xůl M 223a// Mo. ǰidkül.

JÜG Tkha. dzůg; jüg Tkha. L 7I; dzüg Tkha. P I95I:I7I; dzůg Tkha. P I93I:I70, I955:I54, L I964: I82; zůg Tkha. P I970:I60; dzůg dzůk Dar. S 52 // cf. Ord. džüg M 223b// Mo. ǰüg.

JÜGÉR Tkha. dzůgér; dzügēr Tkha. P I95I:I7I; Dar. Tt I99; dzůgēr Ökha. Vl I68; džůgér Ökha. C I37; dzügā̈r Khot. C 56 // cf. Ord. džügēr M 224a// Mo. ǰüger.

JÜGŠIR- Tkha. dzůgšir-, dzůxšir-; dzügšer Tkha. Tc 1969:248 // Mo. ǰügsire-.

JÜI- Tkha. dzůé; / cf. Ord. džǖ M 226a// Mo. ǰüi-.

JÜIL Tkha. dzůil; dzüil Tkha. P I95I:I7I, I970: I58; dzǖĺ Ökha. Be 293; dzǘl Ökha. C I45; dzǖl Ökha. C 242 // cf. Ord. džüil M 226b// Mo. ǰüyil.

JÜITEI Tkha. dzůité; dzüitē Tkha. P I95I:I7I; dzǖtā̈ Dar. Tt 203 // cf. Ord. džüitī M 226b// Mo. ǰüyitei.

JÜLGE Tkha. dzůlge, dzůleg; dzülge Tkha. P I95I: I7I // cf. Ord. džülge M 224b// Mo. ǰülge.

JÜLGE- Tkha. dzůlgě-, dzůlěgě-; // cf. Ord. džůlgů- M 224b// Mo. ǰülgü-.

JÜXEL Tkha. dzůxel; dzůxěl Tkha. Lv I967:83 // Mo. ǰükel.

JÜR Tkha. dzůr; dzůr Tkha. Lv I967:82 // Mo. ǰür.

JÜREXE(N) Tkha. dzůrexě; dzůrěx Tkha. S II3; Ökha. Vl I88; dzůrxě Tkha. P I955:I46; Dar. S 52 // cf. Ord. džüre^{k}xe M 225b// Mo. ǰirüken.

JÜSE Tkha. dzůs; dzůsə Tkha. P I955:4I; dzůsě Dar. S 52; dzůs Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džüsü M 225b// Mo. ǰisün.

JÜS- Tkha. dzůs-; dzůse- Dg. RT I96I:I56; jüsü jüssü Ri I88 // cf. Ord. džüsü M 225b// Mo. ǰisün.

JÚ Tkha. dzű; dzǖ(n) Tkha. P I95I:I7I; dzǖ Tkha. S II0, P I955:II6; Ökha. Vl I96, Gt II7 // cf. Ord. džǖ M 222a// Mo. ǰegüü.

JÚ- Tkha. dzű-; dzǖ- Tkha. P I95I:I7I; dzǖ- Tkha. Va I970:35 // cf. Ord. džǖ- M 222a// Mo. ǰegü-.

JÚDE(N) Tkha. dzűdě; dzǖděŋ Dar. S 52; dzǖdě Tkha. P I955:II6; dzǖd Ökha. Vl 399; dzůd Tkha. P I93I:I70 // cf. Ord. džǖde M 222b// Mo. ǰegüden.

JÚN Tkha. dzűn; dzǖn Dg. RT I96I:I56; dzǖŋ Tkha. P I93I:I70; Dar. S 52; züüŋ Tkha. P I970: I60; dzǖ Ökha. Vl 238 // cf. Ord. džǖn M 225a// Mo. ǰegün.

L

LAGLAΓAR Tkha. laglağar, lagalğar // Mo. laγlaγar.

LAGLAI- Tkha. laglaĭ-; // cf. Ord. loglȫ-, luglūĭ-, luigluĭ- M 443b// Mo. laγlayi-.

LAGŠIŊ Tkha. lagšiŋ, lagšaŋ; lagšĭŋ Tkha. P 1931:171; lagsi Ökha. Vl 180 // cf. Ord. lagšan M 443b// Mo. laγšan.

LAM Tkha. lam; lamă Tkha. R 1903:51, P 1951: 179, Str 53, Lv 1964:184, 1967:53, Mö 1975:278; P 1970:121; Dar. S 56 // cf. Ord. lama M 444a// Mo. lama.

LANTÚ Tkha. lantú; lantō Dar. Tt 201 // Mo. lan-tuu.

LAŊ Tkha. laŋ; laŋ Tkha. P 1931:171; lāŋ Dar. S 56 // cf. Ord. laŋ M 444a// Mo. lang.

LAW Tkha. law; lab Tkha. P 1951:179 // cf. Ord. lab M 442a// Mo. lab.

LAWLA- Tkha. lawlă-, lawălă-; // cf. Ord. labla- M 442b// Mo. labla-.

LÁ Tkha. lá; lā Tkha. P 1951:179; la: Tkha. Ldo 64; lá Tkha. L (Études mongoles, 1985, XVI) 22 // cf. Ord. lā M 442a// Mo. la.

LIMBE Tkha. limbe // Mo. lingbü.

LOŊXO Tkha. loŋxŏ, loŋ^{k}xŏ; loŋxŏ Tkha. P 1955: 136 // cf. Ord. loŋxo M 447a// Mo. longqo.

LÓWÚJA Tkha. lóbúdză; ōwūs Sar. Va 203; ōwūdz Tkha. MSh 45 // Mo. loobuuǰa.

LUTA Tkha. lută // Mo. lutu.

LÚ Tkha. lú; lū Tkha. P I93I:I7I, I95I:I79, Va I970:I03; lū Dar. S 56; lū Dg. RT I96I:I65 //cf. Ord. lu M 447a// Mo. luu.

LÚS Tkha. lús; lūs Tkha. P I93I:I7I, I95I:I79; Dar. S 56 // cf. Ord. l^u^āsa M 447b// Mo. layusa.

LÚWAŊ Tkha. lúwaŋ; lūwȧĕ Sar. Va 200 // cf. Ord. luwaŋ M 448a// Mo. luubang.

M

MACA- Tkha. matsă-; matsaxa- Dar. CSh 32 // cf. Ord. matsu- M 456b// Mo. mačuqu.

MAGNAG Tkha. magnag; magnag Tkha. Tc I969:246 // cf. Ord. maŋnuk M 455a// Mo. mangnuγ.

MAGNAI Tkha. magnaĕ; magn^a^ē Tkha. P I955:84 // cf. Ord. maŋlǟ maŋnǟ M 454b// Mo. manglai.

MAGTA- Tkha. magtă-, maxtă-; magta- Dar. S 56 // cf. Ord. magta- M 449b// Mo. maγta-.

MAĞAD Tkha. mağad; magad Tkha. P I95I:I79; ma-găt Dar. S 56 // cf. Ord. magat 449b// Mo. maγad.

MAILA- Tkha. maĕlă-; mǟlā- Dg. RT I96I:I66; mäiraxă Dar. S 57 // cf. Ord. mǟla- M 457a// Mo. mayila-.

MAIXAN Tkha. maĕxan; maexan Dar. CSh 36; Dg. RT I96I:I65; mäixăŋ Dar. S I93I:57; māxăŋ Dg. Lde 3I; måĕxă Ökha. Vl 347; måexă Tkha. R I902:32 // cf. Ord. mäxun M 457a// Mo. mayiqan.

MAL Tkha. mal; mał Tkha. P I93I:I7I, I95I:I79, Str 25; Lv I964:I85, Mö I975:276, P I970:I47, Ldo 8I; Dar. S 57; Dar. CSh 37; Dg. RT I96I:I66 // cf. Ord. mal M 450b// Mo. mal.

MALAĞAI~MALĞAI Tkha. malăgaē;malăgaĕ Tkha. Bo 46; malagä Dar. S 57; malgåĕ Ökha. Vl 238; malg^a ē Tkha. P I955:84; malgá Ökha. C I45; malgā Khaŏ. C 238; malγā Khot.Msh 48 // cf. Ord. malagä M 45Ia// Mo. malaγai.

MALČIN Tkha. maltšin; malčin Tkha. P I970:II5, L I2I; maltšaŋ Tkha. Tc I970:I48 // cf. Ord. màl-tšin M 45Ib// Mo. malči.

MALLA- Tkha. mallă, malălă-; mallă- Tkha. Lv I967:94 // cf. Ord. malla- M 45Ia// Mo. malla-.

MALTA- Tkha. maltă-; maltă- Tkha. P I955:I56; maltaxă Dar. S 57 // cf. Ord. malta- M 45Ia// Mo. malta-.

MANA- Tkha. mană-; mańixă Dar. S 56 // cf. Ord. mana- M 452a// Mo. mana-.

MANAI Tkha. manaĕ; manai Tkha. L 83; manae Tkha. P I970:I56; manāe Tkha. Bo I94:39; manä Dar. S 56 // cf. Ord. manä M 452b// Mo. manu.

MANĂR- Tkha. manar-; manăr- Tkha. P 1970:104 // cf. Ord. manara- 452a// Mo. manara-.

MANARA- Tkha. manar-; manar- Tkha. P 1970:104, Va 104 // cf. Ord. manara- M 452a// Mo. manara-.

MANÁ Tkha. maná; manā̄ Tkha. P 1951:179; Tkha. Lv 1967:46 // cf. Ord. manā M 452a// Mo. manaγa.

MANCUI Tkha. mantsuĕ; mantsūĭ Tkha. Va 1970: 104; mantsū Khot. MSh 48; mantsú Ökha. C 146; KhaÖ. C 223; mantsī Tkha. MSh 37; Tkha. C 230 // cf. Ord. mantš^{u}ī 454a// Mo. mančui.

MANTAĞAR Tkha. mantăğar; mantăγăr Tkha. Lv 1967: 93 //Mo. mantuγur.

MAŊĞAS Tkha. maŋğas; maŋgas Tkha. P 1951:179; maŋgăs Tkha. P 1955:171, 1970:158; Dar. S 56 // cf. Ord. maŋgus M 454b// Mo. mangγus.

MAŊXAN Tkha. maŋxan, maŋ^{k}xan; maŋ^{q}xan Tkha. Lv 1967:93; maŋ^{k}xå Ökha. Vl 404 // cf. Ord. maŋxa M 454b// Mo. mangqan.

MAXA(N) Tkha. maxă; maxa(n) Tkha. P 1951:179; maxă̆ Tkha. R 1902:46, 1903:40, P 1931:171, 1955: 39, L 107; Ökha. C 177; max Tkha. S 58; Dg. RT 1960:7, 1961:165 // cf. Ord. maxa M 449b// Mo. miqan.

MARAL Tkha. maral; manar Dg. RT 1961:166 // cf. Ord. maral M 455a// Mo. maral.

MARĞÁŠI Tkha. marğáši; margāši Tkha. P 1951: 179, 1955:160; margaaši Tkha. P 1970:160; margāš Tkha. P 1931:171; Ökha. Vl 247; marγāš Tkha. Bo. 39 // Mo. marγasi.

MARTA- Tkha. martă-; martă- Tkha. P 1931:171, 1955:162, 1970:139; Ökha. Vl 113; umarta- Ökha. C 147 // cf. Ord. marta- M 455b// Mo. marta-, umarta-.

MAŠI Tkha. mašǐ; maši Tkha. P 1931:171, 1970: 153 // cf. Ord. maši M 456a// Mo. masi.

MAYAG Tkha. mayag; mayag Tkha. Tc 1969:245, 1970:149; mayăγ Dar. Tt 201; majǐk Ökha. Vl 331 // cf. Ord. majak M 450a// Mo. mayaγ.

MÁǏI Tkha. mádžǐ-; mādza- Dg. RT 1960:10; mādža- Dg. RT 1961:165 // cf. Ord. mādži- M 449a// Mo. maγaǰi-.

MEDE- Tkha. medě-; mede- Tkha. P 1951:179, Bo 60; Dar. S 57; medě- Tkha. P 1931:171, 1970:130; Ökha. Vl 149 // cf. Ord. mede- M 458a,b// Mo. mede-.

MEDEGDE- Tkha. medegdě-; medegde- Tkha. P 1951: 179; medĕgdĕ Tkha. Ldo 14 // cf. Ord. medegde- M 459a// Mo. medegde-.

MEDEGDEL Tkha. medegdel; medegdel Tkha. P 1951: 179 // cf. Ord. medegdel M 459a// Mo. medegdel.

MELXÍ Tkha. melxí; melxī Tkha. P 1955:165; Dkha. Va 1967:6; melxē Tkha. Va 1970:33; Dkha. Va 1967:

mėlĕxī Ŏkha. Vl 350 / cf. Ord. mele^{k}xī M 46Ib// Mo. melekei.

MENDE Tkha. mendĕ; mende Tkha. P I95I:I79; mėndĕ Tkha. Ldo 8I; mendĕ Dar. S 57, Ŏkha. Vl I5 // cf. Ord. möndö möndü M 469a// Mo. mendü.

MENDELE- Tkha. mendelĕ-; mendele- Tkha. L I2I mendelxĕ Dar. S 57 // cf. Ord. möndölö- M 469a// Mo. mendüle-.

MEXE Tkha. mexĕ; mexe Tkha. P I95I:I79; mexĕ Tkha. P I93I:I7I; Dar. S 57 // cf. Ord. me^{k}xe M 460b// Mo. meke.

MERE- Tkha. merĕ-; merexĕ Dar. S 57 // Mo. mereki

MERGE(N) Tkha. mergen; mergeŋ (n) Tkha. P I95I I79; mergĕŋ Tkha. P I93I:I7I; Dar. S 57; mergĕ Ŏkha. Vl I48 // cf. Ord. mergen M 463a// Mo. mergen.

MESE Tkha. mesĕ; mese Tkha. L I07 // cf. Ord. mese mese M 463b// Mo. mese.

METE Tkha. metĕ; metĕ Tkha. R I903:47, P I93I: I7I; Dar. S 57 // cf. Ord. metü mötü M 463b 472a// Mo. metü.

MIČID Tkha. mitšid; mitšid Dg. RT I96I:I66 // cf. Ord. metšit M 463b// Mo. mečid.

MIČI(N) Tkha. mitšin; mitš̆ Tkha. Mö 1975:30I; mitšĭ Tkha. P I93I:I7I // cf. Ord. metši M 463b// Mo. bečin, mečin.

MILÁ- Tkha. milá-, m^{i}ålá-; milā- Ökha. Vl I78; Dar. S 57 // cf. Ord. milā- M 464a// Mo. milaγa-.

MINÍ Tkha. miní; minī Tkha. P I95I:I79; minii Tkha. P I970:I56 // cf. Ord. minī M 465a// Mo. minu.

MIŊĞA- Tkha. miŋğă, m^{i}åŋğă; miŋga Tkha. P I936:II; miŋgă Tkha. Va 29; Ökha. Va I967:5; miaŋgă Tkha. Str 55, P I970:48; miaŋγă Tkha. Ldo I8; m^{i}aŋgă Tkha. P I95I:I79; m^{i}åŋgă Tkha. P I955:39; m^{i}åŋga Ökha. Vl I77; måŋgă Tkha. Lv I964:I78 // cf. Ord. miŋga M 465a// Mo. mingγa.

MIRÁ- Tkha. m^{i}årá-; míră̄xă Dar. S 57 // cf. Ord. mirā- M 465a// Mo. miraγa-.

MODO(N) Tkha. modŏ; modŏŋ Tkha. P I93I:I72; Dar. S 57; modo Tkha. P I95I:I79, L I07; mod(on) Tkha. Bo 46; modŏ Tkha. P I936:II; Ökha. Vl II7; modă Tkha. P I955:28, Str 50, Lv I964:I7; mod Tkha. P I93I:I72, S 58; Dg. RT I960:9 // cf. Ord. mudu M 473a// Mo. modun.

MODOČIŊ Tkha. modŏtšin; modtšoŋ Tkha. Tc I969:248; modŏtšĭ Tkha. P I93I:I72 // Mo. modučin.

MOĞOI Tkha. moğoě; mogoi Tkha. P I93I:I72, I95I. I79; mogoe Dg. RT I96I:I66; moγā Dar. Tt I98; mogǟ Dar. S 57; mogó Ŏkha. C I46; moγō KhaŎ. C 236 // cf Ord. mogȫ M 466b// Mo. moγai.

MOIL Tkha. moěl; mȯėl Tkha. P I955:80; mȯěl Ŏkha. Vl 282 // Mo. moyil.

MOLOR Tkha. molor; molor Tkha. P I95I:I79; Dar. CSh 32 // cf. Ord. molor M 466b// Mo. molur.

MOŊĞOL Tkha. moŋğol; moŋgol Tkha. P I95I:I79; moŋγol Tkha. Ldo 54; moŋgŏl Tkha. S 88; Ŏkha. Vl I58; moŋgol Tkha. Lv I964:I77; moŋgŏl Tkha. Str 50, P I970:I6I // cf. Ord. moŋgol M 467a// Mo. mongγol.

MOXÓ Tkha. moxó; moxō Dg. RT I96I:I66; moxǟ Dar. S 57 // Mo. moquγu.

MORDO- Tkha. mordŏ-; mordo- Tkha. P I95I:I79; mordŏ- Tkha. R I903:7, P I93I:I72; mȯṙidaxă Dar. S 57 // cf. Ord. mordo- M 467a// Mo. mordu-.

MORI(N) Tkha. mȯṙĭ; morin Tkha. Str 22; mȯṙiŋ Dar. S 57; mori Tkha. R I903:5, P I936:20, I95I: I79, I970:I46; Ŏkha. Vl 98; Dg. RT I960:8; morĭ Tkha. P I93I:I72, Lv I964:I76; moṙĭ Tkha. S II9; mȯrĭ Tkha. P I955:28; mȯṙi Tkha. Ldo 45; moṙ Dg. RT I96I:I66 // cf. Ord. mori M 467a// Mo. morin.

MORILO- Tkha. morilŏ-; morilo- Tkha. L 98; morila- Dg. RT I96I:I66 / cf. Ord. morilo- M 467a// Mo. morila-.

MÖČIR Tkha. mȯtšĭr, mȯtsŏr; mötšir Tkha. P I95I: I79; mötšŏ̈r Dkha. Va 1967:IO // cf. Ord. mötšǖr M 472a/ Mo. möčir.

MÖGÖRSÖ(N) Tkha. mȯgórsŏ; mȯgŏ̄rs Dg. RT I96I: I66 // cf. Ord. mȫrösü mȫrös M 47Ib// Mo. mögeresün.

MÖNDÖL Tkha. mȯndŏl; mȯndŭl Tkha. P I93I:I72 // Mo. möndül.

MÖNDÖR Tkha. mȯndȯr; möndĕr Tkha. P I955:I65 // cf. Ord. möndör M 469b// Mo. möndür.

MÖŊ Tkha. mön; mọŋ Tkha. P I95I:I79, I970:I58; mȯŋ Tkha. P I93I:I72; Dar. S 57 // cf. Ord. mön M 469a// Mo. mön.

MÖŊGÖ(N) Tkha. mȯŋgŏ; möŋgö(n) Tkha. P I95I: I79; mȯŋgŭ Tkha. P I93I:I72; Ökha. Vl 347; möŋgĕ Tkha. P I936:22, I955:50, I970:I54, Lv I964:I84, Ldo 52; möŋgi Tkha. L 83; mȯŋg Dg. RT I960:9 //cf. Ord. möŋgö M 469b// Mo. mönggün.

MÖŊXÖ Tkha. mȯŋ^{k}xŏ; mȯŋxŏ Ökha. Vl I24; mȯn^{k}xȯ Tkha. Tc 1967:I8; mȯŋ^{k}xŏ Dkha. Va 1967:7; mȯŋxĕ Dar. S 57; mȯŋ^{k}x Dg. Lde 37 // cf. Ord. möŋ^{k}xö M 469b// Mo. möngke.

MÖR Tkha. mȯr; mȯrŭ Tkha. P 1931:172; mör Tkha. P 1951:179; mȯr Dar. S 57; Ökha. Vl 360; Dg. RT 1961:166 // cf. Ord. mör M 469b// Mo. mör.

MÖRGÖ- Tkha. mȯrgŏ-, mȯrŏgŏ-; mörgö- Tkha. P 1951:179; mörgŭ- Tkha. P 1931:172 // cf. Ord. mör-gö- (mürgü-) M 170b// Mo. mörgü-.

MÖRGÖL Tkha. mȯrgȯl; mȯrgŭl Tkha. P 1931:172 // cf. Ord. mörgǖl M 470b// Mo. mörgül.

MÖRÍ Tkha. mȯrí; mörüi Tkha. P 1951:179; mȯr$^{\dot{u}}\bar{i}$ Tkha. P 1931:172 // cf. Ord. möri M 471a// Mo. mö-rüi.

MÖRÖŊ Tkha. mȯrȯn; mȯrŭ Ökha. Vl 354; mörö(n) Tkha. P 1951:179; mȯreŋ Dar. S 57; mörĕn Tkha. P 1955:49, 1970:144 // cf. Ord. mörön M 471b// Mo. mören.

MÖSÖ(N) Tkha. mȯsŏ; mȯsẹ̆ŋ Dar. S 57; mösö(n) Tkha. P 1951:179; mös Tkha. P 1931:172, 1955:121; mösö Tkha. L 107 // cf. Ord. mösü M 471b// Mo.möl-sün, mösün.

MŐG Tkha. mőg; mōg Ökha. Be 289 // cf. Ord. mōgö M 468a// Mo. mögü.

MŐR Tkha. mőr; mōr Tkha. Va 1970:105 // Mo. möger.

MUǏI Tkha. mudžǐ; muǰi Tkha. P 1970:118 // cf. Ord. mudži M 473b// Mo. muǰi.

MULTAR- Tkha. multar-; multara- Tkha P I95I: I79 // cf. Ord. multura- M 475a// Mo. multura-.

MUŊXAG Tkha. muŋxag; muŋxăk Dar. S 57 // cf. Ord. muŋxak M 475b// Mo. mungqaγ.

MUXUR Tkha. muxŭr, muxăr; moxor Dg. RT I96I: I66 // cf. Ord. muxur M 474b// Mo. muqur.

MURUI ~MURÍ Tkha. muruĕ, murí; murī Tkha. Va I970:35, Dg. Lde 30; murui Dar. CSh I6 // cf. Ord. mur^{u}ī M 476a// Mo. murui.

MUŠGI- Tkha. muški-, mušxĭ-; mušxĭ- Tkha. P I955:I39; mušxi- Dar S 57; mušgi- Dg. RT I96I: I66 //cf. Ord. muš^{k}xi- muški- M 476b// Mo. muski-.

MÚ Tkha. mú; mū Tkha. R I902:5; Tkha. P I95I: I79, I955:83; Dar. S 57; muu Tkha. P I970:I43; mú Tkha. L 83 // cf. Ord. mū M 472a// Mo. maγu.

MÚDA- Tkha. múdă-; mūdaxă Dar. S 57 // cf. Ord. mūda- M 473a// Mo. maγuda-.

MÚǰIR- Tkha. múdžir-; mūdžir- Dar. CSh 32 // cf. Ord. mūdžira- M 473b// Mo. maγuǰira-.

MŪLA- Tkha. múlă-; mūlaxă Dar. S I93I:57 // cf. Ord. mūla- M 475a// Mo. maγula-.

MÚXAI Tkha. múxaĕ; mūxǟ Dar. S 57 // cf. Ord. mūxā M 474a// Mo. maγuqai.

MŰR Tkha. múr; mór Tkha. C 30, Va 1970:26; Dar. Tt 201 // cf. Ord. mī (mīnī) M 463b// Mo. mi, mii, mil, mis, miγui.

MŰR- Tkha. múr-; mūraxǎ Dar. S 57 // cf. Ord. mūra- M 476a// Mo. maγura-.

MŰŠIÁ- Tkha. múšiá-, múšá-; mūšāxǎ Dar. S.57 // cf. Ord. mūša- M 476b// Mo. maγusiya-.

N

NABČI Tkha. nabtšǐ, naptšǐ, naftšǐ; nawtši Tkha. P 1951:180, 1955:100; nabtšǐ Tkha. P 1931:172, Lv 1967:95; Ökha. Vl 369; nabtšǐ Dkha. Va 1967:6; nawtš Dg. RT 19 61:166 // cf. Ord. nabtši M 479a// Mo. nabči.

NABTAI- Tkha. nabtaĕ-, nawtaĕ-, naftaĕ-; nab̌-tǟǐ- Dar. S 54 // cf. Ord. nabtǟ- M 479a// Mo. nab-tayi-.

NABTAS Tkha. nawtas, naftas, naptas // cf. Ord. nabtasu M 479a// Mo. nabtasun.

NADADA Tkha. nadǎ; nadǎdǎ Tkha. P 1951:180; nadǎdǎ Tkha. R 1903:4; nadǎ Tkha. P 1936:17; nad Tkha. P 1970:162 // cf. Ord. nada M 479b// Mo. nada, nadur.

NAĞACA Tkha. naǧatsǎ; nagatsǎ Dar. S 54; nagǎ-tsǎ Tkha. P 1936:13 // cf. Ord. nagatši M 480a// Mo. naγaču.

NAIDA- Tkha. naedă-; ńaĕda- Tkha. P I93I:I72 // cf. Ord. nǟsbur M 487a// Mo. nayid-.

NAILJÚR Tkha. naĕldzúr; //cf. Ord. nǟldžūr M 486a// Mo. nayilǰaγur.

NAIMAN Tkha. naĕman; naimăŋ Dar. S 54; naemăŋ Tkha. P I970:79; nåĕmăŋ Ökha. Vl 29I; naĕmă Tkha. P I93I:I72 // cf. Ord. näma M 486a// Mo. naiman.

NAIR Tkha. naĕr; nair Tkha. P I95I:I80; naer P I93I:I72, I970:I59; na:er Mö I974:I85; näjr Dar. S 54 // cf. Ord. nǟr M 486a// Mo. nayir.

NAIRAMDA- Tkha. naĕramdă-; naĕrămdă- Tkha. P I936:I3, I970:I6I; nåĕrămtă- Dkha. Va I967:IO // cf. Ord. nǟramta- M 486b// Mo. nayiramda-.

NAIRAMDAL Tkha. naĕramdal; // cf. Ord. nǟramtal M 486b// Mo. nayiramdal.

NALÚ Tkha. nalú; nalū Tkha. P I970:I6I // Mo. nalau.

NAM Tkha. nam; nam Tkha. P I93I:I72, Mö I975: 282 // cf. Ord. nam M 48Ib// Mo. nam.

NAMAIG Tkha. namaĕg; namaig Tkha. P I95I:I80; namā Dar. S 54 // cf. Ord. namǟ M 482a// Mo. namayi.

NAMAR Tkha. namar; namăr Tkha. P I93I:I80, I955: I63, Lv I964:I83; Tc I969:246, Ldo 8I // cf. Ord. namur M 483a// Mo. namur M 483a// Mo. namur.

NAMARǰÁ Tkha. namardžá; namărdžā Ökha. Be 283 // Mo. namurǰiya.

NAMNA- Tkha. namnă-; namna- Tkha. P 1951:180 // cf. Ord. namna- M 482b// Mo. namna-.

NAXIÁ Tkha. nax[i]á; naxā Ökha. Be 283 // cf. Ord. na[k]xā M 480b// Mo. nakiya.

NARA(N) Tkha. narǎ; narăŋ Dar. S 54; nara(n) Tkha. P 1951:180, S 88; nară P 1955:163, Lv 1967: 57; ṇar Tkha. P 1931:172 // cf. Ord. nara M 483b// Mo. naran.

NARAS Tkha. narăs; narasa(n) Tkha. P 1951:180; narăs Ökha. Vl 111 // cf. Ord. narasu M 483b// Mo. narasun.

NARÍN Tkha. narín; narín Dg. RT 1960:13; narīŋ Tkha. 1951:180, Ökha. Vl 264 // cf. Ord. narīn M 484a// Mo. narin.

NARÍXAŊ Tkha. naríxan; narīxăŋ Tkha. P 1951:180 // cf. Ord. narīxan M 484a// Mo. nariqan.

NASA(N) Tkha. nas; nasăŋ Dar. S 54; nasa(n) Tkha. P 1951:180; Bo 60, Tc 1969:246, P 1970:152; nasa Tkha. L 107; Dar. CSh 64; nasʌ Tkha. Ldo 88; nasʌ̆ Tkha. Lv 1967:54, 90; nas Tkha. P 1931:172, Mö 1975:282 // cf. Ord. nasu M 484b// Mo. nasun.

NAYA(N) Tkha. nayi, nayă; najăŋ Ökha. Vl 283, Tkha. P 1951:180; najĭŋ Dar. S 54; naji Dkha. Va 1967:11; najĭ Tkha. P 1931:172 // cf. Ord.naja M 480b// Mo. nayan.

NÁ- Tkha. ná-; nā- Tkha. P I95I:I80, I955:64, S II9; Ökha. Vl 209 // cf. Ord. nā- M 478a// Mo. naγa-.

NÁDA- Tkha. nádă-; nādaxă Dar. S 54; nādă- Tkha. P I95I:I80, I955:I09; nād- Tkha. P I93I:I72 // cf. Ord. nāda-, nād- M 479b// Mo. naγad-.

NÁDAM Tkha. nádam; nādăm Tkha. P I95I:I80, I955: I02, Str 52, Lv I967:9I, L I07; Ökha. Vl 358 // cf. Ord. nādam M 479b// Mo. naγadum, naγadun.

NÁĞÚR Tkha. náğúr; // cf. Ord. nāğūr M 480b// Mo. naγaγur.

NÁLDA- Tkha. náldă-; nāldaxă Dar. S 54 // cf. Ord. nāldu- M 480b// Mo. niγaldu- naγaldu-.

NÁŠI Tkha. nášĭ, naěšĭ; naiši Tkha. P I93I:I82, I95I:I80; náěš Tkha. R I903:4, S 63; Dkha. Va I967: 5; nāši Tkha. P I93I:I72, I970:67; nāš Tkha. R I903:4 // cf. Ord. nāši, nāši M 485a// Mo. inaγši.

NEBČI- Tkha. neptšĭ-, neftšĭ-; newtšĭxě Tkha. Lv I967:53 // cf. Ord. nebtši- M 488a// Mo. nebči-.

NEBTE Tkha. neptě, neftě; nebtě Dar. S 54; nebtě Dkha. Va I967:6 // cf. Ord. nebte M 487b// Mo. nebte.

NEBTER- Tkha. nepter-, nefter-; nebter- Dar. S 54; nebtěrě- nibtěrě- Dkha. Va I967:5 // cf. Ord. nebtere- M 487b// Mo. nebtere-.

NEGDEL Tkha. negdel; negtxĕl Tkha. MSh 44 //Mo. nigedül.

NEGE(N) Tkha. negĕ; nege(n) Tkha. P 1931:172, 1951:180; negĕ(ŋ) Dar. S 54; negĕ Tkha. P 1936: 16, 1955:36, 1970:158; Ökha. Vl 117; nigĕ Tkha. P 1970:79; nig L 50 // cf. Ord. nėge M 488b// Mo. nigen.

NEGǰI- Tkha. negdži-, negĕdži-; negdži- Tkha. P 1970:53 // cf. Ord. negdži- M 188b// Mo. negǰi-.

NEME- Tkha. nemĕ-; neme- Tkha. P 1931:172, L 83; nemĕ- Ökha. Vl 369 // cf. Ord. neme- M 490a// Mo. neme-.

NEMEGDE- Tkha. nemegdĕ-; // cf. Ord. nemegde- M 490a// Mo. nemegde-.

NEXĔ- Tkha. nexĕ-; nexe- Tkha. P 1951:180; Dar. S 54; nėxĕ- Tkha. P 1955:146 // cf. Ord. ne^{k}xe- M 489b// Mo. neke-.

NEXÍ Tkha. nexí; nexī Tkha. P 1955:146 // cf. Ord. ne^{k}xī M 489b// Mo. nekei.

NERE Tkha. nerĕ; nere Dar. S 54; nerĕ Tkha. R 1903:27. P 1931:172, 1951:180, 1955:46, Bo 52, Lv 1967:53, L 98; Ökha. Vl 207 // cf. Ord. nere M 491 a// Mo. nere.

NERES Tkha. nerĕs; nersĕ Ökha. Vl 327 //Mo. neres.

NICAR- Tkha. nitsar-, n^{i}åtsar-; ńåtsrax Tkha. Mö I975:277 // Mo. nicar-.

NIGTA Tkha. nixtă, n^{i}åxtă; n^{i}ågtă Ökha. Vl I70 // cf. Ord. nigtă M 492a// Mo. niγta.

NILÉN Tkha. nilén, milén; nilēŋ Tkha. P I970: I5I; nilǟn Dar. S 54; milēn Tkha. MSh 42; milēŋ Dar. Tt 200; milǟn Sar. Va 208 // cf. Ord. melēt M 46Ib// Mo. neliyed.

NILXA Tkha. nilxa, n^{j}ålxă; nialxă Tkha. P I970: 43; Ökha. Vl II5; n^{i}ålxă Tkha. P I955:39; ńalxä Dar. S 54; ńålx Tkha. Mö I975:282 // cf. Ord. nilxa M 493a// Mo. nilqa.

NIŊGEŊ Tkha. niŋgen; nimgen Tkha. L 90; Dkha. Va I967:5; nimgĕŋ Tkha. P I955:I53; Ökha. Vl 388; niŋgĕŋ Tkha. MSh 42, C 30; Va I970:37; Ökha. C I46 // cf. Ord. nimgen M 490b// Mo. nimgen.

NIRAI Tkha. niraĕ, n^{j}åraĕ; n^{i}år^{a}ē Tkha. P I955: 39 // cf. Ord. nirā M 494a// Mo. nirai.

NIS- Tkha. nis-; nis- Tkha. Bo 46; Dar. S 54; nis^{i}- Ldo 88; nėse- Dg. RT I96I:I67 / cf. Ord. nis- (nės-) M 494b// Mo. nis-.

NISGE- Tkha. nisge-, niske-, nisxe-; nīsgĕx Tkha. MSh 39 // Mo. nisge.

NÍLE- Tkha. nílĕ-; nīle- Tkha. P I93I:I72; ńīl- Tkha. P I95I:I80; Dar. S 54 // cf. Ord. nīle- M 493a// Mo. neyile-.

NÍSLEL Tkha. nislel; nislĕl Ŏkha. Vl 326 // cf. Ord. nǟslal M 487a// Mo. neyislel.

NÍTE Tkha. nítĕ; nītĕ Ŏkha. Vl 286; Mo. niyite.

NOCO- Tkha. notsŏ-; notso- Tkha. P 195I:180; Dar. S 54; Dar. CSh 64 // cf. Ord. notso- M 197b// Mo. noču-.

NOCỌLDO- Tkha. notsoldŏ-; nòtsŏldŏ- Tkha. P 193I:172, 195I:180 //Mo. nocoldo.

NOGTO Tkha. noktŏ, noxtŏ; nogtă Tkha. P 1955: 164; nogtă Tkha. Lv 1967:93; noqtŏ Tkha. C 30; noxt Dg. RT 196I:167 // cf. Ord. nogto M 495a// Mo. noγtu.

NOGTORÚ Tkha. noktŏrú, noxtŏrú; nogtŏrū Tkha. P 193I:172 //Mo. noγturu.

NOĞÓ Tkha. noğó; nogō Ŏkha. Vl 352 // cf. Ord. nogō M 495a// Mo. noγuγa.

NOĞÓŊ Tkha. noğón; nogō(n) Tkha. P 195I:180; nogōŋ Ŏkha. Vl 248; nogān Dar. S 54 // cf. Ord. nogōn M 495a// Mo. noγuγan.

NOIR Tkha. noĕr; noir Tkha. P 195I:180, Str 56; noǐr Dar. S 54; nòĕr Ŏkha. Vl 27I // cf. Ord. nȍȍ̌r M 496b// Mo. noyir.

NOIRMOG Tkha. noĕrmog; // cf. Ord. nòörmọk M 497a// Mo. noyirmaγ.

NOIRMOGLO- Tkha. noĕrmoglŏ-, noĕrmogŏlŏ-; // cf. Ord. nȯörmoglo- M 497a// Mo. noyirmaγla-.

NOIRSO- Tkha. noĕrsŏ-; noĕrso- Tkha. P I93I: I72 // cf. Ord. nȯŏrso- M 497a// Mo. noyirsa-.

NOITON Tkha. noĕtoŋ; noitoŋ Tkha. P I93I:I72; I95I:I80; Dar. S 54 // cf. Ord. nȯŏton M 497a// Mo. noyitan.

NOM Tkha. nom; nom Tkha. P I955:I64, I93I:I72, I970:I62, Bo 39, Lv I964:I85, Ldo 8I, L 83; Ŏkha. Vl I58 // cf. Ord. nom M 496a// Mo. nom.

NOMLOL Tkha. nomlol; // cf. Ord. nomnol M 496b// Mo. nomlal.

NOMXON Tkha. nomxŏŋ ; nomxăŋ Tkha. P I955:I50; nomxŏŋ Ŏkha. Vl 227 // cf. Ord. nomoxon M 496b// Mo. nomuqan.

NOXOI Tkha. noxoĕ; noxoi Tkha. P I93I:I72,I95I: I80; noxoe Tkha. P I970:I43; noxȯĕ Tkha. S 8I, Str 23; Ŏkha. Vl 254; noxōĕ Tkha. Bo 40; Dg. RT I96I: I67; noxŏē Tkha. Lv I964:I77; nox^{o}ē Tkha. P I955: 78; noxoe: Tkha. Mö I974:I89; noxā Dar. S 54, CSh 64; noxā KhaŎ. C I46 // cf. Ord. noxō M 495a// Mo. noqai.

NOYON Tkha. noyŏn; nojăŋ Tkha. P I936:I6, I970: I22; Dar. S 54; Ŏkha. Vl IIO; nojoŋ(n) Tkha. P I95I:I80; nojŏŋ Tkha. Ldo 27; nojĭŋ Tkha. P I955: I28, I93I:I72 // cf. Ord. nojon M 495b// Mo. noyan.

NÓLÚR Tkha. nólúr; //cf. Ord. nōlūr M 496a// Mo. noγulur.

NÓSO(N) Tkha. nós; nōs Tkha. P 1970:143; Dg. RT 1961:167; nōsǎ Dar. S 54 // cf. Ord. nōs M 497 a// Mo. noγusun.

NÖGŐ Tkha. nȯgő; nȯgō̊ Dar. S 54 // cf. Ord. nögȫ M 497b// Mo. nögüge.

NÓGŐDÖR Tkha. nȯgődȯr; nȯgō̊dǔr Ökha. Vl 202 // cf. Ord. nögȫdör nögȫdür (nögȫ üdür) M 498a// Mo. nögüge edür.

NÖMÖR Tkha. nömör; // cf. Ord. nömör M 498 b// Mo. hömüri.

NÖMRÖG Tkha. nȯmrȯg, nȯmǒrȯg; //cf. Ord. nömörgö M 498b// Mo. nemürge.

NÖXCÖL Tkha. nȯxtsȯl; nȯktsǒl Sar. Va 202 // Mo. nöküčel.

NÖXČI- Tkha. nȯxtšĭ-; nȯxtši- Tkha. P 1955: 154 // cf. Ord. nögtši- M 198a// Mo. nögči-.

NÖXÖ- Tkha. nȯxǒ-; // cf. Ord. nö^{k}xö- M 498a// Mo. nökü-.

NÖXÖR Tkha. nȯxȯr; nöxör Tkha. P 1951:180; nöxĕr P 1955:146, 1970:153; nȯxǔr Tkha. P 1931:172; Ökha. Vl 253; nȯxǒr Dar. S 54 // cf. Ord. nö^{k}xör M 498a// Mo. nökür.

NÖXŐS Tkha. nȯxős; // cf. Ord. nö^{k}xȫs M 498a// Mo. nökügesün.

NŐCÖ Tkha. nőtsŏ; nȯ:ts Ldo 34 //Mo. nögeče.

NUDURĞA Tkha. nudurğa, nudarğă; nudărgă Tkha. P 1955:34; nudraγă Tkha. S 58 // cf. Ord. nudurga M 499a// Mo. nidurγa.

NUĞASA(N) Tkha. nuğas; nugas Tkha. Tc 1969:250; nuγŭs nuγŭsŭn Tkha. P 1931:172 // cf. Ord. nugusu M 500a// Mo. nuγusun.

NULIM- Tkha. nulĭm, nilam-; // cf. Ord. nulmu- M 501a// Mo. nilbu-.

NULIMAS Tkha. nulĭmas; nu̇lĭmăs Tkha. Ldo 30; nulmas Tkha. P 1955:40; nulmŭs (nulmŭsŭn) Tkha. P 1931:172; nulmus nuilmus Dg. RT 1961:167; ńulmŭs Ökha. Vl 117; nu̇ĺmŭs Ökha. Be 284; noĺmis Tkha. C 30, Va 1970:27 // cf. Ord. nulmusu nulmus M 501a// Mo. nilbusun, nilmusun.

NUM Tkha. num; numu L 83; numa Tkha. P 1951: 180, 1955:164; numă Dar. S 54; num Tkha. P 1931: 172; Dg. RT 1961:167 // cf. Ord. nùmu M 501b// Mo. numun.

NUXÚR Tkha. nuxúr; nuxūr Dg. RT 1961:167 // Mo. nuquγur.

NURÚ Tkha. nurú; nurū Tkha. P 1955:42; Ökha. Vl 117; nurgăŋ Dar. S 54 // cf. Ord. nurū M 502a// Mo. niruγun.

NUSA(N) Tkha. nusă; nusă Tkha. P I955:40 // cf. Ord. nusu M 502b// Mo. nisun.

NUTUG~NUTAG Tkha. nutŭg, nutăg; nutuγ Tkha. L 7I; nutŭg Tkha. S 75; nutag Tkha. P I95I:I80; nutăg Tkha. Ldo 55; nutăk Tkha. P I955:I66; Dar. S 54 // cf. Ord. nutuk M 502b// Mo. nutuγ.

NÚ- Tkha. nú-; nū- Tkha. P I95I:I80, I955:66, L I07 // cf. Ord. nū- M 499a// Mo. niγu-.

NÚCA Tkha. nútsă; nūca Dar. S 55 // cf. Ord. nūtši M 503a// Mo. niγuča.

NÚXA Tkha. núxă; nūxă Tkha. R I902:2I; Dar, S 54 // cf. Ord. nūxa M 500b// Mo. nuuqa.

NÚR Tkha. núr; nūr Tkha. P I95I:I80, I955:66, I63, Lv I967:67; Dar. S 55; nōrŏ Dar. Tt 20I // cf. Ord. nūr M 50Ib// Mo. naγur.

NÜCEGEL- Tkha. nůtsegel-; nütsegel- Tkha. P I95I:I80 // cf. Ord. nütšügüle- M 504b// Mo. ničügüle-.

NÜCEGEN Tkha. nůtsĕgen; nütsegen Tkha. P I95I: I8I; nůtsĕgĕŋ Tkha. P I955:4I; nůtsůgůŋ Ökha. Vl 227; nůtsegĕŋ Dar. S 55 // cf. Ord. nütšügün M 504a,b// Mo. ničügün.

NÜDE(N) Tkha. nůdĕ; nüdĕŋ Tkha. R I902:I4; nüde Tkha. P I95I:I80, I955:I63; nůde Dar. S 55; nůd Tkha. P I955:I63; Dg. RT I96I:I67; ńůd Ökha. Vl I77, Be 283 // cf. Ord. nüdü M 503a// Mo. nidün.

NŰDŰR Tkha. nůdűr; nůdūr Tkha. P 1955:42; Lv 1967:70; nüdȫr Dar. CSh 32, Tt 202 //cf. Ord. nüdǖr M 503b// Mo. nüdügür.

NŰGEL Tkha. nůgel; nůgĕl Tkha. P 1955:41 //cf. Ord. nǖl M 503a// Mo. nigül.

NŰXE Tkha. nůxĕ; nüxe(n) Tkha. P 1951:180; nůxĕ Tkha. P 1955:146; nüxü nüxe Tkha. L 43 //cf. Ord. nü^{k}xe (nü^{k}xü) M 503b// Mo. nüken, nüke.

NŰXEL- Tkha. nůxel-; //cf. Ord. nů^{k}xele- M 503b// Mo. nükelè-.

NŰ- Tkha. nű-; nǖ- Tkha. P 1951:181; nū- Tkha. P 1955:69, Lv 1967:70, L 51; Dar. S 54 //cf. Ord. nǖ- M 503a// Mo. negü-.

NŰDEL Tkha. nűdel; nūdel Dar. S 55 //cf. Ord. nūdel M 503a// Mo. negüdel.

NŰDELČIŊ Tkha. nűdeltšin; nūdelčin L 121 //cf. Ord. nūdelūtšin M 503a// Mo. negüdelčin.

NŰR Tkha. nűr; nǖr Tkha. R 1902:22, P 1951:181, Lv 1967:170; Mö 1974:187; nü:r Ldo 49; n^{i}ūr Tkha. P 1931:172; ńūr Dar. S 55 //cf. Ord. nǖr M 504a// Mo. niγur.

NŰRSE(N) Tkha. nűrsĕ; nǖrse(n) Tkha. P 1951:181 //cf. Ord. nūres nūresü M 504a// Mo. negüresün.

OBǰIN Tkha. obdžin, owdžin; obdžiŋ Tkha. P 1970:52; owdžĭŋ Tkha. Lv 1967:95 //Mo. obǰing.

OČI Tkha. ȯtšĭ; otši Tkha. P 1931:173, 1951: 181, 1955:113; otši Ökha. Vl 397; oči Tkha. L 90 //cf. Ord. otši M 523b// Mo. oči.

OČI- Tkha. otšĭ-; otši- Tkha. S 57, P 1970: 139; Ökha. Vl 326; Dar. S 46; ȯ[i]tši- Tkha. Ldo 25 //Mo. oči-,

ODO(N) Tkha. odŏ; odon Tkha. L 76; odo(n) Tkha. P 1951:181; odŏ Tkha. P 1931:173; Dar. CSh 48; odă Tkha. P 1955:30, Lv 1964:176; od Tkha. Mö 1974:192; Dg. RT 1960:9 // cf. Ord. udu M 723a// Mo. odun.

ODÓ Tkha. odó; odō Tkha. R 1903:4, P 1931:173, 1951:184, 1970:156; Ökha. Vl 205; odā Dar. S 46 //cf. Ord. odō M 506b// Mo. odu-a.

OGŠI- Tkha. okšĭ-, oxšĭ-; ogši- Tkha. P 1970: 53 //Mo. oγši-.

OGTO Tkha. oktŏ, oxtŏ; ogto Tkha. L 76; oxtŏ Tkha. Lv 1967:94 // cf. Ord. ogto M 508a// Mo. oγtu.

OGTOLO- Tkha. oktolŏ-, oxtolŏ-; ogtăl- Tkha. P 1955:52; oxtlo- Dg. RT 1960:26 // cf. Ord. ogtol- M 508a// Mo. oγtula-.

OGTORǦUI Tkha. oktorğuĕ, oxtorğuĕ; ogtŏrgȯĕ Ökha. Vl 288 // cf. Ord.ugturgui M 725a// Mo.oγtarγui.

OĞOTONO Tkha. oğŏtonŏ; ogotono Tkha. P I95I: I8I // cf. Ord. ogotono M 507b// Mo. oγutuna.

OĞOTOR Tkha. oğŏtor; // cf. Ord. ogotor M 507b// Mo. oγutur.

OI Tkha. oě; oi Tkha. P I95I:I8I; oě Tkha. P I970:70; Dg. Lde 28; ȯě Tkha. S 79; Ökha. Vl 268; Dar. CSh 37; o:e- Tkha. Mö I974:I87; ȯe: Tkha. Ldo 5I // cf. Ord. ȯǟ M 5I5a// Mo. oi.

OIČI- Tkha. oětšĭ-; oitši- Tkha. P I93I:I73, I95I:I8I; ȯětši- Ökha. Vl 268 // Mo. oyiči-.

OILĞO- Tkha. oělğŏ-, oělŏğŏ-; oělgŏ- Tkha. P I970:46, Ldo 5I; oělγa- Dar. CSh 38; Mo. oyilγa-.

OIMOSO(N) Tkha. oěmos; ōěmǎs Tkha. Lv I964:I76; ȯěmos Ökha. Vl 268; Dg. RT I96I:I67; oěmŏs Dg. Lde 28; ȯe:mŏsŏ Ldo 27 // cf. Ord. ȯŏmos ȯŏmosu M 5I5b// Mo. oyimosun.

OIRO Tkha. oěrŏ; ȯěrŏ Tkha. P I93I:I73, S 79; o:ěr Tkha. Mö I974:I89; oiro Tkha. P I93I:I8I; ȯěro Ökha. Vl 268; ȯěrǎ Tkha. P I955:79; oira Dar. CSh 64; oěr Dg. Lde 28 // cf. Ord. ȯŏr M 5I6a// Mo. oyira.

OIROLCÓ Tkha. oirolcó // Mo. oyiralcaγ-a.

OIRTO- Tkha. oěrtŏ-; oěrtŏ- Tkha. P I970:I35 // cf. Ord. ȯŏrto- M 5I6a// Mo. oyirad-.

OIRTÚL- Tkha. oĕrtúl-; oirtūl- Tkha. P I95I: I8I //cf. Ord. ŏŏrtūl- M 5I6b// Mo. oyiratayul.

OL- Tkha. ol-; ol- Tkha. R I903:5; P I936:I4, I95I:I8I; I970:I39; olo- Tkha. Ldo 28; Dar. S 46 //cf. Ord. ol- M 509b// Mo. ol-.

OLBOG Tkha. olbog; olbŏk Tkha. P I93I:I73; Ŏkha. Vl 388 //cf. Ord. olbok M 509b// Mo. olbuy.

OLDO- Tkha. oldŏ-; oldo- Tkha. P I95I:I8I; olda- Dar. S 46 //cf. Ord. oldo- M 509b// Mo. olda-.

OLĞO- Tkha. olğŏ-; olga- Tkha. Lv I967:94; olgo- Tkha. P I93I:I73 //cf. Ord. olgo- M 5I0a// Mo. olya-.

OLIG Tkha. olĭg; olig Tkha. Lv I967:66 //cf. Ord. olik M 5I0a// Mo. oliy.

OLIGTOI Tkha. oligtoĕ; oligtoi Tkha. P I95I: I8I //Mo. oliytai.

OLJO Tkha. oldzŏ; oldza Dar. S 46; oldză Tkha. P I955:II9; oldzo Tkha. P I93I:I73, I95I:I8I //cf. Ord. oldžo M 509b// Mo. olǰa.

OLJOLŎ- Tkha. oldzolŏ-; oldzal- Dar. S 46; oldzălă- Dar. CSh 8 //cf. Ord. oldžolo- M 509b// Mo. olǰala-.

OLOĞOI Tkha. olŏğoĕ; ologoi Tkha. P I95I:I8I; olŏgoi Tkha. P I93I:I73 //cf. Ord. ologō M 5I0a// " oluyai.

OLOM Tkha. olom, oloŋ; olŏŋ Tkha. MSh 42; olŏŋ Tkha. Lv 1967:58; olóm Dg. RT 1969:167; olom Tkha. P 1931:173 //cf. Ord. oloŋ M 510b// Mo. olong.

OLONCOG Tkha. oloŋtsog; olontsog Tkha. MSh 42 //cf. Ord. olončoγ M 510b// Mo. olungčuγ.

OLOŊ Tkha. olon; olăŋ Tkha. P 1955:29; Dar. S 46, CSh 37; oloŋ Tkha. P 1931:173, 1951:181; S 74; olŏŋ Tkha. Lv 1967:57, C 30, Mö 1974:188, P 1970: 153, Ldo 77 //cf. Ord. olon M 510b// Mo. olan.

OLOŊXI Tkha. oloŋ^{k}xĭ; olŏŋxĭ Tkha. Lv 1967:93, Ldo 75 //cf. Ord. oloŋ^{k}xi M 510b// Mo. olangki.

OLOS Tkha. olos; olos Tkha. P 1931:173; olŏsŏ Tkha. Ldo 27; Dar. CSh 37 //cf. Ord. ulusu M 731 b// Mo. olusun.

OMOG Tkha. omog; omog Dg. RT 1961:167; omăg Tkha. P 1951:181 //cf. Ord. omok M 511a// Mo. omoγ.

OMORÚ Tkha. omorú; //cf. Ord. omorū umurū M 511b, 732b// Mo. omuruu.

ONCO Tkha. oŋtsŏ; ontsŏ Tkha. Bo 39, P 1970: 156; ontsă Tkha. Lv 1967:93 //cf. Ord. ontšo M 513b// Mo. onča.

ONCOĞOI Tkha. oŋtsŏgoĕ; //cf. Ord. ontšogō̈ M 513b// Mo. ončaγai.

ONČI Tkha. ontšĭ; ontšĭ Tkha. Lv 1967:93, P 1970:61 //cf. Ord. onotši M 513b// Mo. onči.

ONDÓ Tkha. oŋdó; ondō Tkha. P 1931:173; Dar. S 46 // cf. Ord. ondōn M 512a// Mo. onduu.

ONI Tkha. onĭ; ońĭ Tkha. Lv 1967:44 // cf. Ord. oni M 512b// Mo. oni.

ONIĞOR Tkha. oniğor; onigŏr Dar. CSh 38 // Mo. oniγar.

ONILO- Tkha. onĭlŏ-; // cf. Ord. onilo- M 512b// Mo. onila-.

ONISOĞO Tkha. ońĭsoğŏ, ońĭsxŏ; onisxō Ŏkha. Vl 326 // cf. Ord. onisxo M 512b// Mo. onisqa.

ONO- Tkha. onŏ-; ono- Tkha. Lv 1967:44; onŏ- Ŏkha. Vl 354 // cf. Ord. ono- M 512b// Mo. onu-.

ONOL Tkha. onol; // cf. Ord. onol M 513b// Mo. onul.

ONOŠI Tkha. onošĭ; // cf. Ord. onoši M 513b// Mo. onuši.

ONÓ Tkha. onó; on°ā onā Dar. CSh 64 // cf. Ord. onō M 512b// Mo. onuγa.

OŊ Tkha. oŋ; oŋ Tkha. P 1931:173, 1955:30, 1970: 44,69, Mö 1974:282 // cf. Ord. on M 511b// Mo. on.

OŊGI Tkha. oŋgĭ; // cf. Ord. oŋgi M 514a// Mo. onggi.

ONĞOCO Tkha. oŋğotsŏ; onggoco Tkha. L 90, L (Études mongoles 1985, XVII) 112; oŋgŏtsŏ Ŏkha. Vl 257; oŋγatsă Dar. S 46; oŋgŏtsŏ Tkha. P 1970: 69; oŋgots Tkha. Mö 1974:187 // cf. Ord. oŋgotšo M 515a// Mo. ongγača.

ONĞOI- Tkha. oŋğoĕ-; oŋgōĕ- Tkha. Lv 1967:93; oŋgŏe: Tkha. Ldo 78 // cf. Ord. oŋgȫ- M 515a// Mo. ongγuyi-.

ONĞOŊ Tkha. oŋğon; oŋgŏŋ Dar. S 46 // cf. Ord. oŋgon M 514b// Mo. ongγun.

OXI Tkha. oxǐ; ȯxǐ Tkha. Ldo 90; oxi Tkha. L 43; Mo. oki.

OXIN Tkha. ȯxin; oxiŋ Tkha. P 1955:57, Bo 60; Dg. RT 1960:15; ȯxǐŋ Ldo 24; Dar. S 46 // cf. Ord. o^{k}xin M 509a// Mo. okin.

OXOR Tkha. oxor; oxăr Tkha. P 1955:6 // cf. Ord. uxur M 726b// Mo. oqur.

ORČI- Tkha. ortšǐ-; ortši- Tkha. P 1951:181 // Mo. orči-.

ORČILOŊ Tkha. ortšǐloŋ ; ortšiloŋ Tkha. P 1951: 181; orčilang Dar. CSh 32 // cf. Ord. ortšiloŋ M 522b// Mo. orčilang.

ORČIM Tkha. ortšim, ortšom; ortšom Tkha. Tc 1970:149 // Mo. orčim.

ORČIN Tkha. ortšin, ortšọn; ortsĭŋ Tkha. Lv I967:94; ortšim Tkha. P I970:46 // cf. Ord. ortšin M 522b// Mo. orčin.

ORDO(N) Tkha. ordŏ; ordo Tkha. P I93I:I73, I95I: I8I; ordŏ Ökha. Vl I58 // cf. Ord. urdu M 739 // Mo. ordu.

ORGIL Tkha. oŕgil, oŕgol; // cf. Ord. orgil M 5I7a// Mo. orgil.

ORĞO- Tkha. orğŏ-; orγă- Dar. S 46 // cf. Ord. urgu- M 739b// Mo. orγu-.

ORI Tkha. ori; ori Ldo 24 // cf. Ord. oro M 5I8 a// Mo. ori.

ORIL- Tkha. orĭl-; orli- Dar. S 46; oril- Tkha. P I93I:I73, I95I:I8I, I970:I6I // Mo. orila-.

ORLI- Tkha. oril, orli-; orlixă Dar. S 46 // Mo. orila.

ORLO- Tkha. orlŏ-, orŏlŏ-; orŏlŏ- Tkha. Ldo 28; orola- Dar. CSh 32 // cf. Ord. orolo- M 520b// Mo. orolo-.

ORO- Tkha. orŏ-; oro- Tkha. I95I:I8I; Ökha. Vl 334; Dg. RT I96I:I67; orŏ- Tkha. Bo 46, P I970: I39; oră- Tkha. R I903:I2, P I936:I3, I955:29; or- Tkha. Mö I974:I85 // cf. Ord. oro M 520a// Mo. oru-.

OROI Tkha. oroĕ; oroi Tkha. P I93I:I73, I95I: I3I, L 98; oroĕ Dar. S 38; orŏĕ Ökha. Vl 289; ŏŕŏe:

Tkha. Ldo 5I // cf. Ord. orō̈ M 522a//. Mo. orui.

OROLCO- Tkha. oroltsŏ-; oroltso- Tkha. P I95I: I8I // cf. Ord. oroltši- M 52Ia// Mo. orulča-.

ORON Tkha. oron; oron Tkha. L (Études mongoles 1985, XVII) II2; oroŋ Tkha. P I93I:I73, I95I:I8I, I970:I4, Lv I967:66, Ldo 42; Dar. S 46; orŏŋ Ökha. Vl 3I7 // cf. Ord. oron M 52Ib// Mo. oran.

OROS Tkha. oros; orŏs Tkha. P I93I:I73; Ökhȧ. Vl 366 // cf. Ord. oros M 52Ib// Mo. orus.

ORÓLTO Tkha. oróltŏ; orōlt Dg. RT I96I:I67 // Mo. oriyalta.

ORXI- Tkha. orxǐ-; orxi- Tkha. P I93I:I73,I95I: I8I; orx́i- Dar. S 46 // cf. Ord. or^{k}xi- M 5I7a// Mo. orki-.

ORÚL-Tkha. orúl-; orūl- Tkha. P I93I:I73, I95I: I8I, I955:30, S 58 // cf. Ord. orūl- M 522b// Mo. oruγul-.

OTOČI Tkha. ototšǐ; // cf. Ord. ototši M 523b// Mo. otači.

OTOG Tkha. otog; otŏk Tkha. P I93I:I73 // cf. Ord. otok M 523b// Mo. otuγ.

OTOR Tkha. otor; // cf. Ord. otor M 523b// Mo. otur.

OTXON Tkha. otxon; odxon, otgăn Tkha. Lv 1964: 181; odxŏŋ Tkha. P 1931:173 // cf. Ord. odxon M 506a// Mo. odqan.

OWĞOR Tkha. owγor // Mo. obuγar.

OWOG Tkha. owog; obŏk Dar. S 46 // cf. Ord.omok M 511a// Mo. omoγ, oboγ.

OWOGTON Tkha. owogton; // cf. Ord. omogton M 511a// Mo. omoγtan, oboγtan.

OWOR Tkha. owor; obăr Dar. S 46 // cf. Ord.owor M 525b// Mo. obur.

OWÓ Tkha. owó; owō Tkha. P 1931:173 // cf. Ord. owō M 525a// Mo. obuγa.

OWÓLŎ- Tkha. owólò-; owōlŏ- Tkha. P 1931:173 // cf. Ord. owōlo- M 525a// Mo. obuγala-.

OYO- Tkha. oyŏ-; ojo- Tkha. P 1951:181, L 64; Dar. S 46; OJŎ- Tkha. Ldo 84; oja- Tkha. P 1955: 30, 1970:68; ŏji- Tkha. P 1931:173; oj- Ŏkha. Vl 276 // cf. Ord. ojo- M 508b// Mo. oyu-.

OYODOL Tkha. oyŏdol, oyidol; ojĭdăl Tkha. P 1955:108; ojŏdŏl Tkha. Ldo 84 // cf. Ord. ojodol M 508b// Mo. oyudal.

OYODOLČIN Tkha. oyodolčin // Mo. oyodalčin.

OYÓR Tkha. oyór; oyōr Tkha. P 1970:68; ojār Dar. S 46 // Mo. oyuγar.

OYÓS Tkha. oyós; oyōs Tkha. P I970:65// Mo. oyoγasu.

OYÚN Tkha. oyún; ojuŋ Tkha. P I95I:I8I, Ldo 46; ojūn Dg. RT I96I:I67 // cf. Ord. ojūn M 508b// Mo. oyun.

OYÚTAN Tkha. oyútan; oyutan L 7I; ojūtaŋ Tkha. Bo 39, P I970:I42; oju:tăn Tkha. Ldo 25,76; ojū-tăŋ Ökha. Vl 246 // Mo. oyutan.

ÓČI Tkha. ótšĭ; O:tš Tkha. Mö I974:I87 //Mo. oγoči.

ÓČI- Tkha. ótšĭ-; o:tš- Tkha. Mö I974:I88 // cf. Ord. ōtši- M 424a// Mo. oγuči-.

ÓLI Tkha. ólĭ; o:ĺ Tkha. Mö I974:I98; oe:l Ldo 45 // cf. Ord. ōli M 5I0a// Mo. oγuli.

ÓSOR Tkha. ósor; ōsŏr Tkha. P I93I:I73, I970: 44,69, Ldo 44; Ökha. Vl I97; Dar. S 46; ōsŏră Dar. CSh 36; ōsăr Tkha. R I902:22; ōsr Dg. RT I96I I67 // cf. Ord. ōsor M 523a// Mo. oγusur.

ÓSORLO- Tkha. ósorlŏ-, ósorólό-; // cf. Ord. ōsorlo- M 523a// Mo. oγusurla-.

Ö

ÖBČI- Tkha. ốwtšĭ-, ốftšĭ-; // cf. Ord. öbtši- M 526b// Mo. öbči-.

ÖBČIŰ Tkha. ȯwtšű; Tkha. ȯwtšū̆ Ökha. Vl I55; öptšū̆ Tkha. P I955:52; ȯwtšū̆ Tkha. P I967:89, Gt I982:I2I // cf. Ord. öbtšǖ M 526b// Mo. ebčigün.

ÖČIG Tkha. ȯtšig; ȯtšik Ökha. Vl 406 // cf. Ord. ötšök M 543a// Mo. öčig.

ÖČIGDÖR Tkha. ȯtšigdȯr, ȯtsȯgdȯr; ȯtšigdǚr Dg. RT I960:IO, I96I:I68; ötšigdör Tkha. Ldo 32, Bo 46; ȯtšigder Tkha. P I970:I3I; ötsögödör Tkha. P I95I:I82; ȯtsǚgdǚr Ökha. Vl I53 // cf. Ord. ütsü-güdür M 765b// Mo. öčigedür.

ÖČINŐN Tkha. ȯtšinő̋n; ötšinō̈ŋ Tkha. P I95I: I82 //Mo. öčinen.

ÖDÖ(N) Tkha. ȯdȯ̌; ȯdȯ̌ŋ Dar. S 47; ödö(n) Tkha. P I95I:I8I; ȯdǚ Ökha. Vl I55; ȯ̈dö Tkha. L (Etudes mongoles, I985 XVII) II2 // cf. Ord. üdü M 748a// Mo. ödün, ödü.

ÖDÖR Tkha. ȯdȯr; ȯdǚr Ökha. Vl I53; ödör Tkha. P I95I:I8I, Ldo 32; ȯdȯ̌r Tkha. S 76; Dar. S 47; ȯdĕr Tkha. P I970:4I // cf. Ord. üdür M 748b// Mo. edür.

ÖDÍ Tkha. ȯdí; ȯdüi Tkha. P I970:4I; ůdī Dar. S 48 // cf. Ord. öd^{u}ī, üdüi M 748a// Mo. edüi.

ÖGLÖG Tkha. ȯglȯg; ȯgli̊g Ökha. Vl 224 // cf. Ord. öglögö M 528b// Mo. öglige.

ÖGLŐ Tkha. ȯglȯ́; öglȫ Tkha. P I95I:I8I; ȯg-lȱ Tkha. P I93I:I73, Lv I967:93, Dar. S 47; öglȫ Tkha. Ldo 65; ȯglⁱȱ Ökha. Be 29I; öglǟ Dar. Tt I99 // cf. Ord. öglȫ M 528a// Mo. örlüge.

ÖGŐMÖR Tkha. ȯgȯ́mȯr; ȯgȱmȯ̆r Ökha. Vl 222; ȯgȯȯmĕr Tkha. P I970:50 // cf. Ord. ȫgȫmör M 529 a// Mo. ögiyemür.

ÖGSÖ- Tkha. ȯksȯ̆-, ȯxsȯ̆-; ȯxsĭx Tkha. Lv I964: I80; ȯxsȯ̆ Tkha. Lv I967:74 //Mo. ögsü-.

Öl Tkha. ȯl; ȯl Tkha. Lv I967:45; öl Tkha. Mö I974:I87 // cf. Ord. öl M 530a// Mo. öl.

ÖLGÍ Tkha. ȯlgí; öligī Dar. CSh 38; ȯlgī Ökha. Vl 238 // cf. Ord. ölögī M 53Ia// Mo. ölügei.

ÖLGÖ- Tkha. ȯlgȯ̆-; ölgö- Tkha. P I95I:I8I; Dar. S 47; ölgü̆ Ökha. Vl I52; ölge- Dar. CSh 36; ȯlgǟ̆ Dar. S 47 // cf. Ord. ülgü- M 755a// Mo. elgü-.

ÖLGŰR Tkha. ȯlgű́r; ȯlgū̆r Tkha. S 58; Dg. RT I96I:I67 // cf. Ord. ülgǖr M 755b// Mo. elgügür.

ÖLJÍ Tkha. ȯldzí; ȯldzī Ökha. Vl 288 // cf. Ord. öldžī M 530b// Mo. ölǰei.

ÖLMÍ Tkha. ȯlmí; ȯlmī Tkha. Lv I967:94; Dg. RT I96I:I67 // cf. Ord. ölmī M 53Ia// Mo. ölmei.

ÖLÖŊ Tkha. ȯlȯŋ; // cf. Ord. ölöŋ M 53Ib// Mo. ölün.

ÖLÖS- Tkha. ȯlȯ̌s-; ölěs Tkha. P 1955:55 // cf. Ord. ölös- M 532a// Mo. ölüs-.

ÖLÖSXÖLÖŊ Tkha. ȯlȯ̌sxȯ̌lȯŋ; ȯlȯ̌sgělȯ̌ŋ Tkha. Lv 1967:93 // Mo. ölüsküleng.

ÖMČI Tkha. ȯmtšǐ; ömtši Tkha. P 1951:181; ȯmči Tkha. P 1970:53 // cf. Ord. ömtši M 533a// Mo.ömči.

ÖMČILÖ- Tkha. ȯmtšilȯ̌-; // cf. Ord. ömtšilö- M 533b// Mo. ömčile-.

ÖMÖD Tkha. ȯmȯdȯ̌; ömödö Tkha. P 1951:181 // cf. Ord. ömödü M 532a// Mo. ömüdün.

ÖMÖNÖ Tkha. ȯmȯnȯ̌; ömönö Tkha. L (Etudes mongoles, 1985, XVI) 109; ömȯ̌ně Tkha. Ldo 35; öměně Tkha. P 1955:165; ȯmǔn Ökha. Vl 154 // cf. Ord. ömönö M 532a// Mo. emüne.

ÖMÖS- Tkha. ȯmȯs-; ȯmǔs- Tkha. P 1931:173; ömös- Tkha. P 1951:181; ömȯ̌s Tkha. Ldo 33; öměs- Tkha. P 1955:122 // cf. Ord. ömös- M 532b// Mo. emüs-.

ÖMÖSGÖ- Tkha. ȯmȯsgȯ̌-, ȯmȯsxȯ̌-; ȯmȯsxě Dar. S 47 // cf. Ord. ömös^{k}xö- M 533a// Mo. emüske-.

ÖMÖSGÖL Tkha. ȯmȯs^{k}xȯl, ȯmȯsxȯl; // cf. Ord. ömös^{k}xöl M 533a// Mo. emüskel.

ǑNCǑG Tkha. ȯntsȯg; ȯntsȯg Dg. RT I96I:I68; ȯntsǔk Tkha. P I93I:I74 // cf. Ord. öntšök M 535a/ Mo. önčüg.

ǑNČIN Tkha. ȯntšin; ȯntšin Tkha. Lv I967:93; ȯnȯtšǒŋ Dar. S 47 // cf. Ord. önötšin M 535a// Mo. önečin.

ǑNDǑGǑ(N) Tkha. ȯndȯg; ȯndǔg Tkha. P I93I:I73; Ǒkha. Vl 228; ȯndǒg Dkha. Va I967:4; öndĕg Tkha. P I955:75 // cf. Ord. öndögö M 533b// Mo. öndügen.

ǑNDǑGǑLǑ- Tkha. ȯndȯglǒ-, ȯndȯgȯlǒ-; öndǒgǒlě- Tkha. P I936:34 // cf. Ord. öndögölö- M 533b// Mo. öndügle-.

ǑNDǑR Tkha. öndör; öndör Tkha. P I95I:I8I, Ldo 33; ȯndǔr Tkha. I93I:I73; Ǒkha. Vl I64; Dg. RT I960:9; ȯndȯr Dg. RT I96I:I67; ȯndǒr Tkha. S 76, Lv I967:45; Dar. S 47; Dkha. Va I967:4; önděr Tkha. P I955:56, Lv I964:I77, P I970:70 // cf. Ord. ündür M 757a// Mo. öndür.

ǑNDÍ Tkha. ȯŋdí-; öndüi- Tkha. P I95I:I8I; öndí Tkha. L 76 // cf. Ord. öndī- M 533b// Mo. öndeyi-.

ǑNGÍ- Tkha. öngí; ȯŋgī- Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. öŋgī- M 535a// Mo. önggeyikü.

ǑNǰI- Tkha. ȯndžǐ-; öndži- Tkha. P I95I:I8I; ȯndži- Dar. S 47; ȯnji- Tkha. Str 50, P I970:34 // cf. Ord. öndžö- öndži- M 534b// Mo. önǰi-.

ÖNÖ Tkha. önö; önĕ Tkha. Ldo 34 // cf. Ord. önö M 534b// Mo. önü.

ÖNÖR Tkha. ȯnȯr; önör Dar. CSh 39; ünĕr Dar. S 48 // cf. Ord. önör M 534b// Mo. önür.

ÖNŐ Tkha. ȯnő; önȫ Tkha. P 1951:181; önö: Tkha. Mö 1974:187; ȯnȱ Tkha. P 1970:130; Ökha. Vl 262; Dar. S 47 // cf. Ord. önȫ M 534b// Mo. önüge.

ÖNŐDÖR Tkha. ȯnődȯr; önȫdör Tkha. P 1951:182 // cf. Ord. önüge edür.

ÖNŐXI Tkha. ȯnőxȯ̆; önȫxi Tkha. P 1951:182; ȯnȱxi Tkha. P 1931:174, 1936:22 //Mo. önüki.

ÖŊGÍ- Tkha. ȯŋgí-; ȯŋgī- Tkha. Lv 1967:93 // cf. Ord. öŋgī- M 535a// Mo. önggeyi-.

ÖŊGÖ Tkha. ȯŋgȯ̆; ȯŋgĕ Tkha. Lv 1964:177, 1967:93, P 1970:160; üngĕ Dar. S 48; öŋgö Tkha. P 1951:182, Mö 1974:187; ȯŋgȯ̆ Ökha. Vl 168; önggi Tkha. L 64; ȯng Tkha. Str 29 // cf. Ord. öŋgö M 535a// Mo. öngge.

ÖŊGÖCÖ Tkha. ȯŋgȯtsȯ̆; ȯŋgȯ̆tsȯ̆ Tkha. Va 1970:107 //Mo. önggeče.

ÖŊGÖLJÖ- Tkha. oŋgȯldzȯ̆-; // cf. Ord. öŋgöldži- M 535b// Mo. önggelǰe-.

ÖŊGÖR- Tkha. öŋgör-; ȯŋgĕr- Tkha. P 1970:32; üŋger- Dar. S 48 // cf. Ord. öŋ^{k}xörö- M 536b// Mo. önggeri-.

ÖPČITÖN Tkha. öwötətön, öwtšĭtön; ȯbtsĭtĕ Tkha. P 1931:173 // Mo. ebečitün

ÖXÖ Tkha. ȯg-, ȯx-; ȯg- Tkha. P 1970:53; ȯxȯ- Dg. RT 1960:26; öxö- Tkha. L 64; ȯxe Tkha. Ldo 57; ȯxĕ- Tkha. P 1970:53 // cf. Ord. ög- M 528 // Mo. ög-.

ÖRCÖ Tkha. ȯrtsȯ̌; ȯrtsĕ Tkha. C 35 // Mo. örüče.

ÖRGÖ- Tkha. ȯrgȯ̌-, ȯrȯ̌gȯ̌-; örȯ̌gĕ- Tkha. Ldo 34; ȯrgȯ- Dg. RT 1961:168; ȯrgȯ̌- Dar. S 47 // cf. Ord. ürgü- M 761a // Mo. ergü-.

ÖRGÖN Tkha. ȯrgȯn; örgöŋ Tkha. P 1951:182, Mö 1975:298; ȯrgen Tkha. P 1970:64; ȯrgȯ̌ŋ Dar. S 47; ȯrgů Ökha. Vl 326 // cf. Ord. örgön M 537b // Mo. örgen.

ÖRGÖX Tkha. örgöx; ȯrgȯ̌xĕ Dar. S 47 // cf. Ord. ürgü- M 761a // Mo. ergü-, ürgü-.

ÖRGÖTXÖ- Tkha. ȯrgȯtgȯ̌-, ȯrgȯtxȯ̌-; örgödxe- Dar. CSh 7 // cf. Ord. örgöd^{k}xö- M 537b // Mo. örgedke-.

ÖRGŐ Tkha. ȯrgő; örgȫ Tkha. P 1951:182; ȯrgȫ Tkha. P 1931:174, Tc 1967:20; Dg. RT 1961:168 // cf. Ord. örgȫ M 537b // Mo. örgüge.

ÖRGŐL Tkha. örgől; örgȫl Tkha. P 1951:182 // Mo. örgögele.

ÖRÖM Tkha. ȯrȯm; ȯrmȏ Dar. S 47; ȯrûm Dg. RT. 1960:9, 1961:168 // cf. Ord. ürüm (öröm) M 764a// Mo. örüm.

ÖRÖX Tkha. ȯrȍx; örȍxĕ Tkha. Ldo 33; örö̈xö Ri 142; ȯrxȍ Dar. S 47; ȯrxĕ Ökha. Vl 154 // cf. Ord. örö[k]xö M:538b // Mo. erüke.

ÖRÖWTÖL Tkha. öröwtöl; ȯrȍbtȍl Sar. Va 201 // Mo. örübtül.

ÖRŐ Tkha. örő; ȯrō̈ Ökha. Vl 152 // cf. Ord. örȫ M 538b// Mo. örüge-

ÖRŐLDÖ- Tkha. ȯrőldȍ-; ȯrōlde- Dg. RT 1961:168 // cf. Ord. örȫldö- M 539a// Mo. örügeldü-.

ÖRŐLÖ Tkha. öről; ör°ēl Dar. CSh 39 // cf. Ord. örȫlö- M 539a// Mo. örögele-.

ÖRŐSÖN Tkha. ȯrősȯn; örȫsöŋ Tkha. P 1951:182; ȯrōsûŋ Tkha. P 1931:174; ȯrōsĕŋ Tkha. Str 54 // cf. Ord. örȫsön M 539b// Mo. örügesün.

ÖRNÖ- Tkha. ȯrnȍ-; ȯrnȍ- Tkha. Lv 1967:94; ȯr-nĕ- Tkha. P 1970:54 // cf. Ord. örnö- M 538a// Mo. örni-.

ÖRŠŐ- Tkha. ȯršő-; öršȫ- Tkha. P 1951:182 // cf. Ord. öröšȫ- M 539b// Mo. örüsige-.

ÖRTÖG Tkha. ȯrtȯg; ȯltȯg Tkha. Va 1970:107; ölteg Dar. CSh 39 // cf. Ord. örtögö örtök M 540a// Mo. örteg.

ŎRTŐ Tkha. ỏrtő; ỏrtō̆ Tkha. P 1931:174, Lv 1967:94; Dar. S 47 // cf. Ord. örtȫ M 540a// Mo. örtege.

ŎS Tkha. ỏs; ös Tkha. P 1931:174, 1951:182 // cf. Ord. ös M 540b// Mo. ös.

ŎS- Tkha. ỏs-; ösö- Tkha. P 1951:182; ös- Tkha. P 1931:174, 1955:122 // cf. Ord. ös- M 540b// Mo. ös-.

ŎSGŎ- Tkha. ỏsgǒ-, ỏsxǒ-; ỏsxǒ- Dar. S 47 // Mo. ösgekü.

ŎSXÍ Tkha. ösgí; ỏsxē Dar. S 47 // cf. Ord. ösö-gī M 541b// Mo. ösüge.

ŎŠGŎL- Tkha. ỏšgỏl-, ỏšxỏl-; // cf. Ord. ösᵏxöl- M 541a// Mo. öskile-.

ŎŠIŐ Tkha. ỏšⁱő, ỏšő; ỏšiō̆ Tkha. Lv 1967:46; ỏšō̆ Ŏkha. Vl 232 // cf. Ord. öšȫ M 542a// Mo. ösiye.

ŎŠIŐTŎN Tkha. ỏšĭőtỏn, ỏšőtỏn; // cf. Ord. öšȫ-tön M 542a// Mo. ösiyeten.

ŎTGŎN Tkha. ỏtxỏn // Mo. ödken.

ŎTŎ Tkha. ỏtǒ; ötě Tkha. Ldo 34 // cf. Ord. ütü M 765a// Mo. ötü.

ŎW Tkha. ỏw; öw Tkha. P 1951:182, Mö 1974:187; öb Tkha. L 32 // cf. Ord. öb M 526a// Mo. öb.

ÖWČIN Tkha. ȯwtšin; öwötšiŋ Tkha. P I95I:I82; öwětšiŋ Tkha. P I955:48; ȯbŭtšĭ Ökha. Vl I52 // cf. Ord. öwötšin M 544b// Mo. ebečin, ebedčin.

ÖWDÖ- Tkha. öwŏd, öwdŏ; öwdö- Tkha. P I95I:I82; öwdě Tkha. P I955:I00; ȯwsȯ- Dg. RT I960:25 //Mo. ebde.

ÖWDÖG Tkha. ȯwdȯg; öwěděk Tkha. P I955:48; ȯbdŏg Tkha. Lv I967:95; Dg. RT I96I:I67 // cf. Ord. öwödök M 543b// Mo. ebüdüg.

ÖWGÖN Tkha. ȯwgȯn; ȯběgěn Tkha. P I936:I3; öwěgŏn Tkha. Ldo 33; öwgěn Tkha. P I955:I46; ȯwgŭŋ Tkha. P I93I:I73; ȯwgŭ Ökha. Vl III; öbögön Tkha. L 7I; ȯbȯgȯn Dar. S 47; öwögön Dar. CSh 39; öwgöŋ Tkha. P I95I:I82; üwga Tkha. R I902:35 // cf. Ord. öwögön M 543b// Mo. ebügen.

ÖWLÖ- Tkha. ȯwlŏ-, ȯwŏlŏ-; // cf. Ord. öblö- M 526a// Mo. öble-.

ÖWÖDÖ- Tkha. ȯwȯdŏ-; öwödö- Dar. CSh 7; öwdö Tkha. P I95I:I82; ȯwdŭ- Tkha. P I93I:I73, Ökha. Vl 340; öbdö- Tkha. L 90; öwdě- T kha. P I955:I00 // cf. Ord. öwöd-, öwödö- M 543b// Mo. ebed-.

ÖWÖG Tkha. ȯwȯg; öwěg Tkha. P I955:I46 // cf. Ord. öwögö M 543b// Mo. ebüge.

ÖWÖGǏÖR Tkha. ȯwȯgdzȯ́r; öwegedžēr Dar. CSh 39// Mo. ebügeǰiyer.

ÖWÖL Tkha. ȯwȯl; ȯwǔl Ökha. Vl I54; ȯbȍl Dar. S 47; ȯwȍl Tkha. Lv I965:45; öwöl Tkha. P I95I: I82; öwĕl Tkha. P I955:48 // cf. Ord. öwöl M 544 a// Mo. ebül, öbül.

ÖWÖLJI- T kha. ȯwȯldžǐ-; // cf. Ord. öwöldži- M 544a// Mo. ebülǰi-.

ÖWÖR Tkha. ȯwȯr; ȯwǔr Tkha. P I93I:I73; ȯbȍr Dar. S 47; ȯwȍr Dkha. Va I967:4; öwör Tkha. P I95I:I82; Dar. CSh 36; öwĕr Dar. CSh 39 // cf. Ord. öwör M 544a// Mo. ebür, öbür.

ÖWÖRTLÖ- Tkha. ȯwȯrtlȍ-, ȯwȯrtȍlȍ-; öwörtöl- Tkha. P I95I:I82; ȯbȯrtȯl- Dar. S 47; ȯwǔrtlĕ- Tkha. P I93I:I73 // cf. Ord. öwörlö- M 544b// Mo. ebürtüle-.

ÖWÖS Tkha. ȯwȯs; ȯwǔs Tkha. P I93I:I73; Ökha. Vl I53; öwösö Tkha. P I95I:I82; öwȍsĕ Tkha. Ldo 33; obĕs Tkha. P I970:I6I; öwĕs Tkha. P I955:47 // cf. Ord. öwös öwösü M 544a// Mo. ebesü.

ÖWÖTXÖ- ÖWTÖG- Tkha. öwdȍx, öwsöx; öwsöx Tkha. MSh 40; ȯwsixxi Ökha. C I45; öwödöxö Dar. CSh 7; ȯwsȯx Dg. Lde 36 // cf. Ord. öwöd- öwödö- M 543a// Mo. ebed-.

ÖWÖLJI Tkha. ȯwȫldži; ȯwȫldžǐ Ökha. Vl 232; öwāldži Dar. CSh 39 // cf. Ord. ȫldžin M 530b// Mo. öbügelǰin.

ÖYÖG Tkha. ȯyȯg; öjög Tkha. Ldo 85 // Mo. öyüg.

ÖDGÜI Tkha. ȍdgůi; ȫdegüi Dar. CSh 38 // cf. Ord. ȫd- ügüī M 527b// Mo. ögede ügei.

ÖDÖ Tkha. ȍdǒ; ȫdǒ Tkha. Lv 1967:46; Ökha. Vl 195; ȫdě Tkha. R 1902:21; Dar. S 47; ö:d Tkha. Mö 1974:185 // cf. Ord. ȫdö M 527a// Mo. ögede.

ÖLÖ- Tkha. ȍlǒ-; Tkha. ȫle- Dar. CSh 8 // cf. Ord. ȫlö- M 531a// Mo. ögele-.

ÖXÖ Tkha. ȍxǒ; ö:x Tkha. Mö 1974:192; ȫxěn Dar. S 47; ȫxön Dar. CSh 37 // cf. Ord. ȫ^{k}xö ȫ^{k}xü M 530a// Mo. ögüken, ögekün.

ÖXÖLÖ- Tkha. ȍxǒlǒ // Mo. ögeküle-.

ÖRÖ Tkha. ȍrǒ; ȫrö Dar. Tt 202; ȫrě Tkha. P 1970:160; ȫ:r Tkha. Mö 1974:187, Ldo 48; ȫr Tkha. S 68; Ökha. Vl 212 // cf. Ord. ȫrö M 538b// Mo. ögere.

P

PAGDAĞAR Tkha. pagdăgar; pagdăγăr Tkha. Ldo 96; pagdagar Tkha. L 131; pagdgar Dg. Lde 33 // Mo. payγdaγar.

PAGDAI- Tkha. pagdaĕ-; pagdaē- Dg. Lde 33 // Mo. paγdai-.

PANSA Tkha. paŋsă; paŋsă Tkha. P 1931:174 // Mo. pangsa.

PAR Tkha. par; par Tkha. Mö I975:276, Dg. Lde 33 //Mo. par.

PÁLAŊ Tkha. pálaŋ ; pálang Tkha. L I3I// Mo. palang.

PILA Tkha. pʲălă; pⁱila T kha. Lv I964:I85; pila Tkha. L I3I; pⁱălă Ökha. Vl 302 // cf. Ord. pila M 546a// Mo. pila.

PIN Tkha. piŋ ; piŋ Tkha. Mö I975:276 //Mo. ping.

PIR Tkha. pir; pir Dg. Lde 33// Mo. pir.

POD Tkha. pod; pod Dg. Lde 33 // Mo. pod.

POR Tkha. por; por Dg. Lde 33 // Mo. por.

PŐX Tkha. pőx; pax Dg. Lde 33; pȯx Dg. Lde 33 // Mo. pökü.

PUR~PUR Tkha. pur pur; pů̈r Dg. Lde 33 // Mo. pür.

PŰD Tkha. püd; pud Dg. Lde 33; pů̈d Dg. Lde 33// Mo. püd.

PÜNJE Tkha. pů̈ŋdzě; pů̈ndz Sar. Va 207 // cf. Ord. pünse M 544b// Mo. pünǰe.

PŰ Tkha. pű; pⁱṻ Ökha. Vl 78 // Mo. püü.

PŰSE Tkha. pűs; pṻdzě Tkha. P I93I:I74; pṻdzŏ Ökha. Vl 78 // cf. Ord. pṻse M 547b// Mo. püüse.

X

XABČI- Tkha. xabtšĭ-, xaptšĭ-, xaftšĭ-; xabtši- Tkha. P 1951:174; Ökha. Vl 208; gabtš- Dg. Lde 36; gabtši- Dg. RT 1961:159 // cf. Ord. gabtši- M 283a// Mo. qabči-.

XABČIÁXAI Tkha. xabtšiáxaĕ, xaptšiáxaé, xaftšiáxaĕ; gawtšāxā Dg. Lde 36 // Mo. qabčiyaqai.

XABČIÁR Tkha. xabtšiár, xaptšiár, xaftšiár; 'abtšār Sar. Va 203; gabtšār Dg. Lde 36, RT 1961: 159 // cf. Ord. gabtš^{i}ār gabtš^{i}āri M 283b// Mo. qabčiyar.

XABČIG Tkha. xabtšig, xaptšig, xaftšig; xabčig Tkha. P 1970:52; qabtšig Ökha. C 175; gabtšăg Dg. Lde 36; gawtšig Dg. RT 1960:15, RT 1961:160 // cf. Ord. gabtšik M 283b// Mo. qabčiγ.

XABČIĞAR Tkha. xabtšĭğar, xaptsĭğar, xaftšĭğar; gabtšgar Dg. Lde 36 // Mo. qabčiγar.

XABČIL Tkha. xabtšil, xaptšil, xaftšil; 'aptsăl Ökha. C 177; Sar. Va 203; gabtsal Dg. RT 1960:16, RT 1960:159 // Mo. qabčil.

XABČÚR Tkha. xabtšúr, xaptšúr, xaftšúr; xawtšūr Tkha. Tc 1970:148 // cf. Ord. gabtšūr M 284a// Mo. qabčiγur.

XABTAĞAI Tkha. xabtăğaĕ, xaptăğaĕ, xaftăgaĕ ; xawtagai Tkha. P 1951:175; xaptagai Tkha. L 113;

XABTASA(N) Tkha. xawtas, xaftas; xabtsăs Tkha. MSh 33; xabtsas Tkha. C 28; xabtăs Dkha. Va 1970: 6; gabtăs Dg. Lde 36; gabtas Dg. RT 15 //cf. Ord. gabtas M 282b// Mo. qabtasun.

XACAR Tkha. xatsar; xatsăr Tkha. P 1931:178, 1955:131, Lv 1964:180, 1967:74; gatsar Tkha. Va 1970:55; gatsăr Dkha. Va 1970:7; Dg. Lde 36; ʼatsar Ŏkha. C 178 //cf. Ord. gatšar M 299b// Mo. qačar.

XAČIN Tkha. xatšin; xatšĭŋ Tkha. Lv 1964:180, 1967:74; xatšiăŋ Tkha. Ldo 95; gatšin Tkha. Va 1970:55; gatšin Dkha. Va 1967:7; ʼatšin Ŏkha. C 177; ʼatšĭŋ Sar. Va 203 //Mo. qačin.

XADA Tkha. xadă; xada Dar. CSh 8; xadă Tkha. R 1902:34; Tkha. P 1936:20, 1951:174, 1955:130; 1970:118; Dar. S 48; xad Tkha. Ldo 12; xad Dg. RT 15 //cf. Ord. xada M 320b// Mo. qada.

XADA- Tkha. xadă-; xadaxă Dar. S 48; xadax Ŏkha. Vl 325; xadă- Tkha. P 1931:177 //cf. Ord. xada- M 321a// Mo. qada-.

XADAG Tkha. xadag; xadăk Dar. S 48 //cf. Ord. xadak M 321b// Mo. qadaγ.

XADAĞALA- Tkha. xadăğală-; xadagala- Tkha. P 1931:177, 1951:174 //cf. Ord. xadagala- M 321a// Mo. qadaγala-.

XADALAŊ Tkha. xadălaŋ; xadălăŋ Tkha. P I93I: I77 //Mo. qadulang.

XADAM Tkha. xadam; xadam Tkha. Mö I975:298; xadăm Dar. S 48 // cf. Ord. xadam M 32Ib// Mo. qadam, qadum.

XADAR- Tkha. xadar-; xadar- Tkha. P I95I:I74 // cf. Ord. xadur- M 322a// Mo. qadura-.

XADÁSA(N) T kha. xadás; xadāsăŋ Dar. S 48 // cf. Ord. xadās xadāsu M 32Ib// Mo. qadaγasun.

XADÚR Tkha. xadúr; xadūr Tkha. S I09 // cf. Ord. xadūr M 322a// Mo. qaduγur.

XAGDA Tkha. xagdă; xagdă Tkha. P I970:53; Ökha. Vl 404 //Mo. qaγda.

XAĞACA- Tkha. xağatšă-; xagătsă- Tkha. P I93I: I77, I955:75 // cf. Ord. xagatša- M 324a// Mo. qaγača-.

XAĞAL- Tkha. xağal-; xagăl- Tkha. P I93I:I77; I955:I50; xagal- Tkha. Bo 52; xaxal- Dar. S 48 // cf. Ord. xagal- M 323b// Mo. qaγal-.

XAĞALBAR Tkha. xağălbar; xagalwar Dkha. Va I967: IO //Mo. qaγalburi.

XAĞAR- Tkha. xağar-; xaxarxă Dar. S 48 // cf. Ord. xagara- M 323b// Mo. qaγar- qaγara-.

XAĞAS Tkha. xağas; xagăs Dar. S 48; Ökha. Vl 124; Dg. RT 1960:15; xagăd Dkha. Va 1967:6 // cf. Ord. xagas M 324a// Mo. qaγas.

XAI- Tkha. xaĕ-; xȧyĭxă Tkha. Lv 1964:181; xa:ex Tkha. Mö 1974:186; xāexa Dar. CSh 10 // cf. Ord. xǟ- M 345a// Mo. qayi-.

XAIČI Tkha. xaĕtšĭ; xaitši Tkha. P 1951:174; xaitšĭ Tkha. P 1931:177; xȧĕtši Ökha. Vl 270; xaeči Tkha. P 1970:133; xāĕtšĭ Tkha. Gt 1979:122; xaĕitš Dg. RT 1960:12; xaetš Dg. 1961:161 // cf. Ord. xǟtši M 347b// Mo. qayiči.

XAILA- Tkha. xaĕlă-; xailaxă Dar. S 48; xaela- Dg. RT 1961:161 // cf. Ord. xǟla- M 346a// Mo. qayil-.

XAINAG Tkha. xaenag, xaĕnig; xäinăk Dar. S 48 // cf. Ord. xǟnak M 346a// Mo. qayinuγ.

XAIXAR- Tkha. xaĕxar-; xaixar- Tkha. P 1951: 174 // cf. Ord. xǟxur M 345b// Mo. qayiqur.

XAIR- Tkha. xaĕr-; xair- Tkha. P 1951:174; xäirixă Dar. S 48; xȧĕri- Ökha. Vl 280 // cf. Ord. xǟr- 346b// Mo. qayir-.

XAIRAN Tkha. xaĕraŋ; xairaŋ Tkha. P 1951:174; xairăŋ Tkha. P 1931:177 // Mo. qayiran.

XAIRCAG Tkha. xaĕrtsag; xāertsag Tkha. Bo 46; xäirtsĭk Dar. S 48; xȧĕrtsăk Ökha. Vl 206;xaertsag Dg.RT 1961:161 // cf. Ord. xǟrtšak M 347a// Mo.qayi-čaγ

XAIRLA- Tkha. xaĕrlă-, xaĕrală-; xåĕrla- Tkha. R I903:6; xăirilxă Dar. S 48; xåĕral Ökha. Vl 363; xărla- Dg. RT I2 // cf. Ord. xărla- M 346b// Mo. qayirala-.

XAǰI- Tkha. xadžĭ-; xadži- Ökha. Vl 269 // Mo. qaǰi-.

XAǰIÚ Tkha. xadžiú; xadzū Tkha. P I95I:I74; xaǰuu Tkha. P I970:I47; xådžiu: Tkha. Ldo 46; xådž^{i}u: Tkha. Ldo 7; xådžū Ökha. Vl 200; Dar. S 48; gadžū Dg. Lde 36 // cf. Ord. xadzū M 323a// Mo. qaǰiγu.

XAJA- Tkha. xadză-; xaja- Tkha. L 57; xadzaxă Dar. S 48 // cf. Ord. xadža- M 322b// Mo. qaǰa-.

XAJÁR Tkha. xadzár; xazār Tkha. P I936:I3; xadzār Tkha. P I93I:I77, I95I:I74, S I07, P I955: I30; Dg. RT I96I:I6I // cf. Ord. xadžār M 323a// Mo. qaǰaγar, qaǰiyar.

XAJÁRLA- Tkha. xadzárlă-, xadzárălă-; xadzārla- Tkha. P I95I:I74, I93I:I77 // cf. Ord. xadžārla- M 323a// Mo. qaǰaγarla-.

XALA- Tkha. xală-; xala- Tkha. L I2I; Dar. S 48, CSh 64; xală- Tkha. Mö I975:283; gală- Dg. Lde 36 // cf. Ord. xala- M 326a//- Mo. qala-.

XALÁ- Tkha. xalá-; xalā Dar. S 48 // cf. Ord. xalā- M 326a// Mo. qalaγa-.

XALBAĞA Tkha. xalbağă; xawlaγă Tkha. MSh 44; xalwăg Ökha. 228; xawlaγă Tkha. C 220; xawlăγă Dkha. Va 1967:10 // cf. Ord. xalbaga M 327a// Mo. qalbaγa.

XALCAĞAI Tkha. xaltsăgaĕ; xaltsăgā̈ Tkha. Lv 1964:180; x̣altsaγā̈ Tkha. Lv 1967:49; x̣alts gā̈ Tkha. Lv 1967:74; galtsagae Dg. RT 1960:16, 1961: 159 Mo. qalčaγai.

XALCAR- Tkha. xaltsar-; qaltsår Dg. Lde 36 // Mo. qalčara-.

XALI- Tkha. xålĭ-; xålĭ- Tkha. Lv 1964:176 // cf. Ord. xali- M 328b// Mo. qali-.

XALIMAG Tkha. xålĭmag; xålímag Dg. RT 1961:162 // Mo. qalimaγ.

XALIŪ Tkha. xaliú; xåliū Tkha. Lv 1964:178; xålíiu: Tkha. Ldo 47; xalū Dar. S 48 // cf. Ord. xal^{i}ū M 329a// Mo. qaliγu, qaliγun.

XALIÚN Tkha. xaliún; xal^{i}ūŋ Tkha. P 1951:174, 1955:66; xaliun Tkha. Str 57; xaĺūū Ökha. Be 282 // cf. Ord. xal^{i}ūn M 329a// Mo. qaliγun.

XALISA(N) Tkha. xalĭsă; xalisă Tkha. P 1931: 177, 1951:174; xålis Ökha. Vl 333 // cf. Ord. xalisu M 329a// Mo. qalisun.

XALJAN Tkha. xaldzaŋ ; xaldzaŋ Tkha. P 1931: 177, 1951:174; xaldzăŋ Dar. S 48; xaldzan Dg. RT 1961:161 // cf. Ord. xaldžan M 327b// Mo. qalǰan.

XALXA Tkha. xalxă; galxa Ökha. C I75; xalxă Dar. S 48; qalxa Dg. RT I96I:I59; xalx Tkha. Mö I975:283 // cf. Ord. galxa M 289a// Mo. qalqa.

XALXAĞAR Tkha. xalxăğar; xalẋgăr Tkha. Mö I975: 283; Mo. qalqaγar.

XALXALA- Tkha. xalxală-; galxala- Dg.RT I96I: I59 //cf. Ord. galxala- M 289 // Mo. qalqala-,

XALTAR Tkha. xaltar; galtar Ökha. C I75; Dg. Lde 36, RT I96I:I59 //cf. Ord. galtar M 290a// Mo. qaltar.

XALTIRA- Tkha. xål[i]tir-; xaltar- Dar. S 48; xåltĭr- Ökha. Vl 339 // cf. Ord. galtur- galturi- M 290b// Mo. qalturi-.

XALÚCA- Tkha. xalútsă-; xalūtsa- Tkha. P I95I: I74 //cf. Ord. xalūtši- M 329b// Mo. qalaγuča-.

XALÚN Tkha. xalún; xalūŋ Tkha. P I93I:I77, I95I:I74, I955:I3I; xaluuŋ Tkha. Str 53, P I970: I59; xalu:ŋ Tkha. Ldo 6; xalūǘ Ökha. Be 280; xa-lū Ökha. Vl 2I6; xalūŋ Tkha. Tc I967:I8; xåliō̈n Dar. CSh 40 // cf. Ord. xalūn M 329b// Mo. qalaγun.

XAMAG Tkha. xamag; xamag Tkha. P I95I:I74, L 83; xamăg Tkha. P I970:I46; xamăk Tkha. P I93I: I77 // cf. Ord. xamuk M 332a// Mo. qamuγ.

XAMAR Tkha. xamar; xamar Tkha. P I95I:I74, L 98; xamăr Tkha. P I93I:I77, I955:I00; Dar. S 48; xamår Ökha. Vl 25I // cf. Ord. xamar M 330a// Mo. qabar, qamar.

XAMBA Tkha. xambă; xambă Tkha. P 1970:53 //Mo. qanba.

XAMGÁLA- Tkha. xamğálă-; xamγāl- Dar. S 48 // cf. Ord. xamagāla- M 330a// Mo. qamaγala-.

XAMǰILAĞA Tkha. xamdžilğă, xamdžilăğă; xamdžĭlăg Ökha. Vl 364 // cf. Ord. xamdžilga M 331a// Mo. qamǰilγa.

XAMǰILCA- Tkha. xamdžiltsă-; xamdžiltsa- Tkha. P 1951:174 // cf. Ord. xamdžiltši- M 331a// Mo. qamǰilča-.

XAMXAL- Tkha. xamxal-; xamxal- Tkha. P 1951: 174 // cf. Ord. xamxal- M 331 // Mo. qamqal-, qamqala-.

XAMTA Tkha. xamtă; xamta Tkha. P 1951:174; xamtă Tkha. P 1931:177, 1936:13, 1955:102, 1970: 130, L 180; Dar. S 48; xamt Tkha. Lv 1967:59 // cf. Ord. xamtu M 331b// Mo. qamtu.

XAMTAR-; xamtar- Tkha. P 1951:174 // Mo. qamtura-.

XAMTARAL Tkha. xamtăral; xamt răl Tkha. Lv 1967: 90 // Mo. qamtural.

XANA Tkha. xană; xana Tkha. P 1951:174, Ldo 90, L 43; xană Tkha. P 1970:61; Dar. S 48; xan Tkha. Mö 1975:279; xan Dg. RT 1961:162 // cf. Ord. xana M 334b// Mo. qana.

XANA- Tkha. xanǎ-; xanǎ- Tkha. P I93I:I77, I95I:I74 // cf. Ord. xan- M 334b// Mo. qanu-.

XANAŠIGÜI Tkha. xanǎšǐgüi; xanašigüi Tkha. P I95I:I74 //Mo. qanusi ügei.

XANCUI Tkha. xantsuě, xamtsuě, xantsí, xamtsí; xancui Tkha. P I970:53; xantsui Ökha. Vl 297; xantsǔī Tkha. Gt I982:I2I; xantsū Ökha. Be 279; Khot. MSh 58; Khaŏ. C 220, MSh 48; xantšī Dg. Lde 30, RT I96I:I68; xantsī Tkha. C 220, MSh 37; Dg. Lde 30; xamtsī Tkha. C 28, MSh 42 //cf. Ord. xantšū M 334b// Mo. qanču.

XANDAĞAI Tkha. xandǎgaě; xaŋdγā Dar. Tt I98 // Mo. qandaγai.

XANI Tkha. xanǐ; xani Tkha. P I95I:I74, Str 37, L 43 //cf. Ord. xani M 334a// Mo. qani.

XANIÁ- Tkha. xaniá-; xan^{i}ā- Tkha. P I955:65 //cf. Ord. xanā- M 332b// Mo. qaniya-.

XANIÁDA(N) Tkha. xańiádǎ; xaniaadǎ Tkha. P I970:68; xan^{i}ādǎ Tkha. P I955:I28; x̣aniād Tkha. Lv I967:7I; xåňǐǎd Tkha. Lv I964:I78 //cf. Ord. xanādu xanāt M 333a// Mo. qaniyadun.

XANJALA- Tkha. xandzalǎ-; x̣andzǎlǎx Tkha. Lv I967:93 //Mo. qanǰula-.

XAŊ Tkha. xaŋ ; xaŋ Tkha. P I95I:I75 //cf. Ord. xan M 332b// Mo. qan.

XAŊĞA- Tkha. xaŋğă-; xangax Tkha. Mö I975:302 // cf. Ord. xaŋga- M 335a// Mo. qangγa-.

XAŊGAI Tkha. xaŋğaĕ; xanggai Tkha. L 5I // cf. Ord. xaŋgǟ 335b// Mo. qangγai.

XAŊGINA- Tkha. xaŋginǎ-; xaŋgina- Tkha. P I95I: I75 // cf. Ord. xaŋgina- M 335a// Mo. qanggina-.

XAŊXAI- Tkha. xaŋxaĕ-; xangxae- Dar. CSh 48 // cf. Ord. xaŋxǟ- M 335b// Mo. qangqai-.

XAŊXAL- Tkha. xaŋxală-; xaŋxălă- Tkha. P I93I: I78 // Mo. qangqul-.

XAŊŠI Tkha. xaŋšĭ; x̣aŋši Tkha. Lv I967:94 // cf. Ord. xaŋši M 336a// Mo. qangsi.

XAXIR Tkha. xaxir; gåx́ir Dg. Lde 36 // cf. Ord. ga^{k}xir M 288a// Mo. qakir.

XARA Tkha. xarŭ; xara Tkha. P I95I:I75, L 98; Dar. CSh 64; xară Tkha. R I903:30, P I93I:I78, I936:I6, I955:I3I, I970:I46, Lv I964:I80, I967: 49, S 58; Ökha. Vl II5; Dar. S 48; xar Tkha. Mö I975:279; xar Tkha. Tc I970:I44 // cf. Ord. xara M 337a// Mo. qara.

XARA- Tkha. xară-; xara- Tkha. P I95I:I75, I970:I59; Dg. RT I96I:I62; xară- Tkha. P I93I:I78; x̣ar- Tkha. Mö I975:279; Dar. S 48 // cf. Ord. xara- M 337b// Mo. qara-.

XARAGČIN Tkha. xaragtšin, xaraxtšin; xarăgčiŋ Tkha. P I936:I6 // cf. Ord. xaragtšĭ M 338a// Mo. qaraγčin.

XARAGDA- Tkha. xaragdă-; xaragda- Tkha. P I95I: I75; Dar. S 48; xarăgdă- Tkha. P I93I:I78, Lv I967: 45; xarăγd - Tkha. Ldo 9 // cf. Ord. xaragda- M 338a// Mo. qaraγda-.

XARAI- Tkha. xaraĕ-; xar^{a}ē- Tkha. P I955:77; xarắē- Dar. CSh I7 // cf. Ord. xarǟ- 339a// Mo. qarayi-.

XARANDÁ Tkha. xaraŋdá; xarandā Tkha. Bo 39 // Mo. qaranda.

XARAŊXUI Tkha. xaraŋ^{k}xuĕ; xaraŋxuĭ Ökha. Vl 287; xarăŋxui Tkha. P I970:I60; xarăŋx^{u}ī Tkha. P I93I: I78; xarăŋ^{q}xŭi Tkha. Lv I967:47; xarăŋ^{k}xŭī Tkha. Lv I964:I77; xarăŋγuĭ Tkha. S 8I; xarăŋx^{a}ī Tkha. P I955:8I; xarănguē Dar. Lde 29; xarăŋxū KhaÖ. C 220; xaraŋxǟ Dar. S 48; xarangkxǟ Dar. CSh IO; xaraŋ^{k}xī Dar. Tt 20I // cf. Ord. xaraŋg^{u}ī M 338b// Mo. qarangqui.

XARÁ Tkha. xará; xaraa Tkha. P I970:I33 // cf. Ord. xarā M 337b// Mo. qaraγa.

XARÁ- Tkha. xará-; xarā- Tkha. P I93I:I78; Ökha. Vl 20I // cf. Ord. xarā- M 337b// Mo. qariy-a.

XARÁL Tkha. xarál; xarāl Dar. S 48; Ökha. Vl 362 // cf. Ord. xarāl M 338a// Mo. qariyal.

XARCA Tkha. xartsă; xartsa Tkha. P I95I:I75; ẋarts Tkha. Lv I967:74 // Mo. qarača.

XARCAĞA Tkha. xartsağă; xartsăg Ŏkha. Vl 295; gartsaga Ŏkha. C I75; gartsăga Dkha. Va 7 / cf. Ord. gartšagā M 295b// Mo. qarčaγai.

XARĞANA Tkha. xarğană; xarγană Dar. S 48; xaragan Ŏkha. Vl 332 // cf. Ord. xargana M 339a// Mo. qarγana.

XARĞUI Tkha. xarğuĕ, xarğí; ẋarγŭī Tkha. Lv I967:47; xargū KhaŎ C 220; xargā Dar. CSh 48; xargī Tkha. C 220; Dar. S 48; xärgī Dg. RT I960:I2// Mo. qarγui.

XARI- Tkha. xårĭ-; xari- Tkha. P I95I:I75,I970: I46; xarĭ- Tkha. S 77, P I93I:I78, I955:26, Str 37; xårĭ- Tkha. Lv I964:I79; xår- Tc I970:I44, Mö I975:300; xåră- Tkha. Ldo 6 // cf. Ord. xari- M 340a// Mo. qari-.

XARIN Tkha. xariŋ; xarin Tkha. Mö I974:I86; xariŋ Tkha. P I970:I43; ẋåriŋ Tkha. Lv I967:45; xårĭŋ P I93I:I78, Lv I964:I79; xåriaŋ Tkha. Ldo I9 // cf. Ord. xarin M 340b// Mo. qarin.

XARIÚ Tkha. xåriú; xariuu Tkha. P I970:69; xårĭū Tkha. Lv I964:I77; xår[i]ū Tkha. P I955:66; xarū Tkha. S 77 // cf. Ord. xarū M 34Ia// Mo. qariγu.

XAR^{i}ÚL- Tkha. xariúl-; xar^{i}ūl- Tkha. P I93I: I78, I95I:I75; xår^{i}ūl- Dg. RT I960:8 // cf. Ord. xarūl- M 34Ib// Mo. qariγul-.

XARIYÁ Tkha. xåřĭyá; xaryā Tkha. Tc I970:I49 // cf. Ord. xarā M 337b// Mo. qariy-a.

XARIYÁTÀ Tkha. xåřĭyátă; xariyaată Tkha. P I970:62 // cf. Ord. xariyātu M 340b// Mo. qariya-tu.

XARLA- Tkha. xarlă-, xarălă-; xarăl- Tkha. P I955:I6I // cf. Ord. xarala- M 338a// Mo. qarala-.

XARLAG Tkha. xarlag; xarlag Tkha. Tc I969:245 // Mo. qarluγ.

XARŠI- Tkha. xaršĭ-; xarši- Tkha. P I95I:I75; x̣årši- Tkha. Lv I967:53 / cf. Ord. gaši- M 297a// Mo. qarsi-.

XARŠILA- Tkha. xaršilă-; garšil- Dg. Lde 36 // cf. Ord. gašila- M 297b// Mo. qarsila-.

XARÚL Tkha. xarúl; xarūl Tkha. P I95I:I75 // cf. Ord. xarūl M 34Ia// Mo. qaruγul.

XARŪL- Tkha. xarúl-; xarūl- Tkha. P I95I:I75; Dar. S 48; x̣^{å}rūl- Tkha. Lv I967:9I // cf. Ord. xarūl- M 34Ib// Mo. qaraγul-.

XARÚLDA- Tkha. xarúldă-; xarūlda- Tkha. P I95I: I75 // cf. Ord. xarūlda- M 34Ib// Mo. qaruγulda-.

XARWA- Tkha. xarwă, xarăwă-; xarbaxă Dar. S 48; xarwă- Tkha. P 1931:178 // cf. Ord. xarwa- xarwu- M 342a// Mo. qarbu-.

XARWIŊ Tkha. xårwin; xarwĭŋ Tkha. P 1955:135; xårwiŋ Tkha. Tc 1969:245; xåriwaŋ Dg. RT 1961: 162; xårwaŋ Tkha. Tc 1969:245 // cf. Ord. xarwiŋ M 342b// Mo. qarbing.

XASA- Tkha. xas-; xasă- Tkha. Lv 1964:180,1967: 74; gas- Dg. Lde 36 // cf. Ord. gasu- M 296b// Mo. qasu-.

XASAG Tkha. xasag; xasag Tkha. P 1951:175; xa-sak Tkha. P 1931:178; gasag Dg. RT 1961:159 // cf. Ord. gasak M 296a// Mo. qasaγ.

XASÚR Tkha. xasúr; 'asúr Ökha. C 177; Sar. Va 203 // Mo. qasuγur.

XAŠI Tkha. xašĭ; xaši Tkha. P 1951:175; xåši Tkha. Lv 1964:183, 1967:53; xaš Tkha. Mö 1975: 303; Ökha. Vl 377; gåš Dg. Lde 36; 'aš Sar. Va 203 // Mo. qasi.

XAŠIÁ Tkha. xašiá; xašiá Tkha. L III; xåšia Tkha. Ldo 39; xaš^{i}ā Tkha. Bo 46; xåšĭă Tkha. Lv 1964:176; xašā(n) Tkha. P 1975:175; xašaa Tkha. P 1970:35; xåšāŋ Dar. S 48; gašā Dg. RT 15, RT 1961:160 // cf. Ord. gašā M 296b/ Mo. qasiya.

XAŠIR Tkha. xašir; x̣ašir Tkha. Mö 1975:283, Tc 1969:245; xåšĭr Tkha. Lv 1964:180, 1967:74; gašir Dkḥa. Va 7; gåšir Tkha. Tc 1969:245; Dg. Lde 36; ẋašar Tkha. Tc 1969:245; gašar Tkha. Tc 1969: 245, Va 55 // Mo. qasir.

XAŠXAR- Tkha. xašxar-; xašxar Tkha. Tc 1969: 245; xašxara- Tkha. P 1951:175; xašxăr- Tkha. P 1931:178; Ökha. Vl 377; gašgar Tkha. Tc 1969:245 // cf. Ord. gaš^{k}xir- M 298a// Mo. qaskir-.

XATA- Tkha. xată-; xata- Tkha. P 1951:175; Dar. S 48; xată- Tkha. P 1931:178, 1955:105; Ökha. Vl 333; xat - Tkha. Mö 1975:302 // cf. Ord. gata- M 298a// Mo. qata-.

XATABČI Tkha. xatabtšĭ, xataptšĭ; xatšiɔtš Tkha. MSh 40; xatsabtš Tkha. C 29; gatăbtš Dg. Lde 36; RT 1961:160 // Mo. qatabči.

XATAN Tkha. xaṭan; xatun Tkha. L 71; xatan Tkha. P 1970:166; xatăŋ Tkha. P 1931:178, S 58; xatăŋ Tkha. Lv 1964:180, 1967:74; Dar. S 48; xatn̥ Ökha. Be 282; qatăŋ Dkha. Va 7; Dg. Lde 36, RT 1961:160 // cf. Ord. gatun M 299a// Mo. qatun.

XATÁ- Tkha. xatá; 'atāx Sar. Va 203 // cf. Ord. gatā- M 298a// Mo. qataγa-.

XATĞA- Tkha. xatğă-, xatxă-; xad^{q}xax Tkha. C 28; xatxăx Tkha. MSh 41 // cf. Ord. gadxu- // Mo. qadqu-.

XATIG Tkha. xatig; xåtåg Tkha. Mö 1975:279; gåtĭg Dg. Lde 36 // cf. Ord. gatigi M 298b// Mo. qatagi.

XATIR- Tkha. xatĭr-; xatĭr- Tkha. P 1955:59; Ökha. Vl 339 // cf. Ord. gatira- gatari- M 298b// Mo. qatari-.

XATÚ Tkha. xatú; xatuu Tkha. P 1970:71; xatū Tkha. R 1902:21, P 1936:19, 1955:131, Lv 1967:46; Ökha. Vl 195; xatu: Tkha. Ldo 91; gatū Tkha. Va 55, Dg. RT 1961:160 // cf. Ord. gatū M 299a// Mo. qataγu.

XAWAD- Tkha. xawăd-; xawadaxa Dar. CSh.10 // cf. Ord. xawud- M 345a// Mo. qabud-.

XAWAR Tkha. xawar; xawar Tkha. P 1951:175, Tc 1969:246, Ldo 62; xawăr Tkha. P 1955:131; xabăr Dar. S 48; xawar Dkha. Tc 246 // cf. Ord. xawur M 345a// Mo. qabur.

XAWI Tkha. xåwĭ; xabi Tkha. L 51; xåẃi Dar. CSh 64 // Mo. qabi.

XAWIRĞA Tkha. xåwĭrğă, xåwĭrăğă; xawĭrgă Tkha. P 1955:100; xåwirag Dg. RT 1961:168 // cf. Ord. xawirga M 344a// Mo. qabirγa.

XAWXA Tkha. xaw^{k}xa; xawkx Tkha. MSh 44; xab^{k}xă Dkha. Va 7; gawx Dg. RT 1961:160 // cf. Ord. gawx^{u}a M 300a// Mo. qabqa.

XAWXAG Tkha. xaw^{k}xag; xabxag Tkha. P I95I:I74; xabxăk Tkha. P I955:98; xawxăk Ökha. Vl 383; 'ab-xăg Sar. Va 203 //cf. Ord. gawx^{u}ak M 300a// Mo. qabqaγ.

XAWXAGLA- Tkha. xaw^{k}xaglă-; xabxagla- Tkha. P I95I:I74 //cf. Ord. gawx^{u}agla- M 300a// Mo. qabqaγ-la-.

XAWSAR- Tkha. xawsar-; gawsăr Dg. Lde 36 //cf. Ord. gawsur- M 282a// Mo. qabsur-.

XAWSARĞA Tkha. xawsarğă; gawsărgă Dg. Lde 36 //cf. Ord. gabsurga M 282a// Mo. qabsurγa.

XAYA- Tkha. xayă-, xayĭ-; xaja- Tkha. P I95I: I74; Dar. S 48; xayă- Tkha. P I970:35; xåji- Tkha. Ldo 39; xajĭ- Tkha. P I955:I28; Dg. RT I96I:I6I; xåyĭ- Tkha. Lv I964:I76 //cf. Ord. xaja- M 325a// Mo. qaya-.

XAYÁ Tkha. xayá; xayaa Tkha. Str 5I; xayā Tkha. S 68; xajā Dar. S 48; xayá Tkha. L 64 //cf. Ord. xajā M 325a// Mo. qayaγa.

XÁ Tkha. xá; xā Tkha. P I95I:I75; Dar. S 48; Ökha. Vl 278; Dg. RT I96I:I6I; xaa Tkha. P I970: 49; xá Tkha. L 5I //cf. Ord. xā M 320a// Mo. qaγa, qamiγa.

XÁ- Tkha. xá-; xa:- Tkha. Mö I974:I86; xā- Dar. S48; Ökha. Vl 208; Dg. RT I9 I6I //cf. Ord. xā- M 320a// Mo. qaγa-.

XÁLĞA Tkha. xálğa, xáláğă; xālgă Tkha. P 1936: 12, 1955:58; Dar. S 48; xālga Tkha. P 1931:177, 1951:175; xaalgă Tkha. P 1970:38; xālăγa Dar. Tt 198; xālăg Ökha. Vl 117 // cf. Ord. xālga M 328a// Mo. qaγalγa.

XÁNA Tkha. xánă; xāna Tkha. P 1951:175; xānă Tkha. P 1931:177, Lv 1964:176; Ökha. Vl 278; xaa-nă Tkha. P 1970:158 // cf. Ord. xāna M 332b// Mo. qamiγa.

XÁŊ Tkha. xán; xāŋ Tkha. P 1931:177, 1936:15, 1951:175; Dar. S 48; xaaŋ Tkha. P 1970:37 // cf. Ord. xān M 332b// Mo. qaγan.

XEBTE- Tkha. xebtĕ-, xeptĕ-, xeftĕ-; xebte- Tkha. P 1951:175; Dar. S 49; xebtĕ- Tkha. R 1903: 7; xewtĕ- Tkha. P 1955:140; gebte- Ökha. C 175; gebtĕ- Dg. Lde 36; RT 1961:158 // cf. Ord. gebte- M 254b// Mo. kebte-.

XECE Tkha. ẋetse; xetsĕ Dar. S 49 // cf. Ord. gebtši M 264a// Mo. keče.

XECÚ Tkha. xetsǘ; cecüü Tkha. P 1970:148; xe-tsü: Tkha. Mö 1975:280, Ldo 94; xetsū̆ Tkha. P 1951:69; Dar. S 49; xėtsṻ Tkha. Lv 1964:180; ᵏxe-tsū̆ Ökha. C 170; getsū̆ Tkha. Lv 1964:180; Dkha. Va 7, Dg. Lde 36, RT 8, 1961:158 // cf. Ord. getšṻ M 264b// Mo. kečegü.

XEČIÉL Tkha. xitšiél, xitšél; xitšēl getšēl Tkha. Lv 1964:180; xitše:l Tkha. Mö 1975:283.

gitšél Ökha. C I75 //Mo. kečiyel.

XEDE Tkha. xedě; xede Tkha. P I95I:I75; xed Tkha. Ldo I7 // cf. Ord. kedü M 409a// Mo. kedü.

XEDEŊ Tkha. xedeŋ ; xedeŋ Tkha. P I95I:I75, Tc 2I7, P I970:I49, Dkha. Tc 247; xeděŋ Tkha. Ldo I4 // cf. Ord. kedün M 409b// Mo. kedün.

XEDERGE Tkha. xederge, xeděreg; xedereg Dg. RT I96I:I62 // cf. Ord. kedürge M 409b// Mo. kedürge.

XEDÍ Tkha. xedí; xedüi Tkha. P I95I:I75 // cf. Ord. ked^uī M 409a// Mo. kedüi.

XEJÉ Tkha. xedzé; xedzē Tkha. P I93I:I78, I95I: I75, S I03; xezee Tkha. P I970:I55; xejé Tkha. Ldo 83 // cf. Ord. kedžē M 4I0a// Mo. kej̆iy-e.

XELBER Tkha. xelber; xéĺbǐr Ökha. Be 282 // cf. Ord. kelber M 4I0b// Mo. kelberi.

XELBŰ Tkha. xelbű; ^kxeĺbū̆ Ökha. Be I82 // Mo. kelbegüü.

XELE Tkha. xelě; xelǐŋ Dar. S 49; xele Tkha. P I95I:I75, Lv I967:I0; xelě Tkha. P I93I:I78, I955:I42; xeĺ Tkha. Ldo 65; xel Tkha. S 89, Str. 39, Mö I974:I85, Dg. RT I96I:I62; kxel Ökha. Va 44, Be 282 // cf. Ord. kele M 4IIa// Mo. kele.

XELE- Tkha. xelě-; xele- Tkha. P I93I:I78; Dar. S 49; Dg. RT I5; xel- Tkha. R I903:4 // cf. Ord. kele- M 4IIb// Mo. kele-.

XELELCE- Tkha. xeleltse-, xeltse-; xeleltse- Tkha. P I95I:I75; xeleltsĕ- Tkha. P I93I:I78; xeltse- Dar. S 49 // cf. Ord. gėltši- M 258a// Mo. kelelče-.

XELEMERČI Tkha. xelĕmertšĭ; xelmertš Tkha. Tc 247; Dkha. Tc 247 // cf. Ord. kelemertši M 4I2a// Mo. kelemürči.

XELXÉ Tkha. xelxé; xeĺxe: Tkha. Ldo 65; gelké Ökha. C I75; gėlxē Dg. RT I96I:I58 // cf. Ord. gel^{k}xē M 257a// Mo. kelkiy-e.

XELXI- Tkha. xelxĭ-, xelxĕ-; xelxex Tkha. Tc 246; gelxex Tkha. Tc 246; gėlxe- Dg. RT I96I:I58 // cf. Ord. gel^{k}xe- M 256b// Mo. kelki-.

XELTEGCI Tkha. xeltĕgí; xeltĕgī Ökha. Vl 298 // cf. Ord. geltegī M 257a// Mo. keltegei.

XELTES Tkha. xeltes; xeltĕs Tkha. Lv I967:IO, Ldo 65 // Mo. keltes.

XEMǏIÉ Tkha. xemdžié; xemdžē Tkha. P I955:IO2 // cf. Ord. kemdžē M 4I3a// Mo. kemǰiye.

XEMJI- Tkha. xemdžĭ-, xemdžĕ-; xemdžexĕ Dar. S 49 // cf. Ord. kemdži-// Mo. kemǰi-.

XENJE Tkha. xendzĕ; xenze Tkha. P I970:53 // cf. Ord. kendži M 4I4a// Mo. kenǰe.

XENŠIÜ Tkha. xiŋšiú, xiŋšú; xeŋšṻ Tkha. Lv I964:I8O // cf. Ord. keŋšṻ M 4I5a// Mo. kensigün.

XEŊ Tkha. xen; xen Tkha. Str. 35; xeŋ Tkha. P 1931:178, 1951:175, 1955:229, 1970:158, S 58, Mö 1975:283, Ldo 90; xeŋ Tkha. Lv 1964:180 // cf. Ord. ken M 414a// Mo. ken.

XEŊGEREG Tkha. xeŋgĕreg; xeŋgergĕ Dar. S 49; xeŋgĕrgĕ Tkha. P 1931:178 // cf. Ord. keŋgerik M 414b// Mo. kenggerge.

XEŊXEDEG Tkha. xeŋ^{k}xĕdeg; xeŋgedeg Dg. RT 1961: 162 //Mo. kengküdeg.

XERCEGÍ Tkha. xertsĕgí; xertsegī Dar. CSh 38; gertsgī Dg. Lde 36 // cf. Ord. gertšigī M 261b// Mo. kerčegei.

XERČI- Tkha. xertšĭ-; xertšĭ- gertšĭ Tkha. Lv 1964:180; Dar. S 49; gertšĭ- Tkha. Lv 1964:180 // cf. Ord. gertši- 261b// Mo. kerči-.

XERČIÉS Tkha. xertšiés, xertšés; gertšés Ökha. C 175 // cf. Ord. gertšēs M 261b// Mo. kerčiyesün.

XERČIM Tkha. xertšim; gertšĭm Dkha. Va 7; girtšĕm Dg. Lde 36 // cf. Ord. gertšim M 261b// Mo. kerčim.

CEREG Tkha. xereg; ^{k}xereg Ökha. C 170; xereg Tkha. P 1951:175, 1970:150, Mö 1975:279; xerek Tkha. S 89; xerĕg Tkha. S 58; xerĕk Tkha. P 1931: 178, Lv 1964:180, Ökha. Vl 112; Dar. S 49; Dg. Lde 37 // cf. Ord. kerek M 417a// Mo. kereg.

XEREGSEL Tkha. xeregsel; xerĕksĕl Tkha. Lv I964:I80 // cf. Ord. keregsel M 4I6b// Mo. kereg-sel.

XEREM Tkha. xerem; xerem Tkha. P I95I:I75 // cf. Ord. kerim M 4I7b// Mo. kerem.

XERÉ Tkha. xeré; xėrē Tkha. P I955:66; Dar. S 49 // cf. Ord. kerē M 4I6b// Mo. keriye.

XERI Tkha. xer; xer Tkha. Mö I974:I85 // cf.Ord. kere M 4I6a// Mo. kiri.

XERXEŊ Tkha. xerxeŋ; xerxeŋ Tkha. Tc 246 // Mo. kerkin.

XERSEN Tkha. xersen; gersĕn Dg. Lde 36 // cf. Ord. gerseŋ M 26Ia// Mo. kerseng.

XERSÚ Tkha. xersű; gersṻ Dg. Lde 36 // cf. Ord. gersṻ M 26Ia// Mo. kerseü.

XERÚL Tkha. xerúl; xerṻl Dar. CSh 39 // cf. Ord. kerṻl M 4I8a// Mo. keregül, keregür.

XESE- Tkha. xesĕ-; xesexĕ Dar. S 49; ges- Dg. Lde 36 // cf. Ord. gesü- M 262a// Mo. kesü-.

XESEG Tkha. xėseg; xesĕg Dar. S 49, P I95I:I75; xesĕk Ökha. Vl 390, Tkha. P I955:I42; gesĕk Dg. Lde 36; gėseg Dg. RT I96I:I58 // cf. Ord. gesek M 262a// Mo. keseg.

XEŠIG Tkha. xe̊šig, xisǐg; xešig Tkha. P 1970: 40 // cf. Ord. gešik M 262b// Mo. kešig.

XETE Tkha. xetĕ; xete Tkha. P 1951:175; xetĕ Tkha. P 1931:178; ^{k}xet Ökha. C 170; get Dg. Lde. 36, RT 1961:158 // cf. Ord. gete M 263a// Mo. kete.

XETER- Tkha. xeter-; xeter- Tkha. P 1970:160; getĕr- Dg. Lde 36 // cf. Ord. getüre- M 263b// Mo. ketüre-.

XEW Tkha. xew; xew Tkha. Lv 1964:184; xeb Tkha. P 1931:178 // cf. Ord. keb M 408a// Mo. keb.

XEWDES Tkha. xewdes; xewdĕs Ökha. Vl 177 // cf. Ord. kewedesü M 418b// Mo. kebidesün.

XEWEREG Tkha. xewĕreg; xewĕrĕk Tkha. P 1955: 101; xewrĕk Ökha. Vl 153 // cf. Ord. kewerek M 419a// Mo. keberig.

XÉR Tkha. xér; kxēr Ökha. Be 283; xeer Tkha. P 1970:147; xēr Tkha. P 1951:175, 1955:62, S 77; xe:r Tkha. Mö 1974:186 // cf. Ord. kēre M 416b// Mo. keger.

XÉRE Tkha. xérĕ; xēre Tkha. P 1951:175; xērĕ Dar. Tt 197 // cf. Ord. kēre M 416b// Mo. keger-e.

XIAR Tkha. x^{j}år; xirǎ Tkha. Lv 1967:49; širǎ Tkha. Va 55 // cf. Ord. kirā 422a// Mo. kira.

XIÁ Tkha. xiá, x^{j}á; x^{i}ā Tkha. R 1902:54; xiaa Tkha. P 1970:49 // cf. Ord. kā 408a// Mo. kiya.

XIÁG Tkha. xiág; x^{j}ag xā̆g Dg. RT 1960:7; xĭāg Tkha. Lv 1967:47 // cf. Ord. kāg M 408a// Mo. kiyaγ.

XIDA- Tkha. xidă-, x^{i}ådă-; x^{j}ada- Tkha. P 1951: 174 // cf. Ord. xudu- M 363b// Mo. kidu.

XIJAĞÁR Tkha. xidzăğár, x^{j}ådzăğár; ^{k}xidzgār Tkha. C 219; šidzagār Tkha. Tc 1967:18; šidzgār Dkha. Va II // cf. Ord. kidžagār M 420b// Mo. kiǰayar.

XIJÁLAŊ Tkha. xidzálaŋ, x^{j}ådzálaŋ; xidzālăŋ Tkha. P 1931:178; exdzālaŋ Dg. RT 1960:14 // cf. Ord. kidžārlaŋ M 420b// Mo. kiǰalang, kiǰayalang.

XILBAR Tkha. x^{j}ålbar; x^{j}älbar Dg. RT 1960:7 // cf. Ord. kilbar M 421a// Mo. kilbar.

XILEŊ Tkha. xileŋ; xileŋ Tkha. P 1951:175, Tc 1969:251; xilöŋ Tkha. P 1970:136// cf. Ord. kiliŋ M 421a/ Mo. kiling.
XILĞANA T Kha. x^{j}ålğană; šilgană Dkha. Va II// Mo. kilγana.

XILĞASA(N) Tkha. x^{j}ålğas; xilgăs Tkha. Lv 1967: 97; Dkha Va 5; šilgăs Dkha. Va II; x^{j}ålgăs Tkha. P 1955:133; Dg. RT 1960:7 // cf. Ord. kilgasu M 421a// Mo. kilγasun.

XILI Tkha. xilĭ; xil Tkha. Mö 1974:186 // Mo. kili.

XILIŊCE Tkha. xilintsĕ; xilintsĕ Ökha. Vl 135; xileŋts Tkha. Tc 1969:251 // cf. Ord. kėlintši M 412a// Mo. kilinče.

XILIS Tkha. xilis, xiles; xiles Tkha. Tc I969: 25I // cf. Ord. kėlis M 4I3a// Mo. kịlis.

XIMDA Tkha. ximdă, x^{j}amdă; ximd Tkha. Lv I967:95 // Mo. kimda.

XIŊĞAR Tkha. x^{j}åŋğar; x^{j}ångar Dg. RT I960:7 // cf. Ord. kiŋgar M 422a// Mo. kingγara.

XIR Tkha. xir; xir Tkha. Mö I974:I85; xiri Tkha. P I95I:I75 // cf. Ord. kėr M 4I5a// Mo.kkir, kir.

XIRĞA- Tkha. xirğă-, x^{j}årğă-; širgax Tkha. Va 55;x^{j}argă Tkha.P I955:I33//cf.Ord.kirga- M 422b// Mo. kirγa-.
XIRSA Tkha. x^{j}årsă; g^{i}ärs Dg. RT I960:7 // cf. Ord. girsa M 267a// Mo. kirsa.

XIRÚ Tkha. xirú, x^{j}årú; xirū Dkha. Va 5; širū Tkha. Va 55; x^{i}ărū Dar. Tt 202; x^{j}årū Tkha. P I955:4I // cf. Ord. kirū M 422b// Mo. kiraγu.

XISÁ Tkha. x^{j}åsá; xisā Tkha. L I967:75; gisā Dg. Lde 36 //Mo. kisa.

XITAD Tkha. xitad, x^{j}åtad; xiataḍ Tkha. Ldo I9; x^{i}åtạt Tkha. R I902:54 // cf. Ord. gitat M 267b// Mo. kitad.

XIWIS Tkha. xiwis, xiwĕs; xiwĕs Tkha. Ldo I5 // Mo. kibis.

XÍ Tkha. xí; xī Tkha. R I903:4, P I95I:I76, I955:I9, S 8I, L 57; Dar. Tt 200, CSh 39 // cf. Ord. kī M 4I9b// Mo. kei.

XÍ- Tkha. xí-; xī- Tkha. P I93I:I78, I95I:I42, I955:I76; Dar S 49; xi:- Tkha. Mö I974:I86 // cf. Ord. Hī- M 420a// Mo. ki-.

XÍS- Tkha. xís-; xīs- Tkha. P I955:I43, Ökha. Vl 266 // cf. Ord. kīs- M 422b// Mo. keyis-.

XOCOR- Tkha. xotsor-; gotsor Dg. Lde 36 // cf. Ord. gotširo- M 309b// Mo. qočor-.

XOČI Tkha. xotšĭ; xotši Tkha. Lv I964:I76; gotšo Ökha. C I75; gotš Dg. Lde 36 // Mo. qoči.

XODŌDO Tkha. xodódŏ; xodōdo Tkha. P I95I:I76, I955:I08; xodoodŏ Tkha. P I955:50; xodōd Ökha. Be 279 // cf. Ord. xodōdu M 348a// Mo. qoduγudu.

XOG Tkha. xog; xog Tkha. P I95I:I76, L 64 // cf. Ord. xog M 348a// Mo. qoγ.

XOGŠIL Tkha. xokšil, xoxšil; xogšil Tkha. P I95I:I76; gogšil Ökha. C I75; goxšěl Dg. Lde 36 // Mo. qoγsil.

XOIČI Tkha. xoětšĭ; xoĭtšĭ Tkha. P I93I:I78 // Mo. qoyiči.

XOIĞÚR Tkha. xoěğúr; xoigūr Tkha. P I95I:I76; xoeγūr Dar. CSh 39 // cf. Ord. xȯögūr 355b// Mo. qoyiγur.

XOIMOR Tkha. xoĕmor; xoimăr Dar. S 49; xọ̄ĕmor Tkha. Lv.I967:67; xȯemor Dg. RT I96I:I62 //cf. Ord. xȯömūr M 356a// Mo. qoyimar.

XOINO Tkha. xoĕnŏ; xȯină Dar. S 49; xȯênă Tkha. R I903:5, I955:79; xoino Tkha. P I95I:I76, L 64; xoenŏ Tkha. P I970:64; xōen Dg. Lde 28; xoen Dg. RT I2 //cf. Ord. xȯöno M 356a// Mo. qoyina.

XOIŠI Tkha. xoĕšĭ; xorši Tkha. P I93I:I78, I970:I50; xȯĕšĭ Ŏkha. Vl 280; xȯišă Dar. S 49 // cf. Ord. xȯöši M 356a// Mo. qoyisi.

XOǰI- Tkha. xodžĭ-; xodžĭ- Tkha. Lv I964:I76 // Mo. qoǰi-.

XOǰIĞOR Tkha. xodžĭgir, xodžĭğor; xodžigir Tkha. P I95I:I76; xožigịr Tkha. P I936:22; xodži-γăr Dar. S 49; xodžgor Tkha. Tc 248 // cf. Ord. xodžigir M 348a// Mo. qoǰigir.

XOLBÓ Tkha. xolbó; xoĺbō Ŏkha. Be 280 //cf. Ord. xolbō M 349a// Mo. qolbuγa.

XOLI- Tkha. xolĭ-; x̣ȯĺ Tkha. Mö 278 // cf. Ord. xoli- M 349b// Mo. qoli-.

XOLO Tkha. xolọ̆; xola Tkha. P I955:I3I, Dar. S 49; xolo Tkha. P I93I:I78, I95I:I76, Bo. 46; Ŏkha. Vl 4I2; xolŏ Tkha. P I970:I47; xol Tkha. Lv I967:44; xol Tkha. Mö I974:I88, I975:278 // cf. Ord. xolo M 350 // Mo. qola.

XOLTOSO(N) Tkha. xoltos; xoltsŏs Tkha. MSh 33; xoltăs Dar. S 49 // Mo. qoltusun.

XOMBON Tkha. xombon; xomboŋ Tkha. P I95I:I76 // Mo. qombung.

XOMŌL Tkha. xomól; xomōl Tkha. P I955:59 // cf. Ord. xomōl xomōli M 35Ia// Mo. qomoγol.

XONDOLOI Tkha. xondŏloĕ; xondăl[a]ē Tkha. P I955: 58 // cf. Ord. xondolȫ M 352a// Mo. qondulai.

XONI Tkha. xońĭ; xońĭŋ Dar. S 49; xoni Tkha. Bo 46, P I970:I43, Ldo 74, L 57; xonĭ Tkha. P I936: I3, I95I:I76; Ŏkha. Vl 372; xońĭ Tkha. S 79, P I955:I3I, Lv I967:44; xoń Dg. RT I96I:I63; x̣ȍń Tkha. Mö I975:282 // cf. Ord. xoni M 352a// Mo. qonin.

XONICI(N) Tkha. xońĭtšin; xonitši(n) Tkha. P I95I:I76; xonịtšĭ Tkha. P I93I:I78 // cf. Ord. xonitšin M 352b// Mo. qoničin.

XONO- Tkha. xonŏ-; xono- Tkha. P I95I:I76, Lv I967:44; xon j Tkha. P I970:I38; xon Tkha. Ldo 28; xonoxă Dar. S 49; xono- Dar. CSh 64; xono- Tkha. P I93I:I78 // cf. Ord. xono- M 352b// Mo. qo-nu-.

XONOG Tkha. xonog; xonŏk Ŏkha. Vl I24; Dar. S 49 // cf. Ord. xonok M 353a// Mo. qonuγ.

XOŊGOR Tkha. xoŋğor; xoŋgor Dg. RT 1961:163; xoŋgŏr Tkha. P 1931:178; xoŋgăr Tkha. P 1955:75 // cf. Ord. xoŋgor M 354a// Mo. qongγur.

XOŊXOR Tkha. xoŋ^{k}xor; xoŋxor Tkha. P 1951:176 // cf. Ord. xoŋxor M 354b// Mo. qongqur.

XORĞOL Tkha. xorğol; xorgol Tkha. P 1951:176; xorgol Dg. RT 1961:163 // cf. Ord. xorgol M 358a// Mo. qorγol.

XORI(N) Tkha. xorĭ; xoriŋ Tkha. P 1970:79; xo-ŕĭŋ Dar. S 49; x̣ọri Tkha. Lv 1967:66; xȯŕi Dar. CSh 64; xȯŕĭ Tkha. Ldo 68; xȯṛ́ Tkha. Mö 1975:279 // cf. Ord. xori M 358b// Mo. qorin.

XORI- Tkha. xorĭ-; xori- Tkha. P 1951:176, 1955:28 // cf. Ord. xori- M 358b// Mo. qori-.

XORJO Tkha. xordzŏ; xordz Tkha. Lv 1967:94 // cf. Ord. xorodžo M 360b// Mo. qoroǰa.

XORMOI Tkha. xormoĕ; xormoi Tkha. P 1951:170 // cf. Ord. xormä̈// Mo. qormai.

XORÓ Tkha. xoró; xoro: Tkha. Ldo 44; xorō Tkha. P 1931:178; Ökha. Vl 201 // cf. Ord. xor^{i}ō M 359a// Mo. qoriy-a.

XORÓ- Tkha. xoró-; xorō- Tkha. P 1951:176, Lv 1967:46; xorō- Dar. S 49 // cf. Ord. xorō- M 360a// Mo. qoruγa.

XORXOG Tkha. xorxog; gorxǒg Dg. Lde 37//Mo. qorquγ.

XORXOI Tkha. xorxoĕ; xorxoi Tkha. P 1951:176; xoroxoe Dar. CSh 37; gorxoe Dg. Lde 36; 'orxo 'orxa Ökha. C 178 //cf. Ord. xoroxī M 360b// Mo. qoruqai.

XORŠI- Tkha. xoršĭ-; x̣orši- Tkha. Lv 1967:94// Mo. qorsi-.

XORŠIÓ Tkha. xoršió, xoršó; xoršō Tkha. P 1931: 178; Ökha. Vl 200; goršō Dg. Lde 36 //cf. Ord. gošō M 308b// Mo. qorsiya.

XOSLO- Tkha. xoslŏ-, xosŏlŏ-; xoslox Tkha. Mö 1974:188//Mo. qoosla-.

XOTA Tkha. xotŏ; xota Tkha. L 71; xotă Tkha. R 1903:49, P 1955:29; Dar. S 49; xoto Tkha. P 1951:176; xotŏ Tkha. P 1970:140, Bo 46; goto Ökha. C 175; xot Tkha. Ldo 92; got Tkha. Mö 1975:296, Dg. Lde 27; 'oto Ökha. C 177 //cf. Ord. goto M 309a// Mo. qota.

XOTOĞOR Tkha. xotŏgor; xotoγŏr Dar. S 49; xo- t g r Tkha. P 1970:70 //cf. Ord. gotogor M 309a// Mo. qotoγor.

XOW Tkha. xow; xob Tkha. P 1951:176 //cf. Ord. xob M 347b// Mo. qob.

XOWOR Tkha. xowor; xowór Tkha. S IIO, Dar. S 49 // cf. Ord. xowor M 362 // Mo. qobur.

XOYOR Tkha. xoyir, xoyŏr; xojor Tkha. Mö 1974: 203; xoyŏr Tkha. P 1970:130; xȯjŏr Tkha. Ldo 84; Dar. S 49; xojir Tkha. P 1955:131, 1931:178; xoyĭr Tkha. Lv 1964:176; xojĭr Ökha. Be 182 // cf. Ord. xojor M 348b// Mo. qoyar.

XOYÚLA Tkha. xoyúlă; xojūla Tkha. P 1931:178, 1951:176; xoyuul Tkha. P 1970:68; xoyūl Tkha. S 68; xȯjů:l Tkha. Ldo 85 // cf. Ord. xojūl M 349a// Mo. qoyaγula.

XÓLLO- Tkha. xóllŏ-. xólŏlŏ-; xōllŏ- Tkha. P 1931:178 //Mo. qoγulala-.

XÓLO Tkha. xólŏ; xōla Dar. CSh 37; xōl Tkha. P 1951:176; Dar. S 49; xo:l Tkha. Mö 1974:188; xool Tkha. P 1970:139; xōl Ökha. Vl 296 // cf.Ord. xōlo M 350a// Mo. qoγula, qoγul.

XÓLOI Tkha. xóloĕ; xōlā̈ Dar. S 49; xōlā Dar. Tt 201; xōlā Tkha. R 1903:15; xōloi Tkha. P 1951: 176; xooloe Tkha. P 1970:116; xōlȯĕ Ökha. Vl 230 // cf. Ord. xōl" M 350b// Mo. qoγulai.

XÓRMOG Tkha. xórmog; xōrmog Dg. RT 1961:163 // Mo. qoγurmaγ.

XÓRONDO Tkha. xórŏndŏ; xōrăndă Tkha. P 1936: 22, 1955:242; xōrondo Tkha. P 1951:176; xōrŏndŏ Tkha. P 1931:178 // cf. Ord. xōrondu M 361a// Mo. qoγurundu.

XÓSOLO- Tkha. xósolŏ-; xo:slox Tkha. Mö 1974: I88 // cf. Ord. xōsolo- M 36Ib// Mo. qoγusula-.

XÓSON Tkha. xóson; xōsoŋ Tkha. P I95I:I76; xoosŏŋ Tkha. P 1970:I38; xōsŏŋ Dar. S 49; Tkha. P I93I:I78; xōsŏ Ökha. Vl 353; xōsăŋ Tkha. P 1955: 7I // cf. Ord. xōson M 36Ib// Mo. qoγusun.

XÖBČI Tkha. xȯbtšĭ, xȯptšĭ, xȯftšĭ; xöbtši Tkha. P I95I:I76; gȯbtši Dkha. Va 7; gȯwtšĕ Dg. Lde 36; 'ȯptšȯ, 'ȯwtšȯ Ökha. C I78 // cf. Ord. göbtši M 268b// Mo. köbči.

XÖDÖL- Tkha. xȯdȯ̆l-; xödöl- Tkha. P I95I:I76; Dar. S 49; xödȯ̆l- Tkha. P 1955:I40 // cf. Ord. ködöl- M 424a// Mo. ködel-.

XÖDÖLMÖRI Tkha. xȯdȯlmȯr; xödölmöri Tkha. P I95I:I76 // Mo. ködelmüri.

XÖDÖSÖ Tkha. xȯdȯsȯ̆; xödösö(n) Tkha. P I95I: I76; xȯdȯsĕ Dar. S 49 // cf. Ord. ködösü M 424b// Mo. ködüsün.

XÖDŐ Tkha. xȯdȫ; xȯdȫ Tkha. P I93I:I78; xödȫ Tkha. P I95I:I76; xȯdȫ Ökha. Vl I25; xödöö Tkha. P 1970:I39; ködö: Tkha. Ldo 48; xüdȫ Tkha. R 2I; xödöā Dar. CSh 8; xödā Dar. Tt I99 // cf. Ord. ködȫ M 424a// Mo. ködege.

XÖGǰI- Tkha. xȯgdžĭ-; xögdži- Tkha. P I95I: I76, I955:I54 // cf. Ord. kögdži- // Mo. kögǰi-.

XÖGǰIL Tkha. xȯgdžil, xȯgdžȯl; xögdži^{ö}l Tkha. Ldo 2I; xȯgdžȯ̆l Dkha. Va IO // Mo. kögǰil.

XÖGǰIM Tkha. xȯdžim, xȯgdžȯm; xȯgdzȯ̆m Dkha. IO // cf. Ord. kögdžim M 425a// Mo. kögǰim.

XÖGǰIMČIN Tkha. xȯgdžimtšin; xögdžiömtši^{ö}ŋ Tkha. Ldo 2I // Mo. kögǰimčin.

XÖGŠIN Tkha. xȯkšin, xȯxšin; xȯgšiŋ Tkha. P I93I:I78, I970:I46; gȯgšin Ökha. C I75; gȯxšĕn Dg. Lde 36; gȯgšȯn Dkha. Va IO; gösgön Tkha. MSh 35 // cf. Ord. göš^{k}xön M 27Ib// Mo. kögsin.

XȮJȮR Tkha. xȯdzȯr; xȯdzȯ̆r Dkha. Va 7 // Mo. köǰör.

XÖl Tkha. xȯl; xöl Tkha. P I936:II, I95I:I76, I955:49, Mö I974:I85; xȯl Tkha. P I93I:I78; Ökha. Vl II6; ^{k}xȯl Ökha. Be 286 // cf. Ord. köl M 426a// Mo. köl.

XÖLČŰ Tkha. xȯltšű; gȯltšṻ Dg. Lde 36 // cf. Ord. göltšṻ M 270b// Mo. kölčigüü.

XÖLDŐ- Tkha. xȯldő-; xöldȫ- Dar. CSh I7 // cf. Ord. köldȫ- M 426b// Mo. köldege-.

XÖLÖSÖ(N) Tkha. xȯlȯs; xölösö(n) Tkha. P I95I: I76 // cf. Ord. kölösü 427b// Mo. kölesün.

XÖMÖSXÖ Tkha. xȯmȯsxȯ̆, xȯmȯsȯg; xöm sx Tkha. P I955:49; xöms göö Tkha. P I970:I36; xȯmsȯg Dg. RT IO // cf. Ord. kömös^{k}xö M 428a// Mo. kömüske.

XÖNDEÍ~XÖNDÍ Tkha. xȯndí; ^{k}xündö^{a}ī Tkha. R 1902: 10; xünd ī Tkha. R 1902:10; ^{k}xöndā̈ Dar. Tt 199; xöndā̈ Dar. CSh 10; xȯnd^{j}i Tkha. P 1931:179; Ökha. Vl 124; xöndī Dar. CSh 10 // cf. Ord. köndī M 428 / Mo. köndei.

XÖNDÖLÖN Tkha. xȯndȯ̆lȯn; xöndlȍŋ Tkha. P 1970: 138 // cf. Ord. köndölön M 429a// Mo. köndelen.

XÖNǏIL Tkha. xȯndžil, xȯndžȯl; xöndžil Tkha. P 1951:176, 1955:140; xöŋdži^{o}l Tkha. Ldo 21; xȯŋ-džĭŋ Dar. S 49 // cf. Ord. köndžil M 429a// Mo. könǰile.

XÖXE Tkha. xȯxȯ̌; xȯxě Dar. S 49; xöx Tkha. P 1955:142; xöxö Tkha. P 1951:176, L 43; gökö Ökha. C 175; gȯxȯ Tkha. Tc 21; xȯxů Tkha. P 1931: 179; xöx Tkha. Ldo 34; kȯx Sar. Va 202; gȯx Dg. Lde 36, RT 10; xȯx Ökha. Vl 124 // cf. Ord. gö^{k}xö M 269a// Mo. köke.

XÖXÖ- Tkha. xȯxȯ̌-; xöxȍ- Tkha. P 1951:176; xȯ-xȯ- Dar. S 49; xöx - Tkha. P 1955:50 // cf. Ord. gö^{k}xö M 269a// Mo. kökü-.

XÖXŐ Tkha. xȯxő; ^{k}xȯ^{k}xȫ Ökha. Vl 298; xöxȫ Tkha. P 1951:176; xöxöö Tkha. P 1970:36 // cf. Ord. gö^{k}xȫ M 269a// Mo. köküge.

XÖXŰR Tkha. xȯxűr; kȯxṻr Sar. Va 202; ^{k}xö^{k}xā̈r Dar. Tt 202; xüxṻr Tkha. MSh 36; xůxṻr Tkha. Va 57 // cf. Ord. gü^{k}xṻr M 276b// Mo. küküür.

XÖRÖŊGÖ Tkha. xȯrȯŋgȯ̆; xöröŋgö Tkha. P I95I: I76; xȯrȯŋgĕ Dar. S 49 // cf. Ord. köröŋgö M 43Ia// Mo. körüngge.

XÖRÖŊGÖTÖN Tkha. xȯrȯŋgȯtȯn; xöröŋgötöŋ Tkha. P I95I:I76; xȯrŭŋgĕtĕŋ Tkha. P I93I:I79 // Mo. körünggeten.

XÖRÖSÖ Tkha. xȯrȯs; xörȍs Tkha. Ldo 3I // cf. Ord. körösü M 43Ib// Mo. körüsün.

XÖRŐ Tkha. xȯrő; xirȫ Tkha. Tc I8; xörȫ Tkha. P I955:I42; šȯrő Ökha. C I83; xör^{ö}ē Dar. CSh 40; xörǟ Dar. Tt I99, Dar. CSh 40 // cf. Ord. körȫ M 430b// Mo. kirüge.

XÖSÖG Tkha. xȯsȯg; xösȍg Tkha. S 9I; xȯsxȯ̆ Ökha. Vl 328 // cf. Ord. kös^{k}xö M 27Ia// Mo. köske.

XÖŠI- Tkha. xȯšĭ-; xöšixe Dar. CSh I0; gȯš- Dg. Lde 36 // cf. Ord. göšö- M 27Ib// Mo. köši-.

XÖŠIŐ Tkha. xȯšiő, xȯšő; xöšiö: Tkha. Ldo 48; xȯšȫ Tkha. P I93I:I79; Ökha. Vl II5; gȯšȫ Dg.Lde 37 // Mo. kösiye.

XÖŠIŰN Tkha. xȯšiűn, xȯšűn; xöšǖŋ Tkha. P I95I: I78; xöšiün Tkha. Mö I974:I87 // cf. Ord. göšǖn M 272a// Mo. kösigün.

XÖTÖL- Tkha. xȯtȯl-; xȯtŭlxŭ Ökha. Vl III; xö-töl- Tkha. P I95I:I77; Dar. S 49; gȯtĕl- Dg. Lde 36 //cf. Ord. götöl- M 272b// Mo. kötül-.

XÖTÖLBÖR Tkha. xȯtȯlbȯr; xöt lb r Str 60| // Mo. kötülbüri.

XÖTÖČI Tkha. xȯtȯtši; gȯtětš Dg. Lde 36 // cf. Ord. götötši M 272b// Mo. kötöči.

XÖWÖ- Tkha. xȯwŏ-; xöwö- Tkha. P 1951:177 // cf. Ord. köwö- M 432b// Mo. köbü-.

XÖWÖŊ Tkha. xȯwȯŋ ; xöwöŋ Tkha. P 1951:177; ᵏxȯwŏ Tkha. Be 283 // cf. Ord. köwöŋ M 433a// Mo. köbüng.

XÖWŐ Tkha. xȯwő; xȯwȫ Tkha. S 79 // cf. Ord. köwȫ M 433a// Mo. köböge.

XÖWSÖGÖR Tkha. xȯwsŏgȯr; gȯwsgŏr Dg. Lde 36 // Mo. köbsüger.

XÖYŐ Tkha. xȯyő; xöjö: Tkha. Ldo 86 // Mo.köyüge.

XŐ- Tkha. xő-; xȫ- Tkha. P 1951:177, L 76; xöö- Tkha. P 1970:165; ᵏxȫ Ökha. Be xȫ- Ökha. Vl 213 // cf. Ord. kȫ- M 423b// Mo. köge-.

XŐR- Tkha. xőr-; xȫr- Tkha. P 1951:177 // cf. Ord. kȫr- M 430a// Mo. kör-.

XŐRGÖ Tkha. xőrgŏ, xőrŏg; xȫrgŏ Ökha. Vl 388 // cf. Ord. kȫrgö M 430b// Mo. kögerge.

XŐRXÖN Tkha. xőrxȯn; xȫrxěŋ Dar. S 49; xȫrx Tkha. R 1902:22; xȫrxöŋ Tkha. P 1951:177; xȫrxŭŋ Tkha. P 1931:179 // Mo. kögerüken.

XŐRXÍ Tkha. xőrxí; xőrexī Dar. CSh 8; xőrx Ökha. 266; kőrkő Dar. Tt 202 //cf. Ord. kör^{k}x M 430b// Mo. kögerükei.

XŐSÖ(N) Tkha. xős; xősö(n) Tkha. P I95I:I7' xős Ökha. Vl 2I3; Tkha. Tc I8 //cf. Ord. kõrsi M 43Ib// Mo. kögesün.

XUBCASA(N) Tkha. xubtsas, xuptsas, xuwtsas, xuftsas; xubtsasa(n) Tkha. P I95I:I77; xubtăs Dkha. Va IO; Dg. Lde 36; xuftsăs Tkha. Ldo 62; γubtsăs Tkha. MSh 42 //cf. Ord. gubtšas gubtšas M 3IOa// Mo. qubčasun.

XUBISXAL Tkha. xuwǐsğal. xuwǐsxal; xuwisgăl Dkha. Va 6; xubisxăl Dar. S 50; xuẃsxal Tkha. Mċ I975:274 //Mo. qubisqal.

XUBXAI Tkha. xuwxaĕ; xuwaxåĕ Ökha. Vl 2IO //c Ord. xuwaxā M 374b// Mo. qubaqai.

XUCA Tkha. xutsă; xutsa Tkha. P I95I:I77; xuts: Tkha. Ldo 94; guts Dg. Lde 36 //cf. Ord. gutša M 3I8b// Mo. quča.

XUCA- Tkha. xutsă-; xutsă- Tkha. P I955:I3I //cf. Ord. gutša- M 3I8b// Mo. quča-.

XUČI- Tkha. xutšǐ-; γutšix Tkha. MSh 42 //cf. Ord. gutši- M 3I8b// Mo. quči-.

XUDAL Tkha. xudŭl, xudal; xudal Tkha. P I95I: I77; xudăl Tkha. P I93I:I79, I955:I30; xudală Ökha. Vl 264 //cf. Ord. xudal M 363a// Mo. qudal.

XUDALDA- Tkha. xudaldă-; xudalda- Tkha. P I95I: I77; Dar. S 49; xudăldă- T kha. P I955:I08 /// cf. Ord. xudalda- M 363a// Mo. qudaldu-.

XUDXA- Tkha. xutxă-; γutγax Tkha. MSh 4I; gutxax Ökha. C I75 //cf. Ord. gudxu- M 3I0b// Mo. qudqu-.

XUDXŰR Tkha. xutxúr; gusgūr Dg.Lde 36; 'utxúr Ökha. C I77; utγur utxūr Khot. C 57 // cf. Ord. gudxūr M 3I0b// Mo. qudquγur.

XUDUG Tkha. xudŭg, xudăg; x̣udug Tkha. Mö I974: 274-304 //cf. Ord. xuduk M 363b// Mo. quduγ, qudduγ.

XUDURĞA Tkha. xudŭrğă, xudŭrăğă; xudŭrŭg Ökha. Vl 337 //cf. Ord. xudurga M 363b// Mo. qudurγa .

XUĞA Tkha. xuğă; xuga Tkha. P I77 // cf. Ord. xugu M 364a// Mo. quγu.

XUĞUL- Tkha. xuğŭl-, xuğăl-; xuxalxă Dar. S 49 // cf. Ord. xugul- M 364a// Mo. quγul-.

XUĞUR- Tkha. xuğŭr-, xuğar-; xugara- Tkha. P I95I:I77; xugŭr- Tkha. I93I:I79 // cf. Ord. xugura- M 364a// Mo. quγura-.

XUĞUS~XUGAS Tkha. xuğŭs, xuğas; xugăd Dkha. Va 6 // cf. Ord. xugus M 364b// Mo. quγus.

XUI Tkha. xuĕ; xūi R I903:4; xui P I95I:I77; Dar.CSh 48 // cf. Ord. xui M 364b// Mo. qui.

XUIBI Tkha. xuěw; xuibi Dar. CSh 39; xúěw Dg. Lde 29 //Mo. quyibi.

XUILA- Tkha. xuělă-; xuilă- Tkha. S 8I // cf. Ord. xuila- M 365a// Mo. quyila-.

XUIMAG Tkha. xuěmag; xūǐmag Tkha. Lv I967 // Mo. quyimaγ.

XUIXA Tkha. xuěxă; xuixa Dar. CSh I7; xuixă Ŏkha. Vl 284; xůěx Dg. Lde 29 // cf. Ord. xuixa M 364b// Mo. quyiqa.

XUǰIR Tkha. xudžir; xudžir Ŏkha. Vl 4I2; xudžǐr Tkha. P I93I:I79, Lv I964:I77; xidžiǎr Tkha. Ldo 30; xudžar Tkha. Tc 252 // cf. Ord. xudžir M 364a// Mo. quǰir..

XULA Tkha. xulă; xula Tkha. P I95I:I77 // cf. Ord. xula M 365b// Mo. qula.

XULAĞAI Tkha. xulăğaě; xulgåě Ŏkha. Vl 298; xulg^{a}ē Tkha. P I955:54; xulγā̈ Tkha. Lv I967: Dar. S 50 // cf. Ord. xulagā̈ M 366a// Mo. qulaγai.

XULAĞAIČI Tkha. xulăgaětšǐ; xulgātšǐ Ŏkha. Vl 388 // cf. Ord. xulagā̈tši M 366a// Mo. qulaγayiči.

XULASA(N) Tkha. xulas; xulasa(n) Tkha. P I95I: I77; xulās Tkha. P I955:I3I; xuls Tkha. Tc I8 // cf. Ord. xulusu M 368a// Mo. qulusun.

XULǦANA Tkha. xulǧanǎ; xulǔgǔnǎ Tkha. P I93I: I79; xulǔgǔn Ökha. Vl 347; xulgana Tkha. P I95I: I77; xulganǎ Dar. S 50; xulgan Dg. RT I96I:I63 // cf. Ord. xuluguna M 367b// Mo. quluγana.

XULIXI Tkha. xulǐxǐ; xulxǐ Tkha. P I955:I56; xulix Dg. RT I63 //Mo. quliki.

XULǰI- Tkha. xuldžǐ-; xuldžǎ- Tkha. Tc I969: 252 //Mo. qulǰi-.

XUMUS Tkha. xumus, xumas; xumǎs Tkha. P I955: I33; Dar. S 50; xumǔs Tkha. P I93I:I79; Ökha. Vl I77 // cf. Ord. xumusu M 369a// Mo. kimusun.

XUNDAǦA Tkha. xundaǧǎ; xundaǧa(n) Tkha. P I95I: I77; xundag[a] Dg. RT I96I:I63 // cf. Ord. xundaga M 369b// Mo. qundaγa.

XUŊ Tkha. xuŋ; xuŋ Tkha. P I93I:I79; Ökhà. Vl 300 // cf. Ord. xun M 369 // Mo. qun.

XURA Tkha. xurǎ; xura Tkha. P I95I:I77; xur Tkha. Mö I974:I87; Ökha. Vl 342 // cf. Ord. xura M 370b// Mo. qura.

XURAǦA Tkha. xuraǧǎ; xuriǧǎŋ Dar. S 50; xuraga Tkha. L I07; xuraga Dg. RT I63 //cf. Ord. xurga M 372a// Mo. quraγan.

XURAL Tkha. xurǔl, xurǎl; xurǎl xurǔl Tkha. P I93I:I79 //cf. Ord. xural M 37Ia// Mo. qural.

XURÁ- Tkha. xurá-; xurā- Tkha. P I93I:I79,I95I: I77, I955:65; Ŏkha Vł 20I // cf. Ord. xurā- M 370b// Mo. quriya.

XURCA Tkha. xurtsǎ; xurts Tkha. Ldo 69; gurtsa Tkha. Tc 2I; gurts Dg. Lde 36 // cf. Ord. gurtša M 3I6a// Mo. qurča.

XURDA Tkha. xurdǎ; xurdǎ Tkha. Lv I964:I84 // Mo. qurdu.

XURDUN Tkha. xurdŭn, xurdan; xurdŭŋ Tkha. P I93I:I79; xurdaŋ Tkha. Ldo 68; xurdăŋ Tkha. P I955: I30; Dar. S 50 // cf. Ord. xurdun M 372a// Mo. qurdun.

XURIM Tkha. xurim, xuŕam; xurim Tkha. P I95I: I77, L 98; Dg. RT I63; xurĭm Tkha. Ldo 30; xụram xụrim Tkha. T 252 // cf. Ord. xorim M 359a// Mo. qurim.

XURMASTA Tkha. xurmŭstǎ, xurmǎstǎ; xurmasta Tkha. P I95I:I77 //Mo. qurmusta.

XURÚ Tkha. xurú; xurū Tkha. S 63; Dar. S 50; Tkha. P I93I:I79; Ŏkha. Vl I96; Dg. RT I96I:I63 // cf. Ord. xurụ M 372b// Mo. quruγun.

XUSA Tkha. xusǎ; xus Tkha. Mö I974:I85; Ŏkha. Vl 333; gus Dg. Lde 36 // Mo. qusun.

XUSA- Tkha. xus-; // cf. Ord. gusu- M 3I7a// Mo. qusu-.

XUSUM Tkha. xusŭm, xusăm; gusăm Dg. Lde 36 // Mo. qusum.

XUSÚR Tkha. xusúr; γusūr Tkha. MSh 42; gusūr Ökha. Va 7; Dg. Lde 36; 'usúr Ökha. C I78; usūr Khot C 57 // cf. Ord. gusūr M 3I7a// Mo. qusuγur.

XUŠI Tkha. xušĭ; xŭši Tkha. Ldo 30; guš Dg. Lde 36 // Mo. quši.

XUŠIĞA Tkha. xušiğă; xušiγă Tkha. Lv I964:I77 // cf. Ord. gušiga M 3I7a// Mo. qusiγa.

XUŠÚ Tkha. xušú; xušū Tkha. P I955:30, Lv I964: I83; Dkha. Va 4; gušú Tkha. MSh 4I; Ökha. C I75; xošū Tkha. P I955:30; Dkha. Va 4; 'ušú 'ošú Ökha. C I78 // cf. Ord. gušū M 3I7a// Mo. qusiγun.

XUTAĞA Tkha. xutağă; xutaga Tkha. P I95I:I77; xutagă Dar. S 49; xutăgă Tkha. P I955:I34; utăγă Khot. C 57; utga Ökha. C I77 // cf. Ord. utaga M 744b// Mo. kituγa.

XUWÁ- Tkha. xuwá-; xuwā- Tkha. P I95I:I77; Ökha. Vl 20I // cf. Ord. xuwā- M 374b// Mo. qubiya-.

XUWI Tkha. xuwĭ; xuwi Tkha. P I95I:I77, I955: 32; x̣uwĭ Tkha. Lv I967 // cf. Ord. xuwi M 375a// Mo. qubi.

XUWIÁRI Tkha. xuwĭár; xŭwäe:r Tkha. Ldo 40; xuwaĕrĭ Dkha. Va 5 // cf. Ord. xuwāri M 375a// Mo. qubiyari.

XUWILĞÁŊ Tkha. xuwĭlğán; xuwilgāŋ Tkha. P I95I: I77; xuwĭlgāŋ Tkha. P I955:32; xuwilgāŋ Tkha. Tc 252 //cf. Ord. xuwilgān M 376b// Mo. qubilγan.

XUYAG Tkha. xuyĭg, xuyăg; xujik Tkha. Lv I964: I77; xujak Ŏkha. Vl 2I2 //cf. Ord. xujak M 365b// Mo. quyaγ.

XŰČIN Tkha. xútšin; xūtšĭŋ Tkha. P I93I:I79; Dar. S 50; xūtšĭ Ŏkha. Vl 2I5 // cf. Ord. xūtšin/ Mo. qaγučin.

XŰČIRA- Tkha. xutšĭr-; xūtšĭră- Tkha. P I93I: I79 //cf. Ord. xūtšira- M 374b// Mo. qaγučira-.

XŰL- Tkha. xúl-; xūlaxă Dar. S 50; xūl- Ŏkha. Vl 209 //cf. Ord. xūl- M 365b// Mo. qaγul-.

XŰLI Tkha. xúlĭ; xūlĭ Ŏkha. Vl 256; xŭi:ĺ Tkha. Ldo 48; xūĭl Tkha. Lv I964:I77; xōli Dar. Tt 20I // cf. Ord. xūli M 366b// Mo. qauli.

XŰR Tkha. xúr; xūr Tkha. P I95I:I77; Ŏkha. Vl 2II; Dar. S 50; Dg. RT I63 //cf. Ord. xūr M 370a// Mo. quur, quγur.

XŰR- Tkha. xúr-; xūr- Tkha. P I95I:I77; Ŏkha. Vl 209; Dar. S 50 // cf. Ord. xūr- M 370b// Mo. qaγur-.

XŰRAI Tkha. xúraĕ; xūrai Tkha. P I95I:I77; xūraĭ Tkha. P I93I:I79; xūrae xūrǟ Dar. CSh I7; xūrǟ Dar. S 50; xōrā Dar. Tt 20I // cf. Ord. xūrǟ M 37Ib// Mo. qaγurai.

XÚŠÚR Tkha. xúšúr; xū̄šū̄r Tkha. P I95I:I77 // Mo. quušuur.

XŰČI(N) Tkha. xűtšǐ; xűtšǐ Ökha. Vl I65; xűtšǐ Tkha. P I93I:I79, I955:I42, S 95, Gt II9 // cf. Ord. gütši M 280b// Mo. küčün.

XŰČITEN Tkha. xűtšǐten; xücitĕn Tkha. P I936: 2I; xütšiteŋ Tkha. P I95I:I78 // cf. Ord. gütšiten M 28Ia// Mo. küčüten.

XŰI Tkha. xűǐ; xűi Dg. Lde 28 // cf. Ord. kǖ 44Ia/ Mo. küi.

XŰISE Tkha. xűǐsĕ; xǖse Dar. CSh 36; kxīsĕŋ KhaÖ C 56; xüjs Tkha. P I955:I58; xűǐs Ökha. Vl 274; xȫs Dar. Tt 202; kxűĕ Ökha. C I4I // cf. Ord. kǖsü M 44Ib// Mo. küisün, küyisün.

XŰITEN Tkha. xűiten; xüiteŋ Tkha. P I95I:I77; xűitĕŋ Tkha. P I93I:I79; xüjtĕŋ Tkha. P I955:82; xüiteŋ Tkha. Ldo 52; kxűĕten Ökha. Be 29I; xűǐte Ökha. Vl 274; xǖten Tkha. Va 35; xīten Dar. CSh 48; xītĕn Dkha. Va 6; kītĕŋ Sar. Va 200 // cf.Ord. kǖtön M 44Ib// Mo. küyiten.

XŰJŰ Tkha. xűdzǖ; xüdzǖ Tkha. P I955:63; Dar. S 50; xűdzǖ Ökha. Vl I96; Dg. RT I960:I5; xödzȫ Dar.Tt 202// cf.Ord. küdžǖ M 434a// Mo. küǰügün.

XŰLCEŊGŰI Tkha. xűltseŋgűǐ; xültsengüi: Tkha. Mö I90 // Mo. küličenggüi.

XÜLÉ- Tkha. xûlé-; xüle- Dar. CSh 40; xüle- Tkha. P I95I:I77, Bo 39; xűlee- Tkha. P I970:I5I; xülé- Tkha. L 64 // cf. Ord. külē- M 435b// Mo. küliye-.

XÜLI- Tkha. xûlĕ-; xüli- Tkha. P I95I:I77; xûlǐ- Tkha. P I955:57 // cf. Ord. küli- M 436a// Mo. küli-.

XÜMŰJIL Tkha. xûműdžil; xômūdžil Tkha. Va 56 // Mo. kömüǰil.

XÜN Tkha. xûn; xüŋ Tkha. P I93I:I40, I936:I6, I95I:I77, Bo 39, Ldo 36; xûŋ Tkha. P I93I:I79, I955:I40; Ökha. Vl 237; ^{k}xûŋ Ökha. C I70 // cf. Ord. kün M 436b// Mo. kümün.

XÜNDE Tkha. xûndĕ; xündĕ Tkha. P I970:I53 // cf. Ord. kündē M 436b// Mo. kündü.

XÜNDETEI Tkha. xûndeté; xûndetē Dg. RT I2 // cf. Ord. kündütī M 437b// Mo. kündütei.

XÜNESE(N) Tkha. xûnĕs, xûŋsĕ; xûnűs Tkha. P I93I:I79; Ökha. Vl 333 // cf. Ord. künes künesü M 437b// Mo. künesün.

XÜXÜR Tkha. xûxǔr, xûxer; gûxer Dg. Lde 36 // cf. Ord. gö^{k}xör cü^{k}xür M 269b// Mo. kükür.

XÜR- Tkha. xûr-; xür- Tkha. P I93I:I79, I95I: I77, I955:I42, I970:I38, Mö I974:I87; Ökha. Vl 202; xürĕ- Tkha. Ldo I5 // cf. Ord. kür- M 438b// Mo. kür-.

XÜREN Tkha. xûren; xüreng Tkha. L 98; xûreŋ Dg. RT I5; xüra Tkha. R 32 // cf. Ord. küriŋ M 440 b// Mo. küreng, küren.

XÜRÉ Tkha. xûré; ^{k}xûrē Tkha. Tc 2I; xûr^{i}ē Tkha. P I93I:I79; Ökha. Vl 98; xürē(n) Tkha. P I95I:I77 // cf. Ord. kürē M 438b// Mo. küriyen.

XÜRGE- Tkha. xûrgě-, xûrěgě-; xürge- Tkha. P I95I:I77; xûrgě- Tkha. P I93I:I79; xürěg Tkha. Ldo I6 // cf. Ord. kürge- M 439b// Mo. kürge-.

XÜRGEN Tkha. xûrgen; xürgeŋ Tkha. P I95I:I77; xûrgěŋ Tkha. P I93I:I79; xôrgôŋ Dar. S 49 // cf. Ord. kürgen M 440a// Mo. kürgen.

XÜRJE Tkha. xûrdzě; xürdz Tkha. Ldo 82 // cf. Ord. kûrdži M 438b// Mo. kürǰe.

XÜRTE- Tkha. xûrtě-; xürte- Tkha. L II3 // cf. Ord. kürte- M 279a// Mo. kürte-.

XÜRTEL Tkha. xûrtel; ^{k}xûrtel Tkha. Tc I967:2I; ^{k}xûrtěl Ökha. Be 286; xürtěl Tkha. P I970:I48; xürter Tkha. Mö I975:302; xûrtěr Tkha. P I93I:I79 // Mo. kürtele.

XÜSE- Tkha. xûs-; xüse- Tkha. P I95I:I77; güsex Tkha. MSh 42; gûse Dg. RT I5; xûsě- Tkha. P I93I: I79; xüs Tkha. Mö I85 // cf. Ord. güse- M 279b// Mo. küse-.

XÜSEL Tkha. xûsŭl, xûsel; xüsel Tkha. P 195I: I77; gûsĕl Ökha. Be 289 // cf. Ord. güsel M 279b// Mo. küsel.

XǗ Tkha. xǘ; xǖ Tkha. P 193I:I79, 1936:I7, 195I:I78, 1955:69, Bo 6I; Ökha. Vl II3; xüü Tkha. P 1970:I33; xǘ Tkha. L 43; xȫ Dar. Tt 202; xō̈ Dar. S 49 // cf. Ord. kǖ M 434a// Mo. köü.

XǗXED Tkha. xǘxed; xǖxed Tkha. P 195I:I78, Bo 6I, L I07; xū̂xĕd Tkha. P 193I:I79, 1936:I6, Tc I8 Ökha. Be 29I; xǖxĕt Tkha. P 1955:I09; ^{k}xǖxĕd Ökha Be 29I; xȫxöd Dar. Tt 202 // cf. Ord. kü^{k}xet M 43[illegible] b// Mo. keüked.

XǗXEN Tkha. xǘxen; xǘxen Tkha. L 5I; xǖxeŋ Tkha. P 195I:I79; xū̂xĕŋ Tkha. P 193I:I79, 1955:[illegible] 1936:I6; xüüxĕŋ Tkha. P 1970:I43; xǖxe Ökha. Be 256 // cf. Ord. kü^{k}xen M 435a// Mo. keüken.

XǗR Tkha. xǘr; xü:r Tkha. Mö 1974:I86 // cf. Ord. kǖr M 438b// Mo. kegür.

S

SABXA Tkha. saw^{k}xă; sawxa Dg. RT 196I:I69; sawxă Tkha. Lv 1967:83; saw^{k}x Tkha. MSh 1963: // cf. Ord. sawx^{u}a M 566a// Mo. sabqa.

SACA-` CACA- Tkha. tsatsă-, satsă-; satsa Tkha. P 195I:I82; satsă- Tkha. S II4 // cf. O džatšu- M I90a// Mo. čaču-, saču-.

SADAN Tkha. sadaŋ; / cf. Ord. sadun M 551a// Mo. sadun.

SAGSA Tkha. saksă, saxsă; saksă Tkha. Ldo 56// Mo. saγsu.

SAGSAĞAR Tkha. saksăğar, saxsăğar; sagsăgăr Tkha. S 151 // cf. Ord. sagsagar M 552a// Mo. saγsaγar.

SAĞALDARĞA Tkha. sağaldarğă; sagaldarăğă; sagaldarag Dg. RT 1961:168 // cf. Ord. sagaldurga M 551a// Mo. saγaldurγa.

SAID Tkha. saed; said Tkha. P 1931:174, 1936: 16; sa:ed Tkha. Mö 1974:188 / cf. Ord. sǟd M 566 a// Mo. sayid.

SAIǰIRA- Tkha. saĕdžir-; saeǰirūlxă Tkha. P 1931:174, 1970:143 // cf. Ord. sǟdžira- M 566b// Mo. sayiǰira-.

SAIN Tkha. saĕn; sain Str 27; saiŋ Tkha. P 1931: 174, 1936:16, 1955:182; saeŋ Tkha. P 1970:150; sȧêŋ Tkha. S 27 '; Ŏkha. Vl 266; sāĕŋ Lv 1967: 47,49; säĭŋ Dar. S 56 ; sạe:n Tkha. Ldo 60; sǟn Khaŏ. C 140 // cf. Ord. sǟn M 567a// Mo. sayin.

SAIXAN Tkha. saĕxan; saixăŋ Tkha. P 1931:174, 1936:20, 1951:182; sāĕxaŋ Tkha. Lv 1967:49; saexăŋ Tkha. P 1970:161; saĕxăŋ Ŏkha. Be 284; sȧe:-xăŋ Tkha. Ldo 50; säĭxăŋ Dar. S 56 // cf. Ord. sǟxan M 566a/ Mo. sayiqan.

SAIR Tkha. saĕr; såĕr Ökha. Vl 284; sa:ĕr Tkha. Mö I974:I89; sārǐ Dar. CSh 36 // cf. Ord. sǟr M 567b// Mo. sayir.

SAIŠIÁ- Tkha. saĕšǐá-; säǐšā- Dar. S 56 // cf. Ord. sǟšijā- M 567b// Mo. sayisiya-.

SAIWAR Tkha. saĕwar; såĕwar Ökha. Vl 283 // cf. Ord. sǟwur M 568a// Mo. sayibur.

SAL- Tkha. sal-; sal- Tkha. P I95I:I82; Dar. S 56 // cf. Ord. sal- M 554a// Mo. sal-.

SALBAR Tkha. salbar; salbǎr Tkha. Ldo 64; salwǎr Tkha. Tc I969:246 // Mo. salburi.

SALǦA- Tkha. salǧǎ-; salga- Tkha. P I95I:I82, L I2I // cf. Ord. salga- M 555b// Mo. salγa-.

SALXI(N) Tkha. såĺxǐ; såĺ^{k}xǐŋ Tkha. Lv I967: 53; salxi Tkha. P I93I:I74; Ökha. Vl 34I; saĺxi Tkha. Lv I967:53; sål^{k}xi Tkha. MSh 44; sal^{k}xǐ Ökha. Be 283; såĺåxi Tkha. Mö I975:300; sålxi Tkha. Ldo 47 // cf. Ord. sal^{k}xin M 556b// Mo. salkin.

SALXILA- Tkha. sål^{1}xǐlǎ-, saĺ^{k}xilǎ-; salxil- Tkha. P I95I:I82 // cf. Ord. sal^{k}xila- M 556a// Mo. salkila-.

SAM Tkha. sam; sam Tkha. P I95I:I82, Mö I975: 278, Ldo 82; sama P I93I:I74 // cf. Ord. sam M 556b// Mo. sam.

SAMBAR Tkha. sambar; sambar Tkha. Bo 52, Str 49, Lv I964:I84, I967:6I; Ldo 6; Ökha. Vl 34I // cf. Ord. sambar sambara M 556b// Mo. sambara.

SAMNA- Tkha. samnǎ-; samna- Tkha. Lv I967:95; samnǎ- Tkha. S I59 // cf. Ord. samna- M 557a// Mo. samna-.

SANA- Tkha. sanǎ-; sana- Tkha. P I93I:I74, I95I I82, I970:I30, S I64 // cf. Ord. sana- M 557b// Mo. sana-.

SANAL Tkha. sanal; sanǎl Tkha. P I970:I42 // cf Ord. sanal M 558a// Mo. sanal.

SANÁ Tkha. saná; sanā Tkha. P I95I:I82, I970: I40, L I982:I07 // cf. Ord. sanā M 557b// Mo. sanaγan.

SANČIG Tkha. santšig; santšig Tkha. P I970:5: Mo. sančiγ.

SANDAL Tkha. sandal, sandil; sandǎl Tkha. Ld 6; sańdil Tkha. C 30 // cf. Ord. sandali M 558b, Mo. sandali.

SANSAR Tkha. saŋsar; sansǎr Tkha. P I970:5: saŋsǎr Tkha. Ldo 75 // cf. Ord. šansar M 560b , Mo. šansar.

SAŊ Tkha. saŋ; saŋ Tkha. Lv I967:53, Ldo : Dar. S 56 // cf. Ord. saŋ M 559b// Mo. sang.

SAXAL Tkha. saxal; saxal Dg. RT I960:I7; saxǎl Tkha. S I36, Lv I967:50, Gt I982:I26, Ldo 9I; dżaxal Tkha. Va I970:59 // cf. Ord. saxal M 553a// Mo. saqal.

SAXI- Tkha. såxǐ-, sa^{k}xǐ-; såxǐ- Dar. S 56; sǻxi- Tkha. Gt I982:I26; dżaxi- Dg. RT I960:I7 // cf. Ord. sa^{k}xi- M 553b// Mo. saki-.

SAXIL Tkha. saxil; saxil Tkha. P I955:I82 // cf. Ord. sa^{k}xil M 554a// Mo. sakil.

SAXIÚL Tkha. saxǐúl; // cf. Ord. sa^{k}xūl M 554 a// Mo. sakiγulsun.

SAXIÚSA(N) Tkha. såxǐús; såx^{i}ūs Ŏkha. Vl 364 // cf. Ord. sa^{k}xūs sa^{k}xūsu M 554a// Mo. sakiγulsun.

SARA Tkha. sarǎ; sara Tkha. P I95I:I82, S II9; Bo 5I; sarǎ Lv I964:I83, I967:50,83; Ŏkha. Vl 33I; sar Tkha.P.I93I:I74, Mö I974:I89, I975:28I; Dg. RT I96I:I68 // cf. Ord. sara M 56Ia// Mo. sara.

SARABČI Tkha. sarabtšǐ, sarawtšǐ; sarǎbšǐ Dar. S 56 // cf. Ord. sarabtši M 56Ia// Mo. sarabči.

SARIDAG Tkha. sårǐdag; sǻrǐdǎk Dar. S 56; sǻrdǎk Ŏkha. Vl 359 //Mo. saridaγ.

SARIMSAG Tkha. sarǐmsag, sårǐmas; sarimsăk Ökha. Vl 358 //cf. Ord. sarimsak M 563a// Mo. sarimsaγ.

SARLAG Tkha. sarlag; sarläg Tkha.Tc 1969:246; sarlak Dar. S 56 // cf. Ord.sarluk M 563// Mo.sarluγ.

SARMAGČIN Tkha. sarmaktšǐn; // cf. Ord. sarmag-tsin M 563b// Mo. sarmaγčin.

SARNI- Tkha. sårnǐ-; sårni- Tkha. Lv 1967:94 // cf. Ord. sarni- M 563b// Mo. sarni-.

SARXAD Tkha. sarxad; sarxad Dg. RT 1961:168 // cf. Ord. sarxut M 562b// Mo. sarqud.

SARXINAG Tkha. sarxǐnag; sarxinag Dg. RT 1961: 168; sar^{k}xǐnag Ökha. Be 283 // cf. Ord. sar^{k}xinak M 563a// Mo. sarkinaγ.

SARÚL Tkha. sarúl; sarūl Tkha. Bo 60; sarōl Dar. CSh 48 // cf. Ord. sarūl M 564a// Mo. saraγul.

SAWA Tkha. sawǎ; sawa Tkha. P 1951:182; saw Tkha. Mö 1975:281; saba Tkha. L 107; sabă Dar. S 56 // cf. Ord. sawa M 549a// Mo. saba.

SAWAŊ Tkha. sawaŋ ; sawaŋ Tkha. Tc 1969:246 // Mo. sabung.

SAWAR Tkha. sawar; sawăr Tkha. S 183, Lv 1967: 64 // cf. Ord. sawar M 566a// Mo. sabar.

SAWÁ Tkha. sawá; sawā Tkha. P I95I:I82; Ökha. Vl 22I // cf. Ord. sawā M 565b// Mo. sabaγa.

SAWÁDA- Tkha. sawádă-; // cf. Ord. sawāda- M 565b// Mo. sabaγada-.

SAYA Tkha. sayă; saya Tkha. P I95I:I82; sayă Tkha. P I970:79; Dar. S 56; sayi Tkha. P I93I: I74 //cf. Ord. saja M 553b// Mo. saya.

SÁ- Tkha. sá-; sā- Ökha. Vl I94; Dg. RT I96I: I74 //cf. Ord. sā- M 549a// Mo. saγa-.

SÁD Tkha. sád; sād Tkha. Lv I967:46; Ökha. Vl 248; sa:d Mö I974:I88; sādă Dar. S 56 // cf. Ord. sād M 550a// Mo. saγad.

SÁDAG Tkha. sádag; sādăk Ökha. Vl I94; Dar. S 56; sādag Dg. RT I96I:I68 // cf. Ord. sādak M 550b Mo. saγadaγ.

SÁLI Tkha. sálĭ; sālĭ Dar. CSh 39; sāe:l Tkha Ldo 40; sắĕl Tkha. Tc I969:I49; sáli Ri I29 // cf Ord. sāli M 556a // Mo. saγali.

SÁRAL Tkha. sáral; sārăl Ökha. Be 284; Dar. CSh 39; Dg. RT I96I:I68 //cf. Ord. sāral M 56Ib Mo. saγaral.

SÁRMAG Tkha. sármag; sa:rmag Tkha. Mö I974: I9I; sārmăk Ökha. Vl I34 //cf. Ord. sārmak M 5 b// Mo. saγarmaγ.

SEDXIL Tkha. setxil, setxel; sedkil Tkha. P I970:I34; sed^{k}xil Tkha. R I902:IO; sedxil Tkha. R I902:IO; setxil Tkha. Mö I975:296; sedxel Tkha. P I970:I34; setgel Tkha. L I2I; Ökha. Vl 404; Tc I969:246; sedgel, dzetgel Dg. RT I96I:I69 // cf. Ord. sed^{k}xil M 568b// Mo. sedkil.

SEDXŰL Tkha. setxűl; setĕgǖl Tkha. Bo. 39 // cf. Ord. sed^{k}xǖl sed^{k}xǖl M 568b// Mo. sedkül.

SEJ̌IG Tkha. sedžig, sedžeg; // cf. Ord. sedžik M 569a// Mo. seǰig.

SELBE- Tkha. selbĕ-; selwex Tkha. Tc I969:246 // cf. Ord. selbe- M 570b// Mo. selbi-.

SELEM Tkha. selem; selme Tkha. P I95I:I82; selmĕ Dar. S 56; seleme Ri I45 // cf. Ord. selme M 57Ia // Mo. seleme.

SEM Tkha. sem; sem Tkha. P I95I:I82; Lv I967: 56; s'em Tkha. Ldo 88 // cf. Ord. sem M 57Ib// Mo. sem.

SEMBEGER Tkha. sembĕger; sembĕgĕr Tkha. Lv I967:88 // Mo. sembeger.

SEMJ̌I Tkha. semdžĭ, semĕdžĭ; semdž Dg. RT I96I: I69 // cf. Ord. semedži M 57Ib// Mo. semeǰi.

SEMXEN Tkha. semxen; semxĕŋ Tkha. Lv I967:59 // Mo. semeken.

SENǰI Tkha. sendžǐ; sendžǐ Tkha. P 1967:93, 1970:53 //cf. Ord. sendži sėndži M 572b// Mo. senǰi.

SEŊSE Tkha. seŋsĕ; seŋsĕ Tkha. Lv 1967:83 // cf. Ord. seŋse M 573a// Mo. sengse.

SERE- Tkha. serĕ-, sere- Tkha. P 1955:120 // cf. Ord. sere- M 574a// Mo. sere-, seri-.

SERGEG Tkha. sergeg; sergĕk Dar. S 56 // cf. Ord. sergek M 574b// Mo. sergeg.

SERGELEŊ Tkha. sergĕleŋ; sergeleŋ Tkha. P 1970:162 // cf. Ord. sergüleŋ M 575a// Mo. sergüleng.

SERIŰCE- Tkha. seriűtsĕ-, seriűtsĕ // cf. Ord. serǖtši- M 576a// Mo. serigüče-.

SERIŰN Tkha. seriűn, serún; serǖŋ Tkha. P 1951:182, 1955:67, 1970:136; serūŋ Lv 1967:83; sėrūů sirūů Ökha. Be 283; serōŋ Dar. Tt 202 // cf. Ord. serǖn M 576a// Mo. serigün.

SERXE Tkha. serxĕ; serxĕ Tkha. Lv 1967:83; Dar. S 56; serx Dg. RT 1961:169 // cf. Ord. ser[k]xe M 575a// Mo. serke.

SETER Tkha. seter; seter Tkha. P 1955:52; setĕr Dar. S 56; dzeter Dg. RT 1961:156 //cf. Ord. seter M 577a// Mo. seter.

SETER- Tkha. seter-; seter- Tkha. P 1955:52 // cf. Ord. seter- M 577a// Mo. setere-.

SETERXEI Tkha. seterxí; // cf. Ord. seter^{k}xī M 577b// Mo. seterkei.

SEWXE Tkha. sew^{k}xĕ, sef^{k}xĕ; // cf. Ord. seb^{k}xe M 568b// Mo. sebke.

SÉR Tkha. sér; sēr Tkha. P 1955:62; Ökha. Vl 250; Dar. CSh 37 // cf. Ord. sēr M 573b// Mo. seger.

SÍLBER Tkha. sílber; sīlwer Tkha. Tc 1969:249 // cf. Ord. sīlbür sīlber M 578b// Mo. seyilbüri.

SÍMXÍ Tkha. símxí; sīmixī Dar. CSh 8; sīmxā̈ Dar. Tt 200 // cf. Ord. sīmegī M 579a// Mo. seyimkei.

SÍR- Tkha. sír-; sīre- Dar. CSh 38 // cf. Ord. sīre- M 579a// Mo. seyire-.

SÍREG Tkha. síreg; sīreg Dar. Tt 200 // cf.Ord. sīrek M 579a// Mo. seyirig.

SOILTO Tkha. soĕltŏ; sŏĕĺt Dg. RT 1961:169 // Mo. soyilta.

SOLǦOI Tkha. solǧoĕ; solgŏĕ Ökha. Vl 238 // cf. Ord. sologō̈ M 582a// Mo. soloγai.

SOLI- Tkha. solǐ-; soli- Tkha. P 1951:182, Ldo 21 // cf. Ord. soli- M 581b// Mo. soli-.

SOLIR Tkha. solir, soĺŏr; sŏĺŏr Tkha. Mö 1974: 188 // Mo. solir.

SOLOŊǦO Tkha. soloŋǧǒ; solongo Tkha. P 1951: 182; solǒŋgǒ Tkha. Lv 1967:61,66 // cf. Ord. soloŋga M 582b// Mo. solongγa.

SONIN Tkha. sonin; sonin Tkha. Bo 39; sonǐn Ldo 20, 75,77; soniŋ Tkha. P 1936:14, 1951:182, 1970:148, Lv 1967:11 // cf. Ord. sonin M 583a// Mo. sonin.

SONIRXOL Tkha. sonirxol; sonirxol Tkha. Bo 39 // cf. Ord. sonirxo- M 582b// Mo. sonirqa-.

SONOR Tkha. sonor; sonǒr Ökha. Vl 360 // cf.Ord. sonor M 583a// Mo. sonur.

SONOS- Tkha. sonos-; sonos- Tkha. Bo 52, Ökha. Vl 360, Ldo 74; Dar. S 56; sonsǒ Tkha. P 1970:134 // cf. Ord. sonos- M 583a// Mo. sonus.

SOŊǦO- Tkha. soŋǧǒ-; soŋgǎ- Tkha. P 1955:29 // cf. Ord. suŋga- (suŋgu-) M 593a// Mo. sungγa-.

SOXOR Tkha. soxor; soxor Tkha. P 1951:182; Lv 1967:11 // cf. Ord. soxor M 581a// Mo. soqur.

SORBI Tkha. soriw; // cf. Ord. sorwi M 584a// Mo. sorbi.

SORMÚSA(N) Tkha. sormús; // cf. Ord. sormūs sormūsu M 584a// Mo. sormusun.

SORO Tkha. sor; sor Tkha. P 1931:174, Mö 1974: 185; Dar. CSh 39; Dg. RT 1969:169 // cf. Ord. sor M 584a// Mo. sor.

SORONJOŊ Tkha. soroŋdzon; // cf. Ord. sorontšok M 585a// Mo. sorunčan.

SORÚL Tkha. sorúl; sorōl Dar. Tt 20I; surūl Sar. Va :I99 // cf. Ord. surūl M 594b// Mo. soruγul.

SOYOL Tkha. soyŏl; sojŏl Tkha. P I93I:I74; sojal Tkha. P I955:29 //Mo. soyul.

SOYORXO- Tkha. soyorxŏ-; // cf. Ord. suyurxa- M 590b// Mo. soyurqa-.

SOYÓ Tkha. soyó; sojō Tkha. P I93I:I74; sujā Dar. S :56 // cf. Ord. sojō M 58Ia// Mo. soyuγ-a.

SOYÓLOŊ Tkha. soyóloŋ; sojōloŋ Tkha. P I93I: I74; Dg. RT I96I:I69; sojōlaŋ Tkha. P I936:I3 // cf. Ord. sojōloŋ M 58Ia// Mo. soyulang.

SÖGNÖ- Tkha. sǒgnǒ-, sǒgǒnǒ-; sǒgnǒ- Ökha. Vl 339 // cf. Ord. söŋnö- M 587a// Mo. söngnekü.

SÖL Tkha. sǒl; sǒl Tkha. Lv I967:45 // Mo. söl, sölü.

SÖXÖ- Tkha. sǒxǒ-; söxǒ- Tkha. P I955:I43 // cf. Ord. sö^{k}xö- M 586a// Mo. sekü-.

SŐMÖ Tkha. sőm; sōm Dg. Rt I96I:I69 // cf. Ord. sōm M 586b// Mo. sögüm.

SUDUR Tkha. sudŭr, sudar; sudŭr Tkha. P 193I I74; sudar Tkha. Tc 1969:250 //cf. Ord. sudur M 589a// Mo. sudur.

SUĞU Tkha. suğŭ, suğă; sugă Tkha. S 78; Dar. S 56; Dg. RT 196I:I69; sugŭ Ökha. Vl 226 //cf. Ord. sū M 588a// Mo. suγu.

SULA Tkha. sulă; sul Tkha. M 1974:185 //cf. Ord. sula M 590b// Mo. sula.

SULADXA- Tkha. sulădxă-; sulădxaxă Ldo 72 //cf. Ord. suladxa- M 59Ia// Mo. suladqa-.

SUM Tkha. sum; sumŭ Ökha. Vl 334; suma Tkha. P 195I:I82, I955:32; Dar. S 56; sum Dg. RT 196I: I69 //cf. Ord. sumu M 592b// Mo. sumun.

SUNDALA- Tkha. sundală-; sundălă- Tkha. P 193I I74 //cf. Ord. sundala- M 593a// Mo. sundala-.

SUNDULA- Tkha. sundul-, sundal-; sundal- Tkha. P. 195I:I82 //cf. Ord. sundala- M 593a// Mo. sun-dula-.

SUNDÚL Tkha. sondúl, sundúl; sundūl Dkha. Va 1967:4 //Mo. sonduula.

SUŊĞA- Tkha. suŋğă-; //cf. Ord. suŋga- M 593a/ Mo. sungγa-.

SUR Tkha. sur; sur Tkha. P 195I:I82, Mö 1974: I85; Dg. RT 196I:I69 // cf. Ord. sur M 593a// Mo. sur.

SUR- Tkha. sur-; sur- Tkha. P I93I:I74, I970: I55, I62, Ldo 38; Dar. Ṣ 56; sura-Tkha. Lv I967: II // cf. Ord. sura- M 593b// Mo. sura-.

SURĞA- Tkha. surğă-; surga- Tkha. P I93I:I74, L IOI; Dar. CSh 64 // cf. Ord. surga- M 594a// Mo. surγa-.

SURĞAGČI Tkha. surğagtšĭ; surgagtši Tkha. P I93I:I74 // Mo. suruγči.

SURGÚLI Tkha. surğúlĭ; surgūli Tkha. Bo 39, P I970:I39; surgu:ĺ P I970:38, Mö I974:I88 // cf.Ord. surγūli surgūl M 594a// Mo. surγaγuli.

SURUGLA- Tkha. surŭglă-, suraglă-; surugla- Ŏkha. Vl 340 // Mo. suraγla-.

SUWAG Tkha. suwag; suwag Tkha. P I95I:I82 // cf. Ord. suwak M 595a// Mo. subaγ.

SUWAI Tkha. suwaĕ; // cf. Ord. suwā̄ M 595a// Mo. subai.

SUWUD Tkha. suwŭd, suwăd; suwad, Tkha. P I95I: I82; suwut Ŏkha. Vl 260 // cf. Ord. suwut M 596a// Mo. subud.

SUWURĞA Tkha. suwŭrğă, suwarğă; suborγă Dar. S 56 // cf. Ord. suwurga M 595b// Mo. suburγan.

SÚ- Tkha. sú-; sū- Tkha. P I95I:I82, I970:I52, S 77, L II3; Ŏkha. Vl 2I5; Dar. S 56 // cf. Ord. sū- M 588a// Mo. saγu-.

SÚDAL Tkha. súdal; sūdăl Tkha. P 1970:139 // cf. Ord. sūdal M 588b// Mo. saγudal.

SÚLĞA Tkha. súlğă, súlăğă; sūlaga Dg.RT 1961: 169 / cf. Ord. sūlga M 591b// Mo. saγulγa.

SÚLĞA- Tkha. súlğă-, súlăğă-; sūlga- Tkha. P 1931:174, 1951:182 // cf. Ord. sūlgă- M 592a// Mo. saγulγa-.

SÚRI Tkha. súrĭ, súĕr; sụ̄ri Tkha. Lv 1967:46; sūĭrĭ Tkha. Lv 1964:177; sụĭr Tkha. Tc 1969:149 // cf. Ord. sūri M 594a// Mo. saγuri.

SÚRIN Tkha. súrin; sūriŋ Dar. CSh 36 // Mo. saγurin.

SÜI Tkha. sûĭ; süĭ Dg. RT 1961:169; sǖ Dar. CSh 64 // cf. Ord. süĭ M 596b// Mo. süi.

SÜIDE- Tkha. sûidĕ-; sûĭd- Tkha. P 1931:175 // cf. Ord. süid- M 597a// Mo. süyid-.

SÜIXE Tkha. sûixĕ; süjxĕ Tkha. P 1955:81; sûixŭ P 1931:175 // Mo. seüke.

SÜIR- Tkha. sûir-; sǖrĕ- Dar. CSh 8,64 // Mo. süirekü.

SÜJIG Tkha. sûdžig; sûdžig Dg. RT 1960:10; sûdzeg Tkha. Tc 1970:250; sûdžig- Ökha. Vl 340 // cf. Ord. südžük M 596b// Mo. süǰüg.

SÜLDE Tkha. sülde̊; sülde Dg. RT I96I:I69 // cf. Ord. sülde M 598a// Mo. sülde.

SÜLǰI- Tkha. süldži-; güldži- Tkha. P I970:54 // cf. Ord. süldži- M 598b// Mo. sülǰi-.

SÜLǰIÉ Tkha. süldžié, süldžé // cf. Ord. süldžē M 598b// Mo. sülǰige.

SÜME Tkha. süme̊; süme Tkha. P I93I:I75, I95I: I82 // cf. Ord. süme M 598b// Mo. süme.

SÜMBER Tkha. sümber; sümber Tkha. P I95I:I82, Ldo 60 // cf. Ord. sümber M 586b// Mo. sümber.

SÜNESE(N) Tkha. sünese̊, sün̦se̊; sünese Tkha. P I95I:I82 // cf. Ord. sünes sünesü M 598b// Mo. sünesün.

SÜXE Tkha. süxe; süxe Tkha. P I95I:I82, I970: I20, L I07; süxe Dg. RT I96I:I69; Tkha. Bo 52; Ökha. Vl 298; süxe̊ Dar. S 56 // cf. Ord. sü^{k}xe M 597b// Mo. süke.

SÜRXÍ Tkha. sürxí; sürxī Tkha. P I95I:I82; sürxī Tkha. Lv I967:83 // cf. Ord. süre^{k}xī sür^{k}xī M 599a// Mo. sürekei.

SÜRÜG Tkha. sürüg; süreg Tkha. Lv I967:83; süreg Tkha. Tc I969:250, P I970:I5I // cf. Ord. sürük M 599b// Mo. sürüg.

SÜWE Tkha. süwe̊; süwe̊ Tkha. P I955:5I // cf. Ord. süwe M 599a// Mo. sübe.

SŰ Tkha. sű; sū Tkha. P I955:5I, I970:42, MSh 37; Dg. RT I96I:I69; sű L I07 //cf. Ord. üsü M 764b// Mo. sün.

SŰDER Tkha. sűder; // cf. Ord. sűder M 596a// Mo. següder.

SŰǰI Tkha. sűdžǐ; sūdžǐ Ökha. Vl 230; sü:dž Tkha. P I970:I38, Mö I974:I87 // cf. Ord. sǖdži M 596b// Mo. següǰi.

SŰL Tkha. sűl; sǖl Tkha. P I95I:I82; gūl Tkha. P I955:I20; Dar. S 56; Dg. RT I96I:I69; sǖle Tkha. L I2I; sȫl Dar. S 56, CSh 39; sūl Dg. RT I96I:I69 //cf. Ord. sǖl M 597b// Mo. segül.

Š

ŠABI Tkha. šåwǐ; šabi Tkha. L I2I; šabǐ Dar. S 56; šawi Tkha. P I93I:I80 // cf. Ord. šawi M 6IIb// Mo. šabi.

ŠABǰI Tkha. šåwǐdžǐ; šawidži Tkha. P I95I:I83 // Mo. sibaǰi.

ŠAGLA- Tkha. šaglǎ-; // cf. Ord. šagla- M 60Ib// Mo. siγla-.

ŠAGNA- Tkha. šagnǎ- M 607a// Mo. singnaqu.

ŠAGNAL Tkha. šagnal; // cf. Ord. šaŋnal M 607a// Mo. šangnal.

ŠAĞAI- Tkha. šiğaĕ-, šağaĕ-; šigā̊ĕ- Dkha. Va 1970:29; šigåĕ Dkha. Va 1967:5; šagai- Tkha. L 107; šagae Dg. RT 1961:169; šagā̈- Dar. S 56 // Mo. siγayi-.

ŠALA Tkha. salǎ; šal Tkha. Lv 1967:62, Mö 1975: 282 // cf. Ord. šala M 603b// Mo. šala.

ŠALAMĞAI Tkha. šalamğaĕ; // cf. Ord. šalmagā̈ M 605a// Mo. šalamaγai.

ŠALBAR- Tkha. šalbar-; // cf. Ord. šulbura- M 634a// Mo. šilbura-.

ŠALBÁG Tkha. šalbág; šalbaag Tkha. P 1970:166; šalbág Tkha. L 131 // Mo. šalbaγ.

ŠALTAĞÁN Tkha. šaltăğán; // cf. Ord. šiltagān M 617b// Mo. siltaγan.

ŠAŊ Tkha. šaŋ ; šan Tkha. Va 1970:111; šang Tkha. L 113 // cf. Ord. šaŋ M 606b// Mo. šang.

ŠAŊXA Tkha. šaŋxǎ, šaŋ^{k}xǎ; šåŋ^{q}xǎ Tkha. Lv 1967:84; šan^{q}xǎ Okha. Va 1970:111; šaŋ^{k}x Ökha. Be 281 // cf. Ord. šaŋxu M 607b// Mo. šangqu.

ŠARĞA Tkha. šarğǎ, šarğal; šargal Tkha. P 1951: 183; šargal Dg. RT 1961:170, 1960:12; šargǎ Tkha. P 1931:180 // cf. Ord. šarγa M 609b// Mo. sirγ-a.

ŠARIL Tkha. šaril; šålir Tkha. MSh 44 // cf. Ord. saril M 610a// Mo. šaril.

ŠAŠIN-ŠAǏIN Tkha. šašin, šadžin; šåš:ĭŋ Tkha. Ldo 89; šadžiŋ Tkha. P 1951:183; šadžĭŋ Sar. Va 202; šådžĭ Ŏkha. Vl 353 // cf. Ord. šadžin M 601a// Mo. šašin, šaǰin.

ŠATA Tkha. šatǎ; šata Tkha. P 1951:183, L 113; šatǎ Tkha. P 1955:105; Ŏkha. Vl 317; š¹ata Tkha. C 31 // cf. Ord. šatu M 610b// Mo. šatu.

ŠAWAR Tkha. šawar; šawǎr Tkha. Lv 1967:65; ša-bar Tkha. L 121 // cf. Ord. šawar M 611a// Mo. si-bar.

ŠAWARČIŊ Tkha. šawartšin; // cf. Ord. šawartšin M 611a// Mo. sibarčin.

ŠAWÁSA Tkha. šawás; // cf. Ord. šawāsu M 611b// Mo. šibaγasun.

ŠÁ Tkha. šá; šā Tkha. P 1931:180, 1951:183; Ŏkha. Vl 198; šá Tkha. C 31 // cf. Ord. šā M 600a// Mo. šaγa.

ŠÁJAĞAI Tkha. šádzǎğaĕ; šādzγae Ŏkha. Be 282; šādzǎgåĕ Ŏkha. Vl 239; tšādzaγǟ Dar. S 51 // cf. Ord. šādžagǟ M 601a// Mo. šaγaǰaγai, siγaǰaγai.

ŠÁJAŊ Tkha. šádzaŋ ; šādzǎ Tkha. R 1902:5; Ŏkha. Vl 218 // cf. Ord. šādžiŋ (šādžaŋ) M 601a// Mo. šaǰang.

ŠÁXAI Tkha. šáxaĕ; šāxai Tkha. P 1951:183; šå:xåe: Tkha. Ldo 90 // Mo. saqai.

ŠÉJEGEI Tkha. šédzgí; šēdzgē Tkha. Va I970:33; šēdzgūi Őkha. Va I970:III; šēdžgē Dkha. Va I967: 6 // Mo. šejegei.

ŠIÁR Tkha. šiár; šār Tkha. Lv I967:50 // cf. Ord. šāru M 6IOb// Mo. siγaru.

ŠIÁRDA- Tkha. šiárdă-, šárdă; šārda- Dg. RT I96I:I70 // cf. Ord. šarda- M 609b// Mo. siγarda-.

ŠIDE- Tkha. šidě-; šide Dg. RT I96I:I70; šid- Őkha. Vl I99 // cf. Ord. side- M 6I3a// Mo. side-.

ŠIDURĞA Tkha. šidurğă, šudurğă; šudurga Tkha. L I07 // cf. Ord. šudurga M 632b// Mo. sidurγu.

ŠIÉ Tkha. šié-, š^{i}é-, šé-; šē- Tkha. P I93I: I80, I95I:I83; I955:65 // cf. Ord. šē- M 6IIb// Mo. sige-.

ŠIÉSE(N) Tkha. šiés, s^{i}és, šés; šēs Őkha. Vl I98 // cf. Ord. šēsü M 6I2a// Mo. sigesün.

ŠIGDE- Tkha. šigdě-, šigědě-; šigse Tkha. MSh 40, C 3I, I45 // cf. Ord. šiged- M 6I4a// Mo. sigěd-.

ŠIGITEGÉ Tkha. šigetěgé; šigdegē Dg. RT I96I: I70 // cf. Ord. siged^{k}xē M 6I4a// Mo. šigidgege.

ŠIGŰ Tkha. šigű; šig^{i}ṻ Dar. CSh 48 // Mo. sigigüü.

ŠIĞUI Tkha. šiğuě, šuğuě; šigūą Ökha. Vl 299; šugui Tkha. P I95I:I84, S 82; šuγū Khot. MSh 48 // cf. Ord. šux^u^Ī M 633b// Mo. siγui.

ŠIǰIM Tkha. šidžim; // cf. Ord. šidžim M 6I3b// Mo. šiǰim.

ŠIǰIR Tkha. šidžir; šidzǐr Tkha. P I955:I23 // cf. Ord. šidžir M 6I3b// Mo. siǰir.

ŠIL Tkha. šil; šil Tkha. I93I:I80, I95I:I83, Lv I967:50, Mō I975:282; Ökha. Vl 342; Dar. S 56; Dg. RT I96I:I70 // cf. Ord. šil M 6I5b// Mo. sil.

ŠILI-Tkha. šilǐ-; šili- Tkha. P I93I:I80, I95I: I83 // cf. Ord. šili-(šile) M 6I7a// Mo. sili-.

ŠILBE Tkha. šilbě; šileb Dg. RT I96I:I70 // cf. Ord. šilbe šilbi M 6I5b// Mo. silbi.

ŠILBŰR Tkha. šilbűr; šiwlūr Dkha. Va I967:I0 // Mo. silbigür.

ŠIDAR Tkha. šidar, šådar; šådǎr Ökha. Vl I79; tšadar Dar. S 5I // cf. Ord. šidar M 6I3a// Mo. sidar.

ŠILÉBER Tkha. šiléwer; šilēwěr Dkha. Va I967: I5 // cf. Ord. silēwer šilēwǔr M 6I6b// Mo. sile-gebür.

ŠILĞAR- Tkha. šilğar-, š[i]ålğar-; šilγar Tkha. C 3I // cf. Ord. šilgara- M 6I7a// Mo. silγara-.

ŠILǰI- Tkha. šildžǐ-; šildži- Tkha. P I93I: I80 //cf. Ord. šildži- M 6I6a// Mo. silǰi-.

ŠILMŰS Tkha. šilmű́s; šůlmūs Tkha. Va I970:II3// Mo. silmügüsü.

ŠILTAG Tkha. šiltag, šaltag; šiltak Dar. CSh I8 // cf. Ord. šiltak M 6I7b// Mo. siltaγ.

ŠILŰS Tkha. šilűs, š^{i}ůlú́s; šůlūs Ökha. Be 289 // cf. Ord. šölǖs M 63Oa// Mo. silügüsün.

ŠIMARĞA Tkha. šimarǎğǎ; šamarag^{a} Dg. RT I96I: I7O // cf. Ord. šimarga šimarxak M 6I7b// Mo. simarγa.

ŠIMDA- Tkha. šimdǎ-, š^{i}amdǎ-; šimdaxa Dar. CSh I8 // Mo. šimda-.

ŠIME- Tkha. šimě-; šimě- Tkha. P I955:I23 // cf. Ord. šime- M 6I8a// Mo. simi-, sime-.

ŠINAĞA Tkha. šinağǎ; šinaγa Tkha. C 3I; šinaga Dar. CSh I8; šinǎgǎ Dkha. Va I970:29; šanǎgǎ Tkha. Va I970:III // cf. Ord. šinaga M 6I8b// Mo. sinaγa.

ŠINÁ Tkha. šiná; šinā Sar. Va 2OI // cf. Ord. šinā M 6I8a// Mo. sina.

ŠINDA Tkha. šindǎ, š^{i}åndǎ; šanda Tkha. P I95I: I83 // Mo. šingda.

ŠINTAǦAR Tkha. šintǎǧar, šantǎǧar; šintagar Dar. CSh I8 // cf. Ord. šintagar šintagā M 6I9b// Mo. sintaγar.

ŠINTAR- Tkha. šintar-, š[i]ântar-; // cf. Ord. šintara- M 620a// Mo. sintara-.

ŠIŊGE- Tkha. šiŋgě-; šiŋgě- Tkha. P I93I:I80, I955:I23; Ŏkha. Vl I78 // cf. Ord. šiŋge- M 620b// Mo. singge-.

ŠIŊGEN Tkha. šiŋgen; šiŋgen Dg. RT I96I:I70 // cf. Ord. šiŋgen M 62Ia// Mo. singgen.

ŠINGER- Tkha. šiŋger-; šingěr- Tkha. P I93I: I80 // cf. Ord. siŋgere- M 62Ia// Mo. singgere-.

ŠINE Tkha. šině; šině Tkha. S 88, P I93I:I80, I955:I23, Bo 39, Lv I964:I83; Ŏkha. Vl I77; tšině Dar. S 5I // cf. Ord. sine M 6I9a// Mo. sine.

ŠINǏÉČI Tkha. šindžétšǐ; šindžētši Tkha. P I93I:I80,I95I:I83 // cf. Ord. sindžētši M 6I8b// Mo. sinǰigeči.

ŠINǏI Tkha. šindžǐ; šindži Tkha. P I93I:I80, I95I:I83, I955:35 // cf. Ord. šindži M 6I8b// Mo. sinǰi.

ŠINǏI- Tkha. šindži-; šinǰi- Tkha. P I95I:I83; tšindžixě Dar. S 5I // cf. Ord. šindži- M 6I9a// Mo. sinǰi-.

ŠIXA- Tkha. šixǎ-, š^{i}axǎ-, šaxǎ-; šaxa- Tkha. P 1951:183; šaxǎ Tkha. S 110, P 1955:123, Lv 1967: 84; šax Tkha. Mö 1975:303 // cf. Ord. šaxa- M 602 a// Mo. siqa-.

ŠIXAM Tkha. šixam, š^{i}axam; šaxam Tkha. Va 1970: 111; šaxǎm Dar. S 56; Tkha. Lv 1967:59 // cf. Ord. šaxam M 602b// Mo. siqam.

ŠIR Tkha. šir; širĕ Tkha. Ldo 89; šir Dg. RT 1960:17, 1961:170 // cf. Ord. sir M 621b// Mo. sir.

ŠIRDEG Tkha. širdeg; širdĕk Tkha. P 1955:273; širdeg; širdĕk Tkha. P 1955:273; širdeg Dg. RT 1961:170 // cf. Ord. širdek M 622a// Mo. sirdeg.

ŠIRÉ Tkha. širé; širē Tkha. P 1931:180, 1951: 183; Lv 1967:45; Dar. S 1931:56; Dg. RT 1961:170 // cf. Ord. širē M 622a// Mo. siregen, sirege.

ŠIRGE- Tkha. širgĕ-; širge- Dg. RT 1961:170; tsirgixĕ Dar. S 51 // cf. Ord. sirge M 622a// Mo. sirge-, sirgi-.

ŠIRLE- Tkha. širlĕ-, širĭlĕ-; širle- Dg. RT 1961:170 // cf. Ord. širīle- M 623a// Mo. sirile-.

ŠIRXEG Tkha. širxeg; širxeg Tkha. P 1951:183 // cf. Ord. šir^{k}xek M 623a// Mo. sirkeg.

ŠIRŰN Tkha. širűn; širűn Tkha. C, 31; šir^{i}ǖn Dar. CSh 48; šűrǖn KhaŐ C 231 / cf. Ord. šürǖn M 638a/ Mo. sirigün, sirügün.

ŠIRWŰL Tkha. širwűl; širwǖl Dar. Tt 203; šorwǖl Őkha. Vl I80 // cf. Ord. sirwǖl M 624a// Mo. sirbegül, sirbigür.

ŠITAR Tkha. šitar, š^{i}atar; š^{i}atar Tkha. C 3I; šatar Ökha. Vl II2 // cf. Ord. šitar M 624a// Mo. sitara.

ŠITÁ- Tkha. šitá-; š^{i}atá-; šatā- Tkha. P I95I: I83; džatā- Dg. RT I960:I7; šatā- Tkha. P I93I: I80 // cf. Ord. šitā- M 624a// Mo. sitaγa-.

ŠIWER Tkha. šiwěr; šiwěr Dkha. Va I967:I5 // cf. Ord. šiwer M 625a// Mo. siberi.

ŠIWÉ Tkha. šiwé; šiwē Őkha. Vl 297 // cf. Ord. šiwē M 624b// Mo. sibege.

ŠIWXARÚ Tkha. šiw^{k}xǎrú; šawkxrū Tkha. MSh 43; šawxǎrū Tkha. Lv I967:50 // cf. Ord. šiwx^{u}āri šiwx^{u}ari M 625b// Mo. sibqaru.

ŠIWŠIG Tkha. šiwšig, šifšig; šiwšǐg Tkha. Lv I967:50 // cf. Ord. šibšik M 6I2b// Mo. gibsig.

ŠIŰS Tkha. šiűs, šűs; šǖs Őkha. Vl I99; Dg. RT I96I:I7I // cf. Ord. šǖsü (šǖs) M 638a// Mo. sigüsün.

ŠÍD- Tkha. šíd-; šīdě- Tkha. P I93I:I80, I95I: I83 // cf. Ord. šīd^{k}xe- M 6I3a// Mo. seyid-.

ŠÍDEM Tkha. šídem, šídam; šīdam Tkha. Va 1970: 29; š^i^ădăm Ŏkha. Vl 180; šīdam Ŏkha. Va 1967:5 // cf. Ord. šīdam M 612a// Mo. siidam, sigidam, sidam.

ŠÍR Tkha. šír; šīr Tkha. Va 1970:112; š^i^ár Tkha. C 31, Va 1970:111; šā̄r Dg. RT 1961:170 // Mo. sigir-e.

ŠOG Tkha. šog; šog Tkha. Gt 1982:113 // cf. Ord. sog M 626a// Mo. šoγ.

ŠOGLO- Tkha. šoglŏ-, šogŏlŏ-; šoglŏ- Ŏkha. Vl 375 // cf. Ord. šoglo- M 626b// Mo. šoγla-.

ŠOGŠI- Tkha. šokšĭ-, šoxšĭ-; šogšĭ- Ŏkha. Vl 387; džoxsi- Dg. RT 1960:26 // cf. Ord. šogši- M 627a// Mo. soγši-.

ŠON Tkha. šoŋ ; šoŋ Tkha. Va 1970:112 // cf. Ord. šoŋ M 627b// Mo. šong.

ŠONXOR Tkha. šoŋxor, šoŋ^k^xor; šonxŏr Tkha. P 1955:44 // cf. Ord. šoŋxor M 627b// Mo. šingqur, šongqur.

ŠONTOĞOR Tkha. šontŏğor; šontogor Tkha. L 113 // Mo. šontuγur.

ŠORGÓLǰI Tkha. šorgóldžĭ; šorgōldži Tkha. P 1951:183, 1955:43; šorgŏldžĭ Ŏkha. Vl 182; tšir-gōldžin Dar. S 51 // cf. Ord. šorgoldži M 635b// Mo. sirγulǰin.

ŠORO Tkha. šorǒ; šor Tkha. Lv I964:I83; Dg. RT I96I:I70; šorǒ Tkha. Lv I967:66 // cf. Ord. šor M 628b// Mo. soru.

ŠORON Tkha. šoroŋ; šoroŋ Dg. RT I96I:I70 // cf. Ord. šoroŋ M 629b// Mo. šorung.

ŠORÓ Tkha. šoró; š^i òro: Tkha. Ldo 25; šoròĕ Ökha. Vl I82; tšorā̈ Dar. S 5I; šorā Dar. Tt I99 // cf. Ord. šorō M 629b// Mo. sirui.

ŠÓ Tkha. šó; šō Tkha. Va I970:II2; šó Tkha. L II3; šio Tkha. Ldo 45 // cf. Ord. šo M 626a// Mo. šo.

ŠÖBÖGÖ Tkha. šòwǒgǒ; šöwögö Tkha. P I95I:I84, L I07; šòbǔgǔ Tkha. P I93I:I80; šöwĕgĕ Tkha. P I955:44; šòwǔg Ökha. Vl I83 // cf. Ord. šöwögö M 630a// Mo. sibüge.

ŠÖLÖ Tkha. šòlǒ; tšòlǒn Dar. S 5I; šölö Tkha. L II3; šiölĕ Tkha. Ldo 32; šölĕ Tkha. P I955:44; Tkha. Lv I967:45; šöl Tkha. Lv I964:I77; šül Tkha. I902:46 // cf. Ord. šölö M 630a// Mo. silün, šölü.

ŠÖNÖ Tkha. šòni, šònǒ; šöni Tkha. P I95I:I83, L I07; šònǐ Ökha. Vl 326; šöne Tkha. P I955:49; šón Ökha. Be 287; Dg. RT I96I:I69; šònǒ Tkha. S 79; Sar. Va 20I, P I970:I60 // cf. Ord. söni (sönö) M 586b// Mo. söni.

ŠÖRMÖS Tkha. šôrmôs; šörwösö Dar. CSh 32; šôr môs Ďg. RT 1961:170; šôrmǒs Šar. Va 1964:201 // cf. Ord. šörwös šörwösü M 630b// Mo. sirbüsün.

ŠUBTAN Tkha. šuwtan; // cf. Ord. šubtuŋ M 631b, Mo. subtung.

ŠUĞUM Tkha. šuğŭm, šuğam; šiuγŭm Tkha. Ldo 30 // cf. Ord. ṣuǥum 590b// Mo. šiγum.

ŠULAM Tkha. šulŭm, šulam; šulam Tkha. P 1951: 184; šolmŏ Ŏkha. Vl 183; tšulmăs Dar. S 51 // cf. Ord. šulmu M 634a// Mo. simnu.

ŠULÚN Tkha. šulún; šulūŋ Tkha. Lv 1964:177; šulún Tkha. Lv 1967:67, L 121 // cf. Ord. šulūn M 634b// Mo. siluγun.

ŠULÚXAN Tkha. šulúxan; šulūxăŋ Tkha. P 1931: 180 // cf. Ord. šulūxan M 634a// Mo. siluγuqan.

ŠUMBA- Tkha. šumbă-; šunga- Sar. Va 201 // cf. Ord. šuŋgur- M 634b// Mo. singγu-.

ŠUNA- Tkha. šună-; // cf. Ord. šono- M 629b// Mo. sinu-.

ŠURĞA- Tkha. šurğă-; šurgă- Tkha. P 1955:123; šurgŏ- Ŏkha. Vl 182 // cf. Ord. šurgu- M 635a// Mo. sirγuqu.

ŠURGÚLĞA Tkha. šurgúlğă, šurgúlăğă; šurgūlgă Tkha. Va 1970:112; Dkha. Va 1967:15 //Mo. sir-γuulγ-a.

ŠUWÚ Tkha. šuwú; šuwú Tkha. P I95I:I84, I95
4I, Mö I975:282; Ökha. Va I967:4; tšubūn Dar. S
5I; šowū Ökha. Vl I80 // cf. Ord. šiwū M 626a//
Mo. šibaγun.

ŠÚD Tkha. šúd; šūd Tkha. Lv I964:I77; šiŭd
Tkha. Ldo 46 // cf. Ord. šūd M 632a// Mo. šiγud.

ŠÚDAŊ Tkha. šúdaŋ; šūdaŋ Dg. RT I96I:I70 // Mo
siudan.

ŠÚǦI- Tkha. šúgǐ-; šūgi- Tkha. P I95I:I84; šū
Dar. S 56 // cf. Ord. šūgi- M 632b// Mo. šuugi-.

ŠÚGIÁN Tkha. šúgián; tsūgiān Tkha. MSh 38 // c
Ord. šūgān M 632b// Mo. siγugiyan, šuugiyan.

ŠÚRǦA(N) Tkha. š[i]úrğă, šúrğă; šūrŭg Ökha. Vl
237 // cf. Ord. šūrgan M 635a// Mo. siγurγan, si-
γurγ-a.

ŠŬDE(N) Tkha. šŭdĕ; šŭdĕ Tkha. P I955:4I; šüd
Tkha. R I902:46; šŭd Tkha. P I93I:I80; Ökha. Vl
I77 // cf. Ord. šüdü M 636a// Mo. sidün.

ŠŬDELEN Tkha. šŭdĕlen; šŭdŭlĕŋ Tkha. P I93I:
I80; šŭdĕleŋ Tkha. P I936:I3; šŭdleŋ Dg. RT I96I:
I7I // cf. Ord. šüdüleŋ M 636b// Mo. sidüleng.

ŠŬLEG Tkha. šŭleg; šüleg Tkha. P I95I:I84;
šŭlŭk Ökha. Vl I77 // cf. Ord. sülük M 637a// Mo.
silüg.

ŠÜLEGLE-Tkha. šüleglĕ-; // cf. Ord. šülügle- M 636b// Mo. silügle-.

ŠÜLES Tkha. šüles; šülĕs Tkha. Ldo I5 // cf. Ord. šölösü (šölös) M 630a// Mo. silüsün.

ŠÜXÜR Tkha. šüxǔr, šüxĕr; šüxǔr Ökha. Vl I77 // cf. Ord. šü^k^xür M 636b// Mo. sikür.

ŠÜRE Tkha. šürĕ; šüre Tkha. P I95I:I84; šiürĕ Tkha. Ldo 37; šür Tkha. Lv 1964:I78, 1967:45; šür Ökha. Vl 354 // cf. Ord. šürü M 637b// Mo. sirü, šürü.

ŠÜRŠI-Tkha. šürši̇̆-; // cf. Ord. šürtši- M 599a// Mo. sürči-.

ŠÜTE- Tkha. šütĕ-; šütĕ- Tkha. P I93I:I80, S IIO, Lv I967:84; šüt- Tkha. Mö I975:303 // cf. Ord. šütü- M 638b// Mo. sitü-.

ŠÜTÉN Tkha. šütén; šütēŋ Tkha. P I95I:I84; dzütēn Dkha. Va I967:7; šütō̆ Ökha. Vl I77 // cf. Ord. sütēn M 638b// Mo. sitügen.

ŠŰGÉ Tkha. šűgé; šǖgē Tkha. Bo 6I // cf. Ord. sǖg^u^ī (šǖgī) M 636b// Mo. siüge.

ŠŰMǰILEL Tkha. šűmdžílel; šügǖmdžilel Dg. RT I96I:I7I // cf. Ord. šigǖmdžilel M 6I5a// Mo. sigümǰilel.

ŠŰR Tkha. šűr; šṻr Tkha. P 1951:184, Lv 1964: 178, 1967:46; šūr Ökha. Vl 212; Dg. RT 1961:171; šiu̇:rě Tkha. Ldo 64 // cf. Ord. šṻr M 637a// Mo. sigür.

ŠŰRDE- Tkha. šűrdě-; šūrdě- Tkha. P 1955:123 // cf. Ord. šṻrde- M 637a// Mo. sigürde-.

T

TA Tkha. tá; ta Tkha. R 1903:4, P 1936:20, 1951:184, 1955:104, 1970:126; ta: Ldo 39, 41; tā Ökha. Vl 209 / cf. Ord. ta M 639a// Mo. ta.

TAČIR Tkha. tatšir; datšir Ökha. C 175; datšăr Dg.Lde 34 // Mo. tačir.

TAGLÁ Tkha. taglá, tagălá; taglā Tkha. Lv 1967:93 // cf. Ord. taglā M 640b// Mo. taγlaγa.

TAGNA- Tkha. tagnă-, tagănă-; tagnă- Tkha. S 93 // Mo. tangna-.

TAGNAI Tkha. tagnaě; tagn^{a}ē Tkha.R 1955:159; taŋnȧě Ökha.Vl 350// cf.Ord.taŋnā̈ M 646b/ Mo.tanglai.

TAĞALCAG Tkha. tağaltsag; tagiltsag Dg. RT 1961:171 // Mo. taγalčaγ.

TAIĞA Tkha. taěğa; taěga Tkha. P 1955:184; tȧigă Dar. S 53 // cf. Ord. tā̈ga M 652b// Mo. tayiγa.

TAIǰI Tkha. taĕdžĭ; tåedžĭ Ŏkha. Vl 139; Dar. S 53 // cf. Ord. tǟdži M 652b// Mo. tayiǰi.

TAILAG Tkha. taĕlag; tåĕlăk Ŏkha. Vl 291 // cf. Ord. tǟlak M 653a// Mo. tayilaγ.

TAILBAR Tkha. taĕlbar; taelbără Tkha. Str 59; taelwar Tkha. Tc 1967:148 // cf. Ord. tǟlburi M 653a/ Mo. tayilburi.

TAIR- Tkha. taĕr-; tåĕră- Tkha. P 1955:61 // Mo. taγari-.

TAIWAŊ Tkha. taĕwan; tåwăŋ Dg. Lde 31 // cf. Ord. tǟpiŋ M 653b// Mo. tayibung.

TALA Tkha. tală; tala Tkha. P 1955:184, L 121; Ŏkha. Vl 409; tală Tkha. P 1931:175, Lv 1967:50, 53, 62, C 31; Dar. Ś 53; tal Tkha. Mö 1975:279 // cf. Ord. tala M 641b// Mo. tala.

TALÍ- Tkha. talí-; Dar. S 53 // Mo. taliyi-.

TALXA Tkha. talxă; talxă Tkha. Lv 1964:181; Mö 1975:283; dal^{q}xă Ŏkha. C 176; tal^{k}xa, dalxă Dkha. Va 7 // cf. Ord. dalxa M 116a// Mo. talqa.

TAMA Tkha. tamă; tamă Tkha. P 1931:175; Dar. S 53 // cf. Ord. tamu M 644b// Mo. tamu.

TAMAǦA Tkha. tamağă; tamga Tkha. P 1936:184; tamgă Ŏkha. Vl 111; tamăg Tkha. P 1936:184, 1955: 58 // cf. Ord. tamaga M 643a// Mo. tamaγa.

TAMALA- Tkha. tamală-; tamlă- Tkha. Lv 1967: 95 // cf. Ord. tamula- M 644b// Mo. tamula-.

TAMAXI Tkha. tamixǐ; tamaxi Tkha. L 83; tamǐxǐ Dkha. Va 5; tâḿixǐ Tkha. Ldo 6; Dar. S 53; tâmíxi Tkha. Ldo 6,22; tâmǐx Ökha. Vl 337; tamxǐ Tkha. P 1931:175, 1970:62; tamaxu~tamixi Ri 159 // cf. Ord. tami^{k}xi M 643a //Mo. tamaki.

TAMŠIÁ- Tkha. tamšǐá-, tamšǐá; tamšā Tkha. Lv 1967:8 //cf. Ord. tamšā- M 643b// Mo. tamsiya-.

TANA Tkha. tană; tană Tkha. Lv 1967:8 // cf. Ord. tana M 644b// Mo. tana.

TANI- Tkha. tani-; tani- Tkha. P 1955:184; tâńi- Dar. S 53; tanǐ- Bo 39, Lv 1967:44, L 71, P 1970:62, L III (Études mongoles, 1985, XVI) // cf. Ord. tani- M 645a// Mo. tani-.

TANIL Tkha. tanil; // cf. Ord. tanil M 645a// Mo. tanil..

TANIÚL- Tkha. tańǐúl-; taniūl- Tkha. P 1970: 45 //Mo. taniγul-.

TAŊǦARIG Tkha. taŋǧărag; taŋgărag Tkha. Tc 249 // cf. Ord. taŋgarik M 646a// Mo. tangγariγ.

TAŊXAI Tkha. taŋ^{k}xaĕ; taŋ^{q}xā̄ Tkha. Lv 1967: 59//Mo. tangqai.

TAŊXI Tkha. taŋ^{k}xǐ; tåŋ^{k}xǐ Tkha. Lv 1967:8 // cf. Ord. taŋ^{k}xi M 646a// Mo. tangki.

TAŊXIL Tkha. taŋ^{k}xil; taŋ^{k}xil Dg. RT 1961:171 // Mo. tangkil.

TAŊXIM Tkha. taŋ^{k}xim; taŋxiăm Tkha. Ldo 78 // Mo. tangkim.

TAXA Tkha. taxă; taxǎ Tkha. P 1970:67; daxxă Ökha. C 175 // cf. Ord. daxa M 112b// Mo. taqa.

TAXAL Tkha. taxal; daxăl Dg. Lde 34 // cf. Ord. daxul M 113a// Mo. taqul.

TAXALA- Tkha. taxală-; taxalxă Dar. S 53 // cf. Ord. daxala- M 112b// Mo. taqala-.

TAXI Tkha. taxǐ; da^{k}xi Ökha. C 175 // Mo. taki.

TAXI- Tkha. tåxǐ-; taẋi- Dar. S 53; daxǐ- Tkha. Be 283 // cf. Ord. da^{k}xi- M 113b// Mo. taki-.

TAXIÁ Tkha. taxiá; tåxǐå Tkha. Lv 1964:178, 1967:43, 53; tax^{j}ā Tkha. P 1951:184, 1955:138; tax^{i}ā, taxā Tkha. P 1931:175, S 63,80, Ökha. Vl 206; dax^{i}ā Dg. Lde 34; ta^{k}xā Ökha. Be 283; dåxā Dg. RT 1961:13 // cf. Ord. da^{k}xā M 113b// Mo. takiya.

TAXIM Tkha. taxim; daxǐm Dg. Lde 34 // Mo. takim.

TAXTÁ Tkha. taxtá; tagtā Ökha. Vl 235; takta: Tkha. Ldo 56; dagtā Dkha. Va 7 // cf. Ord. dagtaga M II2a/ Mo. taγtaγa.

TARA- Tkha. tară-; tara- Tkha. P I95I:I84; // cf. Ord. tara- M 646b// Mo. tara-.

TARAG Tkha. tarag; taragă Tkha. Va I970:I49; tarag Dg. RT I4; tarăg Tkha. P I93I:I75, Lv I967: 8 // cf. Ord. tarak M 647a// Mo. taraγ.

TARČIG Tkha. tartšig; tårtšik Lv I964:I8I; dartšĭg Dkha. Va 7// Mo. tarčiγ.

TARǦA Tkha. tarğă, tarăğă; targă Ökha. Vl 357 // Mo. tarγu.

TARǦALA- Tkha. tarğală-; targăl- Tkha. P I93I: I75 // cf. Ord. targula- M 648a// Mo. tarγula-.

TARI- Tkha. tårĭ-; tårĭ- Tkha. P I93I:I75, Lv I964:I76 // cf. Ord. tari- M 648a// Mo. tari-.

TARIÁ Tkha. taŕiá; tar^{i}ā Tkha. P I93I:I75, I95I:I84; Ökha. Vl 206; tar^{i}ǟ Tkha. Lv I964:I76, I967:8; tå^{i}r^{i}a: Ldo 9 // cf. Ord. tarā M 647a// Mo. tariyan.

TARIXI Tkha. tarixĭ; tarĭxĭ Dkha. Va 5; taria-x́ĭ Tkha. Ldo 22; tarxi Tkha. P I955:I84; tårx́ĭ Dar. S 53; tårax Tkha. Tc I970:I48 // cf. Ord. tari^{k}xi M 648a// Mo. taraki.

TARLA- Tkha. tarlǎ-, tarǎlǎ-; tarlǎ- Tkha. Lv 1967:8 Mo. tarla-.

TARLAŊ Tkha. tarlaŋ ; tarlǎŋ Tkha. Lv 1967:8 //cf. Ord. tarlan M 648b// Mo. tarlan.

TARMÚR Tkha. tarmúr; tarmūr Tkha. Lv 1967:8 // Mo. tarmaγul.

TARNI Tkha. tarǐnǐ; tarni Tkha. P 1970:137; tárni Tkha. Lv 1967:94 //cf. Ord. tarni M 648b// Mo. tarni.

TARWÁǦA Tkha. tarwaǧǎ; tarwaga Tkha. P 1955: 184, 1931:175; tawrǎgǎ Dkha. Va 10; Dg. RT 1960: 27 //cf. Ord. tarwaga M 649a// Mo. tarbaγa.

TAS Tkha. tas; tas Tkha. Mö 1974:185; Ökha. Vl 412 //cf. Ord. tás M 649a// Mo. tas.

TASAG Tkha. tasag; tasǎk Tkha. P 1931:175; dasǎg Dg. Lde 34 //cf. Ord. dasuk M 126a// Mo. tasuγ.

TASALBAR Tkha. tasalbar; dasǎlbǎr Dg. Lde 34// Mo. tasulburi.

TASAR- Tkha. tasar-; tasar- Tkha. P 1955:104; dasara- Ökha. C 175 //cf. Ord. dasur M 126b// Mo. tasur-.

TASARXAI Tkha. tasarxaě; // cf. Ord. dasurxǡ M 126b// Mo. tasurqai.

TASLA- Tkha. tasal-; tasal- Tkha. P 1955:184 // cf. Ord. dasul- M 126b// Mo. tasul-.

TASTA- Tkha. tastă-; tasta- Tkha. P 1955:184 // Mo. tasuda-.

TAŠI- Tkha. tašĭ-; tašixă Tkha. P 1970:15 // cf. Ord. daši- M 127a// Mo. tasi-.

TAŠIÁ Tkha. tašiá; dašā Dkha. MSh 39, Va 7; Dg. Lde 34 // cf. Ord. dašā M 127a// Mo. tasiya.

TAŠIR Tkha. tašir; dašir Ŏkha. C 175 //Mo. tasir-a.

TAŠIÚ Tkha. tašiú; dašū Dg. Lde 34 // cf. Ord. dašū M 127b// Mo. tasiγu.

TAŠIÚR Tkha. tašiúr; tašiúr Tkha. C 31; tašūr Ŏkha. Vl 239; dašūr Tkha. MSh 39, Va 7 //cf. Ord. dašūr M 127b// Mo. tasiγur.

TATA- Tkha. tată-; tata- Tkha. R 1902:9, R 1903:184; Dar. S 53; data- Ŏkha. Be 283, C 175; tată- Tkha. P 1970:70, L 83; dată- Tkha. Lv 1964: 18; Dkha. Va 7; tat- Tkha. Bo 49; Ŏkha. Vl 386; dat- Dg. Lde 34 // cf. Ord. data- M 128b// Mo. tata-.

TATAWAR Tkha. tatăwar; tatăbăr Tkha. P 1970: 67; datwar Dg. RT 1960:10; datūr Dg. Lde 34 // cf. Ord. datawur M 129a// Mo. tataburi.

TAWA(N) Tkha. tawǎ; tabǎŋ Dar. S 53; tawǎŋ Ökha. Vl 259; taba Tkha. L 7I; tabǎ, tabǎŋ Tkha. P I970:79, I37; tawǎ Tkha. R I903:35, P I93I:I75, Lv I967:64; taw Tkha. Tc I967:I47, Mö I975:28I //cf. Ord. tawu M 652a// Mo. tabun.

TAWÁR Tkha. tawár; tawār Ökha. Vl 208 // Mo. tavar̤.

TAWI Tkha. tåwǐ; tabǐŋ Tkha. P I970:79; tåbǐŋ Dar. S 53; tabi Tkha. P I970:79, L 7I; tawi Tkha. P I95I:I84, I93I:I76, Lv I964:I76, I967:52,53; tåwi Dg. RT 8; tåẃ Mö I975:300 // cf. Ord. tawi M 650a// Mo. tabi.

TAWI- Tkha. tåwǐ-; tåb́i- Tkha. Ldo 6I; Dar. S 53; tåwi- Ökha. Vl I98 // cf. Ord. tawi- M 650a// Mo. tabi.

TAWXAI Tkha. tawxaĕ; tawxǟ Tkha. Lv I967:94 // Mo. tabqai.

TAYIG Tkha. tayig, tayag; tajak Ökha. Vl 29I; tajik Tkha. P I955:I28 //cf. Ord. tajak M 64Ia// Mo. tayaγ.

TÁ- Tkha. tá; ta:- Tkha. Mö I974:I88; tā- Tkha. R I902:2I; Ökha. Vl 208; Dar. S 53 // cf. Ord. tā- M 639a// Mo. taγa-.

TÁRA- Tkha. tár-; tārxǎ Dar. S 53 // cf. Ord. tāra- M 647a// Mo. taγara-.

TEBČIÉR Tkha. tewtšiér, teftšiér; dewtšēr Dg. Lde 34 // Mo. tebčiyeri.

TEBXE Tkha. tew^{k}xe; tewxĕ Tkha. Lv 1967:77 // cf. Ord. deb^{k}xe M 145a// Mo. tebke.

TEDE Tkha. tedĕ; tėdĕ Tkha. P 1955:227 // cf. Ord. tede M 654a// Mo. tede.

TEGE- Tkha. tegĕ-; tegĕ- Tkha. R 1903:18, P 1931:175, 1955:184 // cf. Ord. tē M 654a// Mo. tege-

TEGNĒ Tkha. tegné; teŋnē Tkha. C 32 // cf. Ord. tengné M // Mo. tengnege.

TEGŠI Tkha. texšǐ; texšǐ Tkha. Lv 1967:50,79; téxšǐ Tkha. Ldo 57 // cf. Ord. degši M 135b// Mo. tegsi.

TEǰIÉ- Tkha. tedžié-; tedžē- Tkha. P 1955:165; tedžǟ- Dar. S 53 // cf. Ord. tedžē- M 655a// Mo. teǰige-.

TEǰIÉL Tkha. tedžiél; tedžēl Tkha. Lv 1967:8; tedže:l Mö 1975:281 // cf. Ord. tedžēl M 655b// Mo. teǰiyel.

TEMECEL Tkha. temtsel; temetsel Tkha. P 1955: 184; temtsel Tkha. Lv 1964:181, 1967:50 // cf. Ord. temetšil M 657a// Mo. temečel.

TEMECÉN Tkha. temtsén; temtsēn Tkha. P 1970: 153 // Mo. temečegen.

TEMÉ Tkha. temé; temā̈ŋ Dar. S 53; tėmē Tkha. R I902:I4; temē P I93I:I75, I955:I84, I970:I46, Lv I964:I8I, I967:50,77; Ŏkha. Vl 2I3; teme: Mö I975:279 // cf. Ord. temē M 656b// Mo. temege.

TENCE- Tkha. tentsě-; tentsěxě Tkha. Lv I964: I8I // cf. Ord. teŋtsi- M 659b// Mo. tengče-.

TENCEWER Tkha. tentsěwer; teŋtsěwer Tkha. Tc I967:246 //Mo. tengčebüri.

TENDE Tkha. tendě; tende Tkha. P I955:I84; tendě Tkha. Ldo 74, L 76 // cf. Ord. tende M 657b// Mo. tende.

TENEG Tkha. teneg; teněg Tkha. P I93I:I75, I955:I84 // cf. Ord. tenek M 657b// Mo. teneg.

TENEGER Tkha. teněger; teněgěr Tkha. Ldo I6 // cf. Ord. teneger M 657b// Mo. teniger.

TENTEGER Tkha. tentěger; tentěgěr Tkha. Lv I967:93 // Mo. tenteger.

TEŊGER Tkha. teŋger; tėŋgeri Tkha. P I955:46; teŋger Tkha. P I970:I60; t́ėŋger Tkha. Ldo 32; Ŏkha. Vl II7; Be 283; teŋgěr Tkha. R I902:I4, Lv I967:50; Dar. S 53 // cf. Ord. teŋger M 658b// Mo. tngri.

TEŊXÉ Tkha. ten^{k}xé; // cf. Ord. teŋ^{k}xē M 658b// Mo. tengkege.

TEŊXIM Tkha. teŋ^{k}xim, teŋ^{k}xem; teŋ^{k}xĕm Tkha. Lv I967:77 // Mo. tengkim.

TEXE Tkha. texĕ; texxĕ Ökha. Vl I32 // cf.Ord. de^{k}xe M I36a// Mo. teke.

TERE Tkha. terĕ; terĕ Tkha. P I936:32, I95I: I84, I955:226, I970:I27 // cf. Ord. tere M 660a// Mo. tere.

TEREG Tkha. tereg; terge Tkha. P I95I:I89, L (Studes mongoles, I985, XVI) III; Ökha. Vl 386; Dar. S 53; terĕg Tkha. P I93I:I75, Bo 39 // cf. Ord. terge M 660b// Mo. terge.

TEREGČIN Tkha. teregtšin; terĕgtšin Tkha. Tc I967:248 // Mo. tergečin.

TEREM Tkha. terem; terĕm Tkha. P I955:55 // cf. Ord. terme M 66Ia// Mo. terme.

TERGŰŊ Tkha. tergűn; terigūn Ökha. Vl 223; ter^{i}gǖn Tkha. P I955:I84; tergǖn Tkha. Lv I967: 9I // cf. Ord. terigǖn M 660b// Mo. terigün.

TERTÉ Tkha. tertė; tertē Tkha. P I93I:I75, I955:I84, I970:4I; tertē Ökha. Vl 265 // Mo. tertege.

TES- Tkha. tes-; tese- Tkha. P I93I:I75; I95I: I84; tesĕ- Tkha. Lv I967:60; tes- Tkha. P I95I: I84, Mö I974:I85; tesxĕ- Tkha. P I93I:I75 // cf. Ord. dese M I42b// Mo. tes-.

TESEL- Tkha. tesel-; tesel- Dar. S 53 // cf. Ord. desül- M I43b// Mo. tesül-.

TESWER Tkha. teswer; deswer Tkha. Tc 1967:247 // cf. Ord. desbür M I42b// Mo. tesbüri.

TETEGEMǰI Tkha. tetĕgemdžĭ; detgemdž Tkha. Tc I967:247 // Mo. tetegemǰi.

TEWDE- Tkha. tewdĕ-; tewdex Tkha. Tc I967:247// Mo. tebde-.

TEWENE Tkha. tewenĕ; tebĭŋ Dar. S 53; temnĕ Dkha. Va 6 // cf. Ord. temene M 657a// Mo. tebene.

TEWER- Tkha. tewer-; tėwĕr- Tkha. P I955:IOO, Lv I967:52 // cf. Ord. tewere- // Mo. teberi-.

TEWŠI Tkha. tewšĭ; tewšĭ Tkha. Lv I964:I8I, I967:77; tewše Tkha. C 32 // cf. Ord. debši M I32 a// Mo. tebsi.

TÉ- Tkha. té-; tē- Ökha. Vl 276 // cf. Ord. tē- M I54a// Mo. tege-.

TÉGLE- Tkha. téglĕ-, tégĕlĕ-; tēgle- Tkha. P I955:I84 // cf. Ord. tēgle- M 655b// Mo. tegegle-.

TÉREM Tkha. térem;térme Ri I52; tērĕm Ökha. Vl I99 // cf. Ord. tērme M 66Ia / Mo. tegerme.

TÉŠI Tkha. téšĭ; tēši Tkha. P I955:I84 // cf. Ord. tēš M 66Ib// Mo. tegesi.

TITEM Tkha. titim, titem; tėtem Ŏkha. Vl 80 // Mo. titem.

TIW Tkha. tiw; tib Dar. S 53 // Mo. tvib.

TÍME Tkha. tím; tīm Dar. S 53 // cf. Ord. tīmü M 662b// Mo. teyimü.

TOBČI Tkha. tobtšĭ, toptšĭ; doptšŏ Ŏkha. C I76; dobtš Dkha. MSh 39; Dg. Lde 34, RT I960:I4 // cf. Ord. dobči M I46a// Mo. tobči.

TOBČIÓ Tkha. towtšió, toftšió; dobtšō Dg. Lde 34 // Mo. tobčiya.

TOBXO Tkha. tow^{k}xŏ; dowxŏ Dg. Lde 34 // Mo. tobqu.

TOBXOI- Tkha. tow^{k}xoẹ̆-; towxåē towxọ̇ēxo Dar. CSh IO; tow^{k}xā- Dar. Tt I98 // Mo. tobquyi-.

TOGLO- Tkha. toglŏ-, togŏlŏ-; toglă- Tkha. P I970:I37; toglox Tkha. Bo 6I; toglŏ- Tkha. P I93I: I76 // cf. Ord. toglo- M 664b// Mo. toγla-.

TOGTO- Tkha. toktŏ-, toxtŏ-; togtŏ- Tkha. P I955:I04; dogto- Ŏkha. C I75; doxtox Dg. Lde 34 // Mo. toγta-.

TOΓTOWOR Tkha. toktŏwor, toxtowor; doxtŏwŏr Dg. Lde 34; togtūr Tkha. C 32 // cf. Ord. dogtūr M I49a// Mo. toγtaγuri.

TOGTÓ- Tkha. toxtó-; toγtā- Tkha. L 7I; togtō- Tkha. P I93I:I75 // cf. Ord. dogtō- M I48b// Mo. toγtaγa.

TOGTÓL Tkha. toxtól; doxtōl Dg. Lde 34 // cf. Ord. dogtōl M I48b// Mo. toγtaγal.

TOĞORÚ Tkha. toğorú; togrū Sar. Va I99 // cf. Ord. tugurū M 677a// Mo. toγuriγun.

TOĞOS Tkha. toğos; toγos Ökha. Vl I47 // cf. Ord. togos M 665a// Mo. toγus.

TOĞÓ Tkha. toğó; togāŋ Dar. S 54; togōn Dg. RT I96I:I7I; togō Tkha. P I955:I84, I970:I55 // cf. Ord. togō M 665a// Mo. toγuγan.

TOIG Tkha. toĕg; tȯĕg Ökha. Vl 27I // cf. Ord. tȯög M 669b// Mo. tóyiγ.

TOIN Tkha. toĕn; tȯĕŋ Ökha. Vl 284 // cf. Ord. tȯön M 669b// Mo. toyin.

TOIR- Tkha. toĕr-; toĕr- Tkha. Tc I967:I49; tȯĕr- Ökha. Vl 276 // cf. Ord. tōri- M 670b// Mo. toγuri-.

TOIRIM Tkha. toirim, toĕrom; // cf. Ord. tōrim M 670b// Mo. toγurim.

TOIRÚL- Tkha. toĕrúl-; toirūl Tkha. P I955: I85 // cf. Ord. tōr[i]ūl- M 67Ia// Mo. toγuriγul-.

TOLĞOI Tkha. tolğoĕ; tolgőe Tkha. P 1970:161; tolgāē Tkha. R 1903:19; tolagā̄ Dar. S 54; tolgoi Tkha. P 1955:184; tolgoĕ Ŏkha. Be 283; tolgôĕ Ŏkha. Vl 334; Dg. RT 1961:171 // cf. Ord. tologō̄ M // Mo. toluγai.

TOLI Tkha. tolĭ; toli Tkha. P 1931:175, 1955: 184, 1970:71; tolĭ Dar. S 54 // cf. Ord. toli M 665a// Mo. toli.

TOLÍ- Tkha. tolí-; tolí- Tkha. Lv 1967:66 // Mo. tolyi-.

TOMIYÓ Tkha. tomíyó; tomyō Tkha. Tc 1967:149 // Mo. tomiya.

TOMO Tkha. tomŏ-; tomo Tkha. P 1955:185, 1970: 152 , L 83 // cf. Ord. tomi M 666// Mo. tomu.

TONOG Tkha. tonog;// cf. Ord. tonok M 668a// Mo. tonuγ.

TONTOI- Tkha. tontoi; // cf. Ord. tontā̄- M 668a// Mo. tontayi-.

TOXIR- Tkha. toxir-; toxiro- Tkha. P 1955:185 // cf. Ord. do^{k}xiro- M 150b// Mo. tokira-.

TOXIÓLDO- Tkha. toxĭóldŏ-; toxiōldŏ- Tkha, P 1970:150 // cf. Ord. do^{k}xijōldo- 150a// Mo. toki-yalda-.

TOXO- Tkha. toxŏ-; toxo- Tkha. P 1951:185; Dar. S 54; toxă- Tkha. P 1955:104 // cf.Ord. doxo- M 149 a// Mo. toqu-.

TOXOI Tkha. toxoĕ; tox^{a}ē Tkha. P 1955:137; doxoē Dg. Lde 34, RT 1960:12; doxoĕ, doxō Dkha. C 175; toxā̈ Dar. S 54 // cf. Ord. dox ̈ M 149b// Mo. toqai.

TOXOM Tkha. toxom; toxăm Tkha. P 1955:137; doxŏm Dg. Lde 34 // cf. Ord. doxom 149b// Mo. toqum.

TOXOŠI Tkha. toxošĭ; doxšĭ Dg. Lde 34 //Mo. toqusi.

TORGO Tkha. torğŏ, torŏğŏ; torgo, torgoŋ Tkha. 1931:175, 1955:184, 1970:146; torgŏŋ Dar. S 54 // cf. Ord. torgo M 670b// Mo. torγa, torγan.

TORGÚLI Tkha. torgúlĭ; torγōli, torγūli Dar. CSh 21 // cf. Ord. torgūli M 670b// Mo. torγaγuli.

TOROM Tkha. torom; torom Dg. RT 172 // cf. Ord. torom M 671b// Mo. torum.

TOSO(N) Tkha. tosŏ; tosăŋ Dar. S 54; toso Tkha. P 1951:185, L 107; tosŏ Tkha. Lv 1967:50; tos Tkha. P 1970:145, Mö 1975:279; Ökha. C 175; dos Tkha. MSh 39; Dkha. Va 7 // cf. Ord. doso M 154a// Mo. tosun.

TOSOLO- Tkha. tosolŏ-; // cf. Ord. dusula- M 166a// Mo. tosula-.

TOSXÚR Tkha. tosxúr; tos^{q}xūr Tkha. C 32; dosγūr Dg. Lde 34 // cf. Ord. dosxūr 154a// Mo. tosqaγur.

TOTI Tkha. totĭ; toti Tkha. P I970:62; dot[i] Dkha. Va 7; tȯt′ Tkha. Mö I975:279; tȯt Tkha. Tc I967:I47 // cf. Ord. doti M I54b// Mo. toti.

TOTOГOR Tkha. totŏğor, totŏxor; dotgŏr Dg. Lde 34 // Mo. todqur.

TOWOĞOR Tkha. towŏğor; towogor Tkha. P I955: I85 // Mo. tobuγur.

TOWORÚ Tkha. towŏrú; tobrūn Tkha. P I970:52; towurū Dg. RT I72 // cf. Ord. toworū M 672b// Mo. toboruu.

TÓ Tkha. tó; tō Tkha. R I902:2I, P I93I:I75, I936:20, I95I:I85, I955:I04, S 79, Lv I967:46, Mö I974:I88; Ŏkha. Vl I95; t[h]ō Tkha. P I970:30 // cf. Ord. tō M 663b// Mo. toγa.

TÓDOG Tkha. tódog; tōdŏk Ŏkha. Vl I97 // cf. Ord. tōdok M 664a// Mo. toγodaγ.

TÓLO- Tkha. tólŏ-; to:l- Tkha. Mö I975:I88; Dar. S 54 // cf. Ord. tōlo- M 665b// Mo. toγala-.

TÓNO Tkha. tónŏ; tōnŏ Ŏkha. Vl I97; t[i]ōn Dg. RT I96I:I72 // cf. Ord. tōno M 668a// Mo. toγono.

TÓRCOG Tkha. tórtsog; tōrtsŏk Ŏkha. Vl 205 // cf. Ord. tōrtsok M 67Ib// Mo. toγurčaγ.

TÓROJ Tkha. tóroĕ; tōrȯĕ Ŏkha. Vl I95.

TÓSO(N) Tkha. tósŏ; tōsă Tkhá. Lv I967:8; tōs Tkha. P I93I:I75, S 79; Ökha. Vl 2IO; tóso Ri I60 // cf. Ord. tōs M 672a // Mo. toγusun.

TÖDÍ Tkha. tȯdí; töd^{e}ī Tkha. P I955:82; tůdī S 53 // cf. Ord. ted^{u} M 654b// Mo. tedüi.

TÖGÖLDÖR Tkha. tȯgȯldȯr; tögöldör Tkha. P I955 I85; tȯgŭldŭr P I93I:I75 // Mo. tegülder.

TÖGÖRIG Tkha. tȯgȯ̆rig, tȯgȯ̆rȯg; tȯgȯrȯ̆g Tkha. Lv I967:69; tögrög Tkha. Bo 46, P I970:53 // cf. Ord. tögörök M 673a// Mo. tögürig.

TÖGÖS Tkha. tȯgȯs; tögös Tkha. P I955:I85; tö-gös Ri IO3 // cf. Ord. tögüs tögös M 673a// Mo.tegüs

TÖLÖ- Tkha. tȯlȯ̆-; // cf. Ord. tölö- M 673b// Mo. tölü-.

TÖLÖG Tkha. tȯlȯg; tölȫ̆g Tkha. P I970:I43; tȯl-gȯ̆ Ökha. Vl 33g; tölgö Ri I63 // cf. Ord. tölögö M 674a // Mo. tölüge.

TÖLÖLÖGČI Tkha. tȯlő̇lȯgtšĭ; tȯlōlůgtšĭ Tkha. P I93I:I75 // Mo. tölügelegči.

TÖMÖR Tkha. tȯmȯr; tömȯ̆r Tkha. P I936:I3,I955: I85; Dar. S 54; tȯmŭr P I93I:I76 // cf. Ord. tömör M 674b// Mo. temür.

TÖMÖRČIN Tkha. tȯmȯrtšin; tȯmůrtšin Tkha. P I93I:I76 //Mo. temürčin.

TŐRŐ Tkha. tôrŏ; törö Tkha. P 1955:185, L 107; tôrĕ Tkha. P 1936:9 // cf. Ord. törö M 675a// Mo. törü.

TŐRŐ- Tkha. törŏ-; törö- Tkha. P 1951:185; tö-rŭ- Tkha. P 1931:176; tör- Tkha. P 1955:49; Dar. S 54 // cf. Ord. törö- 675a// Mo. törü-.

TŐRŐL Tkha. tôrôl; tôrŏl Tkha. Lv 1967:86 // cf. Ord. töröl M 675b// Mo. törül.

TŐRŐLXITŐN Tkha. tôrôlxŏtôn // Mo. törülkiten.

TŐSŐW Tkha. tôsôw; tösöw Tkha. Mö 1975:279; tôsŏw Tkha. Lv 1967:74; dôsôw Dkha. Va 7 // cf. Ord. dösüb M 157b// Mo. tösüb.

TŐSŐ Tkha. tôső; dôső Dkha. Va 7; Dg. Lde 34 // cf. Ord. dösȫ M 157b// Mo. tösüge.

TŐW Tkha. tôw; tôw Tkha. Str 24, Bo 61; tôb P 1931:175, 1970:162, L 71 // cf. Ord. töb M 672b// Mo. töb.

TŐWGŐR Tkha. tôwgŏr; tôwgŏr Tkha. Lv 1967:94 // Mo. töbüger.

TŐWXŐNŐ- Tkha. tôw^{k}xônŏ-; dôw^{k}xŏnŏ- Ökha. C 176 // Mo. töbkine-.

TŐLŐ- Tkha. tőlŏ-; tȫlexe Dar. CSh 32 // cf. Ord. tȫlö- M 673b// Mo. tögele-.

TŐR- Tkha. tőr-; tȫr- Tkha. P I95I:I85; Dar. S 54 // cf. Ord. tȫrö- M 675a// Mo. tögeri-.

TUǦUL Tkha. tuǧul, tuǧal; tugŭl Ökha. Vl 225; Dg. RT I96I:I72; tugal Tkha. P I955:I85, Tc I967: 250; Dar. S 54 // cf. Ord. tugul M 676b// Mo. tuγul.

TUIL Tkha. tuĕl; tuil- Ökha. Vl 298; tūĭl- Tkha. Lv I967:68; tŭĕl Tkha. P I93I:I76 // cf. Ord. tuil M 677a// Mo. tuyil.

TULǦA- Tkha. tulǧă-; tulga- Tkha. P I955:I85 // cf. Ord. tulga- M 679b// Mo. tulγa-.

TULǦÚR Tkha. tulǧúr; tulgūr Dg. RT I72 // cf. Ord. tulgūri M 680a// Mo. tulγaγuri.

TUNU- Tkha. tună-, tună-; tunŭ- Tkha. P I93I: I76 // cf. Ord. tun- M 68Ia// Mo. tunu-.

TUŊǦALAG Tkha. tuŋǧalag; tuŋgălàk Tkha. P I93I: I76 // cf. Ord. tuŋgalak M 68Ib// Mo. tungγalaγ.

TUŊǦÁ- Tkha. tuŋǧá-; // cf. Ord. tuŋgā- M 68Ib// Mo. tungγaγa-.

TUŊXAG Tkha. tuŋxag; tuŋxăg Tkha. P I970:I6I / cf. Ord. tuŋgak M 68I // Mo. tungqaγ.

TURAŊXAI Tkha. turaŋxaĕ; turangxai Tkha. L 98 // cf. Ord. turuŋxā̈ M 683a// Mo. turangqai.

TURŠI- Tkha. turăš, turšĭ-; duršixxă Dkha. C I76 // cf. Ord. durši M I66b// Mo. tursi-.

TUSA Tkha. tusă; tusa Tkha. P I93I:I76, I955: I85; dusă Ökha. C I970:I75; tus Tkha. P I93I:I76; đus Dg. Lde 34 // cf. Ord. dusa M I64a// Mo. tusa.

TUSALA-Tkha.tusălă-; tusălă- Tkha. R I903:I2 // cf. Ord. dusala- M I64b// Mo. tusala-

TUSALAGČI Tkha. tusălagtšĭ; tuslagtši Tkha. P I955:I85 // cf. Ord. dusalagtši M I65a// Mo. tusa-Iaγči.

TUSǦAI Tkha. tusxaě; dusgā Ökha. C I75 // cf. Ord. dus^k^xā̈ M I65b// Mo. tusqai.

TUSǦAL Tkha. tusxal; tusxal Dkha. Va I970:43 // Mo. tusqal.

TUŠI- Tkha. tušĭ-; tušax Tkha. Tc I967:252 // cf. Ord. duča- M I66a// Mo. tuša-.

TUŠIÁ Tkha. tušiá, tuš^i^á; tušā Ökha. Vl II3; dušā Ökha. C I75 // cf. Ord. dušā̈ M I66a// Mo. tu-siya.

TUŠIÁ- Tkha. tušiá-, tuš^i^á-; tušā- Tkha. P I95I:I85 // cf. Ord. dušā- M I66a// Mo. tusiya-.

TUTARǦA Tkha. tutarğă, tutarağă; dutărăgă Ökha. C I75 // cf. Ord. duturga M I67b// Mo. tuturγa.

TUTUM Tkha. tutŭm, tutăm; tutăm Tkha. S 58 // Mo. tutum.

TUYÁ Tkha. tuyá; tuyā Tkha. P 1970:146; tujā Ŏkha. Vl 298 // cf. Ord. tujā M 677b// Mo. tuyaγ-a.

TÚǏI Tkha. túdžĭ; tūdžĭ Dar. S 54; tōdž Dar. Tt 201 // cf. Ord. tūdži M 676b// Mo. tuγuǰi.

TÚL- Tkha. túl-; tūl- Tkha. P 1955:185; tūlă- Ŏkha. Vl 195 // cf. Ord. tūl- M 678b// Mo. taγul-.

TÚLAI Tkha. túlaĕ; tūlai Tkha. P 1931:175, 1951:185; tūlaĕ Dg. RT 172; tūlae Tkha. P 1970: 143; tūl^{a}ē Tkha. P 1955:68; tūlåĕ Ŏkha. Vl 255; tūlǟ Dar. CSh 16 // cf. Ord. tūlǟ M 679a// Mo. taulai.

TÚLǦA- Tkha. túlǧă-; tūlgă- Ŏkha. Vl 205 // Mo. tuγulγa-.

TÚXAI Tkha. túxaĕ; tūxåĕ Ŏkha. Vl 255; tōxā Dar. Tt 201 // Mo. tuuqai.

TÚRAI Tkha. túraĕ; tūrai Tkha. P 1931:176, 1955:185; tūrae Dar. CSh 16; tūråĕ Ŏkha. Vl 293 // cf. Ord. tūrǟ M 682a// Mo. tuγurai.

TÚRǦA Tkha. túrǧă, túrăǧă; tūrug, tūrag Dg. RT 172 // cf. Ord. tūrga M 682b// Mo. tuγurγa.

TŬBŠIN Tkha. tŭbšin; tūbšiŋ Tkha. P 1955:185; tŭwšĭŋ Tkha. Lv 1967:50, Tc 1967:253; tŭwšeŋ

Tkha. Tc 1967:253; důwšin Dg. Lde 34 // cf. Ord. döwšin M 155a// Mo. töbsin.

TÜGJ̌I- Tkha. tůgdžǐ-; tůgdži- Tkha. Lv 1967: 93 // Mo. tügǰi-.

TÜIMER Tkha. tůimer; tüjmer Tkha. P 1955:82; tǖimer Tkha. Lv 1967:50; tüemĕr Tkha. P 1970:144; tǖmer Tkha. Va 1970:35; tǖmĕr KhaÖ. C 145 // cf. Ord. tüimer M 684b// Mo. tüyimer.

TÜLE- Tkha. tůlĕ-; tüli- Tkha. P 1955:185 // cf. Ord. tüli- M 685b// Mo. tüli-.

TÜLÉ Tkha. tůlé; tuliē Tkha. L 121; Ökha. Vl 200; tülē Tkha. P 1951:185; tůlǟ Dar. S 54 // cf. Ord. tülē M 685b// Mo. tülige.

TÜLXI- Tkha. tůlxǐ-, tůlxĕ-; tülxi- Tkha. P 1951:185, 1955:145, L (Studes mongoles, 1985, XVI) 109; tůlxe- Tkha. Tc 1967:253 // cf. Ord. dül^k^xi- M 170a// Mo. tülki-.

TÜLXÜR Tkha. tůlxűr; tülxǖr Tkha. P 1955:185; tůlxǖr Tkha. Lv 1967:94; důlxǖr Dkha. Va 1967: 7; Dg. Lde 34 // cf. Ord. tül^k^xǖr M 170b// Mo. tülkigür.

TÜMEN Tkha. tůmen; tümĕŋ Tkha. P 1931:176, 1970:79, L 83; tomŏŋ Dar. S 54 // cf. Ord. tümen M 686a// Mo. tümen.

TÚREMXÍ Tkha. tůremxí; tůrěmxī Tkha. Lv I967: 55 // cf. Ord. türmegī M 688a// Mo. türimekei.

TÚRGEN Tkha. tůrgen; tůrgěŋ Tkha. P I936:I5, I955:I85, I970:I55; Dg. RT I96I:I72 // cf. Ord. türgen M 688a// Mo. türgen.

TÚRÍ Tkha. tůrí; türüi Tkha. P I95I:I85 // cf. Ord. türī M 688a// Mo. türei.

TÚRXE- Tkha. tůrxě-; tůrxex Tkha. Tc I967:253 důr^{k}xe- Ökha. C I76 // cf. Ord. dür^{k}xi- M I72a// Mo. türki-.

TÚRŰ Tkha. tůrű; türǖ Tkha. P I955:67; Ökha. Vl I56; Dar. S 54 // cf. Ord. türǖ M 688b// Mo. terigüü.

TÚRŰČI Tkha. tůrűtšǐ; türǖtši Tkha. P I95I: I85 // Mo. türügüči.

TÚRŰL- Tkha. tůrűlě-; türǖl- Tkha. P I95I: I85, I970:I53 // cf. Ord. türǖle- M 688b// Mo. terigüle-.

TÚŠI- Tkha. tůšǐ-; tůši- Tkha. P I93I:I76 // cf. Ord. düši- M I73a// Mo. tüsi-.

TÚŠIG Tkha. tůšig; důšěg Dg. Lde 34 // Mo. tüsig.

TÚŠIMEL Tkha. tůšǐmel; tüšimel Tkha. P I970: II9 // cf. Ord. düšimel M I73b// Mo. tüsimel.

TŰ- Tkha. tű-; tṻ- Tkha. P 1955:185 // cf. Ord. tṻ- M 683b// Mo. tegü-.

TŰXE Tkha. tűxĕ; tūxĕ Tkha. P 1931:175, 1955: 69; Őkha. Vl 256; tō̈xŏ Dar. Tt 202 // cf. Ord. tṻᵏxe M 685a// Mo. teüke.

TŰXEI Tkha. tűxeí, tűxí; tṻxī Tkha. R 1902:21; tūxī P 1955:63, 1970:155; Őkha. Vl 196; tūxā̈ Dar. S 54, Tt 203 // Mo. teükei, tügükei.

U

UCÁR Tkha. utsár; utsār Dar. CSh 64; // cf. Ord. utšār M 745b// Mo. učaɣar.

UČIG Tkha. utšig; ůtšik Dar. CSh 64 // cf. Ord. utšik M 745b// Mo. učiɣ.

UČIR Tkha. utšir; utšir Dar. S 46; Őkha. Vl 160; Dg. RT 1960:8; učir Tkha. P 1970:151; ůtšiar Tkha. Ldo 20; utšar Tkha. Tc 1969:252 // cf. Ord. utšir M 746a// Mo. učir.

ŮČIR- Tkha. utšir-; itšir- Dar. S 46 // cf. Ord. utšira- M 746a// Mo. učira-.

UČIRAL Tkha. utširal; // cf. Ord. utširal M 746a// Mo. učiral.

UDA- Tkha. udă-; udă- Tkha. P 1970:135 // cf. Ord. uda- M 722a// Mo. uda-.

UDÁ Tkha. udá; udā Dar. S 47 // cf. Ord. udā M 722a// Mo. udaγa.

UDÁN Tkha. udán; udaaŋ Tkha. P I970:I55; udāŋ Dar. S 47 // cf. Ord. udān M 722b// Mo. udaγan.

UDGĂN Tkha. udğan, udăğan; udăgăŋ Tkha. P I955: 43; udagaŋ Dar. S 47; udagan Dar. CSh 48 // cf. Ord. udagan M 722a// Mo. udaγan.

UDIRADĞAL Tkha. udirădğal; uduridqal Tkha. Va I970:42; udĭrtgăl Dkha. Va I967:6 // Mo. uduridqal.

UDIRDA- Tkha. udirdă-; udŭrĭd- Tkha. P I93I: I76; udirdŭ- Ökha. Vl 339 // cf. Ord. udurid- M 723a// Mo. udurid-.

UDXA Tkha. udxă, utağă; udxă Tkha. P I955:I09; utăγă udxă Tkha. Ldo 72 // cf. Ord. udxa M 722b// Mo. udqa.

UDUM Tkha. udŭm, udăm; udam Tkha. Tc I969:250 // cf. Ord. udum M 723a// Mo. udum.

UG Tkha. ug; ug Tkha. P I970:3I; Ökha. Vl 386; ugă Dar. S 46 // cf. Ord. ug M 724a// Mo. uγ.

UGǰI Tkha. ugdžĭ; ugdži Tkha. Lv I967:93; Ökha. Vl 2II // cf. Ord. ugdži M 724b// Mo. uγǰi.

UGJAR- Tkha. ugdzar-; ugdzar- Dar. S 46 // Mo. uγǰara-.

UGLA- Tkha. uglǎ-, ugǎlǎ-; ugla- Dar. S 46 // cf. Ord. ugla- M 724 // Mo. uγla-.

UGSÁ Tkha. ugsá, uxsá; igsaa Tkha. P 1970:53 // cf. Ord. ugsagā M 724b// Mo. uγsaγa.

UGSÚRĞA Tkha. uksúrğǎ, uxsúrğǎ; uksūrǎγa Dar. Tt 198; uxdzurag Dg. RT 1961:173 //Mo. uγčuraγa.

UĞALJA Tkha. uğaldzǎ; uγǔldz Ökha. Be 284 // cf. Ord. uguldži 725b// Mo. uγulǰa.

UĞÁ- Tkha. uğá-; ugā- Tkha. P 1951:187; Ökha. Vl 198; Dar. S 46 // cf. Ord. ug^{u}ā M 725b// Mo. ukiya-.

UĞÁLGA Tkha. ugálğǎ, ugálağǎ; ugālğǎ Dar. S 46 //Mo. ukiyalγa.

UGÁLTÚR Tkha. ugáltúr; uγāldūr Tkha. MSh 39; ugaldūr Tkha. Va 1970:118; uγālgǎ Khaǒ. Va 1970: 118 // Mo. ukiyaltaγur.

UIDXAR Tkha. uědxar; uidxar ūdxar Dar. CSh 10; uǐdxǔr Ökha. Vl 326; uesgar Dg. Lde 29; ǖtxǎr Khot MSh 48 // cf. Ord. uidxar M 726b// Mo. uyid-qar.

UILA- Tkha. uělǎ-; uila- Tkha. P 1951:187; ujlǎ Tkha. R 1903:4, P 1955:81; uilǎ- Tkha. P 1970:43; ůi:lǎ Tkha. Ldo 51; u:il Tkha. Mö 1974: 185; ǖ^{i}laxǎ Dar. S 48; uil- Ökha. Vl 268, Dar. CSh 16; Dg. Lde 28; ūlǐx Khot MSh 48 // cf. Ord. uila- M 727a// Mo. uyila-.

UIMARÁ Tkha. uĕmărá; uimarā Dar. CSh 39 //Mo. uyimuraγa.

UITAN Tkha. uĕtaŋ; ujtăŋ Tkha. P I955:8I // cf. Ord. uitan M 727b// Mo. uyitan.

UǰIG Tkha. udžig; udžig Dar. CSh 64 // cf. Ord. udžik M 723b// Mo. uǰiγ.

ULA Tkha. ulă; ula Tkha. P I95I:I87; Dar. CSh 64; ulă Tkha. P I93I:I76, I936:8, S 77, Lv I967: 44; Dar. S 47; ul Tkha. P I95I:I87, Mö I974:I85 // cf. Ord. ula M 728a// Mo. ula.

ULAI- Tkha. ulaĕ-; ulăēxă Tkha. Lv I967:58 // cf. Ord. ulā- M 730a// Mo. ulayi-.

ULARIL Tkha. ularil, uliral; // cf. Ord. ularil M 729b// Mo. ularil.

ULÁ Tkha. ulá; ulā Tkha. P I93I:I76 // cf. Ord. ulā M 728b// Mo. ulaγa.

ULÁN Tkha. ulán; ulāŋ Tkha. P I93I:I76, I936: I4, I95I:I87; Dar. S 47; Sar. Vá 20I, S 88, P I955:6I; ulaaŋ Tkha. Str 52, P I970:37; ula:ŋ Tkha. Mö I975:298; ulā Tkha. Lv I967:58; Ŏkha. Vl I59 // cf. Ord. ulān M 729b// Mo. ulaγan.

ULBAR Tkha. ulbar; ulbăr Tkha. P I970:I62; ulwar Ŏkha. Vl 267; Dkha. Va I967:I0 // cf. Ord. ulawur M 730a// Mo. ulabur.

ULCAN Tkha. ultsan; ultsaŋ Tkha. P I95I:I87; ultsăŋ Tkha. Lv I967:94 // Mø. ulčang.

ULI- Tkha. ulǐ-; uli- Tkha. P I95I:I87, Lv I967:44; ulǐ- Tkha. Lv I964:I77; ula- Dar. S 47 // cf. Ord. uli- M 73Ia// Mo. uli-.

ULIÁSA(N) Tkha. uliásă; ul^{i}āsa Tkha. P I95I: I87; ulǐā̆s Tkha. Lv I967:67; uliaas Tkha. P I970: 45; ul^{i}ās Ökha. Vl 200; ulāsăŋ Dar. S 47 // cf. Ord. ulāsu M 729b// Mo. uliyasun.

ULIRAX Tkha. ulir-; ulŕax Tkha. Tc I969:252 // cf. Ord. ulira- M 73Ib// Mo. ulari-.

ULUM Tkha. ulŭm, ulăm; ulăm Tkha. P I93I:I76, I970:I36; Dar. S 47 // cf. Ord. ulam M 729a// Mo. ulam.

ULUS Tkha. ulŭs, ulăs; ulus Tkha. P I93I:I76, L (Études mongoles I985, XVI) III; ulas Tkha. P I95I:I87; Ökha. Vl 267; ulăs R I903:30, P I936: 22, I955:I22, Str.5I, Lv I964:I83, I967:45; Dar. S 47 // cf. Ord. ulus M 73Ib// Mo. ulus.

UMAĞAR Tkha. umăğar; umaγar Dar. CSh 64 // Mo. umaγar.

UMBA- Tkha. umbă-; umbă- Tkha. P I955:3I, I970: 30 // Mo. umba.

UNA- Tkha. ună-; una- Tkha. P I95I:I87, L 32, Dar. CSh 64; Dar. S 47; ună- Tkha. P I955:I64,

P I970:64, Lv I967:94 // cf. Ord. una- M 733a// Mo. una-.

UNÁ Tkha. uná; unā Tkha. R I902:22; Dar. S 47, CSh 64 // cf. Ord. unā M 733a// Mo. unuγa.

UNDA Tkha. undă; undă Tkha. P I955:I65; Ökha. Vl 326; umdă Tkha. P I970:53 // cf. Ord. unda M 734a// Mo. unda.

UNDÁS- Tkha. undás-; undās- Tkha. P I955:I65 // cf. Ord. undās- M 734a// Mo. umdaγas-.

UNI Tkha. uní̆; uni Tkha. L 32; úni Tkha. Lv I967:44, Tc I970:I44; un^{i}ā Tkha. Va I970:II8; uń Dg. RT I96I:I73 // cf. Ord. uni M 735a// Mo.uni.

UNIÁR Tkha. uniár; uniār Tkha. Lv I967:7I; unĭā̈r Tkha. Lv I964:I78; unār Dar. S 47 // cf. Ord. unāri M 734a// Mo. uniyar.

UNǰI- Tkha. undžĭ-; unǰi- Tkha. P I95I:I87; undžĭ- Tkha. Lv I967:93 // cf. Ord. undži M 734b// Mo. unǰi-.

UNTA- Tkha. untă-; unta- Tkha. P I95I:I87, L 76; Dar. S 47; untu- Tkha. P I93I:I76; untă- Tkha. P I955:I65, Lv I967:93, P I970:53; Ökha. Vl 33I // cf. Ord. unta- M 735a//. Mo. unta-.

UNTAR- Tkha. untar-; untar- Dar. S 47; untără- Tkha. P I93I:I76 // cf. Ord. untara- M 735b// Mo. untara-.

UNTÚL- Tkha. untúl-; untūl Tkha. P 1951:187 // cf. Ord. untūl- M 736a// Mo. untaγul-.

UNU- Tkha. unŭ-, ună-; unu- P 1931:176; ună- Tkha. P 1955:164 // cf. Ord. unu- M 736a// Mo. unu-.

UNUĞA(N) Tkha. unŭğă, unăğă; unagăŋ Dar. S 47; unaga Tkha. P 1936:13; Tkha. P 1951:187; unăg Tkha. R 1902:22, P 1931:176; unag Tkha. P 1970: 166; Dg. RT 1961:173; unŭg Ŏkha. Vl 225 // cf. Ord. unaga M 733a// Mo. unuγan.

UNĞĂLDA- Tkha. uŋğaldă-; ungălda- Tkha. Va 1970:118; ungăldă- Tkha. P 1970:32 //Mo. ungγulda-.

UŊŠI-, UMŠI- Tkha. uŋšĭ-, umăšĭ-; uŋši- Tkha. P 1951:187; uŋšĭ- Tkha. P 1931:176, 1955:32,1970: 53; umši- Tkha. MSh 42; Khot. MSh 50; umšĭ- Sar. Va 201; Dg. RT 1960:8, 1961:173 // cf. Ord. omši- M 511b// Mo. ungsi-.

UŊŠIGČI Tkha. uŋšigtšĭ, uŋšixtšĭ; uŋšigči Tkha. P 1970:132 // Mo. ungsiγči.

UXA- Tkha. uxă; uxa- Tkha. P 1951:187; Dar. S 46, CSh 64 // cf. Ord. uxa- M 725b// Mo. uqu-.

UXANĂ Tkha. uxană; uxuna Tkha. L 43 // cf. Ord. uxana M 725b// Mo. uqana.

UXÁ Tkha. uxá; uxaa Tkha. P 1970:36; uxā Tkha. P 1931:176; Dar. S 46; Dg. RT 1961:173 // cf. Ord. xō M 347b// Mo. quwa.

UXÁN Tkha. uxán; uxaan Tkha. P I970:I62; uxán Tkha. L 5I; uxāŋ Tkha. P I93I:I76; uxa:ŋ Tkha. Ldo 90; uxāǎ Tkha. R I902:9; uxā Ŏkha. Vl 354; uxā Tkha. P I955:72 // cf. Ord. ux^{u}ā M 726a// Mo. uqaγan.

URAN Tkha. uran; uran Dar. CSh 64; uraŋ Tkha. P I95I:I87; urǎŋ Tkha. Lv I967:44, P I970:46; Ldo 9; Dar. S 47; urǔŋ Tkha. P I93I:I76 // cf. Ord. uran M 738a// Mo. uran.

URDA Tkha. urdǎ; urda Tkha. P I95I:I87; Dar. S 47; urdǎ Tkha. P I93I:I76, I970:I52; Dar. S 47; Ŏkha. Vl 334; Sar. Va 20I // cf. Ord. urḍa M 738 b// Mo. urida.

URǦÁ Tkha. urǧá; urgā Ŏkha. Vl 203 // Mo. urγuγa.

URǦU- Tkha. urǧǎ-; urga- Tkha. P I95I:I87 // cf. Ord. urgu- M 739b// Mo. urγu-.

URǦUMAL Tkha. urǧǔmal, urǧǎmal; urgumal Dg. RT I96I:I74 // cf. Ord. urgumal M 740a// Mo. urγumal.

URI- Tkha. urǐ-; urǐ- Tkha. P I955:57; Str 57 // cf. Ord. uri- M 740a// Mo. uri-.

URIN Tkha. urín; ụríŋ Tkha. Lv I967:44, Tc I970:I47; ůrian Tkha. Ldo 68; ụráŋ Tkha. Tc I969: 252 // Mo. urin.

URIXAN Tkha. urĭxaŋ; urixaŋ Tkha. P 1951:187 // Mo. uriqan.

URǰIDAR Tkha. urdžidar; urdžiddůr Dg. RT 1961: 174 // cf. Ord. urdžidur M 739a// Mo. urǰi edür.

URLAG Tkha. urlag; urălăg Tkha. Ldo 29 // cf. Ord. uralak M 738a// Mo. uraliγ.

URXI Tkha. urĭxă; ůriaxă Tkha. Ldo 22 // cf. Ord. uraxa M 737b// Mo. uraqa.

URŠIG Tkha. uršig; uršik Dar. CSh 17; uršag Tkha. Tc 1969:252 // cf. Ord. ušik M 744b// Mo. ursiγ.

URTA Tkha. urtŭ, urtă; urtu Tkha. L 127; urtŭ Ökha. Vl 160; Tkha. P 1931:176; urta Tkha. P 1951: 187; urtă Tkha. P 1955:55, Str 53, Lv 1967:94, Ldo 69; urtă Tkha. P 1970:30; urt Tkha. Mö 1974: 189 // cf. Ord. urtu 741b// Mo. urtu.

URUG Tkha. urŭg, urăg; urug Tkha. L 98; urag Tkha. Tc 1969:250; Dg. RT 1961:174 // cf. Ord. uruk M 742b// Mo. uruγ.

URUGŠIÁ- Tkha. urŭgšiá, uragšiá; urūgšā Dar. S 47; urăgšaa Tkha. P 1970:150 // Mo. uruγsi-ban.

URULDA- Tkha. urŭldă-, urăldă-; uralda- Dg. RT 1961:174 // cf. Ord. uruldu- M 742b// Mo. urul-du-.

URULDÁN Tkha. urŭldán, urăldán; // cf. Ord. uruldā M 742b// Mo. uruldu γ an.

URUM Tkha. urum, uram; urŭm Tkha. Lv I967:45; uram Tkha. P I95I:I87 // Mo. urum.

URUS- Tkha. urŭs-, urăs-; uras- Tkha. P I95I: I87; ursŭ- Ökha. Vl 340 // cf. Ord. urus- M 743a// Mo. urus-.

URUSǦA- Tkha. urŭsxă-, urăsxă-; ursxax Tkha. Mö I975:30I // cf. Ord. urusxa- M 743a// Mo. urusqa-.

URUSǦAL Tkha. urusxal; urusgal Tkha. Va I970: 43; urusxal Tkha. L I2I; urăsγăl Tkha. Lv I967: 96; ursgăl Dkha. Va I967:6 // cf. Ord. urusxal M 743a// Mo. urusqal.

URÚDA- Tkha. urúdă-; urūda- Tkha. P I95I:I87; Dar. S 47 // cf. Ord. urūda- M 742a// Mo. uruγuda-

URÚL Tkha. urúl; urūl Tkha. P I955:I59; Ökha. Vl 4I8 // cf. Ord. urūl M 742b// Mo. uruγul.

URWA- Tkha. urwă-. urăwă-; urbaxă Dar. S 47 // cf. Ord. urwa- M 743a// Mo. urba-.

USTAǦAX Tkha. usădxă-; usădxă- Tkha. P I93I: I76; ustxax Tkha. MSh 4I // Mo. usudqa-.

USU(N) Tkha. usŭ, usă; usun Tkha. P I93I:I76; usu Tkha. L I07; usăŋ Tkha. P I936:I4; Dar. S 47;

usa(n) Tkha. P I95I:I87; usǎ Tkha. Str 74; us Tkha. S 75, P I93I:I76, I955:3I, I970:44, Mö I974: I85; Ökha. Vl 333; Dg. RT I960:IO, I96I:I74, Lv I964:I77, I967:67 // cf. Ord. usu M 744a// Mo. usun.

USULA- Tkha. usŭlǎ-, usǎlǎ-; usal- Tkha. P I95I:I87; usla- Ökha. Vl 334 // cf. Ord. usula- M 743b// Mo. usula-.

UTASA(N) Tkha. utǎsǎ; utǎs Tkha. P I955:52, Lv I967:58; utǔs Ökha. Vl I59 // cf. Ord. utasu M 745a// Mo. utasun.

UTÁ Tkha. utá; utā Tkha. P I93I:I76, I95I:I87; utaa Tkha. P I970:30 // cf. Ord. utā M 744b// Mo. utaγan.

UTǦA- Tkha. utxǎ-, utǧǎ-; usγax Tkha. MSh 39 // cf. Ord. udxu- M 722b// Mo. udqu-.

UTǦÚR Tkha. utxúr; usγūr Tkha. MSh 39 // cf. Ord. udxūr M 722b// Mo. udquγur.

UYA- Tkha. u̯yǎ-; u̯ya Tkha. P I93I:I76, L 64; uja- Tkha. P I95I:I87; Dar. S 47; ůjiǎ Tkha. Ldo 39; uji- Tkha. P I955:I28 // cf. Ord. uya- M 727 b// Mo. uya-.

UYAN Tkha. u̯yǎn, uyǐn; ůjiǎŋ Tkha. Ldo IO // cf. Ord. ujan M 728a// Mo. u̯yan.

UYAŊĞA Tkha. uyaŋğă, uyĭŋğă; ůjianγa Tkha. Ldo 30 // Mo. uyangγa.

UYAR- Tkha. uyăr-, uyĭr-; ujăraxă Tkha. Ldo 30 // cf. Ord. ujara- M 728a// Mo. uyara-.

UYÁ Tkha. uyá; ujā Tkha. P I93I:I76, I955:I50; Dg. RT I96I:I73 // cf. Ord. ujā M 727b// Mo. uya-γa.

Ú- Tkha. ú-; ū- Tkha. R I903:5, P I93I:I76; I95I:I87; Ŏkha. Vl 2II; uu- Tkha. P I970:49 // cf. Ord. ū M 72Ia// Mo. uu-.

ÚČILA- Tkha. útšilă-; u:tšlax Tkha. Mö I974: I88 // Mo. aγučila-.

ÚGĂN Tkha. úğan; ūgăŋ Tkha. P I955:68; Dar. S 47; ūgŭ Ŏkha. Vl 326 // Mo. uuγan.

ÚǏI Tkha. údžĭ; // cf. Ord. ūdži M 723b// Mo. uuǰi.

ÚǏIM Tkha. údžim; ūdžim Tkha. P I93I:I76, I955: 83; úǰim Tkha. L 83 // cf. Ord. údžim M 723b// Mo. aγuǰim.

ÚLA Tkha. úlă; ūla Tkha. R I903:9, P I95I: I87; ūlă Tkha. R I902:2I, P I936:8, S 77; Ŏkha. Vl I95; Dar. S 47; u:lă Tkha. Ldo 46; ōlŏ Dar. Tt I97; uul Tkha. P I970:45; u:l Tkha. Mö I974: I89; ūl Tkha. S 68, P I955:I57 // cf. Ord. ūla M 728a// Mo. aγula.

ÚLI Tkha. úlǐ; ūli Dar. CSh IO //Mo. uuli.

ÚLJA- Tkha. úldză-; ūldza- Tkha. P I93I:I76, I95I:I87; Dar. S 47, Tt I98; ūldză- Tkha. Bo 52; uulză Tkha. P I970:I34; ūldzŭ- Ŏkha. Vl I24 // cf. Ord. ūldža- M 730b// Mo. aγulǰa-.

ÚR Tkha. úr; ūr Tkha. P I955:67; Ŏkha. Vl I95; Dar. S 47; uur Tkha. P I970:I36 // cf. Ord. ūr M 737b// Mo. aγur.

ÚRAG Tkha. úrag; ūrak Tkha. P I955:63; Dar. CSh IO; ūrŭk Ŏkha. Vl I96 // cf. Ord. ūrak M 738a// Mo. uγuraγ.

ÚRĞA Tkha. úrğă, úrăğă; ūrgă Okha. Vl 247 // cf. Ord. ūrga M 739a// Mo. urγa, uγurγa.

ÚRLA- Tkha. úrlă-, úrălă-; ūrla- Dar. S 47; ūrlă- Tkha. P I95I:I87, I93I:I76; uurlă- Tkha. P I970:46 // cf. Ord. ūrla- // Mo. aγurla-.

ÚRXAI Tkha. úrxaĕ; u:rxae Tkha. Ldo 46 // Mo. aγurqai.

ÚSXI Tkha. úsxi, úšig; ūsxi Tkha. P I955:67; uušgi Tkha. P I970:54; úšix Ŏkha. Vl I95; ūšig Tkha. P I955:67 // cf. Ord. ūš^kxi, ūšigi M 744b// Mo. aγuski.

ÚTA Tkha. útă; ūta Tkha. P I95I:I87; ūtă Tkha. P I955:97, I93I:I76 // cf. Ord. ūta M 744b// Mo. uγuta.

Ü

ÜDE Tkha. ůdě; üde Tkha. L 76; üd Tkha. Mö 1974:185 // cf. Ord. üde M 747a// Mo. üde.

ÜDE- Tkha. ůdě-; // cf. Ord. ůde- M 747a// Mo. üde-.

ÜDEŠI Tkha. ůdeší-; ůdeši Dar. S 48; üdeš Tkha. Bo 39; ůděš Tkha. S 63 // cf. Ord. üdesi M 748a// Mo. üdesi.

ÜDÉR Tkha. ůdér; ůdȫr Dar. Tt 199 // cf. Ord. üdēri M 748a// Mo. üdügeri.

ÜGE Tkha. ůgě; üge Tkha. P 1951:188; ůgě Tkha. P 1931:177, 1955:50, 1970:48; Ökha. Vl 327; üg- Tkha. R 1903:4; ůg Dkha. Va 1967:4 // cf. Ord. üge M 137b, 625a, 751a// Mo. üge.

ÜGELE- Tkha. ůgělě-; ůgele- Dg. RT 1961:174 // cf. Ord. ůg^{u}ele- M 751b// Mo. ügele-.

ÜGÜI Tkha. ůgůǐ, ůgeí, ůgí; ügeí Tkha. P 1936: 19, 1951:188, 1970:164; ůg^{ů}ē Tkha. P 1931:177; Ökha. Vl 113; ůgā̈ Dar. S 47, CSh 8 // cf. Ord. üg^{ü}ī M 752a// Mo. ügei.

ÜGÜIRE- Tkha. ůgůir-; // cf. Ord. ůg^{u}īre- M 752a// Mo. ügeyire-.

ÜI- Tkha. ůǐ-; ůi- Tkha. P 1936:19; ů̄ǐ- Tkha. Va 1970:119 // Mo. üyi-.

ÜILČIN Tkha. ůiltšin; üiltšin Tkha. P I95I: I88; ůĭltšĭŋ Tkha. P I93I:I77 // Mo. üyilečin.

ÜILE Tkha. ůilě; üile Tkha. P I95I:I88, L I2I; Dg. RT I96I:I74; ůĭlě Tkha. S 8I, Lv 1964:I78, P 1970:69; Ökha. Vl 327; ǖⁱlě Dar. S 48; üjl Tkha. P 1955:82; ü:il Tkha. Mö 1974:I89; ůĭl Tkha. P I93I:I77; ǖl Khaŏ. C 23I; ǖl Khot. MSh 48; ű1 Khaŏ. C I4I // cf. Ord. üĭle M 752b// Mo. üyile.

ÜILEDBER Tkha. üilědwer, ůilděwer; ǖĭlědwěri Tkha. Lv I967:57; üilědběr Tkha. P 1970:I43; üj:lděwer Tkha. Ldo 52 // cf. Ord. üĭledbür M 752b// Mo. üiledbüri.

ÜIME- Tkha. ůimě-; üime Dar. CSh 48; üjmě- Tkha. P 1955:82; ůĭmě- Ökha. Vl 269; ůim- Dg. Lde 28 // cf. Ord. üime- M 753a// Mo. üyime-.

ÜIRE- Tkha. ůirě-; üirexe- Dar. CSh 8 // cf. Ord. ǖr- (ǖre-) M 760a// Mo. üyire-.

ÜIRMEG Tkha. ůirmag; ůĭrmŭk Ökha. Vl 269 // cf. Ord. ǖrmek M 762b// Mo. üyirmeg.

ÜISE Tkha. ůisě; üise- Dar. CSh 48 // Mo. üisü.

ÜJE- Tkha. ůdzě-; üdze- Tkha. P I95I:I88; Ökha. Vl I24; ůjě- Tkha. P I93I:I77; üje- Tkha. L 57; üdzě- Tkha. P I93I:I77, I955:II9, I970:I39; üdzexě Dar. S 47 // cf. Ord. üdži- M 749a// Mo. üje-.

ŰJEGDE- Tkha. ůdzegdĕ-; üdzegde- Tkha. P 195I: I88; üdzĕgde- Tkha. Ldo I4 // cf. Ord. üdžigde- M 749b// Mo. üǰegde-.

ŰJEL Tkha. ůdzel; ůdzĕl Tkha. Lv 1967:58 // cf. Ord. üdžil M 749b// Mo. üǰel.

ŰJESGELEN Tkha. ůdzesgeleŋ, ůdzesxeleŋ ; üdzes-xeleŋ Tkha. P 195I:I88; ůdzĕsxĕlĕn Tkha. P I93I: I77 //cf. Ord. üdžis^{k}xüleŋ M 750a// Mo. üǰeskü - leng.

ŰJŰG Tkha. ůdzůg, ůdzeg; ůdzůg Tkha. Va 1970: II9, Ldo 56; ůdzǔk Ökha. Vl 399; Dar. S 48; ůdzĕg Tkha. S 99 // cf. Ord. üdžük (üdzük) M 750a// Mo. üǰüg.

ŰJŰM Tkha. ůdzům, ůdzem; ůdzǔm Tkha. Lv 1967: 45; ůdzem Tkha. Tc 1969:250 // cf. Ord. üdžüm M 750a// Mo. üǰüm.

ŰJŰL- Tkha. ůdzűl-; üdzűl- Tkha. P 195I:I88; ůdzūl- Tkha. P I93I:I77 // cf. Ord. üdžūl- M 750a// Mo. üǰegül-.

ŰJŰR Tkha. ůdzűr; ůdzūr Tkha. P I93I:I77, Lv 1967:46; Dkha. Va 1967:4; Dg. RT 196I:I74; Dar. S 48; üdzōr Dar. Tt I97 // cf. Ord. üdžūr M 750b// Mo. üǰügür.

ŰLDÉ- Tkha. ůldé-; üldē- Tkha. P I95I:I88 // Mo. üldege-.

ŬLEMǰI Tkha. ůlemdžǐ; ülemdži Tkha. P 1951:188; ůlĕmdžǐ Tkha. P 1931:177 //cf. Ord. ülemdži M 755 b// Mo. ülemǰi.

ŬLIÉ- Tkha. ůlié-, ůlé-; üliē- Dar. CSh 48; ůl^{i}ē- Tkha. P 1931:177; ülē- Dar. CSh 38 //cf.Ord. ülē- M 755a// Mo. üliye-.

ŬLIGER Tkha. ůlǐger, ůlĕger; ůligĕr Dar. S 48, CSh 37; ůlgůr Ŏkha. Vl 230 //cf. Ord. üliger, üleger M 756b// Mo. üliger.

ŬLŬ Tkha. ůlů̆, ůlĕ; ůlů Ŏkha. C 140; ůlů̆ Ŏkha. Vl 165; ůl Tkha. P 1955:288, 1970:160, Bo. 61 //cf. Ord. üle (ülü) M 755a// Mo. üle, ülü.

ŬNDŬSE(N) Tkha. ůndůs, ůndes; ůndůs Tkha. P 1931:177; ündese(n) Tkha. P 1951:188; ůndes Tkha. Tc 1969:250; Dg. RT 1961:174; ündĕs Tkha. P 1970: 131 //cf. Ord. ündüsü, ündüs, ündesü M 757b// Mo. ündüsün.

ŬNE Tkha. ůnĕ; üne Tkha. L 32; ünĕ Tkha. P 1970: 45; ůnĕ Tkha. P 1931:177, Ldo 16; Dar. S 48; ůnů̆ Ŏkha. Vl 352 // cf. Ord. üne (üni) M 757b// Mo.üne.

ŬNEGE(N) Tkha. ünegĕ; ůnegĕŋ Dar. S 48; ünege Tkha. P 1951:188, L 50; ünĕgĕ Tkha. P 1955:55, 1970:146; ůnig Tkha. Be 285; ůnůg Ŏkha. Vl 108; Tkha. P 1931:177 // cf. Ord. ünege M 757b// Mo. ünegen.

ŮNEMŠI- Tkha. ůnemšĭ-; ümemši- Tkha. P I955: I88 // cf. Ord. ünemši- M 758a// Mo. ünemsi-.

ŮNEN Tkha. ůneṇ; ünen Tkha. P I970:I62, Ldo 76, L 32; Dar. S 48; ůnĕŋ Tkha. S 68; ůnůŋ Tkha. P I93I:I77 // cf. Ord. ünen M 758a// Mo. ünen.

ŮNEXÉR Tkha. ůnĕxér; ünexẹ̄r Tkha. P I95I:I88 // cf. Ord. üneŋ^{k}xēr M 758a// Mo. üneker.

ŮNERLE- Tkha. ůnůrlĕ, ůnĕrlĕ-; ůnůrlĕ- Tkha. P I93I:I77; ünerle- Tkha. P I95I:I88 // cf. Ord. ünerle ünirle- M 758b// Mo. ünürle-.

ŮNIÉ Tkha. ůnié, ůné; ůn^{i}ē Tkha. P I93I:I77, I936:I6; Ŏkha. Vl I75; ünē Tkha. P I95I:I88; ůnē Tkha. P I955:5I; Dg. RT I96I:I74; üne: Tkhạ. Mö I974:I87 // cf. Ord. ünē M 757b// Mo. üniyen.

ŮNŮR Tkha. ůnůr, ůnĕr, ůnir; ůnůr Tkha. P I93I: I77; ůner Tkha. S 68, Tc I969:250; ůnĕr Dar. S 48, CSh 38; Dkha. Va I967:4; ůnir Tkha. P I93I: I77; ůnĭr Tkha. P I955:97 // cf. Ord. üner, ünir M 758a// Mo. ünür.

ŮŊGELCEG Tkha. ůn^{k}xeltseg, ůngeltseg; ůŋkel-teg Dg. RT I96I:I74 // cf. Ord. üŋgeltšik M 759a// Mo. ünggülčeg.

ŮŊXE- Tkha. ůŋ^{k}xĕ-; ůn^{k}xĕ- KhaŎ. C I46; üŋxe Tkha. MSh 42 // cf. Ord. üŋ^{k}xü- M 759b// Mo. ümkü-.

ÜXE- Tkha. ůxě-; ůxŭ- Tkha. P I93I:I77; üxe- Tkha. P I95I:I88; ůxexě Dar. S 47; üxě Tkha. P I955:50, I970:I45, L 43 // cf. Ord. ü^{k}xü- M 754b// Mo. ükü-.

ÜXER Tkha. ůxer; üxer Tkha. P I95I:I88, Bo 6I, L I07; üxěr Tkha. P I936:I6; Tkha. P I955:I45; Dar. S 47; ůxer Dg. RT I960:I5, RT I96I:I74; ü^{k}xěr Khot. C 56; ůxěr Dkha. Va I967:4; ůxŭr Tkha. P I93I:I77 // cf. Ord. ü^{k}xer M 754a// Mo. üker.

ÜXERČIN Tkha. ůxertšin; // cf. Ord. ů^{k}xertšin M 754b// Mo. ükerčin.

ÜXÜDEL Tkha. ůxŭdel, ůxědel; // cf. Ord. ů^{k}xů-del M 754b// Mo. üküdel.

ÜXÜL Tkha. ůxŭl, ůxel; üxel- Tkha. P I95I: I88 // cf. Ord. ü^{k}xül M 754b// Mo. ükül.

ÜXŰL- Tkha. ůxűl-; üxṻl- Tkha. P I95I:I88; ůxū̊l- Tkha. P I93I:I77 // cf. Ord. ü^{k}xṻl- M 754b// Mo. ükügül-.

ÜRČIGER Tkha. ůrtšĭger; ůrtsger Tkha. Tc I969: 248 // cf. Ord. ürtšiger M 763a// Mo. ürčiger.

ÜRE Tkha. ůrě; üre Tkha. P I95I:I88; ürě Tkha. P I93I:I77; Dar. S 48; ůr Tkha. P I955:55 // cf. Ord. üre M 760a// Mo. üre.

ŮREL Tkha. ůrel; ürǐl Khot. C 56 // Mo. ürel.

ŮRGĚ- Tkha. ůrgě-; ůrge- Dar. S 48; ürgě Tkha. S 58 // cf. Ord. ürgü- M 761a// Mo. ürgü-.

ŮRGÉ- Tkha. ůrgé-; ürgē- Tkha. P 1951:188 // cf. Ord. ürgē- M 760a// Mo. ürgüge-.

ŮRGŮLJI Tkha. ůrgůldžǐ, ůrgeldžǐ; ürgeldži Tkha. P 1951:188; ürgeldžǐ Tkha. P 1955:153, 1970: 131; ůrgeldž Tkha. Tc 1969:250 // cf. Ord. ürgüldži ürgüldžide M 761b// Mo. ürgülǰi.

ŮRIÉ Tkha. ůrié, ůré; ůr^{i}ē Ökha. Vl 202; ürā Khot. C 56 // cf. Ord. ürē M 760a// Mo. üriye.

ŮSŮ(N) Tkha. ůsě; üsü Tkha. L 112; üse Tkha. P 1951:188; Dar. CSh 48; üsě Tkha. P 1955:56; üs:ě Tkha. Ldo 88; üs Tkha. Mö 1974:185, P 1931: 177, 1970:71 // cf. Ord. üsü M 764a// Mo. üsün,üsü.

ŮSŮG Tkha. ůsǔg, ůseg; üsüg Tkha. L (Études mongoles, 1985, XVI) 111; üsǔg Tkha. Ldo 36; ůseg Tkha. Tc 1969:250; ůsěg Tkha. S 99, Lv 1967:69; üsěk Tkha. P 1955:58 // cf. Ord. üdžük (üdzük) M 750a// Mo. üǰüg, üsüg.

ŮYE Tkha. ůyě, ůyǐ; üye Tkha. L 64; üj:ě Tkha. Ldo 86; ůjě Ökha. Vl 48 // cf. Ord. üje M 753b// Mo. üye.

ŮYER Tkha. ůyer, ůyǐr; üjer Tkha. P 1951:188, Ldo 15; üjěr Ökha. Vl 269; Dar. S 48; ůjir Dg. RT 1960:11 // cf. Ord. üjer M 754a// Mo. üyer.

ŰYÉL Tkha. ůyĭél, ůyél; ůyēl Tkha. S 68 // cf. Ord. üjener M 324b// Mo. üyeli.

ŰCE Tkha. űtsĕ; ū̊tsĕ Tkha. Va I970:II9 // cf. Ord. ǖtši M 765b// Mo. ügüče.

ŰDE Tkha. űdĕ; ǖdĕŋ Dar. S 48; ǖde Tkha. P I95I: I88, I970:7I; ū̊dĕ Tkha. Lv I964:I78; ȫdẹ̆ Dar. Tt 202; ūd Tkha. S 68; Dg. RT I96I:I74; ü:d Tkha. Mö I974:I87 // cf. Ord. ǖde ǖde M 747a// Mo. egüden.

ŰLE(N) Tkha. űlĕ; ǖleŋ Tkha. P I95I:I88; ǖlĕ Tkha. R I902:2I; Ŏkha. Vl 2I2; Ü:lĕ Tkha. Ldo 49; ūl Tkha. S 79; ȫl Dar. Tt I97 // cf. Ord. ǖle M 755a// Mo. egülen.

ŰR Tkha. űr; ǖr Tkha. P I95I:I88; Mö I974:I87; ūr Ŏkha. Vl I52 // cf. Ord. ǖr M 759b// Mo. egür.

ŰR- Tkha. űr-; ǖr- Tkha. P I93I:I77, I95I:I88; Ŏkha. Vl I96 // cf. Ord. ǖr- M 759b// Mo. üire-.

ŰREGLE- Tkha. űreglĕ-; ǖrgelexe Dar. CSh 37 // cf. Ord. ůrgůle- M 762a// Mo. ürgele-.

ŰRGE Tkha. űrgĕ, űrĕgĕ; // cf. Ord. ǖrge M 760 b// Mo. egürge.

ŰSGEL Tkha. űsgel, űsxel; // cf. Ord. ǖs^k xel M 764a// Mo. egüskel.

WAŊ Tkha. waŋ; vang Tkha. L I27 // cf. Ord. waŋ M 766b// Mo. wang.

WÁDAŊ Tkha. wádaŋ; vádang Tkha. L I27 // cf.Ord. wādaŋ M 766a// Mo. wadang.

WÁR Tkha. wár; vár Tkha. L I27; waar Tkha. P I970:34 // Mo. waγar, war-a.

Y

YADA- Tkha. yadǎ-; jada- Tkha. P I93I:I7I, I95I:I07; Dar. S 52 // cf. Ord. jada- M 392a// Mo. yada-.

YADAR- Tkha. yadar-; jadar- Tkha. P I95I:I78 // cf. Ord. yadara- M 392a// Mo. yadara-.

YADÚ Tkha. yadú; yadū Tkha. P I93I:I7I, I95I: I78, L 76 // cf. Ord. jadū M 392a// Mo. yadaγu.

YADÚRA- Tkha. yadúr-; // cf. Ord. jadūra- M 392a// Mo. yadaγura-.

YAG Tkha. yag; yag Tkha. L 64 // cf. Ord. jag M 392b// Mo. yaγ.

YAĞÁN Tkha. yağán; yåγāŋ Tkha. Lv I964:I79; yaγāŋ Tkha. Lv I967:5I; jaγa:ŋ Tkha. Ldo 8; Ŏkha. Be 233 // Mo. yaγan.

YALA Tkha. yală; yala Tkha. P I95I:I78; Ökha. Vl 368; yal Tkha. S 58, Mö I974:276 // cf. Ord. jala M 393b// Mo. yala.

YAMĂ Tkha. yamă; jamă Ökha. Vl 26I // cf. Ord. jama M 395b// Mo. yamu.

YAMAR Tkha. yamar; yamar Tkha. P I95I:I78,I970: I44, S I26; yåmăr Tkha. Ldo 82; Dar. S 52; jamăr Tkha. P I93I:I7I; Ökha. Vl 249 // cf. Ord. jamar M 395a// Mo. yambar.

YAMÁ Tkha. yamá; jamā Tkha. R I902:2I, P I936: I3, P I95I:I78, I970:I6I; S 40, Lv I964:I85; Ökha. Vl I77: Dg. RT I96I:I65 // cf. Ord. jamā M 394b// Mo. imaγan.

YANDAŊ Tkha. yandaŋ ; jandan Dg. RT I96I:I65 // Mo. yangdung.

YANGIR Tkha. yaŋgir; jaŋgĭr Ökha. Be 284 // cf. Ord. jaŋgir M 396b// Mo. yanggir.

YAŊJA Tkha. yaŋdză; jandza Tkha. P I95I:I78; jandză Dar. S 52; Ökha. Vl 348; Tkha. P I93I:I7I; yandz Lv I967:93 // cf. Ord. jandžu M 396a// Mo. yangǰu.

YAŊŠI- Tkha. yaŋšĭ-; // cf. Ord. jaŋši- M 397a// Mo. yangsi-.

YARA Tkha. yară; jară Tkha. S I27 // cf. Ord. jara M 397b// Mo. yara.

YARDAG Tkha. yardag; // cf. Ord. jardak M 397b// Mo. yardaγ.

YARI- Tkha. yårǐ-; jari- Tkha. Bo 39, C 30; jäǐri- Dar. S 52 // Mo. yari-.

YARŠIG Tkha. yaršig; // cf. Ord. jåšik M 399b// Mo. yarsiγ.

YASA(N) Tkha. yasǎ; yasǎŋ Dar. S 52; yasa Tkha. P 1951:178; yasǎ Tkha. P 1931:171, S 121, Str 51; yåsǎ Tkha. Lv 1964:176, Mö 1974:282, Ldo 81 // cf. Ord. jasu M 399a// Mo. yasun.

YASTAN Tkha. yastan; // cf. Ord. yastan M 398b// Mo. yasutan.

YATAǦA Tkha. yatǎǧǎ, yitǎǧǎ; jatga Ökha. Vl 371 // cf. Ord. jatuga M 399b// Mo. yatuγa.

YAWA- Tkha. yawǎ-; yawa- Tkha. S 89; Dar. S 52, Tt 197; jaba Tkha. P 1936:17, 1970:30; yawǎ- Tkha. R 1903:4, P 1951:178, Str 73; yaw Tkha. Lv 1967: 76; yab- Tkha. L 71; yaw- Tkha. Bo 39; Ökha. Vl 116; yåw- Ökha. Be 283; Dg. RT 1960:9 // cf. Ord. jawu- M 400b// Mo. yabu-.

YAWDAL Tkha. yawdal; jawdǎl Tkha. P 1931:171 // cf. Ord. jawudal M 400b// Mo. yabudal.

YAWǦAN Tkha. yawǧan; jawagan Tkha. P 1951:178, 1970:31, 32; jawagǎŋ Dar. S 52; jawgǎŋ Ökha. Vl 358 // cf. Ord. jawugan M 401a// Mo. yabuγan.

YAWÚL- Tkha. yawúl-: yawūl- Tkha. P I95I:I78 // cf. Ord. jawūl- M 40I // Mo. yabuγul-.

YÁ- Tkha. jā-; jādži, jāgād, jāxab, jāxīn, jaxatš; jāwal Tkha. P I95I:I78, L 76; Dar. S 52, P I93I:I7I // cf. Ord. jā- M 39Ib// Mo. yaγa-.

YÁMA Tkha. yémă; yām Tkha. S 68, Ldo 83 // cf. Ord. yāmu M 395b// Mo. yamun.

YÁRA- Tkha. yár-; yār- Tkha. S I27; Ökha. Vl 208 // cf. Ord. jāra M 397b// Mo. yaγara-.

YÁRAWČILA- Tkha. yárawtšilă-; // cf. Ord. jārab·tšila- M 397b// Mo. yaγarabčila-.

YEWEN Tkha. yewen; je:wen Tkha. Ldo 86 // Mo. yüvei-bin.

YIJAĞÚR Tkha. idzăğúr, ^{j}ådzăğúr; ya^{i}dzgūr Tkha. C 30 // cf. Ord. idžagūr M 379a// Mo. iǰaγur.

YILAŊĞUI Tkha. yilaŋğuĕ; // cf. Ord. ilaŋg^{u}ī M 38Ib// Mo. ilangγui.

YILÁ Tkha. yilá, yalá; yilā Tkha. L (Études mongoles, I985, XVI) III; Sar. Va 20I; jalā Tkha. S 40; Dg. RT I6I // Mo. ilaγa.

YILĞA- Tkha. yilgă-, yalğă-; jalga- Ökha. Vl 236; Dg. RT I96I:I65 // cf. Ord. ilga- M 382b// Mo. ilγa-.

YILǦAMǰI Tkha. yilǧamdžĭ, yalǧamdžĭ; yalgamdž Tkha. Tc 1969:148 // cf. Ord. ilgamdži M 383a// Mo. ilγamǰi.

YILǦARA- Tkha. yilǧar-, yalǧar-; // cf. Ord. ilgara- M 383a// Mo. ilγara-.

YILǦAWAR Tkha. yilǧăwar, yalǧăwar; ya[i]lgawar Tkha. C 29; yalgūr Ökha. C 29 // cf. Ord. ilgawar M 383b// Mo. ilγaburi.

YILǦÁ Tkha. yilǧá, yalǧá; yå[i]lγā Tkha. MSh 36 // cf. Ord. ilgā M 383 // Mo. ilγaγa.

YILJAR- Tkha. yildzar-, yaldzar-; yå[i]ldzrex Tkha. MSh 36 // Mo. ilǰar-.

YIMAGTA Tkha. yåmagtă, yåmaxtă; yimagta L 83 // cf. Ord. imagta M 385a// Mo. imaγta.

YINAG Tkha. inag, [j]ånag, yanag; janăk Tkha. S 40; jånăk Ökha. Vl 189 // cf. Ord. inak M 385b// Mo. inaγ.

YINCAGLA Tkha. yintsaglă-, yåntsaglă-; // cf. Ord. intšagla- M 386a// Mo. inčaγla-.

YINCAǦÁ- Tkha. yiŋtsăǧá-, yaŋtsăǧá-; yå[i]ndzγāx- Tkha. MSh 36, C 30; intsaγā- Dar. CSh 38 // cf. Ord. intšagā- M 386a// Mo. inčaγa-.

YIRAGLA- Tkha. yiraglă-, yaraglă-; // cf. Ord. iragla- M 386b// Mo. iraγla-.

YIRAĞAČIN Tkha. yirğätšin, yårğätšin; // cf. Ord. irgatšin M 387b// Mo. irγačin.

YIRE(N) Tkha. yirĕ, irĕ; jere Tkha. P 1955: 247; jir Tkha. Ldo 18 // cf. Ord. jör M 404a// Mo. yerü.

YIRĞAĔ Tkha. yirğaĕ, yarğaĕ; jirg^{a}ā̈ Ökha. Be 285 // cf. Ord. irgā̈ M 387b// Mo. irγai.

YIRÖŊXÍ Tkha. yiròŋ^{k}xí, yòrŏŋ^{k}xí; jòrŭnxī Tkha. P 1931:171; yòròŋxī Tkha. S 68 // cf. Ord. jöröŋ^{k}-xī M 405a// Mo. yerüngkei.

YIRŐ- Tkha. yirő-, yòrő-; ^{j}örō̈- Tkha. MSh 36 // cf. Ord. örō̈- M 538b// Mo. irüge-.

YIRŐL Tkha. yiről, yòről; yörō̈l Tkha. R 1902: 46; jörō̈l Tkha. P 1931:171, 1955:44; jòrō̈l Ökha. Vl 182; jòrō̈l Dg. RT 165; örā̈l Dar. Tt 199 // cf. Ord. örō̈l M 539a// Mo. irüger.

YIRTÖNCÖ Tkha. yirtòntsŏ, yòrtòntsŏ; yirtòmtsŏ, yòrtòmtsŏ; jörtömtsö Tkha. P 1951:179; jörtönts Tkha. Ldo 85; jůrtůmtse Dar. S 52 // cf. Ord. jörtömtši M 405a// Mo. yirtinčü.

YIRWAĔ- Tkha. yirwaĕ-, yarwaĕ-; yarwåē- Dar. CSh 16 // Mo. irbayi-.

YISŰ(N) Tkha. yisŏ, yòsŏ; yüseŋ Tkha. P 1951: 179; yüse Tkha. P 1955:127; yůsů Tkha. P 1931:171; yöse Tkha. Lv 1964:45, 51; yösŏ Tkha. Ldo 32; yòs Tkha. S 68 // cf. Ord. jisü M 402b// Mo. yisün.

YITXA- Tkha. yitxǎ-, yatxǎ-; yatxǎx Tkha. MSh 4I // cf. Ord. idxa- M 378b// Mo. idqa-.

YITÚ Tkha. yitú, yåtú; jåtū Ökha. 204; // cf. Ord. itū M 389b// Mo. itaγu.

YIWCÚ~YAWCÚ Tkha. yawtsú; ibtsū Dg. Lde 26 // Mo. ibčaγu.

YO~YÓ Tkha. yó; yo Tkha. L 64 // cf. Ord. jō M 403a// Mo. yo.

YOXO Tkha. yoxǒ; yoxó Tkha. L 64 // cf. Ord. jox M 403a// Mo. yoqo.

YORO Tkha. yorǒ; yoro Tkha. P I95I:I45; Ökha. Vl I8I; yorǎ Tkha. P I955:43; jior Tkha. Ldo 26 // Mo. iru-a.

YORÓL Tkha. yiról, yoról; jiȯro:l Tkha. Ldo 26; jorōl Tkha. R I903:46, P I95I:I5;I955:43; Ökha.Vi I8I,C30//cf.Ord.irōl M387b// Mo.iruγar.

YOSO Tkha. yosǒ; yȯso Tkha. P I95I:I45, L I07; yos Tkha. Lv I964:5I, 66; jios , jȯs Ldo 85,26; jos Dg. RT I96I:I65 // cf. Ord. josu M 406b// Mo. yosun.

YOSOLO- Tkha. yosolǒ-; yosol- Tkha. P I95I: I79 // cf. Ord. josula- M 406b// Mo. yosula-.

YOSOLOL Tkha. yoslol, yosǒlol; yosolol Tkha. P I95I:I79 // cf. Ord. josulal M 406b// Mo. yosulal.

YÓTON Tkha. yóton; jó:toŋ Tkha. Ldo 84; jōtŏŋ Ökha. Vl I82; jōton Dg. RT I96I:I65 // Mo. yootong.

YÖRDŐ Tkha. yördő; yördȫ Tkha. P I95I:I79 // Mo. yerü-degen.

YÖRÖ Tkha. yörŏ; yör Tkha. Ldo 85; yörĕ Lv I964:76 // cf. Ord. jör M 404a// Mo. yerü.

YÖRÖŊXEI Tkha. yörönxeí; yörŭnxī Tkha. P I93I: I7I; yöröŋxī S 68; yörŭnxī Tkha. P I93I:I7I // cf. Ord. jöröŋ^{k}xī M 405a// Mo. yerüngkei.

YUM~YŰM Tkha. yum, yüm; juma Tkha. P I95I:6, Be 39, Lv I96I:67; jüme Tkha. L I78; jiüm Tkha. Ldo 37; yum Ökha. Vl 249 // cf. Ord. im M 385a// Mo. yaγuma.

YŰ Tkha. yú, yű; yū Tkha. P I955:I79; yū Tkha. L 37; Dar. S 52 // cf. Ord. jǖ M 407b// Mo. yaγu.

YŰDEN Tkha. yűden; yǖdĕŋ Tkha. Lv I967:5I // Mo. yeüden.

YŰLE- Tkha. yűle-; yǖl- Tkha. Lv I967:46, P I970:72; jiü:lĕ- Tkha. Ldo 49 // cf. Ord. yǖle- M 407b// Mo. yegüle-.

БНМАУ дахь монгол хэлний нутгийн
аялгууны толь бичиг

Халх аялгууны толь
Зохиогч: Б.Амаржаргал I,П
Ж.Цолоо П
Г.Гантогтох П
Редактор Г.Лувсан
Д.Төмөртогоо
Техник редактор хийж хэвлэлийн
эх бэлтгэсэн Ө.Тунгалаг

БНМАУ дахь Монгол Хэлний
нутгийн аялгууны толь бичиг

Зохиогч Ж.Цолоо, Г.Гантогтох
Ерөнхий редактор Чой.Лувсанжав
Редактор Д.Ёндон
В-№ 2910, Х/Г № 303/87 За № 08
Цаасны хэмжээ 70x100 № 1/16,
Хэвлэлтэнд 1988 оны 11-р сард орж
1989 оны 5-р сард 2000 ш хэвлэгдэв.
XX 45 ХНХ 58,05
Үнэ 43 тө 20 мө
Шинжлэх Ухааны Академийн Хэвлэх
үйлдвэрт хэвлэв.
Улаанбаатар. Нэгдсэн Үндэстний гудамж 19.